

שבוע פרשת ויקהל - שקלים

(28 February – 5 March 16)

י"ט – כ"ה אדר א' תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבַרֵּי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אֶתְם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֻתָּם אֶתְם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּימִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֶתְם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהדר כולו יתקן ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֹּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הֵיטָהּ יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
ג הֵיטָהּ רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאִילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךְ
הַיָּם כִּי תָנוּס הִירְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאִילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדֹנָן
חֻלִּי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲנִים־מִים חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִים:

קמו.

תפילה על אריכות חולות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אַמְתְּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עֲשֵׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵים לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזַנֵּימָם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח בְּמוֹתָם יִהְיוּ
עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֲהֲרֹן בָּטַחוּ
בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה בָּטַחוּ בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֲהֲרֹן: יג יִבְרָךְ יֵרְאִי יְהוָה הַקְּמָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵּי דוּמָה:
יח וְאֶנְחֵנוּ | גְּבָרָךְ יְהִי מַעֲרָתָה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּ־יָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֹּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
חֲבַל־יָמוֹת וּמִצְרֵי שְׁאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְוֶן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מְלֻמָּה
נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַיְכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִיָּמּוֹת אֶת־עֵינִי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אֶמְרָתִי בַּחֲפוּי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹתַי עָלַי: יג בּוֹס־יִשְׁוּעוֹת אֲשָׂא
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּזוֹתָהּ
לְחִסְדֵּיו: טז אֲנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בֶּן־אַמְתְּךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרִי: יז לֶךְ אֲזַבַּח וְכָח
תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ־יָהּ:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה ויקהל משה שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת שבת פרשת ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח אדר-שני, ה'תשכ"ה יא
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויקהל (בלה"ק) כרך טז טז
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כב
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקהל כג
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויקהל כד
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל מד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקהל מה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקהל נד
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נו
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקהל נט
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקהל קכז
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקהל קמג
- (טז) נביאים וכתובים ישעיה פרק כא, משלי פרק כח-כט קמו
- (יז) משניות – מסכת טבול יום/ידיים ביאור קהתי קמח
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קנד
- (יט) מסכת גיטין עם ביאורים מדף עז עד דף פג קנו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקן קפו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן קפז
- (כב) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן קפט
- (כג) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי קצא
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קצב
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קצב
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש קצג
- (כז) ספר המאמרים קונטרסים חלק ב אדמו"ר מוהרי"צ קצה
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהרי"צ קצו
- (כט) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ קצו
- (ל) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' ויקהל קצז
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל רו
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

פרשת השבוע, פרשת ויקהל, פותחת בפסוק:

1

2 וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֵלֶּה

3 הַדְּבָרִים וְגו' אֲשֶׁר צִוְּיָה ה' לַעֲשׂוֹת אוֹתָם שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה

4 מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שְׁבֹתוֹן

5 לָהּ¹. וּמוֹכָא בְּדְרוּשִׁים²

6 מאמרי חסידות של רבותינו נשיאנו

7 על פסוק זה מְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ

8 וְ"ל³ (שְׁהוּבָא גַם בְּמִפְרָשֵׁי9 הַתּוֹרָה)⁴ שְׁסָמִיכוֹת פֶּרֶשֶׁת

10 שַׁבַּת דְּבָרֵי מֹשֶׁה רַבּוֹנוּ לַבְנֵי יִשְׂרָאֵל

11 עַל שְׁמִירַת הַשַּׁבַּת לְמְלָאכָת

12 הַמִּשְׁכָּן בַּה מְדוּבָר בַּהֲמִשְׁךְ

13 הַכְּתוּבִים כֵּאֵן הֵיא כְּדִי לְלַמְּדֵנוּ

14 שְׁמְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן הִיא

15 בִּימֹת הַחֹל דְּוָקָא, וְלֹא

16 בְּשַׁבַּת וְהַמְצוּה לַעֲשׂוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן

17 וְכִלּוֹ אֵינָה דוּחָה שַׁבַּת.

18 וּמַהֲבֹאֲרִים אֶחָד הַבִּיאָרִים

19 בְּזָה⁵ הַמְבֹאֲרִים אֶת הַטַּעַם שְׁאִין

20 מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן דוּחָה שַׁבַּת עַל-פִּי

21 פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים, דְּהִנֵּה כְּלָלוֹת

22 הָעֲנִין דְּמְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן הוּא

23 שְׁעַל-יָדָה עַל-יְדֵי שְׁעוּשִׁים אֶת

24 הַמִּשְׁכָּן נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּת

25 וְהַתְּגִלוֹת אֱלֻקוֹת מְלֻמְעָה

26 לְמִטָּה לְהִיּוֹת "וְשִׁכְנָתִי

27 בְּתוֹכָם"⁶ כִּפִּי שְׁנֹאמֶר בְּצִוּוֹי עַל

28 מְלֹאכַת הַמִּשְׁכָּן בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה,

29 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם"

30 [וְעֲנִין זֶה שֶׁל יִרְדָּה וְהַמִּשְׁכָּת

31 אֱלֻקוֹת לְעוֹלָם מְלֻמְעָה לְמִטָּה בָּא

32 לְאַחֲרֵי הַקְּדָמָת עֲבוּדָת

33 הָאָדָם שְׁפּוּעַל מְצִידוֹ לְהַתְּקָרֵב

34 לְאֱלֻקוֹת מְלֻמְעָה לְמַעְלָה,

35 הַחֹל מְתָרִימָת הַמִּשְׁכָּן שְׁנִיתָנָה

36 עַל-יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁷

37 קָחוּ מֵאִתְּכֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה

38 תְּרוּמָה (מְלֻשׁוֹן הֶרְמָה⁸,

39 שְׁמִרָמִים וּמַעֲלִים אֶת הַדְּבָרִים

40 הַגְּשָׁמִים שְׁתִּרְמוּ לְמֹלֶכֶת הַמִּשְׁכָּן

41 מְלֻמְעָה לְמַעְלָה) לָהּ, כֹּל

בס"ד. שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר

2 אֲלֵיהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים וְגו' שְׁשֶׁת יָמִים

3 תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ

4 שַׁבַּת שְׁבֹתוֹן לָהּ¹. וּמוֹכָא בְּדְרוּשִׁים² מְאֹמֶר5 רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל³ (שְׁהוּבָא גַם בְּמִפְרָשֵׁי הַתּוֹרָה)⁴

6 שְׁסָמִיכוֹת פֶּרֶשֶׁת שַׁבַּת לְמְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן הִיא

7 כְּדִי לְלַמְּדֵנוּ שְׁמְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן הִיא בִּימֹת הַחֹל

8 דְּוָקָא, וְלֹא בְּשַׁבַּת. וּמַהֲבֹאֲרִים בְּזָה⁵, דְּהִנֵּה

9 כְּלָלוֹת הָעֲנִין דְּמְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן הוּא שְׁעַל-יָדָה

10 נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּת אֱלֻקוֹת מְלֻמְעָה לְמִטָּה לְהִיּוֹת

11 "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם"⁶ [וְעֲנִין זֶה בָּא לְאַחֲרֵי הַקְּדָמָת

12 עֲבוּדָת הָאָדָם מְלֻמְעָה לְמַעְלָה, הַחֹל מְתָרִימָת

13 הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב⁷ קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה14 (מְלֻשׁוֹן הֶרְמָה⁸, מְלֻמְעָה לְמַעְלָה) לָהּ, כֹּל נָדִיב

15 לְבוֹ יִבְיָאָה גו'. וְכְדִי שְׁתּוּכֵל לְהִיּוֹת עֲבוּדָת

16 הָאָדָם מְלֻמְעָה לְמַעְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-

17 דְּלִתְמָא, יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּהַקְדָּמָת אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא

18 (הֵן כְּדִי לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְעִבּוּד עֲבוּדָתוֹ

19 בְּאֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא, וְהֵן כְּדִי שְׁהַאֲתַעְרוּתָא-

20 דְּלִתְמָא תְּעוֹרֵר וְתַמְשִׁיף אֶת הָאֲתַעְרוּתָא-

21 דְּלַעֲלִיא)⁹, שְׁזָהוּ הָעֲנִין דְּ"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה"¹⁰. וְהָרִי

22 זֶה עֲנִין שֶׁל יִרְדָּה כו', וְכַמְּשָׁל אָדָם שְׁכּוֹתֵב

23 אֵיזָה עֲנִין, שְׁהַכְתִּיבָה הִיא יִרְדָּה לְאָדָם,

24 שְׁמַצְמָצֵם אֶת עֲצָמוֹ לְהַשְׁפִּיל בְּמְלָאכָת הַכְּתִיבָה

25 כו', אֲלֹא שְׁהִירְדָּה הִיא צוֹרֵךְ עֲלֶיהָ, שְׁעַל-יְדֵי יְרוּיָם כו'. וְכֵן הוּא עֲנִין

42 נָדִיב לְבוֹ יִבְיָאָה גו' הִרִי שְׁלַחֲמִשְׁכַּת אֱלֻקוֹת מְלֻמְעָה לְמִטָּה יֵשׁ

43 לְהַקְדִּים אֶת עֲבוּדַת הָאָדָם מְלֻמְעָה לְמַעְלָה.

44 וְכְדִי שְׁתּוּכֵל לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הָאָדָם מְלֻמְעָה לְמַעְלָה בְּאֹפֶן

45 שֶׁל אֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא הַתְּעוֹרוֹת מְלֻמְעָה, מְצִיד הָאָדָם, יֵשׁ צוֹרֵךְ

46 בְּהַקְדָּמָת אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא

47 הַתְּעוֹרוֹת מְלֻמְעָה, מְצִיד הָאֱלֻקוֹת

48 (וְהַצּוֹרֵךְ בְּאֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלִיא לְפָנֵי

49 הָאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא) הוּא הֵן כְּדִי

50 לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְעִבּוּד

51 עֲבוּדָתוֹ בְּאֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא

52 כִּי לֹא אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלִיא תַחֲלִילָה

53 יִתְכֵן שְׁהָאָדָם מְצִידוֹ לֹא יִתְעוֹרֵר, [וְהֵן

54 כְּדִי שְׁהַאֲתַעְרוּתָא-דְּלִתְמָא

55 שְׁמַצְד הָאָדָם אֲכַן תְּעוֹרֵר וְתַמְשִׁיף

56 אֶת הָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעֲלִיא שְׁבֹאָה

57 אַחֲרֵי אֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא, כִּי אִם

58 הָאֲתַעְרוּתָא דְּלִתְמָא תַחֲלִילָה לֹא

59 הַקְדָּמָת אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלִיא תַחֲלִילָה

60 יִתְכֵן שְׁלֹא יִהְיֶה בְּכוּחַ לְפַעוֹל

61 הַמִּשְׁכָּת אֱלֻקוֹת מְלֻמְעָה לְמִטָּה)⁹,

62 שְׁזָהוּ הָעֲנִין דְּ"וַיִּקְהַל

63 מֹשֶׁה"¹⁰ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-פִּי צִוּוֹי

64 מְלֻמְעָה, לְתַת לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל אֲתַעְרוּתָא

65 דְּלַעֲלִיא תַחֲלִילָה]. וְהָרִי זֶה הַמִּשְׁכָּת

66 הָאֱלֻקוֹת מְלֻמְעָה לְמִטָּה כְּדִי לְעוֹרֵר

67 אֶת הָאָדָם לְאֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלִיא עֲנִין

68 שֶׁל יִרְדָּה כו', וְכַמְּשָׁל אָדָם

69 שְׁכּוֹתֵב אֵיזָה עֲנִין רַעֲיוֹן שְׁכִילִי

70 עֲמוּק וּמוֹפְשֵׁט, שְׁהַכְתִּיבָה הִיא

71 יִרְדָּה לְאָדָם, שְׁמַצְמָצֵם אֶת

72 עֲצָמוֹ לְהַשְׁפִּיל לְרֹדֶת וְלַהֲשִׁיל אֶת

73 עֲצָמוֹ בְּמְלָאכָת הַכְּתִיבָה כו'

74 שְׁהִיא מַעֲשֵׂה גַשְׁמִי פְּשוּט לְעוֹמֵת

75 הַשֶּׁכֶל הַעֲמוּק הַנִּעְלָה, אֲלֹא

76 שְׁהִירְדָּה הִיא צוֹרֵךְ עֲלֶיהָ,

77 שְׁעַל-יְדֵי יְרוּיָם אֶת הַתְּעוֹעֵלָת

78 שִׁישְׁנָה בְּדַבָּר כְּתוּב כו'.

79 וְכֵן הוּא עֲנִין הַהַמְשָׁכָה

(1) ריש פרשתנו (לה, א-ב). (2) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. אוה"ת שבהערה 5. ועוד. (3) מכילתא עה"פ. (4) פירש"י שם.
(5) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ב'קמא ואילך. (6) תרומה כה, ח. (7) פרשתנו שם, ה. (8) ראה אוה"ת תרומה ע' א'שנה ואילך.
(9) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. שה"ש כב, ב ואילך. (10) ראה אוה"ת ריש פרשתנו (ע' ב'פה).

ביאור בדרך אפשר

11) פרשתנו שם, לא. 12) ראה תניא פל"ו. 13) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. תניא אגה"ק סכ"ח (קמח, א). 14) טושו"ע ודאדה"ז או"ח סשי"ט. וראה תו"א חיי שרה טו, ג. 15) ריש פרשתנו (פו, סע"ג ואילך). 16) תו"א שם פח, ג"ד. וראה גם תו"ח פרשתנו שצב, כ"ג.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המעלות כו' עד לדרגות העלינונות ביותר למעלה. ולכן הקדים משה
 - 2 רבנו הציווי על השבת לפגי הציווי על מלאכת המשכן¹⁷
 - 3 כי ההתעלות של העולמות בשבת היא הנותנת כוח לאדם להמשיך אלוקות
 - 4 מלמעלה למטה.
 - 5 (ג) ולהעיר, שאף שבשני
 - 6 הבאורים הנ"ל בטעם סמיכת
 - 7 פרשת שבת למלאכת
 - 8 המשכן, האחד, ללמד שמלאכת
 - 9 המשכן נעשית בימות החול ולא בשבת
 - 10 כי עבודת הבידורים לא נעשית בשבת
 - 11 שהיא זמן נעלה, והשני שהעלייה
 - 12 בשבת נותנת את הכוח למלאכת
 - 13 המשכן, מודגש ענין העליה
 - 14 שבשבת, הרי הם שני ההסברים
 - 15 האמורים חלוקים זה מזה, כפי
 - 16 שממשיך ומבאר.
 - 17 והענין בזה, שענין העליה
 - 18 דשבת שבגללה קודם הציווי
 - 19 דשבת לציווי דמלאכת
 - 20 המשכן (פמבאר בתורה
 - 21 אור') מאחר שהעליה דשבת היא
 - 22 הנותנת לאדם את הכוח להמשיך
 - 23 אלוקות למטה, כמבאר לעיל, הוא
 - 24 רק עלית האדם שבאה
 - 25 בהקדמה כדי שיוכל לפעול
 - 26 את ההמשכה מלמעלה
 - 27 למטה שעל-ידי מלאכת
 - 28 המשכן וכיוון שזו התעלות האדם
 - 29 בלבד, הרי בשלב זה עדיין אין המשכה
 - 30 של אלוקות בעולם, ואילו העליה
 - 31 דשבת עליה מדובר בביאור הראשון
 - 32 שבגללה לא יכולה להיות
 - 33 מלאכת המשכן (שענינה
 - 34 המשכה מלמעלה למטה)
 - 35 בשבת (פמבאר בדיושים
 - 36 הנ"ל), כי בשבת אין את 'עבודת
 - 37 הבידורים', כמבאר לעיל, היא
 - 38 העליה שלאחרי ההמשכה
 - 39 והירידה מלמעלה למטה,
 - 40 עליה שבאה לאחר המשכת והתגלות
 - 41 אלוקות בעולם.
 - 42 ויש להוסיף, שבמאמר
 - 43 בתורה אור' הנ"ל שמדבר
 - 44 בעיקר אודות עליית האדם שנפעלת
- לאחר הקדמת ענין השבת, נתבאר גם ענין העליה שלאחרי ההמשכה והירידה מלמעלה למטה, פמבאר שם באותו מאמר עצמו שבגמר ותכלית לאחר סיום והשלמת ירידת השפע האלוני העליון לעולמות (שזהו ענין ההמשכה מלמעלה למטה שעל-ידי מלאכת המשכן), אז הוא בחינת השבת שהיא המנוחה וההסתלקות של האורות והכוחות העליונים אל עצמותו כו' כמו אדם שמתייגע במלאכה, וכאשר הוא נח, הכוחות שלו חוזרים למקורם בנפש האדם וזהו ענין הציווי דשבת שנאמר למשה בפרשת פי-תשא¹⁸, לאחר הציווי על מלאכת המשכן בפרשיות 'תרומה' ו'תצוה' שם מדובר על ההמשכה של האלוקות למטה לאחר שנסתיימה מלאכת המשכן (ולא כמו בציווי משה רבנו לישראל בפרשתנו, פרשת ויקהל, שהקדים הציווי דשבת למלאכת המשכן, כי כאן מדובר על השבת כפי שהיא נתינת כוח לאדם להמשיך אלוקות לעולם על-ידי מלאכת המשכן), שזהו לפי שלא שייך בחינת שביטה ממלאכה, מנוחה של הכוחות והאורות העליונים, ו'אור חזר' שבו הכוחות והאורות חוזרים ומתעלים למקורם, בדרך מלמטה למעלה, רק אם מתחלה קודם לכן נמשך בחינת 'אור ישר' והמשכה מלמעלה למטה כו', והינו, כאמור לעיל שלמעשה המאמר בתורה אור' עוסק בשני העניינים האמורים, כיוון שנוסף על העליה דשבת שפועלת עלית האדם בתור הקדמה והכנה ונתינת כוח כדי שיוכל האדם ויהיה בכוחו לפעול את ההמשכה של האלוקות מלמעלה למטה שעל-ידי מלאכת המשכן, יש גם העליה דשבת שבאה לאחר מלאכת המשכן, לאחר שכבר הוקם המשכן, כמבאר לעיל.
- לאחר הקדמת ענין השבת, נתבאר גם ענין העליה שלאחרי ההמשכה והירידה מלמעלה למטה, פמבאר שם באותו מאמר עצמו שבגמר ותכלית לאחר סיום והשלמת ירידת השפע האלוני העליון לעולמות (שזהו ענין ההמשכה מלמעלה למטה שעל-ידי מלאכת המשכן), אז הוא בחינת השבת שהיא המנוחה וההסתלקות של האורות והכוחות העליונים אל עצמותו כו' כמו אדם שמתייגע במלאכה, וכאשר הוא נח, הכוחות שלו חוזרים למקורם בנפש האדם וזהו ענין הציווי דשבת שנאמר למשה בפרשת פי-תשא¹⁸, לאחר הציווי על מלאכת המשכן בפרשיות 'תרומה' ו'תצוה' שם מדובר על ההמשכה של האלוקות למטה לאחר שנסתיימה מלאכת המשכן (ולא כמו בציווי משה רבנו לישראל בפרשתנו, פרשת ויקהל, שהקדים הציווי דשבת למלאכת המשכן, כי כאן מדובר על השבת כפי שהיא נתינת כוח לאדם להמשיך אלוקות לעולם על-ידי מלאכת המשכן), שזהו לפי שלא שייך בחינת שביטה ממלאכה, מנוחה של הכוחות והאורות העליונים, ו'אור חזר' שבו הכוחות והאורות חוזרים ומתעלים למקורם, בדרך מלמטה למעלה, רק אם מתחלה קודם לכן נמשך בחינת 'אור ישר' והמשכה מלמעלה למטה כו', והינו, כאמור לעיל שלמעשה המאמר בתורה אור' עוסק בשני העניינים האמורים, כיוון שנוסף על העליה דשבת שפועלת עלית האדם בתור הקדמה והכנה ונתינת כוח כדי שיוכל האדם ויהיה בכוחו לפעול את ההמשכה של האלוקות מלמעלה למטה שעל-ידי מלאכת המשכן, יש גם העליה דשבת שבאה לאחר מלאכת המשכן, לאחר שכבר הוקם המשכן, כמבאר לעיל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וְהָיָה מִלְכָּד עֲנִין הָעֲלִיָּה שְׁבַשְׁבֶּת (בְּשָׁנֵי הָאוֹפָנִים הַנִּ"ל
2 כהנה ונתינת כוח לפעול המשכה מלמעלה ולאחר השלמת ההמשכה
3 מלמעלה), יֵשׁ בְּשַׁבָּת עצמה גַּם עֲנִין הַהִמְשָׁכָה וההתגלות של אור
4 אלוּקֵי מִלְמַעְלָה לְמִטָּה. וּמָה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל (סְעִיף ב) שְׁעָנִין
5 הַשַּׁבָּת הוּא הָעֲלִיָּה לְמַעְלָה,
6 וְלֹא הִירִידָה לְמִטָּה, וְלֹכֵן
7 מֵלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַעֲבוּדָה שֶׁל הַמִּשְׁכָּת
8 אֲלוּקוֹת לְמִטָּה, לֹא דוּחָה שְׁבַת, הָרִי
9 זֶה רַק בְּנוֹגֵעַ לִירִידָה
10 וְהַשְׁפָּלָה שֶׁל הַהִמְשָׁכָה הָאֲלוּקִית
11 בְּשִׁבְלִי עֲנִין הַבְּרוּרִים,
12 שִׁירִידָה זֶה אֵינָה שְׂיִכָּת
13 בְּשַׁבָּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל שֶׁבִּשְׁבַת
14 'בִּרְוִי' אֲסוּר גַּם בְּמוֹבֵן הָרוּחִי שֶׁל
15 'בִּירוּרִים', אָבֵל יֵשׁ בְּשַׁבָּת בְּגִל
16 מַעַל וְקֻדְשֹׁת יוֹם הַשְּׁבַת הַמְּשַׁכָּת
17 הָעוֹנֵג הָעֲלִיּוֹן בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג
18 בְּאֲלוּקוֹת (בְּחִינָה נְעִלִית בִּיטוּר הַשְּׂיִכָּת
19 לִכְתֹּר' שְׁלֹמֶעֱלָה מַעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת)
20 שְׁנֹפֶעֱל עַל-יְדֵי כָּלִלוֹת
21 הָעֲבוּדָה דִּימוֹת הַחוּל הַגּוֹרֵמֶת
22 תַּעֲנוּג לְמַעַל, וּמִתְגַּלָּה וּמֵאִיר
23 לְמִטָּה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכַמְבֹאָר
24 בְּ'לִקוּטֵי תוֹרָה' לְאֶדְמוֹר"ר הַזֶּקֶן
25 דְּבוּרֵי הַמִּתְחִיל בְּמֵאמֶר הַפּוֹתַח
26 בַּפִּסּוּק "וְאֵל כִּי ה' נָתַן לָכֶם
27 הַשַּׁבָּת" 19 בְּעֲנִין שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת
28 כְּהִלְכָתָן 20 (כַּמְאֵר חֲכָמֵינוּ ז"ל:
29 "אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
30 יוֹחָאי אֲלֵמִי מִשְׁמִירֵן יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי
31 שַׁבָּתוֹת כֹּהֲלֹכֶת מִיד נִגְאָלִים שְׁנֵאמֶר
32 כֹּה אָמַר ה' לִסְרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת
33 שַׁבָּתוֹתֵי וְכַתִּיב בְּתִרְיָה [וְכַתּוּב אַחֲרָיו]
34 וְהִבִּיאוּתִים אֶל הָרַק שְׁתֵּי וְגו'"), שְׁהֵן
35 שְׁנֵי אוֹפָנֵי הַהִלִּיכָה וְהַעֲלִיָּה,
36 הַתְּקֻבּוֹת בֵּין הָאָדָם וְהָאֲלוּקוֹת, שְׁיֵשׁ
37 בְּשַׁבָּת, הֵן הַהִלִּיכָה מִלְמַטָּה
38 לְמַעְלָה, שְׁהֵן עֲנִין הָעֲלִיָּה
39 שֶׁל הָעוֹלָמוֹת מִמִּטָּה לְמַעַל, וְהֵן
40 הַהִלִּיכָה מִלְמַעְלָה לְמִטָּה, שְׁהֵן עֲנִין גִּילּוֹי וְהִמְשָׁכָת הָעוֹנֵג
41 הָעֲלִיּוֹן לְמִטָּה 21 כַּמְבֹאָר לְעֵיל.
- (ה) וְעַל-פִּי הָאֲמֹר לְעֵיל, יֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְקַשֵּׁר
יֻקְהַל מִשֶּׁה' וְגַם בְּמֵאמֶר 'רְאוּ כִי ה' נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת' מְדוּבָר עַל שְׁנֵי
הַעֲנִינִים שֶׁל הַשַּׁבָּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בְּפִרְשֵׁי, יֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְקַשֵּׁר
סִיּוֹם הַ'תּוֹרָה אוֹר' הַמְכִּיל מֵאֲמֵר חֲסִידוֹת עַל פִּרְשֵׁי הַתּוֹרָה
בְּחֹמֶשִׁים בְּרֵאשִׁית וְשִׁמוֹת (וּמִגִּילָת
אֶסְתֵּר) עִם הַתְּחִלַּת הַ'לִּקוּטֵי
תּוֹרָה' 22 הַמְכִּיל מֵאֲמֵר חֲסִידוֹת עַל
פִּרְשֵׁי הַתּוֹרָה בְּחֹמֶשִׁים וּיְקָרָא,
בְּמִדְּבָר וּדְבָרִים (וְשִׁיר הַשִּׁירִים)
וּבְתַחֲלִיתוֹ יֵשׁ גַּם מֵאֲמֵרִים בּוֹדִידִים עַל
חֹמֶשׁ שְׁמוֹת (וְשִׁיר הַסְּפָרִים הַלּוֹ
'תּוֹרָה אוֹר' וְלִקוּטֵי תּוֹרָה' הֵם סְפָרֵי
הַחֲסִידוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן
שְׁפָאִים לְאַחֲרֵי סְפָר הַתְּנִיָּא,
תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב שֶׁל תּוֹרַת
הַחֲסִידוֹת) 23. וּבְהִקְדָּמָה,
שְׁאֵף שְׁלֹאמָתוֹ שֶׁל דְּבָר, הֵם
'הַתּוֹרָה אוֹר' וְהַ'לִּקוּטֵי תּוֹרָה' סְפָר
אֶחָד שְׁנֹחֵלֵק לְשֵׁנֵי חֲלָקִים
רַק מִצַּד טַעֲמִים חִיצוֹנִיִּים
לְכַאוֹרָה 24, מְסִיבוֹת שְׁקֻדּוֹת
בְּרִישִׁיוֹת הַדְּפָסָה מִטַּעַם הַשְּׁלֹטָנוֹת
בְּרוּסִיָּה הַצָּרִית בִּימֵי הַהֵם הָרִי
רוֹאִים בְּפוֹעֵל שְׁשֵׁנֵי חֲלָקִים
נִכְתָּבוּ בְּסִגְנוֹן שׁוֹנֶה,
וְנִקְרָאִים בְּשִׁמוֹת שׁוֹנִים,
וְהֵרִי שְׁמָא מִלְּתָא הִיא 25
לְשֵׁם יֵשׁ מִשְׁמַעוֹת (כַּמְאֵר חֲכָמֵינוּ
ז"ל שְׁוֹת' שְׁמִנָּה יֵצָא דוֹר הַמֶּלֶךְ
נִקְרָאֵת בְּשֵׁם זֶה עַל שֵׁם "שׁוֹכְתָה וִיצָא
מִמֶּנָּה דוֹר, שְׁרִיוּהוּ לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא בִּשְׁרִיּוֹת וְתִשְׁבַּחוּת", וְכִפִּי
שְׁלֵמִים מִהַפְּסוּק "לֹכֵן חֲזוּ מִפְּעֻלָּת
ה' אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ, אֶל תִּקְרִי
שְׁמוֹת אֵלָּא שְׁמוֹת"). וּבְעֲנִין זֶה
רוֹאִים דְּבָר פְּלֵא, שְׁהַסְפָּר
'תּוֹרָה אוֹר' מְסִתִּים בְּדְרוּשֵׁי
פְּרִשְׁת וִיקְהַל [בְּסוֹף הַסְּפָר
יִשְׁנִים אֲמָנִים דְּרוּשִׁים עַל
מְגִלַּת אֶסְתֵּר, אָבֵל זֶהוּ עֲנִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כַּמְבֹאָר מִמָּה
שְׁכָּתִיב בְּדָף הַשְּׁעָר שֶׁל הַסְּפָר 'תּוֹרָה אוֹר': "דְּרוּשִׁים עַל שְׁנֵי

(19) בשלח ב, ג (וראה גם אוה"ת בהר"ע' תרכט). (20) שבת קיח, ב. (21) ראה גם תו"ח פרשתנו שצג, סע"ב ואילך. תלו, ג ואילך. (22) ראה בשיחה שלאחרי המאמר (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 306 ואילך) ע"ד סיום הדפסת הלקו"ת (המו"ל). (23) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהו"צ ח"ד ע' רסא. (24) ראה אגרות-קודש שם ע' תקס ואילך. נדפס בהוספות לתו"א הוצאת קה"ת. (25) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חוֹמְשֵׁי תוֹרָה בְּרֹאשִׁית שְׁמוֹת, וְגַם דְּרוּשִׁים לַחֲנוּכָה..
 2 וּמַגִּלַּת אֶסְתֵּר, אָבֵל הַדְּרוּשִׁים עַל שְׁנֵי חוֹמְשֵׁי תוֹרָה
 3 בְּרֹאשִׁית שְׁמוֹת מִסְתֵּימִים בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְהַל, וְאֵילּוּ דְרוּשֵׁי
 4 פֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי הָעָם (לֹא בְּתוֹרָה אֹרֶךְ יָחַד עִם כָּל שְׂאֵר הַדְּרוּשִׁים
 5 לַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל סֵפֶר שְׁמוֹת, אֲלָא)
 6 בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה. וְלִכְאוּרָה, 1
 7 כְּאֶשֶׁר מְחַלְקִים סֵפֶר לְשְׁנֵי
 8 חֲלָקִים, מִתְּאִים יוֹתֵר
 9 שֶׁהַחֲלֻקָּה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵי
 10 חוֹמְשִׁים (סְפָרִים), וְכִמּוֹ
 11 שֶׁבְּסִפְר־תוֹרָה יֵשׁ הַפֶּסֶק ד'
 12 שִׁיטֵּין אַרְבַּע שׁוּרוֹת בֵּין חוֹמֶשׁ
 13 לַחוֹמֶשׁ²⁶, אָבֵל אֵין מְקוֹם
 14 שֶׁתִּהְיֶה הַחֲלֻקָּה בֵּין שְׁנֵי סְפָרִים
 15 בֵּין שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת בְּאוֹתוֹ
 16 חוֹמֶשׁ, וּבְפֶרֶט בְּמִיּוּחַד אֵין מְקוֹם
 17 שֶׁתִּהְיֶה הַחֲלֻקָּה בֵּין פְּרָשִׁיּוֹת
 18 וַיִּקְהַל וּפְקוּדֵי, שְׁבָרוּב
 19 הַשְּׂנִים הָרִי הֵן מְחוּבְּרוֹת
 20 עוֹבְדָה הַמוֹכִיחָה עַל קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת
 21 מִיּוּחַד בֵּין שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ
 22 וּמַגְדִּילָה אֶת הַתְּמִיּוּחָה עַל כֵּךְ שֶׁמֵּאֱמָרִי
 23 פְּרֹשֶׁת פְּקוּדֵי אֵינֶם בְּאוֹתוֹ סֵפֶר עִם
 24 מֵאֱמָרִי פְּרֹשֶׁת וַיִּקְהַל. וּפְּלֵא גְדוֹל
 25 יוֹתֵר²⁷, שֶׁהַתְּחִלַּת הַלִּקּוּטִי
 26 תוֹרָה הִיא (לֹא בְּדְרוּשֵׁי
 27 פְּרָשֶׁת פְּקוּדֵי כַּהֲמֶשֶׁךְ לְסִיּוֹם
 28 הַסֵּפֶר 'תוֹרָה אֹרֶךְ' בְּמֵאֱמָרִי פְּרֹשֶׁת
 29 וַיִּקְהַל, אֲלָא) בְּדְרוּשֵׁי פְּרֹשֶׁת
 30 בְּשִׁלְחָה, שֶׁהִיא כְּמָה פְּרָשִׁיּוֹת לִפְנֵי פְּרֹשֶׁת וַיִּקְהַל
 31 לִפְנֵי פְּרֹשֶׁת וַיִּקְהַל (שְׁבָסִיּוֹם
 32 הַתְּוֹרָה אֹרֶךְ), וּבְפֶרֶט
 33 שְׁדְרוּשֵׁי פְּרֹשֶׁת בְּשִׁלְחָה יִשְׁנֶם
 34 גַּם בְּתוֹרָה אֹרֶךְ, וְלִכְאוּרָה
 35 אֵין מְקוֹם לַחֲלֹק פְּרָשָׁה אַחַת
 36 אֶת פְּרֹשֶׁת בְּשִׁלְחָה עֲצֻמָּה בְּאוֹפֶן
 37 שְׁבָכָה דְּרוּשִׁים חֲלֹק מִהֵמֵאֱמָרִים
 38 שֶׁל פְּרֹשֶׁת בְּשִׁלְחָה יִהְיֶה בְּתוֹרָה
 39 אֹרֶךְ, וְכִמּוֹ דְּרוּשִׁים חֲלֹק
 40 מִהֵמֵאֱמָרִים שֶׁל אוֹתָהּ פְּרֹשָׁה עֲצֻמָּה
 41 יִהְיֶה בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה.
- וְהִנֵּה, אֵפֶן שְׁלֹא שְׁמַעְתִּי טַעַם עַל עֲנִין זֶה, הָרִי רֹאִים שְׁנֵי
 הַמִּשְׁפָּחָה הַמִּשְׁכִּיּוֹת וְשִׁיכוּת בְּתוֹכָן הַדְּבָרִים בֵּין סִיּוֹם הַתְּוֹרָה אֹרֶךְ
 לַהֲתַחֲלֹת הַלִּקּוּטֵי תוֹרָה, כִּי בְּדְרוּשֵׁי פְּרֹשֶׁת וַיִּקְהַל
 שְׁבָסִיּוֹם הַתְּוֹרָה אֹרֶךְ מְדוּבָּר אוֹדוֹת עֲנִין הַשְּׁבָתָה, הֵן בְּנוֹגַע
 לְעִנֵּן הַעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה
 לְמַעֲלָה וְהֵן בְּנוֹגַע לְעִנֵּן
 הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה,
 כַּמְבֹאָר לְעִיל בְּאִיכוּת, וּבְהִמְשָׁךְ
 לָזֶה, הִנֵּה גַם הַתְּחִלַּת
 הַלִּקּוּטֵי תוֹרָה בְּדְבוּר־
 הַמִּתְחִיל "רְאוּ כִּי ה' נָתַן
 לָכֶם הַשְּׁבָתָה", הִיא בְּשְׁנֵי
 עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים שֶׁיִּשְׁנֶם בְּיוֹם
 הַשְּׁבָתָה²⁸.
- וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁנֵי גַם
 הַמִּשְׁפָּחָה הַמִּשְׁכִּיּוֹת וְקֶשֶׁר וְשִׁיכוּת
 בְּתוֹכָן הַעֲנִינִים בֵּין דְּרוּשֵׁי
 מַגִּלַּת אֶסְתֵּר שְׁבָסִיּוֹם
 הַתְּוֹרָה אֹרֶךְ שְׁבָסִיּוֹם
 הַסֵּפֶר בְּפֹעֵל עִם הַתְּחִלַּת
 הַלִּקּוּטֵי תוֹרָה. דְּהִנֵּה,
 הַמֵּאֱמָרִי הָאֲחֵרוֹן בְּדְרוּשֵׁי
 מַגִּלַּת אֶסְתֵּר שְׁבָתוֹרָה אֹרֶךְ
 הוּא דְבוּר־הַמִּתְחִיל "וּבִזְזָה
 הַנַּעֲרָה בָּאָה" וְגו', וּמְבָאָר
 רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן³⁰ שֶׁ"וּבִזְזָה, הִנֵּנוּ
 הַעֲמוּד הָרוּחִי שֶׁבֵּין גֶּן-עֶדֶן
 הַתְּחִתּוֹן לְגֶן-עֶדֶן הָעֲלִיוֹן שְׁבוֹ
 תוֹרָה. וְהִנֵּה, אֵפֶן שְׁלֹא שְׁמַעְתִּי טַעַם עַל עֲנִין זֶה,
 הָרִי רֹאִים שְׁנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בֵּין סִיּוֹם הַתְּוֹרָה אֹרֶךְ לַהֲתַחֲלֹת הַלִּקּוּטֵי תוֹרָה, כִּי
 בְּדְרוּשֵׁי פְּרֹשֶׁת וַיִּקְהַל שְׁבָסִיּוֹם הַתְּוֹרָה אֹרֶךְ מְדוּבָּר אוֹדוֹת עֲנִין הַשְּׁבָתָה, הֵן
 בְּנוֹגַע לְעִנֵּן הַעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה וְהֵן בְּנוֹגַע לְעִנֵּן הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעֲלָה
 לְמַטָּה, וּבְהִמְשָׁךְ לָזֶה, הִנֵּה גַם הַתְּחִלַּת הַלִּקּוּטֵי תוֹרָה בְּדְבוּר־הַמִּתְחִיל "רְאוּ
 כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשְּׁבָתָה", הִיא בְּשְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּזְכָּרִים שֶׁיִּשְׁנֶם בְּיוֹם הַשְּׁבָתָה²⁸.
- וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁנֵי גַם הַמִּשְׁפָּחָה בֵּין דְּרוּשֵׁי מַגִּלַּת אֶסְתֵּר שְׁבָסִיּוֹם הַתְּוֹרָה
 אֹרֶךְ עִם הַתְּחִלַּת הַלִּקּוּטֵי תוֹרָה. דְּהִנֵּה, הַמֵּאֱמָרִי הָאֲחֵרוֹן בְּדְרוּשֵׁי
 מַגִּלַּת אֶסְתֵּר שְׁבָתוֹרָה אֹרֶךְ הוּא דְבוּר־הַמִּתְחִיל "וּבִזְזָה הַנַּעֲרָה בָּאָה" וְגו', וּמְבָאָר
 רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן³⁰ שֶׁ"וּבִזְזָה, הִנֵּנוּ הַעֲמוּד שֶׁבֵּין גֶּן-עֶדֶן הַתְּחִתּוֹן לְגֶן-עֶדֶן
 הָעֲלִיוֹן שְׁבוֹתוֹרָה.

(26 שו"ע יו"ד סרע"ג ס"א. 27) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 386. 28) ויש להוסיף ולהעיר גם בנוגע לדרוש השני בתו"א פ' ויקהל, שהוא דרוש לפסח, כמ"ש בדף השער: "דרוש אחד לפסח בפרשת ויקהל" - שיש לקשרו עם ד"ה אלה פקודי שבהמשך הלכות דספר שמות, ששם (ד, ד) נתבאר הפסוק רבבה כצמח השדה נתתיך ותרכי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים (יחזקאל טז, ז), ששייך לחג הפסח (משיחת ש"פ פקודי). 29) אסתר ב, יג. 30) ק, סע"ב.

שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-יָדוֹ עוֹלוֹת הַנִּשְׁמוֹת מִגֵּן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן-עֵדֶן
2 הָעֶלְיוֹן, וְזֶהוּ פִירוּשׁ "בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ"²⁹. כלומר, הנשמה
3 מתעלית לגן עדן העליון ו'באה' ומתקרבת יותר אל הקדוש-ברוך-הוא וְעֵנִין
4 התוכן הפנימי של הַעֲמוּד המושמש 'ממוצע' בין 'גן עדן העליון' ל'גן עדן
5 התחתון' הוא בְּחִינַת בִּיטוּל,
6 שְׂכָל עֲלִיָּה שהיא שינוי מהותי
7 עמוק לעומת המצב הקודם אִי-
8 אֶפְשָׁר לא יכולה לְהִיּוֹת כִּי-אֵם
9 עַל-יָדֶי בִּיטוּל בַּתְּחִלָּה כי רק
10 עַל-יָדֶי הביטול האדם יוצא לגמרי
11 מגדרי מציאותו הקודמת ויכול
12 להתעלות לדרגה נעלית יותר, במיוחד
13 אם היא נעלית יותר באין ערוך. וְזֶהוּ
14 שְׂכָתוּב³¹ גַּם-כֵּן בְּאֶסְתֵּר לֹא
15 בְּקֶשֶׁה דָּבָר כִּי, כלומר, לא היו
16 לה רצונות משל עצמה, כִּינֵן
17 שְׁהִיָּתָה בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל
18 [וְלִהְיוֹת, שְׁהַבִּיטוּל דְּבַחֲחִינַת
19 הַעֲמוּד הוא לֹא רַק לְאַחֲרֵי
20 סְלוּק הַנִּשְׁמָה מִהַגּוֹף כמו ביחס
21 לעליות מִגֵּן עדן התחתון ל'גן עדן
22 העליון' האמורות לעיל, אֲלָא יָכוֹל
23 לְהִיּוֹת גַּם בְּנִשְׁמָה בַּגּוֹף,
24 וְכַמוֹכֵן מִמָּה שְׂכָתוּב בְּאֶסְתֵּר
25 "לֹא בְּקֶשֶׁה דָּבָר" גו', שְׁעֵנִין
- 26 זֶה שְׂכָתוּב מורה על ביטול הִיָּה בְּהִיּוֹתָה נִשְׁמָה בַּגּוֹף]. וְגַם
27 בְּמֶאֱמָר הָרִאשׁוֹן בְּלִקוּטֵי תוֹרָה, דְּבוּר-הַמִּתְחִיל "רְאוּ כִּי
28 ה' נָתַן לָכֶם הַשָּׁבֹת", מְדוּבָּר אִדּוֹת עֵנִין זה עצמו של הָעֲלִיָּה
29 מִגֵּן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן-עֵדֶן הָעֶלְיוֹן עַל-יָדֵי "נָהָר דִּינּוֹר נָהָר
30 של אש רוחנית הַמִּפְסִיק מְבַדִּיל
31 בִּינִיָּהם שְׁצָרִיף לְטָבּוֹל בּוֹ
(עֵנִין הַבִּיטוּל³² כמבואר בכמה
32 מקומות שהתוכן הפנימי הרוחני של
33 עֵנִין הטבילה הוא 'ביטול' של
34 המציאות האישית) והטבילה, הביטול,
35 הוא כְּדִי לְשַׁכּוֹחַ הַתַּעֲנוּג
36 שְׂכָתוּב עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן בְּבוֹאוֹ
37 לְגֵן-עֵדֶן הָעֶלְיוֹן כְּדִי שְׁלֹא
38 יִבְלָלֵנוּ שָׁם³³ כדי שבעלותו
39 ל'גן עדן העליון' לא תהיה לו כבר שום
40 שייכות עם מצבו הקודם כך שענייני
41 'גן עדן התחתון' לא יבלבלו אותו
42 מלקלוט וליהנות את האור האלוקי
43 שבגן עדן העליון. ונמצא שהספרים
44 'תורה אור' ו'לקוטי תורה' קשורים זה
45 בזה בכך שיש קשר ושייכות בתוכן של
46 סיום ספר 'תורה אור', הן בסוף דרושי
47 פרשת ויקהל והן בסוף דרושי מגילת
48 אסתר, להתחלת ספר 'לקוטי תורה'
49 בדרוש בפרשת בשלח, כמבואר לעיל.
50
- 1 וְעַל-יָדוֹ עוֹלוֹת הַנִּשְׁמוֹת מִגֵּן-עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן לְגֵן-עֵדֶן
2 הָעֶלְיוֹן, וְזֶהוּ פִירוּשׁ "בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ"²⁹. כלומר, הנשמה
3 מתעלית לגן עדן העליון ו'באה' ומתקרבת יותר אל הקדוש-ברוך-הוא וְעֵנִין
4 התוכן הפנימי של הַעֲמוּד המושמש 'ממוצע' בין 'גן עדן העליון' ל'גן עדן
5 התחתון' הוא בְּחִינַת בִּיטוּל,
6 שְׂכָל עֲלִיָּה שהיא שינוי מהותי
7 עמוק לעומת המצב הקודם אִי-
8 אֶפְשָׁר לא יכולה לְהִיּוֹת כִּי-אֵם
9 עַל-יָדֶי בִּיטוּל בַּתְּחִלָּה כי רק
10 עַל-יָדֶי הביטול האדם יוצא לגמרי
11 מגדרי מציאותו הקודמת ויכול
12 להתעלות לדרגה נעלית יותר, במיוחד
13 אם היא נעלית יותר באין ערוך. וְזֶהוּ
14 שְׂכָתוּב³¹ גַּם-כֵּן בְּאֶסְתֵּר לֹא
15 בְּקֶשֶׁה דָּבָר כִּי, כלומר, לא היו
16 לה רצונות משל עצמה, כִּינֵן
17 שְׁהִיָּתָה בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל
18 [וְלִהְיוֹת, שְׁהַבִּיטוּל דְּבַחֲחִינַת
19 הַעֲמוּד הוא לֹא רַק לְאַחֲרֵי
20 סְלוּק הַנִּשְׁמָה מִהַגּוֹף כמו ביחס
21 לעליות מִגֵּן עדן התחתון ל'גן עדן
22 העליון' האמורות לעיל, אֲלָא יָכוֹל
23 לְהִיּוֹת גַּם בְּנִשְׁמָה בַּגּוֹף,
24 וְכַמוֹכֵן מִמָּה שְׂכָתוּב בְּאֶסְתֵּר
25 "לֹא בְּקֶשֶׁה דָּבָר" גו', שְׁעֵנִין

(31 אסתר שם, טו. 32) ראה תו"א מקץ לא, א. המשך תרס"ו ע' טו. 33) א, ד.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשכ"א
ברוקליו.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה יהודא שי

שלום וברכה!

מכתבו ממוצש"ק וארא עם הפ"נ בעתו נתקבל.

במענה לשאלתו (בקיצור עכ"פ) - רק בב"ע (וביחוד - בעשי') יש נמצא אשר (בהרגשתו) אין לו
עילה וסיבה שקדמה לו - וזהו מפני שנתהווה מזה שאין לו עילה כו'. - עיין אגה"ק רס"ך.

בס"ד. ש"פ ויקהל, פ' שקלים, מבה"ח אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "ויקהל משה", "למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דיבורו, ותרגומו ואכניש":
לכאורה יש מקום לומר שהיה מיד ברדתו מן ההר, ביום הכפורים עצמו, הן מצד הסברא דזריזין מקדימין, והן מצד לשון הכתוב "ויקהל", לשון הפעיל (ולא ויאסף, לשון פעל), כיון שעל-ידי רדתו מההר עם הלוחות גרם שבני-ישראל יתאספו מעצמם (ולכל היותר - שכאשר "ויראו מגשת אליו" אזי "ויקרא אליהם משה")¹.
ולכן מחדש רש"י ש"ויקהל משה" - שמשמעותו שמשח הקהיל אותם (ולא שנאספו מעצמם) - היה "למחרת יום הכיפורים", ואף-על-פי-כן "הוא לשון הפעיל (כיון) שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דיבורו", ומוסיף להביא ראיה שהוא לשון הפעיל, ולא לשון פעל (דלכאורה, כיון שהכתוב מדגיש שנעשה על-ידי משה, הרי מוטב לפרש שהוא לשון פעל) - "ותרגומו ואכניש" (ולא "וכנש").
והטעם שמשח המתין עם הציווי על-דבר עשיית המשכן עד למחרת יום הכפורים - כי, ברדתו מההר ביום הכפורים היו בני-ישראל במעמד ומצב של מסירה ונתינה מוחלטת לענין התורה, ולא היה נתינת מקום לענין נוסף; ורק למחרת יום הכפורים דיבר עמהם אודות ענין המעשה.
וההוראה², שלמרות גודל מעלת העבודה דעשיית המשכן, צריך להיות גם לימוד התורה³ מתוך מסירה ונתינה, אלא שאי אפשר לצאת ידי חובה בלימוד התורה בלבד⁴, ולאחרי זה צריך להיות גם ענין המעשה⁵, לעשות דירה לו יתברך⁶ - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ו עמוד 210 ואילך.

* * *

ב. ויש להוסיף בהאמור לעיל שברדת משה מהר סיני ביום הכפורים עסקו בני-ישראל רק בלימוד התורה, ורק למחרת יום הכפורים דיבר עמהם משה אודות עשיית המשכן:
נתבאר בהתוועדות שלפני זה⁷ מה שכתוב⁸ "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה" בפסוק בפני עצמו, ולא בפסוק⁹ "ודיבר אל בני ישראל את אשר יצווה" - שבשעה שמשח דיבר אל בני-ישראל ללמדם ציווי הקב"ה, היו בני-ישראל שקועים לגמרי בשמיעת הדברים, מתוך ביטול בתכלית, ובלשון חז"ל¹⁰: "שפתותיו נוטפות מר", ובשעת מעשה לא היו שייכים לדבר נוסף, גם לא לראיית פני משה (כענין בפני עצמו).

המקדש, שנאמר (דברי הימים-ב ו, לח) "והתפללו אליך דרך ארצם גו' והעיר גו' ולבית גו'" (שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. וש"נ).
(5) וכמודגש גם בב' הפרשיות דק"ש, שבפרשה ראשונה מודגש בעיקר ענין לימוד התורה, ובפרשה השני' מודגש בעיקר ענין קיום המצוות (ראה אוה"ת ואתחנן ע' רלח ואילך. סה"מ תרנ"ח ע' קצח. ועוד).
(6) ואף שמדובר אודות ב' סוגי עבודה, ששייכים, לכאורה, לשני סוגי בני אדם (ש"אין דיעותיהם שוות"), יושבי-אוהל ובעלי-עסק - הנה משה רבינו, רועה ישראל, הוא המחבר ביניהם כו'.
(7) שיחת ש"פ תשא ס"כ (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 296).

(8) ס"פ תשא (לד, לה).

(9) שם, לד.

(10) שבת ל, ב. וש"נ.

(1) תשא לד, ל-לא.

(2) גם בנוגע לזמן שאין ביהמ"ק קיים - שהרי ישנו המשכן שבנפש האדם, שעז"נ (תרומה כה, ח) "ושכנתי בתוכם", "בתוכי לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד" (ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד), וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו במאמר ההילולא (סה"מ תש"י ע' 119 ואילך), שהעבודה היא לעשות קרשים למשכן, היינו, להפוך את שקר העולם להיות קרש למשכן, ועי"ז נעשה ענין של "קשר" עם הקב"ה, שזהו גם תוכן הענין ד"עצי שטים עומדים" (שמהם נעשו קרשי המשכן), בדוגמת "עמוד" שמחבר ומקשר את העולם עם אלקות.

(3) וכמארז"ל (אבות פ"ב מ"ה) "לא עם הארץ חסיד".

(4) וכמארז"ל (שבת י"ד, א) "זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד", והרי תפלה ענינה ביור והעלאת העולם, כמו ענין המשכן והמקדש (דאקרי משכן), שלכן צריכה להיות התפלה כנגד

- 1 כלומר: בני-ישראל ראו אמנם את פני משה בשעה שדיבר עמהם, וכמו שכתוב¹¹ "והיו עיניך רואות
2 את מוריקך", אבל בראיה זו ראו רק שזהו "מוריקך" - מקור התורה; ורק לאחר גמר הדיבור, אזי "וראו
3 בני ישראל את פני משה" (ואז הבחינו) "כי קרן עור פני משה", מה-שאינ-כן בשעת הלימוד, הנה "קירון
4 עור פניו" היה בבחינת "שרגא בטיהרא"¹² לגבי הענין ד"מוריקך".
- 5 ועל-דרך-זה בנדון-דידן, שברדת משה מהר סיני ביום הכפורים היו בני-ישראל שקועים לגמרי בענין
6 התורה כשלעצמו, ולא היו שייכים לענין אחר, אפילו לענין ד"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹³.
- 7 ויתירה מזה - שבענין התורה גופא היה מודגש אצלם בעיקר העילוי ד"אנא נפשי כתבית יהבית"¹⁴
8 (ובפרט בלוחות שניות שהיו באופן ד"כפלים לתושיה"¹⁵), ולא כ"כ לימוד פרטי הדינים כו', שהיו
9 בהעלם, ועל-דרך מה שכתוב בירושלמי¹⁶ בנוגע ללוחות שעליהם נאמר¹⁷ "מזה ומזה הם כתובים",
10 שבלוחות היו כלולים כל עניני התורה, עד לדקדוק קל כו' - שאין זה בגלוי אלא בהעלם. ועל-דרך-זה
11 בנוגע למה שנאמר בדת משה מהר סיני "ויצום את כל אשר דיבר ה' אתו בהר סיני"¹⁸ - הנה אף
12 שפשוטו של מקרא קאי על כל משך הזמן שלאחרי זה, כמו שכתב רש"י¹⁹ "ש"לשון הוה הוא כל הענין
13 הזה", יש לומר שבזה מרומז שכל הציוויים שבתורה שנאמרו במשך כל הזמן שלאחרי זה, היו כבר אז
14 "בלשון הוה", אלא שענין זה היה בהעלם.
- 15 ורק למחרת יום הכפורים - "ויקהל משה גו' ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם".
- 16 ג. ויש להוסיף ולבאר החילוק בין "ויקהל משה", "לשון הפעיל", למה שכתוב במגילת אסתר²⁰ "לך
17 כנוס את כל היהודים", לשון פעל, ולא "הכנס", לשון הפעל:
- 18 בפרשתנו מדובר אודות הציווי על-דבר עשיית המשכן על-ידי פעולת כל בני-ישראל שהתנדבו להביא
19 תרומה - "כל נדיב לבו יביאה גו'";²¹ שזהו ענין שהיה צריך להיעשות על-ידי כל אחד ואחד מישראל,
20 וכמו מצוה שבגופו, ולא היה יכול להיות באופן שמשה יעשה זאת עבורם; פעולת משה היתה רק
21 ההתעוררות ונתינת כח כו', אבל הפעולה עצמה הוצרכה להיות על-ידי בני-ישראל, ולכן נאמרה פעולת
22 משה בלשון הפעיל - "ויקהל משה".
- 23 [ויש להוסיף ולהמתיק אריכות לשון רש"י "שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי
24 דיבורו" - דאף שמדובר אודות ענין של מעשה, עשיית המשכן, ולא אודות ענין של דיבור (כמו לימוד
25 התורה, שעל זה נאמר "חיים הם כו' למוציאיהם בפה"²²), הנה העיקר בזה היא פעולתם של בני-ישראל,
26 ואילו פעולת משה לעורר את בני-ישראל לא היתה על-ידי מעשה - "שאינו אוסף אנשים בידים", אלא על-ידי
27 דיבור - "הן נאספים על-פי דיבורו"].
- 28 מה-שאינ-כן במגילת אסתר - מדובר אודות התכנסותם של בני-ישראל בשביל הצום: "וצומו עלי
29 שלשת ימים"²⁰, שביניהם היה גם ט"ו בניסן, ואיתא במדרש²³ שמרדכי "שלח לה, והרי בהם יום ראשון
30 של פסח. אמרה לו, זקן שבישראל, למה הוא פסח כו'" (כלומר: אם תתקיים גזירת המן, הלא אין פסח
31 כלל), ומבואר במפרשים²⁴ מה שכינתה אותו כאן בשם "זקן שבישראל" (אף שמדובר אודות ענין המוכן
32 גם לילד קטן), שנתכוונה לומר שאפילו אם אסור להתענות בשביל זה ביום-טוב, הלא אתה "זקן
33 שבישראל", ובידך לעשות דבר שאינו מן הדין בתור הוראת שעה.
- 34 והנה, ענין שנעשה על-פי הוראת בית-דין, אינו מתייחס אל העושים, אלא לבית-דין שהורו לעשות
35 כן, שלכן "אם שגגו בית-דין .. ושגגו העם בהוראתן ועשו העם והם סומכין על הוראתן ואחר-כך נודע

(18) שם לד, לב.

(19) שם, לא.

(20) ד, טז.

(21) פרשתנו לה, ה.

(22) עירובין נד, רע"א.

(23) אסתר"ר ספ"ח.

(24) תורה תמימה לאסתר שם.

(11) ישע"ל, כ.

(12) ל' חז"ל - שם סג, א. וש"נ.

(13) קידושין מ, ב. וש"נ.

(14) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(15) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(16) שקלים פ"ו סה"א.

(17) תשא לב, טו.

1 לבית-דין שטעו, הרי בית-דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה, ואף-על-פי שלא עשו הן
2 בעצמן מעשה, שאין משגיחין על עשיית בית-דין כלל בין עשו בין לא עשו, אלא על הוראתן בלבד,
3 ושאר העם פטורין מן הקרבן, ואף-על-פי שהם העושים, מפני שתלו בבית-דין²⁵.

4 ומזה מובן גם בנוגע להצום בט"ו ניסן, שאף שכל בני-ישראל צמו, מכל-מקום מתייחס הדבר למרדכי,
5 כיון שהצום היה על-פי הוראתו.

6 ולכן נאמר "לך כנוס את כל היהודים", בלשון פעל (ולא בלשון הפעיל, כמו "ויקהל משה", שהוא
7 רק מעורר את בני-ישראל על פעולה שלהם), כיון שגם הפעולה שלהם מתייחסת אליו.

* * *

8 ד. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל ויקהל משה גו'.

* * *

9 ה. בנוגע לספר "לקוטי-תורה" עם הוספות שיצא לאור זה עתה - הנה רצוני היה שההדפסה תיגמר
10 לפני זמן רב, אבל לפועל, מצד סיבות שונות, נסתיימה הדפסת ה'לקוטי-תורה' בערב יום השבת-קודש
11 הזה, פרשת ויקהל, שבפרשה זו מסתיימים הדרושים שב'תורה אור', ואילו הדרושים דפרשת פקודי -
12 שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה, בזמן ד"רעוא דרעוין" - הם ב'לקוטי תורה' (כנזכר לעיל במאמר²⁶).
13 וכיון ש"את הכל עשה יפה בעתו"²⁷ (שזהו ענין שנאמר בנוגע לתורה²⁸) - הרי זה דבר נכון וישר
14 שכל אחד ואחד ילמד בכל שבוע את כל הדרושים שב'לקוטי תורה' השייכים לפרשת השבוע²⁹,

15 - ומה טוב, שבמשך יום השבת-קודש זה ילמדו את הדרושים דפרשת בשלח שבהתחלת ה'לקוטי
16 תורה' (לפני הדרושים דפרשת פקודי), שלכן יש לסיימם לפני התחלת לימוד דרושי פרשת פקודי -
17 ובאופן שיסיימו את כל הדרושים של פרשת השבוע במשך שבוע ימי השבוע, ולא באופן ד"לווה
18 ופורע"³⁰, היינו, שפרשה שיש בה ריבוי דרושים, ידחה חלק מהם לשבוע שלאחרי-זה (ויצטרך לסמוך
19 על היצר הרע שמסתמא יהיה "בעל תשובה"... ויתן לו להשלים הלימוד שהחסיר).

20 ובנוגע לדרושים על שיר השירים³¹ - יחלקו אותם על כל ימי השנה, ובפרט בשבתות וימים טובים,
21 כך, שעד פרשת "ברכה" יסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' כולו, כולל גם דרושי "שיר השירים".

22 ו. ויש להוסיף בזה:
23 שנה זו היא שנת העיבור, ולכן צריך להיות בה "שטורעם" מיוחד ("מ'דארף נעמען דעם יאָר מיט אַ
24 שטורעם"), ומה טוב שה"שטורעם" יהי' בלימוד התורה, ובפרט בפנימיות התורה - על-ידי לימוד
25 ה'לקוטי תורה' באופן האמור.

26 וכאשר יסיימו את לימוד כל ה'לקוטי-תורה' עד לפרשת "ברכה", אזי תומשך שנה טובה ומבורכת -
27 לא רק בנוגע לשנה שלאחרי זה, אלא גם בנוגע לשנה הקודמת (שנה זו).

28 ובהקדמה - שהחידוש של תורת החסידות הוא שלימוד התורה יהיה באופן של תשובה:

29 קודם התגלות החסידות ידעו שלימוד התורה צריך להיות לשמה, אבל לא ידעו מענין התשובה שבתורה,
30 ובכלל היו סבורים שתלמידי חכמים אינם זקוקים לענין התשובה. אבל תורת החסידות גילתה שגם אצל
31 תלמידי חכמים, ואפילו צדיקים, צריך להיות ענין התשובה, וכמאמר³² משיח אתא לאתבא צדיקיא

(30) ראה גם מכתב י"א ניסן; ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז שנה

זו (אג"ק חכ"ג ס"ע שסו; ריש ע' תכד).

(31) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ג ע' 175, ובהערה

25 שם.

(32) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(25) רמב"ם הל' שגגות רפ"ב.

(26) פ"ה (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 301 ואילך).

(27) קהלת ג, יא.

(28) ראה קה"ר עה"פ (פ"ג, יא [ב]).

(29) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"ד ס"ע 238. וש"נ.

- 1 בתיובתא (ועל-ידי-זה דוקא נעשה אצלם הענין ד"הסנה איננו אוכל"³³), וכמו-כן בנוגע ללימוד התורה,
2 שאף-על-פי שענינו המשכה מלמעלה למטה, נוגע בזה גם ענין התשובה, העלאה מלמטה למעלה.
3 ומצינו ענין זה גם בנגלה: איתא בגמרא³⁴ מאמר אבא בנימין "על תפילתי שתהא סמוכה למטתי",
4 ומבואר בפירוש רש"י, שגם ללמוד לא רצה קודם התפלה, והיינו לפי "שמעלת העסק בתורה שאחר
5 התפלה הוא גבוה יותר מתורה שקודם התפלה כו"³⁵. והיינו, שאף-על-פי שתפלה ענינה העלאה מלמטה
6 למעלה, הרי זה פועל גם בתורה. וכן הוא גם בנוגע לתשובה.
7 אבל, אף-על-פי שמצינו זאת גם בנגלה - היה הדבר בהעלם, ותורת החסידות גילתה ופירשה שצריך
8 להיות תנועת התשובה גם בתורה, אפילו בלימוד נגלה דתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה בלימוד פנימיות
9 התורה.
10 והרי ענין התשובה פועל גם למפרע, ולא רק באופן שהענין הבלתי-רצוי נעקר, אלא יתירה מזה -
11 ש"זדונות נעשו לו זכויות"³⁶, שעל-ידי-זה ניתוסף עליו לגבי המעמד ומצב שהיה קודם החטא.
12 ומזה מובן, שכאשר יסיימו את כל ה'לקוטי תורה' עד פרשת "ברכה", אזי תומשך ברכה והצלחה גם
13 על השנה שעברה (בדוגמת ענין התשובה - שזהו החידוש של תורת החסידות - שפועל גם למפרע),
14 בכל המצטרך לכל אחד ואחד, בבני חיי ומזוני ריחי, בגשמיות וברוחניות.
15 ז. ולא לדרשה קאתינא, אלא בנוגע לפועל - לקבוע לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע בכל שבוע
16 על-ידי כל אחד ואחד.
17 ולהעיר, שעיקר החיוב בזה הוא על אלו שהם מבין עשרים שנה ומעלה, וכמבואר ב'לקוטי תורה'³⁷
18 השלימות דבן עשרים שנה, אבל אף-על-פי-כן, מהנכון שיעשו זאת גם אלו שלפני גיל עשרים שנה, וכל
19 המקדים הרי זה משובח. ועל-דרך שמצינו בנוגע לנדבת המשכן, שגם הטף השתתפו בזה³⁸. ובפרט על-פי
20 מה שכתוב בזהר³⁹ שבדרא דמשיחא הנה גם טף ילמדו וידעו פנימיות התורה.
21 ומובן, שכל האמור הוא בנוגע לכולם, את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה⁴⁰, ובודאי שכל מי
22 ששומע אודות ענין זה, יעביר את הדברים למכיריו, ולאחרי הבדלה⁴¹ - גם באופנים שאי אפשר לעשותם
23 בשבת, ובאופן ד"אני המתחיל"⁴², היינו, שיחליט ללמוד בעצמו, ואז יוכל לפעול גם על אחרים, כך,
24 שיתרבו הלומדים, ויפוצו מעינותיך חוצה, ועד שיציפו את העולם ("פארפלייצן די וועלט") בלימוד
25 החסידות.
26 וכיון שעתה נדפס ה'לקוטי תורה' מחדש, יהיה הספר מצוי לכל,
27 - (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק): ואדבר עם "שר האוצר" שלי⁴³ שימכרו את הספרים
28 במחיר נמוך מעלות ההדפסה, כדי שיהיה בהישג יד לכל -
29 כך, שאין הדבר תלוי אלא ברצון, וגם הרצון ישנו אצל כל אחד מישראל, אלא שצריכים לגלותו מן
30 ההעלם אל הגילוי.
31 ה. ונסיים בגודל מעלת הדרושים שב'לקוטי תורה':
32 כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר⁴⁴ (בשם רבותינו נשיאינו שלפני-זה שמילא את מקומם),
33 שהאמרים שנדפסו ב'לקוטי תורה', בחר אותם ה'צמח צדק' מתוך אלפיים מאמרים.

(33) שמות ג, ב. וראה סה"ש תש"ב ע' 46 ואילך.

(34) ברכות ה, ב.

(35) לקו"ת ברכה צו, ב.

(36) יומא פו, ב.

(37) במדבר ב, רע"א.

(38) אבות דר"נ רפ"א.

(39) ח"א ק"ח, א.

(40) ע"פ לשון הכתוב - נצבים כט, יד.

(41) לאחרי הבדלה הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א למסור -

עבור ה"חזרה" - "אז מ'מיניט עס ערנסט" ... ויש אפשרות
("סיאיז רעכט") שבהתועדות הבאה, או ב"יחידות", ישאל היכן
אוחזים ...

(42) ל' חז"ל - תנחומא וארא טו. ועוד.

(43) הרה"ח ר' חיים מרדכי אייזיק חדקוב - מנהל ה"מרכז

לעניני חינוך" (המו"ל).

(44) "היום יום" יד אדר א, פורים קטן. וראה גם תורת מנחם

- התועדויות חכ"ז ע' 432.

ולכאורה: מהו הדיוק במספר אלפיים מאמרים, לא יותר ולא פחות?¹
 יובן על-פי מאמר רז"ל⁴⁵ "אלפיים שנה קדמה תורה לברייתו של עולם", וידוע המבואר בזה בדרושי
 חסידות⁴⁶, דלכאורה, קודם בריאת העולם לא היה ענין הזמן, ואם-כן, איך שיך לומר "אלפיים שנה"?²
 - אך הענין הוא ש"אלפיים שנה" היינו ב' אלפים מדריגות, שנקראים בשם "שנה", מלשון שינוי, לפי
 שכל מדריגה היא שונה מזולתה.³
 וזהו תוכן הענין שהמאמרים שבלקוטי-תורה בחר ה'צמח-צדק' מתוך אלפיים מאמרים - שבמאמרים
 שבלקוטי-תורה נקבעו ונכללו ב' אלפים מדריגות (אלפיים שנה) שבכללות פנימיות התורה.⁴
 ואף-על-פי שבגלוי רואים בכל דרוש רק תוכן ענינו של דרוש זה, יש להאמין ולסמוך על הצמח-צדק,⁵
 שבלקוטי-תורה ישנו בפנימיות ובהעלם כללות כל הדרושים שבפנימיות התורה (ועל-דרך מה שכתוב
 בירושלמי¹⁶ שבלוחות היו כתובים כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, אף-על-פי שבגלוי ראו רק תר"ך
 אותיות).⁶
 ומזה מובן, שכאשר יסיימו את כל הדרושים שבלקוטי-תורה, שבהם כלולים כל הענינים של פנימיות
 התורה, אזי תקויים הבטחת מלכא משיחא שכאשר "יפוצו מעינותיך חוצה" אזי "אתי מר"⁴⁷, בקרוב
 ממש.⁷

* * *

ט. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "לעומת קלעי החצר", "כמדת קלעי החצר" - דלכאורה תיבות
 אלו מיותרות, ולכן מפרש רש"י, שהכתוב מבאר הטעם שקומת מסך שער החצר היתה חמש אמות (ולא
 יותר), כיון שהמסך הוצרך להיות "כמדת קלעי החצר", חלק מהם. ונמצא, שלשיטת רש"י ענין ה"דלת"
 (שבמקומו היה "מסך שער החצר") הוא סגירה (ולא פתיחה, חלק מפתח החצר), ובהתאם לכך היא שיטתו
 בש"ס, שגם פתח בלי דלת חייב במזוזה. ובפנימיות הענינים, בנוגע ל"דלת", ספירת המלכות - שבעולם
 העשיה, עולם הפשט, נרגשת בעיקר פעולת ההעלם והסתיה. ומכל-מקום נאמר רק "לעומת קלעי החצר"
 (ולא "כמדת"), שאין זה ממש כמו הקלעים שענינם הפסק והעלם תמידי, כי התורה נותנת כח לפעול
 ענין של פתיחה וגילוי - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק ט"ז
 עמוד 443 ואילך.⁸

מנחם - התועדויות ח"ג ע' 133 ואילך). וש"נ.
 (47) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(45) מדרש תהלים צ, ד. ויק"ר פי"ט בתחלתה.
 (46) ראה ד"ה אלפיים שנה דיום ב' דחה"ש תשי"א (תורת)

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אדר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח אדר, בו מבשר ע"ד הטבת מצבו ברוחניות, והשי"ת יזכהו שיוסיף
 בזה ובדאי אין הדרך לזה ע"י תעניות וסיגופים וכמבואר גם במאמר באתי לגני תשי"ג שהיות הגוף
 בריא ושלם מדרכי השם הוא, והא דתוקפא דגופא חולשא דנשמתא הכוונה בזה להנפש הטבעית
 והנהי"ב (שהנ"ל מיוסד על המאמר באתי לגני של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע) ועיין
 ג"כ בספר התולדות של אדמו"ר מוהר"ש סוף עמוד עב...

בברכת אשר אמו תחי' תקבל רוב נחת חסידותי מכל ילידי' שיחיו מתוך בריאות הנכונה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

לקוטי שיחות פרשת ויקהל* כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

א.

הארון - מקום התורה

1 על הפסוק¹ "ויעש בצלאל את הארון" נאמר
2 במדרש²: "בשעה שאמר הקדוש־ברוך־הוא למשה
3 עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל. אמר לו: מהו המשכן
4 הזה? אמר לו: שישרה הקדוש־ברוך־הוא שכינתו
5 בתוכו³ ומלמד לישראל תורה, אמר לו בצלאל: והיכן
6 התורה נתונה? אמר לו: משאנו עושים את המשכן אנו
7 עושין הארון, אמר לו: רבינו משה, אין כבודה של
8 תורה בכך, אלא אנו עושין הארון ואחר־כך המשכן⁴,
9 לפיכך זכה שיקרא על שמו, שנאמר: ויעש בצלאל את
10 הארון".

11 ממדרש זה נראה, שמשמעות ענין הארון היא ענין
12 בפני עצמו, הנפרד מהשראת השכינה במשכן, וכך
13 מובן גם ממדרש אחר⁵, האומר שלאחר בניית המשכן
14 אמר הקדוש־ברוך־הוא: "תקנתם אכסניא לעצמי
15 ועכשיו תקנו אכסניא לתורה שתהא שרויה אצלי".

16 וצריך להבין: אמנם הארון הוא מקום התורה⁶, אבל
17 גם עיקר השראת השכינה היה בתוך הארון
18 ובאמצעותו⁷, כהסברו של הרמב"ן⁸ ש"עיקר החפץ
19 במשכן" הוא "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".
20 כיצד ניתן, אפוא, להפריד ולומר, שכלל המשכן
21 והמקדש הוא למען "השראת השכינה", והארון הוא
22 "מקום התורה"?

ב.

דברי רבי אלעזר וריש לקיש בגמרא

23 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר:

24 על השראת השכינה במשכן "דאקרי מקדש"⁹, כבר

25 נאמר בפסוק¹⁰ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ומן
26 הלשון ש"בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" לומדים
27 שהדבר קשור עם ענין נוסף – ושכנתי בתוך כל אחד
28 ואחד¹¹.

29 ההסבר לענין השראת השכינה "בתוך" המקדש
30 הפרטי של כל יהודי הוא:

31 בסוף מסכת חגיגה נאמר בגמרא: "אמר רבי אבהו
32 אמר רבי אלעזר: תלמידי חכמים אין אור של גיהנם¹²
33 שולטת בהן¹³ קל־וחומר מסלמנדרא. ומה סלמנדרא
34 שתולדת אש היא, הסך מדמה – אין אור שולטת בו,
35 תלמידי חכמים, שכל גופן אש, דכתיב¹⁴ הלא כה דברי
36 כאש נאום ה' – על־אחת־כמה־וכמה. אמר ריש לקיש:
37 אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל־וחומר
38 ממזבח הזהב. מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי
39 דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי
40 ישראל שמלאין מצוות כרימון, דכתיב¹⁵ כפלח הרימון
41 רקתך, אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך – על־אחת־
42 כמה־וכמה".

43 באופן פשוט, הקשר בין שתי האמרות הוא:
44 בהמשך לסוגיא הקודמת הדנה בציפוי המזבחות –
45 מזבח הזהב והנחושת, מובאת אמרתו של ריש לקיש
46 ש"אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל־
47 וחומר ממזבח הזהב", שבה מודגש שהמזבח היה
48 מצופה זהב, ובענין זה מובאת לפני כן גם אמרתו של
49 רבי אלעזר ש"אין אור של גיהנם שולטת" גם
50 ב"תלמידי חכמים".

אבל לפי זה, צריך להבין:

52 (א) אם כך, קודם היתה צריכה להיות אימרתו של

תנחומא פרשתנו ז: ולמה פי' בארון מלאכתו וכו' בשביל ששם צלו של הקב"ה שהוא מצמצם שם שכינתו. ולהלן שם: שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון שהשכינה בתוכו. ובכ"מ.

(8) ר"פ תרומה.

(9) עירובין ב, א. וש"ג.

(10) תרומה כה, ח.

(11) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים). ובכ"מ.

(12) להעיר מזהר פרשתנו (רג, סע"ב. ועד"ז ח"ג רע"ג, א. וראה שם ח"ב פט, סע"ב) דלפי דאשא וחייבין גהנים אית לון נייחא בשבת נצטור בפרשתנו (לה, ג) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת".

(13) ראה גם זהר פרשתנו ר, רע"א. זח"א קלב, רע"א.

(14) ירמי' כג, כט.

(15) שה"ש ד, ג.

(*) וסיום מס' חגיגה. וראה לקו"ש כרך טז ע' 329 ואילך.

(1) פרשתנו לו, א.

(2) שמו"ר פרשתנו פ"ג, ב. וראה תנחומא כאן ו. (תנחומא בובער ח).

(3) שישרה... בתוכו: הלי' "שישרה" – צע"ק מאגה"ק סכ"ג. וסו"ס

כה (קמא, א).

(4) וכן ס"ל שם פ"ג, א. וראה במפרשי המדרש שם שדרשא זו פליגא

על הא דברכות (נה, א) דבצלאל עשה המשכן תחלה. ועד"ז קה"ר פ"ז

בפסוק יא (ולדעת היפ"ת כן ס"ל בשמו"ר שם, ד). וראה אוה"ת פרשתנו

ע' ב"רג. ואכ"מ.

(5) מדרש אבכיר – הובא ביל"ש תרומה רמז שסח.

(6) ראה גם שמו"ר פרשה לד, ב. וראה יומא עב, ב: מכאן לת"ח וכו'.

ובכ"מ.

(7) כפשטות הכתוב (תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם גי'. וראה גם

ואינו מוכן: (א) כל האימרה לגבי תלמידי חכמים
היא מיותרת, לכאורה, כי הדבר נלמד בפשטות מן
האימרה לגבי פושעי ישראל¹⁹? (ב) ואם בכל זאת
מביאה הגמרא אימרה מיוחדת לגבי תלמידי חכמים –
מדוע יש צורך ב"קל-וחומר" אחר (מן הסלמנדרא)
בעוד אשר אפשר להשתמש באותו "קל וחומר", בענין
המזבח?

קושי זה מתחזק עוד יותר: סלמנדרא היא שרץ
טמא²⁰, או חיה²¹ – ומדוע יש ללמוד לגבי תלמידי
חכמים משרץ, בשעה שניתן ללמוד זאת ממזבח הזהב
שבבית המקדש?

(ב) הן "תלמידי חכמים" שבאימרה הראשונה והן
"פושעי ישראל" שבאימרה השניה נמצאים בגיהנם על
עבירותיהם²², אלא שאור של גיהנם אינו שולט בהם
(בראשונים – מפני היותם "תלמידי חכמים", ובאחרים
– מפני שהם "מלאים מצוות"). מדוע, אפוא, מכנים
את הראשונים "תלמידי חכמים", ואת האחרים "פושעי
ישראל"?

ד.

תלמידי חכמים – תורה, פושעי ישראל – מצוות
ההסבר לכל זה הוא:

ההתקשרות²³ בין ישראל לקדוש-ברוך-הוא היא
באמצעות שני ענינים: לימוד התורה וקיום המצוות.
אך יש הבדל ביניהם:

כאשר יהודי לומד תורה ומבין בשכלו את חכמת
ה' יתברך, הוא מתאחד עם התורה ב"יחוד נפלא שאין
יחוד כמוהו.. להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד
ופניה²⁴, כל מציאותו של האדם היא תורה.

ואילו במצוות אין הדבר כך. אמנם, באמצעות קיום
המצוות נעשה מקיים המצוה "מרכבה" לרצון העליון,
אבל אין הוא מתאחד עם המצוה, כמו עם התורה²⁵.
וזהו ההבדל בין דברי רבי אלעזר לדברי ריש

1 ריש לקיש "קל-וחומר ממזבח הזהב", ורק לאחר מכן,
2 אימרתו של רבי אלעזר לגבי תלמידי חכמים, אשר
3 לתוכנה אין שום קשר לענינו.

4 (ב) עיקר הסוגיא על הקשר שבין פושעי ישראל
5 לבין שליטת גיהנם, ועל גיהנם בכלל, מופיעה במסכת
6 עירובין¹⁶, שגם שם מובאת אימרתו של ריש לקיש,
7 שפושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן... ואם
8 כך, היתה הגמרא צריכה להביא שם גם את דברי רבי
9 אלעזר "תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת
10 בהן..." (שהרי (א) שם מובא עיקר הסוגיא בענין זה,
11 לעומת מסכת חגיגה ששם מוזכר הענין רק בדרך אגב.
12 (ב) מסכת עירובין היא לפני מסכת חגיגה.

13 (ג) דברי ריש לקיש "קל-וחומר ממזבח הזהב..
14 שאין עליו אלא כעובי דינר זהב.. אין האור שולטת
15 בו" מדגישים, לכאורה, את ההיפך ממסקנת הגמרא
16 לפני כן, שלפי רבנן "מיבטל בטל ציפוי גביהו",
17 שהציפוי של מזבח הנחשת והזהב בטל כלפי
18 המזבחות (ולכן אין המזבח מקבל טומאה). ואילו
19 במאמר ריש לקיש מודגשים העוצמה (חוסר הביטול)
20 של ציפוי הזהב, שהציפוי נשמר ושומר על הכלי, על
21 המזבח, עד אשר "אין האור שולטת בו"¹⁷.

ג.

שאלות נוספות על האמרות בגמרא

22 בנוסף לכך יש להבין מספר דיוקים באימרות
23 המובאות בגמרא. ומהם:

24 (א) ה"קל וחומר" הנלמד ממזבח הזהב לגבי
25 "פושעי ישראל" פשוט וברור יותר כל-שכן לגבי
26 תלמידי חכמים, שכשם שהזהב אינו מאפשר לאש
27 לשלוט במזבח¹⁸, כך תורתם של תלמידי החכמים אינה
28 מאפשרת לאור של גיהנם לשלוט בהם, גם אם עשו
29 ענינים בלתי רצויים, שעליהם מגיע להם אור של
30 גיהנם, אילולא זכות התורה.

(16) יט, א.

(17) ובפרט לפי פ' התוס' כאן ד"ה שאין (ראה חדא"ג שם) –
שהציפוי של זהב מגין על העץ שלא ישרף.

(18) כפי פ' החדא"ג בתוס' (כנ"ל בהערה שלפנ"ו).

(19) בתוס' עירובין (יט, רע"א): דפושעי ישראל פניהם משחירים*
ואילו תלמידי חכמים כלל וכלל לא (וראה לקמן הערה 61). אבל כאן
בהסוגיא אין רמז לחילוק זה (גם לא בפרש"י ותוס' כאן). וראה עיון יעקב
לעין יעקב כאן שגם התוס' כאן בא לתרץ קושיא הנ"ל. וצ"ע. וראה פ' הרי"ף
והידושים לע"י.

(20) ראה תוס' כאן. פרש"י חולין קכז, א ד"ה סלמנדרא.

(21) ראה פרש"י כאן. ענף יוסף, לע"י כאן. ערוך השלם בערכו.

(22) ראה ענף יוסף לע"י (בשם הר"מ דליאון).

(23) מצות מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג).

(24) תניא פ"ה.

– ועפ"ז הוא רק ע"י ידיעת התורה (וכן "כולא חד" דלקמן), משא"כ
באם לא ידע כו', אף ש(כתושב"כ) מברך ברכת התורה (ראה לקו"ת
ויקרא ה, ב). ויל"ע בהמשך תער"ב (שלהי תער"ג. ד"ה ויגדלו הנערים
תער"ה).

(25) תניא שם ובפכ"ג.

(* להעיר מר"ה (יז, א): פניהם דומין לשולי קדירת וראה מגילה יא, א.

29 זה מסביר רבי אלעזר פרט נוסף: מדובר כאן על
30 תלמידי חכמים ש"גופן אש", וכיצד יתכן שיחטאו?
31 ומצד שני, אם כבר יש להם חטאים, שבגינם הם
32 נמצאים בגיהנם, מדוע אין אור של גיהנם שולטת
33 בהם, והם נשארים במצב של "גופן אש"? על כך עונה
34 ה"קל וחומר" מן ה"סלמנדרא" ש"תולדת האש היא".
35 נאמר בגמרא³¹ "עיקר טבילותא בנורא" – הדרך
36 העיקרית להיטהרות מן הטומאה היא אש. ולכאורה,
37 אם אש מטהרת מטומאה, הרי ברור שמן האש לא
38 יכולה להיווצר טומאה, ואילו רואים שמן האש נוצרת
39 סלמנדרא – שרץ טמא, ויחד עם זאת, הרי "הסך מדמה
40 (של הסלמנדרא) אין אור שולטת בו".
41 ומכך מובן שעל-אחת-כמה-וכמה תלמידי חכמים
42 אשר "כל גופן אש", למרות שייתכנו אצלם חטאים,
43 מפני שהנשמה נמצאת בגוף בשר-ודם בעולם הזה
44 ש"הרשעים גוברים בו"³², בכל זאת עדיין "כל גופן
45 אש", ו"אין אור של גיהנם שולטת בהן".
46 לעומת זאת לגבי "פושעי ישראל", שהם "מלאים
47 מצוות", מביאים קל-וחומר ממזבח הזהב שהוא מצופה
48 זהב, כי באמצעות המצוות נעשה היהודי רק "מצופה",
49 הוא נעשה מוקף ועטוף במצוה והמצוה מגינה עליו³³,
50 אבל אין הוא מתאחד ממש עם המצוה, כבלימוד
51 התורה.

ו.

ההסבר לכינויים "תלמידי חכמים" ו"פושעי ישראל"

52 לפי זה מובנת הסיבה לכך שהראשונים מכונים
53 "תלמידי חכמים" והאחרים – "פושעי ישראל":
54 כיון שתלמידי חכמים "גופן אש", הרי אי-אפשר
55 לכנותם פושעי ישראל וכדומה. יתר-על-כן, אסור
56 לבזותם. על-ידי ביזוי תלמידי חכמים, מבזים את

1 לקיש: רבי אלעזר מדבר על מעלת התורה אצל ישראל
2 – "תלמידי חכמים" – שבאמצעות התורה נעשה "גופן
3 אש", כלומר, (דברי כאש) תורה. הם מתאחדים לגמרי
4 עם תורה ואלקות, עד שהתורה היא כל מציאותם,
5 כדלעיל. ריש לקיש מדבר על מעלת המצוות –
6 "מלאים מצוות כרימון" – שאמנם באמצעות המצוות
7 אין איחוד מוחלט בין המצוה לבין היהודי, אך בכל
8 זאת הם "מלאים מצוות"²⁶, ולכן "אין אור של גיהנם
9 שולטת בהם"²⁷.

10 וזוהי גם משמעות הדיוק "מלאים מצוות כרימון":
11 בדיוק כשם שהרימון²⁸ מלא בגרעינים, אבל הגרעינים
12 הם מציאות נפרדת, כך גם פושעי ישראל, למרות שהם
13 מקיימים מצוות, אין "גופן מצוות", אלא רק "מלאים
14 מצוות כרימון".

15 אף-על-פי-כן, למרות שלתלמידי חכמים יש יתרון
16 ש"גופן אש", אי אפשר ללמוד מ"פושעי ישראל" ש"אין
17 אור של גיהנם שולטת" ב"תלמיד חכמים", כי כאשר
18 תלמיד-חכם נכשל בעבירה, חמור הדבר יותר מאשר
19 אצל פושעי ישראל (כדומה ל"תלמידי חכמים שגגות
20 נעשו להם כזדונות"²⁹),

21 ומצד שני גם אי אפשר להסיק מפושעי ישראל
22 לגבי תלמידי חכמים, כי תלמידי חכמים "גופן אש",
23 וזוהי מעלה מיוחדת שאיננה אצל פושעי ישראל³⁰.

ה.

תלמידי חכמים - סלמנדרא, פושעי ישראל - מזבח הזהב

24 לפי זה, מובן גם מדוע לומדים לגבי "תלמידי
25 חכמים" מ"סלמנדרא", ולגבי "פושעי ישראל"
26 מ"מזבח הזהב":

27 "סלמנדרא" היא "תולדת האש" כתלמידי חכמים
28 אשר "כל גופן אש", מהותם היא תורה. ב"קל וחומר"

(30) ולאידך: יש מעלה בקיום המצות (שבאנשים פשוטים) – הביטול והקב"ע הנעשה בקיומן, משא"כ (בת"ח ו)בלימוד התורה מכיון שעיקר (עבודתם) הוא (ב)השגה אינו מורגש בזה ביטול רצונו לגבי רצה"ע. וראה לקו"ש [[המתורגם] ח"ט ע' 74. וש"נ] לענין מעלות הביטול שבזה"ג לגבי העבודה שבזמן הבית.

(31) סנהדרין לט, סע"א.

(32) ע"ח הובא בתניא פ"ו.

(33) ראה תוס' ד"ה שאין, ובחדא"ג. וע"פ המובן בפ' המשניות להרמב"ם כלים פ"א מ"ד, וכפ"י מהר"י קורקס בדעתו (הובא לעיל ע' 322 הערה 20), שטעם רבנן (בגמ' לפנ"ז שהמזבחות אינן מקבלים טומאה) מפני שהן מצופין היינו (גם) שהציפוי מבטל להכליל שלא יקבל טומאה, תומתק ביותר השייכות כאן (ראה לקמן בפנים ס"א) בפושעי ישראל שהמצוות (שהם לבושים – ציפוי) פועלים הביטול דמהותם (שע"ש זה נקראו) פושעי ישראל, שאין אש של גיהנם שולטת.

(26) אבל אין הפ' שאלו שבסוג השני הם יותר בעלי עבירה מכמו הסוג הא' דבת"ח. וראה תו"א (פ, סע"ג): ע"ד מארז"ל ע"פ כו' שאפילו ירקנין שבך מלאים מצות כרימון כי ירקנים אין פ' פושעים ומורדים ח"ו רק שאין בהם תורה, אבל מלאים מצות וד"א. ומה שנק' פושעי ישראל ראה לקמן בפנים ס"ו. ובהערה 35. אבל ראה תו"א מו, ג (ובאוה"ת לשם ויחי תתשל, ב). ד"ח קי, ג.

(27) ראה תו"א (סח, ב) בהמשך להמבואר דהמצות הן לבושים ומקיפין והתורה היא מזון ופנימיות: "אבל ת"ח אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצוות הן הממרות מבית ומבחוץ". אלא שבתו"א שם מבאר ב' הענינים בת"ח גופא, דהרי כל האומר אין לי אלא תורה כו' (יבמות קט, ב), אבל בכללות הר"ז ב' סוגים בבג"י (ראה אגה"ק ס"ה. ובכ"מ), וזהו ב' המימרות שבגמ'.

(28) להעיר מאוה"ת במדבר ע' קכב. פלח הרמון שה"ש נג, ב.

(29) ב"מ לג, ב. וש"נ. וראה הל' ת"ת לאדמוה"ז פ"ד ס"ג.

ואלה שני הענינים של "ארון" ו"קרבנות" והמשכן
בכלל:

(א) בארון (התורה) היתה אלקות בגלוי, "מקום
הארון אינו מן המדה"³⁹ – נראה היה בגלוי שהמציאות
של המקום הגשמי של הארון היא אלקות, שהוא
"נמנע הנמנעות"⁴⁰, מדה מדויקת דוקא של אמיתיים
וחצי וגו', וביחד עם זאת אינו מן המדה – וזוהי מעלת
האיחוד המתבצע באמצעות התורה⁴¹, כנ"ל.

(ב) ענין הקרבנות, והמשכן בכללותו, שלקחו י"ג⁴²
(או ט'⁴³) דברים גשמיים והפכו למקדש לה', הוא
השראת והורדת השכינה לתחתונים⁴⁴, בדומה לזיכרון
הדברים הגשמיים על-ידי קיום המצוות. אמנם, גם
במשכן בכלל ובקרבנות בפרט היה גילוי אלקות, היו
ניסים וכדומה, אבל לא היה זה באופן שהמציאות של
גוף הדברים הגשמיים נהפכה לאלקות⁴⁵.

ח.

אכסניא לעצמי - אכסניא לתורה

לפי זה, מובן מדוע מבדילים המדרשים שהובאו
בתחילת השיחה בין הארון לבין המשכן בכללותו,
למרות שבאופן כללי היתה השראת השכינה במשכן
גם באמצעות הארון, כי באופן פרטי יש כאן שני
ענינים:

(א) "אכסניא לעצמי" – המשכת השכינה בדברים
הגשמיים שבמשכן ובעבודת הקרבנות, בדומה לענין
המצוות, קישור האלקות לעולם – "אכסניא" ודירה
בעולם הזה הגשמי.

(ב) "אכסניא לתורה" – השראת השכינה בארון,
באופן של איחוד, שהאלקות מאוחדת עם הארון,
ומקום הארון, כדלעיל. בדומה לענין של תלמידי
חכמים⁴⁶, שבאמצעות התורה נעשה "גופן אש"⁴⁷.

1 התורה, כי אין אפשרות להפריד בין התלמיד-חכם לבין
2 התורה, כנאמר בגמרא³⁴ "תלמיד חכם שסרח אין
3 מבזין אותו בפרהסיא". לפיכך אומרת הגמרא "תלמידי
4 חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן", ומזה מובן
5 מאליו שהיו אצלם ענינים בלתי רצויים.

6 לעומת זאת לגבי אנשים פשוטים, למרות שהם
7 מלאים מצוות כרימון, הרי אפשר לבזות אותם בלי
8 לפגוע במצוות שהם קיימו, כי מהותם איננה המצוות,
9 הם רק "מלאים מצוות", כדלעיל.

10 ואדרבה: הגמרא מקפידה לכנותם "פושעי ישראל"
11 ולבזותם³⁵, כי בזיונם הוא חלק מכפרתם. כדברי
12 הגמרא³⁶ על חזקיהו ש"גירר עצמות אביו על מיטה
13 של חבלים".

ז.

הארון והקרבנות

14 מדברי חז"ל³⁷ שהובאו לעיל "ועשו לי מקדש
15 ושכנתי בתוכם" – "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך
16 כל אחד ואחד מישראל", מובן, שבדיוק כשם שבמשכן
17 הפרטי ישנם שני הענינים של תורה ומצוות, כך הם
18 קיימים גם במקדש ובמשכן הכללי:

19 ההסבר לכך הוא: לגבי מטרת המשכן והמקדש
20 ישנן שתי דעות. דעת הרמב"ן היא, שעיקר תכלית
21 המשכן היא "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".
22 ולדעת הרמב"ם³⁸ התכלית היא "להיות מקריבים בו
23 קרבנות".

24 ויש-לומר, שבענין זה מר אמר חדא ומר אמר חדא
25 ולא פליגי: ב"ושכנתי בתוכם" שבמשכן ישנם שני
26 ענינים: (א) שבמשכן תהיה אלקות בגלוי, באופן של
27 איחוד. (ב) שהשראות השכינה תהיה "בתחתונים",
28 באמצעות בירור וזיכרון הענינים התחתונים והגשמיים,
29 בדומה למצוות, המתבצעות דוקא בדברים גשמיים.

(34) מנחות צט, ב.

(35) ועפ"ז מתורץ דיוק התוס' כאן (ד"ה פושעי ישראל) ובמפרשי
הע"י – כי זה שנק' פושעי ישראל הוא לא מצד היותם פושעים יותר
מת"ח. וראה לעיל הערה 26.

ולהעיר גדולה מזו מצינו בהקדמה לאמ"ב (הובא בד"ה זכור תר"פ
ספ"א) דמי שאינו משתדל להבין אחדות הוי' הוא בכלל "פושעי ישראל
(בנשמתם)".

(36) פסחים נו, א. ובפרש"י, ברכות י, ב. ובפרש"י.

(37) ראה לעיל הערה 11.

(38) ריש הל' ביהב"ח. ספהמ"צ מ"ע כ. הובאו (ב' הדיעות) ונתבאר
בלקו"ש ח"א ע' 116 ואילך.

(39) יומא כא, א. מגילה י, ב. ב"ב צט, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 319
ואילך.

(40) שו"ת הרשב"א ח"מ סי' תיח. ס' החקירה להצ"צ ע' 68 ואילך.

(41) ראה תניא פנ"א נג. ספ"ז.

(42) שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. הובא

בפרש"י ר"פ תרומה. ועוד. וראה אוה"ת תרומה ע' א'שפג (ושם: שהם
לנגד ה"י"ג ת"ד כו' שנמשך ע"י מעשה המצות דוקא). א"שצ.

(43) בחיי תרומה כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה זהר שם קלה, א.

(44) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג פ' תרומה. ח"ו [המתורגם] ע' 209
ואילך. ובכ"מ.

(45) ולאידיך: אף שגם הארון (תורה) הוא מדברים גשמיים, אעפ"כ
להיותו מיוחד בתכלית ועד שמקום ארון אינו מן המדה, אי"ז אמיתית
הענין (דירה) (בתחתונים. בדוגמת המבואר (ראה לקו"ש תרומה בהערה
שלפנ"ז) שעיקר הענין דושכנתי בתוכם – דירה בתחתונים הוא לא בקיום
המצות כ"א בעניני הרשות בכל מעשך לש"ש ובכל דרכיך דעהו כו'.

(46) ראה קיצורים והערות לתניא פ"ה (ע' צ) לענין המע' ש"בידיעת
התורה כו' גם חכמת ה' בקרבנו" – "על דרך צמצם שכינתו כו'".

(47) וברמב"ן ר"פ תרומה להיות שמבאר ש"סוד המשכן הוא שיהי'
הכבוד אשר שכן על ה"ס" שיהי' גילוי השכינה כמו במ"ת (הובא ונתבאר

ט.

תורה - איחוד, מצוות - התבטלות

- 1 ההבדל שהוזכר לעיל בין התורה למצוות באופן
- 2 פעולתם במקדש הפרטי, ביהודי הלומד תורה ומקיים
- 3 מצוות, וכן במקדש הכללי, נובע מן ההבדל ביניהם
- 4 כפי שהם קשורים לאלקות⁴⁸:
- 5 על התורה נאמר⁴⁹ "אורייתא וקודשא-בריך-הוא
- 6 כולא חד". כלומר, התורה והאלקות הם מציאות אחת,
- 7 ולא כשני דברים המחוברים זה לזה.
- 8 לעומת זאת המצוות, שהן רצון העליון, נקראות
- 9 "אברין דמלכא"⁵⁰, כאיברים למטה, שלמרות שהם
- 10 בטלים לנפש, הם אינם מאוחדים עמה ממש. המצוות
- 11 הן הוראות לאדם, ולא כתורה שקיימת גם לפני
- 12 שהאדם לומד אותה⁵¹.
- 13 לכן, כאשר יהודי לומד תורה, חכמת ה' המאוחדת
- 14 עם אלקות, הוא מתדבק ומתאחד עם תורה ואלקות.
- 15 אבל כאשר יהודי מקיים מצוה ומבצע את רצון ה'
- 16 וציוויו, הרי הוא מתבטל כלפי רצון ה', אך אינו
- 17 מתאחד עם המצוה.

י.

"ושכנתי בתוכם" - תורה ומצוות

- 18 לפי זה, ניתן להבין טוב יותר שלענין של "ושכנתי
- 19 בתוכם", עשיית דירה לה' יתברך בתחתונים⁵², יש

באזה"ת תרומה ס"ע א'תכח ואילך) לכן דייק "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".

(48) וכן משמע מתניא פכ"ג, ובקיצורים והערות לשם (ס"ע קד ואילך). וראה אזה"ת ואתחנן דרושים עה"פ ושנתם בביאור תלמוד גדול או מעשה.

(49) הובא בתניא שם בשם הזהר. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. ת"ז ת"ו בתחלתו. לקו"ת נצבים מו, א.

(50) תקו"ז (סוף תל"א) הובא בתניא שם.

(51) ראה קצוה"ע שם (ע' קה). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 66.

(52) תנחומא נשא טז. וראה גם במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ד"ה יר"ט של ר"ה תרס"ו.

(53) ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע ג) ובכ"מ.

(54) תניא שם.

(55) ראה תניא פנ"א-נג. ספלו"ז. וראה (לענין המשכן) לעיל הערה 7. ובתנחומא שם בסופו: וכל מקום שהתורה שם השכינה שם עמה. – נמצא פעולת התורה בשתיים: (א) ממשיכה העצמות, (ב) יחוד, כולא חד. וי"ל דדוקא לפעולה הב' צ"ל באופן ד"ידעת התורה" (ראה תניא פ"ה).

ועפ"ז "אכסניא לעצמי" שקודם "אכסניא לתורה" – היינו לא לעצמות. ויתרה מזה מצינו – לפני מ"ת (שעדיין קיימת הגויה דעליונים לא ירדו למטה) – נקרא מקום ביהמ"ק בית מלוני (סנה' צה, ב).

(56) ראה ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ. וראה ברכות כב, א. ובהנסמן בלקו"ש כרך ח ע' 352.

(57) ועד"ז בנפש האדם, דלהיות שהתורה פועלת יחוד האדם, ה"ז רק בבחי' העליונה שבאדם "שכל", וגם בלבושים רק במחשבה ודיבור

צורך הן בענין של תורה והן בענין של מצוות.

20 כוונת הקדוש-ברוך-הוא בכך שנתאוה להיות לו
21 יתברך דירה בתחתונים היא, שעצמותו יתברך⁵³ ישרה
22 כאן למטה בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה
23 ממנו⁵⁴. ולשם כך יש צורך בשני דברים: (א) דבר
24 שיביא את עצמותו של ה' ממש, (ב) ענין שיגרום לכך
25 שהשפעה זו תרד לתחתונים.

26 וזהו ההבדל בין תורה למצוות: על-ידי התורה,
27 שאורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד, יורד השפע
28 של עצמות האלקות⁵⁵, אבל אין היא גורמת לכך ששפע
29 זה ירד לתחתונים, כי גם כאשר יורדת התורה למטה
30 היא נעלית מ"התלבשות"⁵⁶ בדברים תחתונים
31 וגשמיים⁵⁷.

32 לעומת זאת המצוות הן "אברין דמלכא", וכאשר
33 הן יורדות למטה, הן "מתלבשות" בדברים גשמיים,
34 ואדרבה: זהו כל ענין המצוות – ביצוע של המצוות
35 בדברים תחתונים וגשמיים ועל-ידי-כך ביורם
36 וזיכוכם. ולכן אפשר באמצעותן להביא לידי הורדת
37 והשראת השפע של עצמות האלקות לתחתונים⁵⁸.

יא.

הסבר לקשר ולסדר שבין האמרות שבגמרא

- 39 לפי זה מובן גם הקשר שבין שתי האמרות ש"אין
- 40 אור של גיהנם שולטת" ב"תלמידי חכמים" ו"בפושעי

ולא כח התחתון שבאדם – מעשה, כבתיא פכ"ג ופל"ז, ולכן צריך למצות דוקא. ועד"ה הנ"ל הערה 45 לענין הארון.

(58) כמבואר בתניא פל"ז. ולהעיר מאזה"ת ואתחנן שם. ומה שלפעמים מבואר שהמשכת העצמות היא ע"י קיום המצות ופעולת התורה היא שהעצם יהי' בגילוי (ראה לקו"ש ח"ח [המתורגם] ע' 194. לקו"ש ח"ח ע' 353) –

הרי: (א) זהו בדרגא התחתונה שבתורה (כפי שהיא בהשתלשלות), אבל ע"י בחי' העליונה שבתורה פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק (ראה לקו"ת ס"פ בהעלותך) – נעשית המשכת העצמות. (ב) המשכת העצמות היא ע"י מעשה מצות דוקא, לפי שהכוונה ד"נתאוה הקב"ה כו" – שהיא בעצמותו ית', למעלה מטו"ד (כמאמר אדה"ז – המשך תרס"ו בתחילתו) – היא ב"תחתונים דוקא, ש"אין תחתון למטה ממנו" שמושלל מגילוי אור (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 21 ואילך), ובאדם גופא – ה"תחתון" שבו – מעשה המצות דוקא (ראה התמים ח"א ע' ל), אלא שהמשכת וגילוי העצמות במצות הוא ע"י התורה, ועד"ה המבואר לענין גילוי כח העצמות שנמצא במל' (ובהיש הגשמי) מצד נעוץ תחלתו בסופן, שיש בוה ב' פרטים: (א) שהאור מעורר ומגלה כח העצמות שבמל'. (ב) המשכת כח העצמות בבחינת מל' היא ע"י האור (ראה המשך תרס"ו ע' תקכח. ד"ה יחינו תרצ"ד פי"ד. וראה אגה"ק ס"כ (ושם בסופה: גודל מעלת המצות מעשיות). ועוד).

ולהעיר גם מסידור (צח, ג. ביאור למ"ש בלק"א פנ"ב-ג), שהטעם שבלוחות שבארון ה' גילוי עצמות אוא"ס (שלא ע"י השתלשלות) "מפני יו"ד הברורות שבלוחות אבן שהן בדברים תחתונים דוקא".

ומצוות, שהם העיקר אצל כל אחד מן הסוגים הללו, 15
תלמידי חכמים ופושעי ישראל⁶³, ודברים אלו אינם 16
יכולים להתבטל על-ידי העבירות שהן ציפוי בלבד 17
לגבי עצם מציאותם⁶⁴. 18

לפי זה, מובן גם הסדר שבין האמרות: תחילה 19
מביאה הגמרא את האימרה לגבי "תלמידי חכמים" 20
ורק לאחר-מכן – לגבי "פושעי ישראל", למרות 21
שמזבח הזהב מוזכר רק באימרה השניה, לגבי פושעי 22
ישראל – מפני שזהו הסדר בכלל "לימוד מביא לידי 23
מעשה"⁶⁵, וכך גם בפעולה של השראת השכינה 24
במקדש (הכללי והפרטי): תחילה ישנה המשכת 25
עצמותו ית' על-ידי התורה, ולאחר-מכן יורד שפע זה 26
ל"תחתונים" – על-ידי המצוות. 27

(משיחת כ"ף מנחם-אב תשל"א)
ד"ה פדה בשלום תשל"ב)

1 ישראל" לבין הסוגיה שלפניהן, ומדוע הן מובאות
2 דוקא במסכת חגיגה ולא במסכת עירובין:

3 משמעות שתי האמרות היא, שיש להתבונן בפרטי
4 הדברים, ואז רואים שאצל יהודים – הן תלמידי חכמים
5 והן פושעי ישראל – העבירות הן רק ציפוי ודבר טפל,
6 והעיקר שבהם הוא טוב וקדושה.

7 וזה מובא בהמשך לסוגיה לגבי המזבחות
8 שבמקדש, שהם אינם נטמאים, כיוון שהתבוננות
9 בפרטי הדברים מוכיחה שציפוי המתכות בטל לגבי
10 עיקר המזבח⁵⁹.

11 וכיוון שבהשראת השכינה במשכן ישנם שני
12 הענינים⁶⁰, ענין התורה וענין המצוות, לפיכך מביאה
13 הגמרא⁶¹ בהמשך לזה⁶² שגם במקדש הפרטי שבכל
14 אחד ואחד מישראל ישנם שני הענינים של תורה

דחגיגה.

ובכמה דפוסים דהש"ס –

בדפוס ראשון (וויניצי, ר"פ): אמשטרדם, ת"ו: ברלין-פרנקפורט,
תצ"ד: (ובשער שם: כפי אשר נדפס בבסי"ליאה וכאשר נדפס שני פעמים
פה ק"ק פ"פ דאדר) –

ליתא תוס' זה. כן ליתא בע"י דעירובין אמשטרדם תק"א, פיורדא
תקכ"ו: ברלין, חורב, תרפ"ז

ובש"ס – בדפוס אמשטרדם תע"ז: זולצבך תקכ"ו – נמצא תוס' זה
כבש"ס וילנא באותיות קטנות ובחצאי ריבוע.

62) ועוד: במקדש עצמו הרי מזבח מכפר על אדם (כבגמרא שם
לפנ"ז) ולכן בהמשך להמדובר ע"ד המזבח מביא ב' הסוגים שבמקדש
הפרטי שצריכים כפרה.

63) ועפ"ז יומתק מה שא' בתנחומא (פקודי ח. ועד"ז שמו"ר פנ"א,
ז) עה"פ משכן העדות: בזכות התורה והקרבנות אמר הקב"ה אני מציל
אתכם מן גיהנם. שם ב' הענינים דתורה ומצוות שבקדש הכללי והפרטי.
64) והיינו, דההמשך שבהמימרות שבגמ' לענין ציפוי המזבחות הוא
לא מצד דברי ר"ל "ק"ו מזבח הזהב" שהי' מצופה זהב, אלא בהתוכן
דענין הציפוי בישראל שהן בדברים בלתי רצויים שבטלים לגבי
פנימיותם.

וק"ו מזבח הזהב דר"ל הוא אדרבה לענין המצוות במושעי ישראל,
שלגבי מעלת היחוד של תורה בת"ח הוא ע"ד ענין הציפוי, כנ"ל בפנים
בארוכה.

65) ב"ק יז, א. וש"נ.

59) כמבואר כ"ז בארוכה לעיל ע' 329 ואילך (סעיף יא. יג).

60) להעיר מפרש"י (תצוה כט, מב): ויש מרבותינו.. שמעל מזבח
הנחושת הי' הקב"ה מדבר.. וי"א מעל הכפרת.

61) משא"כ במס' עירובין מכין שאין המדובר בענין המזבח –
המקדש, אי"צ לפרט במקדש הפרטי ת"ח ופושעי ישראל. וי"ל שבפושעי
ישראל שם נכללים גם ת"ח, ואין זה ביוון להתורה שלהם, כי אין מפורש
הדיבור אודותם, כי נכללו יחד.

ועפ"ז י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) השינוי בהמימרות, שבנוגע לת"ח
מתחיל ר"א ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן", ובנוגע לפושעי
ישראל מתחיל ר"ל "אין אור של גיהנם שולטת במושעי ישראל" (כפי
הגי' בגמרא. משא"כ בע"י. וכ"מ גי' התוס' ור"ח כאן). שלכאורה ה"ז
שינוי לא רק בסגנון: כשאומרים "ת"ח אין אור של גיהנם שולטת", הרי
הסוגיא הוא ע"ד ת"ח, (שאין האור שולטת בהן): ומהלשון "אין אור של
גיהנם שולטת במושעי ישראל" משמע שהסוגיא הוא – ב"אור של
גיהנם", (ועל"י אומרים שאינה שולטת ב"מושעי ישראל"). ובמס' עירובין
הגירסא שלפנינו היא "מושעי ישראל אין אור של גיהנם כו" וכהסגנון
של ר"א כאן בנוגע לת"ח.

והביאור: מארי' דמימרא בנוגע לפושעי ישראל הוא ר"ל, ור"ל מכין
שהי' נוהר בדיבורו ביותר, ונוהר לדבר רק עם אינשי דמעלי (וביותר –
ראה יומא ט, סע"ב) כשיש ברירה – לא קבע דיבורו בענין פושעי ישראל
כ"א בברייתו של הקב"ה אור של גיהנם (פסחים נד, א). אבל בעירובין
מכין שאין מבדיל ת"ח בפ"ע – שמה מוכן שבעניני סוגיא ההיא פושעי
ישראל שולל רק פושעי או"ה (ראה שם: הא במושעי ישראל הא במושעי
או"ה) אבל (גם) ת"ח בכלל – לית לן בה. (ובתוס' שם מיישב הסוגיא

פ"ח ק' (כמ"ש בע"ח שער מ"ן ומ"ד דרוש ה' עיי"ש)
עולה מספר ברית שקאי על יסוד.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד יז

* * *

שד"י⁵ הוא השם שביסוד, דאקרי צדיק⁶ יסוד עולם.
והראשי תיבות, והסופי תיבות⁷ צדיק יסוד עולם הוא
מספר שד"י.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנג

(והטעם למה כל ציורי שד"י הם צורת ווי"ן, הוא כמ"ש בתיקונים
דף כ', שהטיפה היא מתחלת צורת י', וכשיורדת או היא מתארכת
בצורת ו', ע"ש).

(* בענין ג' קוצין שבאות יו"ד: ראה תורת חיים בראשית עמוד מד,
ב. פכ. ב. ובהנסמן שם.

(4) מ' (40) + (70) + פ"ח (88) + ק' (100) + שד"י (314) = 612
כמספר ברי"ת.

(5) כנ"ל הערה 2.

(6) ישע"י ג', י. ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת נח דף ה, א
(ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל... הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד שהוא
גוף האור השפע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק להיותו
ממשיך שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע נק' צדיק
שמשפיע צדקות... שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו בתמידות
כמו משה רעי' מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן בכל דור
בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד עולם ע"ש.
(7) פירוש: צ' (90), ק' (100), י' (10), ד' (4), ע' (70), ס' (40) = 314, כמספר שד"י.

בראשית כח, ג - ואל¹ שדי יברך אתך ויפרך וירבך
והיית לקהל עמים

רמג

"וואל שדי"י... ויפרך וירבך", פרי' ורבי' הוא מהשם שד"י,

ורמזים בזה

בנים² הרבה בגי' שד"י.

כי פרי' ורבי' הוא מהשם שדי כמ"ש ואל שדי יברך
אותך ויפרך וירבך, ושם שדי עם ד' ציורין³, שהם מ' ע'

(1) בקשר לשמות "אל-שדי" לפרו ורכו - ראה לעיל סימן סה. ק.
קא. קב. קג. קד. קה.

(2) בגי'ם (בגי' (102) + הרב"ה (212) = 314, כמספר שד"י. (רמז
לגמ' בסנהדרין קד. שהי' להם "בנים הרבה", "העיר רבתי עם" אותיות
ברית).

(3) שער ט"ל: מבואר שם דבשם "שדי" יש ד' ציורים.

ציור א) שתצייר האות "ש" נעשה ג' ווי"ן (18), ואות "ד" נעשה ב'
ווי"ן (12), ועם הי"ד (10), יהי' בגימטריא מ' (40).

ציור ב) שתצייר אות "ש" ג' ווי"ן ובראשם ג' יודי"ן (48), והאות "ד"
ב' ווי"ן (12), ועם הי"ד (10), בגימטריא ע' (70).

ציור ג) שתצייר אות "ש" ג' ווי"ן ובראשם ג' יודי"ן (48), והאות "ד"
ב' ווי"ן (12), והאות "י" הנה יש בה נקודה א' באמצע, שחשבונו י',
וג' קוצין * יוצאין ממנה: עליון, ואמצע, ותחתון, והם צורת ג' ווי"ן
אחרים, והנקודה עצמה י' (28), הרי הכל כמנין פ"ח (88).

ציור ד) שתצייר אות "ש" ג' ווי"ן, ובראשם ג' יודי"ן (48), והאות
"ד" ב' ווי"ן (12), והאות "י" נקודה א' באמצע (10) וג' קוצין שלה
בסוד ג' יודי"ן (30), 48 + 10 + 12 + 30 = 100 גימטריא ק' (100).

סך הכל הדי' ציורים: 40 + 70 + 88 + 100 = 298.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום חמישי עמ' ב

כעד שלישי. הגמרא מביאה גירסא אחרת בדברי רבי זירא בשם
רבה בר שאילתא: רב יוסף מתי' - היה שונה בדבריהם, אם היו
קשריו שלשה ועדיו שנים דברי הכל אין משלימין עליו אלא עד
בשר', ולא גרס משלימים עליו עד קרוב. מקשה הגמרא, וְהִתְנַחֵם
בברייתא לעיל בסמוך בהדיא משלימין עליו עד קרוב. מתרצת
הגמרא, אָמַר רב פפא תני - תגרסו בברייתא משלימין עליו עד
בשר'. הגמרא מביאה דינים נוספים בענין השלמת עד קרוב: אָמַר
רבי יוחנן, מה ששנינו שגט קרח אפשר להשלים עליו עד קרוב, לא
הוכשרו להשלים בו אלא עד אחד קרוב בלבד, אבל תרי לא - אם
חסרים בו חתימת שני עדים אין להשלים בשני קרובים אלא
באחד קרוב ואחד כשר, וטעם הדבר, דלָמָא אָתִי לְקִיּוּמִי - שמא
יבואו לקיים את הגט בתרי קרובים וחד בשר' - בחתימת שני עדים
קרובים ועד אחד כשר. וכגון, שבעתיד יצא ערער שהגט מוזיק,
והעדים החתומים לא יהיו לפנינו לברר אצלם, ויבואו לפני בית
דין עדים משכירים רק את חתימות שני הקרובים ועד אחד כשר
ויקיימו את הגט על פיהם, ובית דין לא ידעו שהשנים קרובים,
ויכשירו את הגט בטעות אף שיש כאן רק קיום חתימת עד כשר
אחד. ומשום כך, אסור להשלים בגט קרח יותר מקרוב אחד,
ותמיד כשיקיימו שלשה חתימות וכדינו של גט מקושר שאינו כשר
אלא בג' עדים יתקיים הגט על ידי שנים כשרים. הגמרא מוכיחה
דין זה מהברייתא: אָמַר רב אשי, מִתְּנִיתָא נָמִי דִּיקָא - גם בברייתא
מדויק שלא משלימים יותר מקרוב אחד,

לִיָּה רַבִּי וְיָרָא לְרַבָּה בַּר שְׁאֵלִיתָא, אִם כֵּן מִדּוּעַ קְרֹב כִּשְׁרֵי לְהַצְטָרֵךְ
וּלְחַתּוּם כַּעַד שְׁלִישִׁי בִּגְט מְקוּשֶׁר, מִכְּדִי - הֲרִי כָּל שְׁלִישָׁה בְּמִקְוֶה
בְּשָׁנִים בְּפָשׁוּט דְּמִי תִּיקָנוּ חֻכְמִים שִׁיתַּחֲמוּ בִּגְט מְקוּשֶׁר שְׁלֹשָׁה
עֲדִים כִּשֶׁם שְׁחֻתָּמִים שְׁנֵי עֲדִים בִּגְט פָּשׁוּט, וְאִם כֵּן מַה הָתָם - בִּגְט
פָּשׁוּט קְרֹב לֹא כִשֶׁר, אָף הָקָא נָמִי בִּגְט מְקוּשֶׁר קְרֹב לֹא יֵהָא כִּשֶׁר
לַעֲדוּת. אָמַר לִיָּה רַבָּה בַּר שְׁאֵלִיתָא, אָף לְדִידִי קָשְׁיָא לִי - גַּם לִי
הוֹקְשָׁה קוּשְׁיָא זוֹ, וְשִׁאֲלִיתִּיהּ - וְשִׁאֲלִיתִּי זֹאת לְרַב הַמְּנוּנָא וְרַב
הַמְּנוּנָא שֶׁאֵלָּה לְרַב אָדָא בַּר אֶהֱבָה וְאָמַר לִיָּה - תִּירֵץ לוֹ, הֲנֵחַ לְדִין
שְׁלִישָׁה עֲדִים בְּמִקְוֶה וְאֵל תִּקְשָׁה כֵּן, מִכֵּין דְּהַחֲתִימָה הַשְּׁלִישִׁית
לֹא דְאֻרְיִיתָא הִיא, רַק מִדְּרַבְנָן, לִכְר הִקִּילוּ בּוֹ שְׂיוּכַל עַד שְׁלִישִׁי
שְׁהוּא קְרֹב לְחַתּוּם, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִפְסוּלֵי עֲדוּת כְּגוֹן גִּזְלָן אוֹ
עֲבָד. הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא כְּדִבְרֵי רַב אָדָא בַּר אֶהֱבָה: תִּנְיָא נָמִי
הָכִי, שְׁשֵׁנִינוּ (תּוֹסֵפֶתא פִּי הִיא), גַּם כִּנְרָה שְׁהִיוּ קָשְׁרֵיו [הַתְּפִירוֹת]
שֶׁכֶּעָה וְעָדִיו הִיוּ שְׁשָׁה, אוֹ שְׁהִיוּ קִשְׁרֵיו שְׁשָׁה וְעָדִיו חֲמִשָּׁה, אוֹ שְׁהִיוּ
קִשְׁרֵיו חֲמִשָּׁה וְעָדִיו אַרְבָּעָה, אוֹ שְׁהִיוּ קִשְׁרֵיו אַרְבָּעָה וְעָדִיו שְׁלִישָׁה,
עַד כָּאֵן - בְּכָל נְאוּפְנִים אֵלּוּ נִאֲמַרְהָ מְחֻלָּקֵת בֵּין נָגַם וְרַבִּי עֲקִיבָא אִם
הִגֵּט כִּשֶׁר כִּשְׁשָׁלִים עָלָיו עֲבָד, שֶׁכֵּן נָגַם אוֹמַר כִּשֶׁר, וְלִכְר הַיִּלּוּד
שֶׁנּוּלַד מִהַשְּׁנֵי בָשָׂר. וְרַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְאוֹמַר שְׁהִגֵּט פְּסוּל וְנִישְׁאֵת
לְשֵׁנִי שֶׁלֹּא כְדִין, וְלִכְר הַיִּלּוּד שֶׁנּוּלַד מִהַשְּׁנֵי מְמוּר. אָבָל אִם הִיוּ
קָשְׁרֵיו שְׁלִישָׁה וְעָדִיו שְׁנַיִם, דְּכִרִי חֵל - בֵּין לְבֹן נָגַם וּבֵין לְרַבִּי עֲקִיבָא
אִין מְשַׁלְּמִין עָלָיו עֲבָד שְׁהוּא פְּסוּל לַעֲדוּת, אָלָּא רַק קְרֹב. הֲרִי
בִּהְדִּיא שֶׁאִם הִיוּ רַק שְׁנֵי עֲדִים כִּשְׁרִים אִי אִפְשָׁר לְהַשְׁלִים פְּסוּל

לה, ג – לא תבערו אש בכל מושבותיכם
ביום השבת

א. טוב טעם למה שיבחר אלקים היום הז' לתת לנו... מצות השבת רמז גדול והוא לעולם הבא שהוא עולם שכולו טוב, וזה השבת דמיון מה אליו כמ"ש ז"ל שבת א' מס' מעולם הבא וכן שנו במכילתא לדעת כי אני ה' מקדשכם לעולם הבא כגון קדושת שבת שהוא מעין עולם הבא, וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת... ורמז לשבת הגדול שהוא עולם המנוחה אמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם כי עם היות המצוה כפשוטה יש בה רמז, כי אין ביד האדם להדליק נר נשמתו בעה"ב אם לא קדמה לה האורה בעה"ז כי היום לעשותם ולא למחר לעשותם.

יפה עינים

ב. [של"ה] דף של"ד ע"א לא תבערו אש כדאיתא בגמרא במקום שחילול שבת מצוי דליקה מצוי ובזכות שבת זוכין לגאולה ובאש עתיד לבנות כמ"ש אהי' לה חומת אש עכ"ל. ועמ"ש סד"ה והי' מספר בניי שעכשיו רוח שהוא חכמה הוא למעלה מבחי' אש שהוא בינה ולעתיד ע"י התשובה שהיא יסוד האש יתעלה בחי' אש להיות למעלה מבחי' רוח וע' מזה בתניא פרק חמשים בענין שלע"ל יהיו הלוים כהנים, ולכן לעתיד באש אתה עתיד לבנותה.

אור התורה חלק חמישי שמות – פ' ויקהל עמוד ב' קנ

ג. אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם וג' ע"ד מוסר השכל, כבר רמזתי בקונטרס קנה חכמה בפ' תרומה רמזים בעשיית המשכן המרמזים איך יתנהג האדם עם בוראו, ועיין בקונטרס הדרשות רמזים בענין המנורה.

וגם כעת הארכתי בענין הקרש עם שני אדנים הרומו לבן אדם שיש לו שני אדונים יצ"ט ויצה"ר ומ"מ שניהם תחת הקרש האחד שהם תחתיו אם ירצה יתנהג בהם כרצונו לעבודת בוראו ע"ד ואתה תמשל בו (בראשית ד, ז), ועי"ז יחדיו יהי' תמים שבשניהם עובד ה' בכל לבבך בשני

יצריך (כברכות נ"ד ע"א).

והנה האפוד המכפר על ע"ז (ערכין ט"ז ע"א) וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו פי' שמחשבתו של ע"ז הרי הוא כעושה מעשה כידוע (קידושין מ' ע"א).

ושתי כתפות חוברת לו הם שני עבירות תכופות וסמוכות לע"ז הם גילוי עריות ושפיכת דמים, ועיין עוד מ"ש לקמן אי"ה בפרשת פקודי בענין וויס לעמודים.

והנה העיקר שיקחו מוסר מעשיית המשכן וכל כליו ויהי' הם בעצמם בהתנהגותם כן. וידוע כשישראל עושים רצונו של מקום יעמדו זרים ורעו צאנם מלאכתך נעשית ע"י אחרים (ברכות ל"ה ע"ב), וכל יום נקרא שבת ששבתו ממלאכתך ועובדים ה', אמנם בשבת עצמו נתוספת הקדושה עד שאפילו עונג הגופני הוא כולו קדש ולכן כ"ע מודים דבשבת בעינן נמי לכס דכתיב וקראת לשבת עונג (פסחים ס"ח ע"ב).

וזהו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, פי' דברים של מלאכת המשכן צוה ה' לעשות ולתקן בהם את ישראל שיהי' תבנית המשכן וכליו לזכרון בין עיניהם שיהיו כמותו ועי"ז ששת ימים יעשה מלאכה ע"י אחרים וביום השביעי יהי' לכם קדש, פי' שגם תאות הגוף הנקרא לכם יהי' קדש, ואז יקראו שבת שבתון לה' בכפל כי השבוע כולו נקרא שבת אלא שעתה הוא שבת שבתון כפולה.

ולא תבערו אש היצר בכל מושבותיכם, והארכתי בענין ופרשתי בזה משאחז"ל בב"ק ס' ע"ב פתח בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו שלם ישלם המבעיר את הבערה, להורות שאשו משום חציו וגו' אני שהצתי אש בציון וגו'.

לפע"ד הכוונה ע"ד דכתיב (מיכה ד' ו') ואשר הרעותי, הניח היצה"ר קצת אצל ישראל גם במתן תורה להתאוות לנשיהם וע"י שהי' לו אחיזה במקצת הטעם לעשות העגל ע"י שהראה להם משה מת והתגרה בם עד שנחרבו ב' מקדשות, והנה כביטול גרם כל זאת שהצית אש היצר בנו ואף שיהי' סבה רחוקה מ"מ הרי אמרו אשו משום חציו ע"כ עליו לבנותו ודו"ק.

תורת משה – חתם סופר

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שלישי עמ' א

14 בקרקע החצר, אלא משום אינו מותר הוא והא מניינך – כל שבא הגט
15 לרשותה המשתמרת [ואף אויר בכלל] הרי זו מגורשת.
16 ענין נוסף שחלוק בו דין הגט מדיני שבת, והא דאמר רב חסדא, געץ
17 קנה ברשות היתיד ובראשו ו-בראש הקנהו מרסקל – סל, וזיך חפץ
18 מרשות הרבים לרשות היחיד ונח החפץ על גבי הקנה, על גבי הקנה,
19 אפילו היה הקנה נבזה מאד, חייב משום מוציא מרשות
20 הרבים לרשות היחיד, לפי שגם בגובה מאד אמה נחשב המקום
21 כרשות היחיד כיון שרשות היחיד עולה עד לרקיע. הני מילי – אין
22 דין זה אמור אלא לענין שבת, אבל הקא לענין גט, אם היה קנה
23 נעוץ ברשותה גבוה ממחיצות החצר, והניח על גביו את הגט אינה
24 מגורשת, כיון דמשום אינו מותר הוא, שמה שמועיל הנחת גט
25 ברשותה אינו אלא במניח במקום המשתמר, והא במקום גבוה
26 כזה, לא מניינך – אין הגט משתמר מהרר.

1 ידידה – שלו, ולפיכך אינה מגורשת אלא בהגיע הגט לאויר הגג,
2 ואילו סיפא בגג ידידה – שלו וחצר ידידה – שלה ולפיכך כשהגיע
3 הגט לחצירה הרי זו מגורשת, אך אם שניהם שלו והשאלה מקום
4 לקבלת גיטה, אפשר שאינו מקפיד ומשאיל לה כל מקום שבו ינוח
5 הגט.
6 אמר רבא, שלש מדות גנייטין – בשלשה דברים חלוקים דיני גיטין
7 מדיני שבת:
8 הא דאמר רבי (שבת ד:) שהזרק חפץ מרשות הרבים לרשות
9 הרבים ורשות היחיד באמצע, אף על פי שלא נח החפץ ברשות
10 היחיד חייב משום מוציא מרשות הרבים לרשות היחיד, משום
11 שקליטה באויר הרי זה כמי שהוניה בקרקע, ופליגי רבנן עליה –
12 ורבנן חולקים, הני מילי – אין דברי רבנן אמורים אלא לענין
13 הוצאה בשבת, אבל הקא לענין קנין הגט, אין צריך שהגט ינוח

♦ יום ראשון י"ט אדר א' ♦

לה (א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשֹׂת אֹתָם:

ה"י וַיִּקְהַל מֹשֶׁה • לְמַחֲרָת יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשִׁירָד מִן הַהָר. וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּעִיל, שְׂאִינוּ אוֹסֵף אֲנָשִׁים בְּיָדֵים, אֶלָּא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דְבוּרוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: וְאֶכְנֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כה, עמ' 81-87)

על הפסוק "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל" אֵיתָא בַּזְהַר: "אֵלֶּיךָ גּוֹבְרִין, דְּכָנִישׁ לֹון וְאֶפְרִישׁ לֹון לְחֻדִּיָּהוּ". וְהִינוּ שְׂמִדִּיק מִלְשׁוֹן "עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְנוֹת יִשְׂרָאֵל.
וּמִבְּאֵר בְּזֶה ה'אִזְכָּר הַחַיִּים' הַקְּדוּשׁ: "וּמִן הַסֵּתֶם לֹא יִכְחִישׁ שְׁלֹא נִזְדַּמְנוּ הַנָּשִׁים לְשִׁמְעַ דְּבַר ה', וּבִפְרִט לְהִבִּיא נְדָבָת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּבְאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים, אֶלָּא יָכֹון לֹומֵר כִּי הִקְהִיל הָאֲנָשִׁים בְּפִגְמֵי־עֲצָמָם וְהַנָּשִׁים בְּפִגְמֵי־עֲצָמָן".
וְהַטַּעַם שֶׁהֶצְרָכָה לְהִיּוֹת הָאֲנָשִׁים בְּפִגְמֵי־עֲצָמָם וְהַנָּשִׁים בְּפִגְמֵי־עֲצָמָן - לֹא כְּהַטְוִיעִים שֶׁאֶחָד מֵהֶם הוּא פְּחוּת בְּמִדְרָגָה, אֶלָּא כְּדִי לְמַנֵּעַ נִסְיוֹנוֹת כו'.

הַהוֹרָאָה מַעֲנִין זֶה:
יִשְׁנֵם אֵלּוּ שְׂרָצוֹנָם לְהִרְאוֹת "קוֹנֵצֵן", וּמִכְנִיסִים אֶת עֲצָמָם בְּנִסְיוֹנוֹת, בְּטַעֲנָה שֶׁפֶּאֶשֶׁר אֵין לָהֶם נִסְיוֹנוֹת אֵין כָּל "קוֹנֵצֵן" בְּכָף שֶׁהִנְהִגְתָּם הִיא כְּדָבָעִי... וְלָכֵן - טוֹעִינִים הֵם - יֵשׁ צָרָה לְלָקֶת לְמַקּוּמוֹת כו', וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן לְהַמְנִיעַ מַעֲנִינִים שְׂאִינֵם כְּדָבָעִי, וְאִזִּי יִהְיֶה זֶה "קוֹנֵצֵן"!!!

- כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר דְּבַר פֶּעַם אוֹדוֹת מִי שְׁטוּעֵן: וְכִי "קוֹנֵצֵן" הוּא לְשִׁבָּת בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ? צְרִיכִים לְלָקֶת בְּרָחוּב, וְשֵׁם לְהַתְנַהֵּג כְּדָבָעִי! וּמִמְשִׁיף - וְכִי קוֹנֵצֵן הוּא לְלָקֶת בְּרָחוּב בְּלִבָּד? יֵשׁ לְלָקֶת לְתִיאֲטָרְאוֹת כו', וְשֵׁם לְהַתְאַפֵּק מִלְּנִהוֹג שְׁלֹא כְּרָאוּי, וּבְכָף יִרְאֶה אֶת "גְּבוּרָתוֹ" - "אֵיזָהוּ גְבוּרָה הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ"! וְגַם בְּכָף אֵינוּ מְסַתְּפֵק, אֶלָּא הוֹלֵךְ לְמַקּוּמוֹת הָאֲסוּרִים מִשׁוּם צְנִיעוּת כו', וְגַם בְּכָף לֹא דִי לוֹ, אֶלָּא רְצוֹנוֹ לְנַהֵג כְּדָבָרִי הַגָּמְרָא בְּנוֹגַע לְעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת "בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק כו'".

וְהַמַּעֲנָה לָזֶה - שְׂאִין זְקוּקִים לְ"קוֹנֵצֵן" שְׁלֵהֶם!

כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְבַקֵּשׁ מִהַקְּבָ"ה "וְאֵל תְּבִיאֵנוּ לִידֵי נִסְיוֹן", וְעַל־אֲחַת־כַּפֵּה־וְכַפֵּה שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לְהִבִּיא עֲצָמוֹ לִידֵי נִסְיוֹן! וְכִפִּי שֶׁמִּצִּינוּ אֶפְּלוֹ בְּדוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁ"הִבִּיא עֲצָמוֹ לִידֵי נִסְיוֹן וְנִכְשֵׁל", וּבִדְאִי שְׂאִין תּוֹבְעִים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּהְיֶה גְדוֹל מִדּוֹד הַמֶּלֶךְ... דִּי לוֹ אִם יִהְיֶה מִדְרָגָה אֲחַת לְמֹשֶׁה מִדּוֹד הַמֶּלֶךְ!!!

וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה מִפְּרָשְׁתָּנוּ:

כְּשֶׁהִיָּה צָרָה לְהַקְהִיל אֶת יִשְׂרָאֵל לְמִטְרַת בְּנֵי הַמִּשְׁכָּן, "וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָם", שְׂזָהִי מִטְרָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית, תַּכְלִית הַכּוֹנֶה שֶׁל כָּל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְנוֹסֵף לָזֶה הִיָּתָה הַהַקְהֵלָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְזִמְנָה הַהַקְהֵלָה הִיָּה לְמַחֲרָת יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁבוּ דוֹמִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאָכִים כו' - הִנֵּה לְאַחֲרֵי כָל זֶה, הֶצְרָכָה לְהַבְטִיחַ שְׁלֹא לְהַקְהִיל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יַחַד.

וּמִכָּאֵן הוֹרָאָה לְכָל הַזְּמָנִים: כְּאֶשֶׁר מִתְאַסְּפִים יַחַד, לְאִיזוֹ מִטְרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְלוֹ הַקְּדוּשָׁה בִּיּוֹתֵר - אֲסוּר לְהִבִּיא עֲצָמָם לִידֵי נִסְיוֹנוֹת, וְדוֹקָא עַל־יְדֵי הַנְּהִיגָה זֶה - אֶפְשָׁר לְגָשֶׁת לְקִיּוֹם הַעֲנִין שֶׁל "וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָם".

לְכַל־לְרֹאשׁ - עַל הָאָדָם לְהַקְהִיל וְלֶאֱסֹף ("צוּנוּי־פֶקֶד־לִיבֵן") אֶת כָּל כְּחוֹתָיו לְעִנְיַן הַתְּפִלָּה.

עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לֹא רַק בְּדִבּוּר בְּלִבָּד, וְאֵילּוּ הַמִּחְשָׁבָה תִּהְיֶה עֲסוּקָה בְּעִנְיָנִים זָרִים מִהַתְּפִלָּה, אוֹ שֶׁבִּכְחַ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ יַעֲשֶׂה עֲנִינִים אֲחֵרִים - הִיפּוֹ פֶּסֶק־דִּין ה'שִׁלְחוֹן־עֵרוֹף' שֶׁבִּשְׂעַת הַתְּפִלָּה וּבִרְכַּת הַמְּזוֹן אֲסוּר לַעֲסֹק בְּכַח הַמַּעֲשֶׂה בְּעִנְיָנִים אֲחֵרִים, אֶלָּא כָּל לְבוּשֵׁי הַמִּחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ צְרִיכִים לְהִיּוֹת מְלַבְּשִׁים בַּתְּפִלָּה.

וְלֹא דִי בְּכָף שֶׁהַלְבוּשִׁים דְּמִחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה יִהְיוּ עֲסוּקִים בַּתְּפִלָּה, אֶלָּא נּוֹסֵף לָזֶה עַלִּיו לְהַקְהִיל אֶת כָּל כְּחוֹת נִפְשׁוֹ - "כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - גַּם הַכְּחוֹת הַפְּנִימִיִּים דְּהִבְנָה וְהַשְׁגָּה, שְׁגֵם הֵם יִהְיוּ שְׁקוּעִים בַּתְּפִלָּה, וְהִינּוּ, עַל־יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת כו'.

שיעור יומי ליום ראשון י"ט אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת ויקהל כה

אמנם, כל זה הוא ענין ההקלה שהאדם פועל בכחותיו מצד עצמו, ועל-פי האמור לעיל, אין זה מספיק עדן, אלא צריך להיות גם הענין ד"ויקהל משה".

וענינו ברוחניות – שלא די בכך שהאדם מקהיל ואוסף את כחותיו ועושה מהם מקדש כפי השגתו, אלא צריך להיות גם ענין הבטול למדרגה שלמעלה מהשגתו, וכמדגש בכך שהתחלת עבודת היום היא באמירת "מודה אני לפניך", שהוא ענין האמונה שיש בכל אחד ואחד מישראל בירושה מהאבות, ובהתאם לכך צריכה להיות ההתמסרות לענין שלמעלה מהשגה, שמקבלים מהאבות ומרבותינו שבכל דור ודור.

ועל-די ההקדמה ד"ויקהל משה גו" – אזי יכול הוא לבנות את המשכן ולהקריב בו קרבנות, שהוא ענין התפלה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, תשי"ט)

תכן הענין ד"ויקהל גו" את כל עדת בני ישראל" הוא אסיפת והקהלת ("צונויפקלייבן") כל כחות הנפש והעלאתם למעלה, וענין זה – בטול והעלאת הנבראים – הוא כלי להענין ד"ושכנתי בתוכם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר-שני, תשי"ט)

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל": עצם הקהלתם של בני ישראל, שבגוי ישראל מצד-עצמם מתקבלים לעשית המשכן – אינה מספקת, אלא הקהלתם צריכה להיות על-די משה דוקא.

ונוסף על פעולתו של משה בענין ההעלאת **מלמטה למעלה**, לפעל בישראל בטול אמיתי – הנה גם המשכת השכינה **מלמעלה למטה** היתה בכוח של משה דוקא, כיון שמשה הוא "שושבינא דמלכא", שהוא הממשיך המשכת עצמותו למטה....

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת-קודש פרשת ויקהל תשמ"ט)

אחד הגורמים העיקריים להעדר אחדות הוא המון, שרוב הסכסוכים בין אדם לחברו באים בעטיו. נמצא, שמעלה יתרה היתה בהתאחדות בני ישראל על-די נדבת קמונם למלאכת המשכן.

זו הסבה (הפנימית) שרש"י מדגיש את העובדה שאסיפת כל ישראל לשמע את הצווי על מלאכת המשכן היתה "למחרת יום-הכפורים":

על היום הקדוש הזה נאמר (בנוסח התפילה) שהוא "יום שימת אהבה ורעות, יום עזיבת קנאה ותחרות" (ובסגנון תורת החסידות – זה יום גלוי ה'יחידה' שבנפש, היא נקודת היהדות שבה כל ישראל שווים). החידוש הוא, שאחדות זו נמשכת גם **למחרת** יום-הכפורים. כלומר, גם לאחר ירידת משה מהרסיני ולאחר 'ירידת' ישראל בתורה לעניני העולם, מוסיפה האחדות לשורר ביניהם עד-כדי-כך שהדבר ניכר אף במקומו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

הוצרך לזה הקהלת כל עדת בני ישראל, כי המשכן הוא ענין כללי ששייך לכללות ישראל, שהרי ענין המשכן הוא ושכנתי בתוכם, כמו שהיה בתחלת הבריאה, כאשר עולם על מילואו נברא, שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת ויקהל, פרשת שקלים, מברכים החודש אדר שני, תשי"ט)

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל גו', שהוצרך להיות קבוצ כל הכחות, הלבושים דמוקשבה דבור ומעשה, וגם הכחות הפנימיים, וההקלה הוצרכה להיות על-די משה דוקא, בחינת מ"ה, ומ"ה דמ"ה, שעל-די-זה אפשר להיות המשכת אלקות במשכן כמו בתחלת הבריאה, ולמעלה יותר, שזהו ענין ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 210)

למחרת יום הכפורים, קשייר מן החר (רש"י לה, א) יש לשאל, מדוע לא מסר לבני ישראל את צווי הקמת המשכן מייד עם רדתו מן החר, אלא המתין למחרת יום כפור. ויש לומר, שמיד לאחר ירידתו מן החר, כשבגידו הלוחות השניות ובפיו בשורת 'סלחתי' – לא היה זה המקום והזמן למסר לישראל צוויים חדשים, שכן הם היו שקועים כל כלם בקבלת התורה מחדש ובבשורת הסליחה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך טז, עמוד 458 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם בפילות פרטי בנית המשכן

בפרשיות ויקהל-פקודי ישנה תמיכה גדולה:

אחרי שמפרט בכתובים על ציווי ה' למשה אודות בנית המשכן בפרשיות תרומה ויתצוה, היה צריך להיות כתוב 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה' וכיוצא בזה, ומדוע מפרטים שוב בכתובים כל הפרטים דבנית המשכן? ויש לומר הבאור בזה בפשטות:

מצינו באליעזר עבד אברהם שפסלה התורה את המאצעות שארעו עמו, ופירש רש"י שזהו מצד ש"יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים", והינו שדבר החביב לפני הקב"ה, הרי מצד חביבותו כופלת התורה את ספורו. דעומק הפירוש בזה הוא, דלפעמים אפילו "שיחה" שאינה כוללת הוראות ודינים – "תורה", אלא רק ספור המתאר מצב או פעולה, הנה אם חביבה היא אצל הקב"ה הרי היא נכפלת בתורה.

ויש לומר שעל-דרך זה כן, דזה שהתורה כופלת את פרטי בנית המשכן, זהו מצד חביבותו לפני הקב"ה. דמכיון שעל-ידי בנית המשכן נהיתה השפעה אצל בני ישראל, וכמו שכתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', ובפרט שהיה בזה "עדות לישראל שיותר להם הקב"ה על מעשה העגל" (פירש"י פקודי לח, כא), הנה פרשה זו חביבה היא ביותר אצל הקב"ה.

ואף שאין הפרשה כוללת אפילו הדינים איך לבנות המשכן, אלא תאור בנית ועשיית בני ישראל את המשכן, הנה מצד חביבותה "יפה שיחתן", אפילו מ"תורתן", ונכפלת בתורה.

(ב) ששית ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה פל-העשה בו מלאכה יומת:

בששת יומין תעבד עבדא וביומא שביעא יהי לכוון קודשא שבא שבתא קדם יי כל דיעבד בה עבדא יתקטל:

כ"א ◀ ששית ימים • הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א. עמ' 187-190)

ששית ימים תעשה מלאכה (לה, ב)

ציווי זה נאמר למחרת יום הכפורים (רש"י ריש פרשתנו)

מה הקשר בין מחרת יום-הכפורים ל"ששית ימים תעשה מלאכה"?

אלא, ביום הכפורים אמר הקב"ה למשה "סלחתי כדברך", שנתפטר לישראל חטא העגל; ו"ששית ימים תעשה מלאכה" הוא סדר התקון לחטא העגל, וכדלהלן:

על חטא עבודה-זרה אומר הרמב"ם (ריש הלכות עבודה-זרה), שהוא נובע מכף שבגיי-האדם טעו והחשיבו את הכוכבים והמזלות – אשר דרךם עוברת ההשפעה העליונה – למציאות עצמאית והשתחוו להם. הם סגדו ל'ממצע', בשעה שאינו אלא ממלא תפקיד – כגרזן ביד החוצב בו.

תורת החסידות מסבירה, שבצורה 'דקה' יותר – עצם ההתמסרות וריבוי ההשתדלויות והתחבולות בעסקים – גם הם מעין עבודה-זרה חס-ושלום, משום שהאמת היא פי "ברפת ה' היא תעשיר", וכל השקעת השכל והתחבולות, מתוך מחשבה שפך יתעשר יותר – כמותה כהשתחוויה (הרפנת הראש) ל'ממצע'.

רק התנהגות של "ששית ימים תעשה מלאכה", הינו ללא השקעת ראשו ורבו, וללא התעסקות יתר – היא העוקרת ומבטלת את שרש החטא של עבודה-זרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל תשל"ג)

עם היות דציווי ואזהרת אסור מלאכה בשבת כן הוא רק פרט בציווי דמלאכת המשכן ("לומר שאינו דוחה את השבת"), בכל זאת עשאו משה ענין עקרי בפני-עצמו והזהירם באמירה מיוחדת בפני-עצמה; ומשום זה חזר על האזהרה שבעשרת הדברות, בה נצטוו מפי הקב"ה על עצם ענין שמירת שבת (ולא כהציווי דפרשת תשא, שבו נאמר הציווי רק בקשר למלאכת המשכן).

ויתרה מזו: משמעות הכתוב 'ויקהל משה וגו' ששית ימים וגו' ורק אחר-כך 'ויאמר משה וגו' קחו מאתכם גו' משמע שהקהלת כל עדת בני ישראל היתה בעיקר בשביל אזהרת שבת, ורק אחר-כך אמר להם גם-כן ציווי מלאכת המשכן, שעל-ידי-זה יהיה 'ושכנתי בתוכם' שתשרה שכינה ביניהם.

ומזה הוראה באפן וגדל הענין ד"לאפרושי מאסורא":

גם כאשר הוא עסוק בענינים הכי נעלים, ועד - בענין הכי עיקרי דהשראת השכינה (שזהו ענין בנין המשכן), הנה בשעת מעשה - ועוד קדם לזה, צריך לדעת וליזהר עד קצה האחרון ממעשה האסור, אף שעל-ידי מעשה זה (לולא האסור שבזה) אפשר שתקדם השראת השכינה אצלו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 171 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

התעסקות בפרנסה רק עם כח המעשה

ששית ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה (לה, ב)

יש לבאר זה על-פי דרך החסידות: פתיב (תהלים קכח, ב) "יגיע כפיו כי תאכל". דכשהאדם עוסק במלאכתו לפרנס עצמו ובני ביתו, הרי זה צריך להיות רק ב"כפיו" - בכח המעשה, ולא להשקיע ראשו בזה, "יגיע ראשו". וטעם הדבר הוא, כי באמת אין מזונות האדם מגיעים לו על-ידי עסקו, אלא הקב"ה הוא הנותן ומפרנס את העולם כולו, והעסק אינו אלא "כלי" ו"אמצעי" שעל-ידו משפיע הקב"ה פרנסתו.

וכשיפיר האדם באמת שהפרנסה מגיעה מהקב"ה, אזי יבין שגם על-ידי התעסקות ויגיעה יתרה לא ירויח יותר ממה שהקב"ה רוצה להשפיע לו, וממילא לא ישקיע ראשו במלאכתו, אלא יעסק במלאכתו עם כח המעשה בלבד, כדי לעשות כלי בדרך הטבע להשפעת הפרנסה.

וזוהי "ששית ימים תעשה מלאכה" - ש"תעשה" (ולא "תעשה") פרושו שהמלאכה נעשית בדרך ממילא, שאין האדם משקיע את עצמו בעסק, והמלאכה נעשית כאלו מאליה וממילא, בלי השתדלות האדם.

וכשהמלאכה נעשית באפן כזה, שמואמין ויודע שהקב"ה הוא הנותן ומפרנס לכל, ואינו משקיע ראשו בזה, הרי הוא כל השבוע בבחינת שבת - "א שבת דיקער איד", וכדאיתא בספר החנוך (מצוה לב) שענינו של יום השבת הוא "לקבוע בנפשתינו אמונת חידוש העולם", ואצלו הרי "אמונת חידוש העולם" קבוע בנפשו כל ימי השבוע. וכשכל השבוע הוא בבחינת שבת, אזי "ביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון" ולא שבת סתם.

(ג) לא-תבערו אש בכל משכתיכם ביום השבת: ג לא תבערו אש בכל מוֹתְבִינְכוֹן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

כס"א • לא-תבערו אש • (סנהדרין לה, יבמות ו): יש מרבוותינו אומרים: הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים: לחלק יצאת.

(ד) ויאמר משה אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר: ויהי הדבר אשר-צוה יהוה לאמר:

כס"א • זה הדבר אשר-צוה ה' • לי, לאמר לכם.

(ה) קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו: וביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת:

כס"א • נדיב לבו • על-שם שלבו נדבו, קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתם.

(ו) ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: וותכלא וארגנא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:

(ג) לא תבערו אש. הוזהרה תורה על ההבערה טפי משאר מלאכות מפני שאינה נראית כל כך מלאכה, ושםא יאמרו לא נעשה מלאכה אכל נבעיר האש ונזמין הכל כדי לעשות בזה ובכסף מיד לאחר השבת, לכן נאמר לא תבערו. ובמסכת שבת (ע) נחלקו רבוותינו, איכא מאן דאמר הבערה ללאו יצאתה, ואיכא מאן דאמר לחלק יצאתה: תורה ד

(ז) וְעִלֹּת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֵרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:

ז ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי דססגונא ואצי שטין:

(ח) וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַפְּמִים:

ח ומשחא לאנהרותא ובוסמיא למשח רבותא ולקטרת בוסמיא:

(ט) וְאֲבִנֵי־שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאֹפֹר וְלַחֲשֹׁן:

(י) וְכָל־חֲכָם־לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

ט ואבני בורלא ואבני אשלמותא לשקעא באפודא ובחושא:

י וכל חכימי לבא בכון ייתון ויעבדון ית כל די פקד יי:

(יא) אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסֵּהוּ אֶת־קַרְסָיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:

יא ית משכנא ית פרסה ית חופאה ית פורפוחי ית דפוחי ית עברוחי ית צמודחי ית סמכוהי:

כס"א • אֶת הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת הַנִּבְאוֹת בְּתוֹכֹו קְרוּיִים מִשְׁכָּן. אֶת אֹהֶלוֹ • הוּא אֹהֶל יְרִיעוֹת עֲזִים הָעָשׂוִי לַגָּז. וְאֶת מִכְסֵּהוּ • מִכְסֵּה עוֹרוֹת אֵילִים וְהַתַּחֲשִׁים.

(יב) אֶת־הָאֹרֶן וְאֶת־בִּדְיוֹ אֶת־הַפָּרֶת וְאֶת פָּרֶת הַמִּסָּךְ:

יב ית ארונא ית אריחוי ית פפרתא ית פפרתא דפרסא:

כס"ב • וְאֶת פָּרֶת הַמִּסָּךְ • פָּרֶת הַמַּחֲצָה, כָּל דָּבָר הַמִּגֹּז, בֵּין מְלַמְעֵלָה בֵּין מְכַנְגֵד, קְרוּי מִסָּךְ וּסְכָךְ, וְכֵן (אייב א): "שָׂכַת בַּעֲדֹו", (הושע ב): "הִנְנִי שֹׁף אֶת־דָּרְכְךָ".

(יג) אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

יג ית פתורא ית אריחוי ית כל מנוהי ית לחם אפיא:

כס"ג • לֶחֶם הַפָּנִים • כָּבֶד פִּרְשָׁתִי, עַל־שֵׁם שֶׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁהָיָה עָשׂוִי כְּמִין תַּבָּה פְּרוּצָה.

(יד) וְאֶת־מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

יד ית מנרתא דאנהורי ית מנהא ית בוצינהא ית משחא דאנהרותא:

כס"ד • וְאֶת כָּלֶיהָ • מְלָקְחִים וּמַחֲתוֹת. נִרְתִּיהָ • לוציני"ש בַּלַּע"ז, בְּזִיכִים שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפְתִּילוֹת נִתּוֹנִין בָּהֶן. וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכָמֵי־לֵב, שֶׁהוּא מְשַׁנָּה מִשְׁעָר שְׂמָנִים, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרָשׁ בִּ'מִּנְחוֹת': 'מִגְרָגְרוֹ בְּרָאשׁ הַזֵּית', וְהוּא כְּתִית וְנֹךְ.

(טו) וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַפְּמִים וְאֶת־מִסָּךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:

טו ית מדבחה דקטרת בוסמיא ית אריחוי ית משחא דרבותא ית קטרת בוסמיא ית פרסא דתרעא לתרע משכנא:

כס"ה • מִסָּךְ הַפֶּתַח • וִילּוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קַרְשִׁים וְלֹא יְרִיעוֹת.

(מז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לֹא אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
טז וְזֶת מִדְבַּח דָּעֶלְתָא וְזֶת סִדְא דְנִחְשָׂא
דִּילָה וְזֶת אֲרִיחֻהִי וְזֶת כָּל מְנוּהִי וְזֶת כִּיּוֹרָא
וְזֶת בְּסִיסָה:

(יז) אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת
מִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:
יז וְזֶת סִדְרֵי דְרִתָא וְזֶת עַמּוּדֵהִי וְזֶת סִמְכָהָ
וְזֶת פְּרָסָא דְתַרְע דְרִתָא:

כ"א אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ • הָרִי חָצַר קָרוֹי כָּאֵן לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נִקְבָּה, וְכֵן דְּבָרִים הִרְבֵּה. וְאֵת מִסְךְ
שַׁעַר הַחֲצֵר • וּלְיוֹן פְּרוּשׁ לְצַד הַמְּזָרְחַ עֲשָׂרִים אַמָּה אֲמַצְעִיּוֹת שֶׁל רֹחַב הַחֲצֵר, שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים רֹחַב,
וְסָתוּמִין הֵימָנוּ לְצַד צָפוֹן ט"ו אַמָּה וְכֵן לְדָרוֹם, שְׁנָאָמֶר (לעיל כז): "וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קָלְעִים לַפֶּתַח".

(יח) אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֵת
מִיתְרֵיהֶם:
יח וְזֶת סִפֵּי מִשְׁכָּנָא וְזֶת סִפֵּי דְדִרְתָא וְזֶת
אֲטוּגִיָּהוֹן:

כ"ב יִתְדֹת • לְתַקַּע וּלְקַשֵּׁר בָּהֶם סוּפֵי הִרְיָעוֹת בְּאַרְצָן שְׁלֹא יָנוּעוּ בְּרוּחַ. מִיתְרֵיהֶם • חֻבְלִים לְקַשֵּׁר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שְׁלֹא יָנוּעוּ בְּרוּחַ

אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֵת־מִיתְרֵיהֶם:

יִתְדוֹת – לְתַקַּע וּלְקַשֵּׁר בָּהֶם סוּפֵי הִרְיָעוֹת בְּאַרְצָן שְׁלֹא יָנוּעוּ בְּרוּחַ (לה, יח. ובפירוש רש"י)
יש לפרש זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ: כְּאִשֶּׁר אָדָם מַחְנֹף אֶת תַּלְמִידוֹ לַעֲמֹד עַל דְּרָךְ הַיִּשְׁר וְהָאֱמוּנָה, וְשִׁיעֲמֹד אִתּוֹן נֶגֶד הַרוּחוֹת
הַרְעוֹת הַמְּנַשְׁבוֹת בַּחוּץ, אֲפֶשֶׁר שִׁיחֲשֵׁב הַמְּחַנֵּף שֶׁהֵיכָר הוּא לְחֹזֶק אֲצֵל הַתַּלְמִיד אֶת הַיִּסּוּדוֹת וְעֵיקָרֵי הַדְּבָרִים, אִף
בְּדָבָרִים הַנֶּרָאִים כְּטַפְלִים אֵין הוּא צָרִיךְ לְהִתְעַסֵּק עִם הַתַּלְמִיד, כִּי גַם בְּלֹא זֶה יִשְׁאָר חֹזֶק בְּאֱמוּנָתוֹ.
אִף הָאֱמוּנָה אֵינָה כֵּן, שֶׁאִם רוּצָה הַמְּחַנֵּף שֶׁהַתַּלְמִיד "לֹא יָנוּעַ בְּרוּחַ" וְלֹא יִפֹּל מִה"רוּחוֹת" הַמְּנַשְׁבוֹת בְּעוֹלָם, עָלָיו "לְתַקַּע
וּלְקַשֵּׁר" וּלְחֹזֶק אֲצֵל הַתַּלְמִיד גַּם "סוּפֵי הִרְיָעוֹת".

וְהֵינּוּ, שֶׁצָּרִיךְ הוּא לְהַעֲמִיד אֶת הַתַּלְמִיד בְּאֶפֶן שֶׁכָּל פֶּרֶט וּפְרָט שֶׁבוּ, מֵרָאשׁוּ עַד רַגְלָיו, יִהְיוּ שְׁלֵמִים וְחֻזְקִים בְּכָל הַפְּרָטִים.
כִּי אִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵן, אִי־אֲפֹשֶׁר לְדַעַת מֵאִיזָה צַד וּמִהִיכָן יִפֹּל אוֹתוֹ ה"רוּחַ". וְרַק כְּשֶׁהַתַּלְמִיד שֶׁלֵּם לְגִמְרֵי "עַד סוּפֵי
הִרְיָעוֹת" בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, אָז יוּכַל לְהִיּוֹת סְמוּךְ וּבְטוּחַ שֶׁ"לֹא יָנוּעַ בְּרוּחַ", וְיִשְׁאָר אִתּוֹן וְחֹזֶק בְּאֱמוּנָתוֹ ה'.

(יט) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בִּקְדָּשׁ אֶת־בְּגָדֵי
הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
יט וְזֶת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשָׁא וְזֶת
לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְזֶת לְבוּשֵׁי
כְּנוּהֵי לְשִׁמְשָׂא:

כ"ג בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • לְכִסּוֹת הָאָרוֹן, וְהַשְּׁלֶחֶן, וְהַמְּנוּרָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַשֻּׁעַת סִלּוּק מִסְּעוֹת.

(כ) וַיֵּצְאוּ כָּל־עַדֵּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
כ וּבְנִפְקוּ כָּל כְּנִשְׁתָא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם
מֹשֶׁה:

♦ יום שני כ' אדר א' ♦

(כא) וַיָּבֵאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוֹ לְבֹו וְכָל אֲשֶׁר
נָדְבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה
לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:
כא וְאֵתוּ כָּל גָּבֵר דְּאֲתִרְעֵי לְבָהּ וְכָל דִּי
אֲשַׁלְמַת רוּחָהּ יִתֵּהּ אֲיִתִּיאוּ יֵת אֲפִרְשׁוּתָא
קֳדָם יי לְעִבְדֵּת מִשְׁכָּן זְמָנָא וּלְכָל פְּלִחְנָה
וּלְלְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא:

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל־גִּבּוֹר לֵב הֵבִיאוּ
חַח וְנֶזֶם וּמַבְעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר
הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

כב ומינתן גבריא על נשיא כל דאתרעי לבה
איתאיו שירין ושכרין ועזקן ומחוד כל מן
דדהב וכל גבר די ארים ארמות דהבא קדם
זי:

ה"י על הנשים • עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח 'על' כפשוטו, משום דלא מתרגם:
'ויבאו האנשים' ואתו גבריא, כמו שמתרגם לעיל מינה, רק מתרגם: 'ומינתן', ורצה לומר, שהביאו חח
ונזם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על "טוו את העזים"). חח • הוא תכשיט של זהב עגל, נתון
על הזרוע, והוא הצמיד. וכומוז • כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פרשו שם כומוז,
כאן מקום זמה.

(כג) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֲדָמִים
וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:

כג וכל גבר דאשתכח עמה תכלא וארגמא
וצבע זהורי ובוץ ומעזי ומשכי דדכרי
מסמקי ומשכי ססגונא איתאיו:

ה"י וכל־איש אשר־נמצא אֹתוֹ • תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כלם
הביאו.

(כד) כָּל־יָמִים תְּרוֹמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת
תְּרוֹמַת יְהוָה וְכָל אִשֶּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים
לְכַל־מְלָאכַת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:

כד כל דארים ארמות כסף ונחש איתאיו נת
אפרשומא קדם זי וכל די אשתכח עמה
אצי שטין לכל עבדות פלחנא איתאיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 217)

בנדבת בני ישראל למלאכת המשכן, היה דבר והיפוכו: מצד אחד - כל איש ואשה הביאו כפי נדבת לבם וכפי מה שהיה
בידם, ומצד שני - כל בני ישראל ללא יוצא־מהכלל השתתפו בנדבה זו.
משמעות הדברים בפנימיותם:

יש פרטים שבהם כל ישראל שווים, כדגמות המצוות המעשיות. לעומת זה, יש ענינים, דגמות אהבת ה' ויראת ה', שבהם
יש חילוקי דרגות.

תכלית הפונה היא שהאחדות תבוא לידי ביטוי גם באותם דברים שבהם יש הבדלים בין איש לרעהו. דהינו, שיהיה ניכר
כי למרות ההבדלים, כולם מאחדים ושוים לפני הקב"ה.

רעיון זה בא לידי ביטוי הן בנדבת המשכן, כאמור, והן בעשיית המשכן בפועל, כפרוש רש"י על הכתוב בפרשה, "ולהורות
נתן בלבם, הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן": "ואהליאב משבט דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשונה
המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר ולא ניכר שוע לפני דל".

(כה) וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִמֶּנּוּ
אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־
הַשֵּׁשׁ:

כה וכל אתתא חכימת לבא בידהא מעזלא
ומינתן פד עזל ית תכלא וית ארגמא ית צבע
זהורי ונת בוץא:

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז ודוד

לפיכך נתן להם ראש חודש ליום טוב
(ראה פירי דר"א פמ"ה). ונראה לי דוהו ראש
חודש ניסן שבו הוקם המשכן, ואגב
אותו ראש חודש משמרות כל ראשי
חדשי השנה: תורה כג

אתנה, לפיכך וכו הנשים שלא לעשות
מלאכה בראש חודש, לפי שבמעשה
העגל לקחו תכשיטיהן בעל כרחן,
בדמשמע מדכתיב (לעיל לב א) ויתפרקו
וגו', ובמעשה המשכן שמחו בנתינה,

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים.
כלומר לשלול מהן תכשיטיהן
בדכתיב חח ונזם, ואף על פי כן הנשים
שמחות וזהירות במלאכת שמים,
בדכתיב וכל הנשים אשר נשא לבן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 207 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שרק הנשים התעסקו בטויה

וְכָל-אִשָּׁה חֲכֵמַת-לֵב בִּידָהָ טוּוּ וַיָּבִיאוּ מִטּוּיָהּ (לה, כה)

מצינו שהנשים טוו את התכלת והארגמן וכו' למלאכת המשכן, מה שאין כן האנשים שרק הביאו את "התכלת והארגמן גוי" אף לא הכינו אותן בעצמם למלאכת המשכן. יש לענין בטעם החלוק.

יש לומר בזה: דהנה מלאכת המשכן היתה צריכה להיות "לשמה" כדפירש רש"י "ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית קדשה".

ועל-פי זה יש לומר דמפנין שרב האנשים חטאו בחטא העגל, לא היתה להם נאמנות שיעשו מלאכתם לשמה, ולכן לא התירו להם להתעסק בטויה (ורק אלו שבהם בחר הקב"ה שיתעסקו במלאכת המשכן, וודאי הדבר שיעשו מלאכתם לשמה).

מה שאין כן הנשים שלא חטאו בחטא העגל, אין טעם לומר שלא יעשו מלאכתן לשמה, ולכן התירו להן להתעסק בטויה.

(כו) וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבֵן אֶתְנָה בְּחֻמָּה טוּוּ אֶת-הָעֵזִים:
 כו וכל נשיא דאתרעי לבנה עמהן בחכמה
 עזלן ית מעזיא (במ"ג רפ"ו: מעזיא):

רש"י • טוו את העזים • (שבת צט) היא היתה אמונת יתרה, שמעל גבי העזים טווין אותן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמוד 456)

הנשים לא נצטוו לעשות את הטויה על-גבי העזים, אלא נתעוררו לכך מצד עצמן. הנשים הבינו שאם זכו לכשרון מיוחד זה מואת ה', מטרת הדבר היא - המשכן.

מכאן הוראה, שכאשר הקב"ה מעניק לאדם חושים וכשרונות מיוחדים, עליו לנצלם לעבודת ה' - לעשות מהעולם משכן ודירה לה' יתברך.

(כו) וְהַנָּשָׂאם הָבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:
 כו ונרבינא איתאיו ית אבני בורלא וית
 אבני אשלמיותא לשקעא באפודא
 ובחושנא:

רש"י • והנשאים הביאו • אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בחנפת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו נשיאים: 'יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין, אנו משלימין אותו'. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (לקמן לו): "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השם וגו'. לכך התנדבו בחנפת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, "והנשאים" כתיב.

(כח) וְאֶת-הַבָּשָׂם וְאֶת-הַשֶּׁמֶן וְאֶת-הַמָּאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַסַּמִּים:
 כח ונת בוסמא ונת משחא לאנהרותא
 ולמשחא דרבותא ולקטרת בוסמא:

(כט) כָּל-אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל-הַמִּלָּאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד-מֹשֶׁה הָבִיאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה:
 כט כל גבר ואתתא דאתרעי לבנהו עמהו
 לאיתא לל עבדתא די פקד יי למעבד
 בידי דמשה איתאיו בני ישראל נדבא
 קדם יי:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

נדבת המשכן והותרו (שמיר נא א):
את אבני השם וגו'. כל אחד אבן
 אחת לכתוב עליו שבטו, ואבני השם
 הביאו כלם וכן שמן המִשְׁחָה: תורה כט

שאמר הכתוב (להלן לו א) והם הביאו
 אליו וגו' בבקר בבקר, זה המן שנאמר
 בו (לעיל טז בא) בבקר בבקר. ועוד אמר
 רבי יוחנן, לשני בקרים הביאו כל

(כר-כח) **והנשיאים.** איתא בפרק
 בתרא דיומא (עא) **דנשיאים** ענגים.
 כשהיה המן יורד לישראל היה יורד
 עמו אבנים טובות ומרגליות, וזהו

♦ יום שלישי כ"א אדר א' ♦

לַיָּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִזּוּ דְרָבִי יִי
בְּשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּרֶךְ אֲוִרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא
דִּיהוּדָה:

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה
בְּשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּרֶךְ אֲוִרִי בֶרֶ חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה:

כ"א חור • בנה של מרים היה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 212)

בנה של מרים היה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר כתב פן לעיל. ועוד, מדוע לא כתב פן בפרשת פייתשא (לא, א), שגם שם מִיָּחָס בְּצִלָּאֵל לחור. ויש לומר, שרש"י זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק לד). קלומר: הַכְּתוּב מוֹדִיעַ גִּדְל יְחֻסֵּי שֶׁל בְּצִלָּאֵל גַּם מִצַּד הָאֵם, שְׁבִיזָה מִתְקַיֵּם טְפִי הַשְׁוֹאֵת ה'שוע' ל'דל'. אבל בפרשת פייתשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור הוא מצד מעלותיו של חור המפרשות בפתוב (וברש"י).

לֹא וְאַשְׁלֵם עֲמָה רִיחַ נְבוּאָה מִן קָדָם יִי
בְּחֻמְתָּא בְּסוּכְלָתְנִי וּבְמַדְעָא וּבְכָל עֲבִידָא:

(לא) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמְתָּהּ בְּתִבּוּנָהּ
וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

לִב וְלֵאלֶפָא אוּמָנִין לְמַעַבְדַּ בְּדִהָבָא וּבְכֻסְפָּא
וּבְנִחְשָׁא:

(לב) וְלִחְשֹׁב מַחֲשַׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף
וּבְנִחְשֶׁת:

לג וּבְאֻמָּנוּת אֲכָן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבְנִגְרוּת
אַעָא לְמַעַבְדַּ בְּכָל עֲבִידַת אוּמָנִין:

(לג) וּבַחֲרֻשֶׁת אֵבָן לְמִלֵּאת וּבַחֲרֻשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכַת מַחֲשַׁבְתָּ:

לד וְלֵאלֶפָא יְהִב בְּלָבָהּ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּר
אַחִיסָמֶךְ לְשִׁבְטָא דְדָן:

(לד) וְלַחֲזֹרֶת נָתַן בְּלָבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּרֶ אַחִיסָמֶךְ
לְמִטָּה־דָן:

כ"א וְאַהֲלִיאֵב • משכט דן, מן הירודים שבשבטים, מבני השפחות. והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (איוב לד): "וְלֹא נִפְרַשׁוּעַ לִפְנֵי־דָל".

לה אַשְׁלֵם עֲמָהּוֹן חֲפִימּוֹת לָפָא לְמַעַבְדַּ פֶּל
עֲבִידַת נִגְרָ וְאָמֵן וְצִיר בְּתִכְלָא וּבְאַרְגָּמָנָא
בְּצִבְעָ זְהוּרִי וּבְבוֹצָא וּמַחֵי עֲבָדִי פֶל עֲבִידָא
וּמְלָפִי אוּמָנִין:

(לה) מִלֵּא אֹתָם חֻמְת־לֵב לַעֲשׂוֹת פֶּל־מְלָאכַת
חֲרָשׁ וְחִשָּׁב וְרָקִם בְּתִכְלָת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבִשֵּׁשׁ וְאַרְגָּ עִשִּׂי פֶל־מְלָאכָה וְחִשְׁבִּי מַחֲשַׁבְתָּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

בזמן שמים בתבונה. **בדעת**, דכתיב (שם פסוק א) בדעתו תהומות נבקעו. וכן בבנין שלמה בן אשה אלמנה [הוא] ממושה נפתלי וגו' וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת (מלכים א' ז יד). וכן בבנין דלעתיד דכתיב (משלי כד ג ד) בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים: תורה לב

"ועשית" היה סבור לעשות הכל, אמר לו הקדוש־ברוך־הוא לא באשר עולה בדעתך, אלא צדיק שנהרג על מעשה העגל, דהיינו חור, יבוא בן בנו ויעשנו, לפי שהמשכן בפרה על אותו מעשה. וזהו שאמר לו הקדוש־ברוך־הוא (לעיל לא א) ראה קראתי וגו': תורה לא (לא) **בחכמה**. דכתיב (משלי ג ט) ה' בחכמה יסד ארץ. **בתבונה**, דכתיב (שם

(ל) **ראו קרא**. מהו **ראו**, לפי שבשאר משה לישראל שבצלאל יעשה המשכן, היו ישראל מרגלים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו, אמר להם משה דעו וראו כי לא מודעתי אני עושה אלא מפי הקדוש־ברוך־הוא. ואף משה עצמו בשעה שאמר לו הקדוש־ברוך־הוא על מלאכת המשכן (לעיל כה יא)

לו (א) וַעֲשֵׂה בְצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֲכַם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לַדָּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אִשְׁרֵי-צֹוֹה יְהוָה:

(ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאֶל-אַהֲלִיאֵב וְאֵל כָּל-אִישׁ חֲכַם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל אִשְׁרֵי נִשְׁאָו לָבֹא לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

(ג) וַיִּקְחֻוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:

(ד) וַיָּבֵאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

כ"א • מדי העבודה • יותר מקדי צרף העבודה.

(ו) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהֵבִיא:

כ"ב • ויכלא • לשון מניעה.

(ז) וְהַמְּלָאכָה הַזֹּאת דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר:

א וַעֲבֹד בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל גֹּבֵר חֲכָם לָכָא דִּיהֵב יִי חֲכָמָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעַבְד ית כָּל עֲבִידַת פְּלִחֵן קוּדְשָׁא לְכָל דִּי פִקֵּד יִי:

ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְבְצִלָּאֵל וְלְאַהֲלִיאֵב וְלְכָל גֹּבֵר חֲכָם לָכָא דִּיהֵב יִי חֲכָמָתָא בְּלִבָּה כָּל דְּאִתְרַעֵי לָבָה לְמַקְרַב לְעֲבֹדָתָא לְמַעַבְד יתָהּ:

ג וַנְּסִיבוּ מִן קֳדָם מֹשֶׁה ית כָּל אֲפִרְשׁוּתָא דִּי אִתְיָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֲבִידַת פְּלִחֵן קוּדְשָׁא לְמַעַבְד יתָהּ וְאִנּוּן מִיתֵן לָהּ עוֹד נְדָבָתָא בְּצִפּוֹר בְּצִפּוֹר:

ד וַיָּבֵאוּ כָּל חֲכִימֵיָא דְעֲבָדִין ית כָּל עֲבִידַת קוּדְשָׁא גֹבֵר גֹּבֵר מֵעֲבֹדָתָהּ דְּאִנּוּן עֲבָדִין:

ה וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימַר מִסְּגֵן עֲמָא לְאִתְתָּא מִסַּת פְּלִחְנָא לְעֲבֹדָתָא דְפִקֵּד יִי לְמַעַבְד יתָהּ:

ו וּפִקֵּד מֹשֶׁה וַאֲעֲבְרוּ כְרוּזָא בְּמִשְׁרִיתָא לְמִימַר גֹּבֵר וְאִתְתָּא לֹא יַעֲבֹדִין עוֹד עֲבֹדָתָא לְאַפְרָשׁוּת קוּדְשָׁא וּפִסֵּק עֲמָא מִלְּאִתְתָּא:

ז וְעֲבֹדָתָא הַזֹּאת מִסַּת לְכָל עֲבֹדָתָא לְמַעַבְד יתָהּ וְיִתְרַת:

כ"א • וְהַמְּלָאכָה הַזֹּאת דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה • וּמְלָאכֶת הַהִבָּאָה הַזֹּאת דִּים שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּשְׁכָּן, לְכָל הַמְּלָאכָה שֶׁל מִשְׁכָּן לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וְלְהוֹתֵר. • וְהוֹתֵר • כְּמוֹ (לעיל ח): "וְהִכְבֵּד אֶת לְבָבוֹ", (מלכים ב ג): "וְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב".

♦ יום רביעי כ"ב אדר א' ♦

ח וַעֲבָדוּ כָּל חֲכִימֵי לָכָא בְּעֲבָדֵי עֲבֹדָתָא ית מִשְׁכְּנָא עֲשׂוֹר יִרְעֵן דְּבוּזִין שְׁוִיר וְתִכְלָא וְאַרְגָּנָא וְצִבְעֵי זְהוּרֵי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבֵד אִמָּן עֲבֹד יתָהוּן:

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָּל-חֲכַם-לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשׂוֹר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתִכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עֲשֵׂה אֹתָם:

(ט) אָרְךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרַחֵב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיְרִיעָה:

ט אָרְכָּא דִּירִיעָתָא חָדָא עֶסְרִין וְתַמְנִיָּא אַמִּין וּפּוֹתֵינָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא:

(י) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמֹשׁ הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל־אַחַת וַחֲמֹשׁ יְרִיעֹת חֹבֵר אֶחָת אֶל־אַחַת:

י וְלִפְפָּה יֵת חֲמֹשׁ יְרִיעֹן חָדָא עִם חָדָא וַחֲמֹשׁ יְרִיעֹן לִפְפָּה חָדָא עִם חָדָא:

(יא) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֵּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת הַשְּׁנִיָּת:

יא וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא חָדָא מִסְטָרָא בֵּית לּוּפִי כֵּן עֲבַד בְּסַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסַטָּרָא בֵּית לּוּפִי תַנְיָתָא:

(יב) חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בְּקֶצֶה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל־אַחַת:

יב חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירִיעָתָא חָדָא וַחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסַטָּרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לּוּפִי תַנְיָתָא מִכּוֹנֵן עֲנוּבִינָא חָדָא לְקַבֵּל חָדָא:

(יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחֲבֹר אֶת־הַיְרִיעֹת אֶחָת אֶל־אַחַת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:

יג וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין זָהָב וְלִפְפָּה יֵת יְרִיעָתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפוֹרְפִיָּא וְהָוָה מִשְׁכְּנָא חֵד:

(יד) וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֵל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:

יד וַעֲבַד יְרִיעֹן דְּמַעְזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֵד עֶשֶׂר יְרִיעֹן עֲבַד יִתְהֵן:

(טו) אָרְךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:

טו אָרְכָּא דִּירִיעָתָא חָדָא תְּלָתִין בָּאֲמִין וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתֵינָא דִּירִיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא חָדָא לַחֵד עֶשֶׂר יְרִיעֹן:

(טז) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמֹשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:

טז וְלִפְפָּה יֵת חֲמֹשׁ יְרִיעֹן לַחֲוֹד וְיֵת שֵׁשׁ יְרִיעֹן לַחֲוֹד:

(יז) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת וַחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשְּׁנִיָּת:

יז וַעֲבַד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסַטָּרָא בֵּית לּוּפִי וַחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לּוּפִי תַנְיָתָא:

(יח) וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחֹבֵר אֶת־הָאֵהָל לַהִיָּת אֶחָד:

יח וַעֲבַד פּוֹרְפִין דְּנְחָשָׁא חֲמִשִּׁין לְלַפְפָּא יֵת מִשְׁכְּנָא לְמַהְוֵי חֵד:

יט ועבד חופּאָה למשכנא משכי דדכרי
מסמקי וחופּאָה משכי דססגונא מלעלא :

(יט) וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵ עֹרֹת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֹרֹת תְּחָשִׁים מְלֻמָּעָה:

♦ יום חמישי כ"ג אדר א' ♦

כ ועבד ית דפיא למשכנא דאעי שטין
קזמין :

כא עשר אמין ארְכא דדפא ואמתא ופלגות
אמתא פותיא דדפא חד :

כב תרתין צירין לדפא חד משלכין חדא
לקבל חדא בן עבד לכל דפי משכנא :

כג ועבד ית דפיא למשכנא עשרין דפין
לרוח עבר דרומא :

כד וארבעין סמכין דכסף עבד תחות עשרין
דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי :

כה ולסטר משכנא תניתא לרוח צפונא עבד
עשרין דפין :

כו וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין
תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא
חד :

כז ולספיי משכנא מערבא עבד שתא דפין :

כח ותרין דפין עבד לזוית משכנא
בסופיהון :

כט ויהיו מכונין מלרע וכחדא הוו מכונין על
רישה לעזקתא חדא בן עבד לתרויהון
לתרין זוזין :

ל ויהיו תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתא
עשר סמכין תרין סמכין תרין סמכין תחות
דפא חד :

לא ועבד עברי דאעי שטין חמשא לדפי
סטר משכנא חד :

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:

(כא) עֶשֶׂר אַמֹּת אַרְךָ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצֵי הָאַמָּה
רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(כב) שְׁתֵּי יָדָת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מִשְׁלָכַת אַחַת אֶל־
אַחַת בֵּן עֶשֶׂה לְכָל קֶרֶשׁ הַמִּשְׁכָּן:

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקֶּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קֶרָשִׁים
לְפָאת נֹגַב תִּימָנָה:

(כד) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים
הַקֶּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי
יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי
יָדָתָיו:

(כה) וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפָאת צָפוֹן עָשָׂה
עֲשָׂרִים קֶרָשִׁים:

(כו) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(כז) וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שְׁשֵׁה קֶרָשִׁים:

(כח) וּשְׁנֵי קֶרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן
בִּירְכָתָיִם:

(כט) וְהָיוּ תוֹאמֹם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדוּ יֵהָיוּ תַּמִּים אֶל־
רִאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת הָאֶחָת בֵּן עֶשֶׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי
הַמִּקְצַעַת:

(ל) וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קֶרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁשֵׁה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לַקֶּרָשִׁי צִלַּע־
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

(לב) וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחֵם לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי
וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחֵם לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָּה:

לב וַחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי סִטְר מִשְׁכָּנָא הַשְּׁנִי
וַחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפֵי מִשְׁכָּנָא לְסוּפִיהוֹן
מַעֲרָבָא:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתֵּיכָן לְבָרֶחַ בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים
מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:

לג וַיַּעֲבֵד יֵת עֲבָרָא מִצִּיעָא לְאַעֲבָרָא בְּגו
דְּפָנָא מִן סִטְפֵי לְסִטְפֵי:

(לד) וְאֶת־הַקִּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתָּם עָשָׂה
זָהָב בָּתִּים לְבְרִיחֵם וַיִּצֹף אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב:

לד וְיֵת דְּפָנָא חֲפָא דְּהָבָא וְיֵת עֲזָקְתָּהוֹן עֲבֵד
דְּהָבָא אֲתָרָא לְעֲבָרָא וְחֲפָא יֵת עֲבָרָא
דְּהָבָא:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מִשּׁוֹר מַעֲשָׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻכִּים:

לה וַיַּעֲבֵד יֵת פָּרֻכְתָּא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע
זְהוּרִי וּבוּזִי שְׁזִיר עוֹבֵד אֲמֵן עֲבֵד יֵתָא צוּרַת
כְּרוּכִין:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עֲמוּדֵי שֹׁטִים וַיִּצַּפֵּם זָהָב
וְוִיָּהֶם זָהָב וַיִּצֹק לָהֶם אַרְבָּעָה אֲדָנִי־כֶסֶף:

לו וַיַּעֲבֵד לָהּ אַרְבָּעָא עֲמוּדֵי שְׁטִין וְחֲפָנִין
דְּהָבָא וְוִיָּהוֹן דְּהָבָא וְאֲתִידָא לְהוֹן אַרְבָּעָא
סְמִכִין דְּכֶסֶף:

(לז) וַיַּעַשׂ מִסֹּף לִפְתָּח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשּׁוֹר מַעֲשָׂה רָקִם:

לז וַיַּעֲבֵד פָּרֻסָא לְתַרַע מִשְׁכָּנָא תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָא וְצִבְע זְהוּרִי וּבוּזִי שְׁזִיר עוֹבֵד
צִיר:

(לח) וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־וִיָּהֶם וְצָפָה
רָאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת:

לח וְיֵת עֲמוּדוֹהֵי חֲמִשָּׁא וְיֵת וְוִיָּהוֹן וְחֲפָא
רִישֵׁיהוֹן וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּהָבָא וְסִמְכֵיהוֹן
חֲמִשָּׁא נְחֹשָׁא:

(א) וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים
וְחֲצִי אַרְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצִי קָמָתוֹ:

א וַיַּעֲבֵד בְּצִלְאֵל יֵת אָרוֹנָא דְּאָעִי שְׁטִין
תְּרִיתִין אַמִּין וּפְלָגָא אַרְבֵּה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא
פְּתִיָּה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא רֹמְמָה:

י"א וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל • לְפִי שְׁנָתָן נִפְשׁוֹ עַל הַמִּלֻּאכָה יוֹתֵר מִשְׁאָר חֲכָמִים, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך יא עמ' 163)

לְפִי שְׁנָתָן נִפְשׁוֹ עַל הַמִּלֻּאכָה . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ (רש"י יז, א) יֵשׁ לְשָׁאֵל, מִדּוּעַ אֵינוֹ מְפָרֵשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁבְּצִלְאֵל עָשָׂה
אֵת הָאָרוֹן לְבִדּוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּהִנֵּה מִלֻּאכַת הָאָרוֹן כָּלְלָה גַם אֶת הַכִּפֹּרֶת וְאֶת הַכְּרוּבִים, גּוֹשׁ זָהָב בְּעַל מִשְׁקַל עֲצוֹם, וּמוֹבָן
שְׂאֵדָם אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לְעִבֵּד גּוֹשׁ כָּזֶה וְלִהְיוֹת עַל הָאָרוֹן (וּמִסְבָּה זֶה נֶאֱמַר "וַיַּעַשׂ אָרוֹן", וְלֹא "וַיַּעֲשִׂתָּ" כְּבִשְׂאֵר הַפְּלִים).

(ב) וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר
זָהָב סָבִיב:

ב וַיִּצְפְּהֵי דְּהָב דְּכִי מִגּוֹ וּמִפְּרָא וַעֲבֵד לָהּ
דִּיר דְּדִהָב סָחוּר סָחוּר:

דעת זקנים מבדלי התוספות - עוז והדר

אָמַר לוֹ מִשָּׁה בְּצַל אֵל הָיִיתָ:
עֲצֵי שֹׁטִים. לְפִי שְׁעִתִּידִין לְחֻטָּא
בְּשִׁטִּים (במדבר כה א), הָעֵמִיד לָהֶם זֶה
לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה שִׁטִּים (שמו"ד ג
א: תורה ב

ו. וְאֵין אֲתָה מוֹצֵא שְׁמוֹ שֶׁל בְּצִלְאֵל
עַל שׁוּם כְּלִי מִכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן אֲלֵא עַל
הָאָרוֹן, לְפִי שֶׁשֵּׁם שׁוֹרָה (שֶׁל בְּצִלְאֵל)
עַל שׁוּם (שֶׁל) [צ"ל] אֵל. וְזֶהוּ נוֹטְרִיקוֹן
שֶׁל בְּצִלְאֵל. וְגַם זֶהוּ שְׂאֻמְרוֹ חו"ל
(בְּרֻכּוֹת נה.) שְׂמִדְעָתוֹ הָיָה סֹדֵר הַעֲשִׂיָּה,

(א) וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֵת הָאָרוֹן. הוּא
הָיָה רָאשׁוֹן לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן דְּכִתִּיב
(תהלים קט קל) פֶּתַח דְּבִרְיָךְ יָאִיר, שֶׁהָאִוִּיר
נִבְרָא בְּעוֹלָם תְּחִילָה, וְלִכְךָ הָאָרוֹן שָׁבוּ
הַתּוֹרָה נִתְּנָה שְׂנֵאֲמַר (משלי ו כג) כִּי נִר
מִצְּוָה וְתוֹרָה אִוִּיר, נַעֲשֶׂה תְּחִילָה (תנחומא

ג וְאֶתִּידָּהּ לָהּ אֲרָבַע עֶזְקָן דָּהֵב עַל אֲרָבַע
זוֹנֶתָה וְתַרְמִין עֶזְקָן עַל סֹטְרָה חֵד וְתַרְמִין
עֶזְקָן עַל סֹטְרָה תַּנְיָתָה :

ד וַעֲבַד אֲרִיחִי דָּאֻעִי שְׁטִין וְחָפָא יְתֵהוּן
דִּהֲבָא :

ה וְאָעַל יֵת אֲרִיחָא בַּעֲזָקְתָּא עַל סֹטְרִי
אֲרוֹנָא לְמַטְל יֵת אֲרוֹנָא :

ו וַעֲבַד בַּפְּרָתָא דִּהֵב דְּכִי תַרְמִין אֲמִין
וּפְלָגָא אֲרָבָה וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פְּתִיָּה :

ז וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוֹבִין דְּדִהֵב נָגִיד עֲבַד יְתֵהוּן
מִתַּרְיִן סֹטְרִי בַּפְּרָתָא :

ח כְּרוֹבָא חֵד מִסֹּטְרָא מָכָא וְכְרוֹבָא חֵד
מִסֹּטְרָא מָכָא מִן בַּפְּרָתָא עֲבַד יֵת כְּרוֹבָא
מִתַּרְיִן סֹטְרוֹהִי :

ט וְהָיוּ כְּרוֹבָא פְּרִיסִין בְּדִפְיָהוּן לְעֵלָא נָטְלִין
בְּגִדְפִיָּהוּן עַל בַּפְּרָתָא וְאִפְיָהוּן חֵד לְקַבֵּל
חֵד לְקַבֵּל בַּפְּרָתָא הָיוּ אִפְי כְּרוֹבָא :

י וַעֲבַד יֵת פְּתוּרָא דָּאֻעִי שְׁטִין תַּרְמִין אֲמִין
אֲרָבָה וְאֲמָתָא פְּתִיָּה וְאֲמָתָא וּפְלָגָא רוֹמָה :

יא וְחָפָא יְתֵה דִּהֵב דְּכִי וַעֲבַד לָהּ דִּיר דְּדִהֵב
סְחֹר סְחֹר :

יב וַעֲבַד לָהּ גְּדִנְפָא רוֹמָה פּוֹשְׂכָא סְחֹר
סְחֹר וַעֲבַד דִּיר דְּדִהֵב לְגִדְנָפָה סְחֹר
סְחֹר :

יג וְאֶתִּידָּהּ לָהּ אֲרָבַע עֶזְקָן דָּהֵב וְיָהֵב יֵת
עֶזְקָתָא עַל אֲרָבַע זְוִיָּתָא דִּי לְאֲרָבַע
רַגְלוֹהִי :

יד לְקַבֵּל גְּדִנְפָא הָיוּ עֶזְקָתָא אֲתֵרָא
לְאֲרִיחָא לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא :

טו וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דָּאֻעִי שְׁטִין וְחָפָא
יְתֵהוּן דִּהֲבָא לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא :

טז וַעֲבַד יֵת מְנִיָּא דִּי עַל פְּתוּרָא יֵת
מְגִיסוֹהִי וְיֵת מְגִיסוֹהִי וְיֵת מְגִיסוֹהִי וְיֵת
מְגִיסוֹהִי דִּי יִתְנַסֵּף בֵּהוּ דִּהֵב דְּכִי :

(ג) וַיִּצֶק לוֹ אֲרָבַע טַבַּעֲתֹת זָהָב עַל אֲרָבַע פְּעֻמָּתָיו
וְשֵׁתֵי טַבַּעֲתֹת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשֵׁתֵי טַבַּעֲתֹת
עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית :

(ד) וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב :

(ה) וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתֹת עַל צִלְעֹת הָאֹרֶן
לְשֵׁאת אֶת-הָאֹרֶן :

(ו) וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחֹצֵי אַרְבֶּה
וְאִמָּה וְחֹצֵי רַחֲבָה :

(ז) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִּים זָהָב מְקֻשָּׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת :

(ח) כְּרוֹב אֶחָד מְקֻצֵּה מִזֶּה וְכְרוֹב-אֶחָד מְקֻצֵּה מִזֶּה
מִן-הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת-הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו :

(ט) וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשִׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סֹבְכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּרֶת וּפָנִיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-
הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פָּנֵי הַכְּרֻבִּים :

(י) וַיַּעַשׂ אֶת-הַשְּׁלָחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבֹּ
וְאִמָּה רַחֲבֹ וְאִמָּה וְחֹצֵי קִמָּתוֹ :

(יא) וַיִּצֹף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב :

(יב) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶר-זָהָב
לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב :

(יג) וַיִּצֶק לוֹ אֲרָבַע טַבַּעֲתֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת-הַטַּבַּעֲתֹת עַל
אֲרָבַע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאֲרָבַע רַגְלָיו :

(יד) לְעֹמֶת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֹת בָּתִּים לַבָּדִים
לְשֵׁאת אֶת-הַשְּׁלָחַן :

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב
לְשֵׁאת אֶת-הַשְּׁלָחַן :

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת-הַפְּלִים אֲשֶׁר עַל-הַשְּׁלָחַן אֶת-
קַעֲרָתוֹ וְאֶת-כַּפְּתָיו וְאֵת מְנִקְיָתוֹ וְאֶת-הַקְּשֻׁוֹת
אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר :

♦ יום שישי כ"ד אדר א' ♦

יז ועבד ית מנרתא דהב דכי נגיד עבד ית
מנרתא שידה וקנה פלידהא חזורהא
ושושנהא מנה הוו:

יח ושמא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני
מנרתא מסטרה חד ותלתא קני מנרתא
מסטרה תנינא:

יט תלתא בלידין מצירין בקניא חד חזור
ושושן ותלתא בלידין מצירין בקניא חד
חזור ושושן בן לשמא קנין דנפקין מן
מנרתא:

כ ובמנרתא ארבעא בלידין מצירין חזורהא
ושושנהא:

כא וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות
תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה
לשמא קנין דנפקין מנה:

כב חזורהא וקניהון מנה הוו פלה נגידא
חדא דהב דכי:

כג ועבד ית בוצינהא שבועא וצבינהא
ומחתינהא דהב דכי:

כד כפרא דהב דכי עבד יתה וית פל מנהא:

כה ועבד ית מדבחה דקטרת בוסמא דאעי
שטין אמתא ארבה ואמתא פתיה מרבע
ותרתין אמין רומה מנה הוו קרנהי:

כו וחפא יתה דהב דכי ית אגרה וית
פתלוהי סחור סחור וית קרנהי ועבד לה
דיר דדהב סחור סחור:

כז ותרתין עזון דדהב עבד לה מלרע
לדירה על תרתין וזיתה על תרין סטרהי
לאתרא לאריחא למטל יתה בהון:

כח ועבד ית אריחא דאעי שטין וחפא
יתהון דהבא:

(יז) ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את
המנרה ורכה וקנה גביעה פפתריה ופרחיה ממנה
היו:

(יח) ושלשה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה
מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני:

(יט) שלשה גבעים משקלים בקנה האחד פפתר
ופרח ושלשה גבעים משקלים בקנה אחר פפתר
ופרח בן לששת הקנים היצאים מן המנרה:

(כ) ובמנרה ארבעה גבעים משקלים פפתריה
ופרחיה:

(כא) וכפתור תחת שני הקנים ממנה וכפתור תחת
שני הקנים ממנה וכפתור תחת שני הקנים ממנה
לששת הקנים היצאים ממנה:

(כב) פפתריהם וקנתם ממנה היו פלה מקשה
אחת זהב טהור:

(כג) ויעש את נרתיה שבועה ומלקחיה ומחתתיה
זהב טהור:

(כד) כפר זהב טהור עשה אתה ואת פלפליה:

(כה) ויעש את מזבח הקטרת עצי שטים אמה ארבו
ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו היו קרנתיו:

(כו) ויצף אותו זהב טהור אתגגו ואת קירתי
סביב ואת קרנתיו ויעש לו זר זהב סביב:

(כז) ושתי טבעת זהב עשה לו מתחת לזרו על
שתי צלעותיו על שני צדיו לבתים לבדים לשאת
אתו בהם:

(כח) ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב:

(כט) וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְקֹדֶשׁ וְאֶת־קִמְטַת הַפָּמִים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רִקְחִי:

♦ שבת קודש כ"ה אדר א' ♦

לח (א) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אָרְבּוֹ וְחֲמִשׁ־אַמּוֹת רָחְבוֹ רָבֹועַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:

(ב) וַיַּעַשׂ קַרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹה הָיוּ קַרְנָתָיו וַיִּצֹף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

(ג) וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כֵּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כֵּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

(ד) וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רִשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת בְּרַבְּכּוֹ מִלְמָטָה עַד־חֲצִי:

(ה) וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבָּדִים:

(ו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם נְחֹשֶׁת:

(ז) וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲתַי עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לַחַת עָשָׂה אֹתוֹ:

ה"י • נָכוֹב לַחַת • נָכוֹב הוּא חֲלוּל, וְכֵן (ירמיה נב): "וַעֲבִי אַרְבַּע אֲצַבְעוֹת נָכוֹב". נָכוֹב לַחַת • הַלּוּחוֹת שֶׁל עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל רוּחַ, וְהַחֲלָל בְּאִמְצָע.

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כָּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ה"י • בְּמִרְאֵת הַצִּבְאוֹת • בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּיָדָן מִרְאוֹת שְׂרָאוֹת בְּהֵן כְּשֶׁהֵן מִתְקַשְׁטוֹת, וְאַף אוֹתָן לֹא עָכְבוּ מִלְּהִבֵּא לְנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְהָיָה מוֹאֵס מִשֶּׁה בְּהֵן מִפְּנֵי שֶׁשְׂשׂוּיִים לִיִּצְר הָרַע. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'קִבֵּל, כִּי אֵלֹה חִבִּיבִין עָלַי מִן הַכֹּל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם הָעֲמִידוֹ הַנָּשִׁים צָבָאוֹת רַבּוֹת בְּמִצְרִים, כְּשֶׁהָיוּ בַעֲלֵיהֶן יֹגְעִים בַּעֲבוּדַת פָּרֶךְ, הָיוּ הוֹלְכוֹת וּמוֹלִיכוֹת לָהֶם מֵאֶקֶל וּמִשְׁטָה וּמֵאֲכִילוֹת אוֹתָם, וְנוֹטְלוֹת הַמִּרְאוֹת וְכָל אַחַת רוֹאָה עֲצָמָה עִם בַּעֲלָהּ בְּמִרְאָה וּמִשְׁדַּלְתּוֹ בְּדָבָרִים, לוֹמַר: אֲנִי נָאָה מִמֶּךָ, וּמִתּוֹךְ כֶּף מִבִּיאוֹת לְבַעֲלִיהֶן

לידי תאווה, ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שח"ט ח): "תחת התפוח עורתיך", וזהו שנאמר: "במראות הצובאות". ונעשה הפיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנא לה בעלה ונסתרה. ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר: "והנחשת התנופה שבעים כפר וגו' ויעש בה וגו' וכיור וכנו לא הזכרו שם. למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כן דרש רבי תנחומא, וכן תרגם אוניקלוס: 'במחזן נשיא', והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז, (שפיגעגל), וכן מצינו בישעיה (ישעיה ג): "והגליונים" מתרגמין: 'ומחזיתא'. אשר צבאו • להביא נדבתן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

מראות הצובאות, מראות לשון רבים, אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה, ושתייהן נקראות בשם (מראות) הצובאות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

שמראות הצובאות היו מנחשת, כי כדי לפעול למטה צריכה להיות העבודה באופן דמיוני וחושיה, כמאמר הוי"ע כנמר כו', שלא יבוא מפני המלעיגים כו'. והכח לזה הוא על ידי התורה, וזה מרומז גם כן בתיבת נחשת, ראשי תיבות נזבלות חקמה שלמעלה תורה.

(ט) ויעש את החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר
שש משור מאה באמה:
טו עבד ית דרתא לרוח עבר דרומא סרדי
דרתא דבוץ שזיר מאה באמין:

(י) עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי
העמודים וחשקיהם כסף:
יז עמודיהון עשרין וסמכיהון עשרין נחשא
ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יא) ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים
ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם
כסף:
יח ולרוח צפונא מאה אמין עמודיהון עשרין
וסמכיהון עשרין נחשא ווי עמודיא
וכבושיהון דכסף:

(יב) ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם
עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים וחשקיהם
כסף:
יט ולרוח מערבא סרדין חמשים באמין
עמודיהון עשרא וסמכיהון עשרא ווי
עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יג) ולפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:
(יד) קלעים חמש עשרה אמה אלהיפתה עמודיהם
שלשה ואדניהם שלשה:
כז ולרוח קדומא מדינחא חמשים אמין:

(טו) ולפתח השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים
חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם
שלשה:
כח סרדין חמש עשרי אמין לעברא עמודיהון
תלתא וסמכיהון תלתא:

(טז) כל סרדי דדרתא סחור סחור דבוץ שזיר:
כט וסמכיא לעמודיא נחשא ווי עמודיא
וכבושיהון דכסף וחפוי רישיהון דכסף
ואנון מכבשין דכסף כל עמודי דרתא:

מחשקים כסף כל עמדי החצר:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ה אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - לח - פרשת ויקהל מא

(יח) וּמִסֹּף שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֶׂה רָקִם תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעִשְׂרִים אַמָּה אֶרֶךְ וְקוֹמָה
בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לַעֲמֹת קַלְעֵי הַחֲצֵר:

כ"ה"י ◀ לַעֲמֹת קַלְעֵי הַחֲצֵר • כְּמִדַּת קַלְעֵי הַחֲצֵר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 445)

כְּמִדַּת קַלְעֵי הַחֲצֵר (רש"י לח, יח) הֵינֵנו שָׁבָא הַפְּתוּב לַתֵּן טַעַם מְדוּעַ הָיָה הַמִּסֹּף בְּגִבֵּה חֲמִשׁ אַמּוֹת (וְלֹא כְּמִסֹּף שַׁעַר הָאֵהָל, שֶׁהָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת - ראה רש"י תרומה כו, לו). זֶהוּ לַעֲמֹת קַלְעֵי הַחֲצֵר - הַמִּסֹּף הוּא כְּחֶלֶק מִהַקְּלָעִים, וְלֹכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת גְּבוּהוֹ כְּגִבֵּהֶם.

(יט) וְעַמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת
וְוִיהֶם כָּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם כָּסֶף:

(כ) וְכָל־הִיתָדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת:

קכ"ב פסוקים, סנוא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

עטרת מרים

יג בסוף שבע שנים כְּשֶׁנִּמְנָר בָּנָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח
אֶת־חִירָם בֶּן־אִשָּׁה אֱלֹמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נִפְתָּלִי
(ד"ה ב ב יג) וַיִּצְדַּק אָבִיו מִמַּטֵּה נִפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ־צִירֹ חִירָשׁ אֱוִיָּן
בְּחֻכְמָת מְלָאכַת הַנְּחָשֶׁת לָכֵן וַיִּמְלֹא חִירָם בֶּן־אֶת־הַחֲכָמָה וְאֶת־
הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת
כָּל־מְלָאכָה בְּנִחְשֶׁת וַיָּבֹא אֶל־
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־
מְלָאכָתוֹ: מו וַיִּצֹר אֶת צִוְרוֹת
שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת עַל יְדֵי
הַחֲכָמָה נְחֹשֶׁת בְּצוּרוֹת בְּקִרְקַע שְׁמֹנֶה
עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד
הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה
יָסַב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: מו וַיִּשְׁתִּי
כְּתֹרֶת עֲשֹׂה לְתֵת עַל־
רִאשֵׁי הָעַמּוּדִים מִצָּק מַעֲשֶׂה
יִצְקָה נְחֹשֶׁת הָיָה חֲמִשׁ אַמּוֹת
קוֹמַת הַכְּתֹרֶת הָאֶחָת וְחֲמִשׁ
אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתֹרֶת הַשֵּׁנִית:

שי למזמור

(יג) אִישׁ צִירִי, מְקוֹם מְגֻדָּיו הָיָה בְּצוּר. (יד) חִירָשׁ נְחֹשֶׁת, אֲמִן בְּמִלְאכּוֹת
הַנְּעֻשׂוֹת בְּנִחְשֶׁת. (טו) וַיִּצֹר, מִלְּשׁוֹן צוּרָה. אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים, אֶת שְׁנֵי
הָעַמּוּדִים שֶׁהָעַמּוּד שְׁלֹפְנֵי הַתִּיכֵל, וְנִקְרָאוּ "יָכִין" ו"בִּעֵז". וְחוּט שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה גוּף, וְלִפִּי זֶה הָיָה הַקֶּטֶר שֶׁל הָעַמּוּדִים כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כִּי כָּל שֵׁשׁ
בְּהֻקְפוֹ שְׁלֹשׁ טַפְחִים וְשׁ בְּרֹחְבוֹ טַפַּח.
הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ "וְהַשֵּׁנִי". כְּלוּמָר, וְכֵן הָיָה
הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי (וְכִסּוֹף סֵפֶר יִרְמְיָה נֶאֱמַר
וְעָבְדוּ אֶרְבַּע אֲצָבָעוֹת גְּבוּב", שֶׁהָיָה
חָלוּל וְעָבְדוּ אֶרְבַּע אֲצָבָעוֹת).
מו) כְּתֹרֶת, כְּמִין כְּתֹרֶם הָיוּ נִתְּנִים
עַל גְּבֵי הָעַמּוּדִים. (יז) שְׁבָכִים
מַעֲשֶׂה שְׁבָכָה, צִיּוּרֵי גִנְפִים
חֲרוּטִים. "מַעֲשֶׂה שְׁבָכָה",
חֲרוּטִים מִצֹּד לְצֹד. מַעֲשֶׂה
שְׂרָשְׁרוֹת, קְלִיעִים זֶה בָּזָה הָיָה
הַגִּנְפִים שֶׁבְּכֹתְרוֹת, כְּמַעֲשֶׂה שְׂרָשְׁרוֹת.
שְׁבָעָה, שְׁבָעָה גִנְפִים חֲטוּבִים הָיוּ
מִקִּיפִים כָּל כּוֹתֶרֶת. (יח) וַשֵּׁנִי טוֹרִים

הפטרה לפרשת ויקהל לשנים מקרא ואחד

תרגום

במלכים א פרק ז

ז יג וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת־חִירָם
מִצֹּר: יד בֶּן־אִשָּׁה אֱלֹמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נִפְתָּלִי
וְאָבִיו אִישׁ־צִירֹ חִירָשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמְלֹא אֶת־
הַחֲכָמָה וְאֶת־הַתְּבוּנָה וְאֶת־הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת
כָּל־מְלָאכָה בְּנִחְשֶׁת וַיָּבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־מְלָאכָתוֹ: מו וַיִּצֹר אֶת־שְׁנֵי

הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב
אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: מו וַיִּשְׁתִּי כְּתֹרֶת עֲשֹׂה לְתֵת עַל־רִאשֵׁי הָעַמּוּדִים מִצָּק נְחֹשֶׁת חֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת
הַכְּתֹרֶת הָאֶחָת וְחֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתֹרֶת הַשֵּׁנִית: יז שְׁבָכִים מַעֲשֶׂה שְׁבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֶׂה
שְׂרָשְׁרוֹת לְכְתֹרֶת אֲשֶׁר עַל־רִאשֵׁי הָעַמּוּדִים שְׁבָעָה לְכְתֹרֶת הָאֶחָת וְשְׁבָעָה לְכְתֹרֶת הַשֵּׁנִית:

עטרת מרים

שי למורא

וגו', על כל שִׁבְכָה סבב שְׁתֵּי שׁוּרֹת רְמוּנִים שֶׁל נְחֹשֶׁת, שׁוּרָה מֵעַל שׁוּרָה. וְהָיוּ חֲרוּזִים בְּשֶׁרָשׁוֹת, וְנִתְּנִים עַל הַשִּׁבְכָה שֶׁל כָּל כּוֹתֶרֶת, וְתַלְוִיִּים לִמְנַח מִן הַשִּׁבְכָה. וְהָיְתָה הַשִּׁבְכָה מְכֻסָּה אֶת הַחֶלֶק הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכּוֹתֶרֶת, וְטוֹרֵי הָרְמוּנִים כִּסּוּ אֶת הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַכּוֹתֶרֶת. **אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָרְמוּנִים, שֶׁהַשִּׁבְכָה**

כִּסְתָה אֶת הַחֶלֶק הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַכּוֹתֶרֶת וְהָיְתָה כְּמוֹ מְנַחַת עַל רֹאשׁ הָרְמוּנִים שֶׁהָיוּ כְּמוֹ תַלְוִיִּים בַּשִּׁבְכָה. וְכֵן עָשָׂה לַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה, כְּדָרְדֵּר שֶׁתִּלָּה הָרְמוּנִים בְּאַחֶת, בֶּן תִּלָּה בְּשֵׁנִית. (יט) וְכֹתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים, אוֹתָן הַכּוֹתֶרֶת שֶׁנִּכְרְוּ לְמַעְלָה. מַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן בְּאוֹלָם אַרְבַּע אַמּוֹת, הַכּוֹתֶרֶת הָיוּ חֲטוּבוֹת וּמִצְרוֹת כְּמִין פְּרָחֵי שׁוֹשְׁנִים, וְהָיוּ בְּאוֹלָם שְׁלֹשִׁי הַחֶיֶל וְנִבְּחָן אַרְבַּע אַמּוֹת. (כ) וְכֹתֶרֶת עַל שְׁנֵי הָעֲמוּדִים גַּם מִמַּעַל, מִמַּעַל, מֵעַל הַכּוֹתֶרֶת שֶׁנִּכְרְוּ כָּבֵד, הָיוּ כּוֹתֶרֶת קִטְנוֹת בְּגֹבַהּ אֶחָת, וְהָיוּ כְּמוֹ הָעֲמוּדִים בְּלִי בְּלִיטָה כְּמִין מְלַעֲמַת הַכֶּטֶן, מְלַבֵּד הַכּוֹתֶרֶת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁנִּכְרְוּ וְשֶׁהָיוּ לָהֶן בְּלִיטָה כְּמִין מִסְבִּיב כִּי הָיוּ בּוֹלְטִים בְּאַמְצַע בְּרֹחַב יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. **אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשִּׁבְכָה, בְּלִיטָה הִקְטֵן הָיְתָה לְעֵבֶר הַשִּׁבְכָה כְּסוּף הַשִּׁבְכָה בְּשׂוּלֶיהָ. וְהָרְמוּנִים מֵאֲתֵיב, מִסְפֵּר הָרְמוּנִים שֶׁהָיוּ כָּכֵל כּוֹתֶרֶת הָיָה מֵאֲתֵיב. טָרִים סְבִיב, בְּשֵׁנִי טוֹרִים סְבִיב לַכּוֹתֶרֶת, וְכָכֵל טוֹר מֵאָה רְמוּנִים. עַל הַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן הָיָה מִסְפֵּר הָרְמוּנִים**

שֶׁעַל הַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה. (כא) לְאֵלֶם הַחֶיֶל, בְּאוֹלָם שְׁלֹשִׁי הַחֶיֶל. הָעֲמוּד הַיְּמָנִי, אֲשֶׁר בְּצֵד דָּרוֹם. וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יָכִין, לְסִימָן טוֹב, שֶׁיִּכּוֹן הַבַּיִת לְעַד. הַשְּׁמָאֵלִי, אֲשֶׁר בְּצֵד צָפוֹן. וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בָּעֵז, כְּמוֹ בּוֹ עֹז, כְּלֹמֶר, עַל יְדֵי הַתְּקַבֵּנוֹת שֶׁיִּקְרִיבוּ בְּבֵית הַיְּהוָה, יִצְאָה עוֹ וְחֹזֶק לְיִשְׂרָאֵל. (כב) וְעַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן, שֶׁכֵּל עֲמוּד בְּעֶצְמוֹ נַעֲשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ כְּמַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן. וְתֵתָם, נִשְׁלָמָה. (כג) וַיַּעַשׂ אֶת הָיִם, כְּעֵין בְּרָכָה. (וְהָיוּ הַכְּתָנִים טוֹבִלִים בּוֹ לְהַסְתֵּר מִטְּמָאתָם. וְאָמְרוּ ר"ל שֶׁלֹּא הָיוּ הַיָּמִים שְׂאוֹבִים, כִּי רָגְלֵי הַבָּקָר שֶׁעָמְדוּ תַּחְתּוֹ הָיוּ חֲלָלִים וְדָרְכָם בָּאוּ הַיָּמִים מִן הַמַּעַן). מוֹצָק, בִּיצִיקָה נַעֲשֶׂה, לֹא בְּהִקְשֵׁת הַקֶּרֶם. וְקוֹ שְׁלִשִּׁים בְּאַמָּה יִסַּב אוֹתוֹ סְבִיב, כִּי כָּל שֵׁשׁ בְּהִקְפּוֹ שְׁלֹשָׁה מִסְפָּחִים יֵשׁ בְּרֹחַבוֹ טַפַּח. וְהָיָה מוֹדֵד מִתּוֹכוֹ. וְאָמְרוּ ר"ל שֶׁבְּשֵׁלֹשׁ הָאֲמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הָיָה הֵם כֹּרְעֵה עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. וְשְׁתֵּי הָאֲמּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הָיוּ עֲגוּלוֹת. וְכֵן בְּאֶפֶן זֶה יִתְכַּן שְׁתֵּיהֶם הֵם מְכִיל אֲלָפִים בַּת כִּתּוּב לְהֵלֵךְ, שֶׁהֵם מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁעוֹרֵי מְקוֹדֵיטֶרֶה

יז שְׂבָכִים צִיּוּרֵי עֲנָפִים מַעֲשֵׂה שִׁבְכָה כְּעֵין מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת גְּדָלִים קְלוּעִים וְשׁוּרִים מַעֲשֵׂה שֶׁרָשׁוֹת שְׁלֵשָׁלוֹת לַכּוֹתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמוּדִים כְּמוֹד לְרֹאשׁ הָרְמוּנִים, צִיּוּרֵי שְׂבָכָה עֲנָפִים הָיוּ מְקִיפִים לַכּוֹתֶרֶת הָאֶחָת וְשְׂבָכָה לַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעֲמוּדִים עֲצָמָן, בְּמַה

שֶׁשָּׁפַד הַנְּחֹשֶׁת לְאַחֵר תַּהֲתֵכָה אֶל מְקוֹם הַפִּירָת הַצִּיּוּר שֶׁל הָעֲמוּדִים וְשְׁנֵי טוֹרִים שְׁתֵּי שׁוּרֹת רְמוּנִים מְנַחֲשֵׁת תַּחֲבוּסִים שְׁלֵשָׁלוֹת הַמְּקִיפּוֹת אֶת הַכּוֹתֶרֶת סְבִיב עַל־הַשִּׁבְכָה חֶלֶק הָעֶלְיוֹן מִהַכּוֹתֶרֶת הָאֶחָת לְכִסּוֹת הָרְמוּנִים (ד"ה ב ג טו) אֲשֶׁר הָיוּ אֶת־הַכּוֹתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמוּדִים, הָרְמוּנִים הָיוּ תַלְוִיִּים בְּתַחֲמִית הַשִּׁבְכָה וְכֵן עָשָׂה לַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה: יט וְכֹתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמוּדִים מִצְרוֹת הָיוּ כְּמִין מַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן כְּמִין פְּרָחֵי שׁוֹשְׁנִים, כְּדָרְדֵּר הַצִּיּוּרִין בְּאוֹלָם כְּכֹתֵל הָאוֹלָמוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת גּוֹבָה: כ וְכֹתֶרֶת עַל־שְׁנֵי הָעֲמוּדִים הֵם כִּסּוּ גַם־מִמַּעַל מְלַעֲמַת הַכֶּטֶן שְׁהוּא חֶלֶל הָעֲמוּד אֲשֶׁר הַפּוֹנֶה לְעֵבֶר הַשִּׁבְכָה לְצֵד מֵעֵלָה, וּמִזָּה כָּא הַטָּטוֹת אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו מַעֲשֵׂה הַשׁוֹשֶׁן וְהָרְמוּנִים הָיוּ מֵאֲתֵיב חֲרוּזִים בְּשֵׁנֵי טָרִים מֵאָה כָּכֵל טוֹר סְבִיב עַל הַכּוֹתֶרֶת, וְכֵן הָיוּ מִסְפֵּר הָרְמוּנִים עַל הַכּוֹתֶרֶת הַשְּׁנִיָּה: כא וַיִּקָּם אֶת־הָעֲמוּדִים לְאֵלֶם שְׁלֹשִׁי הַחֶיֶל אֶת־הָעֲמוּד הַיְּמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיִּקָּם אֶת־הָעֲמוּד הַשְּׁמָאֵלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בָּעֵז: כב וְעַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן וְתֵתָם מְלַאכֶת הָעֲמוּדִים: כג וַיַּעַשׂ אֶת־הָיִם מוֹצָק עֶשֶׂר בְּאַמָּה מִשְׁפָּתוֹ עַד־שְׁפָתוֹ עֲגוּל סְבִיב וְחֲמִשׁ בְּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקוֹ שְׁלִשִּׁים בְּאַמָּה יִסַּב אוֹתוֹ סְבִיב: כד וּפְקָעִים מִתַּחַת לְשְׁפָתוֹ סְבִיב

וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין לְשׁוֹן הַכְּנָה וַיִּקָּם אֶת־הָעֲמוּד הַשְּׁמָאֵלִי אֲשֶׁר בְּפֶאֱה הַצְּפוּנִית וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ בָּעֵז לְשׁוֹן עוֹז, הַשְּׁמּוֹת לְסִימָן טוֹב: כב וְעַל רֹאשׁ הָעֲמוּדִים הָיְתָה מַעֲשֵׂה שׁוֹשֶׁן בְּשִׁטַּח הַרְּחָב כִּפְתַּת הָאוֹלָם, וְתֵתָם מְלַאכֶת הָעֲמוּדִים: כג וַיַּעַשׂ אֶת־הָיִם גִּזְיֹת גְּדוּלָּה לְרַחֲיוּצָת הַכְּתָנִים לְטַבּוֹל בְּתוֹכוֹ (ד"ה ב ד ו) מוֹצָק מַעֲשֵׂה יִצִּיקָה, וְלֹא הָיוּ הַיָּמִים שְׂאוֹבִים, כִּי רָגְלֵי הַבָּקָרִים שֶׁעָמְדוּ תַּחְתּוֹ הָיוּ נְקוּבִים וְחֲלָלִים, וְדָרְכָם בָּאוּ הַיָּמִים מִן הַמַּעַן (וְרֹשְׁלַנִי יוֹמָא ג ח), עֶשֶׂר בְּאַמָּה מִשְׁפָּתוֹ עַד־שְׁפָתוֹ מִבַּפְּנֵים עֲגוּל סְבִיב וְחֲמִשׁ בְּאַמָּה קוֹמָתוֹ עֲמָקוּ וְקוֹ שְׁלִשִּׁים בְּאַמָּה יִסַּב אוֹתוֹ סְבִיב מִבַּפְּנֵים, כָּל שֵׁשׁ בְּרֹחַבוֹ אֶחָד, יֵשׁ בְּהִקְפּוֹ שְׁלֹשָׁה (עִירוּבִין עו א): כד וּפְקָעִים צוּרֵת בִּיצִים וְעִלְיָהֶם צוּרֹת רֹאשֵׁי כְּקָרִים (ד"ה ב ג) מִתַּחַת לְשְׁפָתוֹ סְבִיב אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל הָיִם, וְהָיוּ מְרֻבְּעוֹת סְבִיב סְבִיבִים אוֹתוֹ עֶשֶׂר בְּאַמָּה לְכָל רוּחַ, וְהַפְּקָעִים הָיוּ מְקִיפִים אֶת־הָיִם סְבִיב בְּאַרְבַּע הַפְּאוֹת שֶׁכָּכֵל אֶחָת עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, שְׁנֵי

שֶׁל אֲרָבָעִים סָאָה. וְכֵן הוּא מוֹכֵר מִתְּחִלָּה הַתְּנוּכִים. (כד) וּפְקָעִים, צִנּוֹרֹת בְּיָצִים. מִתְּחִלָּה לְשִׁפְתּוֹ סָבִיב

סָבִיב אֲתוֹ עֶשֶׂר בָּאֲמָה מִקְפִּים אֶת־הֵיָם

סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יִצְקִים בִּיצְקָתוֹ:

כֹּה עֹמֵד עַל־שְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר וְשִׁלְשָׁה פָּנִים |

צָפוֹנָה וְשִׁלְשָׁה פָּנִים | יָמָה וְשִׁלְשָׁה | פָּנִים

נֹגְבָה וְשִׁלְשָׁה פָּנִים מִזְרָחָה וְהֵיָם עֲלֵיהֶם

מִלְמַעְלָה וְכָל־אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָה: כּוּ וְעָבְדוּ טָפַח

וּשְׁפָתוֹ בְּמַעֲשֵׂה שְׁפַת־כּוֹס פָּרַח שׁוֹשָׁן

אֲלָפִים בֵּת יָכִיל:

אֶל תַּחַת הַיָּם. (כו) וְעָבְדוּ, עָבְדוּ שְׁלֹו וְדִפְנוֹתָיו. וּשְׁפָתוֹ, שְׁפַת הַיָּם מִלְמַעְלָה. בְּמַעֲשֵׂה שְׁפַת כּוֹס, בְּשִׁפְתּוֹ הַעֲלִיזָה הָיָה דָק בְּמַעֲשֵׂה שְׁפַת כּוֹס שְׁשׁוּתִים בּוֹ. פָּרַח שׁוֹשָׁן, וּמִצְרִים בְּשִׁפְתּוֹ פָּרַחִים וְשׁוֹשְׁנִים. אֲלָפִים בֵּת יָכִיל, תְּכֹלֶתוֹ שֶׁל הַיָּם הָיָה אֲלָפִים בֵּת, שֶׁהֵם שְׁשֵׁת אֲלָפִים סָאָה, נִמְצְאוּ שֶׁהֵם מֵאָה וְחֲמִשִּׁים שְׁעוּרֵי מִקְוֵה־סִטְרָה שֶׁל אֲרָבָעִים סָאָה.

הפטרה לפרשת שקלים לקריאה בציבור נדפסה בעמ' רב

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שבת קודש עמ' א

1 וְנִשְׁאָת לְפָלוּנִי זֶה שְׁנֶאֱכָרָה עָלָיו, הָאֵם לֹא נִמְצָא הַגֵּט הָרִאשׁוֹן בְּמֵל
2 לַמִּפְרַע, וּבִנְיָה מִבְּעֵלָה הַשְּׁנִי מִמּוֹרֵי. מִקְשָׁה הַגְּמָרָה: אִי חָבִי,
3 שְׁחֹשֶׁשׁ לִכְךָ, אִזִּי בְּכֹלֵהוּ תֵּנָּה יִדְעֶלְמָא נָפִי לֹא תִסְכִּיב – כֹּל אִשָּׁה
4 שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה בְּתַנָּי כִּלְשָׁה תִּהְיֶה אִסּוּרָה לְהִינְשָׂא אַחֲרָה, דִּלְמָא לֹא
5 מִקְרִימָא לִיָּה לְתַנָּאִיה – אֵת הַתְּנָאִי, וְנִמְצָא גֵּט בְּמֵל וּבִנְיָה מִמּוֹרֵי.
6 וְהָיָה גַם אִשָּׁה שִׁישׁ תְּנָאִי בְּגִיטָה מוֹתֵרֶת לְהִינְשָׂא, וּמוֹכַח שֶׁאֵין
7 חֹשֶׁשׁ לִכְךָ. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָה, אֲכַן הָיִינוּ פִּירְכָּא שֶׁאִפְשָׁר לִפְרוֹךְ
8 עַל דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָה: וְכִמְנָא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
9 וְחַכְמִים, לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא. אִילִימָא שְׁנִחְלָקוּ ב'חֻזִּין, הָרִי בְּאוֹפֶן
10 שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא מִשְׁרָא שְׁרָא – מִתִּירוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֹאשָׁה זֹו לְהִינְשָׂא
11 לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי שֶׁנֶּאֱסָרָה עָלָיו, לְאַחַר שֶׁנִּשְׁאָה לְאַחַר וְנִתְּאֲלַמְנָה אוֹ
12 נִתְּגַרְשָׁה מִמֶּנּוּ, מִדֵּיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִגְרָשׁ אֵת אִשְׁתּוֹ,
13 וְאַחֲרָיָה לֵה' הָרִי אֵת מוֹתֵרֶת לְכָל אִדָּם חֻזִּין מִפְּלוּנִי, וְהִלְכָה וְנִשְׁאָת
14 לְאַחֲרָיָה מִן הַשּׁוּק, וְנִתְּאֲרַמְלָה אוֹ נִתְּגַרְשָׁה מִמֶּנּוּ, שְׁמוֹתֵרֶת לְפָלוּנִי הָיָה
15 שְׁנֶאֱכָרָה עָלָיו, כֹּאשֶׁר הִתְּבַאֵר לְעִיל. אֵלָּא מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָה, בְּהִכְרַח
16 שֶׁלְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים בְּעֵל מִנָּת, וּבְאוֹפֶן
17 זֶה הָיָה אִסּוּרָה לְהִינְשָׂא לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי אֵף לְאַחַר נִשְׁוֹאִיָּה הַשְּׁנִי, כֹּאשֶׁר
18 הִתְּבַאֵר לְעִיל, וְאֵם תִּעֲבֹר עַל הַתְּנָאִי אִזִּי יִתְּבַטֵּל הַגֵּט
19 הָרִאשׁוֹן לַמִּפְרַע, וְנִמְצָאוּ בְּנִיָּה מִבְּעֵלָה הַשְּׁנִי מִמּוֹרֵי. שְׁנִינוּ
20 בְּבִרְיָתָא, הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא לְטַעֵן דְּכָר אַחֲרָה כִּנְגַד דַּעַתוֹ שֶׁל רַבִּי
21 אֱלִיעֶזֶר. הָרִי שְׁהָיָה פְּלוּנִי זֶה שְׁנֶאֱכָרָה עָלָיו בְּחֻזִּין, וְכֵן מִתְּגַרְשָׁה, לֹא
22 נִמְצָאֵת אֲלֵמְנָה אֲצֵלִי – אֲצֵל אוֹתוֹ פְּלוּנִי, שֶׁלִּגְבִי לֹא נִתְּגַרְשָׁה כֹּלל,
23 וְנִרְשָׁה אֲצֵל כָּל אִדָּם. וְכֵן חוֹמֶר, וְכֵן הָיִישָׁה שְׁהָיָה קָלָה, שֶׁכֵּן הָיָה
24 אִסּוּר לֹא וְלֹא מִיתָת חֶקֶךְ בְּאִסּוּר אִשָּׁה אִישׁ, וּבִכֵּל זֹאת הָיָה
25 אֲסוּרָה אֵף עַל אוֹתוֹ פְּלוּנִי הַכֵּחַ מִשּׁוֹם צַד הַיִּירוּשָׁיִין שִׁישׁ בֶּה כִּלְפִי
26 אַחֲרִים. קֵל וְחֹמֶר שֶׁאִשָּׁת אִישׁ, שְׁהָיָה חֲמוּרָה מִגְּרוּשָׁה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן
27 שֶׁתִּהְיֶה אִסּוּרָה עַל כָּל הָעוֹלָם בְּחִי הַמִּגְרָשׁ, שֶׁצַּד אִשָּׁת אִישׁ שִׁישׁ
28 בֶּה לִגְבִי אוֹתוֹ פְּלוּנִי אוֹסֵר אוֹתָהּ עַל כָּל הָעוֹלָם. מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָה:
29 וְכִמְנָא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים, לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא בְּטַעֲנוֹתוֹ
30 הַשְּׁנִיָּה. אִילִימָא שְׁנִחְלָקוּ בְּעֵל מִנָּת,

1 לְפָלוּנִי זֶה יִתְּבַטֵּל הַגֵּט הָרִאשׁוֹן לַמִּפְרַע, מִשּׁוֹם שֶׁבִטֵּל הַתְּנָאִי שְׁבוּ,
2 וְאֵין הִינְשׁוּאִין הַשְּׁנִיִּים מִבְּטָלִים אֵת הַתְּנָאִי שְׁבִיט. מֵה שֶׁאֵין כֵּן
3 ב'חֻזִּין, שְׁבוּ יֵשׁ עֲלֵיהָ עַדִּין אֵת אִישׁוֹתוֹ שֶׁל הַמִּגְרָשׁ, וְאִישׁוֹת זֹו
4 יִכּוֹלָה לְהִינְתֵּן עַל יְדֵי נִשְׁוֹאִין אַחֲרִים. שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, נִגְנָה רַבִּי
5 יוֹסִי הַגִּלְלִי וְאָמַר, חֻזִּין מְצִינוּ דְּבַר שְׁאִסּוּר לְאָדָם זֶה וּמוֹתֵר לְאָדָם
6 זֶה, הָרִי דְּבַר הָאִסּוּר הוּא אִסּוּר לְכָל, וְדְּבַר הַמוֹתֵר הוּא מוֹתֵר לְכָל.
7 מִקְשָׁה הַגְּמָרָה, וְהָאֵם לֹא מְצִינוּ דְּבָרִים הַמוֹתֵרִים לְאָדָם אַחַד
8 וְאִסּוּרִים לְאָדָם אַחֲרָה, וְהָרִי תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, שְׁאִסּוּרָה לָזֶה –
9 לְיִשְׂרָאֵל וּמוֹתֵרֶת לָזֶה – לְכַהֲנִים. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָה, בְּאִסּוּר אִשָּׁה קָא
10 אֲמַרְיָן – כּוּונָה רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי הָיָה שְׁבִיטִסּוּר אִשָּׁה לֹא מְצִינוּ
11 שְׁאִסּוּר לָזֶה וּמוֹתֵר לָזֶה. מִקְשָׁה עוֹד הַגְּמָרָה, וְהָרִי אֲפִילוֹ בְּאִסּוּר
12 אִשָּׁה מְצִינוּ כּוֹז, שְׁהָיָה עֲרִיזוֹת אִסּוּרוֹת לְאָדָם אַחַד וּמוֹתֵרֹת לְאַחֲרָה,
13 כְּגוֹן בְּתוֹ שֶׁל אָדָם שְׁאִסּוּרָה לוֹ אֵךְ מוֹתֵרֶת לְאַחֲרָה. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָה,
14 בְּאִסּוּרֵי אִישׁוֹת קְאָמַרְיָן, כְּלוּמֹר בְּאִסּוּרִים שְׁבִיט עַל יְדֵי קִידוּשִׁין
15 לֹא מְצִינוּ אוֹפֶן שְׁאִסּוּר לָזֶה וּמוֹתֵר לָזֶה. מִקְשָׁה עוֹד הַגְּמָרָה, שְׁהָרִי
16 גַם בְּאִסּוּרֵי אִישׁוֹת מְצִינוּ כּוֹז, שְׁהָרִי אִשָּׁת אִישׁ מוֹתֵרֶת לְבַעֲלָהּ
17 וְאִסּוּרָה לְכָל הָעוֹלָם. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָה, שֶׁאֲכַן הָיִינוּ פִּירְכָּא שֶׁאִפְשָׁר
18 לִפְרוֹךְ עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, שְׁהָרִי מוֹכַח מִכָּאן שִׁישׁ מְצִיאוֹת
19 שְׁאִסּוּר לָזֶה וּמוֹתֵר לָזֶה, אֵף בְּאִסּוּרֵי אִישׁוֹת. מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָה:
20 וְכִמְנָא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים, לְדַעַתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי.
21 אִילִימָא שְׁנִחְלָקוּ בְּעֵל מִנָּת, וּמְדוּבַר שִׁגִּירָשָׁה בְּעֵלָה בְּלִשׁוֹן 'עַל'
22 מִנָּת שֶׁלֹּא תִינְשָׂאִי לְפָלוּנִי, הָרִי הוֹתֵרָה אֲצֵלִי בְּנִזּוֹת, שֶׁאֵין הַתְּנָאִי
23 כּוֹלֵל שֶׁלֹּא תִיבְעַל לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי בְּנִזּוֹת, וְאֵם כֵּן אֵין הָיָה אִסּוּרָה לָזֶה
24 וּמוֹתֵרֶת לָזֶה, אֲלֹא מוֹתֵרֶת לְכָל הָיָה, שֶׁכֵּן אֲפִילוֹ לִגְבִי פְּלוּנִי זֶה
25 הָיָה מִגְּרוּשָׁת. אֵלָּא מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָה, בְּהִכְרַח שֶׁלְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי
26 הַגִּלְלִי נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים ב'חֻזִּין, וּבְאוֹפֶן זֶה הָיָה אִסּוּרָה
27 עַל פְּלוּנִי לִגְמָרִי, שֶׁכֵּן לִגְבִי לֹא נִתְּגַרְשָׁה כֹּלל, וְהוּא אֲכַן אוֹפֶן
28 שֶׁהָאִסּוּר לָזֶה מוֹתֵר לָזֶה. שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, נִגְנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר,
29 הָרִי שְׁהִלְכָה אִשָּׁה זֹו וְנִשְׁאָת לְאָדָם אַחֲרָה מִן הַשּׁוּק, וְהָיָה לָהּ פָּנִים
30 מִמֶּנּוּ, וְנִתְּאֲרַמְלָה – נִתְּאֲלַמְנָה אוֹ נִתְּגַרְשָׁה מִבְּעֵלָה הַשְּׁנִי, וְעִמְרָה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקהל

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ט אדר א' מפרק צ עד סוף פרק צו	יום רביעי - כ"ב אדר א' מפרק קו עד סוף פרק קז
יום שני - כ' אדר א' מפרק צז עד סוף פרק קג	יום חמישי - כ"ג אדר א' מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שלישי - כ"א אדר א' פרק קד עד סוף פרק קה	יום שישי - כ"ד אדר א' מפרק קיג עד סוף פרק קיח
שבת קודש - כ"ה אדר א' פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ט אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, הצדקה וכו'.

- 1 וְכָל שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדֵי מֶדָה זֶה, לְהִלָּחֵם עִם גּוֹפּוֹ מִלְחָמָה
2 עֲצוּמָה כְּזוֹ - עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְבְחִינַת וְעֶרְךָ מִלְחָמַת הַיָּצֵר
3 - הַמִּלְחָמָה עִם הַיָּצֵר הָרַע, הַבּוֹעֵר בְּאֵשׁ לְהִכָּה, - ב"ק
4 שְׂבָקִים" מִיּוֹשְׁבֵי הַקִּרְנוֹת, שֶׁעָלָיו לְהִילָחֵם בִּיצֵר הָרַע, לְהִיּוֹת
5 נִכְנָע וְנִשְׁכָּר מִפְּנֵי פֶחַד
6 ה'. - יִתְבוֹנֵן נָא, הֲאֵם הוּא
7 אֵכָן לֹחֵם בְּתוֹקֶף כּוֹחַ
8 בִּיצֵרוֹ הָרַע, בְּנוֹגֵעַ
9 לְתַפִּילָה בְּכוּוֹנָה, כִּפִּי שֶׁעַל
10 ה"ק שְׂבָקִים" לִלְחוּם
11 בִּיצֵר הָרַע שְׁלוֹ; וְכִךְ גַּם
12 בְּנוֹגֵעַ לְעֵנִינִים אֲחֵרִים
13 עֲלֵיהֶם מְדוּבָר לְהִלָּךְ. וְכֵן
14 בְּעֵנִין בְּרִכַּת הַמָּוֶזֶן וְכָל
15 בְּרִכּוֹת הַנִּהְיָיוֹת וְהַמְצוֹת
16 - שֶׁתִּהְיֶינָה כּוֹלֵן, כְּכֹנֶנֶת,
17 - שֶׁלֶשׁ כִּךְ נִדְרָשׁוֹת
18 הַתַּאמְצוֹת וּמִלְחָמָה נֶגֶד
19 הַיָּצֵר הָרַע, וְאֵין צָרִיךְ
20 לִזְמֵר בְּנֵת הַמְצוֹת
21 לְשִׁמּוֹן. - לְקִיּוֹם לֶשֶׁם
22 מִצּוּה וּלְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה,
23 שֶׁלֶשׁ כִּךְ נִדְרָשׁת בּוֹדָאֵי הַתַּאמְצוֹת גְּדוּלָה וּמִלְחָמָה עִם הַיָּצֵר
24 הָרַע, וּבִרְוֵר הַדְּבָר שֶׁהוּא יִכּוֹל לְמַצּוֹא בְּעַצְמוֹ, שֶׁעֲדִין חָסֵר בּוֹ
25 בְּכוּוֹנָה לְשִׁמָּה כִּשְׁהוּא מְקִיִּים מִצְוֹת. וְכֵן - כִּשְׁנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ
26 לְהִילָחֵם, בְּעֵנִין עֶסֶק לְמוֹד הַתּוֹרָה, לְלַמֵּד הַרְבֵּה יוֹתֵר
27 מִחֻפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ לְפִי טַבְּעוֹ וּרְגִילוֹתָיו - כִּי, כְּדִי לִלְמוֹד עַד כִּמָּה
28 שֶׁרָצִי לוֹ מִצֵּד טַבֵּעַ הַתְּמִדָּתוֹ, אוֹ מִצֵּד רִגְלוֹתָיו לִלְמוֹד בְּהִתְמַדָּה
29 - אֵין עָלָיו לְהִילָחֵם כֻּלָּל, כְּנֹזֵכַר לְעִיל בִּפְרָק ט"ו. אֲךָ, כְּדִי לִלְמוֹד
30 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר טַבְּעוֹ וּרְגִילוֹתָיו - זֶה יִכּוֹל לְהִיּוֹת רַק, עַל־יָדֵי
31 מִלְחָמָה עֲצוּמָה עִם גּוֹפּוֹ, כִּי הַלּוֹמֵד מַעֲט יוֹתֵר מִטַּבְּעוֹ -
32 שֶׁעַל כִּךְ עָלָיו כִּבֵּר לְהִילָחֵם - אֲבָל, הִרְיָ זֶה מִלְחָמָה קְטָנָה,
33 וְאֵין לָהּ עֶרְךָ וְדִמְיוֹן עִם מִלְחָמַת הַיָּצֵר הַבּוֹעֵר בְּאֵשׁ, -
- 34 ב"ק שְׂבָקִים", כִּפִּי שֶׁלְמַדְנוּ לְעִיל, דְּמִקְרִי - שֶׁנִּקְרָא, "רִשְׁעָה
35 גְּמוּרָה" אִם אֵינוֹ מְנַצֵּחַ יָצֵרוֹ, לְהִיּוֹת נִכְנָע וְנִשְׁכָּר מִפְּנֵי ה'.
36 - הִרִי שֶׁמִּלְחָמָתוֹ לִלְמוֹד קִצֵּת יוֹתֵר מִכִּפִּי טַבְּעוֹ וּרְגִילוֹתָיו - אֵינָה
37 דּוּמָה כֻּלָּל לְמִלְחָמָתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל הַלֵּז, אֲלָא אִם כֵּן הוּא לּוֹמֵד
38 הָרַבָּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
39 בִּרְצוֹנוֹ, שֶׁלֶשׁ כִּךְ עָלָיו
40 לְהִיאֲבֹק בְּמִלְחָמָה גְּדוּלָה
41 - יִבְדּוֹק נָא אֶת עַצְמוֹ,
42 אִם אֵכָן יֵשׁ לוֹ מִלְחָמָה
43 כְּזוֹ. וְאִם שֶׁאֵצֶל ה"ק
44 שְׂבָקִים" הַמִּלְחָמָה הִיא
45 בְּעֵנִינִים שֶׁל "סוּר מֵרַע" -
46 וְאֵילוֹ אֵצֶל חָסֵר ב"רְעֵשָׁה
47 טוֹב" - אוֹמֵר עַל כִּךְ רַבְּנוּ
48 הַזֶּה: וְמָה לִּי בְּחִינַת
49 "סוּר מֵרַע", וְמָה לִּי
50 בְּחִינַת "רְעֵשָׁה טוֹב" -
51 הַכֹּל הִיא מְצוֹת הַמֶּלֶךְ
52 הַקְּדוֹשׁ יְחִיד וְיִמְיָחַד
53 בְּרוּךְ-הוּא. - הַהִבְדֵּל
54 שֶׁבֵּין "סוּר מֵרַע" ל"רְעֵשָׁה
55 טוֹב" הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ
56 לְעֵנִינִים שֶׁל כּוּוֹנוֹת וְמָה שְׁנוּבֵעַ מִכֵּךְ, אֲךָ בְּעַצֵּם קִיּוֹם הַמְצוֹת
57 - אֵין מִצֵּד הַמְצוּהָ, זֶה שְׁצִיּוּהָ עַל הַמְצוּת, שֶׁהוּא יְחִיד
58 וְיִמְיָחַד, שׁוֹם הַבְּדֵל בִּינֵיהֶם. מִמִּילָא, אִי לְחִימָתוֹ כִּרְאוּיִ בְּעֵנִינִים
59 שֶׁל "רְעֵשָׁה טוֹב" דּוּמָה לְהִיכְשָׁלוֹתָיו שֶׁל הַלֵּז בְּעֵנִינִים שֶׁל "סוּר
60 מֵרַע". וְכֵן בְּשָׂאֵר מְצוֹת, - שְׂכִידִי לְקִיּוֹם, נִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ
61 לְהִילָחֵם - גַּם בִּכֵּךְ הוּא יִכּוֹל לְמַצּוֹא בְּעַצְמוֹ שֶׁאֵין הוּא לֹחֵם
62 מִסְפִּיק בִּיצֵר הָרַע כִּפִּי שְׁנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ, וּבְפֶרֶט בְּדָבָר שֶׁבְּמִמּוֹן,
63 - מִצְוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לְעֵנִינִי כִסְפִּים, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַצִּדְקָה -
64 לְתַת צִדְקָה בְּאוֹפֵן שֶׁל עֲבוּדָה, לְתַת צִדְקָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר יֵשׁ
65 בִּרְצוֹנוֹ וּבְרִגְלוֹתָיו, וּבְכֹהֵאֵי גִּנּוּא. - וּכְדּוּמָה, בְּהֵם הוּא יִכּוֹל
66 לְמַצּוֹא בְּעַצְמוֹ, שֶׁאֵין הוּא לֹחֵם מִסְפִּיק כִּפִּי שְׁנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ.

יום שני כ' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לט, ואפילו בבחי' סור... עד עמ' לט, שעבר ושנה וכו'.

- 67 וְאֵפֶלֶז בְּבְחִינַת "סוּר
68 מֵרַע", יִכּוֹל כָּל אִישׁ
69 מִשְׁכִּיל לְמַצּוֹא בְּנַפְשׁוֹ
70 שֶׁאֵינוֹ כֵּךְ לְגִמְרֵי מִהֲרַע
71 כִּבֵּל מִכָּל כְּלִי, בְּמִקּוֹם
72 שֶׁצָּרִיךְ לְמִלְחָמָה עֲצוּמָה
73 בְּעֶרְךָ הַנּוֹכַח לְעִיל, -
- 74 הַמִּלְחָמָה הַנִּדְרָשׁת מ"ק
75 שְׂבָקִים", וְאֵפֶלֶז פְּחָזוֹת
76 מִהֲרַע הַנּוֹכַח לְעִיל, -
77 כִּשְׁנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ לְחִימָה
78 קֵלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר נִדְרָשׁ
79 מֵהֵלֵז - אֵין הוּא יִכּוֹל
80 לְעַמּוֹד בְּמִלְחָמָה זֶה, כְּגוֹן
- וְאֵפֶי' בְּבְחִי' סוּר
מֵרַע יִכּוֹל כָּל אִישׁ מִשְׁכִּיל לְמַצּוֹא בְּנַפְשׁוֹ שֶׁאֵינוֹ סוּר
לְגִמְרֵי מִהֲרַע כִּבֵּל מִכָּל כָּל בְּמִקּוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְמִלְחָמָה
עֲצוּמָה כְּעֶרְךָ הַנּוֹכַח וְאֵפֶי' פְּחָזוֹת מִהֲרַע הַנּוֹכַח לְהַפְסִיק

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל בדא"פ: כי צ"ל שלמות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקוין (האבות) [וכהדרוגאט שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמדו"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנק' כן מפני שבחי' צ"ל בכא"א (תו"א ר"פ וארא)

25 בַּמָּתֵר לוֹ, שֶׁהוּא מְדַאֲרִיתָא¹³, – שאדם מחוייב לקדש את
26 עצמו ולהימנע מלעשות גם דברים המותרים, : בָּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁴:
27 "קְדָשִׁים תִּהְיוּ וְגו'", "וְהִתְקַדְשֶׁתֶם וְגו'"¹⁵; – ובכל זאת, הוא
28 מוצא בעצמו, שאין הוא מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת
29 ממנו מלחמה עצומה,
30 וְגַם, דְּבָרֵי סוּפְרִים –
31 דברים שחכמים קבעו
32 אותם, חֲמוּרִים מְדַבְּרֵי
33 תוֹרָה¹⁶ וְכו'. – שגם לפי
34 הדיעה ש"קדש עצמך
35 במותר לך" הוא מדרבנן –
36 הרי דינים שקבעו רבנן,
37 חמורים מדיני התורה.
38 אֲלֵא שֶׁכָּל אֱלוֹ וְכִיּוּצָא
39 כְּהֵן, הֵן מַעֲנוֹת
40 שֶׁהָאָדָם דָּשׁ בְּעַקְבֵי¹⁷,
41 – כי אין הוא חש
42 בחומרתם ואינו שם לב שיש בכך משום עבירה, וְגַם נַעֲשֶׂו
43 כְּהֵתֵר, מִחֲמַת שֶׁעֲבָר וְשָׁנָה וְכו'. – כפי שהגמרא אומרת¹⁸:
44 "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כהיתר" – משום
45 שאינו חש, שהוא חוטא במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין
46 הוא טוב יותר מאשר ה"קל שבקלים", שכן, כשם שהלז אינו
47 מתאבק לנצח במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה,
48 כדי לעמוד בניסיונות שלו.

1 לְהַפְסִיק בְּאִמְצַע שִׁיחָה נָאָה, או – באמצע, סְפּוֹר בִּגְנוּת
2 חֲבֵרוֹ, וְאֶפְלוּ וְנָאִי קָמְן וְקַל מָאד, אֵף שֶׁהוּא אִמְתָּ, וְאֶפְלוּ
3 – כשהוא מספר זאת כְּדִי לְנִקּוּת עֲצָמוֹ, – שלא יאשימו אותו
4 בגנאי זה, בְּנוֹדֵעַ¹² מָהָא – ממה, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְאָבִיו
5 רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ: – בקשר
6 לגט מסובך שלא נכתב
7 כמו שצריך: "לֹאֹ אֲנִי
8 פְּתִיבָהּ, אֲלֵא יְהוּדָא
9 חִיטָא פְּתִיבָהּ", – "לא
10 אני כתבתי את הגט, כי
11 אם יהודה החייט" –
12 באותו מקום היה בכך
13 משום גנאי לא כל כך
14 גדול, והוא השתמש בו
15 כדי לנקות את עצמו,
16 ובכל זאת וְאָמַר לוֹ: –
17 רבנו הקדוש לבנו רבי
18 שְׁמַעוֹן: "כִּלְדָּ מַלְשׁוֹן הָרַע" – "לך לך מלשון הרע", [עַיֵן שָׁם
19 בְּגִמְרָא רִישׁ פָּרָק י' דְּבִבְאָ בְּתָרָא], – הרי שאפשר לו לאדם
20 למצוא בעצמו, שגם בענינים של "סור מרע", אין הוא מנהל
21 כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, וְכִהְיָ וְנָא – ודומה
22 לכך, בְּמָה מְלִי דְשִׁכְיָחִי טוֹבָא. – דברים שכיחים רבים,
23 בעתים קרובות. הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא
24 לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. וּבְפֶרֶט בְּעֵינֵי לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ

יום שלישי כ"א אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לט, אבל באמת אם... עד עמ' לט, כשגגות:

66 קִרְנוֹת, הֶרְחֹקִים מֶה' וְתוֹרָתוֹ. וְאֵין אֲשַׁמְתָּם גְּדוּלָּה כְּלִיכָּה
67 בְּמָה שְׂאִינָם בּוֹבְשִׁים יֵצֵרם הַבּוֹעֵר כָּאֵשׁ לְהִכָּה, – ואינם
68 שולטים ביצר הרע שלהם, מִפְּנֵי פֶחַד ה' הַמְכִּין וּמְכִיט אֵל כָּל
69 מַעֲשֵׂיהֶם, – אין אשמתם גדולה כל כך, כָּאֲשַׁמְתָּ כָּל הַקָּרֵב
70 הַקָּרֵב אֵלָיו¹⁹ ה' וְאֵל
71 תוֹרָתוֹ וְעִבְדוֹתוֹ, וְכִמוֹ
72 שֶׁאָמְרוּ רַז"ל גְּבִי אַחֵר: –
73 לגבי אלישע בן אבוי²⁰,
74 המכונה "אחר", "שִׁידֵעַ
75 בְּכַבּוּדִי וְכו'". – בכבוד
76 ה', ובכל זאת חטא – הרי
77 שאשמתו גדולה יותר,
78 וְלִכְן אָמְרוּ רַז"ל עַל עַמִּי
79 הָאֲרָץ²¹: "שִׁידוֹנוֹת נַעֲשֶׂו
80 לָהֶם בְּשִׁגְנוֹת": – כאילו
81 חטאו מתוך שגגה, יען
82 שאין הם יודעים חומרתם

49 ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים "והוי שפל רוח בפני כל אדם",
50 אפילו בפני ה"קל שבקלים" – במה, איפוא, הוא גרוע מה"קל
51 שבקלים"? – אומר על כך רבנו הזקן: אֲבָל בְּאִמְתָּ, אִם הוּא –
52 אותו אדם שעושה את החשבון, יוֹדֵעַ סֵפֶר, – יודע ללמוד
53 תורה, וּמְחִזִּיק בְּתוֹרָת
54 ה', וְקִרְבַּת אֱלֹקִים יַחְפֵּן
55 – גְּדוּל עֲוֹנוֹ מִנְשָׂא,¹¹
56 וְאֲשַׁמְתוֹ גְּדוּלָּה בְּכַפְלִי
57 בְּכַפְלִים – וכל כך למה?¹²
58 בְּמָה שְׂאִינוֹ נִלְחָם
59 וּמִתְגַּבֵּר עַל יֵצֵרוֹ בְּעֶרֶךְ
60 וּבְחִינַת מִלְחָמָה עֲצוּמָה
61 תְּנוּכָת לְעִיל – הנדרשת
62 מה"קל שבקלים". אשמתו
63 של היודע ספר היא איפוא
64 גדולה בהרבה, מֵאֲשַׁמְתָּ
65 קֵל שֶׁבְּקִלִּים מְיוֹשְׁבֵי

ליקוטי אמרים

אבל באמת אם הוא יודע ספר
ומחזיק בתורת ה' וקרבת אלקי' יחפץ גדול עונו מנשוא
ואשמתו גדולה בכפלי כפליים במה שאינו נלחם
ומתגבר על יצרו בערך ובחי' מלחמה עצומה הנ"ל
מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה'
ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ במה שאינם כובשים
יצרם הבוער כאש להבה מפני פחד ה' המכין ומכִּיט אל
כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו
ועבודתו וכמשארו¹ גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן
ארו"ל על ע"ה שזדונות נעשו להם כשגגות:

– שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) – ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל¹². בבא בתרא קסד,
ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כו. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב. 19.
לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב.

שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל "והוי שפל רוח בפני כל האדם", ועלידידיזה יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" – ויאיר לו אור הנשמה, כפי שהוסבר בפרק ב"ט.

1 של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר הפוך, ש"שגת תלמוד
2 עולה ודוך"²², שגם אם הוא נכשל בחטא מפני שלא למד
3 מספיק – נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא במזיד. הרי,
4 בכך שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע – הוא גרוע מה"קל

יום רביעי כ"ב אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 78, פרק לא. והנה אף... עד עמ' מא, משמחי לב:

מה"טוב" שבקליפת נוגה. ברם, גם ה"טוב" שב"נוגה" אף הוא קליפה ולא קדושה. [ולכן כתב האר"י ז"ל, שאפילו דאגת העונות אינה ראויה בראם בשעת הודו, ולא בשעת התפלה ותלמוד תורה, שצריך להיות בשמחה שמצד הקדשה וקא] – לשון כ"ק רבינו: "ולא של הוללות וכיו"ב". הרי, שגם העצבות מענינים רוחניים, נובעת מקליפת נוגה. מדוע, איפוא, עליו להשתדל להגיע לעצבות הנובעת מהקליפה? אף על-פניו הרי כך היא המדה, – כך הוא הנוהג, לאכפא לסטרא אחרא במינה ודוגמתה, – לכפות את ה"סטרא אחרא" בדברים שהם בדומה אליה, שבירת ה"סטרא אחרא", המשתדלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו האלקית, צריכה להיות בדבר שגם הוא בא מה"סטרא אחרא", אלא מה"טוב" שבה, וזהו

ליקוטי אמרים

פרק לא והנה אף אם כשיאריך הרבה להעמיק בענייניו הנ"ל כשעה ושתי' להיות נגמית רוח ולב נשבר יבא לידי עצבות גדולה לא יחוש ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד הקדושה כי בצד הקדושה כתיב עזו וחדוה במקומו ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי טוב שבנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות אינה ראויה כ"א בשעת הודו ולא בשעת התפלה ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דווקא] אעפ"כ הרי כך היא המדה לאכפא לס"א במינה ודוגמתה. כמארו"ל מינה וביה אבא לשדי' ביה נרגא ופגע בו כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת אין לב נשבר ומרירות הנפש על ריחוקה מאור פני ה' והתלבשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות

9 פרק לא. בפרק ב"ט דן רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו ואף שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכחו לשלוט בחומרות הגוף. העצה לכך – מובאת באותו פרק – לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב נשבר", שעלידידיזה הוא שובר את רוח ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה ופועלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו האלקית. לאחר שהזכיר רבנו הזקן, באותו פרק, חשבונות שונים, שבידם להביאו ל"לב נשבר", יעץ, בפרק ל', שגם יתבונן בעובדה, שבענינים שונים אין הוא נאבק בנפשו הבהמית, כפי שנדרש ממנו; ובכך – הוא גרוע מה"קל שבקלים" שאינו לוחם כנגד יצרו הרע ונכשל בעבירות; עלידידיזה יהיה בידו לקיים באמת מאמר חכמינו ז"ל "והוי שפל רוח בפני כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר שאף אם עשוי להיות שכאשר יתעמק בכל האמור במשך שעה ארוכה, יפול בעצבות גדולה – בכל זאת, אל יפחד מכך.

העצבות ממצבו בענינים הרוחניים. במאמר רי"ל³: "מינה וביה אבא לשדיה ביה נרגא", – מהיער עצמו לוקחים את ה"יד" לגרון לכרות בו את היער. או כביטוי רבותינו ז"ל: "ו'פגע בו כיוצא בו". – נתקל במי שדומה לו. ועל זה – על העצבות הנובעת מחשבונות מעמדו ומצבו הרוחני, נאמר: "בכל עצב יהיה מותר", והיתרון היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. – כיצד יגיע לשמחה אחרי העצב. אף באמת, אין לב נשבר ומרירות הנפש – על רחוקה מאור פני ה' והתלבשותה בסטרא אחרא – נקראים בשם "עצבות" כלל בלשון הקדש, – משמעות המלה "עצבות" בלשון הקודש היא "כיווץ", כמו "מדה עוצבת", שהוא מכויץ ונפול ברוחו, ואין בו חיות כלל. כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו, אבל מרירות ולב נשבר, אדרבה, הרי יש

35 והנה, אף אם כשיאריך הרבה להעמיק בענינים הנזכרים לעיל בשעה ושתיים, להיות נגמית רוח ולב נשבר, יבא לידי עצבות גדולה – ויהודי הרי צריך להיות בשמחה, ולא בעצבות, לא יחוש. – לכך, שהוא נתון בעצבות. ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה, ולא מצד הקדושה, כי בצד הקדושה כתיב עזו וחדוה במקומו, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה², – כשיהודי נמצא במצב של שמחה; [וכן לדבר הלכה וכו'], – שעליו ללמוד דיני התורה מתוך שמחה; אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא, – מחמת מצבו הרוחני שאינו כפי שצריך להיות – היא – העצבות נובעת אז, מבחינת טוב שפגנה – כפי שלמדנו בפרק הראשון, שבקליפת נוגה יש גם טוב וגם רע, לכן העצבות מענינים גשמיים נובעת מה"רע" שבקליפת נוגה, ואילו העצבות מענינים רוחניים נובעת

1 חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר, רק שהיא חיות –
2 הנובעת, מבחינת גבורות קדושות, – ולכן היא באופן של
3 מרירות, ואילו והשמחה מבחינת חסדים, – של קדושה. כי
4 הלב כלול משתייה. – משתי המדות, גבורות וחסדים. על כל
5 פנים, הרי שברון לבו
6 ומרירותו (עם חיות), אינם
7 נובעים מקליפה, אלא
8 מהקדושה, מגבורות של
9 קדושה. והנה, לעתים
10 צריך לעורר בחינת
11 גבורות הקדושות כדי
12 להמתיק הדינים, שהם
13 – הדינים, בחינת נפש
14 תהומית ויצר הרע
15 כששולט – היצר הרע,
16 חסד ושלום על האדם, –
17 שהרי זה ענין של דינים,
18 כי אין הדינים נמתקין –
19 נהפכים ל"טוב" ול"חסד",
20 אלא כשרשן.
21 כש"ממשיכים" אל תוך
22 הדינים – משורשם,
23 מגבורות דקדושה, שכן,

ליקוטי אמרים

שצריך לכוף. – כגון, בשעה שהנפש הבהמית מגביה את
עצמה להסתיר על אור הקדושה של הנפש האלקית ועקב כך
האדם הוא במצב של "טמטום הלב" – על עבודתו להיות אז
מתוך "הרגזה" וגבורה. אף שעת הפשרה, שהיא שעה

המיוחדת וראויה לכך
לרב בני אדם, היא

בשעה שהוא עצב
כלאוי הכי ממלי

דעלמא, – כשהוא בין כך
עצוב מעניני העולם, או

כך בלי שום ספק, –
שלא בגלל עניניו

הגשמיים, אלא הוא עצוב
מבלי שהוא עצמו יודע

את הסיבה לכך, אזי היא
שעת הפשרה להפך

העצב להיות מ"מרי
דחשבנא" הנזכר לעיל,

– להיות מבעלי
החשבונות, לעשות חשבון

נפשו ממעמדו ומצבו
הרוחני, ולקיים מאמר

רנ"ל "לעולם ירגיו
ובכו", כנזכר לעיל, –

להשתמש בקו המרירות והרגז, ונזכר
יפטר מהעצבות שממלי דעלמא, – בכך, יפטר מהעצבות

הנובעת מהענינים הגשמיים, כשיעשה חשבון נפשו ויגיע
למרירות בגלל עניני הרוחניים – יפטר מהעצבות שהיה נתון

בה בתחילה מחמת עניני הגשמיים. ואחר כך – אחרי שיבוא
למרירות ולב נשבר על ידי חשבון נפשו, יבא לידי שמחה

אמתית. דהיינו, שזאת ישיב אל לבו – שכן יענה ללב,
לנחמו בכפלים, אחר הדברים והאמת האלה הנזכרים

לעיל, – שהשתכנע במצבו הנחות. כיצד, איפוא, הוא יכול
במצב כזה, לנחם את עצמו – לאמר ללב: – שיתבונן אמת

הוא בן בלי ספק, שאני רחוק מאד מה' בתכלית, ומשקין
ומתעב בו, אף כל זה הוא אני לבדי, הוא הגוף עם נפש

בלבו להתמרמר רק שהיא חיות מבחי' חסדים כי הלב כלול
גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסדים כי הלב כלול

משתייה. והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות
הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמית

ויצא"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין
אלא בשרשן ולכן ארו"ל לעולם ירגיו אדם יצ"הט והיינו

בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכך אך שעת הכושר
שהיא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם היא

בשעה שהוא עצב בלא"ה ממלי דעלמא או כך בלי
שום סבה אזי היא שעת הכושר להפך העצב להיות

ממרי דחשבנא הנ"ל ולקיים מארו"ל לעולם ירגיו וכו'
כנ"ל ובוזה יפטר מהעצבות שממלי דעלמא ואח"כ יבא

לידי שמחה אמיתית דהיינו שזאת ישיב אל לבו לנחמו
בכפלים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללב

אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית
ומשקין ומתעב בו' אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף

בשורשם, גם הדינים והגבורות של הנפש הבהמית והיצר הרע,
אינם ענין של רע, אלא גבורות של קדושה, שעל ידי ריבוי

השתלשלות וצמצומים נובעים מהם גבורות ודינים של היפך
הקדושה והטוב – ולכן נהפכים הם, בכוחו של שורשם, מ"רע"

– לקדושה ולטוב. ולכן אמרו רז"ל: "לעולם ירגיו אדם
יצר המזב", – על היצר הרע, שעל עבודת הנפש האלקית

להיות מפעם לפעם בהלך רוח של רוגז וגבורה. כדי להמתיק
על ידיה את הדינים של הנפש הבהמית והיצר הרע. אלא,

הביטוי "לעולם" בהקשר לענינו, אינו במובן שתמיד עליו
לעסוק בצורה זו של עבודה. כי בכלל הרי על עבודתו להיות

בשמחה, אלא הכוונה היא: כל פעם, כל זמן שעליו להזדקק
לכך – וכפי שיוסבר להלן: והינו, בכל עת שרואה בנפשו

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר
דיעה דהיפך האמת? – וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') – שפלות ובטול ונכזה בעיני עצמו בתכלית,
העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"ת מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' – ועל אותה
הרגע דהעדר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש". – עפ"ז יומתק ג"כ כתבו (לאח"ז שביאר, שאין זה
עצבות ואדרבה, ככ"ז ממשיך) דע"ז מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועיינ"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב
האמתי כו' במר נפשו כו'". 7. ברכות ה, א. 8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניניו הגשמיים – הוא שעת הכושר
למרירות ממצבו הרוחני – הכוונה בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת
הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון
בעצבות בגלל עניניו הגשמיים? ! אלא, האמת היא אכן כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה
תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו
שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש
קיים אין שמחה אלא ביי", שלכאורה על שמחת החג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה
זו מבשר ויין גשמיים? ! – אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה – צריכה גם הנפש הבהמית להיות
בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות – קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לבושה בנפש הבהמית);

וענינים טובים הנעשים עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" –
כיצד, איפוא, מקשרים את שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה
ומעשים טובים? (כלשון חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים"). אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים הטובים

צריכים להיעשות מתוך

הכוונה האמורה – יובן

הדבר: שְׁתֵּן מַעֲשִׂים

מוֹכִימ שְׁעוֹשֶׂה פְּרִי

לְהַשִּׁיב – את הנפש,

שהיא "חֶלֶק ה'" –

להקב"ה, לְמִקְרָא

וְשֵׁשָׁא דְכָל עֲלָמִין. –

שהוא מקור ושושן כל

העולמות. הרי, שמעשים

טובים אלה קשורים

בהחזרת הנפש למקורה

ושושנה, שזה ענין

ה"תשובה". וזאת תְּהִיָּה

עֲבוּדָתוֹ כָּל יָמָיו

בְּשִׂמְחָה רַבָּה, הִיא

שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ

מִחֲגוּף הַמַּתְעֵב, וְשִׁבָּה

אֶל בֵּית אֲבִיהָ בְּנִיעוּרֶיהָ,

– לשורשה, כמו שהיתה

בתחילה, השבה זו

מתבצעת בְּשִׂעֵת הַתּוֹרָה

וְהַעֲבֹדָה, – כשהוא

לומד תורה ועוסק

בעבודת ה', חזרת הנפש

לייחודה בשורשה כמו

שהייתה לפני שהתלבשה בגוף. וּבְמִאֲמָר רַ"י: לְהִיּוֹת כָּל

יָמָיו בְּתִשְׁבּוּבָה. – לשון כ"ק רבינו: "דלכאורה אינו מובן –

לאחר שעשה תשובה – על מה שוב יעשה תשובה?" – אלא

הכוונה היא, שתמיד יעסוק בתורה ובעבודה, לגרום להשבת

הנפש למקורה ושושנה, שזה ענין התשובה. וְאִין לָךְ שְׂמִיחָה

גְּדוֹלָה בְּצֵאת מִחֲגוּף וְהַשְׁבָּיָה, בְּמִשָּׁל בֵּן מֶלֶךְ שֶׁהִיָּה

בְּשִׁבָּיָה וְמוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים¹² – מאסר קשה בו הוא נדרש

לעסוק בעבודות קשות ומפרכות, וּמִגּוּל פְּאֻשָּׁה, – ומאותו

מצב וַיֵּצֵא לְחַפְשִׁי אֶל בֵּית אָבִיו הַמֶּלֶךְ. – וניתנה לו

האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי – הרי זו השמחה

הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של בן ישראל, בעבודת התורה

והמצוות, כי על-ידיה הוא מוציא את הנפש, שהיא בן מלך,

מגלותה בגוף ובעניניו הנחותים, ומחזיר אותה לשורשה – מלכו

של עולם. וְאֵף שֶׁחֲגוּף עוֹמֵד – עדיין, בְּשִׁקּוּצוֹ וְתַעֲבוּבוֹ, וְכִמּוֹ

שְׂכָתוֹב בּוֹתֵר דִּנְקָרָא "מִשְׁכָּא דְחִוּיָא", – שהגוף נקרא

1 תְּחִינִית שְׁבוּ, – הנפש הבהמית המחיה את הגוף. אָכֵל

2 מִכָּל-מָקוֹם יֵשׁ בְּקֶרְבִּי "חֶלֶק ה'" מִמֶּשׁ, שִׁישְׁנוּ אֶפְלוּ בְּקֵל

3 שְׂפָקְלִים, – שכן, גם "קל שבקלים" יש בקרבו חלק אלקה

4 ממעל, שְׁהִיא נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ

5 הַמִּלְבָּשׁ בָּהּ לְהַחְיוּתָהּ,

6 רַק שְׁהִיא – הנפש

7 האלקית, בְּבִחִינַת גְּלוּת,

8 – בנפש הבהמית של

9 הקליפה, בשעה שאני

10 נמצא במצב רוחני ירוד

11 כזה. וְאִם-כֵּן – הרי,

12 אֲדַרְבָּה, – להיפך: כָּל

13 מֶה שְׁאִנִּי בְּתַכְלִית

14 הַרְחוֹק מִחֵ' וְהַתְּעוּב

15 וְשִׁקּוּץ – הרי נֶפֶשׁ

16 הָאֱלֹהִית שְׂכִי בְּגִלּוּת

17 גְּדוּל יוֹתֵר, וְהַרְחַמְנוּת

18 עֲלֶיהָ גְּדוּלָה מְאֹד, וְלֹא

19 – ולכן, אֲשִׁים כָּל מַגְמָתִי

20 וְחִפְצִי לְהוֹצִיאָהּ

21 וְלְהַעֲלוֹתָהּ מִגְּלוּת זֶה,

22 לְהַשִּׁיבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ

23 בְּנִיעוּרֶיהָ, – כלומר:

24 לשורשה, כמו שהיתה

25 קֹדֶם שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּגוּף,

26 שֶׁהִיָּתָה – או, נִכְלָלָת

27 פְּאֻרוֹ יִתְבַּרַךְ וּמִיַּחַדָּת

28 עִמּוֹ בְּתַכְלִית, וְגַם עֵתָה

29 בֵּן תִּהְיֶה בְּגִלּוּת וּמִיַּחַדָּת

30 בּוֹ יִתְבַּרַךְ, – וזה יהיה,

31 בְּשִׂאֲשִׁים כָּל מַגְמָתִי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַלְבִּישׁ בָּהֶן – בתורה

32 ובמצוות, כָּל עֶשֶׂר בְּחִינֹתֶיהָ – שכל עשרת בחינות וכוחות

33 הנפש יהיו לבושים בתורה ומצוות, שה"שכל" יהיה "לבוש"

34 בהבנת התורה, וה"מדות" – בקיום המצוות במעשה ודיבור

35 באותו אופן כמו שלבושות בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו',

36 בְּנוֹכַר לְעִיל, וּבְפֶרֶט בְּמִצְוֹת תַּפְלָה – בה מושגת במיוחד

37 המגמה להוציא את הנפש האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה

38 באלקות – על ידי: לְצַעֵק – שהנפש תצעק בשעת התפילה, אֶל

39 ה' בְּצַר לָהּ מִגְּלוּתָהּ בְּגוּפִי הַמִּשְׁקִין, לְהוֹצִיאָהּ מִמִּסְכָּהּ,

40 וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבַּרַךְ. וְזוֹ – עבודה זו, להוציא את הנשמה

41 מגלותה בגוף ולהחזירה לייחודה עם הקב"ה על-ידי תורה

42 ומצוות בכלל ועל-ידי תפילה בפרט, הִיא בְּחִינַת "תְּשׁוּבָה

43 וּמַעֲשִׂים מוֹכִימ"¹⁰, – שכן, לכאורה "תשובה" ו"מעשים טובים"

44 הם שני ענינים שונים: "תשובה" באה כדי לתקן ולהיטיב את

45 העבר הלא-טוב, ואילו "מעשים טובים", הם קיום המצוות

ליקוטי אמרים

עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'

ממש שישנו אפי' בקל שבקלים שהיא נפש האלהית

עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא

בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכל' הריחוק

מה' והתיעוב ושיקוץ הרי נפש האלהית שבי בגלות

גדול יותר והרחמנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל

מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה

אל בית אביה כנעורי' קודם שנתלבשה בגופי שהיתה

נכללת באורו ית' ומיוחדת עמו בתכלית וגם עתה כן

תהא כלולה ומיוחדת בו ית' כשאשים כל מגמתי בתור'

ומצות להלביש בהן כל עשר בחינותיה כנ"ל ובפרט

במצות תפלה לצעוק אל ה' בצר לה מגלותה בגופי

המשוקץ להוציאה ממסגר ולדבקה בו ית' וזו היא בחי'

תשובה ומעשים טובים שהן מעשים טובים שעושה

כדי להשיב חלק ה' למקורא ושרשא דכל עלמין.

וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה היא שמחת

הנפש בצאתה מהגוף המתועב ושבה אל בית אביה

כנעוריה בשעת התורה והעבודה וכמארו"ל להיות כל

ימיו בתשובה ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות

והשביה כמשל בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית

האסורים ומנוול באשפה ויצא לחפשי אל בית אביו

המלך ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו וכמ"ש

שהייתה לפני שהתלבשה בגוף. וּבְמִאֲמָר רַ"י: לְהִיּוֹת כָּל

יָמָיו בְּתִשְׁבּוּבָה. – לשון כ"ק רבינו: "דלכאורה אינו מובן –

לאחר שעשה תשובה – על מה שוב יעשה תשובה?" – אלא

הכוונה היא, שתמיד יעסוק בתורה ובעבודה, לגרום להשבת

הנפש למקורה ושושנה, שזה ענין התשובה. וְאִין לָךְ שְׂמִיחָה

גְּדוֹלָה בְּצֵאת מִחֲגוּף וְהַשְׁבָּיָה, בְּמִשָּׁל בֵּן מֶלֶךְ שֶׁהִיָּה

בְּשִׁבָּיָה וְמוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים¹² – מאסר קשה בו הוא נדרש

לעסוק בעבודות קשות ומפרכות, וּמִגּוּל פְּאֻשָּׁה, – ומאותו

מצב וַיֵּצֵא לְחַפְשִׁי אֶל בֵּית אָבִיו הַמֶּלֶךְ. – וניתנה לו

האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי – הרי זו השמחה

הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של בן ישראל, בעבודת התורה

והמצוות, כי על-ידיה הוא מוציא את הנפש, שהיא בן מלך,

מגלותה בגוף ובעניניו הנחותים, ומחזיר אותה לשורשה – מלכו

של עולם. וְאֵף שֶׁחֲגוּף עוֹמֵד – עדיין, בְּשִׁקּוּצוֹ וְתַעֲבוּבוֹ, וְכִמּוֹ

שְׂכָתוֹב בּוֹתֵר דִּנְקָרָא "מִשְׁכָּא דְחִוּיָא", – שהגוף נקרא

ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים. 9. פרק ד. 10. אבות ד, יז. 11. ראה שבת קנא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה".

ומאחר שיציאתם ממצרים, היתה כך שנפשם האלקית
השתחררה בכוח מן ה"רע" של טומאת וקליפת מצרים שנדבקה
בהן (שכן, מבחינת גופם ונפשם הבהמית, נשארו עדיין בהם
קליפת וטומאת מצרים) – לכן גם בגשמיות היתה גאולתם

בצורה של בריחה –

ובלשון ה"תניא": **מִפְּנֵי**

שְׁהָרַע שֶׁבִּנְפֻשׁוֹת יִשְׂרָאֵל

– מבחינת גופם ונפשם

הבהמית, **עָדֵין הָיָה**

בְּתַקְפוֹ בְּחֻלָּל הַשְּׁמָאֵלִי,

– שבלב, מקומה של

הנפש הבהמית ושל היצר

הרע¹⁵, **כִּי לֹא פָסְקָה**

וְהִמָּתֵם עַד מִתֵּן תּוֹרָה,

רַק מִנְּמָתָם וְחִפְצָם

הָיָה לְצֵאת נַפְשָם

הָאֱלֹהִית מְגָלוֹת

הַסְּטְרָאֲחָרָא, הִיא

מְמַאֵת מִצָּרִים, וְלִדְבָקָה

בּוֹ יִתְפָּרֵד, וְכִדְכָּתִיב:

"ה' עָזִי וּמַעְזִי וּמְנוּסִי

בְּיוֹם צָרָה וְגוֹ', –

"מְנוּסִי" – לִשׁוֹן "בְּרִיחָה",

כלומר: ישנה צורת עבודה

של בריחה אל ה', **"מִשְׁנֻבֵּי**

וּמְנוּסִי וְגוֹ'".

"וְהוּא

מְנוּסִי לִי וְגוֹ'".

מה"רע", לכן כך היה גם בגשמיות, שהגאולה באה באופן של

"כי ברח העם". **וְלָכֵן, לְעֵתִיד, – בגאולה העתידה, בְּשִׁיעָבִיר**

ה' רוּחַ הַסְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, – וממילא לא תהיה ברוחניות

צורה זו של בריחה מן ה"רע", כי הרע יתבטל לגמרי, לכן גם

בגשמיות לא תהיה הגאולה בצורה של "בריחה", שלכן –

בְּתִיב¹⁶: "וּבְמִנְסָה לֹא תִלְכּוּן, כִּי הִלָּךְ לְפָנֶיכֶם ה' וְגוֹ'".

אך, היציאה ממצרים היתה בצורה של מנוסה, וכך גם בעבודה

הרוחנית של יהודי, שאף שהגוף נשאר עדיין בנחיתותו, יוצאת

בכל זאת הנפש האלקית מגלותה בגוף ובנפש הבהמית, על-ידי

מצוות ומעשים טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים. **וְלִהְיוֹת**

בְּחִינַת תְּשׁוּבָה זֶה – השבת הנפש לשורשה על-ידי תורה

ומצוות, **בְּיָתֵד שֵׁאת וְיָתֵד עַל מַעְמָקָא דְלִבָּא, –** מעומק הלב,

וְגַם שְׁמִיחַת הַנֶּפֶשׁ – המתלווה ל"תשובה" זו, **תִּהְיֶה בְּתוֹסַפַּת**

אוֹרָה וְשִׂמְחָה – הרי זה **כְּאִשֶּׁר יָשִׁיב אֶל לִבּוֹ דַּעַת וְתִבְנוּנָה**

– כשיתבונן בלבו, בדעת ובתבונה, **לְנַחֲמוֹ –** את הלב, **מִעֲצָבוֹ**

וְיִגְוֵנוֹ, – הנובעים מחשבונית מצבו הרוחני, **לְאִמֹר בְּנוֹכֵךְ**

לְעֵיל: הֵן אִמַּת כו' – שאני רחוק בתכלית מהקב"ה, ומתועב

1 "משכא דחויא" – "עור הנחש" ("נחש" הכוונה לשלש הקליפות

2 הטמאות לגמרי, וגופו של יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן,

3 "משכא דחויא" – "עור הנחש"¹³. **כִּי מִהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל**

4 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לֹא נִהְפְּךְ לְטוֹב לְכָלל בְּקִדְשָׁה –** שכן,

5 המצוות והמעשים

6 הטובים משפיעים רק על

7 לבושי הנפש הבהמית

8 שעל-ידם נעשית מצוה

9 גשמית. ואילו מהותה

10 ועצמותה של הנפש

11 הבהמית, כלומר:

12 כוחותיה, אינם נהפכים על

13 יידיה ל"טוב", כיצד,

14 איפוא, הוא יכול להיות

15 בשמחה גדולה, בשעה

16 שהוא יודע שמבחינת גופו

17 ונפשו הבהמית הוא נשאר

18 עדיין באותו מצב נחות? –

19 **מִכָּל-מְקוֹם, תִּיקַר נֶפֶשׁוֹ**

20 **בְּעֵינָיו, לְשִׂמְחַת בְּשִׁמְחָתָהּ**

21 – שמחת הנפש, ביציאתה

22 מגלות הגוף, והתאחדותה

23 מחדש באלקות על-ידי

24 תורה ועבודה, יוֹתֵר

25 מִהֶגְוֵה הַנֶּכְוָה, – שהנפש

26 תהיה יקרה בעיניו –

27 לשמוח בשמחתה – יותר מאשר גופו הנבזה, **שֶׁלֹּא לְעָרֵב**

28 **וּלְבַלְבֵּל שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ בְּעֲצָבוֹן הַגּוֹף. –** שמבלי הבט

29 שמבחינת הגוף קיימת סיבה להיות בעצבות, יהיה בכל זאת

30 בשמחה מבחינת הנפש, שיקרה בעיניו בהרבה. **וְהִנֵּה, בְּחִינָה זֶה**

31 – אופן זה של עבודה, שהנפש האלקית מנתקת עצמה מגלות

32 הגוף והנפש הבהמית, על-ידי מצוות ומעשים טובים, למרות

33 שהגוף נשאר בנחיתותו, **הִיא בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר**

34 **בָּה¹⁴: "כִּי בָרַח הָעָם, –** שעם ישראל יצא ממצרים בצורה של

35 בריחה. **דְּלִכְאוּרָהּ הוּא תְּמוּנָה, לְמַה הָיְתָה כְּזוֹאת, –** "לברוח"

36 ממצרים, **וְכִי אִילוֹ אָמְרוּ לְפָרְעָה לְשַׁלְּחֵם חֲפָשִׁי לְעוֹלָם, לֹא**

37 **הָיָה מְכָרָם לְשַׁלְּחָם? –** אחרי עשר המכות שניתכו עליו, היה

38 פרעה נאלץ בין כה לשלחם, מדוע, איפוא, היה זה צריך להיות

39 בצורה של ערמה, לומר לו שיוצאים לשלשה ימים בלבד,

40 ולאחר מכן לברוח? **אֵלָּא –** כי כל דבר הנעשה אצל בני ישראל

41 בגשמיות – מקורו מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות. בני ישראל

42 היו בגשמיות בגלות מצרים, מחמת שברוחניות היו נשמותיהם

43 בגלות הקליפה והטומאה של מצרים; ויציאתם ממצרים

44 בגשמיות נבעה מיציאת נשמותיהם מטומאת מצרים ברוחניות:

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמבואר הענין בארוכה בד"ה ותפקחנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה. 15.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו'". 16. ירמ' טז, יט. 17. ירמ' טז, יט. 18. פיוט אדון עולם. 19. ישע' נב, יב.

34 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
35 וכמו שכתוב: "אליך ה' נפשי אשא", דהיינו לקשר
36 מחשבותי ודבורי במחשבתו ודבורו ותפלה, והן הן גופי
37 הלכות הערוכות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבתו
38 ודיבורו של הקב"ה, ועל-

39 ידי הדיבור וההרהור
40 בהלכות התורה, מקשר
41 האדם את דיבורו
42 ומחשבתו, בדיבורו
43 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
44 מעשה במעשה המצוות,
45 – שעלידי עשיית
46 המצוות במעשה, מתקשר
47 לבוש המעשה שבאדם,
48 לבחינת המעשה של
49 הקב"ה, שלכן נקראת
50 התורה "משיבת
51 נפש", פרוש – משיבה
52 את הנפש למקורה
53 ושרשה, ועל זה
54 נאמר: "על מה

55 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
56 הרוחני – ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות, ועלידי יוזה
57 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
58 ישרים משמחי לב": – שעלידי החשבון, שעלידי תורה
59 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
60 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמות הנפש תהיה
61 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
62 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
63 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
64 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
65 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
66 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

1 ומשוקץ, אך אני לא עשיתי את עצמי, – העובדה שהנפש
2 האלקית מסוגלת לבוא למצב כזה של גלות בגוף ובנפש
3 הבהמית, המושכות אותה לענינים שפלים ביותר – לא אני
4 יצרתי את הנסיבות שמצב כזה יוכל להתהוות, אלא הקב"ה

5 הלביש את הנפש
6 האלקית בגוף ובנפש

7 הבהמית, כך שהיא
8 מסוגלת לבוא למצב כזה,

9 ולמה עשה ה' כזאת,
10 להוריד חלק מאורו ית'
11 ותפלה, – הנפש

12 האלקית, הממלא וסובב
13 כל עלמין – כל
14 העולמות, וכלא קמיה
15 כלא חשיב, – והכל
16 לעומתו לא נחשב לכלום,

17 והלבישו – את האור,
18 את הנשמה, הלביש
19 הקב"ה, ב"משכא
20 דתניא" – בגוף, הנקרא,
21 כאמור, "עור הנחש"

22 ו"מפה סרוחה" – למה, אכן, עשה הקב"ה כך? אין זה כי
23 אם ירדה זו – של הנפש האלקית, היא צרף עליה, –

24 שתבוא אחרי הירידה: להעלות לה' כל נפש החיונית
25 הבהמית שמקלפת נגה וכל לבושיה, הן בחינת מחשבה
26 דבור ומעשה של, – שכולם יתעלו אל הקב"ה, עלידי
27 התלבושות במעשה דבור ומחשבת התורה – עלידי

28 עשיית מצוות התורה, ועלידי הדיבור וההרהור בעניני תורה
29 – שעלידי יוזה מתעלה הנפש הבהמית ומחשבתה, דיבורה
30 ומעשיה, [וכמו שיתבאר לקמן] ענין העלאה זו – של

31 הנפש הבהמית ולבושיה באריכות, איך שהיא – העלאה זו,
32 תכלית בריאת העולם, ואספן אפוא זאת מעשה, וזאת
33 תהיה כל מגמתי כל ימי חלדי – כל משך ימי חיי, לכל בהן

34 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
35 וכמו שכתוב: "אליך ה' נפשי אשא", דהיינו לקשר
36 מחשבותי ודבורי במחשבתו ודבורו ותפלה, והן הן גופי
37 הלכות הערוכות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבתו
38 ודיבורו של הקב"ה, ועל-

39 ידי הדיבור וההרהור
40 בהלכות התורה, מקשר
41 האדם את דיבורו
42 ומחשבתו, בדיבורו
43 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
44 מעשה במעשה המצוות,
45 – שעלידי עשיית
46 המצוות במעשה, מתקשר
47 לבוש המעשה שבאדם,
48 לבחינת המעשה של
49 הקב"ה, שלכן נקראת
50 התורה "משיבת
51 נפש", פרוש – משיבה
52 את הנפש למקורה
53 ושרשה, ועל זה
54 נאמר: "על מה

55 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
56 הרוחני – ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות, ועלידי יוזה
57 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
58 ישרים משמחי לב": – שעלידי החשבון, שעלידי תורה
59 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
60 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמות הנפש תהיה
61 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
62 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
63 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
64 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
65 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
66 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

67 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
68 וכמו שכתוב: "אליך ה' נפשי אשא", דהיינו לקשר
69 מחשבותי ודבורי במחשבתו ודבורו ותפלה, והן הן גופי
70 הלכות הערוכות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבתו
71 ודיבורו של הקב"ה, ועל-

72 ידי הדיבור וההרהור
73 בהלכות התורה, מקשר
74 האדם את דיבורו
75 ומחשבתו, בדיבורו
76 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
77 מעשה במעשה המצוות,
78 – שעלידי עשיית
79 המצוות במעשה, מתקשר
80 לבוש המעשה שבאדם,
81 לבחינת המעשה של
82 הקב"ה, שלכן נקראת
83 התורה "משיבת
84 נפש", פרוש – משיבה
85 את הנפש למקורה
86 ושרשה, ועל זה
87 נאמר: "על מה

88 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
89 הרוחני – ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות, ועלידי יוזה
90 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
91 ישרים משמחי לב": – שעלידי החשבון, שעלידי תורה
92 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
93 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמות הנפש תהיה
94 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
95 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
96 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
97 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
98 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
99 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

100 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
101 וכמו שכתוב: "אליך ה' נפשי אשא", דהיינו לקשר
102 מחשבותי ודבורי במחשבתו ודבורו ותפלה, והן הן גופי
103 הלכות הערוכות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבתו
104 ודיבורו של הקב"ה, ועל-

105 ידי הדיבור וההרהור
106 בהלכות התורה, מקשר
107 האדם את דיבורו
108 ומחשבתו, בדיבורו
109 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
110 מעשה במעשה המצוות,
111 – שעלידי עשיית
112 המצוות במעשה, מתקשר
113 לבוש המעשה שבאדם,
114 לבחינת המעשה של
115 הקב"ה, שלכן נקראת
116 התורה "משיבת
117 נפש", פרוש – משיבה
118 את הנפש למקורה
119 ושרשה, ועל זה
120 נאמר: "על מה

121 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
122 הרוחני – ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות, ועלידי יוזה
123 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
124 ישרים משמחי לב": – שעלידי החשבון, שעלידי תורה
125 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
126 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמות הנפש תהיה
127 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
128 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
129 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
130 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
131 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
132 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

133 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
134 וכמו שכתוב: "אליך ה' נפשי אשא", דהיינו לקשר
135 מחשבותי ודבורי במחשבתו ודבורו ותפלה, והן הן גופי
136 הלכות הערוכות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבתו
137 ודיבורו של הקב"ה, ועל-

138 ידי הדיבור וההרהור
139 בהלכות התורה, מקשר
140 האדם את דיבורו
141 ומחשבתו, בדיבורו
142 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
143 מעשה במעשה המצוות,
144 – שעלידי עשיית
145 המצוות במעשה, מתקשר
146 לבוש המעשה שבאדם,
147 לבחינת המעשה של
148 הקב"ה, שלכן נקראת
149 התורה "משיבת
150 נפש", פרוש – משיבה
151 את הנפש למקורה
152 ושרשה, ועל זה
153 נאמר: "על מה

154 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
155 הרוחני – ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות, ועלידי יוזה
156 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
157 ישרים משמחי לב": – שעלידי החשבון, שעלידי תורה
158 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
159 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמות הנפש תהיה
160 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
161 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
162 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
163 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
164 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
165 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

166 – להכניס במחשבה, דיבור ומעשה של תורה, חיי רוחי ונפשי,
167 וכמו שכתוב: "אליך ה' נפשי אשא", דהיינו לקשר
168 מחשבותי ודבורי במחשבתו ודבורו ותפלה, והן הן גופי
169 הלכות הערוכות לפנינו, – הלכות התורה, הן הן מחשבתו
170 ודיבורו של הקב"ה, ועל-

171 ידי הדיבור וההרהור
172 בהלכות התורה, מקשר
173 האדם את דיבורו
174 ומחשבתו, בדיבורו
175 ומחשבתו של הקב"ה, וכן
176 מעשה במעשה המצוות,
177 – שעלידי עשיית
178 המצוות במעשה, מתקשר
179 לבוש המעשה שבאדם,
180 לבחינת המעשה של
181 הקב"ה, שלכן נקראת
182 התורה "משיבת
183 נפש", פרוש – משיבה
184 את הנפש למקורה
185 ושרשה, ועל זה
186 נאמר: "על מה

187 שלמדנו, שבשעה שהוא שבור בלבו מפאת מעמדו ומצבו
188 הרוחני – ישמח את עצמו עלידי תורה ומצוות, ועלידי יוזה
189 יחזיר את נפשו למקורה ושורשה – נאמר בפסוק: "פקודי ה'
190 ישרים משמחי לב": – שעלידי החשבון, שעלידי תורה
191 ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה
192 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמות הנפש תהיה
193 בהרבה יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן,
194 הרי נפשו האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית,
195 ותברח מן ה"רע", שהוא עדיין בתוקפו – ואז הרי מבחינת גופו
196 ונפשו הבהמית הוא עדיין נשאר במצב נחות וירוד; לעומת
197 זאת, אם יתבונן שגם נפשו הבהמית תתעלה עלידי לימודו
198 תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו הדבר הרבה שמחה.

ליקוטי אמרים

אך אני לא עשיתי את עצמי. ולמה עשה ה' כזאת
להוריד חלק מאורו ית' הממלא וסובב כל עלמין וכולא
קמי' כלא חשיב והלבישו במשכא דחויא ומפה סרוחה
אין זה כי אם ירידה זו היא צורך עליה להעלות לה' כל
נפש החיונית הבהמית שמקליפת נוגה וכל לבושיה
הן בחי' מחשבה דבור ומעשה שלה ע"י התלבושות
במעשה דבור ומחשבת התורה [וכמו ש] לקמן ענין
העלאה זו באריכות איך שהיא תכלית בריאת העולם]
וא"כ איפוא זאת מעשה וזאת תהיה כל מגמתי כל ימי
חלדי לכל בהן חיי רוחי ונפשי וכמ"ש אליך ה' נפשי
אשא דהיינו לקשר מחשבתי ודבורי במחשבתו
ודבורו ית' והן הן גופי הלכות הערוכות לפנינו וכן מעשה
במעשה המצוות שלכן נקראת התורה משיבת נפש פי'
למקורה ושרשה וע"ז נאמ' פקודי ה' ישרים משמחי לב:

יום חמישי כ"ג אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, ועד קמן.

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

77 לגאול את הנפש האלקית מגלות זו ולהחזירה לשורשה באלקות,
78 עלידי קיום התורה והמצוות – שיבה וחזרה זו מביאה לשמחת נפש
79 גדולה: שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו
80 הנחות והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר
81 מהגוף, וממילא אסור
82 ששמחה זו תופר עלידי
83 העצבות הנובעת מהגוף.
84 והנה, עלידי קיום
85 תדברים הנזכרים לעיל,
86 להיות גופי נבזה ונמאס בעיניו, – בהשתכנעו, עלידי חשבון

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

67 פרק לב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם
68 מגיע למרירות ול"לב נשבר", עלידי שעושה חשבון נפשו ממצבו
69 הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית
70 עלידי התבוננותו, שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק
71 מהקב"ה תכלית ריחוק, אבל
72 יש בו הרי נפש אלקית,
73 שהיא חלק אלקה ממעל
74 ממש, ומאחר שהנפש
75 האלקית נמצאת בגלות הגוף
76 והנפש הבהמית, ורחמנות גדולה עליה – ישתדל, משום כך, בלי הפסק

- 1 הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש "ואהבת לרעך כמוך": לכל נפש מישראל למגדול ועד
2 לבדה - ממה שהוא
3 יוצא מהגלות וחזר
4 לשורשו האלקי, על-ידי
5 מצוות ומעשים טובים,
6 הרי זו דרך ישרה וקלה
7 לבא לידי קיום מצות
- 8 הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רק שמחתו תהיה שמחת הנפש "ואהבת לרעך כמוך": לכל נפש מישראל למגדול ועד
9 קטן. - החל מגדול
10 במצוות ובמעשים טובים,
11 וכלה בקטן במצוות
12 ובמעשים טובים, את
13 כולם עליו לאהוב כמו
14 שהוא אוהב את עצמו.

ליקוטי אמרים

תהיה שמחת הנפש לברה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא
לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל
למגדול ועד קטן.

יום שישי כ"ד אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, כי מאחר שגופו... עד עמ' מא, בדבר לברה.

- 15 כי מאחר שגופו נמאם ומתעב אצלו, - הרי שאין מקום כלל
16 שמצד גופו יאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום
17 כלל שיאהב את עצמו יותר מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש
18 שלו היא למעלה במדרגה מאשר הנפש של הזולת, שכן, והנפש
19 והרוח מי יודע גדולתו
20 ומעלתו בשרשן ומקורן
21 באלקים חיים, - כיצד,
22 איפוא, הוא יכול לדעת
23 שנפשו חשובה והיא
24 למעלה מנפשו של הזולת?
25 שמה המצב הפוך לגמרי?
26 בשגם - כי בעצם, שפלו
27 מתאימות, - כל הנשמות
28 שוות, במדרגה אחת. כ"ק
29 רבינו מעיר: "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל מחולקות כאו"א
30 בפ"ע - הנה ואב אחד כו". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות
31 מתאימות, אך יחד עם זה הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה
32 היא דבר לעצמו (כי עצם הדבר שאנו אומרים שהן מתאימות
33 אחת לשניה מורה על התבדלותן ולא על התאחדותן) - הרי כפי
34 שרבנו הזקן ממשך ואומר ביחס לענינו - ואב אחד לכלל, -
35 אב אחד ושורש אחד לכל נפשות בני ישראל.² ב"ק רבינו מסיים
36 הערתו האמורה: "כולנה" - מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר
37 מאשר נאמר קודם, בכך ש"אב אחד" הוא "כולנה" - אחדות
38 אחת. ולכן נקראו כל ישראל "אחים" ממש, מצד שרש
39 נפשם בה' אחד; - כמו שלהרבה אחים יש אב אחד, כך יש לכל
40 הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד אפשרי,
41 לכאורה, הדבר לאהוב את הזולת כמו את עצמו, אהבת עצמו
42 היא הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה
- 43 עצמותית אלא אהבה הנוצרת, ודבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר
44 מאשר דבר הנוצר ונרכש. כיצד, איפוא, הוא יכול לאהוב את
45 הזולת כמו שהוא אוהב את עצמו? אלא, לפי האמור, שמבחינת
46 הנשמה כל בני ישראל הם אחים, כי הם באים משורש אחד, מובן
47 הדבר. שכן, מבחינת
48 הנשמה הרי גם האהבה
49 לזולת היא אהבה טבעית
50 ועצמותית, באותה מדה
51 שהאהבה בין אחים היא
52 טבעית ועצמותית. ברם,
53 כל האמור הוא רק מבחינת
54 הנשמה בלבד, רק - זאת,
55 שהנפשות מחלקים, ולכן
56 העושים גופם עקר
57 ונפשם טפלה - אי אפשר להיות אהבה ואהבה אמיתית
58 ביניהם, - מאחר שעניני הנפש - בהם האהבה לזולת היא טבעית
59 ועצמותית - אינם בעיניו העיקר, אלא עניני הגוף, ומבחינת הגוף,
60 הרי הוא והזולת - נפרדים וחלוקים אחד מהשני ואי אפשר
61 שתשרור ביניהם אהבה אמיתית, אלא - אהבה, תהליה כדבר
62 לבדה. - שאז, מוגבלת האהבה בהתאם לגבולות ה"דבר",
63 וכשה"דבר" הגורם את האהבה, בטל - בטלה ממילא האהבה.
64 ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו, והגוף - טפל, יש לו הרי,
65 מבחינת הנפש, אהבה עצמותית לזולת, באותה מדה של
66 האהבה העצמותית והטבעית שבין אחים. להלן, יסביר רבנו
67 הזקן "ענין עוד יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי קיום
68 מצוה כזו - שהיא כל התורה כולה" (לשון ב"ק רבינו). כלומר:
69 כשגופו יהיה מאוס עליו, ושמחתו תהיה מצד הנפש בלבד, זה
70 יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את התורה כולה - והיא,

1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתו ומעלתו" - של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד
אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: ב"אלקים חיים",
השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות - כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת
לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" -
"אב" הוא בחינת "חכמה" - שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) - ביחס לשורש הנשמה
ואיך שהיא יורדת לאחר מכן בבטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד
לכולנה" - שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כהפ' לך יג, ח) - מה שבני ישראל
מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן, שהכוונה ל"אחים ממש", ולא כ"אחים" במובן של "קרובים" או "דומים" (כמו שהמלה אחים
מתפרשת בפרשת לך לך, על המלים "כי אנשים אחים וגו': אחים - "קרובים"; פירוש שני: אחים - "דומין בקלסתר פנים").

לכך שבגללה יהיה זהיר במצוות שבין אדם למקום – שבגלל 9
אהבה זו, יקיים, למשל, מצוות תפילין, או מצוות דומות 10
אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור, שכדי לקיים מצוות "ואהבת 11
לרעך כמוך" כראוי, הרי זה דוקא על-ידי שעושים את הנשמה 12
עיקר ואת הגוף טפל – יובן הדבר, שעצם דבר זה הוא אכן 13
יסוד גם למצוות שבין אדם למקום: יסוד ושורש התורה כולה 14
הוא להעלות את הנפש מעל הגוף, וכפי שרכנו הזקן יסביר 15
להלן. 16

1 אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר אודות מצוה
2 זו כשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו – אהבת ישראל –
3 כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל⁴, שאהבת
4 ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד ושורש לכל
5 המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות שבין אדם
6 לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. אפשר, לכן, להבין, כיצד
7 אהבת ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות שבין אדם
8 לחבירו; ברם, איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את עצמו,

יום שבת קודש כ"ה אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, וז"ש הלל הזקן... עד עמ' מא, במ"א באריכות:

כששורר פירוד חלילה בנשמות, אין אור אין-סוף נמשך בבנסת 37
ישראל ולמטה – כי, דְּקִנְיָן שֶׁאֵין-בָּרוּךְ הוּא לֹא שָׂרָא בְּאִתְרֵי 38
פְּנִים, – אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו מתגלה, במקום 39
פגום, מקום שאין בו אחדות מלאה; וְכֵמוּ שֶׁאֵין-בָּרוּךְ הוּא: "כְּרִכְנו 40
אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאִתְרֵי 41
פְּנִיךָ", – אימתי יכול 42
להיות "ברכנו באור פניך"? 43
– כשישנו "כולנו כאחד", 44
כשאנחנו כולנו מאוחדים 45
כאחד, וְכֵמוּ שֶׁנִּתְבָּרַר 46
בְּמִקוֹם אֶחָד בְּאִתְרֵיכוֹת: 47
– בהתאם לאמור, הרי 48
מצות "ואהבת לרעך 49
כמוך", מאחר שהיא 50
מבוססת על התקשרותן 51
ואחדותן של כל נשמות 52

ישראל – לפיכך היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד מישראל, 53
כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך 54
מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותן – וכך 55

ישראל – לפיכך היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד מישראל, 53
כי הרי לכל יהודי יש נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך 54
מהגמרא האומרת שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותן – וכך 55

וְזֶהוּ שֶׁאֵין-בָּרוּךְ הוּא הֵלֵל הַזָּקֵן עַל קִיּוֹם מִצְוַה זֹאת: "זֶהוּ כָּל הַתּוֹרָה 17
כְּלָה, – ש"ואהבת לרעך כמוך" היא יסוד התורה כולה, והיא 18
המביאה לקיום כל המצוות של התורה, וְאִידֶךָ פִּירוּשָׁא הוּא 19
כֹּה". – כל השאר מהווים פירוש למצוה זו. כִּי יִסּוּד וְשָׂרָשׁ כָּל 20
הַתּוֹרָה הוּא לְהַגְבִּיחַ 21
וְלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוֹף 22

מַעֲלָה מַעֲלָה עַד עֶקְרָא 23
וְשָׂרָשׁ דְּכָל עֲלָמִין; – 24
עד עיקר ושורש כל 25
העולמות, שזהו העלאה 26
מלמטה למעלה; וְגַם 27
לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ אֵין-סוֹף 28
בְּרוּךְ-הוּא בְּכִנְסָתָא 29
יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר 30
לְקַמְּוִי, דְּהִינּוּ – "כנסת 31
ישראל" משמעה: בְּמִקוֹר 32

נִשְׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, לְמַהּוּ אֶחָד בְּאִתְרֵי דְּיִקְאָ, – שיהיה 33
"אחד" (אחדות שמאור אין-סוף) עם "כנסת ישראל" כפי שהיא 34
"אחד" דוקא, כלומר, דוקא כששוררת אחדות בנשמות ישראל 35

4. שבת לא, א. 5. פרק מ"א. 6. בתפילת שמונה עשרה.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום ראשון עמ' ב

הוא בטל לחצר והרי הוא בכלל המקום שהשאל לה, אך אם יש 14
בו ארבע על ארבע אמות, חולק רשות לעצמו ואינו בכלל החצר 15
שהשאל לה. ואין אומרים שהשאל לה אף את הפיסלא, דְּחַד 16
מִקוֹם מוֹשְׁלֵי אִינְשֵׁי, תְּרֵי מְקוֹמוֹת לֹא מוֹשְׁלֵי אִינְשֵׁי – כיון שאדם 17
רגיל להשאל מקום אחד ברשותו ולא שני מקומות. 18
מוסיפה הגמרא, וְלֹא אֶמְרֵן שֶׁאִם אֵין בְּרוּחָב הַפִּסְלָא אַרְבַּע עַל 19
אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבְּכָלל הַחֲצֵר הוּא וּמְגוּרְשָׁתָא, אֵלֶּיָּא דְּלֹא גְבוּהָ 20
הַפִּסְלָא עֲשָׂרָה טַפְחִים, אֲבָל אִם הוּא גְבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים, אָף עַל 21
גִּבְ דְּלֹא הָיוּ רַחְבּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת חוֹלֵק הוּא רְשׁוּת לְעַצְמוֹ וְאִינוּ בְּכָלל 22
הַחֲצֵר וְאִינְהָ מְגוּרְשָׁתָא. וְלֹא אֶמְרֵן שֶׁאִם אֵין בְּרַחְבּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת 23
וְלֹא בְּגִבְהוֹ עֲשָׂרָה טַפְחִים שֶׁבְּכָלל הַחֲצֵר הוּא, אֵלֶּיָּא בְּאוֹפֵן דְּלִית 24
לֵיהּ 25

פְּלַג לֵיהּ רְשׁוּתָא לְנַפְשִׁיהּ – חולק הוא רשות לעצמו ואינו בטל 1
לחצר, ואינה מגורשת. וְאִי לֹא – אם אין בו ארבע אמות על ארבע 2
אמות, באופן זה תִּהְיֶה רְשׁוּתָא הִיא – רשות אחת הוא עם החצר, 3
והרי זו מגורשת. 4
מבררת הגמרא, בְּמֵי עֶקְרִין – באיזו חצר מדובר כאן, אִילִימָא 5
בְּחֲצֵר דִּידָהּ – אם בחצר שלה, אם כן כִּי הָיוּ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵאִי הָיוּ 6
– אפילו אם יש בפיסלא ד' על ד' אמות מדוע אינה מגורשת, הרי 7
הפיסלא שלה הוא. אֵלֶּיָּא בְּחֲצֵר דִּידָהּ – ואם תאמר שמדובר 8
בחצרו, אם כן כִּי לֹא הָיוּ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵאִי הָיוּ – אפילו אם אין 9
בפיסלא ד' על ד' אמות למדה תהא מגורשת, והרי אין זו חצירה. 10
מבארת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – חילוקו של רב יוסף לא הוצרך אלא 11
בכגון דְּאִשְׁתָּלָּה מְקוֹם – שהשאל לה הבעל מקום בחצרו כדי 12
שתקנה בו את הגט, ולכן אם אין בפיסלא ארבע על ארבע הרי 13

יום ראשון

יום רביעי

יט אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: וכל שלא . . . לט הצדקה וכה"ג.

החסידים, אפלו הבינונים, היו בקיאים בתנ"ך [=תורה נביאים וכתובים]. ומנהג מסדר היה אצלם, אשר אחר למוד שעור משניות שאחרי תפלת שחרית, בשעת קפילת הטלית ותפלין היו אומרים שעור תנ"ך, באפן אשר במשך שלשה חדשים היו גומרים את התנ"ך.

יום שני

יום חמישי

כ אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צו"קג.

תניא: ואפילו בבחי' . . . לט ושנה כו'.

ניט עבודה איז אז עבודה זאל זיין באמת, נאָר אמת אליין איז אן עבודה, אז די נעגעל זיינען אמת. וואָס ווערסטו נתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא. א) ונפל על פניו.

אין משמעותה של 'עבודה', 'ש'עבודה' תהיה באמת, אלא האמת עצמה היא עבודה, שהצפרנים הנן חדורות באמת. מה אתה מתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא, א) ונפל על פניו.

יום שלישי

יום ששי

כא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: אבל באמת . . . בשגגות.

שם "חסיד" הוא שם קדום הנמצא בדרושי רז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח, ב), והוא תאר השלמות וההפלגה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדיו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תאר "חסיד" הוא מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולמודה ומצבו בקיום המצות. יודע הוא מה שחסר לו, ונותן לב ודואג למלאות את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת על.

יום רביעי

שבת

כב אדר א

ה'תש"ג

הפטורה: וישלח אחאב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קו"קז.

תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: הא דסעודה שלישית היום לא גו', הינו שאין צריך פת, אבל צריך לטעם איזה דבר, ואמר רבי יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות. תורת רבנו הזקן בתחלת בואו לליאזנא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה". יתרון תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהיא באמצע היום, בשעה שבני אדם

נה היום יום . . .

עסוקים וטרוידים בעניניהם, ומפסיקים לתפלת המנחה. וזהו: לעולם, עבודת האדם בעולם היא, שיהא אדם שכל המאיר ופועל במדות, זהיר ואיר, הינו התגברות הצורה על החמר, וזה נפר בענין תפלת המנחה.

יום חמישי	יום ראשון	כג אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קח"ק.ב. תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.			
הרבנים ובעלי תורה נקראים עיני העדה וראשי אלפי ישראל, וכשהראש הוא בריא אזי גם הגוף בריא.			

יום שישי	יום שני	כד אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י. תהלים: קיג"ח. תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.			

אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה . וכתוב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוטף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.

אדמו"ר האמצעי ענה לרבי הלל מפאריטש על שאלתו, אם יחזר חסידות גם בעירות שאנשיהם אין להם משג בחסידות: "דברי חסידות שומעת הנשמה. וכתוב "ונוזלים מן לבנון", לבנון - ל"ב נתיבות חכמה וחמישים שערי בינה, נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. וכאשר הנשמה שומעת - נוזל ונוטף הדבר בהארת הנשמה המחיה את הגוף, ונוצר חזוק ב"ועשה טוב" שברמ"ח מצות-עשה וב"סור מרע" שבשס"ה מצות לא-תעשה".

שבת קודש	יום שלישי	כה אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.			
"הושיענו" אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.			

יום ראשון י"ט אדר א' ה'תשע"ו

כל יתר כ'נטול' או כ'חסר?

אדם אלא כחסר בידי שמיים מתחילת ברייתו, ולכן מדייק וכותב "שכל היתר חסר הוא", היינו כחסר בידי שמיים מתחילת ברייתו.

ולפי זה אם נמצאו בבהמה שני כבדים – כשרה, שהרי אם לא היה לה כבד מתחילת ברייתה כשרה (ורק אם נחתך בידי אדם טריפה), וכל יתר הוא רק כחסר מתחילת ברייתה. אך לדעת הרשב"א, אף באלו שנאמר בהם "אם ניטל – טריפה", האיסור הוא בין בניטל בידי אדם ובין כחסר בידי שמיים, ואם נמצאו בבהמה שני כבדים בבהמה – טריפה, כי "יתר כנטול", ואין הבדל אם ניטל בידי אדם או חסר בידי שמיים (טור יור"ד סי' ג, ובית יוסף שם סו"ס מ"א). וכתב הרמ"א (יור"ד סי' ג סע' ב) ש"בהפסד מרובה יש לסמוך אמכשירין", היינו שיטת הרמב"ם.

הלכות שחיטה פרק ח, הלכה י"א: **בְּהֵמָה שֶׁהִיָּתָה חֲסֵרָה רָגַל מִתְחִלַת בְּרִייתָהּ, מְרֻפָּה; וְכֵן אִם הִיָּתָה יִתְרָה רָגַל, שָׁפֵל חִתֵּר בְּחֶסֶר הוּא.**

לדעת הרמב"ם (לקמן הכ"ד), כאשר הבהמה אסורה משום איבר חסר – הרי זה גם כחסר בידי שמיים מתחילת ברייתו, ואילו כשנאסרה משום שאיבר ניטל – אסורה רק אם ניטל בידי אדם.

לכן, באיבר שנאמר בו "אם ניטל טריפה" (כגון כבד שנאמר בו "ניטל הכבד – טריפה" ולא "נחסר הכבד"), הבהמה נאסרת רק אם נחתך בידי אדם, אבל אם היתה חסירה אותו איבר מתחילת ברייתה, מותרת. ואילו באיבר שנאמר בו "אם חסר – טריפה", אסורה אם היתה חסירה אותו מתחילת ברייתה, וכל שכן אם נחתך בידי אדם. והיתר שהוא כנטול, לדעת הרמב"ם אינו כנטול בידי

יום שני כ' אדר א' ה'תשע"ו

האם מתחשבים בדברי הרופאים?

דיני טריפה בבהמה שנמסרו למשה בסיני, יסודם בכך שהבהמה אינה יכולה להירפא ממחלה זו, ואם אין אנו מקבלים את דברי הרופאים האומרים על מקרה מסוים שיש לה רפואה ואומרים שהם טועים, מדוע באדם הם נאמנים לקבוע מהו 'טריפה'?

ויש שביארו על פי שיטת רבינו תם (חולין מב, ב) שאין למדים דיני טריפות באדם מבהמה, כי לאדם יש 'מזל' ויש לו חיות יתירה מבהמה, ולכן יתכן שמום ההופך בהמה לטריפה לא יהפוך את האדם לטריפה (על אף שמבנה האבר שלהם זהה). ויש לומר שכך היא גם דעת הרמב"ם, ולכן בטרפות בבהמה ברור שלא תוכל לחיות אף אם הרופאים אומרים אחרת, אך באדם מסתמכים על דברי הרופאים (חידושי רבי שלמה שם. דובב משרים ג סי' קכז).

ויש שהוסיפו כי אף שהרופאים אינם נאמנים לגמרי, אך דבריהם מעוררים לכל הפחות ספק, וכאשר טוענים שאדם זה טריפה ואם הם צודקים הרי ההורגו פטור ממיתה, אין בידינו להרוג את הרוצח (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סו"ה רסח).

הלכות שחיטה פרק י, הלכה יג: **וְכֵן אִלּוּ שָׁמְנוּ וְאָמְרוּ שֶׁהִן מְרֻפָּה, וְאִם עַל פִּי שְׂרָאָה מְדַרְכֵי הַרְפוּאָה שֶׁבִּידֵינוּ שֶׁמִּקְצָתָן אֵינָן מְמִיתִין, וְאִפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מֵהֶן – אֵין לָהּ אֱלָא מֵה שָׁמְנוּ חֻקִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד".**

בהלכה זו מבואר שאם הרופאים אומרים על אחד מסוגי הטריפות שמנו חכמים שעל פי דרכי הרפואה כיום יש לה רפואה, אין מתחשבים בדבריהם והאיסור נשאר. ולכאורה הדברים סותרים לדבריו בהלכות רוצח (פ"ב ה"ה) שההורג אדם 'טריפה' פטור מאחר שמלכתחילה ההורג נחשב כמת, והוסיף: 'וכל אדם בחזקת שלם, עד שיוודע בוודאי שזה טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה (רפואה)'. הרי שסומכים על דברי הרופאים בהגדרת 'טריפה'!

וביאר ה'אחיעזר' (ח"א סי' יב, ה):

לגבי בהמה נמסרה הלכה למשה מסיני שיש שבעים טריפות, וההלכה לא משתנית אף אם לדעת הרופא טריפה מסוימת אינה ממיתה, אך באדם שלא נאמרה הלכה למשה מסיני, הגדרתו כ'טריפה' נקבעת על פי הרופאים. והגר"ש היימן (חידושי רבי שלמה ח"ב, מכתבים סו"ה) הקשה שגם

יום שלישי כ"א אדר א' ה'תשע"ו

איסור 'אותו ואת בנו' – גם בחיה?

שהתורה לא אסרה כאשר האם היא ממין 'חיה' אלא רק אם היא ממין 'בהמה'. ואם כן, מהיכן למד הרמב"ם לאסור שחיטת חיה ובנה ביום אחד?

והש"ך (יור"ד סי' טז סק"ב) הביא את ביאורו של ה'בית יוסף' (יור"ד שם. בשם מהר"י חביב) שהרמב"ם אסר שחיטה זו לכתחילה מחשש למראית עין, אך תמה על זה: "לא ידעתי מה מראית העין שייך בדבר, דמי יודע שבא מן העז?" וביאר ה'ראש יוסף' (חולין שם): כאשר הבן דומה לאביו

הלכות שחיטה פרק יב, הלכה ח: **עַז הָבֵא עַל הַצִּבְיָה – אֲסוּר לְשַׁחַט אוֹתָהּ וְאֵת בְּנָתָהּ, וְאִם שָׁחַט אֵינָהּ לֹקָה; פָּרָה וּבִנָּה אֲסָרָה תּוֹרָה, לֹא צִבְיָה וּבִנָּה.**

והקשה על כך הרשב"א (תורת הבית, בית ב שער ד. חולין פ, א): בגמרא (חולין עט, ב) אמרו שהכל מודים בצביה שבא עליה תיש וילדה, ושחט את הצביה ובנה ביום אחד שאינו עובר על "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", כי בתורה נאמר 'שור או שה' ו"שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו". היינו,

נז הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

(ירוחם):

הרמב"ם חושש לדעת רבי יהושע בן לוי (בכורות ז, א) שהחיה והבהמה אינן מתעברות זו מזה, וכאשר בא עז על הצביה וילדה יש להניח שזה רק נראה כך, אבל באמת אחד מהם (הצביה או העז) אינו כפי שנראה לעינינו אלא שניהם מאותו המין, בהמה או חיה, כי רק כך תיתכן לידה. ולכן, אסור לכתחילה לשחוט את הצביה ובנה ביום אחד שמא אין זו צביה אלא עז ושניהם ממין הבהמה.

(העז) יסברו הרואים שגם אמו היתה עז ויבואו להתיר שחיטת עז עם בנה. ולפי זה, אם הבן אינו דומה לעז ואין חשש לטעות יש להתיר.

אך ה'תבואות שור' (סי' טז סקל"ב) נקט בשיטת הרמב"ם שאף אם צורת הבן אינה דומה לעז אלא היא כצורת הצביה, חכמים אסרו את שחיטת הצביה עם בנה מחשש שמא ישחט את הבן עם אביו העז והרי איסור 'אותו ואת בנו' הוא גם בזכרים (להלן הי"א).

ועוד ביאר ה'תבואות שור' בשם הראשונים (הרא"ש ורבינו

איסור תענית בשבת

יום רביעי כ"ב אדר א' ה'תשע"ו

וסוכות (בפסח – שנאמר 'בערב תאכלו מצות', ובסוכות – כי למדים 'גזירה שוה' מפסח).

אך הגר"ע איגר כתב (שו"ע או"ח סי' תקע ס"ג) שלא מצאנו מקור בתורה לחיוב אכילת פת בשבת, ובכוונה דייק הרמב"ם וכתב: 'ולא יאכל מצה בלילי הפסח, או שיתענה בשבתות ובימים טובים', כלומר: בשבת אין מצוה לאכול פת, כמו בלילי פסח, אך מכל-מקום יש איסור מן התורה להתענות ולהימנע לגמרי מאכילה (ראה ש"ע אדה"ז א"ח סי' רפ"ח ס"ו).

ומקור האיסור בתורה להתענות בשבת הוא משום שהמתענה מבטל בזה מצות עונג שבת, ואף שגם מצות עונג לא נאמרה בתורה אלא בנביא ישעיה ('וקראת לשבת עונג'), אין הכוונה שהנביא חידש זאת בעצמו שהרי אין נביא רשאי לחדש מצוות, אלא בהכרח שהוא חיוב מהתורה שנאמר למשה בסיוני ונמסר איש מפי איש, ונכתב על ידי ישעיה (יחזק' סופר' שבת קיא, א).

הלכות שבועות פרק א, הלכה ו: נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמִּצְוָה. בִּיצֵד? בְּגוֹן שְׁנֵשְׁבַע שְׁלֹא יִתְעַטֵּף בְּצִיצִית... וְלֹא יֵאָכֵל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, או שִׁיתַּעֲנֶה בַּשַּׁבָּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים.

הנשבע לבטל מצוה מדאורייתא, אין שבועתו חלה וחייב לקיים את המצוה. ודנו הפוסקים: מה הדין בנשבע לעבור על איסור מדברנן. האם גם במקרה זה אין כוח בשבועה לבטל את האיסור או שמאחר והאיסור הוא מדרבנן אין בו כוח למנוע את השבועה מלחול?

ויש שהוכיחו זאת מדברי הרמב"ם כאן שמנה בין הדוגמאות של נשבע לבטל את המצוה 'שיתענה בשבתות ובימים טובים', והרי איסור תענית בשבת הוא רק מדרבנן ובכל זאת אין השבועה יכולה לבטלו!

אך הרשב"א (שור' ח"א סי' תריד) כתב ששבועה חלה לבטל איסור מדרבנן, ודחה את הראיה מדברי הרמב"ם כאן, כי יתכן שלדעת הרמב"ם החובה לאכול פת בשבת היא מדאורייתא כשם שחייבים לאכול פת בליל ראשון של פסח

מתי אין 'חצי שיעור' אסור מן התורה?

יום חמישי כ"ג אדר א' ה'תשע"ו

מתיר לו את השבועה הרי היא נעקרת למפרע. ואמר רבא (שבועות כז, ב), שהנשבע על ככר שלא לאוכלה ואכלה, אם שייר ממנה שיעור כזית הרי זה 'נשאל' עליה ומתירים את השבועה למפרע ומותר לאכול גם את הנשאר. אבל אם אכלה כולה - אין נשאל עליה, כי אם אין מה להתיר מכאן ולהבא - אין מתירים את השבועה.

ולפי דברי הרמב"ם שגם בפחות מכזית חלה השבועה ונאסר מן התורה, יש לתמוה: מדוע רק אם שייר כזית יכול 'להישאל', הרי גם פחות מכך אסור מן התורה, והתרת השבועה יכולה לחול על זה?

ותירץ: 'חצי שיעור' אסור מן התורה הוא רק אם כל השיעור נמצא ואז החצי 'חזי לאיצטרופי' לשיעור שלם, אבל הנשבע על ככר ואכלה ושייר ממנה רק כחצי זית, ואין יותר כדי שיוכל להצטרף – הנשאר מותר, ואם כן אין על מה שתחול ההתרה.

ומסתפק: האם לפי זה יהא מותר לאכול (מן התורה) חמץ פחות מכשיעור בסוף היום האחרון של פסח, או לאכול פחות מכשיעור ברגע האחרון של יום הכיפורים, כאשר אין שהות להשלים לשיעור?

הלכות שבועות פרק ד, הלכה א: מִי שִׁנְשַׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכֵל הַיּוֹם, וְאָכַל פָּחוֹת מִכִּזַּית - פָּטוּר; שֶׁאִין אֵכֵלָה פָּחוֹתָה מִכִּזַּית, וְהָרִי הוּא בְּאוֹכֵל חֲצִי שְׁעוֹר מִנְּבִלּוֹת וּמִרְפּוֹת וּבִיצָא בָּהֶן.

'חצי שיעור' אסור מן התורה (יומא עד, א), ואף ש"כל איסורי מאכלות שבתורה - שיעורן כזית בינוני בין למלקות בין לכת... אסור מן התורה לאכול כל שהוא מדבר האסור" (הל' מאכ"א פי"ד ה"ב).

והנשבע שלא יאכל, כתב הר"ן (שבועות ט, א מדפי הר"ף) בשם יש אומרים שמותר לאכול פחות מכזית כי שנשבע לא התכוין לאסור על עצמו אלא כזית.

אבל הרמב"ם כאן כתב שהנשבע שלא יאכל ואכל פחות מכזית "הרי היא כאוכל חצי שיעור מנבילות וטרפות". וביאר הר"ן (שם) כי אף שמשמעות דבריו של הנשבע היתה לאסור על עצמו שיעור אכילה שלם, כיון שה'חצי שיעור' ראוי להצטרף ולהשלים לשיעור, הרי זה ככל 'חצי שיעור' האסור מן התורה כי 'חזי לאיצטרופי'.

והקשה הגר"ע איגר (תשובות רע"א סו"ס קנד): אדם יכול 'להישאל' (להתחרט) על שבועתו, וכשהחכם

'דון מינה ואוקי באתרה' או 'דון מינה ומינה' יום שישי כ"ד אדר א' ה'תשע"ו

והקשו אחרונים (לח"מ הל' מעשה הקרבנות פט"ז ה"ד, תר"ט מנחות

פ"ג מ"ה):

בהלכות מעשה הקרבנות (פ"ז ה"ט) כתב הרמב"ם: "האומר הרי עלי יין, לא יפחות משלשה לוגין, הרי עלי שמן לא יפחות מלוג". ולפי האמור בגמרא (מנחות קז, א) הלכה זו שנדבת שמן למזבח היא מלוג ומעלה היא לדעת הסובר 'דון מינה ומינה'. כי את עצם הדין שמנדבים שמן למזבח (כקרבן בפני עצמו ולא כחלק מקרבן מנחה) לומדים מפרשת מנחה (דון מינה) וגם את פרטיו, היינו השיעור הנדרש, לוג, לומדים מקרבן מנחה (ומינה). מה שאין כן למאן דאמר 'דון מינה ואוקי באתרה', הרי אף שעצם דין נדבת שמן נלמד מקרבן מנחה (דון מינה) - את פרטיו לומדים מנסכים, כי קרבן שמן דומה לנסכים שקרבים על המזבח בפני עצמם (ואוקי באתרה) וכשם ששיעור נסכים הוא שלשה לוגים אף שמן שיעורו שלשה לוגים. ולכאורה הרמב"ם סותר את עצמו כי מצד אחד פסק כדעה האומרת 'דון מינה ומינה', ששמן לא יפחות מלוג, ומצד שני פסק כדעה ש'דון מינה ואוקי באתרה'!

ומבאר ה'כפות תמרים' (סוכה לו, ב):

ההלכה היא 'דון מינה ואוקי באתרה' (וכמו שפסק באן), וכן אמר רבינא "דכולי עלמא דון מינה ואוקי באתרה" (מנחות סב, א). אך בנדבת שמן יסבור הרמב"ם שאין לדמות שמן לנסכים, שהרי כל עיקר הדין שמנדבים שמן הוא בפרשת מנחה, ולא מסתבר ש'אתרה' של נדבת שמן הוא בנסכים, אלא אדרבה, יותר נראה ש'אתרה' הוא בפרשת קרבן מנחה, ולכן לומדים גם את שיעורו מפרשת מנחה.

הלכות שבועות פרק ז, הלכה א: הַתּוֹבֵעַ חֶבְרֵי בְּמִזְבֵּחַ... וְכָפַר וְנִשְׁבַּע, או שֶׁהִשְׁבִּיעוּ הַתּוֹבֵעַ, וְכָפַר - הָרִי זֶה הַנִּתְבַּע חֵיב בְּשִׁבְעַת הַפְּקָדוֹן... שֶׁבְּשִׁבְעַת הַפְּקָדוֹן, אַחֵר הַנִּשְׁבַּע מִפִּי עֲצָמוֹ, וְאַחֵר שֶׁהִשְׁבִּיעוּ אַחֵר וְכָפַר... חֵיב.

נחלקו תנאים בשבועת הפקדון (שבועות לו, ב):

רבי מאיר אומר, הנשבע מפי עצמו חייב ב'שבועות הפקדון' (ואם הודה שנשבע לשקר חייב בתשלומים ובקרבן אשם) בין בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין, אבל המושבע מפי אחרים חייב רק אם כפר בבית דין. והטעם: ב'שבועת הפקדון' נאמר רק דין נשבע מפי עצמו, ודין מושבע מפי אחרים נאמר רק ב'שבועת העדות' ולמדים ב'גזירה שוה' מ'שבועת העדות' שגם ב'שבועת הפקדון' - המושבע מפי אחרים חייב, כי רבי מאיר סובר 'דון מינה ומינה' - כיון שחיוב מושבע מפי אחרים נלמד מהכתוב ב'שבועת העדות' (דון מינה) לומדים משם (ומינה) גם את כל הפרטים. וכיון שב'שבועת העדות' חייב רק אם כפר בבית דין, כך גם ב'שבועת הפקדון' - מושבע מפי אחרים (שנלמד מ'שבועת העדות') חייב רק אם כפר בבית דין.

אבל חכמים סוברים 'דון מינה ואוקי באתרה', ואף שדין מושבע מפי אחרים נלמד מ'שבועת העדות' (דון מינה), פרטי הדין נקבעים על פי הכללים ב'שבועת הפקדון' (ואוקי באתרה), וכיון שב'שבועת הפקדון' חייב אף אם כפר שלא בפני בית דין (במושבע מפי עצמו), גם המושבע מפי אחרים חייב אף אם לא כפר בבית דין.

והרמב"ם כאן פסק כחכמים (שבועות לו, ב) שאין הבדל בין נשבע מפי עצמו לנשבע מפי אחרים, ובשניהם חייב אף אם לא כפר בבית דין (כסף משנה).

מתי מעיד המלך בבית דין? שבת קודש כ"ה אדר א' ה'תשע"ו

העדות הוא כשנשבע להעיד בדיני נפשות, והרי אין חייבים שבועה "אלא על כפירת עדות ממון" (לעיל פ"ט ה"ג)?

ומבאר ה'שב שמעתתא' (ש"ז פ"א):

יש להעמיד את דין הרמב"ם (בהלכות שגגות) בעדות נפשות שמעורב בה גם דין ממון, כגון שהבעל הביא עדים שזינתה אשתו ובכך מפסידה כתובתה. וכיון שנתחייב המלך להעיד מצד דיני הנפשות שבעדות זו והיא כוללת בתוכה גם דין ממון (הפסד הכתובה) חייב קרבן שבועה כשנשבע לשקר.

והר"מ חביב מתוך:

מלך אינו מעיד בבית דין משום כבודו רק כאשר בעלי הדין הם מאנשי העם, אבל אם אחד מבעלי הדין הוא מלך אחר, עדות המלך על חברו אינה זלוול בכבודו, ויתכן שיתחייב גם בשבועת העדות.

ובאופן אחר יש לומר: המלך אינו מעיד כלל ופטור משבועת העדות רק כשהעדות היא בזמן מלכותו, אבל אם שבועת העדות היתה בעודו הדיוט ואחר כך נתמנה למלך, חייב להביא קרבן על השבועה שנשבע לפני כן.

הלכות שבועות פרק י, הלכה א: הָיוּ עֵדָיו או אַחֵר מִקֵּץ פְּסוּל... או שֶׁהָיָה אַחֵר מִקֵּדְיוֹ מִלֵּךְ, שְׂאִינוּ רֹשָׁא לְהָעִיד... וְכָפַר וְנִשְׁבַּע - פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הָעֵדוּת.

שבועת העדות (מי שחייבוהו להעיד ונשבע לשקר שאינו יודע, חייב קרבן) אינה נוהגת במלך שנאמר 'שום תשים עליך מלך', שתהא אימתו עליך, ובזיון הוא למלך להעיד בפני בית דין (שבועות לא, א, ורש"י שם).

והקשו אחרונים (תוס' יו"ט הוריות פ"ב מ"ה. תוס' יום הכפורים יומא

עד, א, ועוד):

בהלכות שגגות (פ"י ה"ז) כתב הרמב"ם "המלך וכהן משיח מביאין קרבנם על שבועת העדות", ואם כן המלך ראוי להעיד והרי זו סתירה לדבריו כאן שאין המלך מעיד! ותירץ ה'תוספות' יום טוב: מלכי בית דוד אינם מעידים בדיני ממונות, אבל בדיני נפשות החמורים, מעידים. ולכן יתכן שהמלך יביא קרבנו על שבועת העדות.

וב'תוספות' יום הכפורים' (להר"מ חביב. יומא עד, א) הקשה: איך אפשר לומר שחיוב המלך להביא קרבן על שבועת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – י"ט ב"ה אדר א' תשע"ו

שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלויה בתחתון. (12) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב.

- ד. המלח עצמו שנקב או נתמלך והקרום קיים - 15
פשרה. ואם נשפך פנים או נמס פדונג - טרפה¹³. 16
(13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב.

- ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול 17
שפשמאל בין לחלל קטן שפנימין - טרפה. אבל אם 18
נקב בשר הלב ולא הגיע לחללו - מתר. וקנה הלב, 19
והוא המזרק הגדול¹⁴ שיוצא ממנו לראה - הרי הוא 20
פלג, ואם נקב לחללו במשהו - טרפה. 21
(14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.

- ו. מרה שנקבה וכבד סותמה - מתרת¹⁵. ואם לא 22
נסתם הנקב, אף על פי שהוא סמוך לכבד - טרפה. 23
(15) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחבורה סותם את הנקב.

- ז. נזיה¹⁶ שנמצאת במרה: אם היתה כמו גרעינה 24
של תמרה, שאין ראשה חד - מתרת¹⁷; ואם 25
ראשה חד כגרעינת הזית - אסורה, שהרי נקבה 26
אותה פשונכנסה; וזה שלא יראה הנקב, מפני 27
שהגלד¹⁸ פי המכה. 28

- (16) גרעין. ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך 16
הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך 17
הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל 18
ידי נענוע שנענעה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט 19
מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. (18) שעלה 20
קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין.

- ח. קני הכבד¹⁹, והן המזרקין שבו שבהן הדם 29
מתפשל, אם נקב אחד מהן במשהו - טרפה²⁰. 30
לפידו, מחט שנמצאת בחתוף הכבד²¹: אם היתה 31
מחט גדולה, והיה הקצה החד שלה לפנים²² - 32
פידוע²³ שנקבה²⁴ פשונכנסה; ואם היה הראש העגל 33
לפנים²⁵ - אומרים: דרך סמפונות הלכה²⁶, ומתרת. 34

(19) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, 19
שהם הם המזרקים. (20) והראב"ד והראשונים חולקים על 20
רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד 21
אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות 22
שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד 23
כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק 24
אם נשארו הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה 25
כקיתון. (21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים.

יום א' י"ט אדר א' ה'תשע"ו

הלכות שחיטה

פרק שש

(1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט 1
שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים 2
ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעים 3
אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר 4
כנטול דמי.

- א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב 1
אחד מהן לחללו² במשהו - טרפה. ואלו הן: תרפץ 2
הושט, וקרום של מלח הראש³, והלב עם הקנה שלו, 3
והמרה, וקנה הכבד⁴, והנקבה, והפרס⁵, והמסס⁶, 4
ובית הפוסות⁷, והדקין⁸, והראה עם הקנה שלה⁹. 5

(2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, 1
ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב 2
העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים 3
שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 4
(3) תחתון הסמוך למוח. (4) הקנה המתפצל מתחת לחזה 5
ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. (5) במשנה 6
שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", 7
שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה 8
הוא בשר החופה את רוב הכרס. (6) מקום בסוף הכרס 9
מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות 10
לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו 11
מתמססים האוכלין. (7) סוף הכרס עשוי ככובע וכנס 12
ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב 13
סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה 14
ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית 15
הכוסות להמסס כו'. (8) בלשון הגמרא: "בני מעיים", 16
שכולל גם הכרס וגם הדקין. (9) הקנה היורד מתחת לחזה 17
ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות.

- ב. תרפץ הושט - פבר בארנו שעורו, ושהוא 6
המקום מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן 7
הושט. אם נקב לחללו במה שהוא - טרפה. 8

- ג. שגי קרומות יש למלח שפראש. אם נקב העליון 9
הסמוך לעצם בלבד - הרי זו מתרת¹⁰; ואם נקב 10
התחתון הסמוך למלח¹¹ - טרפה. ומשיתחיל המלח 11
להמשך לשדרה, והוא מחוץ לפולין שהן תחלת 12
הענף, יהיה לקרומו דין אחר¹². ואם נקב חוץ 13
לפולין - מתר. 14

(10) שהטרפות תלויה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין 10
על המוח. (11) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס.
(41) שחברו מגין עליו.

יב. מחט שנמצאת בעבי בית הכסות⁴² מצד אחד
- פשרה. ואם נקבה נקב מפלש⁴³ לתוך חלל בית
הכסות⁴⁴, ונמצאת טפת דם⁴⁵ במקום הנקב⁴⁶ -
טרפה; שודאי קדם שחיטה נקב. אבל אם אין דם
במקום הנקב - הרי זה מתר; שודאי אחר שחיטה⁴⁷
דחקה המחט ונקבה.

(42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא
מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב
כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה.
משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכסות אפילו
עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה.
ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין
מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא
עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו
שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם.
ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה
בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם
טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי
המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ.
(47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם
ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו,
כשיש מחט דם נאחו ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם
בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קורץ
אפשר שהלחלוות העבירה את הדם.

יג. בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בגי מעיה, כגון
קרט של חליתית⁴⁸ וכיוצא בו - טרפה, שודאי נוקב.
ואם היה ספק נוקב⁴⁹ ספק אינו נוקב - תבדק⁵⁰. כל
אחד מן בני המעים שפסלת המאכל סובכת בהן,
והן הנקראים דקין, שנוקב - טרפה⁵¹. ויש מהן
מלפפין ומקפפין זו לפנים מזו בעגול, כמו נחש
שנוקב, ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה. אם נקב
אחד מהן לחברו⁵² - פשרה, שהרי חברו מגן עליו.

(48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר,
אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא
- תבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעיים או לא.
(51) וניקבו הדקין ששנינו במשנה פירושו כל אחד מהדקין
שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחברו שלא ניקב
החיצון שבכולן.

יד. ומעים שנוקבו ולחה⁵³ סותמתן - טרפה; שאין
זו סתימה עומדת⁵⁴. בגי מעים שפא זאב או פלב
וכיוצא בהן ונטלן⁵⁵, והרי הן נוקבין אחר שהניחן
- תולין בו ומתרת, ואין אומרינן: שפא במקום
נקב⁵⁶ נקב. נמצאו נוקבין⁵⁷, ולא נודע אם קדם
שחיטה נקבו אם אחר שחיטה - נוקבין בהן נקב

(22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (23) קרוב לוודאי.
(24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי
שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה
מחמת מכה אינו מגין. (25) והקצה החד לפי הקנה ואם
כן לא ניקבה. (26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על
כורחך ניקב אחד מהסמפונות, ולדעת רבינו - טריפה.

ט. היתה מחט קטנה - הרי זה טרפה²⁷; מפני ששני
ראשיה חדין, ודאי נקבה. ואם נמצאת בסמפון
הגדול שבכבד, והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו
נקנס המאכל לכבד - הרי זו מתרת. ובשר כבד
שהתליע²⁸ - מתרת²⁹.

(27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפנים.
(28) שנתהו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמא ניקבו
הסמפונות.

י. קבה שנוקבה, וחלב טהור³⁰ סותם את הנקב -
מתרת³¹. וכן כל נקב שהפשר³² או החלב³³ המתר
באכילה סותם אותו - הרי זה מתר. חוץ מחלב
הלב³⁴ והקרום שעל הלב פלו; והמחיצה שבאמצע
הבטן המבדלת בין איברי המאכל ואיברי הנשימה,
והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא
הנקראת טרפש הכבד; והמקום הלבן שבאמצעה³⁵;
וחלב המעי האחרון³⁶. שבאיברים אלו אין מגינן,
לפי שהן קשים³⁷; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו
פסותם. וחלב חיה³⁸ שפנגדו בבהמה אסור - אינו
סותם³⁹, אף על פי שהוא מתר באכילה.

(30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש
על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב
טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה.
(32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך
בבשרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק
בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם.
(35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא,
חלב שעל חלולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים
כעין חיטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל
אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה
אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי
הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה
מהודקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה
מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה,
ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה
שכנגדו בבהמה אסור, סותם.

יא. פס שנוקב⁴⁰ - טרפה. ואין לו דבר שישתם
אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית
הכסות שנוקב אחד מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב
אחד מהן לתוך חלל חברו - מתרת⁴¹.

(40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס

יח. שְׁנֵי פִּסְיִן יֵשׁ בְּקֶרֶקֶן: הַחֵיצוֹן אֲדָם כְּמוֹ בֶּשֶׂר, וְהַפְּנִימִי לְבָן כְּמוֹ עוֹר. נֶקֶב זֶה בְּלֹא זֶה - מִתֵּרֶת, עַד שֶׁיִּנְקְבוּ שְׁנֵיהֶן בְּמִשְׁהוֹ. וְאִם נֶקֶבוּ שְׁנֵיהֶן זֶה שְׁלֹא כִּנְגֵד זֶה - מִתֵּרֶת.⁷⁰

(70) ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהוושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין נכנסים דרך הוושט ויכול להיות שיזדמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חברו. וכתב המגיד משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף.

יט. הַטְּחוּל אֵינוֹ מִן הָאֵיבָרִין שֶׁנִּקְיָבְתָן בְּמִשְׁהוֹ, וּלְפִיכָף לֹא מָנוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים בְּכָלָן. אֲלֹא יֵשׁ לְנֶקֶב שְׁלֹו שְׁעוֹר שְׁאִינוֹ שָׂוֶה בְּכָלּוֹ. פִּיֵּצֵד? הַטְּחוּל - רֹאשׁוֹ הָאֶחָד עֲבָה, וְהַשֵּׁנִי דֵק, כְּבִרְיַת הַלְשׁוֹן. אִם נֶקֶב בְּרֹאשׁ הָעֵבָה⁷¹ נֶקֶב מְפֹלֵשׁ - טְרֵפָה. וְאִם נֶקֶב נֶקֶב שְׁאִינוֹ מְפֹלֵשׁ: אִם נִשְׁאַר תַּחְתּוֹי פְּעֻבֵי דִינָר שֶׁל זֶהב⁷² - מִתֵּרֶת; פָּחוֹת מִכָּאן - הָרִי הוּא כְּמִפְלֵשׁ וּטְרֵפָה. אֲבָל אִם נֶקֶב הֵדֵק - כְּשֶׁרָה⁷³.

(71) אמרו: אין הלכה כר' עזרא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. (72) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. (73) ובטחול של עוף אין טריפות כלל.

כ. כָּל אֶבֶר שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים בּוֹ: שֵׁאֵם נֶקֶב בְּמִשְׁהוֹ - טְרֵפָה, כִּף אִם נָטַל כָּלוֹ - טְרֵפָה⁷⁴. בֵּין שֶׁנָּטַל בְּחָלִי אוֹ בִיד⁷⁵ בֵּין שֶׁנִּבְרָא חֲסֵר⁷⁶. וְכֵן אִם נִבְרָא בְּשֵׁנֵי אֵיבָרִים מֵאוֹתוֹ אֶבֶר - טְרֵפָה; שֶׁכָּל הֵיתֵר - כְּנֻטָל הוּא חֲשׁוֹב⁷⁷. פִּיֵּצֵד? נָטַל אֶחָד מִן הַמַּעֲעִים אוֹ הַמֶּרֶה⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בֵהֶן⁷⁹, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בַּבְּהֵמָה - טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִמְצָא בָּהֶן שְׁתֵּי מַרְרוֹת אוֹ שְׁנֵי מַעֲעִים - טְרֵפָה. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל אִם נָטַל הַטְּחוּל אוֹ שֶׁנִּמְצָאוּ שְׁנַיִם - מִתֵּרֶת; שְׁאִינוֹ בְּכָלֵל הַמְּנִיזִין⁸⁰.

(74) שהוא חסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריפות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. (75) טריפה משום נטולה. (76) טריפה משום חסירה. (77) רבינו מפרש, כנטול כאילו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. (78) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. (79) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. (80) עם האיברים שניקבו טריפה.

כא. הַמַּעֲעִי הֵיתֵר שֶׁתִּטְרֹף בּוֹ הַבְּהֵמָה הוּא הֵיתֵר מִתַּחֲלָתוֹ וְעַד סוּפוֹ, עַד שֶׁנִּמְצָאוּ שְׁנֵי מַעֲעִים זֶה בְּצֵד זֶה מִתַּחֲלָה וְעַד סוּף כְּמַעֲעִי הָעוֹף; אוֹ שֶׁהִיהָ הַמַּעֲעִי

אֲחֵר וּמִדְמִין לוֹ: אִם הִיָּה הַנֶּקֶב הָרֹאשׁוֹן כְּמוֹתוֹ - כְּשֶׁרָה⁵⁸; וְאִם הִיָּה בִּינְיָהּ שְׁנֵוִי - קֹדֶם שֶׁחִטָּה נֶקֶב, וּטְרֵפָה. וְאִם מִשְׁמָשׁוּ הַיָּדִים בְּנֶקֶב הַסֶּפֶק⁵⁹ - כִּף צְרִיף לְמִשְׁמָשׁ בְּנֶקֶב שְׁמִדְמִין לוֹ, וְאַחֵר כִּף עוֹרְכִין⁶⁰ זֶה לָזֶה.

(53) בפנים המעיים יש ריר סמך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (54) אלא נודדת ממקום למקום. (55) אחר השחיטה. (56) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הזאב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא שנקובים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחזקת היתר. (57) ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. (58) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החדש דומה לנקב שאנו מסופקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. (59) שמשמוש הידים משנה את צורת הנקב. (60) מסדרים ומדמים.

טו. בְּנֵי מַעֲעִים שֶׁיּוֹצְאוּ לַחוּץ וְלֹא נֶקֶבוּ - מִתֵּרֶת. וְאִם נִתְּהַפְּכוּ⁶¹, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נֶקֶבוּ - טְרֵפָה; שְׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּחְזְרוּ כְּמוֹת שֶׁהָיוּ⁶² אַחֵר שֶׁנִּתְּהַפְּכוּ, וְאִינָה חִיָּה⁶³.

(61) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. (62) וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טרפה מטעם נקובה. (63) "ברא הקב"ה באדם כונוניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות".

טז. הַמַּעֲעִי הָאֶחָדוֹן, שֶׁהוּא שָׂוֶה וְאֵין בּוֹ עָקוֹם, וְהוּא שֶׁהָרֵעִי יוֹצֵא בּוֹ מִן הָעֵרֶוֶה, וְהוּא דְּבוּק בֵּין עֲקָרֵי הַיָּרְכִים - הוּא הַנֶּקֶבָה חִלְחֵלֶת⁶⁴. אִם נֶקֶב בְּמִשְׁהוֹ - טְרֵפָה, כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲעִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנֶּקֶב לַחֲלֵל הַבֶּטֶן⁶⁵, אֲבָל אִם נֶקֶב בְּמִקוֹם הַדְּבוּק בַּיָּרְכִים - מִתֵּרֶת⁶⁶. וְאֶפְלוּ נָטַל מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַדְּבִק בְּלוֹ - מִתֵּרֶת; וְהוּא שֶׁיִּשְׁתַּיִר מֵאֲרָפוֹ בְּשׁוֹר כְּמוֹ אֲרַבַּע אֲצָבָעוֹת⁶⁷.

(64) שהרעי מחלחל שם. (65) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (66) הואיל וירכיים מעמידות אותה. (67) וכן פירש הר"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתייר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפיסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור.

יז. הָעוֹף - אֵין לוֹ פֶּרֶס וְלֹא הֶמְסֵס וְלֹא בֵית הַפּוֹסוֹת; אֲבָל יֵשׁ לוֹ כִּנְגֵדוֹ זָפֶק⁶⁸ וְאֶרְקָבָן. וְכָל הַטְּרֵפוֹת שְׁוֹת הֵן בַּבְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף⁶⁹. וְזָפֶק שֶׁנֶּקֶב גִּגּוֹ בְּמִשְׁהוֹ - טְרֵפָה. וְאִי זֶהוּ גִּגּוֹ שֶׁל זָפֶק? זֶה שֶׁיִּמְתַּח עִם הַוֹּשֵׁט כְּשֶׁיִּצְאֵרִיף הָעוֹף צִוָּאָרוֹ. אֲבָל שְׁאֵר הַזָּפֶק שֶׁנֶּקֶב - מִתֵּרֶת.

(68) כיס שהאוכל נקבץ שם. (69) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושנים מהאום השמאלית ונקראות אונות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת.

ד. במה דברים אמורים? פשטתם מקום הנקב שפאנות פשוט¹⁶; אבל אם נסמך הנקב לעצם - אינו מגן. ואם היה נקב האנות דבוק בעצם ובכפשו¹⁷ - מתרת¹⁷.

(16) סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר, שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17) מפני שהבשר מונע את העצם מלהתפרק.

ה. האום של ראה שנמצאת סמוכה לדופן¹⁸, בין שהעלת¹⁹ צמחים²⁰ בין שלא העלת - חוששין לה שפא נקבה²¹. וכיצד עושין בה? מפרקין אותה מן הדופן, ונוהרין בה שלא תנקב²². אם נמצאת נקובה, ונמצא בדופן מכה במקום הנקב - תולין²³ במכה²⁴ ואומרים: אחר שחיטה נקבה פשנפרקה מן המכה; ואם אין מכה בדופן - בידוע שנקב זה²⁵ בראה היה קדם השחיטה, וטרפה.

(18) והוא-הדין סרוכה. (19) הריאה. (20) אבעבועות הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן. (21) כיון שנמצאה בה ריעותא. (22) בגמרא: מייתי סכינא דחליש פומיה, ופירש"י פיו חדוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23) דוקא כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם היתה סרוכה במכה וחורץ למכה טריפה, כי מה תועיל המכה לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24) אף אם נמצאה הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין תולין בה כלל. (25) והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך לבדוק את הריאה בנפוחה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה מגיד-משנה וכסף-משנה כאן.

ו. הראה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא²⁶ שאין הרוח נכנסת בו ואינו נתפח - הרי זו כנקובה, וטרפה²⁷. וכיצד בודקין אותו? קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיתו. אם נמצאת בו לחה²⁸ - מתרת; שפחמת הלחה לא נכנסה שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה - נוהגין עליו²⁹ מעט רק או תבן או קנה וכיוצא בהן, ונופחין אותה. אם נתנדנד - פשרה; ואם לאו - טרפה, שאין הרוח נכנסת לשם³⁰.

1 יוצא בענף מן הפד והרי הוא מבדל, בין בעוף בין בבהמה; אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהם מבדלין באמצע - הרי זו מתרת, ואין פאן יתר.

פרק שביעי

(1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותה; וריאה שנשפכה כקיתון; ריאה שנמצא בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתיים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושוט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

א. שני קרומות יש על הראה. אם נקב זה בלא זה² - מתרת; ואם נקבו שניהן - טרפה³. אפלו נגלד⁴ הקרום העליון⁵ פלו והלף לו - מתרת. והקנה שנקב מן החזה ולמטה במשהו - טרפה⁶. והוא המקום שאינו ראוי לשחיטה בנקבה למטה.

(2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששינוי ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה.

ב. התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך נקבה הראה ואחר כך גמר השחיטה - הרי זו טרפה, הואיל ונקבה קדם גמר שחיטה⁷. וכן כל פיוצא בזה⁸.

(7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה.

ג. אחד מסמפוגי ראה שנקב, אפלו נקב לחברו⁹ - טרפה¹⁰. וראה שנקבה, ועלה קרום במכה ונסתם הנקב - אינו פלום¹¹. נקבה האום של ראה¹², אף על פי שהדופן סותמתה - טרפה¹³. ואם נקבה במקום חתונה האנות¹⁴ שלה, והוא המקום שרוכצת עליו¹⁵ - פשרה.

(9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וכסף-משנה. וראה גם לקמן הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שסופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. רָאָה שְׁנִמְצָאוּ בָּהּ שְׁתֵּי אֲבָעֻבּוּעוֹת סְמוּכוֹת זו לְזוֹ - טְרֵפָה⁴³; שֶׁהַדָּבָר קָרוֹב הַרְבֵּה שֵׁשׁ נֶקֶב בִּינִינָהּ, וְאֵין לָהּ דֶּרֶךְ בְּדִיקָה. הִיתָה אַחַת וְנִרְאָה כְּשֵׁתִים - נֹקְבִין הָאֶחָת. אִם שָׁפְכָה לָּהּ הָאֶחָת - אַחַת הִיא וּמִתְרַת⁴⁴, וְאִם לֹא - טְרֵפָה.

(43) יש כמין סדק באמצעיתה, ונראים כשתים. (44) אם אין בהם לחה, מים סרוחים או עכורים.

יב. הִרְאָה שְׁנֵת מִסְמָסָה - טְרֵפָה⁴⁵. פִּיֵּצָד? כְּגוֹן שְׁנִמְצָאָת שְׁלֵמָה, וְכִשְׁתּוֹלִין אוֹתָהּ - תִּתְחַדֵּךְ וְתִפְלֵ חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת. רָאָה שְׁנִמְצָאָת נִקְוָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּד הַטֶּבַח מְמַשְׁמֵשׁ - מִתְרַת, וְתוֹלִין בִּידוֹ וְאוֹמְרִין: מִיֵּד הַטֶּבַח נִקְבָּה אַחֵר הַשְּׁחִיטָה. נִמְצָא הַנֶּקֶב בְּמָקוֹם אַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֵדָם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - נֹקְבִין בָּהּ נֶקֶב אַחֵר וּמִדְמִין⁴⁶, כְּשֵׁם שֶׁעוֹשִׂים בְּכַנֵּי מַעֲשִׂים⁴⁷.

(45) שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גורדו מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר. והמגיד-משנה פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך שהרופא גורדו, חשבינן ליה כנקוב. (46) נקב לנקב. (47) למעלה פרק ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה ניקב וטריפה.

יג. וְאֵין מְדַמִּין מִרְאֵה שֶׁל בְּהֵמָה דִּקְהָ⁴⁸ לִרְאֵה שֶׁל בְּהֵמָה גִּסָּה, אֲלֵא מִדְּקָה לְדְקָה וּמִגִּסָּה לְגִסָּה. נִמְצָא הַנֶּקֶב בְּאֶחָד מִן הָאֲבָעֻבּוּעוֹת⁴⁹ - הֲרִי זוֹ טְרֵפָה, וְאֵין אוֹמְרִין: נֶקֶב אֲבָעֻבּוּעַ אַחֵר וְנִנְעֵרָךְ, שְׁאֵין הַדָּבָר נֶפֶר.

(48) שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה. אבל רש"י פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונא שהיא קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא גדולה. (49) בגמרא שם מו: אין מקיפין בבוועי, ופירש"י: בועה שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממשמשת, ואין לתלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה ולראות אם מראה הנקבים שוים, שבבועה העשויה להשתנות בכל שעה ושעה, יש לחשוש שמא מראה אחר היה ונשתנה. וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר.

יד. מַחֲט שְׁנִמְצָאָת בְּרֵאָה⁵⁰ - נֹפֶחֶת אוֹתָהּ⁵¹. אִם לֹא יֵצֵא מִמֶּנָּה רוּחַ - בִּידוּעַ שְׁזָאָת הַמַּחֲט דֶּרֶךְ סְמוּפוֹנוֹת נִכְנָסָה⁵² וְלֹא נִקְבָּה. וְאִם נִתְחַתְּכָה הִרְאָה קֵדָם נִפְיָהָ וְנִמְצָאָת בָּהּ הַמַּחֲט - הֲרִי זוֹ אֶסְוֶרָה⁵³; שֶׁהַדָּבָר קָרוֹב שְׁנִקְבָּה⁵⁴ כְּשֶׁנִּכְנָסָה.

(50) כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. (51) שם מח: כרבנן המכשירים. ודוקא על ידי נפיחת הריאה, וכן כתב הר"ף. (52) וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד של המחט לפניו. ואינו דומה לכבד, שפסק למעלה פרק ו

(26) שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה בנפיחה. (27) מטעם נקובה. (28) מוגלא, בגמרא. (29) על האטום לאחר שנקרע. (30) והרי היא כנקובה, כמבואר למעלה.

ז. רָאָה שֶׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִבְרָה³¹ כְּשֶׁנֹּפֶחֶת אוֹתָהּ: אִם נֶפֶר הַמָּקוֹם שְׁמִמָּנוּ תִּשְׁמַע הִבְרָה - מוֹשִׁיבִין עָלָיו רֶק אוֹ תֵּבֶן וְכִיּוּצָא בּוֹ³². אִם נִתְנַדְּג - בִּידוּעַ שֶׁהִיא נִקְוָה, וְטְרֵפָה. וְאִם לֹא נֶפֶר הַמָּקוֹם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמִים פּוֹשְׁרִין וְנֹפֶחֶת אוֹתָהּ. אִם בְּקֶבֶק³³ הַמִּים - טְרֵפָה³⁴; וְאִם לֹא - בִּידוּעַ שֶׁקְרוֹם הַתַּחְתּוֹן בְּלִבְד נֶקֶב, וְהָרוּחַ תִּנְהַג³⁵ בֵּין שְׁנֵי הַקְרוֹמוֹת, וּמִפְּנֵי זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל דְּמָמָה בְּשַׁעַת נִפְיָהָ.

(31) כגון נוצה. (32) כשכש. גירסא אחרת: "אם בצבץ", מלשון נדנוד. (33) בידוע שהיא נקובה. (34) הולכת. (35) שם. רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשוירי.

ח. זֶה עֶקֶר גְּדוֹל יִהְיֶה בִּידוּךְ³⁶: שֶׁכָּל רָאָה שְׁנֹפֶחֶת אוֹתָהּ בְּפוֹשְׁרִין וְלֹא יִבְקַב הַמִּים - הֲרִי הִיא שְׁלֵמָה מִכָּל נֶקֶב.

(36) שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן נימוח.

ט. רָאָה שְׁנִשְׁפְּכָה בְּקִיתוֹן, וְקְרוֹם הָעֵלִיּוֹן שֶׁלָּהּ קִיִּם שְׁלֵם בְּלֹא נֶקֶב: אִם הַסְּמוּפוֹנוֹת עוֹמְדִים בְּמָקוֹמָם וְלֹא נִמְוָחוּ - בְּשָׂרָה; וְאִם נִמְוָח אֶפְלוֹ סְמוּפוֹן אֶחָד - טְרֵפָה³⁷. פִּיֵּצָד עוֹשִׂין? נֹקְבִין אוֹתָהּ וְשׁוֹפְכִין אוֹתָהּ בְּכָלִי שֶׁהוּא שׁוּעַ בְּאֶבְרָם³⁸ וְכִיּוּצָא בּוֹ. אִם נִרְאָה בָּהּ חוֹטִין לְבָנִין - בִּידוּעַ שְׁנִמְמוֹקוֹ הַסְּמוּפוֹנוֹת, וְטְרֵפָה; וְאִם לֹא - בְּשׁוֹר הִרְאָה בְּלִבְד הוּא שְׁנִמְמוֹק, וְכִשְׂרָה³⁹.

(37) מחופה עופרת וחלק. (38) שם: ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים, כשרה. (39) שם מח. העלתה צמחים.

י. רָאָה שְׁנִמְצָאוּ בָּהּ אֲבָעֻבּוּעוֹת⁴⁰: אִם הָיוּ מְלֵאִים רוּחַ, אוֹ מִים זָפִים, אוֹ לָחַה הַנִּמְשָׁכָת כְּדָבָשׁ וְכִיּוּצָא בּוֹ, אוֹ לָחַה יְבֵשָׁה וְקָשָׁה אֶפְלוֹ כְּאֶבֶן⁴¹ - הֲרִי זוֹ מִתְרַת; וְאִם נִמְצָאָת בָּהּ לָחַה סְרוּחָה אוֹ מִים סְרוּחִין אוֹ עֲכוּרִין - הֲרִי זוֹ טְרֵפָה. וְכִשְׁמוּצִיא הַלָּחַה וּבִדְקָה אוֹתָהּ - צָרִיךְ לְבַדֵּק הַסְּמוּפוֹן שֶׁתַּחְתָּיה⁴². אִם נִמְצָא נֶקֶב - טְרֵפָה.

(40) בגמרא שם: טינרי, כלומר קשים כאבן. (41) שתחת האבעבוע, הואיל שהוא מקום מקולקל, יש לחשוש שמא ניקב הסמפון, ואין שם בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה שנשפכה כקיתון בהלכה הקודמת, ובוה מסולקת קושיית הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה. ראה במגיד-משנה. (42) לא שנא מלאים מים זכים, לא שנא מים סרוחים. ודוקא שהן נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים כאבן, אפילו סמוכים אהדדי כשרה (מ"מ).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(62) בחולין מז: האי ריאה דרמיא לאופתא טריפה", ומפרש רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש בכמה מקומות אופתא - בקעת. (63) שיש שתי לשונות בגמרא בפירוש המילה "דמיא", אם דומה במראהו או במישוש, ולא הוכרעה הלכה כמי. (64) נוטה מעט לאדמימות או לצהוב. (65) כן כתוב בשם רבינו האי גאון: וששאלתם מראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין.

יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלו הן: שחורה כחולה⁶⁶, או ירקה כחציר⁶⁷, או אדמה⁶⁸, או כמראה הפכד. ואפלו היתה הראה פלה טלאים טלאים נקדות נקדות מארבע מראות אלו - הרי זו מתרת.

(66) צבע כחול כמראה לאזור. (67) בגמרא שם ככרתי, ותרגום של חציר כרתי. (68) בין כולה בין מקצתה. וכן נראה מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו', וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה אלא אם כן נשתנה המראה בריאה כולה.

כ. עוף שנפל לאור⁶⁹ והוריק לבו⁷⁰ או כבדו⁷¹ או קרקבנו או שהאדימו המעים⁷² שלו בכל שהוא⁷³ - הרי זו טרפה. שפל הירקים שהאדימו או האדמים שהוריקו מחמת האור בעוף - הרי הן כמי שנטלו, וטרפה⁷⁴. והוא שיעמדו במראה זה אחר ששלקו אותן מעט⁷⁵ וממרסין בהן⁷⁶.

(69) משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה ובשרה. (70) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו. (71) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו טריפה. אבל הרשב"א ב'תורת הבית' כתב: שאינו מחזור, שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו שאמרו: שיעור ירקותן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין הנקב פוסל בה, אין ירקותה במשהו אלא אם כן הוריקה כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעיים אלא כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה, שאם ינטל כל מקום ירקותה תהא תלושה ממקומה. ואפשר שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו. אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור היוקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה. (72) שמתולדותם הם ירוקים. (73) בגמרא שם: שיעור ירקותן כשיעור נקיבתן. מה נקיבתן במשהו, אף ירוקתן במשהו. (74) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחוסר ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט

הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפני טריפה דווריא ניקבה כשנכנסה, משום שמפוני הריאה רחבים והריאה קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של הריאה שהוא רך. (53) אפילו הראש העגול לפני, והקצה החד לחוץ - טריפה. (54) שדרך הושט לבלוע, ואין דרך הקנה לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה.

טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי הראה נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; הזקתה ששחר שחיטה תקב ותצא. יש שם⁵⁵ מראות, שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע - הרי הוא פנקוב. שאותו הבשר שנשתנו מראיו למראה זה - פמת הוא חשוב⁵⁶, וכאלו הוא הבשר שנהפך עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר: ומחית בשר חי בשאת. וביום הראות בו בשר חי. מפלל, ששאר הבשר שנשתנה אינו חי.

(55) כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו, ראה הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א. (56) זהו טעם כולל לכל המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

טז. ראה שנשתנו מראיה, בין מראה פלה בין מראה מקצתה: אם נשתנית למראה המת, אפלו נשתנית פלה - מתרת; ואם נשתנת למראה האסור, אפלו כל שהוא - טרפה; שהמראה האסור פנקב הוא חשוב⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸.

(57) ונקב פסול אפילו בכל שהוא. (58) בהלכה הקודמת.

יז. וחקש מראות אסורות יש בראה, ואלו הן: שחרה כדיו, או ירקה⁵⁹ פעין פשות, או פעין חלמן פיצה⁶⁰, או פעין חריע⁶¹, או כמראה הבשר. וחריע הוא הצבע שצובעים בו הפגדים, והוא דומה לשערות אדמות מעט ונוטות לירוקה.

(59) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל כמה גוונים, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום, צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. (60) שהוא מראה ירוק, שם. (61) בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם פירש, מוריקא כרכום, ובנדה נא: פירש חריע כרכום. וכן פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע מוריקא. ובפירוש המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב: "והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל קרטום".

יח. נמצאת פעין חריות של דקל⁶² - אוסרין אותה מספק⁶³, שזה קרוב למראה האסור⁶⁴. וכל המראות האלו אין אוסרין בהם עד שנפחים אותה וממרס בה כדיו. אם נשתנית למראה המת - מתרת⁶⁵; ואם עמדה פעינה - אסורה.

בהמה שצמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה; בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה שלוש ידיים; נטולה כיצד? וצומת הגידין ושיעורן; ושתחתן מכאן ותחיה ומכאן ותמות; שיעור הכוליא שתהיה כשרה; ואם לקתה או נמצאת בה ליחה.

- 11 א. חסרה² כיצד? שני איברים הן, שאם חסר
- 12 ממוננים³ - טרפה. ואלו הן: הראה והרגלים. וחמש
- 13 אנות⁴ יש לראיה. כשיהיה אותה אדם בידו ופניו
- 14 ראה פגגד פניו - שלש מן הימין, ושתיים מן
- 15 השמאל. ובצד ימין ממנה⁵ כמו און קטנה⁶, ואינה
- 16 בצד האנות. ויש לה כמו פיס בפני עצמה, והיא
- 17 בתוך הפיס. ואון זו הקטנה היא הנקראת ורדא,
- 18 מפני שהיא דומה לורד⁷. ואינה מן הימין. לפיכך⁸,
- 19 אם לא נמצאת הורדא - מתרת. שפך היא דרפה: ¹⁹
- 20 יש בהמות תמצא בהם⁹, ויש בהמות לא תמצא
- 21 בהם. ואם נמצאת נקובה¹⁰, אף על פי שהפס שלה
- 22 סותם את הנקב - הרי זו טרפה¹¹.

(2) מתחילת ברייתה, אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו בסיני, כמבואר למעלה פ"ה ה"ב. (3) כלומר, שרגלי נמצאים בבהמה יותר מאחד, ובמנין קבוע. ודעת רבינו, שרק אלה נכללים במין חסירה, אבל אבר יחיד שניטל או חסר - טריפה, מפני שהוא כנקוב ונכלל במין "נקובה" על-פי הכלל: כל אבר שאמרו בו חכמים שאם ניקב - טריפה, גם ניטל או חסר - טריפה, כמו שכתב בפ"ו ה"ב. וראה ב"לחם משנה" [וב"תוספות" שם מב, א. ד"ה ניקב, כתבו: וניטל הלב והריאה והדקין, לא איצטריך למיתני, שבכלל נקובים הם. לקמן בפ"י ה"ט כותב הכסף משנה: "תחת חסירה, פרט כג טריפות", וקשה ליישב דבריו עם מה שאומר רבינו כאן, וכפי שנתבאר למעלה]. (4) אזנים, שם מז, א. (5) מן הריאה. (6) בלשון הגמרא: עינוניתא דוורדא. (7) שהיא דקה ואדומה כמותו (רש"י). (8) הואיל ואינה ממנין האונות. (9) סוגיא, שם. (10) דעת הגאונים שהיא רק סרוכה בכיס ואינה דבוקה יפה, ולפיכך אין הכיס מגין. (11) שהיא בכלל האום של הריאה, ואום שניקבה - טריפה, כמבואר למעלה.

- 23 ב. חסר מנין האנות¹² ונמצאת אחת מן השמאל או
- 24 שתיים מן הימין - טרפה. ואם נמצאו שתיים בימין
- 25 וזאת הורדא - הרי זו מתרת¹³.

(12) שם: חסר וכו' טריפה. (13) כי הוורדא משלימה את המנין, אבל אם חסרה אונה בצד שמאל, והוורדא היא בצד שמאל, אין הוורדא משלמת, מפני שאין דרכה לעמוד בשמאל אלא בימין (כסף-משנה בשם הר"ן).

- 26 ג. נתחלפו האנות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים
- 27 מן הימין בלא ורד¹⁴, או שהיה הורד עם השלש
- 28 בצד שמאל - הרי זו טרפה, שהיא חסרה¹⁵ מצד
- 29 הימין¹⁶.

(14) אבל אם היה ורד מצד הימין, היא משלמת לשתיים

מעט, וסופו שיירקב ויינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקובתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטריפות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירקות דומה לנקב, דבנקב אינה טריפה עד שיעבור לחלל, שאם לא עבר לחלל יכולה להתרפאות ולחיות, מה-שאינ-כן בהוריקו כיון שלקה האבר, מתחלחל מעט מעט, ואע"פ שלא הגיע לחלל עכשיו, מכות האש עשויה לרדת למטה למטה ולנקוב, אלא שעתה אינו ניכר. ולפי זה, בלב וקורקבן טריפה אפילו הירקות היא רק עליהם (מבחוץ. (75) גמרא שם: ירוקים שהאדימו ושלקו והוריקו כשרים, אבל רבינו מפרש שהוא-הדין אדומים שהוריקו ושלקו וחזרו והאדימו כשרים, משום האי טעמא גופא, ששינוי המראה בא מחמת העשן, שהעשן עושה מירוקים אדומים, ולפעמים מאדומים ירוקים, ראה מגיד-משנה. (76) כלומר, ממשמשים בהם פן יעבור המראה. כסף-משנה. והראה מקורו משם נ. ממשמש בהו ואידמו.

- 1 כא. פל עוף שנמצאת הפכד שלו כמראה בני
- 2 מעים⁷⁷, או שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשניין
- 3 אחר שליקה ומריסה כמו שבארנו - בידוע שנפל
- 4 לאור⁷⁸ ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא
- 5 בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנויים⁷⁹,
- 6 וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים והוריקו
- 7 האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו,
- 8 וטרפה. וכן הנשט שנמצא העור החיצון שלו לכן⁸⁰
- 9 והפנימי אדם, בין בעוף בין בבהמה - הרי הוא
- 10 פאלו אינו⁸¹, וטרפה.

(77) בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים". ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים. (78) שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכו'") ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הר"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעיים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם). (79) דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדעת הר"ף. (80) ומתולדתו הפנימי לבן, והחיצון אדום ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבהמה - שלגבי ושט אין הבדל בין עוף לבהמה. (81) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת.

פרק שמיני

(1) יבאר חסירה כיצד; ויתור או חליף או סריך באונות;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתרת בה"ד, וכשם שלענין תוספת אינה אונה אלא כשיעור
עלה של הדס, כן גבי חסרון לא נקרא חסר אם יש אונה
כגודל עלה של הדס (מגיד-משנה מכת"י). (25) אונה
אחת.

ז. נמצאת פלה שתי ערוגות, ואין לה חתוך אָזְנִים²⁶
15 - טְרֵפָה²⁷. וכן אם חסר גוף הָרָאָה²⁸, אף על פי
16 שֶׁלֹא נִקְבָּה - הָרִי זוּ פָּמִי שֶׁחָסַר מִנֵּן הָאֲנוֹת
17 וְטְרֵפָה²⁹. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצָא מִמֶּנָּה מְקוֹם יָבֵשׁ³⁰ עַד
18 שִׁפְרָה³¹ בְּצִפְרֵן - הָרִי זוּ פָּחֶסֶר³² וְטְרֵפָה, וְאִפְלוּ
19 הָיָה כָּל שֶׁהוּא³³.
20

(26) בגמרא שם: "שיעא". (27) שסוף-סוף חסר מנין
האונות. [קשה להבין, למה הוצרך רבינו להשמיענו דין זה
אחרי שפסק בהלכה הקודמת ששתי אונות דבוקות -
טריפה], וראה ב'כסף משנה'. וכן נראה מסיום דברי רבינו:
הרי זה כמי שחסר מנין האונות. (28) אע"פ שהקרום קיים.
(29) שחסרון מבפנים תחת הקרום נקרא חסרון, שם. ואם
תאמר הרי בפ"ז ה"ט פסק רבינו: ריאה שנשפכה כקיתון,
אם הקרום שלה קיים - כשרה, הרי שחסרון מבפנים לא
נקרא חסרון. יש לומר, שאם לא נימוקה אלא שיש בה איזה
קמט וחסרון, קים להו לחכמים שסופה להנקב וטרפה,
מה-שאינ-כן בנימוקה הריאה, כיון שנתפשט ההפסד כל-
כך, אם יש חשש שסופה להנקב כבר היתה נקובה, ולפיכך
כשרה (כסף-משנה). (30) שם מו, ב. (31) שיתפורר.
(32) מטעם חסירה ולא מטעם נקובה (כסף-משנה).
(33) וכן בנשתנה מראה הריאה למראה האסור, ראה למעלה
בפ"ז ה"טז, ובראב"ד שם.

ח. רָאָה שֶׁנִּמְצְאוּ נְפוּחָה כְּמוֹ עֵקֶר חֲרִיטֹת שֶׁל דָּקָל³⁴
21 - אוֹסְרִין אוֹתָהּ מִסִּפָּק. שְׁוֵי תוֹסֶפֶת מִשְׁנָה בְּגוּפָה,
22 וְשִׁמָּא תוֹסֶפֶת בְּגוּף פָּחֶסֶר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִנְיָן³⁵.
23 (34) שם הלכה יח, פסק רבינו אותו הדין כשנשתנו מראה
כעין חריות של דקל. מקור הלכות אלו: שם מו, ב: אמר
רפרם, ריאה הדומה לאופתא - טריפה. ומפרש רבינו,
אופתא חריות של דקל כמ"ש הרב המגיד בפ"ז. ושם
בסוגיא, לשונות חלוקות בכוונת דברי רפרם: איכא דאמרי
(יש אומרים) בגישתא, כלומר במישוש שקשה כעץ. ואיכא
דאמרי בחזותא, שהגון כחריות של דקל. ופסק רבינו כשתי
הלשונות, ובשני האופנים, כעיקר חריות של דקל וכעין
חריות של דקל - טריפה, ובשניהם "אוסרים אותה מספק".
(35) שהיתר כחסר, למעלה ה"ד.

ט. הִבְהִמָּה שֶׁפָּחַדָּה³⁶ וִירָאָה עַד שֶׁצִּמְקָה הָרָאָה
24 שֶׁלָּהּ וְקָרְבָּה לְהִיטֵי יָבֵשׁ: אִם פָּחַדָּה בְּיָדֵי שְׂמִים³⁷,
25 כְּגוֹן שֶׁשִּׁמְעָה קוֹל רֵעֵם אוֹ רָאָתָה זִיקִים וְכִיּוּצָא בָּזָה
26 - מִתֵּרָת; וְאִם פָּחַדָּה בְּיָדֵי אָדָם³⁸, כְּגוֹן שֶׁשִּׁחֲטוּ
27 לְפָנֶיהָ בְּהִמָּה אַחֲרֵת וְכִיּוּצָא בָּזָה - הָרִי זוּ פָּחֶסֶר
28 וְטְרֵפָה³⁹.
29

(36) משנה, שם נד, א. וברייתא נה, ב. ובמשנה נקראת
חרותה, היינו שקשה כחריות דקל, מפני יבשותה, כפירוש

שבימין, כמו שכתב בהלכה הסמוכה, והרי יש שלש בימין.
ולא נטרפה הבהמה בזה, שיש בשמאל יתרת, שלש במקום
שתיים, שדעת רבינו יתרת באונות מותרת, בהלכה הסמוכה.
(15) אונה. (16) מפני שוורדא העומדת בצד שמאל אינה
משלמת. ומשמע מזה, שאם לא חסרה אונה, והוורדא
עומדת בשמאל - כשרה, וכן נמצאו שתי וורדות - כשרה,
בניגוד לדעת רש"י. רבינו לשיטתו, שיתרת מותרת, כמסקנת
הגמרא שם, שאין הלכה כרבא ביתרת.

ד. נְתוּסְפוּ הָאֲנוֹת¹⁷ בְּמִנְיָנָם: אִם הִיְתָה הָאֵזֶן הִיתְרָה
1 בְּצַד הָאֲנוֹת אוֹ מִלְּפָנֵי הָרָאָה, שֶׁהוּא עֲמַת הַלֵּב¹⁸ -
2 מִתֵּרָת; וְאִם הִיְתָה עַל גְּבִיהָ, שֶׁהוּא לְעֲמַת הַצִּלְעוֹת -
3 הָרִי זוּ טְרֵפָה; שֶׁהִיתָר פָּחֶסֶר. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה¹⁹ כְּמוֹ
4 עֲלָה שֶׁל הַדָּס²⁰; אֲבָל פְּחוֹת מִזֶּה - אֵינָה אֵזֶן
5 וּמִתֵּרָת.
6

(17) שם מו, א. (18) בגמרא שם: מגוואי, כלומר מבפנים.
(19) בגדלה. (20) ואפילו יש בה כעלה של הדס רק לאחר
נפיחת הריאה - טריפה (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). וטעם
הדבר, שהרי בהמה בחייה ריאתה נפוחה תמיד (רדב"ז
מכת"י).

ה. אֵזֶן שֶׁנִּמְצְאוּ דְּבוּקָה²¹ בְּחִבְרָתָה הִסְמוּכָה לָהּ -
7 מִתֵּרָת. וְאִם נִסְמְכוּ שֶׁלֹא עַל הַסֵּדֶר, כְּגוֹן שֶׁנִּסְמְכָה
8 רִאשׁוֹנָה לְשִׁלִּישִׁית - טְרֵפָה²².
9

(21) גירסת ה'מגיד משנה' מכת"י, בדברי רבינו: און
שנמצאת דבוקה בחיתוך הסמוכה לחברתה, מותרת. ואם
נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה לשלישית או
מגב לגב שלא במקום החיתוך, טריפה. וכן נראה מהרבה
פוסקים ראשונים, שגרסו כן בדברי רבינו. ראה ב'כסף
משנה'. ולפי אותה גירסא, פירוש "שלא כסדרן" - שם מו,
ב - הוא: שלא כסדר שכיבתן זו על גב זו, היינו היא אמנם
דבוקה בחברתה הסמוכה לה, אבל לא מחיתוך של זו
לחיתוך של זו אלא מגב לגב או מחיתוך לגב וטריפה, אבל
גירסת ה'כסף משנה' כנוסח שלפנינו, ולפיה אין חילוק בין
חיתוך לחיתוך ובין גב לגב, אלא אם דבוקה בחברתה
הסמוכה, והן כסדרן, וכשרה בכל ענין שנסמכה, ורק אם
נסמכה ראשונה לשלישית זהו שלא כסדרן וטריפה. ראה
ב'כסף משנה' שכן פירשו דברי רבינו, רבינו ירוחם ו'הגהות
מיימוניות'. (22) שדיבוק שלא על הסדר עומד להתפרק
וסופו לינקב.

ו. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי הָאֲנוֹת פְּאֵנָה אַחַת וְאֵינָן נִרְאוֹת
10 כְּשֵׁתִים דְּבוּקוֹת²³: אִם הָיָה בִּינֵיהֶן כְּמוֹ עֲלָה
11 הַהָדָס²⁴, בֵּין פְּעֻקָּרָן בֵּין פְּאֻמְצָעָן בֵּין פְּסוּפָן, פְּדִי
12 שִׁפְרָה שֶׁהֵן שְׁתֵּים דְּבוּקוֹת - מִתֵּרָת; וְאִם לֹא - הָרִי
13 זוּ חֶסֶרָה²⁵ וְטְרֵפָה.
14

(23) שאין להם חיתוך האונות והאומא חלקה, שם מו, ב:
"שיעא". אבל אם היו נראות כשתיים דבוקות - כשרה, מכיון
שסמוכות הן הרי זה כסרוכות כסדרן וכשרה. ראה בה"ה.
(24) שזהו השיעור להיכר האונה. ולמד זאת רבינו, מדין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחמת שהחיתוך באותו מקום מכאיב לה והיא טריפה (מגיד-משנה). ועי' בהט"ו.

יב. נִשְׁפָּר הָעֶצֶם⁵³ לְמַעַל מִן הָאֲרֻכָּה⁵⁴: אִם יֵצֵא
16 פָּלוּ אוֹ רְבוּ לַחוּץ - הָרִי זֶה פָּמָה שְׁנַחְתָּךְ וְנָפַל,
17 וְטָרְפָה; וְאִם הָיָה הַבָּשָׂר אוֹ הָעוֹר⁵⁵ חוּפָה רֹב עֻבּוֹ
18 וְרֹב הַקָּפוֹ⁵⁶ שֶׁל עֶצֶם שְׁנֻשְׁפָּר - הָרִי זֶה מְתֵרֶת⁵⁷.
19 וְאִפְלוּ נָפַל מִקְצֵת הָעֶצֶם שְׁנֻשְׁפָּר וְהָלַךְ לֹא⁵⁸. וְגִידִים
20 הָרַפִּים אֵינָן חֲשׂוּבִין בְּבָשָׂר⁵⁹.
21

(53) משנה, חולין עו, א. ופירש רש"י: נשבר העצם ולא נחתך. (54) אבל למטה מן הארכובה הבהמה מותרת אפילו אם יצא כולו לחוץ, כרב שם, ב. (55) לבדו, שהעור הרי הוא כבשר, שם. (56) רבינו אינו מפרש מה זה רוב עוביו ומה זה רוב היקפו. רש"י מפרש: רוב עוביו, שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו נכסה. רוב היקפו, רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר. ורוב עוביו ורוב היקפו, היינו שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר, ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים. ורש"י מפרש: רוב עוביו ורוב היקפו, כעין רוב עוביה ורוב חללה האמור בגררת, שהעצם במקום אחד דק, ובמקום אחר גס, ופעמים יצא רוב עוביו לחוץ ולא רוב חללו, וצריך שיהיה מחופה רוב עוביו ורוב היקפו (מגיד-משנה). (57) הבהמה. ובספרים אחרים של רבינו, הגירסא: והאבר נמי מותר, היינו האבר שנשבר, כרב שם, שאם הבשר קיים - זה וזה מותר, בין הבהמה ובין האבר, מה-שאיין-כן בנשברה למטה מן הארכובה ואין עור או בשר חופין את רובו, אף-על-פי שהבהמה מותרת - האבר אסור, שאין שחיטת הבהמה מתירתו, כיון שהוא מדולדל, כמבואר במשנה. (58) הואיל ועור או בשר חופין את רובו, מעלה ארוכה אע"פ שחסר העצם (כסף-משנה בשם הרשב"א ב'תורת הבית'). (59) שסופם להקשות והולכים אחר הסוף, ולפיכך אם מחופה השבר בגידים אינו חיפוי. שם, עמ' ב.

יג. צִמַּת הַגִּידִין⁶⁰ הֵן בִּבְהֵמָה וּבְחֵיָה⁶¹ לְמַעַל מִן
22 הָעֶקֶב⁶² בְּמָקוֹם שֶׁתּוֹלֵין בּוֹ הַטְּבָחִים⁶³ הַבְּהֵמָה. וְהֵן
23 שְׁלֹשָׁה גִידִין לְבָנִים⁶⁴: אֶחָד עֶבֶה⁶⁵, וּשְׁנַיִם דָּקִים.
24 וּמִמָּקוֹם שֶׁתּוֹחִילוּ⁶⁶ וְהֵן קָשִׁים⁶⁷ וּלְבָנִים עַד שֶׁיָּסוּר
25 הַלֶּכֶן מִהֶן וְיִתְחִילוּ לְהִתְאַדָּם וְלִהְיוֹתָם⁶⁸ - הוּא צִמַּת
26 הַגִּידִים. וְהוּא בָּאֲרֵךְ שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה אֶצְבָּעוֹת בְּשׁוּרֵה⁶⁹.
27

(60) קשר שלשה גידים ומקום הידוקם. בגמרא: מקום שהגידים צומתים בו. (61) שם. (62) זו היא ארכובה הנמכרת עם הראש, ראה הי"א, והשם עקב הוא העצם הקטן המחבר את הפרקים, שנקרא בתלמוד: עילוי ערקומא (כסף-משנה). (63) בגמרא: היכא דפרעי טבחיא. (64) בגמרא שם, מונה "חיוורי" בין הסימנים של צומת הגידים. (65) שם, ב. (66) שיוצאים מן העצם ומהלכים בבשר, שהעצם למעלה מן הפרק, ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידים אדוקים בו (רש"י). (67) "אשוני" שם, וזהו הסימן השני של צומת הגידים. (68) בגמרא שם: וכמה? ארבעה בטדי, ומפרש רבינו "בטדא" ארבע אצבעות. ורש"י מפרש, "בטדא" אצבע. ואם כן, שיעור אורך צומת

רש"י שם. (37) כלומר, שהפחד שלה בא מסיבה שנעשה בידי שמים. (38) שהפחד שלה בא מסיבת מעשה בני אדם. (39) שבידי אדם אינה חוזרת ומבריא, אבל בידי שמים חוזרת ומבריא. רבינו לא גילה דעתו בדין פחדה בידי שאר בריות. ונראה שהוא סומך על הבדיקה שנאמרה בהלכה הסמוכה, ולכן לא נכנס כלל לדון בפלוגתא של רבי שמעון בן אלעזר ורבנן בדין זה (רדב"ז מכת"י).

י. פִּיצֵד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ⁴⁰? מוֹשִׁיבִין אֶת הָרֶאָה בְּמִים
1 מַעַת לַעֲת. וְאִם הָיָה זָמַן הָקָר - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ
2 בְּמִים פּוֹשְׁרִין, וּבְכָלִי שְׁאִין הַמִּים מִתְמַצִּין מִגִּבּוֹ
3 וְנוֹזְלִים, פְּדִי שְׁלֹא יִצְנֻנוּ⁴¹ בְּמִהְרָה. וְאִם הָיָה זָמַן
4 הַחֹם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמִים צוֹנֵן, בְּכָלִי שֶׁהַמִּים
5 מִתְמַצִּין מִגִּבּוֹ⁴², פְּדִי שֶׁיִּשְׁאַרוּ קָרִים. אִם חֲזָרָה
6 לְבְרִיתָהּ⁴³ - הָרִי זֶה בִּידי שְׁמִים וּמְתֵרֶת; וְאִם לֹא
7 חֲזָרָה - בִּידי אָדָם הִיא וְטָרְפָה.
8

(40) בסוגיא, שם. (41) שלא יתקררו. (42) בגמרא שם: משיכלי חיוורי, כלומר כלים עשויים מטיט לבן שעושין ממנו קיתונות ששותים בהם בימות החמה, שהמים מתמצים מגבם ועי"ז הם קרים. (43) שנתרככה.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִיָּתָה חֲסֵרָה רָגֵל⁴⁴ בְּתַחֲלַת בְּרִיתָהּ -
9 טְרִיפָה. וְכֵן אִם הִיָּתָה יָתֵרָה רָגֵל; שְׁכָל הֵיָתֵר - פְּחֵסֵר
10 הוּא⁴⁵. אֲכָל אִם הָיוּ לָהּ שְׁלֹשׁ יָדִים⁴⁶ אוֹ יָד אֶחָת -
11 מְתֵרֶת⁴⁷. לְפִיכָף, אִם נִחְתָּךְ הַיָּד שְׁלֵה - מְתֵרֶת⁴⁸.
12 נִחְתָּךְ הָרָגֵל: מִן הָאֲרֻכָּה⁴⁹ וּלְמַעַלָּה - טְרִיפָה; מִן
13 הָאֲרֻכָּה⁵⁰ וּלְמַטָּה - מְתֵרֶת. בָּאִי זֶה אֲרֻכָּה⁵¹ אָמְרוּ?
14 בְּאֲרֻכָּה שֶׁהוּא סוֹף הַיָּרֵךְ הַסְמוּךְ לַגּוֹף⁵².
15

(44) רבינו מתחיל כאן לפרש דיני האיבר השני, שאם חסר ממנינם - טריפה, כמבואר בה"א. (45) בגמרא שם: כל יתר כנטול, ומפרש רבינו כחסר בתחילת ברייתו. וכן נראה מפירוש רש"י שם שכתב, יתר אחד כחסר אחד וטריפה, שהוא כשמוטת הירך בבהמה שטריפה. ויש מפרשים: יתר כנטול, היינו כאילו היתר נטול ממקומו, והרי הוא כאילו ניקב או חסר מקומו, אבל הפוסקים מכריעים כפירוש רש"י ורבינו (לחם-משנה). (46) שתי הרגלים הקדמיות של הבהמה נקראות ידים, והאחוריות נקראות רגלים. (47) שרק חסר או יתר רגל - טריפה, אבל לא יד. סוגיא שם נח, ב. (48) הבהמה, אבל האיבר שנחתך אסור, ראה בפ"ה מהל' מאכלות אסורות ה"ב. (49) משנה, שם עו, א. (50) כמו ברך, מקום קשר וחיבור עצמות. (51) שלש עצמות הן, תחתון נקרא רגל, וארכובה שלו היא הנמכרת עם הראש. למעלה מאותה ארכובה עצם שני נקרא שוק, ובראשו התחתון של העצם השני סמוך לארכובה הם צומת הגידים, ובראשו העליון של אותו העצם היא ארכובה שכנגדו בגמל ניכר ששם בולט עצם בירך הגמל. למעלה מאותה ארכובה היא עצם הקולית (מגיד-משנה מכ"י). (52) היינו ארכובה שכנגדו בגמל ניכר. ומה שאמרו מן הארכובה ולמטה מותרת, היינו למעלה מצומת הגידים בעצם האמצעי, אבל אם נחתך במקום צומת הגידים טריפה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נטולה, ועי' בסמוך. (80) אין בו דין נקב ולא דין חסרון. עי' בפ"ו ה"ח.

יז. וכבר בארנו⁸¹, שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף במקום צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני שנחתכו הגידין. לפיכך, אם נחתכו הגידים לבדם והרגל קימת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידים⁸².

(81) בהט"ו. (82) והראב"ד משיג ואומר שחתוכת צומת הגידים - טריפה משום פסוקה, ושואל: מה בין חתוכה לפסוקה? ומה ששינו במשנה בלשון נטולה, הוא מבאר כגון שנעקרו מן הארכובה ונקפלו.

יח. נחתך בבהמה⁸³ האחד העצה לבדו - מתרת; שהרי נשאר שנים⁸⁴. נחתכו השנים הדקין - מתרת; שהרי האחד העצה גדול משניהן⁸⁵, והרי לא נטל כל הצמת אלא מעוטה⁸⁶. נחתך רבו של כל אחד מהן - טרפה⁸⁷; ואין צריך לומר שנחתכו כלן או נטלו כלן.

(83) חולין עו, ב. (84) בגמרא: שנשאר רוב מגין. (85) עבה מהם, ואם-כן נשאר רוב בנין. (86) ואפילו לדעת הראב"ד שנחתכו צומת הגידין - טריפה משום פסוקה, בפסוקה גם כן אינה טריפה אלא שנפסק הרוב. ראה בפ"ט ה"א. (87) כרב שם, ומשום שהלך לו רוב בנין ורוב מגין, שלא נשתייר שום אחד מהם שלם (מגיד-משנה בכת"י, וכסף-משנה).

יט. ובעוף⁸⁸, אפילו נחתך רבו של (כל) אחד⁸⁹ מן הששה עשר⁹⁰ - טרפה.

(88) שם. (89) בגמרא: אפילו נחתך אחד מהששה-עשר - טריפה. והואיל ומחמירים בעוף, שאפילו נחתך אחד טריפה, חוזרים אנו אל הכלל "ורבו ככולו" (כסף-משנה). (90) כמבואר בהי"ד.

כ. ועוף שנשתברו אגפיו⁹¹ - מתר, בבהמה שנחתכו ידיה⁹².

(91) משנה, שם נו, ב: נשתברו גפיה. (92) למעלה בהי"א. שאגפים בעוף כידיים בבהמה, ולפיכך אפילו אם נשברו סמוך לגוף - מותר (מגיד-משנה).

כא. כבד שננטלה פלה⁹³ - טרפה. ואם נשתיר ממנה⁹⁴ פזית במקום שהיא תלויה בו⁹⁵ וכזית במקום מרה⁹⁶ - הרי זו מתרת. נדלדלה הפכד⁹⁷ והרי היא מערה פטרפש⁹⁸ שלה - מתרת⁹⁹. נטל ממנה מקום שהיא תלויה בו¹⁰⁰ ומקום המרה, ואף על פי שהשאר קיים כמו שהיא - טרפה¹⁰¹.

(93) משנה, שם מב, א. (94) שם מו, א. (95) בגמרא: במקום שהיא חיה, ופירש רש"י שהכבד חיה, דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות. (96) בשני המקומות, כרב פפא שם. (97) נעקרה במקומות הרבה (רש"י). (98) כאן מעט וכאן מעט וכולה קיימת (רש"י).

הגידין ארבע אצבעות. והרשב"א בתשובה כתב כפירוש רבינו, שהרי נראה לעין שאפילו בבהמה דקה מתפשטים צומת הגידים יותר מארבע אצבעות. ועוד, קבלת הגאונים היא ש"בטדא" הוא ארבע אצבעות (כסף-משנה). וה'ערוך' גורס בגמרא "בטרי" וע"ש.

יד. ומגין גידים אלו בעוף - ששה עשר גידין⁶⁹. תחתן מן העצם של מטה⁷⁰ מאצבע תרה עד סוף הרגל שהוא עשוי קשקשים קשקשים.

שם. (69) טעות היא שנפלה בספרים, שהרי כל טריפות שמנו בבהמה, כנגדם בעוף. ורבינו בעצמו כתב בתשובה לחכמי פרובינצא, שמעולם לא עלה על דעתו כן, אלא שצומת הגידים בעוף במקום שהם בבהמה (כסף-משנה). והראב"ד בהשגותיו כתב: זה חידוש גדול. . . ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה, משם הם חיים ומפרנסים את הגוף. והרשב"א כתב שרבינו חזר בו, והסכים שמקום צומת הגידים בעוף כמו בבהמה (כסף-משנה).

טו. בהמה שנחתכו רגליה במקום צמת הגידין⁷¹ - טרפה. ואל תתמה ותאמר⁷²: כיצד תחתך למעלה מצמת הגידים והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן הארכבה העליונה, כמו שבארנו⁷³, ואם נחתך למטה מצמת הגידים⁷⁴ - אסורה? שבטרפות, תחתך מקאן ותחיה, ומקאן ותמות. ולא נאסרה בהמה זו⁷⁵ מפני שהיא חתוכת רגל במקום זה, אלא מפני שנחתכו הגידין, שחתכתן מקלל הטרפות כמו שיתבאר⁷⁶.

(71) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה - כשרה, מן הארכובה ולמעלה - פסולה. ובגמרא שם פירשו, שהכוונה במקום צומת הגידים. (72) בסוגיא, שם. (73) בהי"א. (74) הגירסא הנכונה היא: למטה בצומת הגידים, שאם למטה מצומת הגידים היינו הארכובה התחתונה, ודאי כשרה. (75) זו היא הסברה נוספת של רבינו, שאין מדמין נחתך למעלה מצומת הגידים נחתך במקום צומת הגידים, מכיון ששני סוגי טריפות הם, הראשון משום חתוכת רגל, והשני משום חתוכת הגידים (כסף-משנה). (76) בהי"ז.

טז. נטולה⁷⁷ כיצד? שלשה איברים הן⁷⁸, שאם נטלו - טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון. ואלו הן: צמת הגידים⁷⁹, והפכד⁸⁰, ולחי העליון.

(77) אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו למשה בסיני, כמבואר פ"ה ה"ב. (78) שנאמר בהם בפירוש - נטולה. אבל בשאר אברים, יש כלל: כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה (פ"ו ה"כ). ואין למנותו במין "נטולה" אלא במין "נקובה". (79) במשנה, שם. שנינו, וכן שניטל צומת הגידין. ורבינו כולל בזה גם נחתכו צומת הגידים, כמו שיתבאר בהלכה הסמוכה. ומלשון המשנה מבואר שהטריפות הוא משום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִתְּרַת¹¹². שְׁאֵם לֹא תֹאמַר בֶּן, נִמְצְאָה הַחֲסֵרָה
וְהַנִּטְוֶלָה אַחֵת. וְכָל אֲבֵר שְׁנֵאמַר בּוֹ: שְׁאֵם נִטְל -
מִתְּרַת, קָל וְחֹמֶר אִם חֹסֶר מִתְּחִילַת בְּרִיתָהּ וְלֹא נִבְרָא
16 - שֶׁהִיא מִתְּרַת.

109) כגון חסרת הרגל. 110) כגון הכבד וצומת הגידין.
111) שנחתך בכלל ניטל, כמ"ש בצומת הגידים.
112) שניטל בידי אדם יותר גרוע.
17 כה. בהמה שֶׁנִּטְוֶלָה הָאֵם¹¹³ שְׁלֶה, וְהוּא בֵּית
הָרָחִם¹¹⁴, או שֶׁנִּטְוֶלָה הַפְּלִיטָה¹¹⁵ - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
18 לְפִיכָּה, אִם נִבְרָאת בְּכֻלָּהּ אַחֵת¹¹⁶ או בְּשֵׁלֶשׁ
פְּלִיטָה¹¹⁷ - מִתְּרַת¹¹⁸. וְכֵן אִם נִקְבָּה הַפְּלִיטָה -
20 מִתְּרַת¹¹⁹.
21

113) משנה, שם נד, א. 114) בית הריון (רש"י).
115) משנה, שם. 116) שחסר מתחילת ברייתו.
117) וקיימא-לן: יתר כנטול הוא. 118) כמו שמבואר
בהלכה הקודמת: "וכל אבר שנאמר בו שאם ניטל מותרת,
קל-וחומר אם חסר מתחילת ברייתה, ולא נברא שהיא
מותרת". 119) שם נה, ב. וכן מוכרח גם מהכלל
שהשמיענו רבינו בפ"ו ה"כ, שכל אבר שאמר בו חכמים
אם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה, ומפני
שניטלה הכוליא כשרה, ברור שגם ניקבה כשרה.

22 כו. אף על פי שֶׁהַפְּלִיטָה שֶׁנִּטְוֶלָה או חֲסֵרָה - מִתְּרַת,
אִם נִמְצְאָה קִטְנָה בִּיתְרִית¹²⁰, וְהִקְטָנָה בְּדָקָה¹²¹ עַד
23 כְּפֹל וּבִגְסָה¹²² עַד כְּעֵנָב¹²³ - טְרֵפָה. וְכֵן אִם לָקְחָהּ
הַפְּלִיטָה¹²⁴, וְהוּא שִׁיעֵשָׁה בְּשָׂרָה¹²⁵ כְּבֶשֶׂר הַמֵּת
24 שֶׁהָבֵאִישׁ אַחֵר יָמִים, שְׁאֵם תֵּאָחַז בְּמִקְצָתוֹ יִתְמַסְמַס
וְיִפֹּל, וְהִגִּיעַ חֲלִי זֶה עַד הַלֶּכֶן שֶׁבִּתּוֹךְ הַפְּלִיטָה¹²⁶ -
25 הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִמְצְאָה בְּפִלְיָה לְחָה¹²⁷, אָף
עַל פִּי שְׁאִינָה סְרוּחָה, או שֶׁנִּמְצְאוּ בָּהּ מֵיִם עֲכוּרִין
26 או סְרוּחִים¹²⁸ - הָרִי זֶה טְרֵפָה; אֲבָל אִם נִמְצְאוּ בָּהּ
30 מֵיִם זָפִים - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
31

120) שם: ואפילו אם היתה קטנה מתחילת ברייתה (לחם-
משנה). אבל שאר הפוסקים אומרים, שרק אם הקטינה
מחמת חולי - טריפה, אבל אם היתה קטנה מתחילת ברייתה
- כשרה (כסף-משנה). 121) בבהמה דקה. 122) בבהמה
גסה. 123) שם. כענבה בינונית. ובעוף יש אומרים שאין
לו כוליא, ואם כן לא שייך בו טריפות הכוליא. ויש אומרים
שהיא בין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה שיש שם
כמין בשר, ואותו הבשר הוא הכליות (מגיד-משנה מכת"י).
124) שם. 125) ורש"י שם פירש לקחה מליאה מוגלא.
126) בגמרא, שהגיע עד החרין והוא מקום הלבן.
127) היינו מוגלא, שם. 128) שם.

יום ב' כ' אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר פסוקה, קרועה, נפולה, כיצד; עוף שנחבט על גבי
דבר קשה.

99) ואפילו נדלדלה במקום מרה ובמקום חיותה - כשרה
(מגיד-משנה). 100) כלומר, כזית ממקום זה, וכן ממקום
המרה בשיעור כזית. 101) שאלו שני הזיתים עיקר חיותה
של הכבד, ואם ניטלו הרי ניטל חיותה, ומה שנשתייר שאר
הכבד אינו מועיל כלום (כסף-משנה).

1 כב. נִשְׁאָר בָּהּ פְּזִיטָה¹⁰² בְּמִקְוֶה מְרָה וּכְזִית בְּמִקְוֶה
2 שֶׁהִיא תְּלוּיָהּ בּוֹ - פְּשָׁרָה. אֲבָל הִיא מְפֹזָר מְעֻט
3 בְּכָאֵן וּמְעֻט בְּכָאֵן, או שֶׁהִיא מְרֻדָּה¹⁰³, או שֶׁהִיא
4 אֶרֶץ בְּרִצּוּעָה - הָרִי זֶה סֶפֶק. וְיִרְאָה לִי, שֶׁהִיא
5 אֲסוּרָה¹⁰⁴.

102) כאן יש כפל דברים, שכבר נזכר דין זה בהלכה
הקודמת, אלא שכאן שינה לשונו, וכתב: כזית במקום מרה
קודם, ואחר-כך כזית במקום שהיא תלויה בו, וראה למטה.
103) מרוקע (רש"י). 104) מתקשים בהבנת דברי רבינו,
שהרי בעיית רב ירמיה היא בגמרא שם מו, א - ולא
איפשריטא, וממילא כל ספק איסור - להחמיר, ולמה כתב
רבינו "ויראה לי שהיא אסורה", כאילו זהו חידוש מסברת
עצמו? ומפרש ה'כסף משנה', שרבינו מדבר כשאחד משני
ה'כזיתים' שלם, והשני מפוזר או כרצועה, תדע שהוא אומר
בלשון יחיד "אם היה מפוזר" ולא בלשון רבים אם היו
מפוזרים. והעיקר, שעל-פי הדין צריך שישתייר אחד משני
ה'כזיתים' הללו, אלא משום שספק לנו אם הכזית הזה צריך
להיות במקום מרה או במקום חיותה, מחמירים שצריך
שניהם. ומשמיענו רבינו, שאם אחד משניהם הוא שלם,
והשני מלוקט או מרודד - אין מכשירים את הבהמה משום
ספק ספיקא: שמא הכזית הקיים הוא אותו הכזית שצריך
להשאר על-פי הדין. ואם תמצא לומר שלא, אולי מתלקט
או מרודד גם כן כשר. וזה מה שכתב: ויראה לי שהיא
אסורה. כי סברת עצמו היא, וטעמו של דבר, מפני שזה רק
ספק אחד אם יש שיור הדרוש, ולכן הבהמה אסורה מספק.

6 כג. לְחִי הָעֵלְיוֹן שֶׁנִּטְל - טְרֵפָה¹⁰⁵. אֲבָל אִם נִטְל
7 הַתְּתוֹנִין, כְּגוֹן שֶׁנִּגְמַם עַד מְקוֹם הַסִּימָנִין¹⁰⁶ וְלֹא
8 נִעְקְרוּ¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מִתְּרַת¹⁰⁸.

105) שאלו חכמי לוניל את רבינו בדין זה, וכתבו: "ואנחנו
בענינותנו עד היום הזה ולא מצאנו כתוב בשום חיבור
שנעשה בכל לשון (שניטל הלחי העליונה - טריפה). והיה
נראה בעינינו, כשאמר (במשנה חולין נד, א) ניטל לחי
התחתון כשר, רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור
(סימנים) וכל-שכן לחי העליון". [נורבינו בתשובתו מסביר
להם את ערכו של הלחי העליון בתהליך הנשימה,
שבהעדרו יכנס האויר הצונן ישר לתוך הריאה ותתקרב
ותמות הבהמה, וכלל בדינו, שכל שאין כמוה חיה -
טריפה]. 106) התלויים בין עיקר החיך ובין הלשון.
107) הסימנים מחיבורם בבשר. 108) משנה, שם. ובגמרא
מד, א: דאייגום איגומי.

9 כד. כָּל אֲבֵר שְׁנֵאמַר בּוֹ: שְׁאֵם הִיא חֲסֵרָה - טְרֵפָה¹⁰⁹,
10 בֶּן אִם נִטְל - טְרֵפָה. אֲבָל אֲבֵר שְׁנֵאמַר בּוֹ: אִם נִטְל
11 - טְרֵפָה¹¹⁰, אִינָה נֹאסֶרֶת אֲלָא אִם נִחְתַּף אוֹתוֹ
12 אֲבֵר¹¹¹; אֲבָל אִם נִבְרָאת חֲסֵרָה אוֹתוֹ אֲבֵר - הָרִי זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 א. פסוקה² פיצד? חוט השדרה שנפסק העור
2 החופה את המוח - טרפה³. ובלבד שיפסק רב הקפו;
3 אבל אם נסדק העור⁴ לארפו או נקב⁵ - מתרת. וכן
4 אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה⁶, או
5 שנתמעה המוח שבתוך החוט ונתגדגד⁷, הואיל ועורו
6 קיים - הרי זו מתרת⁸.
- (2) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה מסיני.
(3) אף על פי שהמוח קיים. (4) לומדים זה מגרירת
שנפסקה ברובה טרפה ובנסדקה לאורכה כשרה. כלומר,
שנסדקה לאורכה אינו בכלל פסוקה האמורה למשה מסיני
ולפיכך כשרה. (5) שאינה טרפה עד שייפסק ברובו. ויש
לשאול מדוע בגרירת ניקבה נקב מפולש הרי זו נבילה
כמבואר בפרק ג הלכה כד, וכאן סתם רבינו ומכשיר בכל
נקב. וכן הקשה הכסף משנה בעניין נסדקה לאורכה.
שבגרירת צריך שיישאר משהו למעלה ומשהו למטה ובחוט
השדרה כשר בכל אופן. וצריך עיון. (6) במשנה שנינו:
נשברה השדרה ונפסק החוט שלה טריפה. (7) אבל לא
נמס. (8) וכמו שאמרו: מוח זה לא מעלה ולא מוריד.
- 7 ב. המרד המוח ונשפף פמים או כדונג שנמס, עד
8 שימצא החוט כשמעמידו אינו עומד - הרי זו
9 טרפה. ואם אינו יכול לעמוד מפני כבדו - הרי זו
10 ספק⁹.
- (9) אם מחמת חולי הוא.
- 11 ג. עד היכן חוט השדרה? תחלתו מבחוץ לפולין
12 שבתחלת הערף, עד סוף פרשה שניה, שלא ישאר
13 אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת
14 האליה.
- 15 ד. ושלש פרשיות הן, ואלו הן: שלשה עצמות
16 דבוקין זה בזה למטה מחליות של שדרה. וחוט
17 השדרה בעוף - עד בין אגפים¹⁰. אבל למטה
18 ממקומות אלו - אין משגיחין על החוט הנמשך
19 לשם, בין שנפסק עורו בין שנמרד המוח.
- (10) יש מפרשים, מקום שאגפי העוף מתחברים לגוף. ויש
מפרשים, בין האגפים מקום שכבת האגפים על הגוף.
ובתוספות שם כתבו, שיש בזה ספק.
- 20 ה. קרועה¹¹ פיצד? בשור החופה את רב הפרס¹²,
21 והוא המקום¹³ מן הבטן שאם יקרע יצא הפרס¹⁴,
22 אם נקרע בשור זה - טרפה. אף על פי שלא הגיע
23 הקרע לפרס עד שנראית, אלא פיון שנקרע רב עבי
24 הבשר הזה¹⁵ או נטל - טרפה. וכמה שעור הקרע
25 בארכו? ארץ טפח. ואם היתה בהמה קטנה ונקרע
26 רב ארץ הבשר החופה את הפרס, אף על פי שאין
27 בארץ הקרע טפח - טרפה, הואיל ונקרע רבה.
- (11) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה בסיני.
- (12) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב
החיצונה טריפה. ובגמרא: כל הכרס כולו כרס הפנימי
ואיזהו כרס החיצון בשר החופה את רוב הכרס.
(13) ורש"י שם פירש קרום עב העובר על כל החלל וקורין
לו טינפא וישנו מן החזה ועד הירכיים והכרס הקרוי פנצא
מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה ורובו תחת אותו קרום.
(14) אבל אם ממקום שהכרס כלה ולמטה כשרה. (15) ולא
נקרע מעבר לעבר גם כן טריפה.
- ו. נקדרה¹⁶ הבשר הזה בעגול או בארץ, אם היה¹⁷
יתר מפסלע, והוא פדי שיפנס בו שלש גרעיני
תמרה זו פצד זו בדחק - הרי זו טרפה; שאם ימתח
קרע זה¹⁸ - יעמד על טפח.
(16) נחתך. (17) חסרון הקדירה. (18) חוט המקיף את
הקדירה לכשימתח יהיה טפח ונמצא רוחב הסלע שליש
טפח (שכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים).
- ז. בהמה שנפשט העור שעליה פלו, בין שנקרע¹⁹
פיך או בחולי, ונמצא בשר בלא עור - הרי זו
טרפה¹⁹. וזו היא שנקראת גלודה²⁰. ואם נשאר מן
העור²¹ רחב סלע על פני כל השדרה, ורחב סלע על
הטבור, ורחב סלע על ראשי איברייה - הרי זו
מתרת. ואם נטל פרחב סלע מעל כל פני השדרה,
או מעל הטבור, או מעל ראשי איברייה, ושאר כל
העור קיים - הרי זו ספק. ויראה לי, שמתירין
אותה²².
- (19) וזה מסוג קרועה. (20) והלכה כחכמים הפוסלים.
(21) אין ספק שהעור מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים
וכשנפשט כולו אי אפשר לבעלי חיים להתקיים. אבל היה
מקובל בידי חכמי התלמוד, שאם יישאר כסלע במקום
מסויים יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט מעט עד
שתתכסה כולה ויכולה לחיות, ואותו סלע הוא כגזע
וכשורש האילן שחיות כל האילן תלוי בו. ונחלקו
האמוראים בדבר היכן מקום הסלע שמשם מעלה ארוכה.
ושלוש שיטות בדבר: א. לאורך כל השדרה; ב. על הטבור;
ג. על כל ראשי האברים. ורבינו חושש לסברת כולם ולפיכך
החמיר עד שיישאר סלע בכל שלושת המקומות. (22) אף
על פי שלא נפשטה הבעיא וספק דאורייתא לחומרא פסק
רבינו להיתר, מכיון שבסוגיא שם מובאת דעת רב ורבי
יוחנן שאפילו נשאר כסלע בשאר המקומות בעור כולו
מציל, ואם כי דבריהם נדחו מהלכה, בכל זאת יש לסמוך
על דעתם במקום שיש עוד ספק אחד. ... וגלודה אסורה רק
בבהמה, אבל בעוף אפילו נמרטו אגפיה הגסים או הנוצה
הגסה כשרה, שהעור קיים ומגן עליה.
- ח. נפולה²³ פיצד? הרי שנפלה הבהמה ממקום
גבוה, שנבהו עשרה טפחים²⁴ או יתר, ונתרסק אבר
מאיבריה - הרי זו טרפה. וכיצד הוא הרסוק?
שיתרוצץ האבר ויחלה מחמת הנפילה עד שתפסד
צורתו ותארו²⁵. אף על פי שלא נקב ולא נסדק ולא

יג. הִנֵּה הִבְהֵמָה עַל רֹאשָׁהּ וְהִלָּכָה לָהּ הַמָּכָה כָּלפִי
זָנְכָה, אוֹ עַל זָנְכָהּ וְהִלָּכָה לָהּ כָּלפִי רֹאשָׁהּ, וְאָפְלוּ
הִנֵּה אוֹתָהּ בְּמִטָּה עַל כָּל הַשְּׂדֵרָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
לָהּ. וְאִם יֵשׁ בְּמִטָּה חֲלִילוֹת חֲלִילוֹת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.
וְאִם הִגִּיעַ רֹאשׁ הַמִּטָּה לְמִקְצֵת הַשְּׂדֵרָה - חוֹשְׁשִׁין
לָהּ. וְכֵן אִם הִנֵּה לְרֹחֵב הַשְּׂדֵרָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

יד. עוֹף שֶׁנִּחְבֵּט עַל דְּבַר קָשָׁה, כְּגוֹן פְּרִי שֶׁל חֲטִים
אוֹ קֶפֶה שֶׁל שְׂקָדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן⁴⁰ - חוֹשְׁשִׁין לְרִסּוֹק
אֲבָרִים. וְאִם נִחְבֵּט עַל דְּבַר רַךְ, כְּגוֹן כֶּסֶת כְּפֹלֶה
וְהִתְכֵּן וְהֵאָפֵר וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ.

(40) עַל פִּי הַכֹּלֵל בְּסוּגִיא שֶׁם: כָּל שֶׁאֵינוֹ מַחְלִיק וְנִכְבָּשׁ הוּא
דְּבַר קָשָׁה וְחוֹשְׁשִׁין מִשּׁוֹם רִסּוֹק אֲבָרִים.

טו. נִדְבָּקוּ כְּנָפָיו⁴¹ בְּדָבָר בִּשְׁעַת צִידָהּ וְנִתְחַבֵּט⁴²:
אִם בְּכִנּוֹף אַחַת נִאָּחַז - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴³; וְאִם נִאָּחַז
בְּשְׁתֵּי כְּנָפָיו וְנִתְחַבֵּט בְּגוֹפוֹ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁴.

(41) פִּירֵשׁ רִש"י שֶׁהִדְבֵּק מְרוּחַ עַל דָּף קֶטֶן וְהַעוֹף נִדְבָק
וּמִתְאַמֵּץ וּפּוֹרֵחַ קֶצֶת וְנוֹפֵל וּמִתְחַבֵּט. (42) וְנוֹפֵל וְנִכְבָּשׁ.
(43) שְׁפּוֹרֵחַ בְּשֵׁנִיָּה וְנוֹפֵל לֹאט לֹאט. (44) אִלָּא אִם כֵּן עֹמֵד
וְהֹלֵךְ.

טז. נִחְבֵּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁴⁵: אִם שָׁט מְלֵא קוֹמָתוֹ
מִמִּטָּה לְמַעְלָה לְעֶמֶת הַמַּיִם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁶;
אֲבָל אִם שָׁט מִמַּעְלָה לְמִטָּה עִם הַלּוּף הַמַּיִם -
חוֹשְׁשִׁין לוֹ, שֶׁמָּא הַמַּיִם הֵם הַמּוֹלִיכִין אוֹתוֹ⁴⁷. וְאִם
קָדָם לְתֵכֶן אוֹ קֵשׁ⁴⁸ שֶׁמּוֹלִיכִין עַל גְּבִי הַמַּיִם - הֲרִי
זֶה שָׁט מִחֲמַת עֲצָמוֹ⁴⁹, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁵⁰.

(45) וּפִירֵשׁ רִש"י נָפַל עַל כּוֹרָחוֹ עַל פְּנֵי הַנְּהַר. (46) שֶׁזֶהוּ
כַּהֲלִיכָה וְאֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה. (47) בְּזוּחִלִּים. אֲבָל אִם הֵם
מִים עוֹמְדִים אֲפִילוֹ שֶׁט מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹמֵר
כֹּאֵן הַמַּיִם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ. (48) שֶׁט יוֹתֵר מֵהָר מִהֶבֶן
וְהַקֵּשׁ. (49) מִכּוּחַ עֲצָמוֹ וְלֹא הַמַּיִם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ.
(50) שֶׁהוּא כַּהֲלִיכָה וְאֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה.

יז. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ 'אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ' - מִתֵּר
לְשַׁחַט מִיד, וְאֵינוֹ צָרִיף לְבָדֵק שֶׁמָּא נִתְרַסַּק אֲבָר. ⁴⁴
וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ 'חוֹשְׁשִׁין לָהּ', אִם שָׁחֲטָה -
צָרִיף לְבָדֵק כְּגַד כָּל הַחֲלָל כָּל מִקְדָּד הָרִאשׁוֹנִי⁵¹ עַד
הַיָּרֵךְ. אִם מָצָא בָּהּ טְרֵפָה מִן הַטְּרֵפוֹת שֶׁמִּנִּינוּ, אוֹ
שֶׁנִּתְרַסַּק אֲבָר מִן הָאֲבָרִים שֶׁבְּפָנִים וְנִפְסְדָה צִירָתוֹ
- הֲרִי זֶה טְרֵפָה. אֲפִילוֹ נִתְרַסַּק⁵² אֲבָר מִן הָאֲבָרִים
שֶׁאֵם נִטְלוּ בְּשֵׁרָה, כְּגוֹן טָחוּל וְכִלּוֹת - הֲרִי זֶה
טְרֵפָה; חוּץ מִבֵּית הָרֶחֱם⁵³, שֶׁאֵם נִתְרַסַּק - הֲרִי זֶה
מִתֵּר.

(51) גַּם מְקוֹם הַמוּחַ צָרִיךְ בְּדִיקָה. (52) וְהַפְסִיד צוֹרָתוֹ.
(53) רִבִּינוּ מִפְּרֵשׁ מֵאִמֵּר רַב נַחֲמָן שֶׁם. "בֵּית הָרֶחֱם אֵין בּוֹ
מִשּׁוֹם רִסּוֹק אֲבָרִים", שֶׁאֲפִילוֹ נִתְרַסַּק אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ מִפְּנֵי
שֶׁהֶרֶחֶם רַכָּה וְרִסּוֹקָה אֵינוֹ מְזִיק וְכֵן אֵינָה מִרְסַקֵּת אֲבָרִים

1 נִשְׁפֵּר - הֲרִי זֶה טְרֵפָה. וְכֵן אִם הִנֵּה אוֹתָהּ בְּאֶבֶן אוֹ
2 בְּמִטָּה וְרָצַץ אֲבָר מֵאֲבָרֶיהָ - טְרֵפָה. בְּאֵי זֶה אֲבָרִים
3 אָמְרוּ? בְּאֲבָרִים שֶׁבְּחֲלָל הַגּוֹף.

(23) אֶחָד מִשְׁמוֹנֵה סוּגֵי טְרֵפוֹת שֶׁנִּאֲמָרוּ לוֹ לְמִשְׁה מְסִינִי.
(24) אֵין חֲבִטָּה פְּחוֹת מֵעֶשְׂרָה. (25) כֹּתֵב בַּהֲגָהוֹת
מִיִּמּוֹנִיּוֹת: כֵּן הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי. וְרִש"י כֹּתֵב בְּמִשְׁנָה שֶׁם
גְּבִי נִפְלָה מִן הַגֵּג: "חוֹשְׁשִׁין שֶׁנִּתְרַסַּק וְנִתְפָּרַק אֲבָרִיה, וְאֵין
טַעַם בְּטְרֵפוֹת שֶׁהִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי הֵן".

4 ט. בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלָה מִן הַגֵּג: אִם הִלָּכָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
5 לָהּ²⁶; וְאִם עָמְדָה וְלֹא הִלָּכָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁷. קֶפֶצָה
6 מִחֲמַת עֲצָמָה²⁸ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁹. הַנִּתְחַתָּה
7 לְמַעְלָה³⁰ וּמִצָּאָה לְמִטָּה³¹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא
8 נִפְלָה³².

(26) וְאֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה. (27) וְצְרִיכָה בְּדִיקָה.
(28) מֵעֲצָמָה. (29) שֶׁכָּל הַקּוֹפֶצֶת אוֹמֶדֶת נִפְשָׁה לְפָנֵי
הַקִּפְצָה שֶׁלֹּא תִרְסַק אֲבָרֶיהָ. (30) עַל הַגֵּג. (31) עַל
הָאָרֶץ. (32) אִלָּא אוֹמְרִים שֶׁהִיא הַפִּילָה אֶת עֲצָמָה לְדַעַת
וְאוֹמֶדֶת נִפְשָׁה וְכִשְׂרָה.

9 י. זָכָרִים³³ הַמִּנְגָּחִין זֶה אֶת זֶה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁴;
10 נָפְלוּ לָאָרֶץ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁵. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיתָה
11 מְגֻרָּת רִגְלִיָּה - אֵין חוֹשְׁשִׁין³⁶ לָהּ שֶׁמָּא נִתְרַסַּקוּ
12 אֲבָרֶיהָ אוֹ שֶׁמָּא נִפְסַק הַחוּט שֶׁל שְׂדֵרָה.

(33) אֵילִים אוֹ שׁוּרִים. (34) לְרִסּוֹק אֲבָרִים. (35) וְכִתְבוּ
הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם, שֶׁאֲפִילוֹ לֹא נָפְלוּ מִגּוֹבָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים
חוֹשְׁשִׁים לְרִסּוֹק אֲבָרִים כִּשְׁאֲחִיִּים מִפִּילִים אוֹתָהּ בְּכוּחַ. כִּי
חֲבִטָּה כּוֹז הִיא יוֹתֵר קָשָׁה. וְנִרְאָה שֶׁגַּם דַּעַת רִבִּינוּ כֵּךְ.
(36) אִם לֹא נֹדַע שֶׁנִּפְלָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵנוּ מַחְזִיקִים שִׁישׁ לֹא כֹאב
הַיָּרֵךְ.

13 יא. גִּנְבִּים שֶׁגּוֹנְבִין הַטְּלָאִים וּמִשְׁלִיכִין אוֹתָן
14 לְאַחֲרֵי הַדִּיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן מִשּׁוֹם רִסּוֹק
15 אֲבָרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִשְׁלִיכִין אוֹתָן אֲלָא בְּכֻנָּה
16 שֶׁלֹּא יִשְׁתַּבְּרוּ. וְאִם הִחְזִירוּם וְהִשְׁלִיכוּם לְדִיר:
17 מִחֲמַת יִרְאָה³⁷ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן; מִחֲמַת תְּשׁוּבָה - אֵין
18 חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבָּרִין לְהַחְזִירָם שְׁלָמִים
19 וְיִזְהָרוּ בְּהִשְׁלָכָתָן.

(37) כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם.

20 יב. שׁוֹר שֶׁהִרְפִּיצוּהוּ לְשַׁחֲטָה, אִף עַל פִּי שֶׁנָּפַל
21 נִפְלָה גְּדוּלָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹל בְּעַת שֶׁמִּפִּילִין אוֹתוֹ -
22 אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ³⁸, מִפְּנֵי שֶׁנוֹעֵץ צִפְרָנוֹ³⁹ וּמִתְחַזֵּק
23 עַד שֶׁמִּגִּיעַ לָאָרֶץ.

(38) וְאֲפִילוֹ מִגּוֹבָה שֶׁל עֶשְׂרֵה טַפְחִים. (39) וְאִף עַל פִּי
שֶׁמִּפִּילִים אוֹתוֹ בְּכוּחַ כִּשְׁהוּא מִרְגִּישׁ שְׁבִנִי אָדָם רוֹצִים
לְהַפִּילוֹ מִשְׁעָה רִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵד נִפְשׁוֹ וְנוֹעֵץ צִפְרָנוֹ,
וְאֵין זֶה דוֹמֶה לְזָכָרִים הַמִּנְגָּחִים זֶה אֶת זֶה, כִּי שֶׁם כָּל אֶחָד
חוֹשֵׁב שֶׁהוּא יִפֹּל וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְנִפְלָה וְלִכֵּן הַנִּפְלָה הִיא
פְּתוּאוּמִית.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 א. שְׁבוּרָה? כִּיצַד? הוּא שְׁנִשְׁתַּבְּרוּ רַב צִלְעוֹתֶיהָ.
17 וְצִלְעוֹת הַבְּהֵמָה הֵן אֶחָת עֲשָׂרָה מִכָּאן וְאֶחָת עֲשָׂרָה
18 מִכָּאן. נִשְׁתַּבְּרוּ שֵׁשׁ מִכָּאן וְשֵׁשׁ מִכָּאן, אוֹ אֶחָת
19 עֲשָׂרָה מִכָּאן וְאֶחָת מִכָּאן - טְרֵפָה³. וְהוּא שְׁנִשְׁתַּבְּרוּ
20 מִחֻצָּן שֶׁל מוֹל הַשְּׂדֵרָה⁴.

(2) אחד משמונה סוגי טרפות שנאמרו לו למשה בסיני, למעלה פרק ה הלכה ב. (3) והוא-הדין אם נשברו עשר מכאן ושנים מכאן וכדומה. (4) ששם חיותה ולא מחציין של מול החזה. רבינו לא פירש מה הדין בנשבר צלע בעוף, אם חוששין שמא ניקבה הריאה או לא. ונחלקו בזה הפוסקים האחרונים. ראה טורי-זהב יורה-דעה נד ס"ק א, וש"ך ס"ק ד.

21 ב. נִשְׁבְּרוּ שֵׁשׁ מִכָּאן וְשֵׁשׁ מִכָּאן: אִם הָיוּ צִלְעוֹת
22 גְּדוּלוֹת שֵׁשׁ בֵּהֶן מוֹח - טְרֵפָה⁵; וְאִם לֹא, אָף עַל
23 פִּי שֶׁהֵן רַב וְאָף עַל פִּי שְׁנִשְׁתַּבְּרוּ כִּלְפֵי הַשְּׂדֵרָה -
24 מִתֵּרֵת. וְכֵן אִם נִשְׁבְּרוּ רַב צִלְעוֹתֶיהָ⁶ - טְרֵפָה. וְאִם
25 נִשְׁבְּרוּ אֶפְלוֹ צִלְע אֶחָת וְחֻצִּי חֲלִיתָהּ עִמָּה שֶׁהִצֵּלַע
26 תְּקוּעָה בָּהּ⁷ - הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִשְׁבְּרוּ מִן
27 הַשְּׂדֵרָה חֲלִיא אֶחָת⁸, אֶפְלוֹ הִיָּתָה מִן הַחֲלִיּוֹת
28 שֶׁלְמִטָּה מִן הַפְּסָלִים⁹ שְׂאִין בֵּהֶן צִלְעוֹת - הָרִי זֶה
29 טְרֵפָה.

(5) שם. פירוש, מה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאם נשברו שש מכאן ושש מכאן טריפה, זה רק בצלעות גדולות שיש בהם מוח. (6) של שני הצדדים, כלומר, שנים עשרה צלעות, כמבואר בהלכה הקודמת בדין נשתברו, כר' יוחנן שם. (7) בגמרא שם: בוכנא ואסיתא, ופירש"י צלע וקצת חוליא. (8) חוליא שלימה, שם. מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל באהלות ב, ג לענין טומאת מת, ואמר שמואל בסוגיה שלנו "וכן לטריפה", והלכה כבית-הלל. (9) בגמרא: בשלהי כפלי.

30 ג. בַּהֶמָּה שֶׁנִּשְׁמַט הִירָף שֶׁלָּהּ¹⁰ מִעֲקָרוֹ וַיֵּצֵא מִן הַכֶּף
31 שָׁלוֹ: אִם נִתְּאֶפְלוּ¹¹ נִיבִיו, וְהֵן הִתְדוּת שֶׁבַעֲצֵם הַכֶּף
32 שִׁיוֹצֵאת עַל הָעֵצִם הַזֶּכֶר¹² וְאוֹחֶזֶת אוֹתוֹ - הָרִי זֶה
33 טְרֵפָה¹³; וְאִם לֹא נִתְּאֶפְלוּ - מִתֵּרֵת¹⁴.

(10) בלשון הגמרא: שמוטת ירך, שם נו. (11) נרקבו. שם נד: "בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה, והני מילי דאיעכול ניביה", פירוש, כף הירך שניתק מן הבוכנה שהוא תקוע בו בגוף טריפה. וזה נאמר רק אם נתעכלו הגידים המקשרים. ומפרש רבינו, ששמוטת הירך ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו הך, וכן דעת רש"י והרי"ף. והראב"ד בהשגותיו אומר עליו: "דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא כלום הוא, אלא שבעצם נאמרו שניהם". והוא מפרש בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, היינו הראש התחתון של העצם השלישית התקוע בקולית, וזה טריפה רק אם נתאכלו הגידים (ניבים). אבל שמוטת ירך, היינו ראש העליון של אותה עצם שניתק מן הגוף, וזה טריפה אפילו אם לא נרקבו הניבים. וראה מגיד-משנה.

אחרים. אבל רש"י ושאר מפרשים מבארים המימרא של רב נחמן: בית הרחם צר ואף על פי כן אין חוששין שמא נתרסקו אבריו של הוולד בשעת לידתו מפני הדחק ואינו צריך בדיקה.

1 יח. וְהִסְמִינִין⁵⁴ אֵינָן צְרִיכִין בְּדִיקָה⁵⁵ בְּכָאן, שְׂאִין
2 הַנִּפְלִיָּה מִמַּעַקֶּת אוֹתָן.

(54) סימני השחיטה, וושט וקנה. (55) שהסימנים קשים הם אצל נפילה.

3 יט. נִפְלָה מִן הַגֵּג וְלֹא עָמְדָה - אֲסוּר לְשַׁחֵט אוֹתָהּ
4 עַד שֶׁתִּשְׁתַּקֶּה מַעַת לַעַת⁵⁶; וְאִם שָׁחַט בְּתוֹךְ זְמַן זֶה
5 - הָרִי זֶה טְרֵפָה⁵⁷. וְכִשְׁשׁוּחַט אוֹתָהּ אַחֵר מַעַת לַעַת
6 - צְרִיכָה בְּדִיקָה כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרֵנוּ.

(56) עמדה אינה צריכה מעת לעת [=המתנה של 24 שעות]. הא (אבל) לא עמדה צריכה מעת לעת (מעת לעת = יממה). ובתוך מעת לעת אינה מועילה בדיקה, והטעם שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בו ריסוק תיפסד צורתו. (57) דין זה נאמר רק כשראינו שנפלה, אבל בכל המקרים "שחוששין" להם שנתבארו בהלכות הקודמות מועילה הבדיקה אפילו תוך מעת לעת ולפיכך לא כתב שם רבינו עד שתשהה וכו'.

7 כ. וְכֵן מִי שֶׁדָּרַס בְּרִגְלוֹ עַל הָעוֹף⁵⁸, אוֹ שֶׁדָּרַסְתּוּ
8 בַּהֶמָּה, אוֹ שֶׁטָּרְפוּ לַכֶּתֶל, וְהָרִי הוּא מִפְּרָפֶס -
9 מִשְׁהִין אוֹתוֹ מַעַת לַעַת⁵⁹ וְאַחֵר כֶּף שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ
10 וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּדִרְךְ שֶׁבֹאֲרֵנוּ.

(58) משנה שם, לענין בהמה. ורבינו משנה הלשון לענין עוף שמצוי יותר. (59) שבכל שלושה אופנים אלו חוששין לריסוק איברים.

11 כא. סִימָנִים שֶׁנִּדְלְדְּלוּ רֶכֶן - טְרֵפָה, וְאֶפְלוֹ שָׁלֹא
12 מִחֻמַּת נִפְלִיָּה. וְכֵן אִם נִתְּאֶפְלוּ⁶⁰, שְׁהָרִי אֵינָן רְאוּיִין
13 לְשַׁחֲטָהּ⁶¹. אֲבָל אִם נִתְּפַק רַב תְּרִבֵּץ הַוּשֵׁט מִן
14 הַלְחִי⁶² - הָרִי זֶה מִתֵּרֵת; שְׂאִין הַתְּרִבֵּץ רְאוּי
15 לְשַׁחֲטָהּ⁶³, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרֵנוּ.

(60) שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר. (61) בנתקפלו אינה טריפה ממש מפני עצם הקיפול, אלא מתוך שאינן ראויים לשחיטה נאסרה, כך היא שיטתו של בעל הלכות גדולות. (62) אבל הסימנים מחוברים באורך הצוואר וגם מחוברים זה לזה. (63) ואם כן אין כאן עיקור סימנין. ואם נתפרק כולו הרי זה עיקור ואסורה, הואיל ותריבץ כולו נעקר מן הלחי אי אפשר שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורם באורך הצוואר.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר שבורה כיצד; ואם נשמט כנף העוף מעיקרו; גולגולת שנחבט רוב גובהה או רוב היקפה; האסורה מפני סכנת נפשות; שבעים טרפיות שאפשר שימצאו ומנינם על הסדר; שתי טרפיות שיש לעוף יתר על הבהמה; ודין שאין להוסיף על טרפיות אלו; וטבח שיצאתה טרפה מתחת ידו.

בשניהם, וכיון שספקאחד הוא אוסרין אותה. וראה למעלה
פרק ט הלכה ז בדין גלולה.

- ז. עוף של מים, פגון אַוּזים²⁷, אם נקב עֶצֶם¹⁴
גִּלְגֻּלְתוֹ²⁸, אף על פי שלא נקב קרום של מוח -¹⁵
טרפה, מפני שקרומו רך²⁹. עוף היבשה שהפתו¹⁶
חלדה על ראשו³⁰, או שנגף באבן או בעץ - מניח¹⁷
ידו בצד הנקב ונועץ³¹, או מכניס ידו לתוך פיו¹⁸
ודוחק למעלה³². אם יצא המוח מן הנקב - בידיע¹⁹
שנגב הקרום וטרפה, ואם לאו - מתר.²⁰

(27) שם נו. והוא-הדין בבר-אוזים. (28) בגמרא שם, נשבר
העצם. אבל רבינו כתב "ניקב העצם" היינו אפילו כלשהו,
טריפה, ראה בכסף-משנה. (29) וכשנשברה העצם, אין
הקרום מתקיים. (30) שנשכתו בשיניה, אבל אם הכתה
בידה, אסורה משום דרוסה, כמבואר בפרק ה הלכה ו שיש
דריסה לחולדה בעופות. (31) לוחץ. כן פירש הרי"ף מה
שאמרו רב ושמואל ולוי בגמרא שם "מכניס ידו לפנים".
(32) כן פירשו רש"י ואחרים את המימרא הזו, ורבינו כתב
כשני הפירושים, ומותר לבדוק באחד משני האופנים הללו.

- ח. בהמה שאחזה דם³³, או שהיתה מעשנת³⁴ או
מצוננת³⁵, או שאכלה סם שהורג בהמה, או שתתה²²
מים הרעים³⁶ - הרי זו מתרת³⁷. אכלה סם שהורג²³
את האדם, או ששקכה נחש וכיוצא בו - מתרת²⁴
משום טרפה, ואסורה מפני סכנת נפשות³⁸.²⁵

(33) במשנה שם נח: אחזות הדם, כלומר שאחזה דם וחלתה.
(34) שנכנס עשן בגופה. (35) שחלתה מחמת צינה.
(36) במשנה שם. מים הרעים, פירש"י מים מגולים. ואולי
הטיל נחש ארסו בהם. (37) שכל אלה אינם חולי של
טריפה. והוא כמסוכנת שמותר לשחטה, כמבואר בהלכות
מאכלות אסורות פ"ד הי"א. "בהמה שהיא חולה מחמת
שתשש כחה ונטתה למות, הואיל ולא אירעה מכה באבר
מאבריה הממיתים אותה הרי זו מותרת, שלא אסרה תורה
אלא כעין טריפת חית היער, שהרי עשה בה מכה הממיתה
אותה". וראה למעלה פרק ו הלכה יג. (38) שכן ברורה
הסכנה לאדם. ונראה מדבריו, שאם שתתה מים מגולים, אין
אכילת בשרה מסכנת, אפילו אם הטיל בהם נחש את ארסו.

- ט. נמצאו פל הטרפות המנויות פשיפטרטו ואפטר²⁶
שימצאו בבהמה וחיה - שבעים. ואלו הן על הסדר²⁷
שנתבארו בחבור זה³⁹: א) דרוסה. ב) נקב תרפיץ²⁸
הושט⁴⁰. ג) נקב קרום של מוח. ד) נתמסמס המוח²⁹
עצמו⁴¹. ה) נקב הלב עצמו לבית חללו. ו) נקב קנה³⁰
הלב. ז) נקבה המרה. ח) נקבו קני הפכד. ט) נקבה³¹
הקבה. י) נקב הפרס. יא) נקב המסס. יב) נקב בית³²
הפוסות. יג) נקבו מעיה. יד) יצאו המעים לחוץ³³
ונהפכו. טו) נקב הטחול בעביו. טז) חסרה המרה.³⁴
יז) נמצאו שתי מירות⁴². יח) חסרה הקבה. יט)³⁵
נמצאו שתי קבות. כ) חסר הפרס. כא) נמצאו שני³⁶
פרסים. כב) חסר המסס. כג) נמצאו שני מססים.³⁷

ונראה שנפלו שם שגיאות המכבדות על הבנת דבריו
בדעתו של הראב"ד. (12) שראשו חד ולא עגול.
(13) אבל אם נתאכלו ניביו ולא נשטם הירך ממקומו, כשרה
- כיון שהירך עומד במקומו חוזר ומבריא. (14) אבל ניטל
הירך אפילו לא נתאכלו ניביו טריפה, שאינו חוזר ומבריא.

- ד. וכן בעוף, אם נשטם ירכו - טרפה¹⁵. נשטם¹
פנפו מעקר¹⁶ - חוששין שמא נקבה הראה שלו,²
ולפיכך בודקין אותה¹⁷ ואחר כך יאכל. ובהמה³
שנשטמה ידה¹⁸ מעקרה - מתרת, ואין חוששין⁴
לה¹⁹.⁵

(15) אם נתאכלו ניביו כמו בשמוטת ירך בבהמה.
(16) בלשון הגמרא: שמוטת גף, שם. (17) מבתרין העוף
מלפניו ומניחים הריאה דבוקה בצלעות, ומכניס שפופרת
בקנה, ונופח ונותן על הריאה קש או נוצה או רוק, אם עולה
בנפוחה כשרה, ואם לאו (או כשהקש מתנדנד) טריפה
(הגהות מיימוניות). וראה רש"י שם: מחלוקת של רב
ושמואל, לרב טריפה, ולשמואל צריכה בדיקה. ורבינו פסק
כשמואל, מפני שגם ר' יוחנן סובר כמותו, וכן פסקו גם
הרי"ף והרשב"א. (18) בלשון הגמרא: שמוטת יד, שם.
(19) לנקיבת הריאה, שעובי הכתף מגין עליה.

- ה. גלגלת בהמה או חיה שנשטל ממנה פסלע²⁰, אף⁶
על פי שלא נקב הקרום - טרפה²¹. ואם נקבו נקבים⁷
שיש בהן חסרון²² - פלן מצטרפין לכסלע.⁸

(20) אפילו מצומצם. שם נד: "כסלע - כיתר מסלע", ועיין
בפירש"י שם. (21) ומה ששינינו שם: ואלו כשרות בבהמה,
נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח, היינו שנפתחה
פחות מכסלע. (22) שם מה. אמר ר' ירמיה לדעת בית-
שמאי שנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכדי מלא מקדה,
ומזה למד רבינו לשיעורם של בית-הלל שהלכה כמותם
שמצטרפין כסלע.

- ו. וכן גלגלת שנחבס²³ רב גבהה²⁴ ורב הקפה -⁹
טרפה, אף על פי שהקרום שלם ולא חסר ממנה¹⁰
פלוס. נחבס רב גבהה והרי רב הקפה קים, או¹¹
שנחבס רב הקפה והרי רב גבהה קים - הרי זו ספק¹²
טרפה²⁵. ויראה לי, שאוסרין אותה²⁶.¹³

(23) חולין נב. מימרא של שמואל: נתמעכה
הגולגולתושינתה צורתה אבל לא נפחתה. (24) רוב של
גובה הראש מן העינים ולמעלה. (25) בעיית ר' ירמיה
בגמרא שם, ונשארה בחיקו. (26) כתב רבינו: ויראה לי
אע"פ שהכלל בדינו כל תיקו באיסור להחמיר, משום
שלכאורה יש כאן ספק ספיקא בפירוש דברי שמואל. אפשר
לפרש נחבסה ברובה, היינו שנחבסה ברוב גובהה וברוב
היקפה בשניהם יחד, אבל באחד מהם כשרה. ואם תמצא
לומר, שאפילו באחד מהם טריפה, יש ספק או ברוב גובהה
או ברוב היקפה, ואם כן בכל מקרה של נחבסה באחד מהם
יש ספק ספיקא ומותר. לפיכך אסר מסברא, הואיל ובעיית
ר' ירמיה היתה רק אז ברוב גבהה או ברוב היקפה,
שמעמינה שידוע היה לו שבאחד אסור, ואינו צריך שיחבס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפרק ז הלכה ו. (45) אבל בידי שמים כשרה, כמבואר
בפרק ח הלכה ט. (46) טריפה מטעם חסר, וכמבואר בפרק
ח הלכה כד: כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טריפה, כך
אם ניטל טריפה. (47) וכן נחתכו צומת הגידים, ראה פרק
ח הלכה יז מחלוקת רבינו והראב"ד נחתכו צומת הגידין,
לדעת רבינו זה בסוג נטולה, ולדעת הראב"ד הוא בכלל
פסוקה, ראה שם. (48) הטעם שהיא טריפה משום שסוף
החוט להיפסק, ולפיכך מנאה רבינו בסוג פסוקה, שהיא
הטרפות הפוסלת בחוט השדרה. (49) כתב הכסף-משנה:
רבינו לא מנה בחסרים ויתרים ונטולים אלא איברים
שאפשר לינטל או ליחסר ותחיה בהמה קצת זמן, אבל
איברים שאם ינטלו אי-אפשר לה להתקיים אפילו שעה
אחת, לא מנאם, לפי שזו לא תקרא טריפה אלא נבילה. וכן
אבר שאי-אפשר לה להבראות חסרה ממנו, כגון מוח ולב,
ושט וקנה, לא מנה מפני שהם דברים שנמנע מציאותם.

י. אלו השבעים חללים שאוסרין את הבמה ואת
החיה משום טריפה, כבר נתבאר כל אחד מהן
ומשפטיו. וכל שאפשר מהן שימצא בעוף⁵⁰
באיברין המצויין לעוף ולבמה - דינו בבמה
ובעוף אחד הוא⁵¹; חוץ מטרפות שפבלאי⁵²
ושבטחול ושפאנות הראה⁵³. מפני שהעוף אין לו
חתוף אנות בבמה, ואם ימצא - אין לו מנן
ידוע⁵⁴. וטחול העוף עגל כמו עגב, ואינו בטחול
במה⁵⁵. וטרפות שפבלאי ושבטחול לא מנו אותן
בבמה⁵⁶ כדי שיהיה כנגדן בעוף, ולפיכך לא נתנו
לכלאי שהקטינה⁵⁷ שעור בעוף. וכן כל פיוצא
בזה⁵⁸.

(50) בחולין נו. תני לוי: כל טריפות שמנו חכמים בבמה
כנגדן בעוף, היינו בדבר שימצא בעוף. (51) כגון ניקב גג
הזפק, ניקב הקורקבן וכיסיו, ניטל הזפק טריפה, מפני שהם
אברי המזון בעוף כנגד המסס ובית הכוסות בבמה. והדין
אחד הוא. (52) משמע מדברי רבינו שיש כוליא בעוף,
והיא מין בשר שבין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה,
וראה מגיד-משנה פרק ח הלכה כו. (53) כגון חסר או יתר
במנין, וכדומה. (54) והטריפות באונא בבמה היא רק
חסר או יתר במנין, כמבואר למעלה פרק ח. (55) ואם כן,
אין טחול לעוף בצורת טחול של בהמה, ואי-אפשר לאמר
עליו וכנגדן בעוף. (56) כלומר, במשנה, והן רק טריפות
שאמרו האמוראים, ובריתא של לוי אמורה רק על טריפות
שמנו במשנה. (57) ראה פרק ח הלכה כו. (58) טריפות
אחרות, כגון לקתה הכוליא או נמצאו בה מים עכורים או
סרוחים.

יא. ושתי טרפות יש בעוף יתר על הבמה, ואף
על פי שיש לה אותן האיברים⁵⁹. ואלו הן: עוף
שנשתנו מראה בני מעיו⁶⁰ מחמת האור, ועוף המים
שנבקע עצם ראשו⁶¹.

(59) אבל יש בעוף איברים שאינם בבמה, כגון זפק
וקורקבן, ואם ניקבו טריפה. (60) טריפות זו דוקא בעוף,

1 (כד) חסר בית הפוסות. (כה) נמצאו שני בתי
2 הפוסות. (כו) חסר אחד מן המעים. (כז) נמצאו שני
3 מעים. (כח) נקבה הראה⁴³. (כט) נקב הקנה למטה
4 במקום שאינו ראוי לשחיטה. (ל) נקב סמפון
5 מסמפוני ראה, אפילו לחברו. (לא) נאטם מקום מן
6 הראה⁴⁴. (לב) נמוק סמפון מסמפוני הראה. (לג)
7 נמצאה לחה סרוחה בראה. (לו) נמצאו בה מים
8 סרוחים. (לה) נמצאו בה מים עכורין, אף על פי
9 שלא הסריחו. (לו) נתמססה הראה. (לז) נשתנו
10 מראיה. (לח) נהפך הושט במראיו. (לט) חסרה
11 הראה ממנין האנות. (מ) נתחלפו האנות. (מא)
12 הותרו האנות מגבה. (מב) נסרכה אנה לאנה שלא
13 פסדרן. (מג) נמצאה הראה בלא חתוף אונים. (מד)
14 חסר מקצת הראה. (מה) יבש מקצת גופה. (מו)
15 נמצאה הראה נפוחה ועומדת. (מז) צמקה הראה
16 מפחד אדם⁴⁵. (מח) חסר הרגל, בין מתחלת ברייתו
17 בין שנחתך⁴⁶. (מט) או שהיתה יתרה רגל. (נ) נטלה
18 צמת הגידים⁴⁷. (נא) נטלה הפכד. (נב) נטל לחי
19 העליון. (נג) פליא שהקטינה ביותר. (נד) פליא
20 שלקתה. (נה) פליא שנמצאת בה לחה. (נו) פליא
21 שנמצאו בה מים עכורין, אף על פי שאינן סרוחין.
22 (נז) פליא שנמצאו בה מים סרוחין. (נח) נפסק חוט
23 השדרה. (נט) נמרף מלח חוט השדרה⁴⁸ ונתמסס. (ס)
24 נקרע רב הפשר החופה את הפרס. (סא) נגלד העור
25 שעליו. (סב) נתרסקו איבריה מנפילה. (סג) נדלדלו
26 הסימנין. (סד) נשתפרו רב צלעותיה. (סה) נעקרו רב
27 צלעותיה. (סו) נעקרה צלע אחת פחליה. (סז)
28 נעקרה חליה אחת. (סח) נשטט הדרך מעקרו. (סט)
29 חסרה הגלגלת פסלע⁴⁹. (ע) נחפס רב הגלגלת
30 ונתרוצץ.

(39) והכסף-משנה מסדר את השבעים טריפות שהגדירם
רבינו, בתוך שמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני
כמבואר בפרק ה הלכה ב, והא לך סדרם (לפי האותיות
שהובאו בפנים). דרוסה - טריפה אחת: באות א. נקובה - כו
טריפות: באותיות ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד,
טו, כח, כט, ל, לא, לב, לג, לה, לו, לז, לח, מב. חסרה
- כג טריפות: אותיות טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד,
כה, כו, כז, כז, לט, מ, מא, מג, מד, מה, מו, מז, מח, מט, סט.
נטולה - ח טריפות: אותיות נ, נא, נב, נג, נד, נה, נו, נז.
קרועה - ב טריפות: אותיות ס, סא. נפולה - ב טריפות:
אותיות סב, סג. פסוקה - ב טריפות: אותיות נח, נט. שבורה
- ו טריפות: אותיות סד, סה, סו, סז, סח, ע. (40) אבל
ניקב הושט נבילה, כמבואר בפרק ד. (41) משום נקובה,
מפני שסוף קרום של מוח לינקב. (42) כל היתרות שמונה
רבינו כאן, הן טריפה משום חסר, שכל יתר כנטול דמי,
כמ"ש בפרק ח הלכה יא, ראה שם. (43) בכלל זה ניקבה
הוורדא, וכל סרכות הריאה. (44) מטעם נקובה, כמבואר

בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת⁶⁶ - מִתָּר לֹא לִשְׁחֹט וְלִבְדֹּק לְעֲצָמוֹ
וְלִמְכֹּר, וְאֵין בְּזֶה חֶשֶׁשׁ; שְׁעַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאַסוּרֵינוּ,
בֵּין יֵשׁ לֹא הִנֵּה בְּעֵדוּתוֹ בֵּין אֵין לֹא הִנֵּה בְּעֵדוּתוֹ.
וּכְכֹר בְּאַרְנוֹ⁶⁷, שְׁאֵין לוֹקְחִין בְּשָׂר מִטְבַּח שְׁשׁוּחֹט
וּבִדְק לְעֲצָמוֹ בְּחוּצָה לְאַרְץ אוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְן
הַזֶּה, אֲלֵא אִם כֵּן הִיא מְמַחָה. וְאִם יֵצֵאת טְרֵפָה
מִתַּחַת יָדוֹ - מְנַדִּין אוֹתוֹ, וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ⁶⁸, וְאֵינוֹ
חוֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ⁶⁹ עַד שֶׁיִּלְדָּה לְמָקוֹם שְׁאֵין מְפִירִין
אוֹתוֹ וַיַּחְזִיר אֲבָדָה בְּדָבָר חָשׁוּב אוֹ יוֹצֵא טְרֵפָה
לְעֲצָמוֹ בְּדָבָר חָשׁוּב⁷⁰.

(66) וזהו הנקרא מומחה, בסמוך, ובגמרא עבודה זרה לט.
(67) בהלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכות זח. וראה שם
פרק ג הלכות ככא לענין דגים, וכן בפרק יא הלכה כה
לענין יין. (68) סנהדרין כה. לפי גירסת ה"ר"ף "שמתיה
ועבריה". (69) (סנהדרין שם, החשוד על הטריפות אין לו
תקנה עד שילך וכו' ורבינו בהלכות מאכלות אסורות שם
כתב, "אין לו תקנה לעולם", אבל כאן כתב רק "אינו חוזר
לכשרותו" ומה מדייק המגיד-משנה, שרק לכשרותו אינו
חוזר, אבל יש לו תקנה למכור כשמעמידים עליו שומר
(משגיח). ולכאורה כאן סתירה בולטת לדברי עצמו
במאכלות אסורות, וגם לדברי הגמרא הנ"ל. ומפרש המגיד-
משנה שמה שאמרו אין לו תקנה, הכוונה שאין לו תקנה
לחזור למצבו הקודם, זאת-אומרת לחזור לכשרותו, אבל
רשאי למכור בשר כשמומחה משגיח עליו). (70) סנהדרין
שם. ולשון רבינו במאכלות אסורות: בממון חשוב, שוודאי
עשה תשובה בלא הערמה.

פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

(1) יבאר בהמה או עוף שנולד בה ספק טרפות מטרפות אלו;
כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים הם; ומנהג בדיקת
הריאה.

א. כָּל בְּהֵמָה אוֹ עוֹף שֶׁנּוֹלַד בְּהֵן סֶפֶק טְרֵפּוֹת
מִטְרֵפּוֹת אֵלּוּ, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלָה וְלֹא הִלְכָה², או
שֶׁנִּדְרְסָה בִּידֵי חַיָּה וְאֵין יָדוּעַ אִם הָאֵדִים בְּשָׂר³ כִּנְגֵד
כְּנִי מַעֲיִם אוֹ לֹא הָאֵדִים, או שֶׁנִּחְבְּסָה גִלְגֻּלְתָּהּ וְאֵין
יָדוּעַ אִם רֵבָה אוֹ מְעוּטָה, וְכִיוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ: אִם
הָיָה זָכָר וְשָׁהָה שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ⁴ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת
שְׁלֵמָה⁵ כְּשֶׁאֵר כָּל הַבְּהֵמוֹת; וְאִם הָיְתָה נִקְבָּה - עַד
שְׁתַּלְדָּה⁶. וּבַעוֹף: בְּזָכָר - שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ, וּבִנְקֵבָה
- עַד שְׁתַּלְדָּה כָּל הַבְּיָצִים שֶׁל טְעִינָה הָרְאשׁוֹנָה,
וְחֻטְעֵן טְעִינָה שְׁנִיָּה וְתַלְדָּה.

(2) שאם שחטה צריכה בדיקה שמא נתרסקו איבריה, ורש"י
ביצה לר, א - כתב: שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה
השדרה. ראה פ"ט הי"ט. (3) והרי היא דרוסה, ראה פ"ה
ה"ט. (4) חולין נז, ב. כמבואר בסוגיא שם הטעם של י"ב
חודש, היינו שיעברו עליה ימות החמה וימות הצינה,
שפעמים שהחום מזיק למכה, ופעמים הצינה, ראה שם.
(5) שמעמידין אותה על חזקתה שהיתה שלימה. (6) שם.

כמו ששינו במשנה שם: ואלו טריפות בעוף נפלה לאור
וכו'. והטעם שבבהמה אין טריפות זו, לפי שעורה קשה,
וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים
ליחמר, כי בטרם יחמרו מנפילת האש, ישרפו עורה ובשרה.
בגמרא שם. יתר עליהם העוף, נשבר העצם, אע"פ שלא
ניקב קרום של מוח. ומפרש בגמרא בעוף המים הואיל
וקרומו רך. וכשנשברה העצם, כבר אין הקרום שלו מתקיים,
כפירש"י שם.

יב. וְאֵין לְהוֹסִיף עַל טְרֵפּוֹת אֵלּוּ כָּלֵל⁶². שְׁכָל שְׁאֲרַע
לְבִהֵמָה אוֹ לְחַיָּה אוֹ לְעוֹף חוּץ מֵאֵלּוּ שְׁמֵנוֹ חֲכָמִי
דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְהַסְּכִימוֹ עֲלֶיהֶן בְּבִתִּי דִּינִי יִשְׂרָאֵל
- אֶפְשָׁר שְׁתַּחֲתֶיהָ, וְאֶפְלוֹ נוֹדַע לָנוּ מִדֶּרֶךְ הַרְפּוּאָה
שְׁאֵין טוֹפָה לְחַיִּית⁶³.

(62) שם נד. וכי להוסיף על הטריפות יש? אין לך אלא מה
שמנו חכמים. (63) ומכל-שכן דברים שנאמרו בפירוש
שאינה טריפה, כגון ניטלו הכליות כשרה, אע"פ שכל חכמי
הרופאים עונים פה-אחד שבלי כליות אי-אפשר שיחיה
האדם בלתי אם נשארה כוליא אחת. ובאמת החוקרים
החדשים רצו להגיד מטעם זה בגמרא וגורסים "ניטלה
כוליא אחת כשרה", אבל אם ניטלו שתי הכליות טריפה.
וסומכים על המאמרים בגמרא: לקתה כוליא, הקטינה
כוליא, מבואר שרק בכוליא אחת מדברת הסוגיא. אבל
ברבינו נאמר בפירוש "ניטלו הכליות". וכאן כתב רבינו
דברים ברורים שאין לנו ללכת אחרי דרכי הרפואה אלא
אחרי קבלת דברי חכמים. ולמעלה שם כתב רבינו: ניטלו
הכליות הרי זו מותרת, לפיכך אם נבראת בכוליא אחת וכו'
מותרת. ולמה לא כתב אם נבראת חסרת כליות לגמרי
מותרת? נראה לפי שאינו נמצא שתהיה חסרת כליות לגמרי
מתחילת בריאתה. אבל הכסף-משנה שם הלכה כו מביא
בשם הכלבו, שלדעת הראב"ד ניטלו הכליות כשרה, היינו
שנבראת כך חסרת כליות. (דברי רבינו בתשובתו לחכמי
לונגל בדבר ניטל הלחי העליון, שהבאנו למעלה בפרק ח
הלכה כג, מנוגדים לכאורה לדבריו כאן, אבל אחרי העיון
תמצא שאין כל סתירה בדבריו. בתשובתו הנ"ל הוא מסתייע
בחכמת הטבע, כדי לפרש דברי המשנה, ניטל הלחי
התחתון כשרה, וחכמי לונגל פירשו: וכל-שכן העליון,
ורבינו מפרש דוקא תחתון אבל עליון טריפה, כי אי-אפשר
לבהמה לחיות בלי הלחי העליון).

יג. וְכֵן אֵלּוּ שְׁמֵנוֹ וְאִמְרוֹ שֶׁהֵן טְרֵפָה, אֵף עַל פִּי
שִׁירָאָה בְּדַרְכֵי הַרְפּוּאָה⁶⁴ שֶׁבִּידְנוֹ שְׁמַקְצֵתֵן אֵינָן
מְמִיתִין וְאֶפְשָׁר שְׁתַּחֲתֶיהָ מִזֶּה - אֵין לָךְ אֲלֵא מָה
שְׁמֵנוֹ חֲכָמִים. שְׁנֶאֱמַר: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּ⁶⁵.

(64) כמו בנקדר הקנה ועשו קרומיות של קנה וחיתה, וכן
תרנגולת שמוטת ירך שעשו לה שפופרת של קנה וחיתה,
גמרא שם נז: (65) ובסנהדרין פז. דורש ר' יהודה תורה
ויורוך, כלומר, דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי
סופרים, ובכלל זה גם טריפות.

יד. כָּל טְבַח שֶׁהוּא יוֹדֵעַ הַטְּרֵפּוֹת הָאֵלּוּ וְהָרִי הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסמפון שתחתיה אם לא ניקב. והראב"ד משיג: ואם ניקב סמפון שתחתיו מה בכך, והלא לא אמרו אלא סמפון שניקב לחבירו טריפה. וראה מה שכתבנו שם.

ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה תלויה בסרכות כמו חוטין, אם היו מן האום של ראה ולדפן או שהיו ללב או לטרפוש הפכד - שחוטכים את הסרכא ומוציאין את הראה ונופחין אותה בפושין²⁰. אם נמצאת נקובה - טריפה; ואם לא נתפצע המים - הרי היא שלמה מכל נקב ומתרת. וסרכא זו לא היתה במקום נקב²¹, או שפא נקב קרום העליון בלבד²². ומעולם לא ראינו מי שהורה כך, ולא שמענו מקום שעושין בו כך.

(20 ראה פ"ז ה"ח. 21) שסובר יש סירכא בלא נקב, ודעת רש"י שאין סירכא בלא נקב ('הגהות מיימוניות'). (22) שכשר, פ"ז ה"א.

ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי הגמרא, המנהג הפשוט בישראל²³ כך הוא: כששחטין את הבמה או את החיה - קורעין את הטרפוש של כבד, ובדקין את הראה במקומה. אם לא נמצאה תלויה בסרכא, או שנמצאה סרכא בין און מאזני הראה ולפשו²⁴ שבמקום רביצתה, בין פשו שפין הצלעות בין פשו שבחזה, או שנמצאה סרכא מאון לאון על הסדר²⁵ או מן האום לאון הסמוכה לה²⁶ - הרי אלו מתירין אותה.

(23) מן הדין, אם אין סירכא, אין הריאה צריכה בדיקה, הואיל ונשחטה - בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה (כסף-משנה). (24) ראה פ"ז ה"ג-ד. (25) ראה פ"ח ה"ה. (26) לפי גירסתנו, סירכא מן האום לאון - מותרת. אבל מהראב"ד בהשגותיו, נראה שלא היה גורס ברינו או מן האום לאון כלל, ובסוף ה"ט בסיום הדברים, אחרי שלא על הסדר, גורס: "אפילו במקום רביצתה או על הסדר שלא במקום רביצתה אוסרין אותה". ואחרי זה כותב: אמר אברהם, זהו מאומא לאונא (כלומר במקום רביצתה), ואין שומעין לו שהגדולים מהגאונים התירוה. ולפי זה דעת רבינו שבסירכא מן האום לאון - אסורה. ומעניין מה שכתב בזה ב'מגדל עוז': גם אלינו הגיעו ספרי חיבור רבינו משה ז"ל, והיה כתוב במקצתם כך. אבל לאחר שזכיתי לבוא בארץ הצבי, זכיתי להגיה ספרי מן הספרים שהוגהו מכתיבתו בחתימת ידו, דקדקתי ולא היה כתוב בהם, ובהיותי מחפש מצאתי ספרים הרבה שהיה כתוב בגליון מבחוץ עם שאר דברים מוסכמים מהחכמים שהוא לא חיברן ולא הזכירים בחיבורו, וידעתי כי לא היתה מאתו.

ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ראה לאיזה מקום שישמשו, ואפילו היה פחות השערה - אוסרין אותה.

ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוף ללב או

כלומר, אינה צריכה שהיה שנים עשר חודש, ומספיק אם ילדה בתוך זמן זה. [מלשוננו של רבינו, שכתב "אם שהה", משמע שלכתחילה אסור להשהותו. וכנראה למד דין זה ממעשה שמואל שם נג, ב - בסל של ספק דרוסות שהשליכן בנהר ולא התיר להשהותן שמא יבוא לידי תקלה שיאכלו מהן לפני י"ב חודש או לפני שתלדנה. ורש"י שם פירש שרק במקרה שיש הרבה עופות חוששין לתקלה, אבל רבינו סתם ואמר "אם שהה" משמע שאפילו עוף אחד, רק בדיעבד מותר. וראה מגיד-משנה ה"ב].

ב. ואסור למכור ספק טריפה זו לנכרי בתוך זמן זה⁷, שפא ומכרנה לישראל⁸.

(7) שם. (8) שאינו יודע שהיא ספק טריפה ויאכלנה באיסור.

ג. כל בהמה חיה ועוף - בחזקת בריאים הם⁹, ואין חוששין להם שפא יש בהן טריפה. לפיכך, כששחטו שחיטה פשוטה - אינן צריכין בדיקה שפא יש בהן אחת מן הטרפות¹⁰, אלא הרי הן בחזקת היתר¹¹ עד שיולד להן דבר שחוששין לו, ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד.

(9) מטעם רוב. שם יא, ב. (10) ראה רש"י ביצה לד, א. (11) חולין ט, א. נשחטה, בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה. ואפילו נולד בה ריעותא קצת, כגון שרגליה נגורות אבל יש לתלות במצוי, מחלת השגרונא שאינה טריפה, אין חוששין לדבר שאינו מצוי (שנפסק חוט הסדרה) כדי להטריפה, שם נא, א שגרונא שכיה, חוט השדרה לא שכיה (כסף- משנה).

ד. כיצד¹² כגון שנשחט הגף של עוף - בודקין את הראה שפא נקבה. נפלה הבהמה¹⁴ - בודקין אותה שפא נטרסקו איברייה. נתרצץ עצם¹⁵ הראש - בודקין קרום של מוח שפא נקב. הפה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רמח וכיוצא בהן ונקנס לחללה - חוששין לה¹⁶, וצריכה בדיקה כנגד כל החלל שפא נקב אחד מן האיברין שתטרף בקיבתו. וכן כל פיוצא בזה.

(12) מחובר להלכה שלמעלה. (13) פ"י ה"ד. (14) פ"ט הי"ז. (15) פ"י ה"ז. (16) דין זה לא נאמר למעלה במקומו, אלא כאן דרך אגב. ראה כסף-משנה למעלה פ"ו הי"ב.

ה. לפיכך, ראה שהעלתה צמחין או שנמצאו סרכות כמו חוטין תלוין ממנה ולדפן¹⁷ או ללב או לטרפוש הפכד - חוששין לה שפא נקבה, וצריכה בדיקה. וכן אם נמצא פה אכעבוע מלא לחה¹⁸ - חוששין שפא נקב סמפון שתחתיו¹⁹, וצריכה בדיקה.

(17) פ"ז ה"ה: וכיצד עושין בה? מפרקין אותה מן הדופן וכו'. (18) שם ה"ו. (19) וכן כתב בפ"ז ה"י: צריך לבדוק

25 בַּמָּה נִטְרָפָה⁴⁰. וְכִשְׁם שְׂאִין חוֹשְׁשִׁין לְקָרוֹם מִחַ
26 וּלְשִׁדְרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, כִּף לֹא נֶחֱוֵשׁ לְרֹאֵה שְׂאֵבָה.
27 וְאִין בָּזָה מְנַהֵג, שְׂדִכְר שְׂאִינוֹ מְצוּי אִין בּוֹ מְנַהֵג⁴¹.

(37) בגמרא שם ט. אמורה הלכה זו בבני מעיים, והוא-הדין לריאה (מגיד-משנה). (38) והראב"ד משיג ואומר: יש שחולקין על הריאה, כלומר דוקא בשאר בני מעיים שאינן עלולין לסירכות אין חוששין, אבל ריאה שהיא עלולה לסירכות - ודאי חוששים ('מגדל עוז'). (39) בסירכא לדופן או למקום אחר או כונתו דבוקה שהאונות היו דבוקות, ראה פ"ח ה"ה-ו. (40) כרב הונא, שם. (41) אפילו אלה הנוהגים לבדוק כל ריאה, בכגון זה אין להחמיר ולהטריף, כי אינו מצוי שיבוא כלב או גוי ויקחו את הריאה (לחם-משנה).

28 יד. בַּא הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוּ הַיִּשְׂרָאֵל וְהוֹצִיא הָרָאָה
29 קִדְם שְׂתַבְדֵּק, וְהָרִי הִיא קִימָת - נּוֹפְחִין אוֹתָהּ⁴²,
30 וְאָף עַל פִּי שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין אִם הִיוּ שָׁם צְמָחִין אוּ
31 לֹא הִיוּ, מִפְּנֵי פִשּׁוּט הַמְּנַהֵג.

(42) זהו לפי מנהג רוב המקומות שאין נופחין ריאה אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו, הלכה יא. וכאן שהוציאו את הריאה קודם שתבדק במקומה, כמו שנתבאר בה"ז, דינה כאילו יש בה ריעותא ובדקין אותה בנפיהה (לחם-משנה).

32 טו. יֵשׁ מְקוֹמוֹת, שְׂאֵם נִמְצְאוּ סְרְכָא מְדַלְדְּלוֹת⁴³
33 מִן הָרָאָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין דְּבִיּוֹת לֹא לְדַפֵּן וְלֹא
34 לְמָקוֹם אַחֵר - אוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְדָבָר זֶה הַפֶּסֶד גְּדוֹל
35 הוּא, וְאִבּוֹד מִמּוֹן לְיִשְׂרָאֵל. וְיַמְעוֹלָם לֹא נִהְגוּ זֶה לֹא
36 בְּצִרְפָּת וְלֹא בְּסִפְרָד, וְלֹא נִשְׁמַע זֶה בְּמַעְרַב. וְאִין
37 רָאוּי לְנַהֵג בְּמִנְהַג זֶה. אֲלֹא נּוֹפְחִין אוֹתָהּ בְּלִבְד⁴⁴;
38 אִם נִמְצְאָת שְׂלֵמָה מִן הַנֶּקֶב - הָרִי זֶה מִתְּרַת.

(43) ותלויות. (44) והרשב"א מתיר אפילו בלא בדיקה. וטעמו של דבר, שאפילו לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב - מותרת, לפי שסירכא הבאה מחמת נקב נסרכת למקום הסמוך לה שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עבה וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו, אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטת ליחות הריאה ומותרת (כסף-משנה בשם הרא"ש). ורבינו שמצריך בדיקה בנפיהה, בוודאי טעמו גם כאן מפני פשוט המנהג, כמו שכתב בה"ד.

יום ג' כ"א אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי

(1) יבאר השוחט אותו ואת בנו ביום אחד ואם איסורו נוהג בכל זמן; חרש שוטה וקטן ששחטו ראשונה אם מותר לשחוט שני אחריהם; שחיטה שאינה ראויה אם שמה שחיטה; אותו ואת בנו אם נוהג בבהמה טמאה או בכלאים; שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת מי יקדים לשחוט; בכמה פרקים בשנה צריך המוכר בהמה להודיע שמכר את אמה; יום אחד האמור באותו ואת בנו אם היום הולך אחר הלילה.

1 לְטִרְפֵּשׁ הַבֶּבֶד אוּ לְכִיס הַלֵּב אוּ לְרִדָּא²⁷, בֵּין שְׁהִיָּה
2 הַחוּט מִן הָאוֹם שֶׁל רֹאֵה בֵּין שְׁהִיָּה מִן הָאֵזֶן, וְאֶפְלוּ
3 הִיָּה פְחוּט הַשְּׁעָרָה - אוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְכֵן וְרִדָּא
4 שְׁנִמְצָאָת דְּבוּקָה בְּכִיסָה²⁸ אוּ חוּט יוֹצֵא מִמֶּנָּה
5 לְכִיסָה - אוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְחוּט הַיּוֹצֵא מֵאֵזֶן לֵאמֹן
6 שְׂלֵא עַל הַסֶּדֶר - אוֹסְרִין אוֹתָהּ.

(27) ראה פ"ז ה"ג. (28) שהורדא (עינוניתא) מונחת בכיס.

7 י. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁמִנְהֵגֶן, אִם מִצְאוּ סְרְכָא מִן הָאֵזֶן
8 לְפִשּׁוֹר וְלַעֲצָם שְׂבַעֲלָעוֹת²⁹, וְהַסְרְכָא דְּבוּקָה בְּשְׁתִּיָּה
9 - אוֹסְרִין אוֹתָהּ³⁰. וְאֶבָּא מִרִי מִן הָאוֹסְרִין³¹, וְאִנִּי מִן
10 הַמִּתְרִין³². וּמַעוֹט מְקוֹמוֹת מִתְרִין אֶפְלוּ נִדְבָקָה
11 בְּעֶצֶם לְבָדוֹ, וְאִנִּי אוֹסֵר³³.

(29) אף-על-פי שהבשר סותם ומגין, אבל העצם שבצלע שהוא קשה - אינו מגין. וראה שם ה"ד. (30) והטעם, כתב הרא"ש כיון שבעצם לבד אינה סתומה, הוא-הדין בבשר ובעצם שאפילו הבשר סוחב כנגדו אינו מועיל הואיל שכנגד העצם אינו סותם. (31) יש לדקדק, הרי בפירושו למשנה אומר: אבא מארי ז"ל (שבועות פ"ו מ"ד) ובחיבורו זה שנתחבר אחרי כן אינו אומר אבא-מארי זכרונו-לברכה, ובגמרא קידושין לא, ב - אמרו, שהבן חייב לומר על אביו שמת: זכרונו-לברכה. (32) יש להעיר איך הוא חולק על דברי אביו, הרי במורא אביו אמרו בגמרא שם: "ולא יכריע", ופירש רש"י אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה, לא יאמר נראים דבר פלוני. (33) וכמו שכתב בפ"ז ה"ד לענין נקב, והוא-הדין לענין סירכא, והראב"ד מתיר בסירכא. וכמו שכתב שם פ"ז בהשגתו לחלק בין נקב לסירכא.

12 יא. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוּפְחִין הָרָאָה, שְׂמָא יֵשׁ בָּהּ
13 נֶקֶב³⁴. וְרֹב הַמְּקוֹמוֹת אִין נּוֹפְחִין, שְׁהִיָּה לֹא נוֹלֵד
14 דְּבָר שְׁגוֹרָם לְחֻשְׁשׁ³⁵. וְיַמְעוֹלָם לֹא נִפְחֵנוּ רֹאֵה
15 בְּסִפְרָד וּבְמַעְרַב אֲלֹא אִם נוֹלֵד לָנוּ דְּבָר שְׁחוֹשְׁשִׁים
16 לוֹ.

(34) וזה לשון רש"י בחולין יב, ב: הלכה למשה מסיני דסמיכין ארובא אפילו היכא שאפשר וכו', ואהא מילתא סמיכין ולא בדקין כל י"ח טריפות. ונקובת הריאה, משום דשכיח בה ריעותא - בדקין. (35) וסומכין על הכלל: נשחטה בחזקת היתר עומדת.

17 יב. וְדָבָרִים הָאֵלּוּ בָּלָן - אִינֵן עַל פִּי הַדִּין, אֲלֹא עַל
18 פִּי הַמְּנַהֵג, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוֹ³⁶. וְיַמְעוֹלָם לֹא שְׂמַעְנוּ בְּמִי
19 שְׂבַדֵּק עוֹף, אֲלֹא אִם נוֹלֵד לוֹ חֻשְׁשׁ.

(36) בהלכות ר"ז.

20 יג. מִי שְׂשַׁחַט אֶת הַבְּהֵמָה³⁷ וְקָרַע אֶת הַבֶּטֶן, וְקִדְם
21 שְׂבִידֵק אֶת הָרָאָה בָּא כָּלֵב אוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְנִטְלָא
22 אֶת הָרָאָה וְהִלֵּךְ לוֹ - הָרִי זֶה מִתְּרַת. וְאִין אוֹמְרִים³⁸:
23 שְׂמָא נְקוּבָה הִיָּה אוּ שְׂמָא דְּבוּקָה הִיָּה³⁹; שְׂאִין
24 מִחִזְקִין אִסּוּר. אֲלֹא הָרִי זֶה בְּחִזְקָת הֵתֵר עַד שְׂיִידֵעַ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 ו. שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְאֲכִילָה - שְׁמָה שְׁחִיטָה.
24 לְפִיכָךְ, הָרֹאשׁוֹן שֶׁשָּׁחַט חֲלִין בְּעֶזְרָה או טְרֵפָה או
25 שׁוֹר הַנִּסְקָל¹⁸ וְעֵגְלָה עֲרוּפָה וּפְרָה אֲדָמָה, או
26 שֶׁשָּׁחַט לְעִבּוּדֵת כּוֹכְבִּים, וְכֹא הָאֲחֵרוֹן וְשָׁחַט אֶת
27 הַשְּׂנִי - לֹקָה. וְכֵן אִם שָׁחַט הָרֹאשׁוֹן אֶת הָאֲחֵד,
28 וְכֹא הָאֲחֵרוֹן וְשָׁחַט אֶת הַשְּׂנִי וְהָרִי הוּא חֲלִין בְּעֶזְרָה
29 או שׁוֹר הַנִּסְקָל או עֵגְלָה עֲרוּפָה וּפְרָה אֲדָמָה - הָרִי
30 זֶה לֹקָה.

(18) אף על פי שהוא איסור הנאה.

31 ז. שֶׁשָּׁחַט¹⁹ לְעִבּוּדֵת כּוֹכְבִּים - פְּטוֹר²⁰ מִשּׁוּם אוֹתוֹ
32 וְאֵת בְּנוֹ, שֶׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ²¹. וְאִם הִתְרוּ בִּזְרֵי
33 מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם עִבּוּדֵת
34 כּוֹכְבִּים²³ - לֹקָה²⁴.

(19) את השני. (20) ממלקות. (21) בשחיטה זו נתחייב מיתה על שעבד עבודה זרה, ומלקות משום אותו ואת בנו ודנים אותו בחמורה. בלשון התלמוד: "קם ליה בדרכה מיניה". ונפטר ממלקות. (22) עדים, אל תשחטהו, שתתחייב מלקות על עבירת אותו ואת בנו. (23) לא אמרו לו עדים אתה עובד עבודה זרה בשחיטה זו ותתחייב מיתה. (24) כר' יוחנן שסובר חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר חייב, ומפני ששגג באיסור עבודה זרה שהרי העדים לא התרו בו משום זה, ונתחייב מלקות על עבירה אחרת שיש במעשהו, היינו איסור אותו ואת בנו - מלקין אותו.

35 ח. אִין אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ נֹהֵג אֲלֵא בְּבִהְמָה
36 טְהוֹרָה בְּלִבָּד: שְׁנֵאמַר: וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה²⁵ אוֹתוֹ וְאֵת
37 בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְנֹהֵג בְּכָלֵאִים. פִּינֵד?
38 צְבִי²⁶ שָׂפָא עַל הָעֵז וְשָׁחַט הָעֵז וְאֵת בְּנָה - לֹקָה²⁷;
39 אֲכָל הָעֵז שָׂפָא עַל הַצְּבִיָּה - אִסּוּר לִשְׁחָט אוֹתָהּ
40 וְאֵת בְּנָה²⁸, וְאִם שָׁחַט - אִינוֹ לֹקָה. פְּרָה וּבִנָּה²⁹
41 אֲסָרָה תוֹרָה, לֹא צְבִיָּה וּבִנָּה.

(25) ודרשין שור ולא חיה, שה ולא עופות. (26) שהוא חיה. (27) לרב חסדא הכול מודים שלוקה, ולדעת רב פפא מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ופסק כחכמים. (28) הרשב"א חולק וסובר שמותר אפילו לכתחילה לשחוט אותה ואת בנה מאותו הטעם שפרה ובנה אסרה תורה ולא צבייה ובנה, כדברי רב חסדא שם. (29) לשון רבינו. ובגמרא אומר: שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו, אבל הכוונה בוודאי על הנקבות שבהן נוהג איסור אותו ואת בנו לכל הדעות, אבל באב ובנו נחלקו חנניה וחכמים.

42 ט. הִיתָה בַּת הַצְּבִיָּה הַזֹּאת נִקְבָּה וְלִדָּה בֵּן, וְשָׁחַט
43 אֶת הַנִּקְבָּה בַּת הַצְּבִיָּה וְאֵת בְּנָה - לֹקָה³⁰. וְכֵן
44 בְּלֵאִים הָפֵא מִמִּין כְּבִישׁ וּמִמִּין עֵז³¹, בֵּין מִכְּבִישׁ עִם
45 הָעֵז בֵּין מִעֵז עִם הַכְּבִישָׁה - לֹקָה מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת
46 בְּנוֹ.

(30) כחכמים שסוברים שחוששים לזרע האב והאב הוא תיש, מין בהמה ואם כן יש בבן של התיש והצבייה חלק

1 א. הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ² בְּיוֹם אֶחָד - הַבֶּשֶׂר מִתֵּר
2 בְּאֲכִילָה³, וְהַשּׁוֹחֵט לֹקָה; שְׁנֵאמַר: אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ
3 לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְאִינוֹ לֹקָה אֲלֵא עַל שְׁחִיטַת
4 הָאֲחֵרוֹן. לְפִיכָךְ⁴, אִם שָׁחַט אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן⁵, וְכֹא
5 חִבְרוּ וְשָׁחַט אֶת הַשְּׂנִי - חִבְרוּ לֹקָה.

(2) נקט רבינו לשון זכר כמו שכתוב בתורה, אבל לאמיתו של דבר לוקים על שחיטת אותו ואת בנו בנקבות בלבד, פירוש: אב ובנה או בתה, אבל אב ובנו או בתו אסור רק מספק. (3) ובעל הלכות גדולות כותב שאסור לאכול את השני בו ביום, כדי שלא יהנה ממעשה האסור. (4) הואיל וחיוב מלקות בא על מעשה השחיטה השנייה ואין הברל בין נשחטה האם תחילה או הבן. (5) בין שחט את האם תחילה ובין שחט את הבן תחילה.

6 ב. אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ נֹהֵג בְּכָל זֶמֶן⁶ וּבְכָל מְקוֹם⁷,
7 בְּחֲלִין וּבְמִקְדָּשִׁין. בֵּין קֳדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין⁸ בֵּין קֳדָשִׁים
8 שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין⁹. לְפִיכָךְ, הָרֹאשׁוֹן שֶׁשָּׁחַט בְּעֶזְרָה
9 וְהַשְּׂנִי בַּחוּץ¹⁰, או הָרֹאשׁוֹן בַּחוּץ וְהַשְּׂנִי בְּעֶזְרָה¹¹,
10 בֵּין שֶׁהָיָה שְׂגִייהָ חֲלִין אוֹ שְׂגִייהָ קֳדָשִׁים, בֵּין שֶׁהָיָה
11 אֶחָד מֵהֶן חֲלִין וְאֶחָד קֳדָשִׁים - זֶה שֶׁשָּׁחַט אֲחֵרוֹן
12 לֹקָה מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ.

(6) בפני הבית ושלא בפני הבית. (7) בארץ ובחוץ לארץ. (8) שלמים, חטאות ואשמות. (9) עולה ופרים ושעירים הנשרפים. אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (10) אף על פי שהשני היה קדשים ואם כן שחוטין חוץ הוא ופסול. (11) אף על פי שהיה השני חולין ואסור משום חולין בעזרה - שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

13 ג. אִין אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ נֹהֵג אֲלֵא בְּשְׁחִיטָה
14 בְּלִבָּד; שְׁנֵאמַר: לֹא תִשְׁחָטוּ - בְּשְׁחִיטַת שְׂגִייהָ הוּא
15 הָאִסּוּר. אֲכָל אִם נִחְרַט¹² הָרֹאשׁוֹן אוֹ נִתְנַבֵּל בִּידוֹ¹³ -
16 מִתֵּר לִשְׁחָט. וְכֵן אִם שָׁחַט הָרֹאשׁוֹן וְנִחְרַט הַשְּׂנִי¹⁴ או
17 נִתְנַבֵּל בִּידוֹ - פְּטוֹר.

(12) ואין לדמות זה לדינים שבהלכה ב, מפני ששם השחיטה יפה היא אלא שדבר אחר גורם להם פסול, אבל נחירה אינה שחיטה כלל והתורה כתבה: לא תשחטו. (13) נעשית נבילה שלא מדעתו. (14) הכתוב אומר לא תשחטו בלשון רבים, מכאן שרק שחיטת שניהם אסורה.

18 ד. תִּרְשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן שֶׁשָּׁחַטוּ בֵּינָם לְבֵין עֲצָמָן¹⁵ אֶת
19 הָרֹאשׁוֹן - מִתֵּר לִשְׁחָט שְׂנִי אֲחֵרֵיהֶם, לְפִי שְׂאִין
20 שְׁחִיטָתָן שְׁחִיטָה¹⁶ כָּלָל.

(15) ואין אחרים רואים אותם. שאילו אחרים רואים אותם, ששחטו כהוגן שחיטתם כשרה. ואסור לשחוט את השני אחריהם. (16) והרי הוא כנתנבל בידו.

21 ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הָרֹאשׁוֹן וְהָרִי הוּא סָפֵק נִבְלָה -
22 אִסּוּר לִשְׁחָט הַשְּׂנִי, וְאִם שָׁחַטוּ - אִינוֹ לֹקָה¹⁷.

(17) במשנה שם: ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים, מפני שאין לוקים על ספק איסור.

יג. שְׁנַיִם שֶׁלֶקְחוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, זֶה הָאֵם וְזֶה הַבֵּת, וְכֹאֵן לְדִינָה⁴⁴ - זֶה שֶׁלֶקַח רֹאשׁוֹן וְשֹׁחֹט רֹאשׁוֹן⁴⁵, וְהַשְּׁנִי יִמְתִּין לְמַחֵר. וְאִם קָדַם הַשְּׁנִי וְשָׁחַט - זָכָה⁴⁶, וְיִמְתִּין הָרֹאשׁוֹן עַד לְמַחֵר.

(44) שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט את השני שקניתי. (45) מפני שקנה זכותו קודם. (46) אם קדם השני הרי זה זרזי ונשכר.

יד. בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים בִּשְׁנָה⁴⁷, הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ - צָרִיף לְהוֹדִיעֹו וְלֹאמַר לוֹ: כָּכָר מְכַרְתִּי אִמָּה אוֹ בִּתָּה⁴⁸ לְאַחֵר לְשָׁחַט, כְּדֵי שֶׁיִּמְתִּין זֶה הָאֲחֵרוֹן וְלֹא יִשְׁחֹט עַד לְמַחֵר. וְאִלּוּ הָיוּ: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חֹג⁴⁹, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרֹאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח⁵⁰, וְעֶרֶב עֲצֵרֶת⁵¹, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁵².

(47) דרך ישראל לעשות סעודה וסתם לוקח בהמה דעתו לשוחטה מיד. (48) שמא כבר נשחטו ואסור לשני לשחוט היום. (49) שמיני עצרת, היו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביב. וקרבנותיו היו בשביל ישראל, אבל קרבנות שבעת ימי חג הסוכות היו כנגד אומות העולם. בערב חג הסוכות טרודים בהכנת סוכה וארבעת המינים ואין שעתם פנויה להכין סעודות גדולות. (50) היו מרבין באכילה, כדי שהפסח יהיה נאכל על השוכע. (51) ערב שבועות, משום שלמי חגיגה ועולת ראייה. ותוספות שם כתבו הטעם "דבעצרת הכל מודים דבעינן לכס", ומרבין בסעודה, פירוש: הכל מודים שבחג השבועות מחוייבים לאכול ולשתות לענג גם את הגוף ("לכס" ממש) ואין לסמוך רק על הנאת הנפש על ידי תורה ותפילה. [נראה שבעלי התוספות לא קיבלו את פירושו של רש"י, מפני שעולת ראייה ושלמי חגיגה מקריבים בכל המועדות וגם בחג הסוכות ולמה אינו צריך להודיע בערב חג הסוכות. אמנם יש להם (לעולת ראייה ושלמי חגיגה) תשלומים כל שבעה, אבל מצוה להקריב בראשון. רבינו כתב בהלכות חגיגה שהמאחר הרי זה מגונה, ובעולת ראייה דעתו שעבר על עשה ולא תעשה. (52) מפני שהוא תחילת השנה מרבין בסעודה משום סימן יפה, וכמה עניינים עושים בו לסימן יפה.

טו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמִירִים? כְּשֶׁרָאָה זֶה שֶׁלֶקַח בְּאַחֲרוֹנָה נֶחֱפֵז לְקִנּוֹת, וְהִיא בְּסוֹף הַיּוֹם, שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁהוּא שׁוֹחֵט עִתָּה; אָבָל אִם הָיָה רְיוּחַ בָּיּוֹם - אֵינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעֹו, שָׁמָּה לֹא יִשְׁחֹט אֶלָּא לְמַחֵר.

טז. וְהַמּוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחֶתֶן, וְהַבֵּת לְפִלָּה - צָרִיף לְהוֹדִיעֹן; שְׂוֵדָא בָּיּוֹם אֶחָד שׁוֹחֲטִין. וְכֵן כָּל כּוֹזֵא בְּזָה.

יז. יוֹם אֶחָד הָאֲמִיר בְּאוֹתוֹ וְאֵת בָּנוֹ - הַיּוֹם הַזֶּה אַחֵר הַלַּיְלָה⁵³. בֵּיצֵד? הֲרִי שֶׁשָּׁחַט רֹאשׁוֹן בְּתַחֲלַת

שה. ודורשים "שה" ואפילו מקצת שה לא תשחטו ביום אחד. (31) מן הרחל ומן הגדי.

י. מִתֵּר לְשָׁחַט אֶת הַמַּעֲבֵרֶת. עֶבֶר יֵרֶךְ אִמּוֹ³² הוּא. וְאִם יָצָא הָעֶבֶר חֵי אַחֵר שְׁחִיטָה וְהִפְרִיס עַל גְּבִי קֶרֶע³³ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בָּיּוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט - אֵינוֹ לֹקָה.

(32) שהוא כאחד מאבריה, ואין טעון שחיטה ואפילו אם נאמר בדינים אחרים עובר לאו ירך אמו, לעניין אותו ואת בנו, כיון ששחיטת אמו מתירתו באכילה, כחתיכת בשר בהמה, אין בו משום אותו ואת בנו. וכן מפורש בתוספתא חולין פרק בהמה המקשה הלכה ב: את שטעון שחיטה אסור משום אותו ואת בנו ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו. (33) שאז צריך שחיטה ואין שחיטת אמו מטהרתו, כמבואר בפרק ה מהלכות מאכלות אסורות הלכה יד: מפרש רב כהנא שחכמים מודים בהפריס על גבי קרקע - פירוש עמד על פרסותיו - שטעון שחיטה ויש בו איסור אותו ואת בנו, בניגוד לדעת ר' שמעון שזורי, ושחיטה זו היא מדרבנן ולכן פסק רבינו שאינו לוקה.

יא. אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בָּנוֹ נוֹהֵג בְּנִקְבוֹת³⁴, שְׁזָה בָּנָה וְדָאִי³⁵. וְאִם נִדְּעָ וְדָאִי שְׁזָה הוּא אָבִיו - אֵין שׁוֹחֲטִין שְׁגִיחָן³⁶ בָּיּוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט - אֵינוֹ לֹקָה; שְׁהַדְבָּר סִפְקָא³⁷ אִם נוֹהֵג בְּזָכָרִים אוֹ אֵינוֹ נוֹהֵג.

(34) הגירסא לפני המגיד משנה והרדב"ז: אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בנקבות, ומפרש אין איסור אותו ואת בנו נוהג בוודאי אלא בנקבות אבל מספק נוהג גם בזכרים כמו שמשיים. (35) נתן טעם למה הקפידה תורה על אם ובנה. (36) משום ספק שמא נוהג בזכרים. (37) מחלוקת חכמים היא בברייתא וספק הלכה כמי.

יב. הַשׁוֹחֵט אֶת הַפֶּרָה וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט³⁸ שְׁנֵי בָּנֶיהָ - לֹקָה שְׁתֵּי מַלְקוֹת³⁹. שָׁחַט אֶת בָּנֶיהָ וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט הִיא - לֹקָה אֶחָת⁴⁰. שָׁחַטָה וְאֵת בִּתָּהּ וְאֵת בֶּן בִּתָּהּ - לֹקָה שְׁתֵּים⁴¹. שָׁחַטָה וְאֵת בֶּן בִּתָּהּ וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט אֶת הַבֵּת - לֹקָה אֶחָת⁴², בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר⁴³.

(38) בו ביום. (39) על שחיטת כל בן ובן, ששתי השחיטות נעשו באיסור אותו ואת בנו וחייב על כל אחת ואחת, ורק כשהתרו בו על כל אחת ואחת, שאין מלקות בלא התראה. (40) מלקות אחת, מפני שרק שחיטה אחת נעשתה באיסור בנו ואותו. (41) שתי מלקיות. בשחיטת בתה עבר על אותו ואת בנו לא תשחטו וכן בשחיטת בן בתה ששחטו אחרי שחיטת הבת. ואם כן עשה שני מעשים באיסור, ואף על פי ששני האיסורים הם משם אחד לוקה שניים. (42) אף על פי שבשחיטת הבת שהייתה אחרונה עבר על שתי עבירות: משום אותו ואת בנו כלפי שחיטת האם ומשום שחיטת בנו ואותו כלפי שחיטת בן הבת, אבל שתיהן נעשו במעשה אחד, בשחיטה אחת, וגם שם האיסור שנאמר בתורה אחד הוא, אותו ואת בנו. (43) ולוקה השוחט האחרון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתה קודם שישלחנה לוקה. (ראה מגיד-משנה כאן שגורס בגמרא ר' יוחנן אומר קיימו ולא קיימו, וריש לקיש אומר ביטלו ולא ביטלו. ורבינו פסק כר' יוחנן לפי ה"ש מפרשים' שם. וראה כסף-משנה).

ג. פא אחד וחטף האם מידו ושלחה⁸, או שברחה¹³ מתחת ידו שלא מדעתו⁹ - לוקה; שגאמר: שלח תשלח - עד שישלח מעצמו, והרי לא קיים עשה¹⁵ שפיה.¹⁶

(8) דוקא חטף מידו, אבל אם עשה זה מדעתו של מי שלקחה, הרי הוא נעשה שלוחו והרי כאילו שלחה מי שלקח בעצמו והוא פטור. כן נראה מדברי רבינו. (9) ואבדה. אבל אם ברחא מדעתו, כגון שנתן לה בכוונה את האפשרות לברוח, הרי זה גם כן שילוח וקיים את העשה.

ד. נטל אם על הבנים, וקצץ אגפיה פדי שלא תעוף, ושלחה - מפין אותו מכת מרדות¹⁰. ומשהיה אותה¹¹ אצלו עד שיגדלו כנפיה ומשלחה¹². ואם מתה קדם לזה או ברחא ואבדה - לוקה, שהרי לא קיים עשה שפיה.

(10) חולין קמא: ופירש"י רידיו ותוכחות שלא ירגיל בזה. (11) שם. כדי שיקיים את העשה' כהלכתה, ויפטר מן המלקות. (12) ובשילוח זה מקיים מצות-עשה שבה. מלשנו משמע שאם משלחה לפני שגדלו כנפיה, לא קיים את העשה' ולוקה, וכן יש לדייק מדבריו בהלכה ה.

ה. וכיצד משלח האם? או חזו בכנפיה ומפריחה¹³. ושלחה וחזרה ושלחה וחזרה, אפלו ארבע וחמש פעמים - חייב לשלח; שגאמר: שלח תשלח¹⁴.

(13) שם: מחלוקת רב הונא ורב יהודה. במה משלח? רב הונא אומר: ברגליה, ורב יהודה אומר באגפיה, ורבינו פוסק כרב יהודה. כן ביארו המגיד-משנה והכסף-משנה. ונראה שרבינו מפרש הסוגיא כפירוש השני של רש"י שם שרב הונא אומר ברגל, פירושו אף-על-פי שקיצץ כנפיה ואינה יכולה לעוף, קיים 'עשה' של שילוח. ורב יהודה אומר רק אם יש לה יכולת לעוף בכנפיה, היינו שלא קיצץ אותה. ולפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ג, שאם ברחא מדעתו קיים העשה', עלינו לומר שמה שכתב כאן "ומפריחה" הוא לאו דוקא, ומספיק אם נותן לה מדעתו את האפשרות לעוף, אבל אם נתן רק את האפשרות ללכת ברגל, לא קיים העשה'. (14) רבינו נקט לשון המשנה שם, אבל הלימוד הוא לא מכפל הלשון אלא משמעותה הפשוטה של המילה "שלח" היא אפילו מאה פעמים, כמבואר בסוגיא שם, ובבא מציעא לא. "השב" אפילו מאה פעמים, יוצא מזה לימוד בלשני, שמקור הפעל משמעותו פעולה רב-פעמית.

ו. האומר: הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים - חייב לשלח את האם¹⁵; שגאמר: שלח תשלח את האם.

(15) משנה חולין קמא. כן מפרש רבינו לשון "חייב" האמור שם, ולא חייב מלקות.

1 ליל רביעי - לא ישחוט השני עד תחלת ליל חמישי⁵⁴. וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי קדם בין השמשות - שחט השני בתחלת ליל חמישי⁵⁵. שחט ראשון בין השמשות⁵⁶ של ליל חמישי - לא ישחוט השני עד ליל ששי⁵⁷; ואם שחט ביום חמישי - אינו לוקה⁵⁸.

(53) פירוש: אחר הלילה שלפניו, ולמדים זה ממעשה בראשית שנאמר בו יום אחד כמו באותו ואת בנו ושם היום הולך אחר הלילה. (54) שכל יום רביעי נמשך אחר הלילה שלפניו ונקרא יום אחד. (55) שהוא כבר יום אחד. (56) ספק יום ספק לילה. (57) שמה בין השמשות של סוף רביעי היה תחילת ליל חמישי. (58) מספק.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר הלוקח אם על הבנים; ואם קצץ אגפיה כדי שלא תעוף; שלח את האם וחזר וצד אותה, או לקח הבנים והחזיר לכן וחזרה האם עליהן; שלוח הקן באי זה עוף נוגה; ואם מותר לזכות בביצים כל זמן שאמן עליהן; אם שלוח הקן נוגה במקודשין; ועוף שהרג נפש.

א. הלוקח אם על הבנים² ושחטה - הבשר מותר פאכילה, ולוקה על שחיתת האם³; שגאמר: לא תקח האם על הבנים. וכן אם מתה⁴ קדם שישלחנה - לוקה. ואם שלחה אחר שלקחה - פטור⁵.

(2) עוף היושב על אפרוחים או ביצים. (3) כלומר, מכיון ששחטה אי-אפשר לו לקיים את העשה'ד"שלח תשלח את האם", לפיכך לוקה על "לא תקח האם על הבנים". ראה לקמן הערה ח. (4) ולא תתקיים העשה' לעולם, אף-על-פי שהוא לא ביטל העשה' בידיו כמו בשחטה, לוקה. (5) ממלקות, שכל מצות לא-תעשה שיש בה קום עשה, אין לוקין עליו. משנה שם קמא. או בלשון התלמוד כל לאו שניתק לעשה, אין לוקין עליו. וכאן בשילוח הקן נאמר לא תקח האם ואחר-כך שלח תשלח, הרי ניתק ה'לא תקח' ל'עשה' של 'שלח תשלח', ולפיכך אם שלח האם אחר שלקחה, ואפילו השהה אותה בידו זמן רב אינו לוקה, שם. כך מפרש רבינו את המשפט "קיימו ולא קיימו" במסכת מכות טו: ואין כן דעת רש"י שהוא מפרש שקיימו, היינו אם שלחה תוך כדי דיבור אחרי שלקחה.

ב. וכן כל מצות לא תעשה שנתקנה לעשה - חייב לקיים עשה שפיה⁶, ואם לא קיימו⁷ - לוקה.

(6) בכל זמן שיכול, ופטור מעבירת הלאו. (7) במכות טז: יש מחלוקת אימתי חייב במלקות על לאו הניתק לעשה', האחד אומר כשביטל את העשה', היינו שעשה בידים מעשה המונע קיומה של העשה' אז לוקה, אבל אם ממילא אירע דבר שגרם למניעת קיום העשה' אינו לוקה, שהרי לא באשמתו בוטלה העשה'. והשני אומר: אם רק לא קיים העשה' ונתברר שאינו יכול לקיים העשה', אף שזה נעשה ממילא, כגון שמתה האם קודם שישלחנה, חייב מלקות על עבירת הלאו, כיון שלא תיקנו בעשה'. ורבינו פסק, אם לא קיימו אע"פ שלא ביטל בידיו. וכן פסק בהלכה הקודמת.

משילוח, מנא הני מילי? (מהיכן למדנו זאת). אמר רב כהנא אמר קרא "תקח לך" ולא לכלבך. פירוש, שהאפרוחים והביצים מותרים וראויים לו לאכילה, ולא טריפות שראויים רק לכלבים.

- י. זכר שמצאו רובץ²⁹ על הקן - פטור מלשלח. עוף¹⁷
טמא רובץ על ביצי עוף טהור, או עוף טהור רובץ¹⁸
על ביצי עוף טמא - פטור מלשלח³⁰.

שם, אם כתוב בתורה ולא אב. (30) והטעם בעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור פטור משילוח, משום שקן צפור אמור בתורה, האם המקנת צריכה להיות צפור טהור. ובעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור, משום דכתיב תקח לך ולא לכלבך, וביצי עוף טמא אסורים באכילה, (ובמגיד-משנה כאן כתב הטעם ש"קן צפור" אמרה תורה, כלומר, שגם הקן צריך להיות "צפור", היינו טהור. ותימה עליו, שהרי שם בדף קמ. אמרו בפירוש הטעם מפני לך ולא לכלבך).

- יא. היתה רובצת על ביצים שאינן מינה³¹ והן²⁰
טהורין - הרי זה מלשח; ואם לא שלח - אינו²¹
לוקה³². היתה האם טרפה - חייב לשלחה.

(31) בעיא שלא נפשטה שם. ופסק רבינו לחומרא.
(32) שאין לוקין על הספק.

- יב. שחט מקצת סימנין³³ בתוך הקן קדם שיקחנה³⁴
- חייב לשלח³⁵; ואם לא שלח - אינו לוקה.

(33) מיעוט הושט, אבל בקנה אין כל ספק שחייב בשילוח, שהרי פסוקת הגירגרת טריפה רק אם נפסק רובה. (34) בעיא שם. מלשון רבינו "קודם שיקחנה" משמע שמפרש שחט מקצת סימנין באם, שאילו באפרוחים היה צריך לאמר קודם שיקחם. וכן מפרשים דברי רבינו, הטור והר"ן. ורש"י מפרש שחט מקצת סימנים של אפרוחים תחת האם, ובעי מהו לחייבו בשילוח האם, כיון שבידו לגמור השחיטה ולהתירם באכילה, תקח לך הוא וחייב בשילוח, או הואיל ואם יפסיק את השחיטה יהיו אסורים באכילה, פטור מלשלח ונוטל את האם בהיתר, ואחר-כך יגמור את השחיטה בתוך כדי שיעור שהיה, ראה למעלה פרק ג הלכה ב. אבל לפי הטור והר"ן, שרבינו מפרש באם, קשה מה היא הבעיא שאפילו באם טריפה ודאית חייב לשלח. רבינו לשיטתו שנקובת הוושט נבילה, לפיכך לא שייך בה שילוח. (35) הואיל ולא נפשטה הבעיא, מחמירים בספק.

- יג. היתה מעופפת: אם פנפיה נוגעות בקן - חייב²⁵
לשלח, ואם לאו - פטור מלשלח³⁶. היתה מטלית³⁷
או פנפים³⁸ חוצצות בין פנפיה ובין הקן - הרי זה²⁷
משלח³⁹; ואם לא שלח - אינו לוקה⁴⁰.

(36) בברייתא שם למדו שני הדינים מהכתוב "והאם רובצת", ודרשו: "רובצת" ולא מעופפת: ועוד דרשו, מכיון שלא כתבה תורה "יושבת" אלא "רובצת", משמע שלא דוקא יושבת ממש על הבנים, אלא אפילו מעופפת קצת וכנפיה נוגעות בקן, ג"כ חייב לשלח. (37) בעיית ר' ירמיה

- ז. לקח את הפנים והחזירן לקן¹⁶, ואחר כך חזרה¹
האם עליהן - פטור מלשלח¹⁷. שלח את האם וחזר²
וצד אותה¹⁸ - הרי זה מתר. לא אסרה תורה אלא³
לצוד אותה והיא אינה יכולה לפרח בשביל הפנים⁴
שהיא מרחפת עליהן שלא ילקחו, שנאמר: והאם⁵
רובצת על האפרוחים; אבל אם הוציאה מתחת ידו⁶
וחזר וצד אותה - מתר.

(16) כך היא גירסת רבינו במשנה שם, וכן הגירסא במשנה שבמשניות, אבל הגירסא שלפנינו: והחזירן לה. (17) הואיל ונטל את הביצים וזכה בהן, אינו בכלל "כי יקרא" שאמרה תורה. בתלמוד קוראים לזה: "מזומן", וראה הלכה ח. (18) שם: מכיון שקיים מצות שילוח כשמצא אותה בקן. וכשצד אותה עכשיו, הרי אינה רובצת על בניה ומותר לקחתה.

- ח. שלוח האם אינו נוהג אלא בעוף טהור¹⁹ שאינו⁸
מזומן²⁰, כגון יוני שובך²¹ ועליה ועופות שקננו⁹
בפרדס²², שנאמר: כי יקרא²³; אבל המזומן, כגון¹⁰
אוזין ותרנגולין ויונים שקננו בפית²⁴ - אינו חייב¹¹
לשלח.

(19) משנה שם קלח. בגמרא מפרש שנאמר "כי יקרא קן צפור לפניך", ועוף טמא אינו נקרא צפור רק עוף, שם קלט: (20) שאינו ברשותך. (21) יוני מדבריות שקננו בשובך. (22) אינו מזומן שיכולים לברוח. (23) במאורע פרט למזומן, שם קלט: (24) מזומן הוא ברשותו.

- ט. היו האפרוחין מפריחין שאינן צריכין לאמן¹³
או ביצים מוזרות²⁶ - אינו חייב לשלח²⁷. היו¹⁴
אפרוחין טרפות - הרי אלו פביצים מוזרות, ופטור¹⁵
מלשלח²⁸.

(25) שיודעים לפרוח. משנה שם קמ: (26) שם סד: פירש"י מוזרות. שילדה תרנגולת בלי הזדווגות עם זכר, וביצים כאלו אינן מוציאות אפרוחים. אבל בתוספתא תרומות פרק ט, מובאה בחולין טז: ביצים מוזרות, נפש היפה (פירוש, אדם שאינו איסטניס) תאכלם, משמע שפירוש מוזרות - אינן צלולות, מקולקלות. ומובן שאינן ראיות לדגירה. (27) במשנה חולין שם דרשו: "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים", מה אפרוחין בני קיימא, אף ביצים בני קיימא, יצאו מוזרות שאינן בני קיימא. ומה הביצים צריכין לאמן, אף אפרוחין צריכין לאמן, יצאו מפריחין. "אינם בני קיימא" - שאינם ראויים לקיום המין או אינן ראיות בכלל לקיום (מלשון של רבינו כאן שכתב "אפרוחין טריפות, הרי אלו כביצים מוזרות", משמע, שטעם אחד לשניהם. והרי בגמרא שם למד רב כהנא שטריפות פטורות משילוח, מדרשה: "תקח לך" אמרה תורה ולא לכלבך, וטעם של מוזרות הוא: שאינם בני קיימא. ונראה שרבינו מפרש "אינם בני קיימא", שאינן ראיות לקיום, מפני שרוב בני אדם אינם אוכלים אותן, ומתוך כך נתמעטו מדרשה של "לך ולא לכלבך", שני הטעמים שנאמרו - עולים איפוא בקנה אחד, וצריך עיון). (28) שם קמ. "תניא אפרוחים טריפות פטור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(46) שנאמר "קן" ואפילו אפרוח אחד נקרא קן, משנה שם.
(47) שם קלט: קן בים, ופירש רש"י: ששטף הים את האילן והיה קן בראשו. והטעם, בתורה כתוב "בדרך", וים נקרא דרך שנאמר "הנותן בים דרך". (48) בגמרא שם: בראשו של אדם, והוא הדין בראש כל בעלי-חיים. וטעמו של דבר, שנאמר בשמואל-ב טו, לב "ואדמה על ראשו", מכאן שאפילו שהיא בראשו של אדם נקראה אדמה. ואדמה היינו ארץ, ובשילוח הקן אמרה תורה "על הארץ". (49) בלשון רבים, ולא אפרוח או ביצה, שהרי אפילו באחת חייב לשלח. (50) כרגיל נמצאים בקנים יותר מביצה אחת או אפרוח אחד. "בכל עץ או על הארץ" שהוא המצוי ביותר שיימצא שם קנים.

יח. אָסוּר לְזַכּוֹת בְּפִיצִים כָּל זֶמֶן שֶׁהָאֵם רוֹבֶצֶת
עֲלֵיהֶן. לְפִיכָךְ, אֶפְלוּ הֵיחָה רוֹבֶצֶת עַל הַפִּיצִים
אוּ עַל הָאֶפְרוּחִים בְּעֶלְיָתוֹ וְשׁוֹכְכוֹ - אֵינֶן
מְזַמְּנִין, וְלֹא קֹנָה לוֹ חֲצֵרוֹ. כִּשְׁם שֶׁאֵינוּ יָכוֹל
לְזַכּוֹת בָּהֶן לְאַחֲרֵים, כֵּךְ לֹא תִזְכֶּה לוֹ חֲצֵרוֹ.⁵¹
בָּהֶן. וּלְפִיכָךְ חַיֵּב לְשַׁלַּח.⁵²

(51) סוגיא שם: כל היכא דאיהו מצי זכי ליה, חצירו זכיא ליה. וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה, חצירו נמי לא זכיא ליה. ומה שכתב רבינו "כשם שאינו יכול לזכות בהם לאחרים" מעיר הכסף-משנה שטעות סופר היא, ויש למחוק את המלה "לאחרים", ראה בלחם-משנה. (52) שאילו קנתה לו חצירו, היו הביצים והאפרוחים שבשוכו קנויים לו, ודינם כמזומן שפטור משילוח, במה דברים אמורים כשלא הוגבהה האם מעל הבנים כלל. אבל אם דפק על הקן, והאם הוגבהה מעל הביצים - קונה לו חצירו ומזומן הוא ופטור משילוח.

יט. אָסוּר לְטַל אֵם עַל הַבָּנִים וְאֶפְלוּ לְטַהֵר בָּהֶן אֶת
הַמְּצָרֶעַ, שֶׁהִיא מְצָוָה.⁵³ וְאֵם לֶקַח - חַיֵּב לְשַׁלַּח.
וְאֵם לֹא שֻׁלַּח - לֹקָה.⁵⁴ שֶׁאֵין עֲשֵׂה דוּחָה לֹא
תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה.⁵⁵ וְלֹא עֲשֵׂה דוּחָה עֲשֵׂה.⁵⁶

(53) שם קמא. שלח, אפילו לדבר מצוה. (54) אם שחטה או מתה מאליה לוקה משום לא תקח וגו' כמו שנתבאר למעלה בהלכה ב. וסובר רבינו שאם קיים אדם מצות-עשה מתוך עבירה על איסור שיש בו 'עשה' ו'לא-תעשה', נשאר גם הלאו בתוקפו ולא נדחה מפני ה'עשה'. ובי'תוספות' כאן מובאת דעת ריב"א שהלאו נדחה מפני ה'עשה', ולכן אינו לוקה. (55) איסור חמור שיש בו מצות 'לא-תעשה' ו'עשה', אינו נדחה מפני 'עשה'. נימוק זה מוסב כלפי הדין הראשון שבהלכה זו לא יטול. (56) במשפט זה מנמק רבינו את הדין "ואם לקח חייב לשלח", אף-על-פי שכבר עבר על הלאו של לא תקח האם על הבנים, ונשאר עליו רק חיוב ה'עשה' 'שלח תשלח', אין 'עשה' טהרת מצורע - למרות חשיבותה המיוחדת - דוחה 'עשה' זו.

כ. הַמְּקַדֵּשׁ עוֹף⁵⁷ לְבָדֵק הַבֵּית⁵⁸ וּפְרַח מִדֹּדוֹ,⁵⁹ וְהָרִי
הוא מְפִירוֹ וּמְצָאוֹ רוֹבֵץ עַל הָאֶפְרוּחִים אוּ עַל
הַפִּיצִים - לֹקָה הַפֶּלֶל⁶⁰ וּמִבְּיָאן לִידֵי גִזְבּוֹר.⁶¹ שֶׁאֵין

שם, אם זה חציצה ואינו נקרא "רובצת". (38) נוצה תלושה. (39) פסק להחמיר מספק, שהבעיא לא נפשטה. (40) מספק.

יד. הֵיוּ שְׁנֵי סְדְרֵי פִיצִים⁴¹ וּכְנָפֵיהֶם נוֹגְעוֹת בְּסִדְר
הָעֵלְיוֹן, אוּ שֶׁהֵיחָה רוֹבֶצֶת עַל פִּיצִים מוֹזְרוֹת
וְתַחְתֵּיהֶן פִּיצִים יְפוֹת, אוּ שֶׁהֵיחָה אֵם עַל גִּבֵּי אֵם,
אוּ שֶׁהֵיחָה הִזְכָּר עַל הָאֵם עַל הִזְכָּר - הָרִי זֶה
לֹא יִקַּח; וְאֵם לֶקַח - יִשְׁלַח; וְאֵם לֹא שֻׁלַּח - אֵינוֹ
לֹקָה.

(41) כל האופנים, בעיות ר' ירמיה הן שם. (בדינים שבהלכה הקודמת, כתב רבינו "הרי זה משלח", וכאן שינה וכתב "לא יקח". וביאר הלחם-משנה, שבמטלית ובכנפים, הבעיא היא אם מותר לקחת את שניהם, האם והבנים, מפני שזה כאילו האם במקום אחד והבנים במקום אחר, ולכן כתב "משלח" כרגיל בכל חיובי שילוח. אבל במקרים שבהלכה זו אין חציצה חשובה כל כך, וברור היה לו לר' ירמיה שאסור לקחת שניהם, ושאל רק אם מותר לקחת את הבנים לפני שילוח האם, שהרי אמרו שם קמא: אסור לזכות בבנים לפני שילוח האם (וכן לקמן הלכה יח), ומסופק היה ר' ירמיה אם חציצה קלה זו מועילה על-כל-פנים להתיר ולהקדים את לקיחת הבנים לפני שליחת האם. ולכן כתב רבינו "לא יקח" היינו, שלא יקח הבנים אפילו על-מנת לשלח אחרי-כן את האם. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר: ואם לא שלח אינו לוקה, מפני הספק, יוצא מזה שגם כאן שאל ר' ירמיה אם מותר לקחת שניהם).

טו. הֵיחָה יוֹשֶׁבֶת בֵּין הָאֶפְרוּחִים אוּ בֵּין הַפִּיצִים
וְאֵינָהּ נוֹגֵעַת בָּהֶן⁴² - פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח.⁴³ וְכֵן אִם הֵיחָה
בְּצֵד הֶקֶן וּכְנָפֵיהֶם נוֹגְעוֹת בָּהֶן מְצִדוֹ - פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח.

(42) מלמעלה, אף-על-פי שיושבת ביניהם ונוגעת מן הצד, נגיעה מן הצד אין שמה נגיעה, כמו שמסיים רבינו. ואין לפרש שלא נוגעת בהן כלל, שהרי הלשון ביניהם משמע דנגעה בהן, כמבואר בסוגיא "מה ביניהם דנגעה בהו... מה ביניהן דלא נגעה עלייהו". ולפי פירוש זה, מיושבת קושיית הר"ן על רבינו, מהא דמשמע בגמרא שיושבת אפילו נוגעת בהם מן הצד פטור. ורבינו כתב דוקא ואינו נוגעת בהן, אבל פירוש הדברים ברבינו כמ"ש. (43) שנאמר רובצת על האפרוחים - ולא ביניהם.

טז. הֵיחָה עַל שְׁנֵי בְּדֵי אֵילָן⁴⁴ וְהֶקֶן בִּיגִיָּהֶן - רוֹאֵין:
כָּל שֶׁאֵלוּ יִגְטְלוּ הַבְּדִין תִּפֹּל עַל הֶקֶן - חַיֵּב לְשַׁלַּח.⁴⁵

(44) שם "יושבת בין שני רובדי אילן". (45) אפילו לא נגעה בקן, שהעיקר שתהיה על הבנים, ובאופן זה נקרא על הבנים.

יז. הֵיחָה רוֹבֶצֶת עַל אֶפְרוּחַ אֶחָד אוּ עַל בִּיצָה אֶחָת
- חַיֵּב לְשַׁלַּח.⁴⁶ הַמוֹצֵא קֵן עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁴⁷ אוּ עַל
גִּבֵּי בְּעָלֵי חַיִּים⁴⁸ - חַיֵּב לְשַׁלַּח. לֹא נֶאֱמַר: אֶפְרוּחִים
אוּ בִיצִים,⁴⁹ וְלֹא נֶאֱמַר: בְּכָל עֵץ אוּ עַל הָאֶרֶץ, אֶלָּא
שְׁדַּבֵּר הַפֶּתוּב בְּהוֹרָה.⁵⁰

באקראי. (8) דבר מצוי. (9) משנה, שם. (10) תורים ובני יונה שראויים ליקרב. (11) חיות ועופות שהקדישן לבדק הבית, שם פד, א. (12) חיות ועופות של קדשי בדק הבית שאסור לשוחטם עד שלא פדאם. ונראה שהגירסא הנכונה "שאם עבר ושחטם", שהכל המשך אחד הוא (כסף-משנה). ועופות שהם קדשי מזבח צריכים מליקה, ואם עבר ושחטם - פטור מלכסות (לחם-משנה).

ג. שחט חיה ועוף ואחר כך הקדישן¹³, או הקדיש¹⁶ את הדם¹⁴ - חייב לכסות¹⁵.

(13) לבדק הבית. שבשעת הקדש, אין שום שייכות בין הבהמה שהוקדשה ובין הדם שכבר יצא ממנה ונשאר חולין. (14) או אפילו הקדיש את הדם עצמו לבדק הבית. (15) שקדמה מצות כיסוי להקדש, תוספתא הובאה ב'כסף משנה'.

ד. כלאים הבא מבהמה וחיה¹⁶, וכן בריה¹⁷ שהיא ספק בבהמה¹⁸ או חיה - צריך לכסות, ואינו מברך¹⁹. השוחט לחולה בשבת - חייב לכסות לאחר שבת²⁰. וכן השוחט ספק או כלאים ביום טוב - מברך דמו²¹ לאחר יום טוב²¹.

(16) כגון תיש הבא על הצבייה או להיפך. (17) במשנה שם פג, א. שנינו: ונוהג בכוי מפני שהוא ספק, ונחלקו בגמרא מה הוא כוי? יש אומרים, הבא מן החיש ומן הצביה. ויש אומרים, בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה, שם פ, א. ופסק רבינו כשתי הלשונות, שהוא ספק וחייב לכסות (כסף-משנה). וכן בתוספתא: כיסוי הדם נהג בכלאים ובכוי (מגיד-משנה). (18) ואינו חייב בכיסוי. (19) כתב ה'מגיד משנה': פשוט בכמה מקומות שכל שהוא ספק אין מברכין עליו. וכן כתב רבינו בהל' מילה פ"ג ה"ו: וכן אנדרוניוס אין מברכין על מילתו מפני שהוא אינו זכר ודאי. והביא שם הכסף משנה' תשובת שאלת חכמי לונל לרבינו: יורנו מורנו, והלא ספק תורה הוא, ועל ספק דרבנן הוא דלא מברכין, אבל על ספק דאורייתא מברכים וכו' כדאיתא בפרק במה מדליקין. והשיב רבינו: הדברים ידועים, שכל ברכה שהיא, מצוה דרבנן היא, בין שתהיה המצוה מדבריהם בין שתהיה מן התורה, וחכמים הם שחיברו את הברכה, והם שאמרו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא-תעשה, ולפיכך כל דבר שנסתפק לנו אם עשיית דבר זה מצוה שנצטוונו או לא נצטוונו, בין שהיה הציווי על אותה עשייה מדבריהם בין שהיה מן התורה, עושין אותה בלא ברכה וכו'. ואותם הדברים האמורים בפרק במה מדליקין, בענין אחר הם אמורים וכו' הילכך כל דבר שנמצא בפירוש לחכמים שמברכים עליו, בין שהיה ודאי דבריהם בין שהיה ספק מדבריהם - מברכים עליו. ודבר שלא תיקנו לו חכמים ברכה בפירוש, אין מברכים עליו. וכל מצוה שעיקרה מן התורה, ונסתפק לנו אם אנו חייבין בה, לא תיקנו לה חכמים ברכה, ואף-על-פי שנראית מן התורה וכו' והוא-הדין בכוי לענין כיסוי הדם, והוא-הדין לכל ספק מצוה. (20) חולין פד, ב. אף-על-פי שאיסור שחיטה נדחה מפני פיקוח נפש, אבל

שלוה האם נהג במקדשין. שנאמר: ואת הבנים תקח לך, ואלו אינן שלך⁶².

(57) שלו ושהיה ברשותו. (58) וכל-שכן לקדשי מזבח, כגון תורים או בני יונה הראויים לקרבן. פסק כשמואל ור' יוחנן נגד רב. (59) ויצא מרשותו, והרי אינו מזומן וחייב בשילוח (ראה הלכה ח) חולין קלט. (60) גם הבנים בעודם תחת האם. (61) ביחד עם האם שהרי כולם הקדש. ובדברי רבינו אלה נרמזו הטעם שנאמר בגמרא שם, שפטור משילוח משום דכתיב "שלח תשלח", במי שאתה מצווה לשלחו. יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזר. (62) טעם זה מתאים רק לקדשי בדק הבית, אבל ביצים של קדשי מזבח לא, מפני שאין בהם דין מעילה. רש"י מעילה יב, מובא ב'תוספות' חולין קלח: דיבור-המתחיל יצא. ולא נאמר טעם זה בגמרא, מפני שלדעת רב, המשנה עוסקת רק בקדשי מזבח, והעדיפו לבאר טעם שכוחו יפה לדברי הכל. אבל רבינו שעומד בדין קדשי בדק הבית - מעדיף טעם זה, שהוא יותר פשוט, ראה לחם-משנה.

כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני שהוא מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שמצות-עשה לכסות דם שחיטת חיה ועוף הטהורים; שחט חולין והקדישן; ואם שחט בריה שהיא ספק בבהמה או חיה; או השוחט לחולה בשבת; השוחט עוף ומיני חיה במקום אחד; ודם שנתערב במים; שחט ונבלע הדם בקרקע; או השוחט ונמצאת טרפה; במה מכסין; ואם שחט לכסות אם יכסה אחר; ושלא יכסה ברגל.

א. מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה או עוף טהור². שנאמר: אשר יצור ציד חיה או עוף אשר יאכל, ושפך את דמו וכסהו בעפר. לפיכך³ חייב לברך קדם שיכסה⁴: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פסוי הדם⁵.

(2) אבל עוף טמא ששחטו - פטור מכיסוי הדם, שנאמר אשר יאכל, דבר הראוי לישראל לאכילה, חולין פה, א. ועי' ב'תוספות' שם. ודוקא חיה או עוף, אבל בבהמה טהורה אינו נוהג, שלא כתוב אלא חיה או עוף. משנה, שם פג, ב. (3) הואיל והיא מצות-עשה. (4) ככל ברכות המצוה שמברך עובר לעשייתו, פסחים ז, ב. וביהלכות גדולות' כתב: שיכסה ואחר-כך יברך, שכיסוי הדם רק סיום מצות שחיטה הוא, ובאמצע המצוה בין שחיטה לכיסוי אסור להפסיק (מגיד-משנה). (5) ולא לכסות הדם. תוספתא פרק בתרא דברכות.

ב. פסוי הדם נהג במזמן ובשאינו מזמן⁶. לא נאמר: אשר יצור⁷, אלא בהורה⁸. ונוהג בחולין ולא במקדשין⁹, בין קדשי המזבח¹⁰ בין קדשי בדק הבית¹¹. ואם עבר ושחטן¹² - אינו חייב לכסות את דמן.

(6) משנה, חולין, שם. (7) דמשמע רק באינו מזומן ובא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכיסוי שאין בו פיקוח נפש, לא הותר. (21) משנה, שם פג, ב. וראה ביצה ח, ב.

1 ה. השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד - מברך
2 ברכה אחת²² לללן, וכסוי אחד²³ לללן.

(22) ברכת הכיסוי, שם פו, ב. (23) כחכמים, שם.

3 ו. דם שנתערב במים: אם יש בו מראה דם - חיב
4 לכסות²⁴, ואם לאו - פטור. נתערב בינן או בדם
5 בהמה - רואין אותן כאלו הם מים²⁵: אם אפשר
6 שיראה מראה הדם שחיב לכסותו כשעור זה אלו
7 היה מים - חיב לכסות הכל²⁶, ואם לאו - פטור.

(24) מפני שהדם אינו בטל במים, כל זמן שמראהו ניכר (שם פז). (25) שדם מבטל דם, כחכמים במשנה, שם פז, א. וכאילו אין כאן דם עוף או חיה כלל. (26) גם היין או דם הבהמה, הואיל ויש בהם מראה דם העוף.

8 ז. פסחו ונתגלה - אינו חיב לכסותו פעם אחרת²⁷.
9 פסחתו הרוח - אינו חיב לכסות²⁸. חזר ונתגלה אחר
10 שפסחתו הרוח - חיב לכסות²⁹.

(27) משנה, שם. בגמרא שם דורשים דין זה מן וא"ו תירה, שנאמר וכסהו, ולא כתיב יכסה. (28) התורה מצווה לכסות דם מגולה, וזה הוא מכוסה ועומד. (29) אם כיסה השוחט, קיים כבר את מצוות "וכסהו", ולכן אפילו נתגלה הדם אחר-כך, פטור מלכסותו פעם שניה, אבל במקרה שכיסתהו הרוח לא קיימה המצווה, והפטור בא מפני שאין לפנינו דם מגולה, ולפיכך אם נתגלה הדם חייב לכסותו, ואף-על-פי שדם זה נדחתה מצוותו, אין אומרים בו הואיל ונדחה ידחה כמו בקרבנות, שאין דיחוי אצל מצוות, גמרא שם.

11 ח. דם הנתז³⁰ ושעל הספין, אם אין שם דם אלא
12 הוא³¹ - חיב לכסות.

(30) מעל הסכין לצדדים. (31) אבל אם יש דם מלבדו בשחיטה זו, די אם יכסה מקצת מן הדם. פסק כרבי יהודה במשנה שם, מפני שדבריו נאמרו בלשון "אימתי". וסובר רבינו, שכל "אימתי" בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק, כרבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן, עירובין פב, א.

13 ט. שחט ונבלע הדם בקרקע: אם רשומו נכר³² -
14 חיב לכסות³³; ואם לאו - הרי זה כמי שפסחתו
15 הרוח³⁴, ופטור מלכסות.

(32) שנשאר רושם מאדמיות שבדם. (33) ברייתא וגמרא שם. (34) שהרי מכוסה ועומד.

16 י. אין חיב בכסוי אלא דם שחיטה הראויה
17 לאכילה; שנאמר: אשר יאכל³⁵. לפיכך, השוחט
18 ונמצאת טרפה, או השוחט חלין בעזרה³⁶, או
19 השוחט חיה ועוף שנגמר דינן לסקילה³⁷, והשוחט
20 ונתנבלה בידו³⁸ - פטור מלכסות. וכן חרש שוטה
21 וקטן ששחטו בינן לבין עצמן - פטורין³⁹ מלכסות
22 דם שחיטתן.

(35) אף-על-פי שלענין "אותו ואת בנו" פסק רבינו בפי"ב ה"ו, שחיטה שאינה ראויה לאכילה - שמה שחיטה, בכיסוי הדם צריך שתהיה שחיטה הראויה, הואיל ונאמר אשר יאכל, כרבי יוחנן - שם פה, א. (36) ואינו מונה ששחטם לעבודה-זרה, כמו ב"אותו ואת בנו" (למעלה פי"ב ה"ו), שאין דרך לשחוט חיה ועוף לשם עבודה-זרה. (37) כגון שהרגו נפש, ראה סנהדרין פ"א מ"א. ובמשנה בבא-קמא נד, ב. ורק שנגמר דינם שאז הם אסורים לאכילה, אבל שחטם קודם שנגמר דינם - מותרים לאכילה, חולין קמ, א. (38) שאינה שחיטה כלל, ואפילו לדעתו של רבי מאיר, ששחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה, כאן פטור מלכסות. וכן פסק רבינו למעלה שם ה"ג, שהשוחט ונתנבלה בידו - פטור, אף-על-פי שפסק שם ששחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה. (39) כלומר, אחרים הרואים. ואף-על-פי שנתבאר לקמן בהט"ו, שאם לא כיסה השוחט, מחויב הרואה לכסות, כאן פטורים - שאין שחיטתם שחיטה. אבל חרש שוטה וקטן בעצמם, לאו בני מצוה הם ולא שייך לומר עליהם פטורים או חייבים.

יא. במה מכסין?⁴⁰ בסיד ובגפסית⁴¹, בזבל דק²³ ובחול דק שאין היצור⁴² צריך לכתשו⁴³, ובשחיקת אבנים וחרשים, ובנערת של פשתן⁴⁴ דקה, ובנסרת חרשים⁴⁵ דקה, ובבלבנה וחרסית⁴⁶ ומגופה שכתשה²⁶; שכל אלו מין עפר הן. אכל אם כפה עליו כלי או פסחו באבנים - אין זה כסוי; שנאמר: בעפר⁴⁷.²⁸

(40) משנה, חולין פח, א. (41) במשנה שלפנינו, אין תיבה זו. (42) עושה כלי חרס. (43) בגמרא שם. (44) הפסולת הנופלת מן הפשתן אגב עיבודו. (45) כשמנסרים עצים במשור, נופלים פתיתי עץ קטנים מבין שיני המשור. (46) רש"י פירש במשנה: חרסית שחיקת חרסים, אבל רבינו כנראה מפרש אחרת, שהרי כתב שחיקת אבנים, וחרשים - לחרד [ואולי נפלה כאן טעות קטנה, במקום חרשים צריך לגרוס "וחרשים"]. וגם אין לפרש כתושי רעפים, כפירש"י בבא-קמא טז, א - שהרי רבינו מונה לבינה שכתשה לחרד. ובפירוש המשניות לכלים מ"ז, אומר: חרסית, דק בחרס, היינו שכבת טיט דקה בחרס, וראה רש"י שם. וב"ערוך" פירש, סיד לבן שחופרים מן הקרקע. (47) ושפך את דמו וכסהו בעפר, לבינה וחרס הם בכלל עפר, מפני שקודם שנשרפו היו עפר, ועוד מפני שאפר נקרא עפר, שנאמר "מעפר שריפת החטאת".

יב. לפיכך אין מכסים בזבל גס⁴⁸ וחול גס, וקמח וסבין⁴⁹ ומורסן, ושחיקת כלי מתכות, לפי שאין אלו מין עפר. חוץ משחיקת הזרב בלבד, שמכסין בהם, מפני שנקרא עפר. שנאמר: ועפרת זהב לו; ואומר: עד אשר דק לעפר⁵⁰.³³

(48) במשנה, שם. (49) ברייתא, שם. (50) בגמרא לא הביאו המקרא הזה, ורק המקרא מאיוב: ועפרות זהב, ועי' ב"לחם משנה'.

יג. מכסין בשיחור, והוא פית הכבשן⁵¹, ובכלחל⁵²,³⁴

מכיוון הדם, שנאמר: ושפך וכסהו ודרשו שם: במה ששפך - ביד או בכלי - יכסה, אבל לא ברגל (67) על פי המדרשבראשית רבה, לא נתנו המצות לישראל אלא לצורך בהן את הבריות. ראה מורה נבוכים חלק ג פרק כו. (68) בכ"י תימן: אותם. (69) מסיים רבינו את הספר כדרכו, בדברי הגיון ומוסר, ובמעלות התורה והמצוה.

נגמר ספר חמישי, והוא ספר קדשה. ומנזן פרקיו שלשה וחמשים: הלכות אסורי ביאה - שנים ועשרים פרקים. הלכות מאכלות אסורות - שבעה עשר פרקים. הלכות שחיטה - ארבעה עשר פרקים.

יום ד' כ"ב אדר א' ה'תשע"ו

נדבות פי רצה נא יי, ומשפטיו למדני

ספר ששי והוא ספר הפלאה

הלכותיו ארבע. והיו סדורין: א. הלכות שבועות. ב. הלכות נדרים. ג. הלכות נזירות. ד. הלכות ערכין ותרמין.

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצות: אחת מצות עשה, וארבע מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) שלא לשבע בשמו לשקר. ב) שלא לשא שמו לשוא. ג) שלא לכפר בפקדון. ד) שלא לשבע על כפירת מומן. ה) לשבע בשמו באמת.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) סקירה כללית על ארבעה מיני שבועות, ומה חייבים עליהן.

- 17 א. ארבעה מיני שבועות הן: שבועת בטוי, ושבועת שוא, ושבועת הפקדון, ושבועת העדות. שבועת בטוי¹⁷ הוא שנאמר בתורה: או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע¹⁸ או להטיב¹⁹. והיא נחלקת לארבעה חלקים: שתיים להבא²⁰, ושתיים לשעבר²¹. כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או שלא נעשה, ועל דבר שעתיד להיות שיעשה ושל לא יעשה²².
- 23

(2) לשון ביטוי - הוא דבר היוצא מלב האדם בשעת התרגשות נפשו ובהתפעלותה כלשון הכתוב "יש בוטה כמדקרות חרב" ומפני שאין ראוי לאדם להתרגל בנדרים ושבועות לא רצתה התורה לכתוב לשון המורה לכתחילה על היתור השבועה, לכן הדגישה: "לבטא בשפתיים", כלומר, שיצאה השבועה ממנו בעת התרגשות הנפש והתפעלותה (תורה תמימה ויקרא ה, אות לח). (3) כגון שלא יאכל היום או מחר. (4) בין לעצמו (שיאכל), בין

- 1 ובנקרת פסילים⁵³, ובאפר⁵⁴. בין אפר עצים בין אפר בגדים⁵⁵. אפלו אפר בשר שנשרף, שהרי כתוב: מעפר שרפת החטאת⁵⁶. ומתור לכסות בעפר עיר הנדחת⁵⁷.

(51) ברייתא שם פח, ב. ורש"י גורס שחור, ומפרש פחמים כתושים. (52) אבק שצבעו כחול, ונשי המזרח מייפים בו את העינים, במקרא: פוך (מלכים ב י, ל). (53) בגמרא שלפנינו, הגירסא: פיסולין. ופירש רש"י: עפר שמנקרין מן הריחיים. (54) כבית הלל, חולין פח, ב. (55) בגמרא שם: שורף טליתו ומכסה. (56) ואם כן נקרא עפר. (57) שם פט, א. ואף-על-פי שאסור ליהנות מעפר עיר הנדחת, מותר לכסות בה - דקיימא-לן מצות לאו ליהנות ניתנו, קיום מצוה אינה קרייה הנאה, רבא שם.

- 4 יד. השוחט צריך לתן עפר למטה⁵⁸ ואחר כך ישחוט בו ואחר כך יכסה בעפר⁵⁹; אבל לא ישחוט בקלי⁶⁰ ויכסה בעפר⁶¹.

(58) שם פג, ב. עפר דק ומתפורר שסופג לחלוחית ("תיחוח" בלשון התלמוד ביצה ז:), אבל קרקע לחה אינו קרוי עפר, שנאמר (בראשית יג, טז) "אם יוכל איש למנות את עפר הארץ". ולמדים מזה, שרק עפר שאפשר למנותו קרוי עפר ('הגהות מיימוניות'). (59) תיחוח. שנאמר: "וכסוהו בעפר", משום שלא נאמר "עפר" אלא "בעפר" מלמד שצריך עפר למטה ועפר למעלה, שם. (60) ואם תאמר, הרי לשחוט בכלי בלא-הכי אסור, משום שזה דרך עובדי עבודה-זרה, כמו שכתב רבינו למעלה בפ"ב ה"ה? ויש לומר, כגון לשחוט בכלי שיש בו מים עכורים שאין בו טעם זה, כמו שנתבאר שם בה"ו. וראה ב'לחם משנה'. (61) אבל דיעבד, אם שחט ולא היה עפר למטה, מכסה בעפר מלמעלה וקיים המצוה (מגיד-משנה).

- 7 טו. ומי ששחט הוא יכסה, שנאמר: וכסהו בעפר⁶². ואם לא כסהו וראוהו אחר - חייב לכסות⁶³; שזו מצוה בפני עצמה⁶⁴, ואינה תלויה בשוחט לבד.

(62) ולפני זה כתוב ושפך את דמו, והיינו מי ששפך יכסה, שם פז, א. (63) שנאמר באותה הפרשה: ואומר לבני ישראל, מכאן אזהרה לכל בני ישראל שרואה דם גלוי, חייב לכסותו, שם. (64) כיסוי הדם. ראה מה שכתבנו בה"א בשם בעל 'הלכות גדולות', שכיסוי הוא סיום מצות השחיטה, ובכל זאת אינה תלויה בשוחט לבד.

- 10 טז. וכשמכסה - לא יכסה ברגלו, אלא בידו או בספין או בכלי, כדי שלא ינהג בו מנהג בזיון ויהיו מצות בזויות עליו⁶⁵. שאין הפבוד לעצמן של מצות⁶⁶, אלא למי שצוה בהן ברוך הוא, והצילנו מלמשש בחשך⁶⁷, וערך אותנו⁶⁸ גר לישר המעקשים, ואור להורות נתיבות הישר. וכן הוא אומר⁶⁹: גר לרגלי דברך, ואור לנתיבותי.

(65) שם. (66) רבינו נתן באור כללי על כל המצות, שלא יהיו בזויות עליו אף אם אין בהם קדושה וכן אמרו בגמרא שם כב. "אבוהון דכולהו דם", פירוש, כל המצוות למדים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרבה על מצוה אחת, כפי, שהגדיר במניין המצוות שורש ט "כי לא בריבוי הלאווין ירבו המצוות" ולכן לא הזכיר לאו "לא יחל" שהוא משותף גם לעובר על נדרו. (17) והתרו בו משום לאו זה. (18) מלקות ארבעים חסר אחת. וכל זה מדובר רק בשלושה חלקים משבועת בטוי, כגון נשבע שלא יאכל ואכל שעבר על לאו שיש בו מעשה, וכן בנשבע שאכל ולא אכל, אף על פי שלא עשה מעשה, חייב, מפני "שמשעת שבועתו לשקר נשבע", אבל הנשבע שיאכל ולא אכל אף על פי שעבר על שבועת שקר, אינו לוקה, שהרי לא עשה מעשה וגם אין זו שבועת שקר משעת שבועתו. (19) כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע שאכל, ושבועה זו אסורה, אבל לא ידע שחייבים עליה קרבן. (20) הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה ואם היה עני מביא עוף, ובדלי דלות מביא עשירית האיפה סולת. "ומפני זה נקרא עולה ויורד כי לא יעמוד (הקרבן) במין אחד אלא הכול לפי השגת יד החוטא מחייב הקרבן". וכתב החינוך מצוה ל: "כי הנשבע בשם הגדול לאמת דבר שהיה, והוא יודע ששקר בפיו, הנה הוא מקיל ביראת אלוקים, כאומר בליבו שאין אמת - תאלמנה שפתיו ... כי פירוש נשבע הוא, שגומר האדם בליבו ואומר בפיו לקיים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנהו לעולם כמו שהשם ברוך הוא קיים לא ישתנה, וזה לשון שבועה יבוא לעולם בלשון נפעל, כלומר שנפעל (גופו) בדבריו להיותו קיים כמו שאמר בקיומו ברוך הוא".

ד. שבועת שוא נחלקת לארבע מחלוקות²¹: האחת - שנשבע על דבר הידוע שאין כן²², פיצד? כגון שנשבע על האיש שהוא אשה, ועל האשה שהוא איש, ועל עמוד של שיש שהוא של זהב. וכן כל פיוצא בזה.

(21) ובכתב יד התימנים: מחלקות. (22) והוא שניכר לשלושה בני אדם. שכל דבר שיודעים בו שלושה אנשים הרי זה מפורסם וידוע.

ה. השנייה - שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן. כגון שנשבע על השמים שהוא שמים, ועל האבן זו שהיא אבן, ועל השנים שהם שנים. וכן כל פיוצא בזה²³. שזה הדבר אין בו ספק לאדם שלם²⁴ כדי לצדק הדבר בשבועה.

(23) ושם אמרו ראה מטר יורד ונשבע שהפירות יהיו בזול, לוקה משום שבועת שווא, עשרים וארבע ערים היו בדרום וכולן חרבו על שבועת שווא שהיא אמת. (24) בדעתו ובשכלו, ואפילו כשמדבר עם אדם בלתי שלם, אסור לו להישבע על דבר הידוע, כי מה לו להישבע על כך, והכתוב אומר "אל תען כסיל כאיוולתו".

ו. שלישית - שנשבע לבטל את המצוה. פיצד? כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית²⁵, שלא ילבש תפליין²⁶, ושלא ישב בספה בחג הסוכות²⁷, ולא יאכל מצה בלילי הפסח²⁸, או שיתענה בשבתות ובקימים טובים²⁹. וכן כל פיוצא בזה.

לאחרים שייטיב עמהם הטבה שבידו לעשותה כגון שידבר עליהם לשלטונות או יכבדם. (5) שיאכל או לא יאכל. (6) שאכלתי או לא אכלתי. ואף על פי שלשון הכתוב "להרע או להטיב" משמעה רק על העתיד להיות, - מריבוי הכתוב "לכל אשר יבטא" דורשים גם על דבר שעבר. (7) ואם נשבע אל אחת מאלה והחליף, חילל שבועתו.

ב. ואין שבועת בטוי נזהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן, בין להבא בין לשעבר. פיצד לשעבר? שאכלתי, או שזרקתי אבן לים⁹, או שדבר פלוני עם פלוני¹⁰; או שלא אכלתי, או שלא זרקתי אבן לים, או שלא דבר פלוני עם פלוני¹¹. פיצד להבא? שאכל או שלא אכל, או שאזרק או שלא אזרק אבן לים¹². הרי אלו שתים לשעבר¹³ ושתים להבא.

(8) הקדים רבינו לפרש שבועה לשעבר, אף על פי שאינה כתובה מפורש בתורה, בעוד "ששבועה להבא" מפורשת בתורה: "להרע או להטיב"? כי כל דבר הנלמד ממדרש חכמים חביב עליו לפרשו תחילה. ועוד, בדין הוא להקדים "שבועה לשעבר" שכן משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, שיוודע בנפשו שנשבע שקר, ואילו "שבועה להבא" אינו חייב עליה עד שיחליף את דברו ויעשה מה שנשבע לא לעשות נמצא שרק לאחר זמן כשהחליף עשה את שבועתו שקר, ובשעת שבועתו לא יצאה מפיו לשקר ובכל זאת חייב, ועל כורחך "שבועה להבא" יש בה יותר חידוש, וסידר רבינו את דבריו בדרך "לא זו אף זו". (9) אף על פי שאין בה לא הרעה ולא הטבה. (10) אף על פי שהדיבור אין בו ממש, וגם אין זה דבר של עצמו אלא של אחרים. (11) אף על פי ששבועה זו אינה בלהבא, שהרי אין זה ברשותו, שפלוגי ידבר או לא ידבר, חייב עליה ב"לשעבר". (12) אבל שידבר פלוני עם פלוני אינו חייב עליה משום שבועת בטוי שאין זה באפשרותו לעשות, ולוקה מכת מרדות שגרגר לשבועת שווא. (13) אכלתי ולא אכלתי. והוא הדין לכל דבר שהוא בכלל: "הן ולא" ואפילו אין בו משום "הרעה והטבה" כגון זרקתי צרור לים או לא זרקתי - מריבוי הכתוב: "לכל אשר יבטא האדם".

ג. נשבע אחת מארבע מחלוקות אלו והחליף, כגון שנשבע שלא יאכל¹⁴ ואכל, או שיאכל ולא אכל, או שאכלתי והוא לא אכל, שלא אכלתי ואכל - הרי זו שבועת שקר. ועל זה וכיוצא בו¹⁵ נאמר: לא תשבעו בשמי לשקר¹⁶. ואם נשבע לשקר פמזיד¹⁷ - לוקה¹⁸. בשוגג¹⁹ - מביא קרבן עולה ויורד²⁰; שנאמר: ונעלם ממנו והוא ידע ואשם וגומר.

(14) היום, או שלא יאכל כיכר זו. (15) כגון זרקתי או לא זרקתי או שדיבר פלוני עם פלוני הנזכרים לעיל, וכן שבועת הפיקדון המפורשת לקמן. וגם שבועת העדות. (16) שמשמעו בשעת שבועה לא תהא שקר - זוהי שבועה לשעבר וגם משמעו: לא תישבעו בשמי כדי לשקר לאחר זמן - זוהי שבועה להבא. והמתנה בו צריך להתרות בו לאו זה. והוא הדין שעובר גם על "לא יחל דברו", כשנשבע להבא ומחליף. אלא שאין דרכו של רבינו למנות לאווין

12 בלא תעשה, שנאמר: לא תבכשו - זו אזהרה
13 לכפירת ממון. ואין לוקין על לאו זה³⁶. ואם נשבע
14 לו על שקר על ממון שפפר בו - הרי זה עובר בלאו
15 אחר, ועל זה נאמר: לא תשקרו איש בעמיתו³⁷ -
16 זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון. ושבועה זו היא
17 הנקראת שבועת הפקדון³⁸.

(35) שכובש שכר פעולתו, כלשון הכתוב "לא תעשוק שכיר עני ואביון". (36) שאין בכפירה מעשה ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה. ועוד, כי לאו זה "ניתן לתשלומין" (שישלם קרן) ואין לוקין עליו. אבל ענשו הוא, שמשעת כפירת הפיקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין (ואינו נפטר כשומר חנם או שכר) וגם נפסל לעדות. (37) וסמוך לו נכתב: "ולא תישבעו בשמי לשקר". (38) אף על פי שהיא כוללת: מלווה וגזל עושק ואבידה, נקראת כך, לפי שכפירת הפיקדון מצוייה ומקיפה יותר וגם הכתוב פתח בה תחילה.

18 ט. ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה?
19 משלם את הקרן³⁹ שפפר בו עם תוספת חמש,
20 ומקריב אשם ודאי⁴⁰, בין שהיה מזיד בין שהיה
21 שוגג. שנאמר: וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת
22 יד⁴¹ או בגזל וגומר, והיה כי יחטא ואשם; ולא
23 נאמר בו ונעלם ממנו⁴² - לחייב מזיד⁴³ כשוגג.

(39) למפקיד. (40) שבא על חטא וודאי, בניגוד ל"אשם תלוי" שבא על ספק עבירה, כגון שהיו לפניו שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל (שאבדה השנייה), כגון זה מביא על ספקו "אשם תלוי", כי כפרתו של חוטא זה תלויה ועומדת עד שייודע לו שחטא, ואז יביא קרבן חטאת. וקרבן איל זה הבא על חטא שבועת הפיקדון נקרא במשנה "אשם גזילות". ומתוך דברינו למדנו שיש לנקד אשם וודאי, קרבן אשם של איש שחטא וודאי, בניגוד לקרבן אשם של איש תלוי המסופק אם חטא. (41) ששם בידו ממון להתעסק (שותפות) או במלווה. ואבן עזרא מפרש: "שותפות ששם ידו עמו". (42) בניגוד לשבועת בטוי שנאמר בה: "ונעלם ממנו" ומטעם זה אינו מביא קרבן אלא על שגגתה. (43) וכתב החינוך מצוה קכט משרשי המצוה: לבל יחשוב אדם הואיל ואיסור גזילת ממון נאמר עליו והשיב את הגזילה, יילך ויגזול מחבירו מה שירצה וידמה בלבבו לכשיהיה לו וישיב גזילתו ויכופר לו כאילו לא חטא מעולם, ויהיה זה פתח לעוברי עבירה! לכן הודיעה התורה שאף עם ההשבה בתוספת חומש צריך קרבן לכפרה, וכו' ... אמנם אם השיב את גזילתו ולא הביא את קרבנו לא נתכפר חטאו, אולם אין ענשו חזק כמו שהיה לפני השבתה.

24 י. והוא שזיד בפקדון או במומן שנתחייב בו ידע
25 בו בשעת שבועה. אבל אם שגג ושכח שיש לו
26 אצלו ממון וכפר ונשבע, ואחר כך ידע - הרי זה
27 אנוס ופטור מקלום⁴⁴. וכן אם לא ידע שאסור
28 לשבע לשקר על כפירת ממון - הרי זה אנוס
29 ופטור⁴⁵.

(25) שילבש טלית המחוייבת בציצית ולא יטיל בה ציצית, אבל אם נשבע סתם שלא יתעטף בציצית אין זו ביטול מצוה, שהרי יכול ללבוש בגד שאינו מחוייב בציצית. ואין אדם מחוייב (מצד הדין) לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית. (26) ואפילו טוען לא נשבעתי אלא מפני שהתפילין צריכים גוף נקי אין שומעים לו ולוקה, כי אי אפשר שלא תהיה לו שעת הכושר ונמצא נשבע לבטל המצוה באותה שעה. (27) ואפילו אמר סוכה סתם אין כוונתו לסוכת צל שאינה של מצוה אלא כוונתו לסוכת מצוה, כי בנדרים ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם. ולפיכך הרי זה נשבע לבטל מצוה. (28) שמצוה לאכול כזית מצה בליל חמישה עשר בניסן. וכאן ידובר בחוץ לארץ שעושים בו שני ימים טובים מן הספק, ולפיכך, אם נשבע לא לאכול מצה בלילי הפסח, לוקה על כל פנים, שהרי ערב אחד מהם חייב בו באכילת מצה מן התורה, אבל אם יאמר בחוץ לארץ ב"ליל הפסח" לא ילקה, שהרי יכול לומר לא נשבעתי אלא על לילה אחד והרי הוא ספק חמשה עשר ואין לוקין על הספק. (29) ואסור להתענות בהם.

1 ז. רביעית - שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות.
2 פיצד? כגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה
3 ויום רצופים³⁰, או שלא יטעם פלום שבעה ימים
4 רצופים וכן כל פיצא בזה³¹. כל הנשבע שבועת
5 שוא מארבע שבועות אלו - עובר בלא תעשה,
6 שנאמר: לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא³². ואם
7 היה מזיד לוקה³³; ואם היה שוגג - פטור מקלום³⁴.

(30) שדבר זה הוא בלתי אפשרי, ומשנשבע יצאה שבועתו לשקר. (31) כגון שנשבע שראה גמל פורח באוויר, שזה דבר שאי אפשר. (32) וכתב ר' אברהם אבן עזרא בפירושו: "והנה טעם לזכור השם (בשבועתו) כי כאשר הוא השם אמת כן יהיה דברו אמת והנה אם לא יקיים דברו כאילו מכחיש את השם ... ורבים חושבים כי הנושא השם לשווא לא עשה עבירה גדולה ואני אראה להם כי היא קשה מכל הלאווין הבאים אחריו, הרוצח והנואף, שהן עבירות קשות - לא יוכל כל עת לרצוח ולנואף כי יפחד, ואשר הרגיל עצמו להישבע לשווא יישבע ביום אחד שבועות אין מספר ... ואם תוכיחנו למה נשבעת עתה, אז יישבע שלא נשבע מרוב רגילותו בה, כי לפני כל דיבור שידברו יקדימו השבועה ... ואילו לא היה בישראל רק זאת העבירה לבדה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכותינו". (33) אף על פי שזהו לאו שאין בו מעשה לוקים עליו, שנאמר "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אין מנקין (מוחלין) אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו, ומותר במה שנשבע, כי השבועה לא חלה עליו כלל. (34) אף מן הקרבן, שאין קרבן בשבועת שווא בין בשוגג בין במזיד.

8 ח. שבועת הפקדון פיצד? כל מי שיש ממון חבירו
9 בידו, בין פקדון בין מלוה, או שגזלו או עשקו³⁵,
10 או מצא לו אבדה ולא החזירה וכיצא בזה, ותבע
11 ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו - הרי זה עובר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 **דָּבָר שֶׁעֲנִינוּ כְּעִנְיָן אֶמְנֶה**, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הֵן, אוּ מִחֵיב
26 **אֲנִי בְּשִׁבּוּעָה זֹאת, קִבַּלְתִּי עָלַי שְׁבִיעָה זֹאת, וְכָל כִּיּוֹצֵא**
27 **בָּזֶה בְּכָל לְשׁוֹן** - הֲרִי זֶה כְּנֻשָּׁע לְכָל דָּבָר, בֵּין
28 **לְחֵיבוּ מַלְקוּת**⁸ בֵּין לְחֵיבוּ קִרְבָּן⁹.

(2) האמורים למעלה פ"א, ה"א. (3) שאומר שבועה בה' שלא אוכל, וכן כולן. (4) כגון שהשביעו חברו ואמר: משיבני עליך אם אכלת. (5) שם, שנאמר בשבועת אשה סוטה "והשביע הכהן את האשה... ואמר הכהן לאשה... ואמרה האשה אמן ואמן" מכאן, שהעונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו, שהרי אשה זו לא אמרה כלום אחר השבעת הכהן אלא "אמן" בלבד. וכן אמרו "אמן" - בו שבועה: בו קבלת דברים", ואפילו השביעו גוי חייב, שכן מצינו במשה רבינו שהשביעו יתרו חותנו לא לשוב מצרימה שנאמר "ויואל משה לשבת את האיש" - אין אלה אלא שבועה, ככתוב "ויבא אותו באלה". וגם בצדקיהו המלך מצינו שהשביעו המלך נבוכדנאצר ככתוב "וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלוקים", הרי שאפילו השביעו גוי חייב, וקטן - אינו גרוע מגוי. (6) ואפילו בשבועת שוא, שאמר חברו: משיבני אני בה', שזה האיש הוא אשה וענה אמן חייב המושבע מלקות, אף שלא הוציא שם שמים מפיו, לפי שקיים הדבר, אלא שגם המשיב עובר על: "ולפני עור..." (7) השוה ה' נדרים פ"ב, ה"א. (8) בשבועת ביטוי ושבועת שוא. (9) בכולן, חוץ משבועת שוא שאין בה קרבן, כמבואר למעלה פ"א, ה"ז. ובשבועת הפקדון יתחייב גם תוספת חומש, כמבואר שם, ה"ט.

29 **ב. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע**¹⁰ אוּ שֶׁהִשְׁבִּיעוּ אַחֵר בְּשֵׁם הַמִּיחָד¹¹
30 אוּ בְּאֶחָד מִן הַכְּפוּיִין¹², כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע בְּמִי שֶׁשְּׁמוֹ
31 חֲנוּן, וּבְמִי שֶׁשְּׁמוֹ רַחוּם¹³, וּבְמִי שֶׁשְּׁמוֹ אֶרֶךְ
32 אֲפִים¹⁴, וּכְיוֹצֵא בִּהְיוֹן¹⁵ בְּכָל לְשׁוֹן¹⁶ - הֲרִי זֶה שְׁבִיעָה
33 גְּמוּרָה¹⁷. וְכֵן אֵלֶּה¹⁸ וְאֵרֹר - הֲרִי הֵן שְׁבִיעָה¹⁹. וְהוּא
34 שִׁיזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת אוּ כְּפוּיִין מִן הַכְּפוּיִין. כִּיצַד?
35 כְּגוֹן שֶׁאָמַר: בְּאֵלֶּה אוּ אֲרוּר לֵה', אוּ לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ
36 חֲנוּן, אוּ לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ רַחוּם, מִי שִׁיאֲכַל דָּבָר פְּלוּגִי
37 - וְאֲכָלוּ, הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע לְשִׁקְרָה²⁰. וְכֵן בְּשִׁאֵר מִיָּי
38 שְׁבִיעוֹת²¹.

(10) מפי עצמו. (11) י"ד ה"א וא"ו ה"א, או: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, בשדי, ובצבאות, כמבואר בפיה"מ לרבינו שבועות לה. שהם מיוחדים בזה שלא ניתנו להמחק. (12) תארי כבוד שמשבחים בהם את הקדוש-ברוך-הוא. (13) שאנו קוראים לו כך בגלל פעולותיו שהוא רחום וחנון. (14) ככתוב. ארך אפים - מאריך אפו לרשעים, ואינו ממחר להפריע מהם שמה יעשו תשובה. (15) כגון: הגיבור והנורא, הנאמן. קנא וחזק. (16) לרבות השמות שמכנות בהן האומות להקב"ה, כמו שאמר בירושלמי: "ראה גשמים יורדים ואמר: 'קירי פירי ברכסון' (קירי בלשון יין - אדוני, ברכסון - בזול, כלומר, נשבע באדון, שפירות יהיו בזול) לוקה משום שבועת שווא". וראה בהל' סנהדרין פכ"ו, ה"ג: "שהשמות שקוראים בהם הגויים להקב"ה הי הם ככל הכינויים". (17) שבועות לה. ומפורש ב"תורת

(44) מן החומש והקרבן. (45) מן הקרבן והחומש, אבל בכל זאת עבר על "לא תכחשו" האמור למעלה, שזוהי אזהרה לכפירת ממון. בניגוד ל"שגג ושכח" שפטור גם מלאו זה, וזהו שציין רבינו ב"שגג ושכח" - שפטור מכלום.

1 **י.א. אם כן, היאף היא שגגת שבועת הפקדון?**
2 **כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע מִמֶּנּוּ אִם חֵיבִין עָלֶיהָ קִרְבָּן אִם לֹא,**
3 **וְיָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה וְשִׁישׁ לוֹ אֲצִלוֹ מִמֶּנּוּ - זֶה הִיא**
4 **שְׁגָגָתָהּ**⁴⁷. וְיִדְוֶנָּה - שְׂדֵדַע שְׁחֵיבִין עָלֶיהָ קִרְבָּן.

(46) שחייב עליה קרבן ותוספת חומש, והלא בכל אלה אנוס הוא? (47) שגגת קרבן ודון פיקדון.

5 **י.ב. שבועת העדות כיצד? העדים שידעו עדות**
6 **מִמֶּנּוּ**⁴⁸, וּתְבַעֵם בְּעַל הָעֵדוּת לְהַעֲדִי לֹא⁴⁹, וְכִפְרוּ
7 **בְּעֵדוּתָן וְלֹא הָעֵדוּ, וְנִשְׁבָּעוּ שְׂאִינָן יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת**
8 **- זֶה הִיא נִקְרָאת שְׁבִיעַת הָעֵדוּת. וְחֵיבִין עַל שְׁבִיעָה**
9 **זֶה קִרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד, בֵּין שֶׁהָיוּ מְזִידִין בֵּין שֶׁהָיוּ**
10 **שׁוֹגְגִים. שְׁנֵאמַר: נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וְשָׁמְעָה קוֹל אֵלֶּה**
11 **וְהוּא עֵד, וְלֹא נֶאֱמַר בֵּין וְנִשְׁבָּעוּ**⁵⁰ - לְחֵיב עַל הַזְדוּן
12 **כְּשִׁגְגָה.**

(48) פרט לעדות קרקע או קנס. (49) לטובתו ולחייב את הנתבע. (50) כשם שנאמר בכל מביאי קרבן עולה ויורד שנכתבו עמה באותה פרשה. והרשב"י חוקר: מי שכבש עדותו במזיד וגרם אולי לאיבוד נפש, ונשבע לשקר איך יתכפר בקרבן הבא בדלי דלות והוא עשירית האיפה סולת? ואפילו אם הוא מתוודה מה יועיל לו וידויו אחרי שהוא "עשוק בדם נפש". אף הוא מסיים: אם ידעת טעם, אם "הרגו אינם נהרגים" תבין גם זה.

13 **י.ג. כיצד שגגת שבועת העדות? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּע מִמֶּנּוּ**
14 **שְׁחֵיבִין עָלֶיהָ קִרְבָּן, וְיָדַע שֶׁשְׁבִיעָה זֶה אֲסוּרָה**
15 **וְשֶׁהִיא שֶׁקֶר. וְיִדְוֶנָּה - שְׂדֵדַע שְׁחֵיבִין עָלֶיהָ קִרְבָּן.**
16 **אֲבָל אִם לֹא יָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה אוּ שֶׁשִּׁכְּחוּ הָעֵדוּת**
17 **וְנִשְׁבָּעוּ⁵¹, וְאַחֵר כֵּן נִדְּעָה לָהֶם שֶׁהֵן יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת**
18 **וְנִשְׁבָּעוּ עַל שֶׁקֶר - הֲרִי אֵלֹו אֲנוֹסִים⁵², וּפְטוּרִין אִף**
19 **מִן הַקִּרְבָּן**⁵³.

(51) בחשבם שנשבעו באמת. (52) שליכם אנוס. (53) לא זו בלבד שאינם נושאים כל עוון, ואינם בכלל: אם לא יגיד ונשא עונו. אלא אף מן הקרבן שהשווג חייב בו, הרי אלו פטורים כי אנוסים הם והאנוס פטור מן הקרבן.

פָּרָק שִׁנִּי

(1) אופני השבועה מפי עצמו ומפי אחרים, כינויי שבועה, התפסה כשבועה, חזרה תוך כדי דיבור.

20 **א. אֶחָד הַנִּשְׁבָּע אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מִיָּי שְׁבִיעוֹת אֵלֹו²**
21 **מִפִּי עֲצֻמוֹ³, וְאֶחָד הַמִּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים⁴ וְעֵנָה אֶמְנֶה,**
22 **אֲפִלוּ הִשְׁבִּיעוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת אוּ קֶטֶן וְעֵנָה**
23 **אֶמְנֶה - חֵיב. שֶׁכָּל הָעוֹנָה אֶמְנֶה אַחֵר שְׁבִיעָה -**
24 **כְּמוֹצֵיא שְׁבִיעָה מִפִּיו⁵. וְאֶחָד הָעוֹנָה אֶמְנֶה אוּ הָאוֹמֵר**

שבועת העדות כן, ושבועת הפקדון למדה משבועת עדות בגזירה-שוה "תחטא - תחטא", שגם בשבועת הפקדון נאמר בה "נפש כי תחטא", אבל שבועת ביטוי לא הוזכר בה לגמרי שם ה', ולפיכך יתחייב קרבן וגם יעבור עליה משום: לא יחל דברו, אפילו לא הזכיר בה שם ה'. אמנם לענין מלקות לשעבר (ראה למעלה פ"א, ה"ג) לא יתחייב אפילו בשבועת ביטוי עד שיזכיר השם, שהרי אזהרתה "ולא תשבעו בשמי לשקר", ובפסוק זה הודגשה הזכרת השם. אולם כדברי רבינו מוכח מסוגיית התלמוד, שאמרו שם: כל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו", וזה נאמר גם לענין שבועת ביטוי כפירוש רש"י שם. ודין זה נלמד משבועת סוטה, שנאמר בה: ואמרה אמן, ובהשבעת סוטה הזכיר הכתוב שם ה'. ובוודאי גם קבלת שבועת ביטוי צריכה שם, שלא יהא הלמד חמור מן המלמד, וכשם שקבלת שבועת ביטוי צריכה שם, אף עיקר השבועה צריך שם, שאמירת אמן כמוציא שבועה מפיו היא. (32) שמותר למחקם. (33) לעיל ה"ב.

כהנים" פרשת קדושים פרק ג': "ולא תשבעו בשמי לשקר, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: לא תשא את שם ה' אלוֹקֶיךָ לשוא, יכול אין לי חייבים אלא על שם המיוחד בלבד, מנין לרבות את כל הכינויים, ת"ל בשמי, כל שם שיש לי". וראה לקמן פ"ב, ה"ג. (18) שבועה בקללה, ככתוב "תהי נא אלה בינותינו... אם תעשה עמנו רעה", וכן: "אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלתו". וכך כותב רבינו לקמן פרק יא, הלכה ח': בשבועה או באלה... כיצד כגון שאמר: הריני נשבע בה', וכן אם אמר הרי הוא ארור לה' או ארור למי ששמו חנון", הרי שלשון אלה, משמעה, שבועה שיש עמה קללה. (19) שבועות לו. אלה - שנאמר "ויבא אותו באלה", ונאמר "וגם במלך נבוכדנאצר מרד, אשר השביעו באלקים": ארור - שנאמר: "ויאל שאל את העם לאמר, ארור האיש אשר יאכל לחם"... ושם בפסוק כז נאמר: "ויונתן לא שמע בהשביע אביו את העם". (20) וחייב משום שבועת ביטוי, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (21) שוא, פקדון ועדות המפורשות למעלה בפרק א'.

ה. וְלֹא הַשְׁבֹּעָה בְּלִבְדָּ, אֶלָּא כָּל כְּנוּיִי³⁴ שְׁבֻעָה - 10
כְּשֻׁבָה³⁵. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲנָשִׁי אוֹתוֹ מְקוֹם עֲלָגִים³⁶ 11
וְהָיוּ קוֹרְאִים לְשֻׁבָה³⁷ אוֹ שְׁקוּקָה³⁷; אוֹ 12
שֶׁהָיוּ אֲרַמִּיִּים³⁸, שֶׁלִּשׁוֹן שְׁבֻעָה בְּלִשׁוֹנָם 13
'מוֹמְתָא'³⁹, וְהָעֲלָגִים מְכַנִּין אוֹתָהּ וְאוֹמְרִים 14
'מוֹהָא'⁴⁰; בֵּינָן שֶׁאֵמַר לְשׁוֹן⁴¹ שֶׁמְשַׁמְעוּ וְעֲנִינוּ 15
שְׁבֻעָה - הֵרִי זֶה חֵיב כְּמִי שֶׁהוֹצִיא לְשׁוֹן שְׁבֻעָה. 16

(34) שמות לואי. (35) משנה בנדרים ב. (36) ע"פ לשון הכתוב בישעיה לב, ד, שאינם מדברים צחות, אלא לשון מעורבת ומבולבלת משפות שונות, ראה לשון רבינו בהל' תפלה פ"א, ה"ד. (37) נדרים י. ורבינו בפירוש המשנה שם אומר: עיקר הפסדת איזו לשון - הוא כשמתערב בו משאר לשונות וההשתתפות בו, ואלו הכינויים היו מצויים אצל העלגים מן האומות להשתבשם הלשון המורגל להוצאת האותיות ממוצאם, כמו הכושים והצרפתים וזולתם. (38) דוברי ארמית. (39) "שבועת ה' תהיה בין שניהם" (שמות כב, י) מתרגם אונקלוס: מומתא דה'. (40) משנה בנדרים י. "במוהי". ורבינו גורס שם: במוהא (ראה תוספות יו"ט שם). (41) השוה הל' נדרים פ"א, ה"ט: "כל כיוצא בזה, הולכים אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן". ואם היו אנשי המקום מקצתם עלגים ומקצתם בלתי עלגים, אותם שאינם עלגים אין לשון זו שבועה להם, עד שיהיה לשון כלל העם ואפילו לבלתי עלגים (רדב"ז).

ו. וְכֵן הָאוֹמֵר 'לֹא לֹא'⁴² שְׁתֵּי פְעָמִים דֶּרֶךְ 17
שְׁבֻעָה⁴³, אוֹ 'הֵן הֵן', וְהַזְכִּיר שֵׁם אוֹ כְּנוּי - הֵרִי זֶה 18
כְּנֻשָּׁעָה⁴⁴. וְכֵן 'יָמִין' - שְׁבֻעָה, וְשִׁמְאֵל⁴⁵ - 19
שְׁבֻעָה. שֶׁנֶּאֱמַר: נִשְׁבַּע ה' בְּיָמִינוּ וּבְזִרְעֵנוּ⁴⁶. וְכֵן 20
הָאוֹמֵר: מִבְּטָא שְׁלֹא אֶעֱשֶׂה כֶּן וְכֶן, וְהַזְכִּיר שֵׁם אוֹ 21
כְּנוּי - הֵרִי זֶה שְׁבֻעָה⁴⁷. 22

(42) לא אעשה דבר פלוני. (43) שנתכוין לשם שבועה. וכגון, שאמרם שתי פעמים סמוכים זה לזה בלא הפסק

ג. וְכֵן הָאוֹמֵר: שְׁבֻעָה בִּה²² אוֹ כְּמִי שֶׁשְׁמוֹ חֲנוּן 1
שְׁלֹא אֶכֶל, וְאֶכְלָה²³; שָׁזוּ אִשָּׁה, וְהוּא אִישׁ²⁴; שֶׁאֵין 2
לָּהּ בִּידֵי כְּלוּם, וְיֵשׁ לוֹ²⁵; שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ לָּהּ עֲדוּת, 3
וְהוּא יוֹדֵעַ²⁶ - הֵרִי זֶה חֵיב²⁷. 4

(22) כלומר, לא רק כשאומר באלה או ארור צריך הוא להזכיר השם או כינויו, אלא אפילו כשאומר בפירוש: שבועה, צריך הוא להזכיר עמה את שם ה' או כינויו, ובלי הזכרת השם אינו חייב, כמבואר בסמוך ה"ד. (23) זוהי שבועת ביטוי. (24) זוהי שבועת שוא. (25) זוהי שבועת הפקדון. (26) זוהי שבועת העדות. (27) כדין המבואר לעיל פרק א.

ד. אֵמַר אֶלֶּה אוֹ אֲרוּר אוֹ שְׁבֻעָה וְלֹא הַזְכִּיר שֵׁם 5
וְלֹא כְּנוּי - הֵרִי זֶה אִסוּר בְּדֶכֶר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו²⁸. אֶבֶל 6
אֵינוֹ לִיקָה וְלֹא מִבִּיא קֶרְפֶּן²⁹ אִם עָבַר עַל שְׁבֻעָתוֹ, 7
עַד שִׁיְהִיָּה בִּה שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמֵּיחֲדִים³⁰ אוֹ כְּנוּי³¹ 8
מִן הַכְּנוּיִים³², כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנוֹ³³. 9

(28) שהרי מצינו בשאל המלך שהשביע את העם ואמר: "ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב" ולא הזכיר בה לא שם ולא כינוי, והעם נהג איסור בשבועתו (ר"ן לשבועות לה). ולדעת המבי"ט ב"קריט ספר" איסור זה הוא מן התורה, וכך היתה הלכה מקובלת בידם. (29) ראה למעלה בפרק א, על איזו שבועה הוא חייב מלקות, ועל איזו מהן הוא חייב קרבן בלבד. (30) שאסור למחקם בגלל קדושתם. והם: אל, אהיה אשר אהיה, אל"ף דל"ת, ויו"ד ה"י, שדי, צבאות, כמבואר בשבועות לה. ובהל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב. (31) משנה בשבועות לה. לענין שבועת העדות. וסובר רבינו שאין לחלק בין שבועה זו לשאר מיני שבועות. ולדעת הראב"ד אין צורך בהזכרת שם או כינוי אלא בשבועת שוא שהוזכר בה שם ה', וכן בשבועת העדות שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה" ולמדים גזירה-שוה "אלה - אלה" מסוטה, שנאמר בה "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה", מה שבועת סוטה צריכה הזכרת שם, אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו אלא להשמיענו, שאפילו המתפס בדבר הנאסר בשבועה, אסור לאכול הפת המותפסת כמבואר בסוף דבריו (רדב"ז). והטעם, שהמתפס בשבועה פטור ובנדר חייב, משום שהמתפס זה בזה אינו מוצדק, אלא בדבר שתואר חל עליו, כגון קדושה או איסור (וזהו בנדר שהאיסור חל על החפץ הנדור), אבל הנשבע לא לאכול דבר פלוני אין שם תואר חל עליו כדי שיוכל חברו להתפס בו ולומר: אני כמוך (ר"ן לשבועות פ"ג דף כ). (54) שהרי לא אמרו (שבועות כ.) "המתפס בשבועה - מותר", משמע שאיסור יש בדבר (כס"מ), ולדעת הרי"ף שכתב שם: "אבל מתפס בשבועה ליכא" משמע שאפילו איסור אין בזה (ר"ן שם).

י. מי שנתפס לשבועה, וגמר בלבו שלא לאכול היום או שלא ישתה וישדכר זה אסור עליו בשבועה, ולא הוציא בשפתיו - הרי זה מתר; ושנאמר: לבטא בשפתים - אין הנשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו.⁵⁵

(55) שבועות כו: "גמר בלבו צריך שיוציאו בשפתיו".

יא. וכן אם גמר בלבו להשבע, וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו - הרי זה מתר.⁵⁶ כיצד? המתפס להשבע שלא לאכול ראונו, וכשכא להוציא שבועה נשבע שלא לאכול שומעו - הרי זה מתר לאכול עם ראונו, שהרי לא הוציאו בשפתיו; ונעם שומעו, שהרי לא היה שומעו בלבו.

(56) שאין פיו ולבו שוים (שם). והשוה לקמן הל' נדרים פ"ב, ה"ב.

יב. וכן שאר מיני שבועות⁵⁸ אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין. לפיכך, אם נשבע אחד בפנינו שלא לאכול היום, ואכל, והתירו בו, ואמר: אני לא היה בלבי אלא שלא אצא אצא היום, וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי - הרי זה אינו לוקה⁵⁹, עד שיוודה בפני עדים קדם שיאכל שעל אכילה נשבע; או שקבל עליו התראה⁶⁰ ולא טען שטעה בעת התראה. אף על פי שטען אחר כך - אין שומעין לו. וכן אם התירו בו, ואמר: מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה⁶¹, ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר⁶², אומר: פן היה, אבל לא היה פי ולבי שוין⁶³, או תנאי היה בלבי על הנדר⁶⁴ - אין שומעין לו, ולוקה⁶⁵.

(57) בכת"י התימנים, וכן בדפוס וינאציה שי"א אין זו התחלת ההלכה, ומשפט זה מחובר להלכה הקודמת, וההלכה הבאה מתחילה בתיבת: לפיכך. (58) שלא לאכול ולא יעבור על שבועתו. (59) תוספתא טהרות פ"ו, מ"ט: "נאמן ע"י עצמו, כיצד? אמרו לו נדרת, ואמר תנאי היה בלבי - שומעים לו". (60) שאמר: יודע אני, ועל-מנת כן אני עושה (ראה הל' סנהדרין פ"ב, ה"ב). (61) ובכת"י התימנים: או לא נדרתי על דבר זה. והכוונה, לדבר זה

(רדב"ז). (44) הואיל והחזיק דבריו (שבועות לו.), שנאמר (ישעיה נד, ט) "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ" ולא מצינו שנשבע הקב"ה על זה, אלא שאמר (בראשית ט, יא): "ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ" הרי שכפילות לאו דרך שבועה - נחשבת לשבועה, והוא הדין לכפילות הן, וראה ברא"ש שם אות כז, שיש לו נוסח אחר בגמרא. וכל זה לענין מלקות או קרבן, אבל לענין איסור לבטל דברו, אפילו לא אמר אלא לאו אחד, כל שהזכיר עמו שם שמים או כינויו, הרי זה מצווה שלא לבטל דברו (רדב"ז). (45) ימין ה', שלא אוכל ככר זו, ושמאל ה' שלא אוכל ככר זו. (46) נזיר ג: מתוך שכתוב: "ימינו", משמע ש"זרוע" האמורה לאחריו - היא של שמאל (רש"י שם, וראה ברכות ו). ואם אמר: ימין או שמאל, ונתכוין לימין הקב"ה או לשמאלו, הרי זו שבועה לענין איסור ביטול דברו, אף שלא הזכיר השם (רדב"ז וכן ביו"ד רלו, סעיף ח). (47) שבועות כ. שנאמר (במדבר ל, ז) "או מבטא שפתיא אשר אסרה על נפשה" - במה אסרה עצמה? במבטא. ומובן שאם לא יזכיר שם, הרי זו שבועה לענין איסור בלבד, כאמור למעלה ה"ד.

ז. אומר: אסור לה' או למי שישמו חנון שאעשה או שלא אעשה - הואיל והוציאו בלשון שבועה⁴⁹, הרי היא פשוטה.

(48) שאמר: איסור שלא אוכל ככר זו, כלשון הנשבעים, בניגוד לאומר: איסור ככר זו עלי, שזוהי לשון נדר (שבועות שם וברש"י) וכהגדרת רבינו בהל' נדרים פ"ג, ה"ז: "שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו, והנודר אוסר הדבר הנדור עליו". (49) פרט להוציאו בלשון נדר - הרי זה כנדר, שדיניו מפורשים לקמן הל' נדרים פ"א, ה"א וה"ה.

ח. שמע חברו נשבע, ואמר: ואני פמותך - הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חברו, הרי זה פטור⁵⁰. וזהו מתפס⁵¹ בשבועה שהוא פטור⁵².

(50) ממלקות ומקרבן, אבל אסור הוא בדבר שנשבע עליו חברו, וכמבואר בהלכה הבאה. (51) מאחיו, שמביא לידו תפיסה ואחיזה מזה לזה. (52) שבועות כ. כדעת רבא.

ט. וכן אם נשבע: שלא אכל פשר זה, וחזר ואמר: והרי הפת זו בפשר הזה - הרי הוא פטור על הפת; שהרי לא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו עליה, אלא התפיסה⁵³. ואף על פי שהוא פטור מן המלקות או מן הקרבן, אסור לו לאכל אותה הפת שהתפס בשבועה⁵⁴.

(53) וכבר אמרנו: המתפס בשבועה פטור. בניגוד לנדר, שהמתפס בו חייב (הל' נדרים פ"ג, ה"ג-ד). ובכל זאת הבדל יש בין מתפס באדם הנשבע למתפס בדבר הנאסר בשבועה, שבראשון רובץ איסור על האדם הנשבע לא לעשות דבר פלוני, נמצא המתפס בו מתפס באיזה איסור. ואילו המתפס בדבר שנשבע עליו, אין שום איסור חל על הדבר המושבע, וממילא אי-אפשר להתפס בו, ולא בא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' כ"ב אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כך. (76) הכופר בטענת התובע, כמבואר לקמן פ"א, ה"ד. (77) שבועות שם: "וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל, אמר להם, דעו, שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום (הקב"ה) ועל דעתי" שנאמר (דברים כט, יג) "ולא אתכם לבדכם" - לא כשאתם סבורים כאשר בלבבכם (רש"י שם) וכן בנדרים כה. והשוה לקמן פ"א, הי"ח.

שאתם מתרים בי, כי נדרתי על דבר אחר. (62) על מה שהתרו בו. (63) שבלבי חשבתי לדבר אחר. (64) והוצאתיו בשפתי בלחש, שאם יתקיים התנאי יחול הנדר, ואם לא יתקיים יהיה הנדר בטל. (65) תוספתא טהרות שם: "נדרת, ואמר לא נדרתי, ומשהגיע אמר תנאי היה בלבי - אין שומעים לו". וכן בתורת כהנים פרשת ויקרא (פרשתא ה, פרק ז).

יז. מי ששָׁשַׁבַּע וְהָיָה פִּיּוּ וְלָבּוֹ שְׁוִין בְּשִׁבְעָה⁷⁸, 18
וְאַחֵר שְׁנָאֲסָר⁷⁹ חָזַר בּוֹ מִיָּד בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר, וְהוּא 19
כְּדֵי שְׁאִמֵּר תִּלְמִיד לְרַב: שְׁלוֹם עֲלֵיךְ רַבִּי⁸⁰, וְאָמַר: 20
אֵין זֶה שְׁבִיעָה, אוֹ נִחְמָתִי⁸¹, אוֹ חֲזָרְתִּי בִּי, וְכִיּוֹצֵא 21
בְּדָבָרִים אֵלּוּ שְׁעִנְיָנִם שֶׁהִתִּיר מֵה שְׁאֲסָר - הָרִי זֶה 22
מִתָּר, וְנִעְקָרָה הַשְּׁבִיעָה; שֶׁזֶּה דוֹמָה לְטוֹעָה⁸². 23

(78) שלא הוציא בשפתיו אלא מה שגמר בלבו. (79) כגון שתלה שבועתו בתנאי, והאריך בתנאו יותר מכדי דבור מהשבועה, אין אנו חושבים הזמן אלא מגמר תנאו - הוא איסורו (רדב"ז). (80) נזיר כ: כא. וכן בב"ק עג: (81) נמלכתי, הנני מתחרט. (82) והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו, שכבר הורה רבינו לעיל הי"א: הרי זה מותר. וכן אמרו (נדרים פז). "והלכתא, תוך כדי דיבור כדיבור דמי" ומפרש הר"ן: שדעתו של אדם בשעת דיבורו שיוכל לחזור בו כדי דיבורו, כי בשעה שדיבר או נשבע, לא נשבע מתוך גמר דעת והסכמה גמורה. ורבינו תם בבבא קמא עג: סובר שזוהי תקנת חכמים, לפי כשאדם מעיד עדות, או עוסק בסחורה, וחברו נותן לו שלום, או רבו, על כרחו יש לו להפסיק ולהשיב שלום, כמבואר בברכות ו: ולכן תקנו חכמים שלא יהא זה חשוב הפסק. וכן נראה מסוגיית התלמוד בנזיר כ: שאמרו שם: לא השארת ריוח לתלמיד, וכפירוש התוספות שם. וראה בהל' אישות פ"ז, הכ"ב ובבאורנו שם.

יח. וְכֵן אִם אָמַרְוּ לוֹ אַחֲרִים⁸³: חָזַר בָּךְ, אוֹ מִתָּר 24
לָךְ, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְקָבַל מֵהֶן בְּתוֹךְ כְּדֵי 25
דְבוּר⁸⁴ וְאָמַר: הֵן, אוֹ חֲזָרְתִּי בִּי, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הָרִי 26
זֶה מִתָּר⁸⁵. וְאִם אַחֵר כְּדֵי דְבוּר - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר 27
בּוֹ. 28

(83) תוך כדי דיבור לשבועתו. (84) להחזרתם. (85) הואיל והחזרתם התחילה בתוך כדי דיבור לשבועתו, אפילו נמשכה החזרתם יותר מכדי דיבור, כגון שאמרו: למה נשבעת חזור בך, שיש כאן ארבע תיבות, אין זו אלא חזרה ממושכת, שהכל הוא מענין השבועה, שהרי חבריו היו מרצים אותו בשעת כעסו, והואיל וקבל מהם תוך כדי דיבור לדבריהם בטלה שבועתו (רדב"ז). ולדעת הראב"ד, אין החזרת האחרים מווקעת לשבועתו, שתהא חזרתו סמוכה לשבועתו ע"י מחאתם והתערבותם, ולכן חזרתו מועילה רק כשנסמכה תוך כדי דיבור לשבועתו. והרמ"א ב"דרכי משה" ליו"ד סימן רי פירש את כוונת רבינו, שקבלת דברי המחזירים היתה תוך כדי דיבור שבועתו, שאם לא כך נחשבת הפסקה בין השבועה ובין

יג. כִּיּוֹצֵא בּוֹ: אָמַרְוּ לוֹ: אֲשַׁתָּךְ נִדְרָה, וְאָמַר: בְּלָבִי 1
הָיָה לְהַפִּיר לָהּ⁶⁶ וְהִפְרַתִּי - שׁוֹמְעִין לוֹ. אָמַרְוּ לוֹ: 2
נִדְרָה⁶⁷, וְהוּא אָמַר: לֹא נִדְרָה, וְכִיּוֹן שָׁרָאָה אוֹתָם 3
הַעֲדִידוּ עָלָיו אָמַר: בְּלָבִי הָיָה לְהַפִּיר⁶⁸ - אֵין שׁוֹמְעִין 4
לּוֹ⁶⁹. 5

(66) שהוצאתי בשפתי בלחש: מופר לך. אבל אם הפר רק בלבו אינו מופר, כמבואר לקמן הל' נדרים פ"ג, ה"ז. (67) שנדרה, בניגוד להכחשתו. (68) והפתי כנ"ל. (69) תוספתא טהרות שם.

יד. גָּמַר בְּלָבּוֹ שְׁלֹא לְאָכַל פֶּת חֲטִין, וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא 6
יֹאכַל פֶּת סֵתָם - אָסוּר בְּפֶת חֲטִים; שְׁפַת חֲטִים פֶּת 7
שְׁמָה⁷⁰. 8

(70) שבועות כו: ואין הפה מכחיש את דבריו שבלב (תוס' שם). אבל אם גמר בלבו על פת שעורים ונשבע על פת סתם, הרי זה מותר בכל פת אפילו של שעורים, שאינה בכלל פת סתם. וכל זה בבני העיר, שסתם פת שלהם, היא פת חטים, אבל בבני הכפרים או במקומות שרגילים לאכול פת שעורים, פת סתם אצלם - היא בין של חטים בין של שעורים, ואם גמר בלבו על פת שעורים ונשבע על פת סתם, הרי זה אסור בפת שעורים ומותר בפת חטים (רדב"ז). וראה לקמן פ"ג, ה"ד בבאורנו שם. והשוה הל' נדרים פ"ב, ה"ב.

טו. מִי שְׁשָׁבַע וְאָמַר: שְׁבִיעָה שְׁלֹא אֶכֶּל הַיּוֹם, וְעַל 9
דַּעְתְּכֶם⁷¹ אֲנִי נִשְׁבַּע - אֵין זֶה יָכוֹל לומר: כָּךְ וְכָךְ 10
הָיָה בְּלָבִי; שְׁלֹא נִשְׁבַּע זֶה עַל דַּעְתּוֹ⁷², אֲלֹא עַל דַּעַת 11
אַחֲרִים, וְכִיּוֹן שֶׁהָיָה פִּיּוּ וְלָבָם שֶׁל אַחֲרִים שְׁשָׁבַע 12
עַל דַּעְתָּם שׁוּיִם - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁלָּבָם שֶׁל אֵלּוּ בְּמָקוֹם 13
לָבוֹ קָם⁷³. וְכֵן בְּשֶׁאֵר מִיָּנִי שְׁבִיעוֹת⁷⁴. 14

(71) כפי הכנתם ומחשבת לבכם. (72) שגמר בלבו. (73) ואין לנו צורך בהסכמתו. שהרי ריקן דעתו אצל דעת אחרים, נמצא פיו ולבו שוים (רדב"ז). אבל אם לא הסכימה דעת כולם על ענין אחד, אעפ"י שיש הסכמה בין דעת הנשבע לדעת אחד מהם, אין זו שבועה, והואיל ותלה בדעת האחרים - צריך שיהיו כולם מסכימים לדעה אחת (שם). (74) שבועות כט.

טז. לְפִיכָךְ⁷⁵, כְּשֶׁמְשַׁבְּעִין הַדִּנְיָן אֶת הַנִּשְׁבָּע⁷⁶, 15
אוֹמְרִים לוֹ: לֹא עַל דַּעְתָּךְ אָנוּ מְשַׁבְּעִים אוֹתָךְ, אֲלֹא 16
עַל דַּעְתּוֹ⁷⁷. 17

(75) הואיל והנשבע על דעתו יכול לומר: לא כך היה בלבי אלא כך וכך, וכשנשבע על דעת אחרים אינו יכול לטעון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכס שפסקו המלך ואמר שיקח שלישי או רביע או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן, לפי שדין המלך דין הוא . . . בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל, ומקורו בבבא קמא קיג, א.

- 15 ג. וְצָרִיךְ הַנֶּשֶׁבֶע בְּאַנְס לְהִיּוֹת בְּנִתּוֹ בְּלָבּוֹ בְּעֵת
16 הַשְּׁבוּעָה לְדַבֵּר הַפּוֹטְרוֹ¹⁹. וְאִם עַל פִּי שְׁהִדְבָּרִים אֱלוֹ
17 שְׁבִלָב - אֵינֶן דְּבָרִים²⁰, הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא
18 בְּשִׁפְתָיו מִפִּי הָאֲנֵס - הֲרִי זֶה סוּמָךְ עַל דְּבָרִים
19 שְׁבִלָבוֹ²¹.

(19) כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר סתם, ובלבו שלא יאכל היום, כמבואר בסמוך ה"ד. (20) ראה קידושין מט, ב. ובהל' מכירה פ"א, ה"ט. (21) נדרים כת, א. וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "הלכך היהודים שהיו משביעים אותם בעלי זרוע באונס, שלא לצאת מן הכפר, היו יכולים להשבע סתם שלא יצאו, ובלבם יחשבו היום . . . ואם ביטל בלחש בשפתיו היה טוב יותר". וכן מצאנו ברבי עקיבא (מסכת כלה רבתי פ"ב) "היה רבי עקיבא נשבע בשפתותיו ומבטל לו בלבו.

- 20 ד. בִּיצֵד? כְּגֹן שְׁנִשְׁבַּע לְאֲנֵס שְׁלֹא יֵאָכֵל בֶּשֶׂר
21 סְתָם²², וּבְלָבוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל הַיּוֹם אוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל בֶּשֶׂר
22 חֲזִיר - הֲרִי זֶה מִתָּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה²³.

(22) כגון שאמר לו האנס, השבע לי שהבשר יהא אסור עליך, אם יש עמך איזה דבר, ונשבע לו. ראה לקמן הל' נדרים פ"ד, ה"א. ובירושלמי נדרים פ"ג ה"ד, אמרו: "תני, רבי ישמעאל אומר, לא תשבעו בשמי לשקר - נשבע את להרגין ולחרמין ולמוכסין". ומפרש ה'קרבן העדה' "לא תשבעו כדי לשקר ליטול מחבירו שלא כדין, אבל להציל את שלו מותר". וראה בש"ך ליו"ד סי' רלב, ס"ק לא, ובביאור הגר"א שם ס"ק לח. ושם סעיף יד, כותב הרמ"א: "וכל זה (היתר שבועת אונס) אינו אלא כשאפשר לעבור על שבועתו ולא יוודע לגוי, אבל אם יוודע לגוי אסור מפני חילול השם, ולכן נענש צדקתו שעבר על שבועתו לנכונדנצר אע"פ שהיתה בדרך אונס". (23) כגון, שתבעו החרם ליתן לו פירותיו שבמחסן, נשבע לו: יאסרו עלי פירות העולם אם אינם של בית המלך, אע"פ שאינם של בית המלך, ואומר בלבו היום, ומוציא בשפתיו סתם (נדרים כח.). ודבר זה תקנת חכמים היא, כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות, ולפיכך עליו לחשוב בלבו ל"דבר הפוטרו" כדי להמלט משבועת שקר ככל האפשר, אבל מצד דין תורה כל שהוא אנוס הרי זה פטור מכלום, ואפילו לא חשב בלבו לדבר אחר הפוטרו, כי "אנוס רחמנא פטריה" (מעשה רוקח). אמנם מה שהתיר רבינו למעלה פ"ב ה"ב, כשנשבע ולא היו פיו ולבו שוים, כגון שהוציא שבועה בפיו שלא יאכל היום, והתרו בו ואמר: אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום, וכן מה שהתיר רבינו שם ה"ד לאכול פת סתם, הואיל ובלבו לא גמר אלא שלא לאכול פת חטים, אע"פ שבפיו נשבע שלא יאכל פת סתם - ואע"פ שלא היה אנוס

הקבלה, שאין האחרים שייכים כלל לשבועתו וכדעת הראב"ד. וראה ביו"ד רי סעיף ג.

- 1 יט. נִשְׁבַּע וַיִּחַזֵּר בּוֹ בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבָרוֹ בְּלָבוֹ - אֵין זֶה
2 פְּלוּם. וְכֵן אִם אָמְרוּ לוֹ אַחֲרִים: חֲזֹר בָּךְ, אוֹ מִתָּר
3 לָךְ, אוֹ מַחוּל לָךְ, וְקָבַל דְּבָרֵיהֶם בְּלָבוֹ בְּתוֹךְ פְּדֵי
4 דְּבוּר - אֵין זֶה פְּלוּם, עַד שִׁיּוּצִיא הַחֲזָרָה בְּפִיו כְּמוֹ
5 הַשְּׁבוּעָה⁸⁶.

(86) וגם צריך לחזור בלבו, כשם שהשבועה אינה חלה עד שיהיו לבו ופיו שוים, כן אם יחזור בפיו בלבד מפני כבוד המחזירים ולא יקבלה בלבו, אין חזרתו מועילה. סוף דבר: צריך שיקבל החזרה בלבו ובדעתו ויבטאנה בפיו (רדב"ז).

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) שבועה באונס, ושאר השבועות שאינן מחייבות את הנשבע.

- 6 א. כָּל הַנֶּשֶׁבֶע שְׁבוּעָה מֵאַרְבַּע מִיָּנִי שְׁבוּעוֹת² אֱלוֹ
7 בְּאַנְס - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִכָּלּוֹם³. וְאַחַד הַנֶּשֶׁבֶע
8 מִתַּחֲלָתוֹ בְּאַנְס⁴, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ⁵, אוֹ שְׁנִשְׁבַּע וְנִאָּנַס⁶
9 וְלֹא הִנִּיחוּהוּ⁷ לָקִים שְׁבוּעָתוֹ⁸, אוֹ שְׁהִשְׁבִּיעוֹ⁹ אָנֵס.
10 לְפִיכָךְ¹⁰ נִשְׁבָּעִין¹¹ לְחֶרְמִין¹² וְלַהּוֹרְגִין¹³ וְלַמּוֹכְסִין¹⁴.

(2) המזכורות למעלה פ"א, ה"א. והן: שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת הפקדון ושבועת העדות. (3) אפילו מאיסור הזכרת שם שמים לבטלה (רדב"ז), כי בפירוש אמרה תורה (ויקרא ה, ד) "לכל אשר יבטא האדם בשבועה" - פרט לאנוס (שבועות כו.) שיהא אדם בשעת שבועה, שיהא לבו עליו (רש"י שם). (4) כגון ששכח שיש אצלו ממון (חבירו) וכפר ונשבע ואחר-כך ידע, או שלא ידע שאסור להשבע לשקר (כגון תינוק שנשבע לבין גויים). (5) למעלה פ"א, ה"י. (6) שחלה או שערכו נהר. (7) האונסים. (8) וכלל הוא: אנוס רחמנא פטריה, שנאמר (דברים כב, כו) "ולנערה לא תעשה דבר", שאנוסה היא (נדרים כז.). (9) איש אלם, עושה מעשי אונס. נמצא שנשבע מתחילתו באונס. (10) הואיל והשביעו אנוס, פטור מכלום. (11) לכתחילה. (12) חמסנים, הגוזלים ממון אחרים ואינם הורגים נפש (משנה, נדרים כז, ב וברא"ש שם). (13) ההורגים על עסקי ממון. (14) נוטלי מס שלא ברשות המלך, וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. מוכסן - מלשון הכתוב (במדבר לא, כח) "והרמות מכס לה". ואם השביעוהו אלה, ואמרו לו: השבע לנו שהבשר הזה אסור עליך, אם יש עמך דבר שחייב במכס, ונשבע - הרי זה פטור מכלום (נדרים כז: כח. במשנה) והשווה הל' נדרים פ"ד, ה"א.

- 11 ב. בְּאֵי זֶה מוֹכֵס אָמְרוּ?¹⁵ בְּמוֹכֵס הָעוֹמֵד מֵאֲלִיו,
12 שְׁלֹקֶה מִמּוֹן שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת מֶלֶךְ הַמְּדִינָה¹⁶, אוֹ
13 שְׁלֹקֶה בְּרִשּׁוֹת הַמֶּלֶךְ אֲכָל מוֹסִיף לְעַצְמוֹ עַל הַדָּבָר
14 הַקָּצוּב¹⁷, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה¹⁸.

(15) שנשבעים לו ופטורים. (16) נמצא מוכס זה גזלן גמור. (17) מטעם המלך, ונוטל כל מה שרוצה, אין זה מכס אלא גזילה (שם כח.). (18) פ"ה, ה"א. ורבינו אומר שם: "אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה אנוס. (32) שלא ידע אם היא אסורה, או ששכחו העדות ונשבעו, ואח"כ נודע להם שהם יודעים לו עדות - הרי אלו אנוסים. (33) למעלה פ"א, ה"י והי"ג. ודייק רבינו לכתוב כאן: "פטור מכלום", ואילו בשבועת הבאי, שבהלכה הקודמת, כתב: "פטור עליהן" משום שאסור להזכיר שם שמים לבטלה, ולפיכך בשבועת הבאי - נושא עליו עוון זה. אבל בשבועת שגגות - אנוס הוא ופטור מכלום (רדב"ז). (34) ראה למעלה פ"א, ה"ו. (35) כגון שנשבע בין הגויים כשהוא תינוק. (36) היא שבועת ביטוי, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (37) היום או ביום אחר. (38) והרי זה כאנוס (נדרים כה: במשנה), לענין נדרים, והוא הדין לענין שבועות, כמבואר בברייתא שם: "כשם שנדרי שגגות מותרים, כך שבועות שגגות מותרות". (39) ממנו. וראה הל' אישות פ"ד, ה"ו. (40) נדרים שם. והשווה הל' נדרים פ"ח ה"ג, שמסיים רבינו שם: "הרי זה מותר מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות". (41) כגון שני תלמידים לרב אחד, זה נשבע כך אמר רבי, וזה נשבע כך אמר רבי, אע"פ שנתברר אח"כ שאחד מהם נשבע לשקר - פטור, ששגג וחשב שנשבע באמת (שבועות כו. - לא:).

ז. אם פ"ד, ⁴²אי זהו ⁴³שגגת שבועת פטוי שחייבין עליה קרבן עולה ויורד? ⁴⁴לשעבר? כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע שאכל וששבועת שקר זו שנשבע אסורה, אכל לא ידע שחייבין עליה קרבן. זו היא השגגה שחייבין עליה קרבן עולה ויורד בשבועת פטוי לשעבר. ⁴⁵

(42) אם הנשבע בשגגה פטור מכלום. (43) ובכתי"ה התימנים: איזו היא. (44) ראה לעיל פ"א, ה"ג ובביאורנו. אבל שגגת שבועת הפקדון ושבועת העדות שחייבים עליה קרבן, כבר נתפרשה לעיל (שם ה"א והי"ג). ושגגת שבועת שוא - אין עליה קרבן ופטור מכלום. כמבואר שם ה"ז. (45) שבועות כו, ב. אע"פ שבשאר העבירות יש על זדון עונש כרת, והזיד בכרת ושגג בקרבן, אינו מביא קרבן, כי שגגת קרבן אין שמה שגגה (הל' שגגות פ"ב, ה"ב) - באיסור שבועת ביטוי שאין בה אלא לאו בלבד ולא עונש כרת, הכל מודים ששגגת קרבן שמה שגגה, הואיל וכל חיוב קרבנה חידוש הוא, שהרי אין זדונה בכרת (שם).

ח. וכיצד היא השגגה שחייבין עליה קרבן להבא? ⁴⁶כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים, ושגג ודמה שנשבע שיאכל פת חטים, ואכלה. שיה נעלמה ממנו השבועה היאך היתה, והרי הוא זוכר את ההפך שנשבע עליו. ⁴⁷זו היא שגגת שבועת פטוי להבא שחייבין עליה קרבן. ⁴⁸

(46) שהרי אם נשבע שלא יאכל, ושכח ואכל - פטור מקרבן, כמבואר לעיל הל"ו. (47) שנשבע על חטים, ויודע שזו פת חטים. (48) שבועות כו, א. "אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו" - שנתעלה ממנו שבועה. והוא הדין כשלא ידע אם חייבים על שבועה זו קרבן, ואכל ואח"כ נודע לו - חייב בקרבן, כדין שבועה לשעבר, המבואר

בשבועתו, כל זה אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו להשבע בפה, ולבו לדבר אחר, שהרי אינו אנוס, ולא הותר לו אלא כשהוא אנוס (רדב"ז למעלה פ"ב ה"ד). ועוד הבדל יש בין אנוס לבתלי אנוס, שבראשון, אפילו השביעו האנוס ואמר לו: על דעתי אני משיבך, הרי זה פטור מכלום, כי אנוס פטור מהכל. ואילו במקרה השני, כל שנשבע על דעת חבירו, אינו יכול לומר כך וכך היה בלבי, כמבואר למעלה פ"ב ה"ט' (מעשה רוקח').

ה. וכן שבועת הבאי ושל שגגות ²⁴ - פטור עליהן. ²⁵
שבועת הבאי פיצד? כגון שראה חילות ²⁶ גדולות וחומה גבוהה, ונשבע: שראיתי חיל פלוגי המלך והם פיוצאי מצרים ²⁷, ושראיתי חומת עיר פלוגית גבוהה עד לרקיע ²⁸, וכיוצא בדברים אלו ²⁹. שיה לא גמר בלבו שיהדבר כך בלא פחות ולא יותר, ולא נתפנן אלא לספר את גבה החומה ³⁰ או רב העם. ³¹

(24) בכתי"ה התימנים, וכן בדפוס רומי: שבועות של הבאי. הבאי - גוזמה והפרזה. והר"ן לנדרים כ, ב - מפרש: דבר שאינו כלום, "לשמיר ולשית יהיה" (ישעיה ז, כג) מתורגם: להובאי ובור יהי. (25) מקרבן וממלקות. אבל אסורות, שהרי כל שבועה אינה שבועה גמורה עד שיזכיר בה שם שמים, כמבואר למעלה פ"ב ה"ב, ואיך מותר לכתחילה להשבע שבועת הבאי ולהזכיר בה שם שמים לבטלה. ואע"פ ששנינו בנדרים כד, ב: "כשם שנדרי הבאי מותרים, כך שבועות הבאי מותרות" - אגב לשון "מותרים" השנויה אצל נדרים, נקט גם בשבועות כן. ומובן, שאם לא יזכיר בשבועה שם שמים, הרי זה מותר (רדב"ז). (26) חיללים במספר גדול. (27) שהיו ששים רבוא, הגברים לבד מטף. (28) כלשון הכתוב (דברים א, כח) "ערים גדולות ובצורות בשמים", ואמרו חכמים (תמיד כט. וחולין צ: "דיברה תורה בלשון הבאי". (29) כגון מה ששנינו בנדרים כד, ב: "אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד". (30) נדרים שם. ואע"פ שחומה גבוהה עד לרקיע היא דבר בלתי אפשרי כלל - אינו חייב משום שבועת שוא, משום שבדברים כאלה דרכם של אנשים להגזים ולהפליג, ולא התכוין בשבועתו לדיוק הדברים, אבל בדברים שאין דרכם של אנשים להגזים ונשבע שראם, כגון שנשבע שראה גמל פורח באויר, ודאי חייב משום שבועת שוא, כמבואר לקמן פ"ה, הכ"א (רדב"ז). והשווה לקמן הל' נדרים פ"ד, ה"א.

ו. שבועה של שגגות פיצד? אם שבועת העדות או הפקדון היא - כגון ששגג בפקדון ³¹ ובפדות ³², שהוא פטור מכלום, כמו שבארנו ³³. ואם שבועת שוא היא - כגון שנשבע שלא ילפש תפלין ³⁴, ולא ידע שיהתפלל מצה ³⁵. ואם שבועת שקר היא - כגון שנשבע שלא אכל ³⁶, ונזכר שאכל; או שנשבע שלא יאכל ³⁷, ושבח ואכל ³⁸; או שלא תהנה אשתו ³⁹ מפני שגנבה פיסו או שיהקתה את בנו, ונודע שלא גנבה ושלל הקתה ⁴⁰. וכן כל פיוצא בזה ⁴¹.

(31) ששכח שיש אצלו ממון וכפר ונשבע, ואח"כ ידע - הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ה' כ"ג אדר א' ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) שבועת ביטוי לפרטיה, שבועה על שבועה, חיוב מלקות בשבועת ביטוי כיצד?

- א. מי ששבע שלא יאכל היום² כלום, ואכל פחות¹⁶ מפיזת - פטור¹⁷; שאין אכילה פחותה מפיזת¹⁸, והרי הוא פאכל חצי שיעור מנבלות וטרפות¹⁹ וכיוצא בהן²⁰. ואם אמר: שבועה שלא אכל דבר זה, ואכלו¹⁹ - חיב²⁰, ואפלו היה הדבר ששבע עליו זרע חרדל²¹ אחד או פחות ממנו²².

(2) אבל אם לא הדגיש "היום" אסר עצמו לאכול לעולם, כי איזה זמן תקבע לו. וכמבואר בנדרים טו. לעניין שינה. ומכיוון שזה דבר בלתי אפשרי, הרי זו שבועת שווא, ומלקים אותו מיד, ויאכל בכל עת שירצה. (3) מקרבן - אם שגג, וממלקות - אם הזיד. (4) "וכזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני". ושיעור זה הוא הלכה למשה מסיני. (5) נבילה - שמתה מאליה, או שלא נשחטה כראוי. טריפה - שנולד בה חולי ואינה ראוייה לחיות עוד, ואף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה. (6) שאסור מן התורה, אבל אין לוקים עליו. והטעם שחצי שיעור אסור - משום שראוי הוא להצטרף לשיעור שלם, ושם איסור עליו. וחדש רבינו, שאפילו באיסור שבועה, שהאדם מביא על עצמו בדיבור פיו גם כן נאסר בחצי שיעור, ואין אומרים שלא הייתה דעתו אלא לכזית שלם. והוא הדין כשלא יזכיר בשבועתו תיבת "כלום" גם ייאסר באכילת חצי שיעור, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו הדגיש "כלום" פטור מקרבן וממלקות. ואפשר שתיבת "כלום", מוסבת על כל מין מאכל שהוא, ואינה מכוונת לגודל שיעור האכילה. (7) בקרבן ומלקות. (8) שהוא קטן מאוד. (9) הואיל ונשבע עליו בייחוד, החשיבו ואסרו עליו, והרי זה כאוכל נמלה, שהוא חיב מלקות מפני שהוא ברייה שלימה וחשובה.

- ב. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא - חיב¹⁰.

(10) שהרי לא הזכיר לשון אכילה בשבועתו. ואפילו לא הדגיש תיבת "כלום", אלא נשבע שלא יטעם, סתם, הרי זה חיב בכל שהוא, כי משמעות לשון טעימה אפילו כל שהוא.

- ג. מי ששבע שלא יאכל היום, ושתה - חיב²⁴; ושתיה בכלל אכילה²⁵. לפיכך²⁶, אם אכל ושתה - אינו חיב אלא מלקות אחת, אם היה מזיד, או חטאת אחת, אם היה²⁷ שוגג.

(11) שנאמר "ואכלת לפני ה' אלוהיך ... מעשר דגן תירוש ויצהר"ך ותירוש יין הוא, וכתוב בו "ואכלת". ומכאן, שאם נשבע שלא אכל ונמצא ששתה חיב. (12) הואיל ושתייה בכלל אכילה היא. (13) שהרי זה דומה, כאכל וחזר ואכל בהעלם אחד, שאינו חיב אלא קרבן אחד.

בהלכה הקודמת, אלא שבשבועה להבא אין צורך בתיאור דחוק זה, ואפשר להסבירה בדרך זו, שהיא רווחת יותר (לחם-משנה ומעשה-רוקח).

- ט. אכל אם נשבע שלא יאכל פת חטים, ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים⁴⁹ - הרי זה אנוס ופטור. שהרי לא נעלמה ממנו שבועה, ולא נעלם ממנו אלא חפץ⁵⁰ ששבע עליו.

(49) כגון שהושיט ידו לסל ליטול פת שעורים, ועלתה בידו של חטים, וכסבור שעורים היא ואכלה (שבועות שם). (50) והתורה אמרה: "בשבועה ונעלם ממנו" על העלם שבועה הוא חיב, ואינו חיב על העלם חפץ (שם).

- י. נעלמה ממנו שבועה היאך היתה, ונעלם ממנו חפץ ששבע עליו - הרי זה פטור מן הקרבן. כיצד? כגון ששבע שלא לאכל פת חטים, ודמה ששבע שיאכל פת חטים, ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים, שהרי העלם שבועה וחפץ בידו - הרי זה אנוס ופטור⁵¹.

(51) שם, בעיה שלא נפשטה, ומספק אינו חיב בקרבן, שאין מביאין קרבן על הספק, משום חולין לעזרה. אמנם גם 'העלם שבועה' בלבד היינו צריכים לדון בו דין אנוס, אלא שבפירוש ריבתה תורה "העלם שבועה" לקרבן כמו שדרשו (שם) "בשבועה ונעלם ממנו" - על העלם שבועה הוא חיב. אולם הואיל ואין לנו לימוד מיוחד על "העלם שבועה וחפץ" לחיבו קרבן, ממילא נשאר דינו כאנוס ופטור, על יסוד הדרש: "האדם בשבועה" - פרט לאנוס (כסף-משנה).

- יא. נשבע על כפר שלא יאכלנו, ונצטער עליו⁵² ואכלו מפני הצער, והוא שוגג, שהרי דמה שמתר לו לאכלו מפני הצער⁵³ - הרי זה⁵⁴ פטור מן הקרבן; לפי שאינו שב מידיעתו⁵⁵, אלא ידע שאסורה היא⁵⁶ ואכלה בטעות⁵⁷.

(52) כלומר הרעב מצערו ואין לו ככר אחרת (ר"ח לשבועות כו:). (53) בעוד שלהלכה אין השבועה ניתרת בגלל צער, כי אין בו סכנה. (54) בדפוס רומי ר"מ: זה. (55) שאינו פורש מאכילתו אילו היה יודע שנשבע על ככר זו. (56) שלא נעלמה ממנו השבועה, ובכל זאת אינו פורש מאכילת הככר, ואין זה שוגג שיתחייב קרבן, שנאמר: אשר לא תעשניה ואשם - מכאן אמרו: "השב מידיעתו - מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו" (שבועות כו: וחולין ה:). ובתורת כהנים' פרשתא ז פרק ט: "היושב לו מידיעתה", ופירושו: אם היה יודע שהיא עבירה, היה יושב ובטל מעבירה זו. וראה ברש"י לחולין ה, ב. (57) שדימה, שיותר לו לאכלה מפני הצער, ולפיכך פטור מקרבן, אבל איסור יש באכילתו כי אין זה "אנוס" אלא טועה (מעשה רוקח).

לומר: שבועה שאני שותה כלום, או מה
שאמרתי; ומשחזר ופרט - גלה דעתו שחייב עצמו
בשבועה על כל מין ומין בפני עצמו. לפיכך²³
אין מצטרפין זה עם זה²⁶, ואינו חייב עד שיאכל
כשעור ממין אחד. הואיל והן חלוקין לחטאות
- הרי הן כחלב ודם שאינן מצטרפין לכזית, כמו
שנתבאר בהלכות מאכלות אסורות²⁷.

(23) מפציר מאוד. (24) המומן. (25) הואיל וחייב על כל
מין בפני עצמו. (26) שאם שתה פחות משיעור רביעית יין
ופחות מרביעית חלב אינם מצטרפים לרביעית אחת ופטור
כדין השותה חצי שיעור. וכן אמרו "שתי שבועות אין
מצטרפין". (27) "מתוך שחלוקות לחטאות (לקרבן חטאת
על כל כיכר) אין מצטרפות".

ט. שבועה שלא אכל כפר זו, או שלא אכל אותה,
בין שאכל ממנה כזית - חייב²⁸. שבועה שלא
אכלנה - אינו חייב עד שיאכל את כלה²⁹. אמר:
שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה³⁰ שלא אכלנה,
ואכלה - אינו חייב אלא אחת³¹.

(28) כיוון שהזכיר לשון אכילה בפני עצמה בלא כינוי, לסתם
אכילה האמורה בתורה נתכוון והיא כזית, ואף על פי
שהוסיף: כיכר זו, או "אותה" אין זה אלא מפרש לאיזו
כיכר נתכוון ולהתיר עצמו בכיכרות אחרות. (29) הואיל
והזכיר האכילה עם הכינוי, לא נתכוון זה לאכילה האמורה
בתורה, אלא לאכילת הכיכר כולה, ששיור פחות מכזית לאו
שיור הוא. (30) וחזר ונשבע שנית. (31) שאין השבועה
השנייה חלה עליו כלל, שהרי משבועה ראשונה נאסר
לאכול אפילו כזית ממנה, כל שכן, שלא יאכלנה כולה.

י. וכן אם אמר: שבועה שלא אכל³² היום, וחזר
ונשבע על הכפר שלא יאכלנה, ואכלה כלה באותו
היום - אינו חייב אלא אחת³³. וכן כל פיוצא כזה.
שאין שבועה חלה על שבועה³⁴. אכל אם נשבע על
הכפר שלא יאכלנה, וחזר ונשבע שלא יאכל כלום,
או שלא יאכל כפר זו, ואכלה כלה - חייב שתיים.
שבשעה שנשבע בתחלה שלא יאכלנה - אינו חייב
עד שיאכל כלה; ובשחזר ונשבע שלא יאכל [כלום]
או שלא יאכל אותה - משאכל ממנה כזית
יתחייב³⁵, ובשיאכל כלה יתחייב בשבועה ראשונה.

(32) שמשמעו אפילו כזית. (33) כי אין שבועה חלה על
שבועה. והראב"ד שואל: הלא מתחילה לא נשבע אלא
לימיו ולבסוף נשבע על אותה כיכר לעולם, כלומר, שעלינו
לומר הואיל וחלה שבועתו השנייה על שאר הימים תחול
גם לאותו יום כדין "איסור מוסיף" או "כולל", שאף על פי
שאינו איסור חל על איסור, אם האיסור השני מוסיף דברים
אחרים על האיסור הקודם, דינו לחול. ורבינו סובר, הואיל
ובשאר הימים כשאיסור השני בא, כבר פקע האיסור
הראשון, שהרי לא נאסר בשבועה הראשונה אלא יום אחד
בלבד, אין זה נקרא: "איסור מוסיף" (או כולל) הואיל

ד. נשבע שלא ישתה היום - הרי זה מתר לאכל;
שאין אכילה בכלל שתיה¹⁴. וכמה ישתה ויהא חייב?
נראה לי, שאינו חייב עד שישתה רביעית¹⁵, כשאר
האסורין¹⁶.

(14) שאין דרכם של אנשים לומר נלך ונשתה, ויכנסו
לאכול. (15) רביעית הלוג. ושיעורה ביצה ומחצה.
(16) כי יש לנו ללכת אחר לשון בני אדם. ואין שתייה נקראת
בפחות מרביעית.

ה. שבועה שלא אכל היום, ואכל מינין הרבה; או
שבועה שלא אשתה היום, ושתה מיני משקין הרבה
- אינו חייב אלא אחת¹⁷. ואפילו אמר: שבועה שלא
אכל היום כשר ופת וקטנית, ואכל הפל - אינו חייב
אלא אחת¹⁸. וכלן מצטרפין לכזית¹⁹.

(17) ואין אומרים: מינים מחלקים לקרבן חטאת או למלקות,
אלא כיוון שאכלם בהעלם אחד או בהתראה אחת אינו חייב
אלא אחת. (18) שלא הייתה דעתו אלא שלא יאכלם כולם,
ואם אכל רק אחד מהם אינו חייב כלום, שיכול לומר לא
היה בדעתי אלא שלא לאכול כולם, אם לא שיאמר: שבועה
שלא אוכל היום בשר ולא פת ולא קטנית, שאז לוקה על
כל מין ומין לעצמו, הואיל ופרט ואמר "לא" על כל מין
ומין. (19) שאם אכל מכל המינים יחד כדי כזית אחד
חייב, כאילו הם מין אחד, ואין צורך שיאכל מכל מין כזית.
והוא הדין כשנשבע לא לאכול, ואכל ושתה מצטרפת
השתייה לשיעור האכילה, הואיל ושתייה בכלל אכילה היא.

ו. שבועה שלא אכל ושתה, ואכל ושתה -
חייב שתיים. שהשתיה בכלל אכילה, והואיל ופרט
ואמר 'ושלא אשתה' - גלה דעתו שלא כלל השתיה
בכלל האכילה²⁰, ונמצא שנשבע על זה בפני עצמו
ועל זה בפני עצמו, ולפיכך חייב שתיים²¹.

(20) כי אילו כלל השתייה בכלל האכילה, לא הייתה
שבועתו השנייה על השתייה חלה כלל שאין שבועה חלה
על שבועה והרי זה כנשבע שלא יאכל - שלא יאכל שתי
פעמים שאין השבועה השנייה חלה כלל. (21) שתי חטאות
- כששגג, ושתי פעמים מלקות - כשהזיד.

ז. וכן האומר: שבועה שלא אכל פת חטין ופת
שעורין ופת בסמין, ואכלן - חייב על כל אחת
ואחת. שלא אמר 'פת ופת ופת' אלא לחלק ולחייב
על כל אחת²².

(22) אבל אילו היה נשבע שלא לאכול "פת חטים ושעורים
וכוסמין" לא היה חייב אלא אחת, כי יכול הוא לומר לא
נתכוונתי אלא להוציא פת של מין אחד מכלל שבועתי, כי
אילו נשבעתי פת סתם הייתי אסור בכל מיני פת שהם.

ח. היה חברו מפרה²³ בו לאכל אצלו, ואמר
לו: בוא ושתה עמי יין וחלב ודבש, ואמר²⁴:
שבועה שאני שותה יין וחלב ודבש, ושתה מהן
- חייב על כל אחת ואחת בפני עצמו. שהיה לו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(48) יחד, מכל אחד משניהם שיעור שלם, שהוא כזית מכל מין ומין ושבועתו השנייה חלה כשיאכל משניהם, הואיל והיא כוללת גם ענבים, שעדיין לא נשבע עליהם. ואין זה דומה לדין: שבועה שלא אוכל תשע וחזר ונשבע שלא יאכל עשר, שאין השבועה השנייה חלה, הואיל ואם לא יאכל תשע ממילא לא יבוא לכלל עשר, והרי גם בנידון שלפנינו אם מושבע ועומד שלא יאכל תאנים, ממילא אסור בתאנים וענבים, שאי אפשר לאכול תאנים וענבים אם לא יאכל תאנים תחילה וכבר נשבע ועומד עליהן משבועתו הראשונה? - שבדין "תשע ועשר" הוא נאסר בכל עשר ותשע תאנים שבעולם, מאז שבועתו הראשונה, ואין כאן שום "איסור כולל" הנזכר למעלה הלכה י"א - ואילו בנידון שלפנינו, מתחילה מותר היה בענבים, ועכשיו אסר עצמו גם בענבים, נמצא, מתוך שחלה שבועתו השנייה על הענבים (שלא נאסר בהם מתחילה) חלה גם על התאנים כדין "איסור כולל". (49) על שבועתו הראשונה. (50) בהעלם שבועתו השנייה. (51) אף על פי שאכל מהם כזית, אינם נחשבים לשיעור שלם הואיל ואינו חייב עד שיאכל תאנים וענבים כאחד. והתאנים אינן מצטרפות לשיעור שלם, הואיל והפריש עליהן קרבן על חיוב שבועתו הראשונה - הפרשת הקרבן מפסקת ביניהן, כאילו כבר כופר עליהן, ולא אכלן כלל.

טו. וכן הנשבע שלא יאכל עֶשֶׂר, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹא יֵאָכֵל עֶשֶׂר וְתִשְׁעֵי, וְאָכַל עֶשֶׂר וְהִפְרִישׁ קֶרְבֵּן⁵³, וְחָזַר וְשָׁגַג וְאָכַל תִּשְׁעֵי - הָרִי זֶה פְּחָצִי שְׁעוֹר, וְאֵין מְבִיאִין קֶרְבֵּן עַל חָצִי שְׁעוֹר. שֶׁעֲנָנָן שְׁבוּעָה אַחֲרֹנָה, שֶׁלֹא יֵאָכֵל תִּשְׁעֵי וְעֶשֶׂר.

(52) וכגון שנשבע בראשונה על עשר תאנים אלו ובשנייה נשבע על עשר אלו ועוד תשע אחרות, ששבועתו השנייה חלה על העשר, מתוך שהיא חלה על התשע האחרות, וכדין תאנים וענבים המבואר למעלה הלכה יא. (53) על שבועתו הראשונה.

טז. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל כֶּכֶר זֶה הַגְּדוּלָה אִם אָכַל כֶּכֶר זֶה הַקֶּטְנָה⁵⁴, וְשִׁכַח תְּנַאי זֶה בִּיעַת שְׁאָכַל הַקֶּטְנָה⁵⁵, וְאָכַל אַחֵר כֶּף הַגְּדוּלָה בְּמִזְדִּי⁵⁶ - חֵיב⁵⁷.

(54) נמצא, הכיכר הגדולה היא "כיכר האיסור", שנשבע עליה שלא לאכלה, והכיכר הקטנה - היא "כיכר התנאי", שבה תלה איסור אכילת הכיכר הגדולה. (55) נמצא שוגג באכילתה. (56) שידע שכבר אכל את כיכר התנאי ונאסר באכילת הגדולה. (57) מלקות. והוא שהתרו בו ואמרו: אל תאכל כיכר זה, כי כבר אכלת "כיכר התנאי" ונאסרת בזו. וגירסת רבינו שם כגירסת רבינו חננאל: "ראשונה בשוגג ושנייה במזיד חייב". ואף על פי שעל כיכר התנאי שוגג היה, אין זה פטור מלקות, כי עיקר תחולת השבועה באכילת כיכר האיסור היא, והרי אכלה במזיד וחייב מלקות. אבל אם אכל "כיכר האיסור" תחילה בשוגג, ואחר כך אכל "כיכר התנאי" במזיד פטור מכלום, שתחולת שבועתו היא עם אכילת "כיכר האיסור" ועליה שגג, שלא ידע כלום על שבועתו, וכבר מבואר לעיל פרק ג הלכה ו: שבועת שגגות

והאיסור הראשון אינו קיים עוד בשאר הימים, ולפיכך אין השבועה השנייה חלה לאותו יום כלל, ומובן, שאם עבר היום ואכלה למחר, וודאי יתחייב משום השבועה השנייה, כיוון שכבר נסתלקה השבועה הראשונה - מייד חלה עליו השבועה השנייה, וזהו שדקדק רבינו: "ואכלה כולה באותו היום". (34) והטעם שאין שבועת בטוי חלה על שבועה, כי התורה אמרה: "להרע או להטיב" - מכאן, שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה. וזה שנשבע כבר שלא לאכול, הרי נאסר באכילתה, ואין יישבע שנית על דבר שכבר נאסר בו, ואינו ברשותו לאכלו. (35) משום שבועה שנייה, שעל כזית זה אינו אסור מחמת שבועתו הראשונה.

1. יֵאָכֵל שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל תְּאֵנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע עַל
2. הַתְּאֵנִים וְעַל הָעֲנָבִים - חֵיב עַל הַתְּאֵנִים שְׁתֵּים. שְׁהָרִי
3. כָּלֵל הַתְּאֵנִים שֶׁנֶּאֱסְרוּ בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה עִם הָעֲנָבִים
4. שֶׁהָיוּ מִתְרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה עַל הָעֲנָבִים
5. - חָלָה עַל הַתְּאֵנִים, וְנִתְחַיֵּב בְּשִׁתֵּי שְׁבוּעוֹת³⁶, כְּמוֹ
6. שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת³⁷.

(36) ואם הוא מזיד לוקה שתיים, ואם הוא שוגג מביא שני קרבנות חטאת. (37) שאף על פי, שאין איסור חל על איסור, - כשהאיסור השני כולל דברים אחרים, שהיו מותרים מתחילה, ואסורם, נכלל גם האיסור הראשון ונוסף עליו האיסור השני, וזה נקרא: "איסור כולל", שמתוך חומרו הוא חל על האיסור הראשון הקל ממנו.

7. יֵב. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל שְׁמוֹנֶה³⁸, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל
8. תִּשְׁעֵי³⁹, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל עֶשֶׂר - בֵּין שְׁאָכַל שְׁמוֹנֶה
9. בֵּין שְׁאָכַל תִּשְׁעֵי בֵּין שְׁאָכַל עֶשֶׂר⁴⁰, אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא
10. אַחַת⁴¹.

(38) תאנים, או כיוצא בהן. (39) שחזר ונשבע פעם שנייה. (40) בהעלם אחד. (41) משום שבועה ראשונה, שהנשבע שלא יאכל שמונה, נאסר ממילא באכילת עשר, שהרי אי אפשר לאכול עשר אם לא יאכל שמונה, ואין השבועה על תשע ועשר חלה כלל, שאין שבועה חלה על שבועה.

11. יֵג. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל עֶשֶׂר⁴², שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל
12. תִּשְׁעֵי⁴³, שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל שְׁמוֹנֶה⁴⁴: אִם אָכַל עֶשֶׂר
13. - חֵיב שְׁלֹשׁ, עַל כָּל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה אַחַת⁴⁵; וְכֵן
14. אִם אָכַל תִּשְׁעֵי - חֵיב שְׁתֵּים⁴⁶; אָכַל שְׁמוֹנֶה - חֵיב
15. אַחַת⁴⁷.

(42) עדיין לא נאסר באכילת תשע. (43) חלה עליו שבועה שנייה, ועדיין מותר הוא בשמונה. (44) חלה עליו גם שבועה שלישית. (45) חטאת אחת. (46) משום שבועה שנייה ושלישית. (47) משום שבועתו האחרונה בלבד.

16. יֵד. שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אָכַל תְּאֵנִים, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹא
17. יֵאָכֵל תְּאֵנִים וְעֲנָבִים פְּאַחַת⁴⁸, וְשָׁגַג וְאָכַל תְּאֵנִים
18. וְהִפְרִישׁ קֶרְבֵּן⁴⁹, וְאַחֵר כֶּף שָׁגַג וְאָכַל עֲנָבִים⁵⁰ - אֵינוֹ
19. חֵיב עַל הָעֲנָבִים; מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ פְּחָצִי שְׁעוֹר⁵¹, וְאֵין
20. מְבִיאִין קֶרְבֵּן עַל חָצִי שְׁעוֹר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ג אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות צז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- פטור, שנאמר: "האדם בשבועה" שיהא אדם בשעת שבועה.

1 יז. אַכַּל אֶת הַקֶּטֶנָה וְהוּא זֹכֵר הַתְּנַאי וְיִדַּע
2 שֶׁבִּאֲכִילָתָהּ תֵּאָסֵר הַגְּדוּלָּה, וְשָׁכַח⁵⁸ וְאָכַל אֶת
3 הַגְּדוּלָּה וְכִמְדָּמָה לוֹ שֶׁעֲדִין לֹא נֶאֱסְרָה⁵⁹ - פְּטוּר⁶⁰.
4 אָכַל שְׁתִּיָּהּ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר⁶¹; שְׁתִּיָּהּ בְּמִזִּיד, בֵּין
5 שֶׁאָכַל הַגְּדוּלָּה בְּתַחֲלָה⁶² אוּ בְּאַחֲרֹנָה⁶³ - חֵיב⁶⁴.

(58) כשאכלה. (59) שחושב שעדיין לא אכל את הקטנה ומותר לו לאכול את הגדולה. (60) שהרי שוגג הוא באכילת כיכר האיסור ופטור גם מקרבן. וגירסת רבינו שם: "ראשונה במזיד, ושנייה בשוגג פטור". (61) שאין כאן "אדם בשעת שבועה", על איזה שוגג הוא חייב קרבן. (62) והתרו בו: אל תאכל זו, שמא תאכל את הקטנה ותתחייב למפרע, ואף על פי שזוהי התראת ספק, כי בשעת ההתראה לא נודע עדיין אם יאכל את הקטנה ויתחייב? - לוקה עליה, כי רבינו פוסק התראת ספק - שמה התראה. (63) והתרו בו באכילתה - התראת וודאי, שהרי כבר אכל את "כיכר התנאי" - אינו דין שהוא חייב. (64) אבל אם אכל את ה"גדולה" במזיד והתרו בו אל תאכלנה, שמא תאכל אחר כך את הקטנה, ובאחרונה אכל הקטנה בשוגג פטור מכלום, על הגדולה פטור ממלקות - כי אכלה בהיתר, כי עדיין לא נאסר בה עד שיאכל הקטנה, ועל אכילת הקטנה אין לחייבו מלקות למפרע, שהרי שגג בה, ומה מועילה ההתראה על אכילת הראשונה, שבהיתר אכלה, שהיה בדעתו לא לאכול הקטנה, ומה אשמתו אם שכח ואכל הקטנה - אין זה אלא שוגג ופטור ממלקות (לחם משנה). וגם מקרבן הוא פטור, שבשעת אכילת כיכר האיסור, מזיד היה ואין מביאין קרבן עד שיהא תחילתו וסופו בשגגה. כללו של דבר: תחולת השבועה תלויה באכילת כיכר האיסור, ואם היה שוגג באכילת ה"איסור" אין השבועה חלה עליו, הואיל ואינו "אדם בשעת שבועה" ואפילו הזיד ב"כיכר האיסור" ואכל באחרונה "כיכר התנאי" בשגגה, פטור ממלקות, שהראשונה בהיתר אכלה (שעדיין לא אכל את כיכר התנאי) וכן פטור הוא מקרבן הואיל ולא שגג מתחילה ועד סוף. הזיד באכילת האיסור ולא התרו בו ואחרי כן אכל "כיכר התנאי" והתרו בו פטור, הואיל ולא הייתה ההתראה בשעת אכילת האיסור.

6 יח. וְכֵן אִם תִּלְאָן זֶה בְּזוֹ⁶⁵ וְנִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁבֻעָה
7 שְׁלֹא אֲכַל אֶחָת מֵהֶן אִם אֲכִלְתִּי הָאַחֶרֶת⁶⁶, וְשָׁכַח
8 הַתְּנַאי וְאָכַל אֶחָת מֵהֶן, וְאָכַל הַשֵּׁנִיָּה בְּדוּדֵן - חֵיב⁶⁷.

(65) הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה. (66) נמצאת אכילת הראשונה משמשת תמיד תנאי לשנייה, ואכילת השנייה היא אכילת האיסור. (67) מלקות, שבשעת אכילת האיסור מזיד היה, ושבועתו חלה בשעת אכילתה, אף על פי שבשעת התנאי שוגג היה.

9 יט. אָכַל הָרִאשׁוֹנָה בְּדוּדֵן וְהַשֵּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה -
10 פְּטוּר⁶⁸; שְׁתִּיָּהּ בְּדוּדֵן⁶⁹ - חֵיב⁷⁰.

(68) ממלקות ומקרבן, שבשעת אכילת האיסור שוגג היה,

ואין הוא "אדם בשעת שבועה" ופטור גם מקרבן. (69) והתרו בו באכילת השנייה, שהיא אכילת האיסור. (70) מלקות. ומובן שאם שגג בשתייה פטור.

11 כ. שְׁבֻעָה שֶׁאָכַל כֶּכֶר זֶה הַיּוֹם, וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא אָכַלָּה:
12 בְּשׁוּגָג - מִבֵּיא קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיִזְרָד⁷¹; בְּמִזִּיד - אִינוֹ לֹקֵה,
13 שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה⁷², וְאֵף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל שְׁבֻעַת
14 שְׁקָר⁷³.

(71) כבשה - לעשיר, ושתי תורים או שני בני יונה - לעני. (72) וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו שתיכף לעונש מלקות האמור בתורה "ארבעים יכנו לא יוסיף" - כתבה התורה: "לא תחסום שור בדישו" להקיש ללאו של "חסימה" שיש בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו אין לוקין עליו עד שיהא בו מעשה. (73) בכל זאת אין לוקין עליו משום חוסר מעשה.

15 כא. וּמִפְּנֵי מָה לֹקֵה אִם נִשְׁבַּע שֶׁאָכַל וְהוּא לֹא
16 אָכַל, או שְׁלֹא אָכַל וְהוּא אָכַל, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא
17 עָשָׂה מַעֲשֶׂה⁷⁴? מִפְּנֵי שֶׁמִּנְעַת שְׁבֻעָתוֹ לְשִׁקָּר
18 נִשְׁבַּע⁷⁵; אָכַל אִם נִשְׁבַּע שֶׁיַּעֲשֶׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה -
19 אֵינָה שְׁבֻעַת שְׁקָר מִנְעַת שְׁבֻעָה⁷⁶.

(74) כי השבועה עצמה אינה מעשה אלא דיבור בלבד, והאכילה שאכל הרי בהיתר אכל ואין כאן מעשה עבירה. (75) שידע שלא אכל, ונשבע לשקר, והרי זו דומה לשבועת שווא, שנשבע לשנות את הידוע לאדם וגילתה התורה שחייב מלקות אף על פי שלא עשה מעשה ככתוב "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה, אבל בית דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו, ומתוך שנאמר בפסוק זה: לשווא לשווא שתי פעמים, ריבתה תורה שגם שבועת שקר לשעבר הדומה לשבועת שווא לוקים עליה. (76) שברעתו היה לעשות כשבועתו, ולא יצא שבועה מפיו לשקר, ואין זו דומה לשבועת שווא, ואפילו עבר אחרי כן על שבועתו ולא עשה אין בעבירתו מעשה ואין לוקים עליה.

20 כב. מִי שֶׁאָמַר לְחֵבְרוֹ: שְׁבֻעָה לֹא אֲכַל לָךְ⁷⁷, או
21 שְׁבֻעָה שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לָךְ; או שְׁהֵי מִסְּרֵהָ⁷⁸ בּוֹ
22 לְאָכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא נִמְנָע⁷⁹, וְנִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁבֻעָה
23 שֶׁאֲכַל⁸⁰ לָךְ; וְכֵן הָאֹמֵר: לֹא שְׁבֻעָה לֹא אֲכַל
24 לָךְ⁸¹ - כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין⁸², וְהָרִי נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל
25 אֶצְלוֹ. וְאִם אָמַר כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלּוּ⁸³, וְעָבַר וְאָכַל
26 - אִינוֹ חֵיב אֲלָא אֶחָת⁸⁴.

(77) בשבועה עלי, שלא אוכל משלך. (78) מפציר. (79) ממאן. (80) הואיל ונמנע נתכוון לומר: שבועה תהא חלה עלי אם אוכל משלך. (81) כלומר, לא יהא אסור מה שלא אוכל לך, אבל מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" ואפילו ר' מאיר, שאינו סובר: "מכלל לאו אתה שומע הן" אין זה אלא בדיני ממון, אבל באיסור שבועה החמורה מאוד - מודה. (82) יש בהן משמעות לשון איסור. (83) יחד. (84) שאין שבועה חלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שניתק לעשה (כגון שילוח הקן, ראה דברים כב, ויז) והתרו בו ואמרו לו אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקיים עשה שבו תלקה, ועבר ולא קיים העשה הרי זה לוקה, אעפ"י שההתראה בספק היא, שאם יקיים יפטר, התראת ספק, וכן מבואר למעלה פ"ד, הי"ז, גם לא מצינו בהל' סנהדרין, שיחלק רבינו בין לאו מפורש בתורה לבלתי מפורש. ומה גם כשלאו "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא" מפורש הוא בתורה, וכבר עמד על מדוכה זו מרן ה"כסף משנה". ולדעת הרדב"ז, נתכוין רבינו לומר, שאין זו שבועת שוא המפורשת בתורה, כי התורה מדברת בנשבע לשנות הידוע או להודיע את הידוע לאדם שהוא כן (ראה לעיל פ"א, ה"ד-ה) אבל בשבועה שלפנינו, שהוא סומך על אחרים שיקיימו את שבועתו, אעפ"י שאח"כ לא יקיימו - חושב הוא שאין זו שבועת שוא, כי איסור זה אינו מפורש בתורה, ואין זה דומה לכל התראת ספק, שידוע הוא שאם לא יקיים העשה, יעבור על הלאו למפרע, אבל כאן סמך בדעתו על אחרים, שיקיימו שבועתו וחושב שאין זו שבועת שוא. והגר"א בביאורו ליו"ד רלו ס"ק ח מבאר: כיון שהנשבע תלוי עד שיקיימו אחרים את שבועתו - אפילו לא קיימו, אינו לוקה, שהרי זה לאו שאין בו מעשה, וכמבואר לעיל פ"ג, ה"כ, שאילו היה יודע בשעת שבועה, שלא יקיימו - היה לוקה משום שבועת שוא שיצאה מפיו לשקר, כמבואר שם ה"כ. אבל מתוך שאין זה ידוע מראש, אלא כשאחרים לא יקיימו שבועתו, ואז אינו לוקה על אי-קיומם, שאין בזה מעשה. וכך היא הנוסחה לדבריו: "ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, ואחר-כך הוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו כמו שיתבאר בהל' סנהדרין" והכוונה לפרק יח, ה"א. והיה כתוב כאן: שב"מ - ראשי תיבות: שאין בו מעשה, ונתחלף בטעות ב"שמ"ב = ראשי תיבות: שבו מפורש בתורה, ולדעתו היא "טעות מפורסמת". (9 קשורים. חייבים. 10) כיון שנשבע: יזרוק פלוני צרור לים, ואין הדבר בידו, הרי זה כאילו אמר: משביעך אני שתזרוק צרור לים וענה אמן. (11) פ"ב ה"א "שכל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו".

ג. ואם קימו דבריו - הרי אלו משביחין, שלא
הרגילו¹² להוציא שבועה לשוא¹³.

(12) את הנשבע. (13) ובכל זאת מכים את הנשבע מכת מרדות - דרך קנס, שנשבע על דבר שאין בידו לקיים (מעשה רוקח). וכתב הרמ"א ביו"ד רלו סעיף ב: "וכל-שכן שהנשבע עצמו צריך לקיים שבועתו, אעפ"י שבתחילה היתה שבועת שוא, כגון שנשבע לישא אשה פלונית, ושלא לא תתרחצ וישנה שבועת שוא, מכל-מקום כשהיא רוצה צריך לקיים שבועתו".

ד. במה דברים אמורים¹⁴? כשנשבע על דבר שאינו ברשותו, כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסוחרה או שלא יאכל פֶּשֶׁר וכיוצא בזה; אָבֵל אִם נִשְׁבַּע ראובן שלא יִכְנֵס שְׁמֵעוֹן בֵּיתוֹ וְשָׁלָא יִהְיֶה מִנְכָּסִיו, וְעָבַר שְׁמֵעוֹן וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל ראובן וְנִהְיֶה מִנְכָּסִיו שְׁלָא מִדַּעַת ראובן - ראובן פֶּטוּר, שֶׁהָרִי

על שבועה ולדעת הרדב"ז נתכוון רבינו לומר, שאין כאן שבועת שוא, כי לכאורה אם נשבע: שלא אוכל לך, וכשחזר חבירו והפציר בו לאכול אצלו, נשבע שוב: שבועה שאוכל לך, לעשות רצון חבירו המפציר נתכוון ונשבע לאכול אצלו, שבועה זו מכוונת לבטל את השבועה הראשונה, והרי זה כנשבע לבטל המצוה ויתחייב משום שבועת שוא? - לפיכך משמיענו רבינו שכל הלשונות הללו משמעותן לאיסור ואין כאן אלא שבועת ביטוי בלבד, ומתוך שאין שבועה חלה על שבועה אינו חייב אלא אחת.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) הנשבע שבועת ביטוי על אחרים, שבועת שוא לפרטיה, שבועת שוא על גודל השמש ושאר דברי חכמה שאינם ניקרים אלא לאנשים מלומדים.

א. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁזָּרֵק אִישׁ פְּלוֹנִי צָרוֹר לִים, וְהוּא
לֹא זָרֵק; אוֹ שֶׁלֹּא זָרֵק, וְהוּא זָרֵק - הָרִי זֶה חֵיב
בְּשִׁבְעָת בְּטוֹי²; וְאִם עַל פִּי שְׁאִינוּ בְּלֶהֱבֹא³, שֶׁהָרִי
אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע שֶׁיִּזְרֹק וְשֶׁלֹּא יִזְרֹק אִישׁ פְּלוֹנִי.⁴
וְכָל מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל אַחֲרִים שֶׁיַּעֲשׂוּ כֵךְ וְכָךְ אוֹ לֹא
יַעֲשׂוּ, אֶפְלוּ הֵיוּ בְּנֵיו אוֹ אֲשֶׁתוֹ - אֵינוֹ חֵיב
בְּשִׁבְעָת בְּטוֹי; שֶׁהָרִי אֵין בִּידוֹ לֹא לְקַיֵּם וְלֹא
לְבַטֵּל.⁵ וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת⁶; שֶׁהָרִי אֵין בִּידוֹ
לְקַיֵּם שְׁבִיעָה זוֹ, וְנִמְצָא גוֹרֵם לְשִׁבְעָת שְׁוֹא⁷.

(2) שבועות כה. כרב, שהלכה כמותו בדיני איסור לגבי שמואל בן מחלוקתו. (3) והכתוב אומר: "להרע או להטיב" - שמשמע לעתיד, בכל זאת אין זה מעכב, כי עיקר ההקפדה היא שיהיה הדבר בהן ולא. (4) שאין פלוני ברשותו לזרוק או לא לזרוק (שם וברש"י). (5) ואעפ"י שיכול הוא לכופף את בניו הקטנים או לסגור עליהם הדלת שלא יזרקו צרור לים - כיון שהבן רוצה לזרוק והאב מונעו, נמצא האב גורם שלא יזרוק, ושבועתו היתה: שלא יזרוק הבן מדעתו הוא, ולא מכח מניעת האב. ואם נשבע: אמנע את בני מזלזוק, והיה בידו למנעו ולא מנעו חייב (רדב"ז). (6) מדברי סופרים, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה, בניגוד למלקות מן התורה, שהיא שלשים ותשע מכות (ברטנורה לנזיר פ"ד, מ"ג ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם). מרדות - שמרד על דברי חכמים, וראה בר"ן לכתובות פ"ד, לדף מה. ורש"י בחולין קמא: מפרש: "מרדות - רידוי בתוכחות, שלא ירגיל בזה, ואין לה קצבה עד שיקבל עליו". (7) ולדעת רש"י בשבועות כה. הרי זו שבועת שוא, ולוקין עליה, כמבואר בש"ך ליו"ד רלו ס"ק ד.

ב. וְלִמָּה אֵינוֹ לּוֹקֵה מִשּׁוּם שְׁבִיעָת שְׁוֹא? שֶׁהָרִי
אֶפְשָׁר לְאוֹתָן אַחֲרִים שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִמֶּנּוּ וְתִתְקַיֵּם
שְׁבִיעָתוֹ, וְנִמְצָא כְּשֶׁמִּתְרִים בּוֹ בַּעַת שֶׁנִּשְׁבַּע הַתְּרָאָת
סֶפֶק, שֶׁאֵין לּוֹקִין עָלָיו, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה לֹא שְׁבוּ
מִפְּרֶשׁ בַּתּוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּא בַּהֲלָכוֹת סְנֵהֲדִירִין.⁸
וְאֵין אוֹתָן אַחֲרִים נִזְקָקִין⁹ לְקַיֵּם דְּבָרֵי זֶה הַנִּשְׁבַּע,
אֲלֵא אִם כֵּן עָנּוּ אֲמָן¹⁰, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנִי.¹¹

(8) פט"ז, ה"ד. המעיין שם ימצא רק נוסח זה: "עבר על לאו

1 הוא אָנוס¹⁵, וְשָׁמְעוֹן חֵיב, שֶׁעֵבֶר עַל דָּבָר הָאָסוּר לוֹ
2 לַעֲשׂוֹתוֹ, שֶׁלֹּא נִשְׁפַּע זֶה אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁהוּא
3 בְּרִשְׁתּוֹ¹⁶. וְכֵן פֶּלִיץ¹⁷.

14 שאין אחרים נזקקים לקיים דברי הנשבע.
15 ששמעון נכנס שלא בידיעתו, ואנוס פטור מכלום,
כמבואר לעיל פ"ג, ה"א. 16 הטור ביו"ד רלו תמה על
זה, שאין אדם יכול לאסור שלו על חברו אלא בלשון נדר,
שהוא חל על עצם החפץ, שאוסרו על חברו כהקדש. אבל
לא בלשון שבועה, שהיא חלה על האדם, ואינה חלה עליו
אלא אם כן יקבל עליו השבועה? והט"ז שם ס"ק ז מתרץ,
שרבינו סובר כדעת הרמב"ן (הובאה בר"ן לנדרים ב:) שנדר
שאמרו בלשון שבועה, ושבועה שאמרה בלשון נדר
מועילה, וזה נתכוין לאסור את שלו על חברו באיסור נדר
אלא שביטאו בלשון שבועה, ולפיכך חברו חייב, וראה
בביאור הגר"א ליו"ד רו ס"ק כ. וב"לחם משנה" העיר,
שבכל זאת אין חברו לוקה, שהרי גם בנדר ממש פסק רבינו
לקמן הל' נדרים פ"ה, ה"א, שאם עבר חברו ונהנה אינו
לוקה "שהרי לא אמר שמעון כלום" אלא כוונת רבינו לומר,
שיש כאן איסור תורה. 17 וכן אמרו "שהשוה הכתוב
הקטן כגדול לזדון שבועה" והכוונה, שנשבע הקטן ואחרים
חייבים עליו, כגון שנשבע לאסור חפצו על חברו, כמבואר
שם לענין הקדש, הרי שאחרים חייבים על דבר שהוא
ברשות הנשבע (משנה למלך). ובירושלמי נדרים פ"א, ה"א
לא רצה ר' יוסי להתיר את שבועתו של פלוני שנשבע, לא
להרשות לאשתו שתיכנס לביתו, הרי שחלה שבועתו על
אחר, בדבר שהוא ברשותו (יד איתן).

4 ה. שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אָכַל, וְאָכַל אֶכְלִין שְׁאִינָן רְאוּיִין
5 לְאֶכְלִיָּה¹⁸ וְשִׁתָּה מִשְׁקִים שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה -
6 פְּטוּר¹⁹. אָכַל דְּבָרִים הָאָסוּרִין מִן הַתּוֹרָה בְּאֶכְלִיָּה,
7 פְּגוֹן שְׁאֶכַל פְּזִית נְבִילוֹת וּטְרֵפוֹת²⁰ שְׁקָצִים²¹
8 וּרְמָשִׁים²² - פְּטוּר מִשּׁוּם שְׁבֻעַת בְּטוּי²³. שְׁבֻעָה
9 שְׁאֵכַל, וְאָכַל אֶכְלִין שְׁאִינָן רְאוּיִים לְאֶכְלִיָּה וְשִׁתָּה
10 מִשְׁקִין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה אוֹ שְׁאֵכַל נְבִילוֹת
11 וּטְרֵפוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת בְּטוּי, שֶׁהָרִי
12 יֵצֵא יָדֵי אֶכְלִיָּה²⁴; מֵאַחֵר שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ²⁵ -
13 אֶכְלִיתָן שְׁמָה אֶכְלִיָּה²⁶.

18 כגון עפר וכדומה. 19 משנה בשבועות כב: כי כדי
שלא לעבור על שבועתו הוא אוכל מאכלים אלה, למלאות
נפשו כי ירעב, ולא משום שהחשיבם כמאכל. 20 נתפרש
למעלה פ"ד, ה"א. 21 כל הברואים הטמאים, שביבשה
ובים הפרים ורבים, ועל כולם אמרה תורה "ושקץ יהיו לכם,
מבשרם לא תאכלו". 22 "אלו המינים שנבראים
באשפות... וכיוצא בהם שאינם נבראים מזכר ונקבה אלא
מן הגללים שהסריחו... הם נקראים: רומש על הארץ,
והאוכל כזית מהם לוקה, שנאמר... בכל השרץ הרומש על
הארץ, ואעפ"י שאינם פרים ורבים" (רבינו בהל' מאכלות
אסורות פ"ב הי"ג, ע"פ ה"ספרא" פרשת שמיני פרק יב).
23 משנה בשבועות שם, שאין שבועת ביטוי חלה על
דברים האסורים מן התורה, שהרי מושבע ועומד הוא מהר

סיני, שלא לאכלם, וכמבואר להלן הי"א. ומובן, שלוקה
הוא משום איסור נבילה וטריפה וכו'. ויש לדקדק מלשון
רבינו, שאם יאכל דברים האסורים רק מדברי חכמים,
יתחייב משום שבועת ביטוי, שאינו מושבע עליהם מהר
סיני. וראה להלן ה"ז. 24 שנשבע לאכול. 25 גילה
דעתו שאינו קץ בהם. 26 שבועות כד. וגירסת רבינו
כגירסת הרי"ף שם: "אמר רבא: שבועה שאוכל ואכל עפר,
פטור" כי הואיל ונשבע שיאכל, ודאי העלה בדעתו, שבכל
מה שיאכל יצא ידי חובתו, אבל כשנשבע "שלא יאכל" אין
שבועתו מכוונת לדברים שאינם ראויים לאכילה או לאיסורי
תורה, שלא נתכוין בשבועתו אלא לדברים הראויים,
כילדברים שאינם ראויים לא היה צריך להתחייב ולהשבע.

14 ו. שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אֶכְלִיתִי, וְהוּא אָכַל דְּבָרִים שְׁאִינָן
15 רְאוּיִין לְאֶכְלִיָּה אוֹ נְבִילוֹת וּטְרֵפוֹת - חֵיב; שְׁאֶכְלִיתָן
16 שְׁמָה אֶכְלִיָּה, שֶׁפָּכַר הֵן חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ, שֶׁהָרִי
17 אֶכְלָן²⁷. אָכַל לְהִפָּא, שֶׁנִּשְׁפַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל²⁸, וְנִקְרָה
18 מִקְרָה²⁹ וְאֶכְלָן - אֵינָה אֶכְלִיָּה³⁰, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³¹.

27 קודם שנשבע, ללא כל סיבה. ועכשיו שנשבע שלא אכל
- נשבע לשקר. וכן אמרו במשנה שם כב: "קונם אשתי
נהנית לי אם אכלתי היום, והוא אכל נבילות וטריפות... הרי
אשתו אסורה". ובגמרא שם כג: השוה דין דברים שאינם
ראויים לאכילה כלל, לנבילות וטריפות. 28 כאן חוזר
רבינו להצדיק את הדין שבהלכה הקודמת: נשבע שלא
יאכל ואכל דברים שאינם ראויים לאכילה... פטור.
29 ובכת"י התימנים: "ונקרא נקריה" - מלשון הכתוב
"נקרא נקריתי בהר הגלבוע". 30 כי לא החשיבם, אלא
כדי שלא יעבור על שבועתו הוכרח לאכלם, למלאות נפשו
כי ירעב. 31 בהלכה הקודמת.

19 ז. שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אָכַל כָּל שֶׁהוּא מְנַבִּילוֹת וּטְרֵפוֹת,
20 וְאָכַל פְּחוֹת מְפִזִּית - חֵיב בְּשְׁבֻעָה³², שֶׁהָרִי אֵינּוּ
21 מִשְׁפַּע עַל חֲצִי שְׁעוֹר מִהָר סינִי³³.

32 שבועות כג: "במפרש חצי שיעור". 33 ואעפ"י
שחצי שיעור אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו,
כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פ"ד, ה"ב - אינו מושבע
עליו מהר סיני, שאין איסור מפורש בתורה, אלא אסור הוא
משום שראוי להצטרף לשיעור שלם, כמבואר ביומא עז.
ולא הושבענו בהר-סיני "ארור אשר לא יקיים את דברי
התורה הזאת" אלא על דברים המפורשים בתורה.

22 ח. שְׁבֻעָה שְׁאֵכַל פְּחוֹת מְפִזִּית נְבִילָה וּטְרֵפָה - חֵיב
23 בְּשְׁבֻעַת בְּטוּי³⁴. שְׁבֻעָה שֶׁלֹּא אָכַל עֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
24 מִדְּבָרִים שְׁאִינָן רְאוּיִין לְאֶכְלִיָּה: אִם אָכַל פְּזִית -
25 חֵיב; אָכַל פְּחוֹת מְפִזִּית - חֵרִי זֶה סָפֵק, שֶׁמֵּא יִתְחַיֵּב
26 בְּכָל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שְׁאִין זֶה דִּרְכּוֹ לְאֶכְלִיָּה פְּדִי
27 לְהַצְרִיכוֹ שְׁעוֹר³⁵.

34 מוטב שיאכלנו ואל יעבור על שבועתו, כי הואיל ואינו
מושבע על איסור זה מהר סיני, חלה עליו שבועת ביטוי
(ובתוס' שבועות כג: חולקים על זה, ולדעתם אין השבועה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סיני על נבילות שלא לאכל, וכמבואר לעיל ה"ה, ע"פ דברי הגמרא בשבועות כג: "מפרש גופו תקשה אמאי, מושבע מהר סיני הוא". (49) שהרי לא נשבע לבטל מצוה, אלא לקיימה.

יב. נִשְׁבַּע שְׂיֹאכַל נִבְלָה וְטֵרֶפֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מֵאִסוּרֵי תוֹרָה - הָרִי זֶה לֹוֶקָה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא⁵⁰, בֵּין אָכַל¹⁶ בֵּין לֹא אָכַל¹⁷ 18

(50) שהנשבע לבטל מצוה חייב משום שבועת שווא. וכמבואר למעלה פ"א, ה"ו. (51) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשווא, וכמבואר בסמוך ה"ג.

יג. שְׁבוּעָה שְׂאֵכַל כֶּפֶר זֶה, שְׁבוּעָה שְׂלֹא אֲכַלְנָה - הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שְׁוֹא, שְׁהָרִי מִצְוָה עָלָיו לֹאֲכַלְנָה⁵², וְלֹוֶקָה⁵³ עַל שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה בֵּין אָכַל בֵּין לֹא אָכַל⁵⁴. 19 20 21 22

(52) מחמת שבועתו הראשונה. (53) מיד, שהרי נשבע לבטל את המצוה. (54) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשווא. (55) היא השבועה הראשונה, ועליה אינו עובר עד שיעבור הזמן שקבע בשבועתו, או אם יאבד הככר, ולא יוכל שוב לקיים שבועתו.

יד. שְׁבוּעָה שְׂלֹא אָכַל כֶּפֶר זֶה, שְׁבוּעָה שְׂאֲכַלְנָה - הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת שְׁוֹא, שְׁהָרִי זֶה אִסוּרָה עָלָיו לֹאֲכַלְנָה, וְלֹוֶקָה עַל שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה זֶה בֵּין אֲכַלְנָה בֵּין לֹא אֲכַלְנָה. 23 24 25 26 27 28 29

(56) דין זה נלמד מדין ההלכה הקודמת, אלא שרצה רבינו לבאר אופני שבועת ביטוי ב"הן ולא" דבר וחילופו. בהלכה הקודמת נשבע לאכול ככר זו, ובהלכה שלפנינו, נשבע לא לאכול הככר, ונמשך רבינו אחר לשון הפסוק "להרע או להטיב". וראה בתוספתא שבועות פ"ב, ב. (57) שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה ואם רצה אינו עושה, וזה נשבע על דבר שהוא מצווה לא לעשותו, וכמבואר בדברי רבינו בסמוך ה"ט. (58) משנה בשבועות כט. (59) כי שבועת ביטוי - לא חלה עליו כלל, ושבועת שווא אינה מחייבת אותו כלל. ועליו לקיים המצוה כמצווה. ובנדרים טז: אמרו: "מנין שאין נשבעים לעבור על המצוות (שאם נשבע לבטלן, אין זו שבועה) תלמוד לומר: לא יחל דברו - דברו לא יחל, אבל מיחל הוא לחפצי שמים" שאין שבועה חלה עליו ויכול לחלל דברו.

טו. בִּיצֵד? כִּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע שְׂלֹא יַעֲשֶׂה סִפָּה⁶⁰ וְשְׂלֹא יִלְבַּשׁ תַּפְּלִין⁶¹ וְשְׂלֹא יִתֵּן צִדְקָה⁶². וְכֵן הַנִּשְׁבַּע לַחֲבֵרוֹ: שְׂלֹא אֶעֱיֵד לָךְ עֲדוּת זֶה שְׂאֲנִי יוֹדְעָה, או שְׂלֹא אֶעֱיֵד לָךְ אִם אֲדַע לָךְ עֲדוּת - הָרִי זֶה לֹוֶקָה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצִיָּה לְהַעֲיִד⁶³. 30 31 32 33 34

חלה כלל). ומובן, שאם אפשר להתיר לו שבועתו ע"י פתח חרטה (ראה לקמן פ"ו, ה"א, י') משתדלים להתירה לו, כדי שלא יצטרך לאכול איסור תורה. (35) או אולי, כיון שהזכיר בשבועתו לשון אכילה - דעתו לכזית, כי אין אכילה פחותה מכזית. בשבועות כב: היא בעיה שלא נפשטה, ומספק אינו חייב קרבן ואינו לוקה.

ט. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע שְׂלֹא לֹאֲכַל חֲרָצֵן³⁶, וְאָכַל מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִכִּזִּית - הָרִי זֶה סִפָּק³⁷. הָיָה הַנִּשְׁבַּע נִזְוִי, שֶׁהוּא אִסוּר בְּחֲרָצֵן בְּכִזִּית³⁸, וְאָכַל מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִכִּזִּית - אֵינּוּ חַיִּב בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי; שְׁהָרִי אֵין דַּעְתּוֹ בְּשְׁבוּעָתוֹ אֲלֵא עַל (כָּל) כִּזִּית שֶׁהוּא מְשַׁבֵּעַ עָלָיו³⁹, וְאֵין שְׁבוּעָה חֲלָה עָלָיו⁴⁰. לְפִיכָךְ⁴¹, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: שְׁבוּעָה שְׂלֹא אָכַל חֲרָצֵן אֶחָד, וְאָכַל - חַיִּב⁴². 1 2 3 4 5 6 7

(36) גרעני הענבים, ולשון רבינו לקמן הל' נזירות פ"ה, ה"ב: "החרצנים והם הזגים הפנימיים שזורעים אותם". (37) שבועות שם, בעיה שלא נפשטה, כיון שנאכל ע"י תערובת (עם הענבים) דעתו לכזית כמו כל מאכל, או אולי מכיון שאין אוכלים אותו בעינו (לעצמו) אין זה מאכל, ודעתו לכל שהוא. (38) ככתוב בתורה "מחרצנים ועד זג לא יאכל". (39) לזרז את עצמו, שלא יעבור על איסור תורה, ושלא יכשל לאכול כזית חרצן בימי נזירותו, כמו שכתב הטור ליו"ד רג: כשרגיל לשכוח ולעבור על אחת ממצוות לא-תעשה, מותר לו לנדור ולהשבע להחמיר על עצמו. (40) שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני שלא לאכול חרצן בכזית, וכמבואר בסמוך ה"א (שבועות שם, בעיה שנפשטה). (41) הואיל וכל הטעם שאין השבועה חלה עליו, הוא משום שמושבע ועומד הוא. (42) שאין הנזיר מוזהר על חרצן אחד, והרי הוא לגבי חרצן אחד כשאר כל האנשים שאינם נזירים, וכבר נתבאר למעלה פ"ד ה"א, שאם נשבע "לא לאכול דבר זה ואכלו חייב, ואפילו הוא כזרע חרדל אחד או פחות ממנו".

י. שְׁבוּעָה שְׂלֹא אָכַל תְּמָרִים וְנִבְלוֹת וְטֵרֶפּוֹת, וְאָכַל כִּזִּית נִבְלָה או טֵרֶפֶה - חַיִּב אָף מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּטּוּי⁴³; שְׁהָרִי כָּלֵל דְּבָרִים הָאִסוּרִין עִם דְּבָרִים הַמְּתָרִין⁴⁴, וּמִתּוֹךְ שֶׁחֲלָה שְׁבוּעָה עַל הַתְּמָרִים - חֲלָה עַל דְּבָרִים הָאִסוּרִים⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁶. 8 9 10 11 12

(43) נוסף על איסור נבילה. (44) ואין אומרים שלא יתחייב עד שיאכל תמרים ונבילות יחד - הואיל ולא אמר: תמרים ונבילות כאחת, ודאי התכוין לכל מין בפני עצמו. וראה למעלה פ"ד, ה"ד. (45) שבועות כג: ואפילו באיסור הבא ע"י עצמו (כגון זה שבא לו ע"י דיבורו) אומרים בו "איסור כולל", כמבואר שם כד. (46) למעלה פ"ד, ה"א.

יא. אָכַל אִם נִשְׁבַּע שְׂלֹא יֹאכַל נִבְלָה וְטֵרֶפֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, בֵּין אָכַל בֵּין לֹא אָכַל - אֵין פָּאן חַיִּיב שְׁבוּעָה כָּלֵל⁴⁸, לֹא שְׁבוּעַת בִּטּוּי וְלֹא שְׁבוּעַת שְׁוֹא⁴⁹. 13 14 15

(47) איסורי תורה, שמושבע עליהם מהר סיני שלא לאכלם. (48) שאין שבועה חלה על שבועה, והרי הוא מושבע מהר

יכול למחול לו, אין זה נשבע לבטל את המצוה, וכן אמרו "הכני פצעני על-מנת לפטור - פטור" לפיכך מציין רבינו: יראה לי, שהוא לוקה, שמצד ציווי ה' יש לחייבו משום שבועת שוא (מעשה רוקח).

1 הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֵדַע לָךְ עֵדוּת - הֲרִי
2 זוֹ שְׁבוּעַת שְׁוֹא, שְׁאִין בִּידִי שְׁלֹא יָדַע לוֹ עֵדוּת⁶⁴.
3 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה⁶⁵.

16 יִז. נִשְׁבַּע לְהִרְע לַעֲצָמוֹ, כְּגוֹן שְׁנֹשְׁבַע וְשִׁיחָבֵל
17 בַּעֲצָמוֹ,⁷⁵ אָף עַל פִּי שְׂאֵינֹו רִשְׁאֵי⁷⁶ - שְׁבוּעָה חָלָה
18 עָלָיו,⁷⁷ וְאִם לֹא הִרְע לַעֲצָמוֹ - חֵיב מְשֻׁם שְׁבוּעַת
19 בְּטוּיָה.⁷⁸ נִשְׁבַּע לְהִיטִיב לְאַחֲרִים הִטְבָּה שְׁפִידֹו
20 לַעֲשׂוֹתָהּ, כְּגוֹן שְׁפִידֹו עָלָיו לְשַׁלְטוֹן אוֹ יִכְבְּדֵנוּ -
21 שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו,⁷⁹ וְאִם עָבַר וְלֹא עָשָׂה - חֵיב
22 מְשֻׁם שְׁבוּעַת בְּטוּי.

(60) סתם סוכה בלשון בני אדם - היא סוכה של מצוה.
(61) משנה בשבועות כט. ושם הנוסח: "שלא להניח תפילין". (62) לעני, והתורה אמרה "נתון תתן לו".
(63) ככתוב בתורה "אם לא יגיד ונשא עונו" וזה שנשבע לבטל, נשבע על דבר שאי-אפשר לו. (64) כי אולי יראה לו עדות וידע (שם): "שבועה שלא נעידך", ומפרש רבינו, שזה כולל שתי משמעויות: שלא נעיד מה שיודעים אנו, וכן שלא נדע לך, וזהו "דבר שאי אפשר". וראה שם כה: "ידעתי ולא ידעתי - מחלוקת", שאינה בלהבא, שנשבע לבטל מצוה הוא. (65) כגון "אם לא ראיתי גמל שפורח באויר, ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הכד" השנויים במשנה שם.

(75) בגופו. (76) בבא קמא צא: שנאמר, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין וכו', וראה הל' דיעות פ"ג, ה"א והל' חובל ומזיק פ"א, ה"א. (77) ואין זה נשבע לבטל את המצוה, כי אין דין זה מפורש בתורה אלא נלמד מתוך מדרש חכמים. והרי זה דומה לדין "חצי שיעור" המבואר לעיל ה"ז. (78) שבועות כז. (79) שם. שנאמר "או להטיב" - או, לרבות הטבת אחרים, שישנה ב"ה ולאוו", שאם אינו רוצה אינו מטיב, כגון מתנה לעשיר.

4 טז. וְנִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמַּצְוָה וְלֹא קִיֵּם - פָּטוּר מִשּׁוּם
5 שְׂבוּעַת בִּטּוּי⁶⁶. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂמִיעָה לְוֹלֵב
6 אוֹ סִכָּה אוֹ שִׁיתָן צִדְקָה לְעֵנִי אוֹ שְׂמִיעִיד לֹא אִם יֵדַע
7 לוֹ יְעוּדוֹת, וְלֹא עֲשֶׂה⁶⁷ וְלֹא נָתַן וְלֹא הֵעִיד - הֲרִי זֶה
8 פָּטוּר מִשּׁוּם שְׂבוּעַת בִּטּוּי⁶⁸. שְׂאִין שְׂבוּעַת בִּטּוּי
9 חֲלָה אֲלֵא עַל דְּבָרֵי הָרֶשֶׁת, שְׂאִם רָצָה עוֹשֶׂה וְאִם
10 לֹא רָצָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה; שְׁנֵאֲמַר: לְהִרְעֵ אוֹ לְהִיטִיב⁶⁹.
11 לְפִיכָךְ⁷⁰, כָּל הַנִּשְׁבַּע לְהִרְעֵ לְאַחֲרִים - פָּטוּר
12 מִשְׂבוּעַת בִּטּוּי. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂמִיכָה אֶת פְּלוֹנִי⁷¹ אוֹ
13 יִקְלָלֵנוּ אוֹ יִגְדֹּל מְמוֹנוֹ אוֹ יִמְסְרֵנוּ בְּיַד אֲנָס⁷². מִפְּנֵי
14 שֶׁהוּא מַצְוֶה שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת⁷³. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא לוֹקֵה
15 מִשּׁוּם שְׂבוּעַת שְׂוֹא⁷⁴.

23 יח. נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל מִצֶּה שְׁנָה אוֹ שְׁנָתִים - הֲרִי
24 זֶה אֲסוּר לֵאָכַל מִצֶּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, וְאִם אָכַל - חֵיב
25 מָשׁוּם שְׂבִיעַת בָּטוּי. וְאִין זֶה⁸⁰ שְׂבִיעַת שְׂוֹא⁸¹, שְׁהֲרִי
26 לֹא נִשְׁבַּע שְׁלֹא יֵאָכַל מִצֶּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, אֲלֹא כָּל
27 עֲתִים שְׂאֲכִילַת מִצֶּה בָּהֶם רְשׁוּת עִם עַת שְׂאֲכִילָתָהּ
28 בּוֹ מִצֻּוּה, וּמִתּוֹךְ שִׁחְלָה שְׂבִיעָה עַל שְׂאֵר הַיָּמִים -
29 חֲלָה עַל לֵיל הַפֶּסַח⁸². וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּגוֹן
30 שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יֵשֵׁב בְּצֵל סִכָּה לְעוֹלָם⁸³, אוֹ שְׁלֹא
31 יַעֲלֶה עָלָיו בְּגָד⁸⁴ שְׁנָה אוֹ שְׁנָתִים⁸⁵.

66) והוא הדין משום שבועת שוא, שהרי בשעה שנשבע לא יצאה שבועה מפיו לשקר, והכתוב אומר "נשבעת ואקיימה לשמור משפטי צדקך" - מכאן שנשבעים לקיים את המצוה. והשוה לקמן פ"א, ה"ג: "ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו, ואעפ"י שהוא מושבע עליה מהר סיני". (67) לולב או סוכה. (68) משנה בשבועות כז. (69) שם בגמרא: "מה הרעה רשות (בדבר רשות, שבדבר מצוה אינו יכול להרע ולבטלו, שהרי מושבע הוא מסיני), אף הטבה רשות" - מכאן שאין הפסוק מדבר בנשבע לקיים את המצוה. (70) הואיל ואין הפסוק מדבר אלא בדברי הרשות. (71) והתורה אמרה "פן יוסיף להכותו". וראה ה' חובל ומזיק פ"ה, ה"א. (72) איש אלם, העושה מעשי אונס. וראה ה' רוצח פ"ב ה"ב. (73) שבועות כז. "אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע, שאין הרשות בידו... ואיזו היא הרעת אחרים: אכה את פלוני ואפצע את מוחו" וכו'. (74) זה מוסב רק על נשבע להרע לאחרים וכו' אבל הנשבע לקיים את המצוה אינו לוקה משום שבועת שוא, כמבאר לעיל אות סד. והדגיש רבינו: "יראה ל"י אעפ"י שמשנה מפורשת היא: "נשבע לבטל את המצוה... זו היא שבועת שוא"? כי שם מדובר במצוות שבין אדם למקום, כגון תפילין וסוכה וכדומה, ואילו כאן עוסק רבינו במצוות שבין אדם לחברו, הייתי אומר: הואיל וחברו המוכה והמקופח

80) בכ"י תימן: ואין זו. 81) שחייב בהכל מי שנשבע לבטל את המצוה, כמבואר לעיל הי"ד. 82) ולפיכך אינו לוקה על שבועתו ויאכל מצה כדין שבועת שוא, אלא אסור לאכול מצה בליל פסח שלא לעבור על שבועתו - שבועת ביטוי. 83) אסור לו לישב בסוכה בחג הסוכות מחמת שבועתו, הואיל וכלל זמנים ששייבה בסוכה בהם - רשות, עם זמן שהשייבה בו מצוה. אבל אם נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח או שלא ישב בסוכה בחג הסוכות הרי זה לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו: "שבועה שלא אוכל מצה - אסור לאכול מצה בליל הפסח. שלא אוכל מצה בליל הפסח - לוקה ואוכל מצה". ואעפ"י, שמלשון הירושלמי משמע שאם נשבע "שלא יאכל מצה", הרי זה כולל זמני רשות עם זמני מצוה, בעוד שלרבינו אין השבועה חלה עד שיאמר: "שנה או שנתיים", אפשר לחלק, שבני ארץ ישראל (מקום חיבור הירושלמי) היו רגילים לאכול מצה כל ימי השנה, ולפיכך אם נשבע סתם "שלא יאכל מצה" - כוונתו לזמני הרשות יחד עם זמני מצוה, ושבועתו חלה ב"כולל", ובני חוץ לארץ אינם רגילים לאכול מצה בכל ימי השנה, אלא בחג הפסח, ולפיכך הנשבע בחוץ לארץ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 **אותו מידד⁸⁹ משום שבועת שוא, ויִישַׁן וַיֹּאכַל בְּכָל יַעַת**
10 **שְׁרִיצָה⁹⁰.**

(87) כל דבר שאין בו כח לעשות, וכמבואר למעלה פ"א, ה"ז. (88) שמשעה שיצאה שבועה מפיו יצאה לשוא, כי אי אפשר לו להתקיים שבעה ימים מבלי שיאכל. (89) שבועות כה. ואפילו עדיין לא לקה, מותר לו לישון מיד, וכשיזדמן לו בית דין ילקה על ידו (רדב"ז). (90) כבר העירונו למעלה פ"א, ה"ז בביאורנו, שבתלמוד בבלי אין זכר לזמן תענית של שבעה ימים, כי בשבועות כה. אינו מוזכר אלא: שלא יישן שלשה ימים - הרי זו שבועת שוא, ובירושלמי נדרים פ"ב, ה"א אמרו: "שבועה שלא אוכל שלשה ימים, ממתינים אותו עד שיאכל ומלקים אותו", הרי שסובר הירושלמי, שיתכן לאדם להתקיים אפילו כשלא יאכל שלשה ימים, ולפיכך אין זו שבועת שוא אלא שבועת ביטוי, ומקרא מסייעו (אסתר ד, טז): "וצומו עלי, ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום" (אמנם בליקוט שם, שאלו: "ואיך היו צמים שלשה ימים... ולא היו מתים? אלא שהיו מפסיקים מבעוד יום" שהפסיקו התענית לפני תום יום שלישי, אולם הירושלמי כנראה חולק על זה) ועינינו רואות, שאנשים יכולים להתענות משבת לשבת, ולפיכך דקדק רבינו לכתוב: "שלא יאכל כלום שבעת ימים" שידע רבינו מחכמת הרפואה, שהנשבע לא לאכול בזמן ארוך זה אינו יכול להתקיים עוד, נמצאת שבועתו שבועת שוא ומשעת שבועה יצאה לשקר, ולפיכך לוקה מיד, ויאכל בכל עת שירצה, ואינו חייב לשמור על שבועתו כי אין זו שבועת ביטוי כלל (מרכבת המשנה). וב"אור שמח" מביא רמז לדעת רבינו מדברי התלמוד (יומא ד:): על הפסוק (שמות כד, טו) "ויעל משה אל ההר... ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - ר' נתן אומר, לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת, הרי שזהו הזמן המעכל את כל מה שבמעיו, והכח האנושי פוסק מלפעול בו, אם לא שיזכה לדרגת מלאכי השרת.

11 **כא. נִשְׁבַּע שְׁרָאָה גָּמַל פּוֹרֵחַ בְּאוֹר, אָמְרוּ לוֹ:**
12 **הֵיאָךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְשׂוֹא? וְאָמַר: עוֹף גָּדוֹל רְאִיתִי**
13 **וּמִגְדָּלוֹ קָרָאתִי גָּמַל, וְכֵן הָיָה בְּדַעְתִּי - אֵין זֶה**
14 **כְּלוּם; שָׂאִין כָּל אָדָם קוֹרְאִין גָּמַל אֶלָּא לְגָמַל,**
15 **וּבְטָלָה דַּעְתּוֹ אֶצֶל כָּל אָדָם, וְלֹקְהָ⁹¹. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא**
16 **בְּזָה⁹².**

(91) משום שבועת שוא, שזהו דבר בלתי אפשרי (משנה שבועות כט). ובגמרא שם אמרו: כשנשבע, על דעתנו הוא נשבע. (92) כגון שנשבע "שראה נחש כקורת בית הבר" = כתבניתה וצורתה, שזה בלתי אפשרי הוא (משנה ובגמרא שם עמ' ב).

17 **כב. דָּבָר יָדוּעַ אֶצֶל הַחֲכָמִים בַּעֲלֵי שָׁקַל וּמִדָּע,**
18 **שֶׁהַשֹּׁמֵשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ מֵאָה וְשִׁבְעִים פַּעַמִּים⁹³.**
19 **נִשְׁבַּע אֶחָד מִן הָעָם שֶׁהַשֹּׁמֵשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ⁹⁴ -**
20 **אִינוֹ לֹקְהָ מְשׁוּם שְׁבוּעַת שׂוֹא; שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהָדָבָר**
21 **כֵּן הוּא - אֵין דָּבָר זֶה גָּלוּי וְיָדוּעַ לְכָל הָעָם, אֶלָּא**

סתם, כוונתו למצה בפסח, ולוקה משום שבועת שוא, ובהם עוסק רבינו. ומה שכתב רבינו: שלא ישב בצל סוכה "לעולם" הוא לאו דוקא, והוא-הדין אם אמר: "שנה או שנתיים" (מראה הפנים לירושלמי שם). ובירושלמי שם הנוסח: "שלא אשב בצל - אסור לישב בצל סוכה (דעתו היתה על כל צל, אפילו שאינו של סוכת מצוה) שלא אשב בצל סוכה (כוונתו לסוכת מצוה) לוקה ויושב בצל סוכה", וכן הנוסח ביו"ד שם. ויתכן, שגם רבינו יודה לזה (מעשה רוקח). ודע, שאין שבועת ביטוי חלה על ביטול מצוה "כולל", אלא כשהביטול הוא ב"שב ואל תעשה" כגון שלא לאכול מצה או לא לישב בסוכה, אבל הנשבע לבטל מצוה ב"קום ועשה", כגון לאכול נבילות וטריפה - אפילו בדרך "כולל" אין שבועתו חלה, שאין אומרים לאדם חטא ואכול דברים אסורים כדי לקיים שבועתך, וכן אמרו בשבועות כד. "לאו - משכחת לה (שלא לאכול נבילות חלה שבועתו ככולל) אלא הן, היכי משכחת לה", שאם ישבע לאכול נבילות ושחוטות, אין שבועתו חלה (ר"ן שם, וכן בשו"ע יו"ד רלו, סעיף ה ובש"ך שם ס"ק טו). (84) בעל ארבע כנפות המחוייב בציצית. (85) מצויין בציצית. כלומר, שנשבע שיתעטף בגד המחוייב ציצית ולא יטיל בו ציצית, שבוה הוא מבטל מצות ציצית, ומתוך שהוא כולל זמני פטור (לילה אינו זמן ציצית) עם זמני חיוב שהם ביום, שבועתו חלה. אבל אם ישבע שלא יתעטף בציצית, ולא ילבש בגד המחוייב בציצית, אין זה נשבע לבטל את המצוה, שיכול ללבוש בגד הפטור ממצות ציצית, וכבר כתב רבינו (הל' ציצית פ"ג, ה"א) "אעפ"י שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה, כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד, שיפטור עצמו ממצוה זו", הרי שאין זו אלא מידת חסידות, ומצד הדין אינו מחוייב ללבוש בגד המחוייב בציצית (רדב"ז). ולדעת ה"מעשה רוקח" כוונת רבינו כאן: "שלא יעלה עליו בגד" לבגדי כהונה, שהכהנים מצווים ללבשם בזמן הבית בעת עבודתם, כמבואר בהל' כלי המקדש פ"י, ה"ד. ואם נשבע שלא ללבשם ביטל מצוה עשה, ואין שבועתו חלה אלא בדרך "כולל" בגדי חול עם בגדי כהונה.

1 **יט. נִשְׁבַּע שֶׁהַנִּיחַ תְּפִלִּין הַיּוֹם אוֹ לֹא הַנִּיחַ,**
2 **שֶׁנִּתְעַטֵּף בְּצִיצִית אוֹ לֹא נִתְעַטֵּף - הֵרִי זֶה שְׁבוּעַת**
3 **כְּטוּי לְשֹׁעֲבֵר⁸⁶; שֶׁזֶה מְגִיד דָּבָר שֶׁנֶּעֱשָׂה, וְלֹא נִשְׁבַּע**
4 **עַל הַמַּצוֹה לֹא לְקַיְמָה וְלֹא לְבִטְלָה.**

(86) אעפ"י שאינה בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שלא יניח תפילין, כי אז הוא נשבע לבטל המצוה ופטור משום ביטוי, כמבואר למעלה הי"ד - כבר השמיענו רבינו לעיל ה"א, שחייבים על שבועת ביטוי אעפ"י שאינה בלהבא, הואיל וישנה ב"הן ולאן", ורק על זה הקפיד הכתוב: "להרע או להטיב" דבר וחילופו, ומקור הדברים בשבועות כה: "לא הנחת תפילין היום... חייב".

5 **כ. נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִישַׁן שְׁלֹשֶׁת יָמִים אוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל כְּלוּם**
6 **שְׁבַעַת יָמִים וְכִיּוּצָא בְּזָה⁸⁷ שֶׁהִיא שְׁבוּעַת שׂוֹא⁸⁸ - אֵין**
7 **אוֹמְרִין: יַעֲזוּר זֶה עַד שֶׁיִּצְטָעַר וְיִצְעוּם עַד שֶׁיִּצְטָעַר וְלֹא**
8 **יִהְיֶה בּוֹ כַּח לְסַבֵּל וְאַחֵר כֵּף יֹאכַל אוֹ יִישַׁן; אֶלָּא מְלָקִין**

חכמי ישראל, שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו" וכו'.

פרק עשירי

(1) אופני התרת השבועה, מי יכול להתיר שבועה, כיצד מתירים ומתי.

א. מי שִׁנְשַׁבַּע שְׁבוּעַת בְּטוּי² וְנָחַם³ עַל שְׁבוּעָתוֹ, וְרָאָה שֶׁהוּא מַצְטַעַר אִם יִקָּים שְׁבוּעָה זוֹ, וְנִהְפָּכָה דַּעְתּוֹ לְדַעַת אַחֲרָת⁴, או שִׁנּוּלֵד⁵ לוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ⁶ בְּשַׁעַת הַשְּׁבוּעָה וְנָחַם בְּגִלְלוֹ⁷ - הָרִי זֶה נִשְׁאָל⁸ לְחֻכָּם אֶחָד⁹, או לְשִׁלְשָׁה הִדְיוּטוֹת¹⁰ בְּמָקוֹם שָׂאִין שָׁם חֻכָּם, וּמִתִּירִין לוֹ שְׁבוּעָתוֹ¹¹. וְיִהְיֶה מִתֵּר לַעֲשׂוֹת דָּבָר שִׁנְשַׁבַּע שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, או שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דָּבָר שִׁנְשַׁבַּע לַעֲשׂוֹת. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא הֵתֵר שְׁבוּעוֹת¹².

(2) מפורשת לעיל פ"א, ה"א-ב. (3) ומתחרט. (4) שהיה מרצה אילו לא היה נודר נדר זה מעולם (כדברי השו"ע יו"ד סי' רכח, ס"ז). (5) שנתחדש. (6) שלא ידע בו. (7) נמצא זה מתחרט על עיקר הנדר, ורוצה לעקור את נדרו למפרע. (8) שואל היתר לשבועתו. ולפי שהחכם מתיר את השבועה, חוקר את הנשבע אם הוא מתחרט באמת, וכן הוא שואלו שאלות שונות כדי למצוא פתח חרטה להתרת שבועתו (ראה להלן ה"י-יא), לפיכך נקרא הנשבע: "נשאל" כי הוא נשאל שאלות שונות ע"י החכם (תוספות יו"ט לשבת פכ"ד, מ"ה). (9) שהוא חכם מובהק בחכמת התורה, וכמבואר להלן ה"ה. (10) לדעת 'הגהות מיימוניות', וכן מבאר הרדב"ז, אין הכוונה להדיוטות גמורים, אלא שיהיו מפותחים בשכלם, שיבינו כל מה שיסבירו להם בהלכות היתר שבועות ופתחי חרטתן, ע"פ דברי התלמוד בכורות לז, א. אולם מסתימת לשון רבינו משמע שאפילו הדיוטות גמורים, שאינם תופסים את המוסבר להם יכולים להתיר (כסף-משנה). (11) והוא-הדין שמתירים לו את נדרו, כמבואר בהל' נדרים פ"ד, ה"ה: "ודין היתר נדרים כדין היתר שבועות". אבל שבועת שוא, פקדון ועדות - אין להן התרה, שהעבירה כבר נעשתה משעת השבועה ('קריית ספר'). ובנדרים עה, א - אמרו: נאמר בפרשת נדרים (במדבר ל, ב) "זה הדבר אשר צוה ה'", ונאמר בשחוטין חוץ (ויקרא יז, ב) "זה הדבר אשר צוה ה'". מה שחוטין חוץ, אהרן ובניו וכל ישראל חייבים על שחוטין חוץ. אף פרשת נדרים, אהרן ובניו וכל ישראל - כשרים להתיר הנדר, אם כן למה נאמר בפרשת נדרים (במדבר שם): "וידבר משה אל ראשי המטות", שמשמעם מומחים? לומר לך: יחיד מומחה - רשאי להתיר הנדר, והדיוטות צריכים להיות שלשה - כעין בית-דין (ר"ן שם). (12) בתלמוד נמצא רק: "היתר נדרים" (חגיגה י). וכן בירושלמי נזיר פ"ט, ה"א: "ישראל יש להם היתר חכם". ובנוגע להיתר שבועה - שגורה הלשון: שאילה, השאל על שבועתך, ראה נדרים יח, א. סה, א. וכן אמרו (שבועות כד:): "שבועה דאית לה שאלה", ומפרש רש"י: לחכם להתיר האיסור, אלא שבי'מדרש רבה שמות פ"ד, אנו מוצאים: "הלך אצל יתרו והתיר שבועתו". וכתב הרדב"ז: אין

לְגַדּוּלֵי הַחֻכָּמִים בְּלִבָּד. וְאֵינּוּ חֵיב אֲלָא אִם בֵּן נִשְׁבַּע עַל דָּבָר שֶׁגִּלּוֹי יִדּוּעַ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם⁹⁵ מִשְׁאָר הָעָם⁹⁶, כְּגוֹן אִישׁ שֶׁהוּא אִישׁ וְאֶבֶן שֶׁהוּא⁹⁷ אֶבֶן. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ קָטְנָה מִן הָאָרֶץ - אֵינּוּ לּוֹקָה, וְאִם עַל פִּי שָׂאִין הַדָּבָר בֵּן. מִפְּנֵי שָׂאִין זֶה יְדוּעַ לְכָל אָדָם. וְאֵינּוּ כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבַּע אֲלָא עַל רֵאִיתָ עֵינָיו, שֶׁהָרִי הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ קָטְנָה⁹⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה מִדְּבָרֵי חֲשׁוֹבֵן תְּקוּפּוֹת מְזֻלוֹת⁹⁹ וְגִימְטְרִיאוֹת¹⁰⁰, וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִדְּבָרֵי חֻכְמָה שָׂאִין נִפְרִין אֲלָא לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים¹⁰¹.

(93) השוה הלכות יסודי התורה פ"כ, ה"ח: "והארץ גדולה מן הירח כמו ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה ושבעים פעמים", ובהקדמת רבינו לפירוש המשנה, הוא אומר: "מאה וששים וששה פעם, ושלשה שמיני פעם". (94) והנשבע על דבר ידוע... שהוא כן, לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ה. (95) שבועות כט. שכל שיודעים בו שלשה בני אדם, הרי זה מפורסם לכל (רש"י שם כה:). (96) וזהו שדקדק עולא שם, ואמר: "לשלשה בני אדם", כי בני אדם הם המון העם, ככתוב (תהילים מט, ג) "גם בני אדם גם בני איש" (הגהות בן אריה על הרמב"ם). וראה ב"שירי קרבן" לירושלמי נדרים פ"ג ה"ב, דיבור-המתחיל אלא כגון ביעה. (97) ובכת"י התימנים: שהיא. וכתב הרדב"ז, אפילו הנשבע הוא חכם גדול בתכונה הוא פטור משבועת שוא, כיון שאין הדבר ידוע לאחרים. (98) ואפילו הוא חכם בתכונה אינו חייב, שזה החכם לא נשבע על ידיעתו אלא על ראיית אחרים שרואים אותה קטנה, ואינם יודעים אם היא באמת קטנה מן הארץ אם לא (רדב"ז). ולדעת רש"י בשבועות כט. כל שנשבע לשנות את הידוע, ואין זה ידוע לשלשה בני אדם, הרי זה פטור משום שבועת שוא וחייב משום שבועת שקר, וכן הוא מבואר שם בגמרא דף כה: (99) ובכת"י התימנים: "ומזלות". תקופות - חכמת מהלך השמש והירח והגלגלים המקיפים את העולם ככתוב (תהילים יט, ז) "ותקופתו על קצותם", וכמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ה. מזלות - הכוכבים המכוונים תחת הגלגל התשיעי המקיף את הכל, ושנים-עשר הם ששמותם: טלה, שור, תאומים, וכו' כמבואר שם ה"ו, מזל - שרשו: נזל - הלך, ונזכר במקרא (מלכים-ב, כג, ה) "ולירח ולמזלות". (100) ובכת"י התימנים: וגימטריות. היא חכמת המדידה וההנדסה, גיאומטריה. כלשון רבינו בהל' גניבה ואבידה פ"ח, ה"א: "וכן במדת הקרקע, צריך לדקדק בחשבון משיחת (מדידת) הקרקע ע"פ העיקרים המתבארים בכתבי הגימטריא" וראה במ"מ שם, והשוה תו"ט לאבות פ"ג מכ"א. (101) הנשבע עליהם להודיע את הידוע או לשנות הידוע פטור משבועת שוא. והמקור לדברי רבינו על גודל השמש וכו' גילה רבינו בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו, האומר: "וספרים רבים חיברו בה חכמי יון", וכן הוא אומר בהלכות קידוש החודש פ"ז, ה"ח: "חכמת התקופות והגימטריות שחיברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים, אבל הספרים שחיברו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) ברשותו ובהסכמתו, כמו שאמרו (סנהדרין ה:): "תלמיד אל יורה אלא-אם-כן נוטל רשות מרבו". והשווה ה' תלמוד תורה פ"ה ה"ב-ג. והבדיל רבינו בין "גדול בחכמה" לבין "רבו", שבראשון - אין איסור בדבר, ובשני - יש גם איסור (כסף-משנה). וכתבו הרא"ש והר"ן (נדרים כג.), שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד אם התירו ללא נטילת רשות - הותרה השבועה או הנדר, וכן בש"ך ליו"ד סי' רכח, ס"ק ה.

ד. זה שנשבע הוא שייבוא²³ לפני החכם²⁴ להתיר לו, בין איש בין אשה. ואינו עושה שליח להשאיל לו על נדרי. והפעל נעשה שליח²⁵ לחרטת אשתו²⁶ ומתירין לה²⁷; ובכלל שיהיו השלשה מקבצים²⁸, אבל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחילה²⁹. ואינו נעשה שליח להתיר נדר לאשתו³⁰.

23) ולא שלוחו, וכן לא ישלח כתב חרטתו לבית-דין, כי צריך לחקור הדבר מפי שליח או מפי כתבו. וכן אמרו לענין קבלת עדות (יבמות לא:): "מפיהם ולא מפי כתבם". אבל אם הנשבע הופיע ואינו מבין את שפת החכם, מותר להעמיד על ידו מתרגם, והלה יתרגם ביניהם, כמבואר ב"ירושלמי" נדרים פ"ה, ה"ח (רדב"ז). 24) לבקש היתר, וראה לעיל אות ז. 25) הואיל ואשתו כגופו. 26) למסור חרטתה לפני חכם או לפני שלשה. 27) נדרים ח, ב. 28) שמצא אותם יחד ולא טרח לקבצם. 29) כי מתוך שטרח לקבצם, יש לחוש שיוסיף על דברי החרטה שמסרה לו אשתו, וחקירתם לא תעלה יפה (שם). 30) כלומר, אינו מצטרף להיות מהשלשה המתירים, הואיל וקשה עליו שבועת אשתו, יש לחוש שלא יחקור היטב בחרטה, כי אין אדם רואה חובה לעצמו, וכמו שהורה רבינו בהלכה הקודמת: "אין אדם יכול להתיר שבועת עצמו". ומה שהדגיש רבינו "אינו נעשה שליח", הכוונה אפילו אם נתן לו הגדול בחכמה או רבו, רשות להתיר נדר אשתו - אחרי ששמעו חרטתה - אינו נעשה שליח להתיר נדר אשתו, לפי שהיא כגופו ונמצא מתיר לעצמו. ולמד רבינו דין זה מנדרים ח, ב - שרב אשי התיר לרבינא להיות שליח לחרטת אשתו, ולא התיר לו להיות אחד המתירים לנדרי אשתו (רדב"ז). ובדפוס רומי ר"מ, הנוסח כאן: "ואינו נעשה שליח להתיר נדרי לאשתו". וכן הוא נוסח ה'כסף משנה' בדברי רבינו.

ה. כיצד מתירין? יבוא הנשבע לחכם המבכה³¹, או לשלשה הדייטות אם אין שם ממחה³², ואומר: אני נשבעתי על כך וכן, ונחמתני³³; ואילו הייתי יודע שאני מצטרף בדבר זה עד פה³⁴, או שארע לי כך וכן³⁵ - לא הייתי נשבע; ואילו הייתה דעתי בעת השבועה כמו עתה - לא הייתי נשבע³⁶. והחכם או גדול השלשה אומר לו: וכבר נתמת? והוא אומר לו: הן. חוזר ואומר לו: שריו³⁷ לך, או מתר לך, או מחולל³⁸ לך, וכל פיוצא בענין זה בכל לשון. אבל אם אמר לו: מופר לך, או נעקרה שבועתך, וכל פיוצא בענין זה - לא אמר³⁹ כלום; שאין מפר אלא

החרטה מועילה אלא על שבועת ביטוי להבא, אבל לשעבר משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, ומה תועיל החרטה לשעבר, ובכל זאת נהגו להתיר אפילו שבועה לשעבר כדי להקל מהעונש, ובתנאי שעשה תשובה.

ב. ודבר זה¹³ אין לו עקרו¹⁴ כלל בתורה שבתב, אלא כך למדו ממשוה רבנו מפי הקבלה¹⁵, שזה הפתוב: לא יחל דברו - שלא יחלל הוא בעצמו דרו קלות ראש בשאט נפש¹⁶, פענין שנאמר: ויחלל את שם אלהיו¹⁷; אבל אם נחם ויחזר בו¹⁸ - חכם מתיר לו¹⁹.

13) היתר שבועות. 14) יסוד ושורש. 15) שקיבלו איש מפי איש עד למשה רבינו מסיני. וראה ה' ממרים פ"א, ה"ב-ג. 16) בבזיון, מלשון הכתוב (יחזקאל כה, טו) "וינקמו נקם בשאט בנפש" - בבזיון שהיו מבזים אותם בנפשם (רד"ק שם). והשווה ה' יסודי התורה פ"ה, ה"י. 17) בנשבע לשקר - הכתוב מדבר, שבהזכירו שם ה' לשקר הוא מחללו להכעיס, כלשון רבינו בה' יסודי התורה, שם. 18) מחמת צער, או שנולד לו דבר שלא ידע עליו בעת שבועתו, כמבואר בהלכה הקודמת. 19) משנה, חגיגה י, א. "היתר נדרים פורחים באויר", מעט רמז יש במקרא (רש"י שם). אבל בגמרא שם מצאו סמך לזה, דברי הכתוב (במדבר ל, ג) "לא יחל דברו" - הוא אינו מוחל (עושה דבריו בחולין), אבל אחרים מוחלים לו, וראה לקמן פ"ב הי"ב: "אע"פ שמותר להשאל על השבועה . . ומי שלבו נוקפו . . אינו אלא שמץ מינות . . אין נזקקים להתיר אלא מפני דבר מצוה, או מפני צורך גדול". וכתב החינוך מצוה ל: "מחסידי האל-עלינו, בדעתו חולשת בנין גופנו ומיעוט דעותינו . . לתת לנו עצה לצאת ממאסר השבועה בהתחדש עלינו רצון . . שאפשר לנו לתלות בענין השבועה טענת אונס או שגגה . . שיבוא הנשבע לפני איש חכם . . ויתוודה אליו מחסרון ידיעתו, שלא היה יודע בשעה שנשבע דבר שידע אח"כ . . ואחר הודאת פיו על זה ויכיר החכם ויראה, כי יש ממש בדבריו . . ועל כן הוא מתחרט ויקבל וידויו ויתירנו משבועתו, ולעולם אי-אפשר להתיר שבועה כ"אם בסיבת שום חידוש לנשבע, כגון שיאמר: אילו הייתי יודע דבר פלוני לא הייתי נשבע מעולם, שזה כעין אונס הוא. אבל אם אמר התירוני משבועתי בלא טענה, אין כח באדם להתירו".

ג. ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו²⁰. ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה²¹. ובמקום שיש בו רבו - אסור לו להתיר אלא מדעת רבו²².

20) נדרים פא, ב. וכן אמרו (נגעים פ"ב, מ"ה): "כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו". 21) משום כבודו, וכן אמרו בנדרים ח, ב - שרבינא לא רצה להתיר נדר אשתו (אפילו להצטרף עם עוד שנים) במקום רב אשי רבו, אע"פ שלא היה רבו ממש. כי רבינא היה תלמיד חבר לרב אשי, כמבואר בעירובין סג, א. תלמיד חבר, הוא חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר - רש"י שם (כסף-משנה).

1 הפעל או האב⁴⁰, אָבֵל הַחֵכֶם אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא לְשׁוֹן
2 הַתֵּרָה וּמְחִילָה⁴¹.

(31) המפורסם מאיר בתורתו, מובהק - בנין הפעל מבהק, שפירושו אור מבהיק וזורח. וראה ב'תוספות יו"ט' לבבא מציעא פ"ב מ"א, אבל אין צורך שיהא מוסמך מרבתינו שבארץ ישראל כדין 'מומחה סמוך', שהרי לא נאמר: "אלקים" בפרשת נדרים להצריך מומחה סמוך (ר"ן לנדרים ה, ב. כג, א. בהבנת דברי רבינו). (32) בכורות לו, ב: "שלשה מתירים את הנדר במקום שאין חכם". וראה בביאורנו לעיל ה"א. (33) והנני מתחרט. (34) כל כך. (35) שנולד לי דבר, שלא ידעתי בו בעת שבועתי. (36) נמצא נשבע זה מתחרט מעיקרו, שהיה מרוצה אילו לא היה נשבע מעולם, וכן שאל רב הונא (נדרים כא:) את הנודר שבא להשאל לפניו על נדרו: "לכך עלך?" כלומר, אותו לב שהיה לך כשנדרת, ישנו עדיין עליך ואינך מתחרט על מה שנדרת? אמר הנודר: לא, והתירו. ושם כב, ב - פסקו: "פותחים בחרטה". כלומר, אפילו לא מצא החכם שום פתח להתרת נדרו, אלא זה שהנודר מתחרט מאילו על נדרו ורוצה לעקרו מתחילתו מתירים בה את הנדר, וראה לקמן ה"י היתר נדר ע"י פתח החכם, כשהנודר לא הצהיר תחילה על רגשי חרטתו. (37) מותר לך. שרא - לשון פתח והיתר. "ועתה הנה פתחתיך" (ירמיה מ, ד) מתורגם: הא שריתך (ה'ערוך). (38) מלשון "לא יחל דברו". וכתב הרמב"ן בתשובותיו, סימן רפט: לא יחל - פירושו לא יתיר. והענין, כמתיר הקשר שחזר הענין כאילו לא היה, כאדם שנמצא חבל קשור והתירו. . . וזהו שאמרו: החכם עוקר הנדר מעיקרו. ומחילה - עושה את החוב או את החטאת כאילו לא היו, בניגוד ל'הפרה' שהיא כדבר שישנו, אלא שיש גורם המעכב מלהשלימו, כמו (איוב ה, יב) "מפר מחשבות ערומים". (39) שלשון הפרה משמעה, בלי טעם, ככתוב (בראשית יז, יד) "את בריתי הפר". וכן "עקירה" משמעה בכח, ובלי סיבה הגיונית, והרי התרת נדר מבוססת על רגשי חרטה הנובעים מתוך הגיון וטעם ("פ' הרדב"ז). וראה לקמן הל' נדרים פ"ג ה"ב, וב'כסף משנה' שם. (40) העוקרים את הנדר בלי טעם אלא כרצונם המוחלט ואפילו בעל כרחו, וכן הכתוב אומר (במדבר ל, יג) "ואם הפר יפר אותם אישה". (41) ככתוב (שם, ג) "לא יחל דברו" - אבל אחרים מוחלים לו, שעושים דבריו חולין, ובחולין נופלת לשון התרה (נדרים עז: ובר"ן שם). ורבינו בפירושו למשנה נדרים פ"י מ"ח, אומר: "ומעשה היתר השבועות לפי מה שמסרו חכמים לנו. . . ולפי מה שראינו והתרנו בפני אבותינו. . . שזה אצלנו בערי המערב. . . מעשים בכל יום, לפי שבמקומנו אין נובעים בהם מים הרעים, רצוני לומר, המינות (ראה לקמן פ"ב, ה"ב, ותבין כוונתו). . . יבוא האיש. . . אל החכם או לשלשה הדיוטות, ויאמר: אני נשבעתי על ענין כך, ואני מתחרט משבועתי, ואומר לו: מה הסיבה שהביאך שתתחרט. . . ואומר לו גדול הדיינים: אילו ידעת בשעת השבועה, שיתחדש עליך כך וכך. . . והוא אומר: לא. . . ואומר לו: אתה מתחרט על זאת השבועה? והוא אומר כן. כן. והגדול מן השלושה הנמצאים שם, אומר: שרוי לך, ומחול לך,

במתיבתא של מעלה ובמתיבתא של מטה, ככתוב: ונסלח לכל עדת בני ישראל וכו', ואחר-כך אומרים השנים הנשארים: שרוי לך ומחול לך, שרוי ומחול לך. ואח"כ יחזור גדול הדיינים ואומר לו: לא יהיה לך למנהג שתהיה פרוץ בנדרים, ואם תכעוס מכאן ואילך ותחזור להשבע, אנו לא נתיר לך".

3 ו. הקרובים⁴² פְּשִׁים לְהִתִּיר נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת.
4 וּמְחִירִין בְּלִילָה וּמַעֲמֵד⁴³. שְׁאִין הַתֵּרָה הַזֶּה דִּין⁴⁴.
5 לְפִיכָךְ⁴⁵ נִשְׁאַלִין לְשְׁבוּעוֹת וְלִנְדָרִים בְּשִׁבְתָּ⁴⁶, אִם
6 הָיוּ לְצִרְךָ הַשִּׁבְתָּ, כְּגוֹן שִׁתִּירָיו לֹא שְׁבוּעָתוֹ פְּדִי
7 שְׁאִיכָל וְיִשְׁתָּה הַיּוֹם. וְאֶפְלוּ הִיָּה לֹא פְּנָאִי לְהִתִּיר
8 שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נְדָרוֹ מִעֲרֵב שִׁבְתָּ⁴⁷ - הֲרִי זֶה מִתִּיר
9 בְּשִׁבְתָּ, הוֹאִיל וְהוּא לְצִרְךָ הַשִּׁבְתָּ⁴⁸.

(42) בינם לבין עצמם או לנודר ולנשבע. (43) שהמתירים יכולים גם לעמוד, בניגוד לשאר דינים, שהדיינים חייבים לדנום בישיבה, אבל הנודר עצמו הבא להשאל - עליו לעמוד, שכן שנינו ב'ירושלמי' נדרים פ"י, ה"ח: "והשואל צריך להיות עומד". (44) שאינו כשר בקרובים ובליילה, אלא הרי הוא כהוראה בענין איסור והיתר (נדרים עז:). (45) הואיל ואין זה דין. (46) אע"פ שאין דנים בשבת, כמבואר בהל' שבת פכ"ג, ה"ד. (47) שהיה חכם מצוי לפניו - אין אומרים לא: יתיר לו בשבת. (48) שבת קנו, א. וכן בנדרים עז, א. ואם אין היתר זה לצורך שבת - אסור לטרוח בשבת לצורך חול (רדב"ז).

10 ז. רְאוּבֵן שֶׁהַשְּׁבִיעַ לְשִׁמְעוֹן וְעֵנָה אִמָּן⁴⁹ או קָבֵל
11 הַשְּׁבוּעָה⁵⁰, וְנָחֵם שִׁמְעוֹן עַל שְׁבוּעָתוֹ וְנִשְׁאַל עָלֶיהָ
12 - אֵין מְחִירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנֵי רְאוּבֵן שֶׁהַשְּׁבִיעַ⁵¹. וְכֵן
13 אִם נִשְׁבַּע רְאוּבֵן אוֹ נָדָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁמַעוֹן⁵² אוֹ
14 שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שִׁמְעוֹן, וְנָחֵם⁵³ וְנִשְׁאַל לְחֵכֶם - אֵין
15 מְחִירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנֵי שִׁמְעוֹן שֶׁנָּדָר מִמֶּנּוּ⁵⁴ הַנִּיָּה.
16 וְאֶפְלוּ הִיָּה שִׁמְעוֹן קָטָן אוֹ עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלּוֹת⁵⁵
17 - אֵין מְחִירִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו. פְּדִי שִׁדְעֵה הַנָּדָר⁵⁶
18 שֶׁהִתִּיר זֶה⁵⁷ נָדָרוֹ אוֹ שְׁבוּעָתוֹ, וְלְפִיכָךְ יִהְיֶה מִמֶּנּוּ⁵⁸
19 אוֹ יִהְיֶה לוֹ⁵⁹.

(49) שהוא כמוציא שבועה מפיו, לעיל פ"ב, ה"א. (50) שאמר: קיבלתי עלי שבועה זו (שם). (51) נדרים סח, א. שנאמר (שמות ד, יט) "ויאמר ה' אל משה במדין, לך שב מצרים". אמר לו: במדין נדרת (לשבת עם יתרו, ככתוב (שם ב, כא): ויאל משה לשבת את האיש - אין "ויאל" אלא לשון שבועה), לך והתר נדרך במדין, כלומר: בפני יתרו. וב'ירושלמי' שם פ"ה ה"ד, אמרו הטעם "מפני החדש", כלומר שלא יחדשנו המשביע כשיראנו עובר על שבועתו, שהוא מזלזל באיסור שבועה, לפיכך אין להתירו אלא בפני המשביע, שידע בהיתרו, וכן מפרש רבינו בסמוך. ולפי טעם זה, אפילו לא עשה המשביע שום טובה עם הנשבע, אין להתיר לנשבע שלא בפני המשביע, משום חשד. וראה בסמוך אות נח, טעם אחר בזה. וכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אם התירוהו שלא בפניו - הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבועתו מותרת, שכן מצינו בצדקיהו המלך, שנשאל על שבועתו שלא בפני נבוכדנצר משיבועו (שנשבע לו לא לגלות שראהו אוכל ארנבת חיה), ואחרי שהסנהדרין התיירוהו - הלך והגיד, כמסופר בנדרים שם. וצדקיהו צדיק גמור היה ('הגהות מיימוניות'). (52) עד כאן דיבר רבינו ששמעון נשבע לדעת ראובן חבירו המשיבוע או לטובתו, כמו שנשבע משה ליתרו חותנו, שהשיבוע לטובתו שישב עמו, וכן צדקיהו לנבוכדנצר, וכאן מדבר רבינו בנדר שנדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ונדר בפניו (לחם-משנה). (53) ראובן הנשבע. (54) בפניו. (55) שהרי יתרו גוי היה, ונצטווה משה להשאל על נדרו בפניו. וכן בצדקיהו מצינו, שהוכיח נבוכדנצר את הסנהדרין שהתירו שבועתו שלא בפניו (נדרים שם), וקטן - אינו גרוע מגוי (כסף-משנה). (56) שמעון, שראובן נדר הנאה ממנו. (57) ראובן הנודר. (58) ראובן משמעון, ולא יחדנו כעובר על נדרו. (59) ובכת"י תימן: שלש תיבות אלו אינן. וראוי להעיר, שבי'ירושלמי' נדרים פ"ה ה"ד, אמרו עוד טעם לדין זה: "מפני הבושה", כלומר, שיתבייש בפני חבירו, שרוצה שיתירו לו נדרו. וטעם זה יוצדק כשהמשיבוע עשה טובה לנשבע, כגון יתרו עם משה שהשיאו את בתו. וכן נבוכדנצר לצדקיהו ששחררו מבית האסורים, ולפיכך יתבייש הנשבע להתיר שבועתו בפני המשיבוע שהיטיב עמו, כי שבועה זו היתה לתועלת המשיבוע. אבל כל שלא היטיב עמו המשיבוע, אין כאן בושה ויכול להשאל אפילו שלא בפניו. וכשעשה עמו טובה והשיבועו ועבר והתירוהו שלא בפני המשיבוע, יש מרבותינו (הראב"ד, הוזכר בר"ן לנדרים סה, א. והרשב"א בתשובותיו וכן המהרי"ק סי' נב) הסוברים שאין זו התרה, צא ולמד מצדקיהו, שהכתוב צווח ומענישו בדבר, ככתוב (דברי הימים ב', לו, יג) "וגם במלך נבוכדנצר מרד, אשר השביעו באלקים", וראה מה עלתה בו ובסנהדרין (נדרים סה, ובר"ן שם). אולם דעת רוב רבותינו, שגם בזו, ההתרה מועילה לו, ובלבד שיפרט את הנדר לפני החכם המתיר, כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רכח, ס"כ.

ט. פיצד? נשבע ותלה שבועתו בדעת רבים? שלא יהנה בפלוגי⁶⁷ לעולם, והצרכו בני אותה העיר ללמד תורה או למי שישמול את בניהם או שישבחו להם, ולא נמצא אלא זה⁶⁹ בלבד - הרי זה נשאל לחכם או לשלשה הדיוטות ומתירין לו שבועתו, ועושה להם מצות אלו, ונוטל שכרו מאותן האנשים שנשבע שלא יהנה מהם⁷⁰.

(66) והוא היה מוהל או שוחט, כמפורש בסמוך. (67) מפלוגי ופלוגי אנשי עירו. (68) שישחט. (69) הנשבע. (70) גיטין שם, אלא ששם מסופר באופן אחר, שמלמד תינוקות אחד פשע בתלמידיו (שחבטם יותר מדאי - רש"י) הדירו רב אחא על דעת הרבים (שלא ילמד עוד), ואח"כ החזירו רבינא על כנו, הואיל ולא נמצא מורה אחר מדקדק ודייקן כמותו. ולדעת הראב"ד, אין זה אלא כשהם הדירוהו מנכסיו, והוא אינו רוצה ללמד חנם, לפיכך יתירו לעצמם את נדרם ע"י שהחכם יפתח להם פתח חרטה, אילו הייתם יודעים שלא תמצאו כמותו בשום שטר, לא הייתם נודרים. נמצא שנדרתם בטעות, אבל כל שהמלמד נדר שלא יהנה מהם, איזה פתח יש להתיר נדרו - ילמדם חנם, ואפילו לא יוכל להתקיים אלא-אם-כן יעסוק באומנות אחרת או יקח מהם שכר-לימוד - בכל זאת אין המצוה מוטלת עליו להיות מלמד, או לבקש מהם מלמד מומחה כמותו. ורבינו, כנראה סובר, שאע"פ שמצות לימוד תורה לבנים מוטלת ביחוד על האב, בכל זאת מצוה היא על כל חכם ללמד תורה לתלמידים (כסף-משנה). ולדעת הרדב"ז, אפילו ירצה ללמדם חנם מחמת נדרו, מצוה להתיר לו נדרו, כדי שיוכל לקבל שכרו, כיון שאם לא יטול שכר לא יעשה המצוה כתיקונה, וכמו שאמרו (בבא-קמא פה:). רופא המרפא חנם - חנם שוה. ולפיכך נתינת שכרו היא בכלל המצוה שמתירים לו בשבילה.

י. מי שנשבע ולא נחם על שבועתו, ובא לבית דין לקיים שבועתו⁷¹, אם ראו הדיינים שהתיר שבועה זו גורם למצוה ולשלום בין איש לאשתו, בין אדם לחבירו, ושקיום שבועה⁷² זו גורם לעברה ולקטטה - פותחין לו פתח⁷³, ונושאים ונותנים⁷⁴ עמו בדבר, ומודיעין לו דברים שגורמת שבועתו, עד

שבועתו מותרת, שכן מצינו בצדקיהו המלך, שנשאל על שבועתו שלא בפני נבוכדנצר משיבועו (שנשבע לו לא לגלות שראהו אוכל ארנבת חיה), ואחרי שהסנהדרין התיירוהו - הלך והגיד, כמסופר בנדרים שם. וצדקיהו צדיק גמור היה ('הגהות מיימוניות'). (52) עד כאן דיבר רבינו ששמעון נשבע לדעת ראובן חבירו המשיבוע או לטובתו, כמו שנשבע משה ליתרו חותנו, שהשיבוע לטובתו שישב עמו, וכן צדקיהו לנבוכדנצר, וכאן מדבר רבינו בנדר שנדר מעצמו שלא יהנה מחבירו ונדר בפניו (לחם-משנה). (53) ראובן הנשבע. (54) בפניו. (55) שהרי יתרו גוי היה, ונצטווה משה להשאל על נדרו בפניו. וכן בצדקיהו מצינו, שהוכיח נבוכדנצר את הסנהדרין שהתירו שבועתו שלא בפניו (נדרים שם), וקטן - אינו גרוע מגוי (כסף-משנה). (56) שמעון, שראובן נדר הנאה ממנו. (57) ראובן הנודר. (58) ראובן משמעון, ולא יחדנו כעובר על נדרו. (59) ובכת"י תימן: שלש תיבות אלו אינן. וראוי להעיר, שבי'ירושלמי' נדרים פ"ה ה"ד, אמרו עוד טעם לדין זה: "מפני הבושה", כלומר, שיתבייש בפני חבירו, שרוצה שיתירו לו נדרו. וטעם זה יוצדק כשהמשיבוע עשה טובה לנשבע, כגון יתרו עם משה שהשיאו את בתו. וכן נבוכדנצר לצדקיהו ששחררו מבית האסורים, ולפיכך יתבייש הנשבע להתיר שבועתו בפני המשיבוע שהיטיב עמו, כי שבועה זו היתה לתועלת המשיבוע. אבל כל שלא היטיב עמו המשיבוע, אין כאן בושה ויכול להשאל אפילו שלא בפניו. וכשעשה עמו טובה והשיבועו ועבר והתירוהו שלא בפני המשיבוע, יש מרבותינו (הראב"ד, הוזכר בר"ן לנדרים סה, א. והרשב"א בתשובותיו וכן המהרי"ק סי' נב) הסוברים שאין זו התרה, צא ולמד מצדקיהו, שהכתוב צווח ומענישו בדבר, ככתוב (דברי הימים ב', לו, יג) "וגם במלך נבוכדנצר מרד, אשר השביעו באלקים", וראה מה עלתה בו ובסנהדרין (נדרים סה, ובר"ן שם). אולם דעת רוב רבותינו, שגם בזו, ההתרה מועילה לו, ובלבד שיפרט את הנדר לפני החכם המתיר, כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רכח, ס"כ.

ח. אחד הנשבע בינו לבין עצמו ואחד הנשבע פרבים⁶⁰. ואפילו נשבע בשם המיוחד⁶¹ בה' אלהי ישראל, ונחם - הרי זה נשאל על שבועתו ומתירין לו⁶². נשבע על דעת רבים או שנדר על דעת רבים⁶³ - אין מתירין לו לעולם⁶⁴, אלא לדבר מצוה⁶⁵.

(60) אע"פ שהדבר מפורסם, וגנאי הוא שיתיר שבועתו הידועה ברבים, וכמו שמצינו בגבעונים (יהושע ט, יח) "ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה" (ראה גיטין מו. שזהו טעמו של רבי יהודה האומר: נדר שהודר ברבים, אין לו הפרה) - בכל זאת יש לו התרה (גיטין לו.). (61) מפורש לעיל פ"ב, ה"ב. (62) נדרים כב, ב: "נוקקים לאלקי ישראל" ואע"פ ששבועה חמורה היא (רש"י שם). אבל דעת רב האי גאון (הובאה ברא"ש לנדרים פ"ג אות ב) שמי שנשבע בהזכרת השם או בתורה המונחת בארון, אין לשום חכם להתיר לו שבועתו, וכנראה שאין זה מצד הדין, אלא חומרת הגאונים היא, שלא יהיו פרוצים בשבועות. (63) שאמר: הריני נודר על דעת פלוני ופלוגי ופלוגי, או

יב. אין פותחין בנולד⁸⁶. כיצד? נשבע שלא יהנה
בפלוגי, ונעשה סופר העיר⁸⁷ - הואיל ולא נחם
על שבועתו⁸⁸, אין פותחין לו בדבר זה. ואפלו
אמר הוא מעצמו: אלו הייתי יודע לא הייתי נשבע
- אין מתירין לו; הואיל ועדיין לא נחם⁸⁹, אלא
רצונו שלא יהנה⁹⁰ לו ושלל יעשה זה סופר⁹¹.
אבל אם נחם הוא מעצמו⁹² מפני הנולד ונהפכה
דעתו⁹³ - מתירין לו⁹⁴. וכן כל פיוצא בזה⁹⁵.

(86) דבר שלא היה בעולם בעת שנדר, אלא נולד ונתחדש
אחר-כך. כי כל עיקר טעם החרטה שפותחים בה להתיר
הנדר - משום שע"י החרטה נעקר הנדר מעיקרו - וכנולד
שאינו מצוי אינו נעשה נדרו עקור מעיקרו. כי בשבילו לא
היה נמנע מלנדרו, כי סבר שלא יבוא הדבר לעולם (נדרים
פ"ט, מ"ב. וברע"ב שם). (87) והכל צריכים לו.
(88) שעדיין רצונו שלא יהנה לו ולא יעשה זה סופר,
כמבואר בסמוך. (89) חרטה גמורה מעיקרה. (90) כמו
שנדר. (91) ורבינו בפירושו למשנה שם, אומר: "וחכמים
אוסרים (להתיר בנולד), שהם מצריכים החרטה... על גוף
הדבר שנשבע, ושינוי הכוונה בו, ואח"כ תועיל השאלה
לחכם וההתרה". ודווקא נולד שאינו מצוי אין פותחים בו,
כגון שנעשה הנדר סופר העיר, שלא העלה הנדר בדעתו,
שנידר פלוגי יעשה סופר, שהרי סופר העיר קיים, ומיתה -
אינה מצויה כל כך, אבל אם נולד זה מצוי הוא, פותחים
בו, כיון שהוא מצוי, רואים אותו המקרה כאילו היה בשעת
הנדר, ולא ידע בו הנדר והרי זה כנדר בטעות ומותר, שהרי
התיר הקב"ה למשה את נדרו ואמר לו: "לך שוב מצרים,
כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך", ואמרו חכמים
(נדרים סד:): לא מתו ממש, אלא ירדו מנכסיהם ואינם
יכולים להרע לך, כי אין דברי העניים נשמעים (פירוש
הרא"ש שם), הרי שהתיר הקב"ה את נדר משה ב'נולד', ועל
כרחק משום שהעניות מצויה היא ופותחים בנולד מצוי, וכן
מבואר בגמרא שם כג, א. (רדב"ז, וכן דעת הראב"ד, וגם
הסמ"ג הבין כך דברי רבינו, וכמבואר ב'לחם משנה').
וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "אהובי הרב מנחם, לענין נדרך
שנדרת לעלות לא"י יש לך הפרה (התרה?) אחרי שאשתך
הרה, שאין כל איסור עומד בפני פיקוח נפש, ויש סכנה
להוליכה עוברת, וגם הילד (בסכנה) עד שיתגבר... אע"פ
שאין פותחים בנולד, דבר המצוי הוא, שרוב נשים
מתעברות ויולדות, ומודים בזה רבנן... ואל תשיבני שאין
זה פיקוח נפש, לפי שתוכל ללכת בלא אשתך, זה הבל כי
לא תוכל לעגנה ואתה משועבד לה ומצוה מרובה ויש לו
הפרה כמלמד תינוקות" (ראה לעיל ה"ט). (92) מתחרט
מעיקרו, ללא פתיחת פתח ע"י החכם. (93) שלא היה רוצה
לידור הנאה ממנו, הואיל ונעשה סופר ונוח לו שנעשה סופר
ויהנה ממנו. (94) וכן אמרו (כתובות סג.) בבן כלבא
שבוע, שהדיר את רבי עקיבא חתנו מנכסיו, הואיל ועם
הארץ היה, ואח"כ כשחזר רבי עקיבא ועשרים וארבעה אלף
תלמידיו עמו, התיר נדרו ע"י שרבי עקיבא פתח לו: על
דעת אדם גדול, כלום נדרת? והלא דבר זה נולד הוא, ואין
פותחים בו? מכאן, שאם נחם מעיקרו ונהפכה דעתו לדעה
אחרת - מתירים לו, ובדואי מרוצה היה בן כלבא שבוע

שיתנהם⁷⁵. אם נחם בדבריהם - מתירין לו, ואם לא
נחם ועמד במריו⁷⁶ - הרי זה יקיים שבועתו⁷⁷.

(71) כלומר, כל מי שבא לבית-דין להתיר שבועתו, עליו
להצהיר: נחמתי, ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר...
לא הייתי נשבע, כמפורש לעיל ה"ה. - וזה אינו מצהיר
שהוא מתנחם ומתחרט ('בית יוסף' ליו"ד סי' רכה). ובכל
זאת, לשון: "לקיים שבועתו" דחוקה, שהרי אינו זקוק
לבית-דין שיקיים ויאשר את שבועתו, ולדעת המעשה
רוקח' - הכוונה, שהוא מבקש היתר לשבועתו, אלא שאינו
רוצה להתחרט מעיקרו, והיה חפץ שיתירו לו מכאן ולהבא,
נמצא שעדיין הוא בקיום שבועתו, לפיכך בית-דין פותח לו
פתח חרטה, שיתעורר להתחרט מעיקרו. (72) אם לא
יתירו. (73) פתחון פה, שיוכל הנשבע לומר: על דעת כן
לא הייתי נשבע, נמצאת שבועתו נעקרת מאליה (ע"פ רש"י
לעירובין סד:) וכן הורה לנו הר"ן בנדרים כא, ב: כל נדר
הניתר ע"י פתח - הרי הנדר אומר אילו הייתי נותן אל לבי
פתח זה - לא הייתי נודר, נמצא נדרו בטעות.
(74) מתוככים. (75) יביע חרטתו. (76) בהתנגדותו.
(77) כלומר, אין היתר לשבועתו.

יא. כיצד? נשבע שיגרש את אשתו, או שלא
יהנה ישראל מנכסיו, או שלא יאכל בשר ושלל
ישתה יין שלשים יום וכיוצא בזה - אומרים לו:
בני, אם תגרש את אשתך - אתה מוציא לעז⁷⁸ על
בניך, ואומרים העם: מפני מה תגרש את אמן של
אלו?⁷⁹ ולמחר קוראים להם בני גרושה⁸⁰. ושמא
תנשא לאחר ואי אתה יכול להחזירה⁸¹. וכיוצא
בדברים אלו⁸². וכן זה שנשבע שלא יהנה ישראל
מנכסיו - למחר יצטרך זה, ותהיה עובר על וחי
אחיד עמך והחזקת בו, או פתח תפתח וכיוצא
בזה⁸³. וזה שנשבע שלא תאכל בשר ושלל
תשתה יין שלשים יום - הרי אתה פוגע ברגל
ומבטל שמחת יום טוב וענג שבת⁸⁴. אם אמר:
אלו הייתי יודע זה לא הייתי נשבע - מתירין לו⁸⁵;
ואם אמר: אף על פי כן לא נחמתי ורוצה אני
בכל זה - אין מתירין לו.

(78) שם רע. (79) אם לא, כי מצא בה דבר מגונה.
(80) נמצאת פוגם בכבוד בניך. (81) כי אסור להחזיר
גרושתו משנשאת לאחר. (82) כגון אם היתה כתובתה
מרובה, אומרים לו אי אתה יכול לגרשה עד שלא תפרע לה
כתובתה, ואפילו אתה מוכר שער ראשך (שאתה עני) אתה
נותן לה כתובתה (משנה, נדרים סו:) וראה שם סו, א
במשנה "פותחים לאדם... ובכבוד בניו" וכו'. (83) שם
במשנה עמ' ב "פותחים לו מן הכתוב שבתורה" וכו'.
(84) שאין שמחה אלא בבשר ובין, כמבואר בפסחים קט,
א. ובהל' יו"ט פ"ו, הי"ח. ובהל' שבת פ"ל, ה"י: "אכילת
בשר ושתיית יין בשבת, עונג הוא לו". (85) אע"פ שלא
התחרט מתחילה בכואו לפני בית-דין, עד שהדיינים פתחו
לו פתח חרטה (נדרים סו.) "פותחים בימים טובים
ובשבתות".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שישאל על שבועתו, אין להשאל עליה קודם שתחול (שם).

יז. **שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל הַיּוֹם, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל הַיּוֹם; אוֹ שֶׁאָמַר עַל כָּפֹר זוֹ: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַלְנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַלְנָה, שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַלְנָה¹⁰⁵; וְנִשְׁאַל עַל שְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה וְהִתְרָה - הֲרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה¹⁰⁶. וְכֵן אִם נִשְׁאַל עַל הַשְּׁנִיָּה - חֵיב מְשׁוּם שְׁלִישִׁית. נִשְׁאַל עַל הַשְּׁלִישִׁית בְּלִבְד¹⁰⁷ - חֵיב מְשׁוּם רִאשׁוֹנָה וְשְׁנִיָּה. נִשְׁאַל עַל הַשְּׁנִיָּה - חֵיב מְשׁוּם רִאשׁוֹנָה. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ¹⁰⁸ אֵין שְׁבוּעָה חֲלָה עַל שְׁבוּעָה? שָׂאֵם לֹא נִשְׁאַל וְאָכַלָה - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא אַחַת¹⁰⁹, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹¹⁰.**

(105) ראה לעיל פ"ד, ה"ט. (106) נדרים יח, א. ושבועות כז, ב: שהשניה תלויה וקיימת ולא יצאה לבטלה, ואם תמצא מקום לחול תחול, וכשנשאל על הראשונה והותרה, הרי זו נעקרה לגמרי ואיננה, והשניה חלה למפרע, שהראשונה עיכבתה מלחול, בטלה הראשונה חלה השניה (רש"י שם). (107) ואע"פ שאין מתירים שבועה עד שתחול - זו תלויה ועומדת, שאם יתיר השניה תחול זו, ולפיכך יכול לשאול עליה, אע"פ שעדיין לא נשאל על שלפניה (רדב"ז), שבכח כבר ישנה, והיתר השבועה שלפניה אינה אלא הוצאה מכח אל הפועל (רלב"ח). ולדעת הרמב"ן, אין יכולים להתיר השלישית עד שיתירו השניה, שאין מתירים שבועה שעדיין לא חלה ('בית יוסף' ליו"ד סי' רכח). (108) נדרים יז, א. יח, א. (109) קרבן אחד - לשוגג, ומלקות אחת - למזיד. (110) לעיל פ"ד, ה"י.

יח. **מִי שֶׁנִּשְׁפַּע שְׁבוּעָתוֹ בְּטוֹי לְהַבָּא וְשֶׁקֶר בְּשְׁבוּעָתוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁפַּע שְׁלֹא יֵאָכַל פֶּת זוֹ וְאָכַלְהָ, וְאַחֵר שֶׁאָכַלָה, קִדְּם שֶׁיָּבִיא קֶרְבָּנוֹ אִם הָיָה שׁוֹגֵג, אוֹ קִדְּם שֶׁיִּלְקָה אִם הָיָה מְזִיד, נָחַם וְנִשְׁאַל לְחֻכָּם וְהִתְרָה לוֹ - הֲרִי זֶה פְטוּר מִן הַקֶּרֶן אוֹ מִן הַמִּלְקוֹת¹¹¹. וְלֹא עוֹד, אֲלָא אֶפְלוּ כְּפִתּוּהוּ¹¹² לְלִקּוֹת, וְנִשְׁאַל וְהִתְרָה לוֹ קִדְּם שֶׁיִּתְחִילוּ לְהִלְקוֹתוֹ - הֲרִי זֶה פְטוּר¹¹³.**

(111) כיון שעדיין מחוסר קרבן או מלקות, הרי הם שיויר (שארית) לשבועתו, ונשאל על השיור הזה (שבועות כח). (112) קשרו ידיו על העמוד ללקות עליו. (113) אבל אם התחילו להלקותו, שוב אין לו על מה להשאל, ומלקים אותו מלקות שלימה (רדב"ז), וראה הל' סנהדרין פ"ז, ה"ו. ודוקא כשעבר על שבועתו, ואינו יכול עוד לקיימה, שאכל את כל הככר וכדומה, אז מתירים לו אפילו כשעבר במזיד, אבל אם אפשר עוד לקיים שבועתו ועבר עליה אפילו בשוגג, אין בית-דין נזקקים להתיר לו שבועתו - עד שינהג איסור כימים שנהג בהם היתר, וכל בית-דין שידקק לו מנדים אותו בית-דין ההדיוט, כמבואר לקמן בהל' נזירות פ"ד, ה"ד-טז ('מעשה רוקח' בשם תשב"ץ ח"א סי' קנח).

שנעשה רבי עקיבא גדול בתורה, ויהנה ממנו (כסף-משנה). וראה ב'תוספות' לכתובות סג, א דיבור-המתחיל אדעתא. (95) נשבע שלא יהנה מפלוני, והיה המודר משיא את בנו (כגון שנדר לזמן, ולא חשב ששיא את בנו בתוך אותו זמן), ואמר: אילו הייתי יודע שהוא משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר - אין מתירים לו (נדרים סד). ואם ניחם מעצמו ונהפכה דעתו - מתירים לו.

יג. **מִי שֶׁנִּשְׁפַּע עַל דְּבָר, וְנִשְׁפַּע שְׁלֹא יִתִּיר שְׁבוּעָה זוֹ, וְנָחַם⁹⁶ - הֲרִי זֶה נִשְׁאַל עַל הַשְּׁבוּעָה הָאֲחֵרוֹנָה תְּחִלָּה, שֶׁנִּשְׁפַּע שְׁלֹא יִתִּיר, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹנָה⁹⁷.**

(96) ומבקש היתר לשבועותיו. (97) שאם ישאל על הראשונה תחילה, נמצא עבר על שבועתו השניה (כסף-משנה).

יד. **נִשְׁפַּע שְׁלֹא יִדְבֹר עִם פְּלוֹנִי, וְנִשְׁפַּע אַחֵר כֶּף שָׂאֵם יִשְׁאַל עַל שְׁבוּעָה זוֹ וְיִתְרָה יִהְיֶה אֶסוּר לְשִׁתּוֹת יֵין לְעוֹלָם, וְנָחַם⁹⁸ - הֲרִי זֶה נִשְׁאַל עַל הַשְּׁבוּעָה הָרִאשׁוֹנָה וּמִתְרָה, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁאַל עַל הַשְּׁנִיָּה. שְׂאֵין מִתְרִין נִדָּר אוֹ שְׁבוּעָה שֶׁעֲדִין לֹא חָלוּ⁹⁹. לְפִיכָף, אִם הָיָה עוֹמֵד בְּנִסָּן, וְנִשְׁפַּע שְׁלֹא יֵאָכַל בָּשָׂר שְׁלִשִּׁים יוֹם מֵרֵאשׁ חֹדֶשׁ אֲוִיר, וְנָחַם - אֵינוֹ נִשְׁאַל עַד שֶׁיִּכָּנֵס אֲוִיר.**

(98) על שתייהן. (99) ואין שבועתו השניה חלה עד שלא ישאל על הראשונה (נדרים צ), שנאמר: "לא יחל דברו", וסמוך לו כתוב: "ככל היוצא מפיו יעשה" - אחר שחל הנדר ובא לידי עשייה, אז - הוא אינו מוחל, ואחרים מוחלים לו (רא"ש שם). וכל זה בהתרת חכם, אבל יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדיין לא חלו, כמבואר לקמן הל' נדרים פ"ב, ה"ב.

טו. **נִשְׁפַּע שְׁלֹא יִהְיֶה לְפְלוֹנִי¹⁰⁰, וְשֶׁלֹא יִהְיֶה לְחֻכָּם שֶׁיִּשְׁאַל לוֹ עַל שְׁבוּעָה זוֹ¹⁰¹ - נִשְׁאַל עַל הָרִאשׁוֹנָה וְאַחֵר כֶּף יִשְׁאַל עַל הַשְּׁנִיָּה¹⁰².**

(100) שהדיר עצמו מנכסיו. (101) שהדיר עצמו גם מנכסיו החכם שישאל לו, ועכשיו הוא מתחרט על הכל (נדרים שם וברש"י). (102) שם, שאין מתירים שבועה שעדיין לא חלה, והרי שבועתו השניה לא חלה, כל עוד לא נשאל על הראשונה.

טז. **נִשְׁפַּע שְׁלֹא יִהְיֶה לְפְלוֹנִי, וְהֲרִי הוּא נְזִיר¹⁰³ אִם יִשְׁאַל עַל שְׁבוּעָה זוֹ - יִשְׁאַל עַל שְׁבוּעָתוֹ תְּחִלָּה וְאַחֵר כֶּף עַל נְזִירוֹתוֹ¹⁰⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ.**

(103) כלומר, אם אשאל על שבועתי הראשונה, הריני נודר להיות נזיר. (104) קבלת נזירות ניתנת ע"י שאלה, כמבואר לקמן הל' נזירות פ"ג ה"י, והואיל ואין הנזירות חלה עליו עד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ד אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמו או מפי אחרים ויענה אמן, או דבר, שעניינו קבלת שבועה.

ג. וכן אם תבעו בקרקע¹² או בעבד¹³ או בשטר¹⁴, וכפר ונשבע - פטור משבועת הפקדון, וחיוב בשבועת בטוי, שהרי נשבע על שקר.

(12) שאמר לו: קרקע זו, שלי היא, ואתה גזלתה ממני. (13) כנעני, שהשווה לקרקע. (14) שטר זה העומד לגביית חוב שבתוכו, שלי הוא.

ד. ולמה נפטר משום שבועת הפקדון, והרי זה אלו הודה חיוב היה ומשלם מה שכפר¹⁵? לפי שנאמר בפקדון: או בתשומת יד¹⁶ או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבדה - הכל מטלטלין¹⁷, שאם יודה בהן יוציא ממון מתחת ידו; ויצאו¹⁸ בקרקעות, שאין מטלטלין¹⁹ והרי הן לפני בעליהן ובהזקתן²⁰; ויצאו עבדים, שהקשו²¹ לקרקעות²²; ויצאו שטרות, שאין גופן ממון²³.

(15) שאין זה קנס אלא ממון חבירו שעליו להחזירו. (16) ששם בידו ממון להתעסק בו או במלווה. (17) מיד ליד וממקום למקום והם: נכסי דנייד. (18) יתמעטו מכאן. (19) שאינם ניידים, והם: הנקראים נכסי דלא נייד. (20) ברשותן, שאין קרקע נגזלת. "שהקרקע בחזקת בעליה קיימת". (21) שהשווה. (22) שנאמר "והתנחלתם אותם (העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" - הרי הם כאחוזה. (23) אלא גורמים לממון, שאינם עומדים אלא לראיה.

ה. אחד הנשבע אחר שתבעו בעל הממון או הנשבע מעצמו אף על פי שלא תבעו. כיצד? כגון שקדם ואמר: למה אתה הולך אחרי? כלום יש לך בידי ממון? שבועה שאין לך בידי ממון - הרי זה חיוב בשבועת הפקדון, הואיל וכפר ונשבע, ואף על פי שלא תבעו זה²⁴.

(24) שנאמר "וכיחש בעמיתו" - כל הוא משמע, באיזה אופן שהוא מכחש ונשבע.

ו. אחד הנשבע לבעל הממון עצמו או לשלוחו הבא בהרשאתו²⁵; ששלוחו של אדם פמות²⁶.

(25) שהורשה ממנו בכתב לגבות את ממונו מידי הנתבע - ולא לעניין ההשבעה בלבד - ואז הריחו כבעל דבר עצמו. אבל אם לא נשתלח אלא להשביעו בלבד, אין לו דין כבעל דבר עצמו, ופטור הנתבע על שבועתו, כי התורה אמרה: "וכיחש בעמיתו" הקפידה שתהא השבועה בפני התובע או מורשו לגבות ממנו והוא הדין כשלא נתן לו כתב הרשאה, אלא מינהו שליח בפני שני עדים לגבות ממנו, הרי הוא משביעו כבעל דבר עצמו. (26) שאם לא הורשה לגבות את ממונו מהנתבע, אלא להשביעו בלבד, אין אני קורא בו: וכיחש בעמיתו, שמשמעו שיישבע לשקר בפני עמיתו שהוא בעל דינו או בפני שלוחו שהורשה לכך.

יום ו' כ"ד אדר א' ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) שבועת הפקדון לפרטיה, הנשבע לכמה תובעים כאחד, הנשבע למורשה של התובע.

א. התובע חבירו במקדון שאם הודה בו יהיה חיוב לשלם², וכפר ונשבע, או שהשביעו התובע³ וכפר⁴ - הרי זה הנתבע הוא חיוב בשבועת הפקדון⁵, אף על פי שלא ענה אמן⁶. ששבועת הפקדון, אחד הנשבע מפי עצמו ואחד שהשביעו אחר וכפר, אף על פי שלא ענה אמן - חיוב; שפפירתו אחר שהשביעו התובע - פענית אמן⁷.

(2) בניגוד לתבעו בקנס, שאפילו הודה בו פטור הוא מלשלם. (3) שאמר: משביעך אני שתחזיר לי פקדוני שיש לי בידך. (4) הנתבע ואמר: אין לך בידי כלום. (5) תשלומי קרן, תוספת חומש, וקרובן אשם. (6) כי אילו ענה אמן, אין כאן חידוש, שהרי הוא כנשבע מפי עצמו. "שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו". (7) משנה בשבועות לו: "וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיוון שכפר בו חייב". ואף על פי שאינו מפורש בתורה שיהיה מושבע מפי אחרים חייב בשבועת הפקדון, שלא כתוב בה אלא: "אשר יישבע עליו לשקר" שמשמעו מושבע מפי עצמו - למדים אנו גזירה שווה: "תחטא" תחטא" משבועת העדות, מה שם מושבע מפי אחרים חייב. שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה" שמשמעה: מושבעת מפי אחרים, אף כאן: מושבע מפי אחרים חייב. ואפילו לא כפר בבית דין אלא בינו לבין התובע, שהרי לא הוזכר בית דין בשבועת הפקדון. בניגוד לשבועת העדים, שאין העדים חייבים אלא כשישביעם בבית דין ויכפרו בבית דין. וזהו שהדגיש רבינו: "שבשבועת הפקדון". וכשם שבשבועת העדות חייב המושבע מפי אחרים וכפר, אף על פי שלא ענה אמן, שהרי נאמר בה: "אם לא יגיד" וגו', שמשמעו כיוון שאינו מגיד עדותו, ואומר איני יודע לך עדות - חייב, אף הכופר בשבועת הפקדון חייב, אף כשלא ענה אמן, שהשווה זה לזה בגזירה שווה "תחטא-תחטא". וכל זה כשכפר אחרי שהושבע, אבל אם קדם וכפר ואמר: אין לך בידי, ואחר כך השביעו התובע, ושתק הנתבע, ולא ענה אמן, פטור.

ב. תבעו במקדון שאם יודה לו ויאמר 'כן הדבר' לא יהיה חיוב לשלם, כגון שתבעו בקנס⁸, שאין אדם משלם קנס על פי עצמו⁹, וכפר ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון¹⁰, וחיוב משום שבועת בטוי¹¹.

(8) כגון שאמר לו: גנבת שורי וטבחתי או מכרתי ונמצאת חייב לי תשלומי חמישה, וזהו קנס, שמשלם - בתור עונש - יתר על מה שהזיק. (9) על פי הודאתו, אלא על פי עדים, שנאמר "אשר ירשיעון אלהים" - ולא המרשיע את עצמו. (10) שאין כאן כפירת ממון אלא כפירת דברים. (11) שהרי נשבע על שקר, ואינו חייב בשבועת בטוי עד שישבע מפי

- 1 ז. ואינו חייב בשבועת הפקדון עד שישפיעו בלשון
2 שהוא מפירה²⁷.
- 27 (27) שנאמר בשבועת העדות: "ושמעה קול אלה" - בכל
לשון שהיא שומעת ומכירה, ושבועת הפיקדון נלמדת
בגזירה שווה: "תחטא-תחטא" שבשתייהן נאמר: "כי
תחטא".
- 3 ח. הנשבע שבועת הפקדון במזיד, אף על פי
4 שנשבע לשקר, והתרו בו עדים בשעת שבועתו -
5 אינו לוקה, אלא מביא אשמו בלבד. שהרי הכתוב
6 מוציא מכלל חייבי מלקות, וחיבו אשם בין בידון²⁸
7 בין בשגגה, כמו שבארנו.
- 28 (28) והתרו בו שהוא ראוי למלקות.
- 8 ט. כפר ונשבע²⁹ ארבע או חמש פעמים, או
9 שהשפיעו התובע ארבע וחמש פעמים והוא כופר
10 על כל אחת ואחת, בין בבית דין³⁰ בין שלא בבית
11 דין - הרי זה חייב קרבן אשם על כל שבועה
12 ושבועה³¹. שאלו הודה אחר שפטר - הנה חייב
13 לשלם, אף על פי שפטר בבית דין³², ונמצא פוטר
14 עצמו בכל כפירה וכפירה מן התשלומין, לפיכך
15 חייב על כל שבועה ושבועה.
- 29 (29) מפי עצמו. (30) שכפר בבית דין. (31) שנשבע לשקר
וכפר ממון. (32) אין כפירתו בבית דין פוטרנו מלשלם
כשיודה אחריה, בניגוד לשבועת העדות, שאם השביע
התובע את העדים בבית דין וכפרו וחזר והשביעם ארבע
וחמש פעמים אינם חייבים אלא אחת, מפני שאחר שכפרו
בבית-דין אם חזרו והודו אין עודתם מועילה כלום
(משהגידו, שוב אינם חוזרים ומגידים).
- 16 י. היו חמשה תובעין אותו ואומרים לו: תן לנו
17 פקדון שיש לנו בידך, שבועה שאין לכם בידי -
18 אינו חייב אלא קרבן אחד³³. שבועה שאין לה בידי,
19 לא לה ולא לה ולא לה - חייב על כל אחת ואחת³⁴.
- 33 (33) הואיל וכלל את כולם כאחד, אין זו אלא שבועה אחת.
34 (34) הואיל ופרט את כל אחד מהם לעצמו, יש כאן חמש
שבועות נפרדות, אף על פי שהשתמש באות וא"ו המחברת
לא התכוון לכללם יחד אלא לפרטם אחד לאחד, וכל שכן
אם אמר: לא לה, לא לה, וכו' בלי וא"ו המחברת, שחייב
חמישה שהרי פרט כל אחד לעצמו.
- 20 יא. אמר לו חברו: תן לי פקדון ותשומת יד³⁵ גזל
21 ואבדה שיש לי בידך, שבועה שאין לה בידי - אינו
22 חייב אלא אחת³⁶. ואפלו היה לו פרוטה אחת מכלן
23 - הרי אלו מצטרפין וחייב³⁷.
- 35 (44) והוא שומר חנם שפטר על אבדה. (45) שאין לו
בידו כלום. (46) הרי נתחייב קרן ותוספת חומש וקרבן
אשם. (47) מחוץ לקרבן אשם, שחייב על כל שבועה
ושבועה. (48) ולא נאמר: וחמישיתו. (49) נתחייב
חמישה, שהחומש הוא מלבר (מבחוץ) על ארבעה רבעים
שבקרן מוסיף חומש מן החוץ. (50) נתחייב שישה.
51 (51) אבל אינו משלם חומש על חומש. אם לא כשישלם את
הקרן ויכפור פעם שנייה בחומש ונשבע עליו נעשה החומש
כקרן ומוסיף עליו חומש אחר.
- 36 טז. פחות מפרוטה - אינו ממון. לפיכך, התובע
37 חברו בפחות מפרוטה או בפחות משנה פרוטה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ד אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זו - הכוונה לעבד כנעני. (12) וחייב להוציאו לחרות (שמות כא, כ"ז) וגם זהו מדין קנס, שבגלל אבר אחד שחיסרו, מוציאו לחירות, והלא הוא כבהמתו? (רש"י לשבועות לו:). (13) משנה בשבועות לו: (14) ואין אדם משלם קנס ע"פ עצמו (לעיל פ"ז, ה"ב). (15) שהרי נשבע לשקר.

1 וְכִפֵּר וְנִשְׁפַּע - פֶּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַפֶּקֶדוֹן וְחַיִּב
2 בְּשִׁבְעַת פֶּטוּי.⁵²

(52) שהרי נשבע לשקר.

פרק שמיני

(1) שבועת הפקדון על דבר שיש בו חיוב ממון ותשלומי קנס, החייב ממון לשני שותפים ונשבע וכפר לאחד מהם.
3 א. הַגִּיב שוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְטַבְּחֹוֹ אוֹ מְכֹרֹוֹ, תִּבְעֹוּ
4 בְּעַל הַשּׁוֹר וְאָמַר לוֹ: גִּנְבַת שׁוֹרִי וְטַבְּחַת אוֹ מְכַרְתִּי,
5 וְהוּא אָמַר: גִּנְבַתִּי אֲבָל לֹא טַבְּחַתִּי וְלֹא מְכַרְתִּי,
6 וְנִשְׁפַּע⁵ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַפֶּקֶדוֹן⁶; שְׁאֵלוֹ
7 הוֹדָה מֵעַצְמוֹ שֶׁטַּבַּח אוֹ מָכַר - לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם
8 תְּשֻׁלּוּמֵי אֲרֻכָּה וְחֻמְשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֵנֵס, כְּמוֹ
9 שְׁיִתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת גִּנְבָּה⁸, וְנִמְצָא זֶה כְּמוֹ שֶׁלֹּא כָּפַר
10 מִמּוֹן, וְלִפְיֶכָּךְ פֶּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַפֶּקֶדוֹן. וְחַיִּב
11 בְּשִׁבְעַת פֶּטוּי⁹, שֶׁהָרִי נִשְׁפַּע עַל שֶׁקֶר שֶׁלֹּא טַבַּח,
12 וְהוּא טַבַּח.

(2) ושחטו. (3) וחייב לשלם חמשה בקר תחת השור, ככתוב בתורה (שמות כא, לו). (4) ובנוגע לתשלומי כפל - ראה בסמוך אות ו. (5) לשקר, ואחר-כך הודה. (6) משנה בשבועות לו: (7) בדפוס רומי ר"מ, וכן בוינציה של"ד: "ומפני", כאילו יש כאן שני טעמים: א. שאין כאן חיוב תשלומי חמשה, הואיל והודה על הגניבה ונפטר מן הכפל, כדין מודה בקנס, שהוא פטור, ממילא נפטר על המכירה, שאין עוד תשלומי חמשה אלא תשלומי ארבעה (הכפל בכלל תשלומי חמשה), והתורה אמרה: תשלומי חמשה, ולא ארבעה, וכמבואר בבבא קמא עה: ב. שתשלומי חמשה עצמם - הם קנס וכו' (משנה למלך). אבל כבר החליט ה"מעשה רוקח" שזוהי נוסחה מוטעת, וצ"ל: "מפני" בלא וא". וכן בכת"י התימנים. והכל טעם אחד, שתשלומי חמשה הם קנס. ומדובר כאן, שתבעו ואמר: גנבת שורי והעמדתך בדין ונתחייבת לשלם לי כפל, ואח"כ טבחת או מכרת, נמצא שאפילו יודה עכשיו שגנב, חייב הוא לשלם כפל, כדין כל ממון, ויש כאן תשלומי חמשה כדין, ובכל זאת פטור משבועת הפקדון, משום טעם קנס (אור שמח). (8) פ"א, ה"ה, שכלל הוא: כל המשלם יותר ממה שהזיק, או שדמיו קצובים בתורה - הרי זה קנס. וראה לעיל פ"ז, ה"ב ובביאורנו. (9) שבועות מט: כדעת רב. וחייב שבועת ביטוי מפורשים לעיל פ"א, ה"ג.

13 ב. וְכֵן הָאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת עֶבְדִּי¹⁰,
14 וְכִפֵּר וְנִשְׁפַּע; וְהָעֶבֶד¹¹ שֶׁתִּבְעֵה רְבוֹ וְאָמַר: הִפְלַת שְׁנֵי
15 וְסִמִּית עֵינֵי¹², וְכִפֵּר וְנִשְׁפַּע - פֶּטוּר מִשְׁבֻּעַת
16 הַפֶּקֶדוֹן¹³; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה - לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם, מִפְּנֵי
17 שֶׁהוּא קֵנֵס¹⁴. אֲבָל חַיִּב בְּשִׁבְעַת פֶּטוּי¹⁵. וְכֵן כָּל
18 פְּיּוּצָא בְּזָה.

(10) וחייב לשלם שלשים שקלים (שמות כא, לב) מדין קנס, שאפילו אינו שוה העבד אלא דינר - נותן לו שלושים שקלים (רש"י לכתובות מא). (11) כל עבד המוזכר בהלכה

ג. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קֵנֵס, שְׁאֵינֹו
20 מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ¹⁶ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁷, וְיֵשׁ בּוֹ
21 מִמּוֹן¹⁸, שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְכִפֵּר בְּכָל
22 דָּבָר¹⁹ וְנִשְׁפַּע - הָרִי זֶה חַיִּב מִשּׁוּם שְׁבֻעַת הַפֶּקֶדוֹן.
23 כִּיצַד? תִּבְעֹוּ וְאָמַר לוֹ: אָנֹסֶת²⁰ אוֹ פִּתִּית²¹ בָּתִּי,
24 וְהוּא אָמַר: לֹא אָנֹסֶתִי וְלֹא פִּתִּיתִי, וְנִשְׁפַּע - חַיִּב
25 בְּשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינֹו מְשַׁלֵּם קֵנֵס²²
26 עַל פִּי עֲצָמוֹ, אֲלוֹ הוֹדָה הָיָה מְשַׁלֵּם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם עַל
27 פִּי עֲצָמוֹ²³. וְכֵן הָאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: גִּנְבַת שׁוֹרִי²⁴, וְהוּא
28 אָמַר לֹא גִנְבַתִּי, וְנִשְׁפַּע - חַיִּב בְּשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן;
29 שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינֹו מְשַׁלֵּם כָּפֹל בְּהוֹדָתוֹ²⁵, מְשַׁלֵּם
30 הוּא אֶת הַקֶּרֶן בְּהוֹדָתוֹ²⁶.

(16) ע"פ הודאת עצמו. (17) לעיל פ"ז, ה"ב. (18) חלק מהתביעה יש לו דין ממון ואינו קנס. (19) בכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: הדבר. (20) שבאת עליה בעל-כרח. (21) לרצונה. ו"המפתה משלם שלשה דברים: קנס (חמישים שקלים של כסף), ובושת ופגם (רואים אותה כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה, ורואים כמה פחתה וישלם - לשון רבינו ה' נערה פ"ב, ה"ו), והאונס - ארבעה: קנס ובושת צער ופגם" (שם ה"ב). (22) אלו החמישים שקלים, הקצובים לה מן התורה ושונים בכל אדם, בין "גדולה שבכהונה ובין קטנה שבישראל" כלשון המשנה בערכין יד: (23) שיש להם דין ממון, "הכל לפי המבייש והמתבייש", כלשון המשנה שם, והרי הם כשאר מזיק את חברו המשלם לו בושת ופגם, ואפילו אם יודה יתחייב לשלם, ובודאי כשתבע את חברו ואמר לו: אנסת או פתית וכו' לא התכוין לקנס בלבד אלא גם לבושת ופגם, כי אין אדם מניח מלתבוע דבר שאם יודה בו הנתבע - יתחייב לשלם, ויתבע דבר שאפילו יודה בו בעל-דינו יפטר (משנה בשבועות לו: ובגמרא שם לח:). (24) והגונב שור משלם את הכפל. (25) שתשלומי כפל - מדין קנס הם, ומודה בקנס פטור. (26) נמצא שכפר לו ממון, וחייב בשבועת הפקדון (משנה שם).

31 ד. הָאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: עָשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה²⁷, וְהוּא אָמַר
32 לֹא עָשִׂיתִי; הֵמִית שׁוֹרְךָ אֶת שׁוֹרִי²⁸, וְהוּא אָמַר:
33 לֹא הֵמִית, וְנִשְׁפַּע - חַיִּב בְּשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן²⁹; שְׁאֵלוֹ
34 הוֹדָה הָיָה חַיִּב לְשַׁלֵּם.

(27) והחובל בחברו חייב לשלם לו נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, כלשון המשנה בבא קמא פ"ח, מ"א. וכולם - דין ממון להם. (28) וחייב אתה לשלם לי דמי שורי. ובשור מועד ידובר כאן. שחייב לשלם נזק שלם מתורת ממון, כי אילו שור תם שהמית, בעליו משלמים רק חצי נזק בתורת

23 ח. הגִּנְבָּה שׁוֹר חֲבֵרוֹ, וְתִבְעוּ⁴⁵ וְאָמַר לוֹ: שׁוֹרִי גִנְבְּתָּ, וְהוּא אָמַר: לֹא גִנְבְּתָּ. מֶה טִיבוֹ?⁴⁶ אֶצְלָךְ? אֵתָּה
24 הַפֶּקֶדוֹן אֶצְלִי, וְנִשְׁפַּע⁴⁷ - חַיִּב בְּשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן;
25 שְׁאֵלוֹ הוֹדָה שְׁגָבּוֹ - הִיָּה חַיִּב לְשֵׁלֶם דָּמֵי הַשּׁוֹר
26 מִכָּל מְקוֹם⁴⁸, וְעָכְשׁוּ שְׁאֵמַר פֶּקֶדוֹן הוּא - הִרִי פֶטֶר
27 עֲצָמוֹ בְּכַפִּירָה זֶה מִן הַגִּנְבָּה וּמִן הָאֲבִידָה, שְׁאֵם נִגְנַב
28 הַשּׁוֹר אוֹ אֲבִד אַחֵר הוֹדָאָה זֶה - הִיָּה פֶטֶר
29 מְלִשְׁלָם⁴⁹.
30

(45) בעליו. (46) שייכותו. (47) לא שחייב להשבע מן התורה, שלא מצינו שיתחייב אדם שבועה מן התורה, אלא כשהוא שומר ורוצה לפטור עצמו מחיוב תשלומין, אבל זה שאינו שומר ורוצה לפטור עצמו בטענה שהוא שומר, אינו חייב להשבע, אלא כשנשבע מרצונו ידובר כאן, וכל בכל שבועות הפקדון שבפרקים אלו (תוספות יו"ט לשבועות פ"ה, מ"ב). (48) אפילו כשאירע אונס, ומת השור או נשבה, שגנב חייב באונסין. (49) כדין שומר חנם שפטור על גניבה ואבידה וכל-שכן על האונס (בבא קמא קה:).

31 ט. וְכֵן אִם טָעַן שֶׁשְׁכָרוֹ⁵⁰ וְנִשְׁפַּע - חַיִּב בְּשִׁבְעַת
32 הַפֶּקֶדוֹן; שֶׁהִרִי פֶטֶר עֲצָמוֹ מִן הַשְּׁבִיחָה וּמִן
33 הַמִּיתָה⁵¹. וְכֵן אִם טָעַן וְאָמַר: הִשְׁאֵלְתוֹ לִי, וְנִשְׁפַּע
34 - חַיִּב בְּשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן⁵²; שֶׁהִרִי פֶטֶר עֲצָמוֹ מִן
35 הַמִּיתָה בְּשַׁעַת הַמְּלָאכָה⁵³, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת
36 הַשְּׁאֵלָה⁵⁴.

(50) למלאכתו, ושוכר חייב על גניבה ואבידה ופטור על האונסין. (51) כמו ששינינו (שבועות פ"ח, מ"א) "ארבעה שומרים הם: שומר חנם, והשואל, נושא שכר (שומר בשכר) והשוכר, שומר חנם נשבע על הכל (שלא פשע, ונפטר), והשואל משלם את הכל (חוץ ממתה מחמת מלאכה), נושא שכר והשוכר נשבעים על השבירה ועל השבוייה... (מקרי אונס) ומשלמים את האבידה ואת הגניבה". (52) הכל בבבא קמא שם. (53) שאם תמות מחמת מלאכתו בה, משבועה ואילך יפטר בדברי שקר אלו, בעוד שלמעשה הוא עצמו גנבו, והגנב חייב בכל האונסין עד שיחזירנו (ע"פ רש"י שם). (54) פ"א, ה"א, ובכת"י התימנים: "בהל' שאלה". וכן אמרו (בבא מציעא צו:): מתה מחמת מלאכה - השואל פטור עליה, שיכול לומר למשאל "לא להעמידה בכילה (רשת שפורשים כעין חופה מעל המיטה להגן מפני הזובים) שאלתיה".

37 י. לְפִיכָךְ⁵⁵, אִם אָמַר: לֹא גִנְבְּתָּ, אֲבָל אֵתָּה הַפֶּקֶדוֹן
38 אֶצְלִי אוֹ שְׁכָרְתָּנִי לְשִׁמְרוֹ אוֹ הִשְׁאֵלְתָּהוּ לִי, וְהִרִי
39 שׁוֹרְךָ לְפָנֶיךָ קָחָהוּ, וְנִשְׁפַּע עַל זֶה - הִרִי זֶה פֶטֶר
40 מְשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן; שֶׁהִרִי הוֹדָה בְּקָרְנוֹ, וְלֹא פֶטֶר
41 עֲצָמוֹ בְּכַפִּירָה זֶה מִכָּלֵם⁵⁶.

(55) הואיל וכל הטעם שחייב בשבועת הפקדון הוא מפני "שסוף שבועה זו לבוא לידי כפירת ממון" (לשון רש"י שם). (56) אלא שיקר לומר שלא גנבו, מפני הבזיון, ואין זו אלא כפירת דברים.

קנס (כתובות מא.), וכלשון רבינו בהלכות נזקי ממון פ"ב, ה"ח "זה הכלל, כל המשלם מה שהזיקו הרי זה ממון, וכל המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי כפל או חצי נזק, הרי היתר על הקרן או הפחות - קנס". (29) משנה בשבועות לו:

1 ה. נִתַּן שׁוֹרוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם, וּמַת הַשּׁוֹר³⁰, תִּבְעוּ
2 וְאָמַר לוֹ: הֵיכֵן שׁוֹרִי שֶׁהַפֶּקֶדְתִּי אֶצְלָךְ? אָמַר לוֹ:
3 לֹא הַפֶּקֶדְתָּ אֶצְלִי כָּלֵם, אוֹ שְׁאֵמַר לוֹ: הַפֶּקֶדְתָּ
4 וְנִגְנַב אוֹ אֲבִד³¹, וְנִשְׁפַּע - הִרִי זֶה פֶטֶר מְשִׁבְעַת
5 הַפֶּקֶדוֹן; שְׁאֵלוֹ הוֹדָה וְאָמַר הִדְבַּר בְּשִׁהִיחָה³² - לֹא
6 הִיָּה חַיִּב לְשֵׁלֶם מִמּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חֲנָם³³.
7 אֲבָל חַיִּב הוּא מְשׁוּם שְׁבִיבַת פֶּטֶר³⁴, שֶׁהִרִי נִשְׁפַּע
8 עַל שְׁקָר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה³⁵.

(30) שלא בפשיעתו, והרי השומר פטור עליו. (31) ושומר חנם פטור על גניבה ואבידה. (32) שמת השור. (33) משנה שם מט. (34) שם עמוד ב. וכן בבא מציעא לו. (35) כגון שנגנב השור אצל השומר, וטען שמת, והשביעו, שגם בזה אילו הודה ואמר כשהיה, היה פטור מלשלם, מפני שהוא שומר חנם, לפיכך פטור משבועת הפקדון (שם במשנה).

9 ו. הַשְּׁאִיל שׁוֹרוֹ לְחֲבֵרוֹ, וְתִבְעוּ וְאָמַר לוֹ: הֵיכֵן שׁוֹרִי
10 שֶׁשְׁאֵלְתָּ מִמֶּנִּי? וְהִרִי הַשּׁוֹר מֵת³⁶, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל:
11 נִגְנַב אוֹ אֲבִד, וְנִשְׁפַּע עַל זֶה - הִרִי זֶה פֶטֶר
12 מְשִׁבְעַת הַפֶּקֶדוֹן; שֶׁהִרִי לֹא פֶטֶר עֲצָמוֹ מִן
13 הַתְּשִׁלוּמִין בְּכַפִּירָתוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם³⁷ חַיִּב הוּא לְשֵׁלֶם,
14 בֵּין מֵת אוֹ נִגְנַב אוֹ אֲבִד אוֹ נִשְׁפַּח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
15 שׁוֹאֵל³⁸, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ³⁹. אֲבָל חַיִּב הוּא
16 מְשׁוּם שְׁבִיבַת פֶּטֶר, שֶׁהִרִי נִשְׁפַּע עַל שְׁקָר. וְכֵן כָּל
17 פְּיוּצָא בְּזָה⁴⁰.

(36) כלומר, האמת היא, שהשור מת ושואל חייב עליו, כמבואר בסמוך. (37) בכל האופנים שהם. (38) ושואל חייב גם על האונסין. (39) ה'ל' שכירות פ"א, ה"ב "שכך כתוב בשואל (שמות כב, יג): ונשבר או מת, בעליו אין עמו שלם ישלם". (40) כגון שנגנב השור, ואמר השואל שמת, ונשבע - הרי זה פטור משבועת הפקדון, שהמשנה מחובה לחובה - פטור (משנה שם).

18 ז. זֶה הַכָּלָל: כָּל שְׁאֵינוֹ פּוֹטֵר עֲצָמוֹ מִן הַתְּשִׁלוּמִין
19 אֲלֹא בְּכַפִּירָה זֶה וְנִשְׁפַּע, בֵּין מִפִּי עֲצָמוֹ⁴¹ בֵּין
20 שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ הַתּוֹכֵעַ וְכַפִּירָה⁴² - הִרִי זֶה חַיִּב בְּשִׁבְעַת
21 הַפֶּקֶדוֹן⁴³, אִף עַל פִּי שְׁלֹא עָנָה אָמֵן וְלֹא הוֹצִיא
22 שְׁבִיבַת מִפִּי⁴⁴.

(41) שלא השביעו התובע אלא קפץ ונשבע מפי עצמו לשקר. (42) שאמר לו: אין לך בידי כלום, ואפילו כפר שלא בפני בית-דין. (43) משנה בשבועות לו: וכדעת החכמים. (44) "שכפירתו אחר שהשביעו התובע, כעניית אמין" לעיל פ"ז, ה"א וראה בבאורנו שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' כ"ד אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלבד, ולפיכך פטור מן הקרבן. (68) הוצרך רבינו לכפול כל פעם שחייב משום שבועת ביטוי, כי הדבר כשלעצמו הוא תמוה ומוזר ביותר, שבזמן שכפר ממון וחייב בשבועת הפקדון הוא נפטר בקרבן אשם, ובזמן שהוא פטור משבועת הפקדון וחייב רק משום ביטוי בלבד, אתה מחמיר עליו ומחייבו מלקות כדין שבועת ביטוי במזיד (ראה לעיל פ"א, ה"ג) והרי זה מופלא ומחוסר הגיון? לפיכך משמענו שבכל חלקי הפטור משבועת הפקדון בין שנפטר משום קנס ובין שנפטר משום קרקע, בין שנפטר משום חוסר שוה פרוטה (לעיל פ"ז הט"ז), ובין כשאומר לא לויית אלא מזה לבדו (לעיל ה"ב), בכל המקרים חייב לפחות משום שבועת ביטוי, ע"פ דברי הש"ס בשבועות מט: (רדב"ז).

יד. היתה עליו מלוה בעדים בלכד⁶⁹, וכפר ונשבע⁷⁰ - חייב בשבועת הפקדון, שהרי פטור עצמו בכפירתו מלשלם עתה⁷¹. ואף על פי ששקשבוואו העדים יתחייב לשלם, ונמצא שלא הועילה לו כפירתו - הרי הועילה בעתה, ושקמא לא יבואו העדים⁷² או יבואו ולא תתקיים עדותן⁷³, או יפסלו⁷⁴, ולפיכך חייב⁷⁵.

(69) ואין לו עליה שטר. (70) כשהעדים עדיין לא באו. (71) שימותו (שבועות לז:): או ילכו למדינת הים. (72) שיוכחשו, ולא ימצאו דבריהם מכוונים זה לזה. (73) ע"י קרבה שביניהם, או ע"י עבירה הפוסלתם לעדות, או שיוזמו. (74) שפטר עצמו בכפירתו מלשלם.

פרק תשיעי

(1) שבועת העדות, השבעת עדי קנס, העדים שנשבעו לכמה טובעים כאחד, נשבעו שיודעים להעיד ונמצאו שאינם יודעים.

א. התובע עדי להעיד לו עדות שיתחייב הנתבע בעדותו לכדה² לתן לתובע זה ממון³ המטלטלי⁴, וכפרו בעדותו ונשבעו⁵, בין שנשבעו בבית דין בין שנשבעו חוץ לבית דין⁶ - הרי אלו חייבין משום שבועת העדות, שהרי הפסידוהו ממון בכפירתם⁷. וכן אם השביעם התובע⁸ וכפרו בו⁹, אף על פי שלא נשבעו הן ולא ענו אמן אחר שבועתו¹⁰, בין שקפדו¹¹ - הרי אלו חייבין¹². והוא¹³ שישביעם בבית דין¹⁴.

(2) פרט למשביע עדי קנס, שאין הנתבע מתחייב בעדותם לבדה" אלא עדותם עם כפירתו היא המחייבת אותו, שהרי אם יודה בקנס לא תועיל עדותם לחייבו לשלם, כמבואר להלן ה"ד. וכן נתכוין רבינו להוציא המשביע שתי כתי עדים, שאם כפרה הראשונה, היא פטורה משבועת העדות, שהיא סומכת על עדות הכת השניה, ואפשר להוציא ממון בעדות הכת השניה, כמבואר בדברי רבינו לקמן פ"י, הט"ו. (3) פרט לשטרות שאין גופם ממון, ראה לעיל פ"ז, ה"ד. (4) פרט לקרקעות ועבדים, וכמבואר בסמוך ה"ג. (5) מפי עצמם, שאמרו: שבועה שאין אנו יודעים לך עדות (משנה,

יא. וכן אם אמר לו: אתה מכרתו לי ועדיין לא נתתי דמיו, אם תרצה קח דמיו או הרי שלך לפניך; או שאמר לו: אתה נתת לי בשכר מלאכה שאעשה לך, אם תרצה שאעשה לך או קחנו ולך; תועה בדרך מצאתיו ולא ידעתי שהוא שלך, עכשו שידעתי קחנו ולך; או שאמר: אחר פרתי רץ, והרי הוא לפניך; ונשבע על כל טענה מאלו - פטור משבועת הפקדון⁵⁷, שהרי לא פטר עצמו מכלום. וחיוב בשבועת ביטוי, שהרי נשבע על שקר.

(57) בבא קמא קה: שנאמר "וכחש בה (ויקרא ה, כב) - פרט למודה בעיקר" כלומר, שאינו כופר בעיקר התביעה.

יב. מי שהיה חייב ממון לשני שתפין, ותבעו אחד מהן, וכפר בו ונשבע - חייב בשבועת הפקדון⁵⁸, שהרי כפר ממון⁵⁹. תבעוהו שניהם, והודה בכלם⁶⁰ לאחד מהם ואמר: לא לויתי אלא מזה לבדו, ונשבע - פטור משבועת הפקדון⁶¹, שהרי לא פטר עצמו מכלום, אכל חייב בשבועת ביטוי.

(58) שבועות לו. ואעפ"י שמודה לשותף השני בחלקו המגיע לו, כמבואר שם. אולם בירושלמי שבועות פ"ה, ה"א אמרו: וכחש בעמיתו - פרט למכחש באחד מן השותפים. ומפרש הטעם שם, לפי ששנים שהפקידו כאחד וביקש האחד ליטול את שלו אין שומעים לו, שהנפקד יכול לומר לא נתחייבתי אלא לשניכם כאחד, נמצא שאין הודאתו מחייבתו לשלם, וממילא אין בשבועתו משום כפירת ממון, וכן הובא ירושלמי זה ברי"ף לשבועות פ"ה. וכבר כתב רבינו אפרים. הובא ברא"ש ובר"ן שם, שדברי ירושלמי אלה נדחים מסוגיית הבבלי בשבועות לו. שמתוכה משמע שהכופר לאחד מן השותפים ונשבע לשקר, חייב בשבועת הפקדון, וכנראה שזוהי דעת רבינו. (60) בכל סכום התביעה. (61) שבועות שם, וכחש בה - פרט למודה לאחד מן השותפים, וכאמור.

יג. וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר⁶², וכפר בה⁶³ ונשבע - פטור משבועת הפקדון; שהרי בשטר נשתעבד הקרקע⁶⁴, ונמצא זה כופר בקרקע⁶⁵. וכבר בארנו⁶⁶, שהכופר בקרקע - פטור משבועת הפקדון⁶⁷, וחיוב בשבועת ביטוי, שהרי נשבע על שקר⁶⁸.

(62) שיש למלוה שטר חוב על הלוה. (63) בהלוואה זו שיש עליה שטר. (64) שלא הלוה למלוה, ואפילו מכר הלוה הקרקעות לאחרים, הרי הם מושבעים למלוה, ויכול לטרפם מידי הלקוחות בשטר זה, שהוא קודם להם. (65) כאילו התובע תובעו קרקעו, וזה כופר בה. (66) לעיל פ"ז, ה"ב"ג. (67) וכן בשבועות לו: "אין מביאים קרבן על כפירת שעבוד קרקעות". וב"תורה תמימה" ויקרא ה, כב, מסביר: אם יש למלוה שטר חוב על הלוה, לא מפיו של הלוה אנו חיים בהודאתו וגם בכפירתו, שהשטר מעיד עליו, ואין כאן שבועה שיש עמה כפירת ממון, אלא כפירת דברים

(25) הנתבע. "וקרקעות הרי הם לפני בעליהם ובחזקתם" כלשון רבינו לעיל שם (שבועות לז:): כדעת רבי יוחנן, שהמשיב עדי קרקע - פטור. ורבי עקיבא היה דורש (שם לד.) "והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה, ה) - יש מאלה שהוא חייב, ויש מאלה שהוא פטור. הא כיצד? תבעו ממון - חייב, תבעו דבר אחר - פטור", ואפילו עדות המחייבת ממון, כגון עדי קרקע - פטור, כמבואר במסקנת הסוגיא שם ('קריית ספר').

ד. וכן המשיב עדי קנס²⁶ וכפרו - פטורין¹³ משבועת העדות. מפני שאם קנס הנתבע והודה בקנס - יפטור מלשלם ואף על פי שבאו העדים אחר פן והעידו²⁷, נמצאו העדים לא חייבו זה בעדותן לבדה, אלא עדותן עם פפירת הנתבע היא המחייבת אותן²⁸; והואיל ואם הודה - לא תועיל עדותן²⁹, אם כפרו בה ונשבעו - פטורין³⁰.

(26) שיעידו לו שפלוני טבח או מכר את שורו שגנבו ממנו, שחייב קנס על הטביחה והמכירה, כמבואר לעיל פ"ח ה"א, או שתעידו לי, שפלוני הוציא שם רע על בתי, ואמר: לא מצאתי לבתך בתולים, וחייב לשלם מאה שקלים קנס, ראה שבועות לג, ב. (27) כי הלכה היא (בבא קמא עה.) מודה בקנס ואח"כ באו עדים - פטור. (28) ובכתי' התימנים: אותו. והכוונה לנתבע. (29) בעוד שבדיני ממון, אם הודה בעצמו חייב לשלם, שהודאת בעל-דין כמאה עדים. (30) שבועות לה, א. כרבי יוחנן על פי רבי עקיבא, הדורש: "תבעו דבר אחר - פטור" (ראה לעיל אות כב) שהכוונה לעדי קנס. וראה שם לג, א שזוהי בעיה שלא נפשטה, וממילא אינם מביאים קרבן מספק.

ה. משיבכם אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני תשלומי כפל³¹ ותשלומי ארבעה וחמשה³², וכפרו - חייבין בשבועת העדות מפני הקרן שהוא ממוין³³, לא מפני הכפל שהוא קנס. וכן אם המשיבם שיעידו לו שאנס פלוני או פתה בתו³⁴, וכפרו - חייבין בשבועת העדות מפני הבשת והפגם³⁵, שאם הודה בהם הנתבע משלם, לא מפני הקנס³⁶. וכן כל פיוצא בזה³⁷.

(31) שגנב ממני איזה חפץ, והגנב משלם את הכפל, ככתוב (שמות כב, ג). (32) שגנב ממני שור, וטבחיו או מכרו, נמצא חייב לי חמשה בקר תחת השור, ובשה - ארבעה, ככתוב (שם כא, לז). (33) ואפילו היה הנתבע מודה בו - היה חייב, נמצא שהיה מתחייב בעדותם לבדה. (34) והרי הוא חייב לתת לו בושט ופגם, נוסף על הקנס של חמשים שקלים. (35) שיש להם תורת ממון (ראה לעיל פ"ה ה"ג, ובביאורנו), נמצא שהיה הנתבע מתחייב בעדותם לבדה. (36) חמשים שקלים הקצובים מן התורה לכל בת מישראל, בין בת מלכים בין בת הדיוטות - נוסף על בושט ופגם, כמבואר בביאורנו לעיל פ"ח, ה"ב. (37) משנה, שבועות לג, א. וכמבואר בגמרא שם. והשווה לעיל פ"ח, ה"ב.

ו. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שייכפרו

שבועות לא: (6) שם. והוא, שכפירתם תהיה בבית-דין, כמבואר בסמוך ה"ב. (7) שאילו העידו לו, היה הנתבע מתחייב לשלם לו. (8) שאמר להם: משיב אני עליכם, שתבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני ממון כך וכך. (9) שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות. (10) כי העונה אמן אחר השבעת אחרים, כמוציא שבועה מפיו, כמבואר לעיל פ"ב, ה"א. (11) בבית-דין. (12) בקרבן שבועת העדות, כמפורש לעיל פ"א, ה"ב. וכן משמעות הכתוב: ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה - כלומר, ששמעה שבועה מפיו אחרים - אם לא יגיד ונשא עונו, אפילו לא ענה אמן, אלא כפר ואמר: איני יודע לך עדות, ואין לי מה להגיד לך - חייב ('קריית ספר'). (13) ובלבד. (14) אמנם הנשבע מפיו עצמו או שענה אמן על השבועה, אינו צריך להשבע בבית-דין, וכמבואר במשנה שבועות ל, א. אבל אלו שהושבעו מפיו התובע ולא ענו אמן, אין קבלת שבועתם נקבעת אלא בשעת כפירתם, ומכיוון שהכפירה היא בבית-דין (שם), אף ההשבעה צריכה להיות בבית-דין, כי איך אפשר לומר שההשבעה תהיה בחוץ וקבלתה בבית-דין (רדב"ז כאן, ולקמן בה"י). וראה לקמן פ"ה ה"ז, ובביאורנו שם בשם ה'נודע ביהודה'.

ב. אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שייכפרו בעדותן בבית דין. בין שנשבעו¹⁵ או השביעין בבית דין, בין שנשבעו או השביעין חוץ לבית דין¹⁶, והפפירה¹⁷ בבית דין בלבד¹⁸. שנאמר: אם לא יגיד ונשא עונו - מקום שייגיד¹⁹ ויועיל הוא שאם לא יגיד שם יתחייב²⁰.

(15) מפיו עצמו. (16) וענו אמן אחר שבועתו. (17) בכת"י התימנים: הכפירה. (18) משנה, שבועות ל, א. וכדעת החכמים. (19) עדותו, ואין עדות מתקבלת אלא בבית-דין. (20) שבועות לב, א. וראה לקמן פ"ה ה"ז.

ג. תבען בעדות שאינה מחייבת ממוין²¹ או בעדות קרקעות²² או עבדים או שטרות, וכפרו ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאין חייבין אלא על פפירת עדות ממוין שדומה לפקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שפרטן הכתוב בפירשה²³, שהן מטלטלין שגופן ממוין²⁴, וכשיעידו לזה - יתן²⁵ זה.

(21) כגון שתבעם להעיד לו שהוא כהן או לוי. ראה לקמן פ"ה ה"ג, וכן אמרו (שם לג:): "מנין שאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון, נאמר כאן "ואאין" (או ראה או ידע), ונאמר להלן (בשבועת הפקדון) ואאין (או בתשומת יד, או בגזל, או עשק), מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון (כמפורש בפסוק) אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון". (22) המכוננת להחזיר קרקע לתובע. (23) ויקרא ה, כא. שהיא פרשת שבועת הפקדון, ושבועת העדות נלמדת ב'גזירה-שוה' משבועת הפקדון, נאמר כאן "כי תחטא", ונאמר להלן (בפקדון) "כי תחטא" להשוות זה לזה, וכמבואר במס' שבועות לה, א. (24) פרט לשטרות, אע"פ שמטלטלים מיד ליד - אין גופם ממון, וכמבואר לעיל פ"ז ה"ד, ועבדים - הושוו לקרקעות, כמבואר שם ובביאורנו.

22 אוֹתָם הַתּוֹבֵעַ וְיִשְׁבָּעִים אוֹ יִשְׁבָּעוּ⁴⁸. פִּיֶּצֶד? עֲמַד
23 בְּבֵית הַכִּנְסָה וְאָמַר: מִשְׁבָּעִי אֲנִי כָּל מִי שִׁידַע לִי
24 עֲדוֹת שִׁיבּוֹא וְיַעֲיֵד לִי, וְעָנֵנִי כָּלֵם אֲמֹן, וְעֲדִיו
25 בְּכָלֵלָם, וְאַחֵר כֶּף תָּבַע עֲדִיו וְכִפְרוּ בוֹ - הֲרִי אֱלוֹ
26 פְּטוּרִין מִשְׁבֻּעַת הָעֲדוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָחַד עֲדִיו
27 בְּשִׁבְעָה בִּפְנֵי עֲצָמָיו⁴⁹. אֲכָל אִם אָמַר: מִשְׁבָּעִי אֲנִי
28 כָּל הָעוֹמְדִים כָּאֵן שָׂאֵם יִדְעוּ לִי עֲדוֹת שִׁיבּוֹאוּ
29 וְיַעֲיֵדוּ לִי, וְהָיוּ עֲדִיו בְּכָלֵלָם, וְכִפְרוּ - הֲרִי אֱלוֹ
30 חֲבִיבִין בְּשִׁבְעַת הָעֲדוֹת, שֶׁהָרִי יַחְדָּם כְּכָלֵל אַחֲרֵיהֶם⁵⁰.

47 יקצה ויתכוין להם. (48 מפי עצמם. (49 שם לה, א.
והתורה אמרה: "והוא עד", משמע עד ידוע ומיוחד. וכתב
הר"ן שם: משום שזה העומד בבית הכנסת ואומר: משביע
אני עליכם אם אתם יודעים לי עדות וכו', מהסתם אינו
משביע את כולם, שהרי יודע הוא, שיש ביניהם מי שאינו
יודע לו עדות, נמצא שהוא כולל את המושבעים בתוך
הבלתי מושבעים, ואין כאן יחוד. (50 הואיל ופירש
שמשביע את כולם, חלה שבועה על כולם, ויש כאן יחוד
עדים לכל הנמצאים בבית ללא שיור. ומכאן אתה למד,
שיכול אדם להשביע את חבריו מספק, אם יודע לו עדות,
כשם שאתה אומר שהשבועה חלה על כל העומדים, אע"פ
שאינו יודע אם יודעים לו עדות אם לא (ר"ן שם).

31 י. וכן אם אמר לעדים: בואו והעידו לי שיש לי
32 מנה ביד פלוני, ואחר כך עמד בבית הכנסת
33 והשביע כל מי שידע לו עדות יבוא ויעיד, ולא
34 באו ולא העידו - הרי אלו חביבין, שהרי תבען
35 תחלה⁵¹. והוא שיהיו אז⁵² בבית הכנסת, ויהיה שם
36 בית דין⁵³. אכל אם לא היו בפני בית דין: אם ענו
37 אמן - חביבין בשבועת העדות⁵⁴ כשיכפרו בעדותן
38 בבית דין⁵⁵; ואם לא ענו אמן - אינן חביבין⁵⁶.

51 ויחד אותם, וזה עדיף מהמשביע את כל העומדים
בבית הכנסת שבהלכה הקודמת, שלא ייחדם מעולם בפני
עצמם, ואילו כאן ייחדם בשעת תביעתו (רדב"ז).
52 בשעת ההשבעה. (53 הואיל ולא נשבעו מפי עצמם,
ולא ענו אמן אחרי השבועה, צריך שישביעם בבית-דין
ויכפרו לפני בית-דין, כמבואר לעיל ה"א. שאי אפשר
שהשבועה תהיה בחוץ, וקבלתה (זוהי כפירתם) תהיה בפני
בית-דין. (54 שהעונה אמן כמוציא שבועה מפיו,
והשבועה מפי עצמם מועילה אפילו מחוץ לבית-דין (משנה
שם ל.). (55 שהכפירה בבית-דין בלבד, כמבואר לעיל
ה"ב. (56 אפילו כשכפרו בבית-דין, הואיל ולא הושבעו
בבית-דין. כיון שאין כאן קבלת שבועה אלא ע"י כפירתם,
אינו בדין שהשבועה תהיה בחוץ וקבלתה בפני בית-דין.
ולדעת הראב"ד אין ההקפדה אלא שהכפירה תהיה בבית-
דין, אבל השבועה אינה מחוייבת בבית-דין, אפילו כשלא
ענו אמן. השווה לקמן פ"י, הי"ז.

יא. אחד המשביע עדיו בשבועה⁵⁷, או שאמר להן:
מצוה אני עליכם בשבועה, אוסרכם אני בשבועה -

1 וישבעו אחר תביעת בעל דין עצמו או שלוחו⁵⁸;
2 אכל אם קדמו ונשבעו קדם שיתבעם - פטורין
3 משבועת העדות.

38 שהוא מורשה לקבל את הכסף מידי הנתבע, אחרי
שהעדים יעידו עדותם. ראה לעיל פ"ז, ה"ו. ובשבועות לג,
ב: "בבא בהרשאה", אבל שליח להשביע העדים ואינו
מורשה לקבלת הכסף מידי הנתבע אינו יכול להשביע את
העדים, וכן הם דברי רבינו בפירוש המשנה (שבועות פ"ה,
מ"ז) "לפי שמעיקרי הדין ג"כ, שהעדים כשמשביעים
המורשה וכפרו חייבים" (מעשה רוקח). והטעם, מבואר
בסמוך בהלכה הבאה.

4 ז. פיצד? ראו התובע הולך אחריהן, אמרו לו: למה
5 אתה בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לך עדות
6 - הרי אלו פטורין משבועת העדות⁵⁹; מפני שלא
7 תבען התובע, אלא הם קדמו ונשבעו בתביעת
8 עצמן⁶⁰. וכן אם השביעם הנתבע: שאם תדעו לזה
9 שתובע אותי⁶¹ עדות שתבוא ותעידו לו, וכפרו -
10 הרי אלו פטורין משבועת העדות, עד שישביעם
11 התובע⁶². ואין צריך לומר, אם השביעם שייבואו
12 ויעידו שיש לפלוני ביד פלוני ממון, וכפרו - שהן
13 פטורין; שאין זה התובע בעל דין עצמו⁶³. וכן אם
14 קדמה שבועה לעדות⁶⁴ - הרי אלו פטורין משבועת
15 העדות; שנאמר: ושמעה קול אלה והוא עד⁶⁵ -
16 שקדמה עדות לשבועה, לא שקדמה שבועה לעדות.

39 שבועות לא, ב. (40 והתורה אמרה (ויקרא ה, א) "אם
לוא יגיד ונשא עונו", "לולא יגיד" שמשמעו הוא חובעם
תחילה להגיד, והם מסרבים להגיד אלא כופרים ('קרית
ספר'). וראה להלן אות לט. (41 ובכת"י התימנים: אותי.
(42 שבועות לה, א. שנאמר: "אם לוא יגיד" (מלא, לדרוש
בו, לולא) אם לו (לתובע) לא יגיד - ונשא עונו, ואם
לאחר לא יגיד - פטור. ולשון רבינו בפירושו למשנה שם:
"אמר יתברך אם לוא יגיד. . . בוי"ו ואל"ף, ולמדנו מפי
השמועה שזה לעורר על שני הענינים הקנין והשלילה. . .
אם לו לא יגיד ונשא עונו. . . אבל לנתבע אם לא יגיד
לפטור אותו - פטור". מפרש רבינו לשון המשנה שם:
"שאם אתם יודעים לו עדות" הכוונה לנתבע ולטובתו.
(43 שבועות לג, ב. והרי הדברים קל-וחומר, אם הנתבע
שהוא שייך לעדות זו, אינו יכול לחייבם, זה - שאין לו כל
שייכות לתביעה, אינו דין שאינו מחייבם (רדב"ז).
(44 לדיעת העדות. (45 שהיה עד באותה שעה, ולא
שיהיה אח"כ (שבועות לה. וברש"י).

17 ח. פיצד? משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות
18 שתבואו ותעידוני, ואמרו אמן, וידעו לו עדות אחר
19 כן, ותבעם להעיד וכפרו בו - הרי אלו פטורין
20 משבועת העדות⁶⁶.

46 שם.

21 ט. אין העדים חביבים בשבועת העדות עד שייחד⁶⁷

70) שבועות מט, ב. לענין הפטורים משבועת השומרים שחייבים בשבועת ביטוי, והוא הדין לפטורים משבועת העדות (כסף-משנה). והשווה לעיל פ"ז, ה"ב-ג. ובכת"י התימנים, הנוסח: "כל מקום שאמרנו פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת ביטוי, הוא שנשבע" וכו'. 71) שהוא כמוציא שבועה מפיו. 72) אבל אם הושבעו מפי אחרים וכפרו ולא ענו אמן, אינם חייבים בשבועת ביטוי, שהרי לא נשבעו כלל, וראה לקמן פ"י בסוף הי"ז. 73) מלקות. 74) שאם נשבע לשקר במזיד - לוקה. לעיל פ"א, ה"ג. 75) קרבן עולה ויורד. 76) בשבועת העדות. 77) שבועות לא, ב: "בכולם נאמר ונעלם, וכאן (בשבועת העדות) לא נאמר ונעלם - לחייב על המזיד כשוגג". 78) משום שבועת ביטוי במזיד, נוסף על קרבנו משום שבועת העדות. 79) ולא נאמר "באחת מאלה". 80) באחד (שבועות כה:). והרי זה כמו שאמרנו (כתובות לב:): "כדי רשעתו - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות" (תורה תמימה) ויקרא ה, ה). ורש"י בשבועות לו, א - מסביר, שאין לחייב מלקות בשבועת העדות, שאין בה התראה ודאית, כי מי יודע שהם יודעים לו עדות, ויוכל להתרות בהם. וב'תוספות' שם נמקו: משום שאי-אפשר לידע אם הם מזידים, שיכולים לומר שכחנו. וכן ברא"ש שם פ"ד, אות יט.

טו. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד⁸¹ גזל ואבדה, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות⁸² - אינן חייבין אלא אחת⁸³. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד גזל ואבדה - חייבין על כל אחת ואחת⁸⁴.

81) הלוואה. 82) בכל אלה שהזכרת. 83) קרבן אחד, שאין זו אלא שבועה אחת הכוללת את כל התביעות כאחד. 84) משנה, שבועות לג, א. הואיל ופרטו כל תביעה בפני עצמה, הרי הם כאילו נשבעו שבועה מיוחדת על כל תביעה ותביעה, השווה לעיל פ"ז, הי"ב.

טז. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני חטים ושעורים וקסמין⁸⁵, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות - אינן חייבין אלא אחת⁸⁶. שבועה שאין אנו יודעים לך עדות שיש לך ביד פלוני חטים ושעורים וקסמין - חייבין על כל אחת ואחת⁸⁷.

85) מפורשת לעיל פ"ד, ה"ז. 86) משנה, שם. בהלכה הקודמת מדובר על מין אחד ותביעות חלוקות, ובנידון שלפנינו ידובר על תביעה אחת, פקדון או תשומת יד, ויש בה מינים נפרדים. 87) שם, הואיל וביטאו בשפתיהם כל מין בפני עצמו, הריהם כאילו נשבעו שבועה מיוחדת על כל מין ומין. וראה לעיל פ"ז, הי"ג.

יז. וכן אם תבעו אותן רבים להעיד להם, ואמרו: שבועה שאין אנו יודעין לכם עדות - אינן חייבין

1 הרי אלו חייבין⁵⁸. והוא שישביעם בשם⁵⁹ או בכנוי⁶⁰ מן הכנויים⁶⁰, כמו שבארנו⁶¹.

57) שאומר: משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו וכו'. 58) משנה, שם לה, א. 59) בהזכרת השם מן השמות המיוחדים, כגון ה', אלקים, שדי, צבאות, כלשון רבינו בפירושו למשנה שם. 60) כגון "חנוך" או "רחום" או במי ששמו "אריך אפים". 61) לעיל פ"ב, ה"ב. ושם ה"ד מוסיף רבינו: "אמר שבועה ולא הזכיר שם . . . הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו, אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן . . . עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי".

3 יב. ואין העדים חייבין עד שישביעם בלשון שהם מכירין אותה⁶².

62) סוטה לג, א. "שנאמר (ויקרא ה, א) "ושמעה קול אלה", ולא נאמר: והשביעה באלה, רש"י) - בכל לשון שהיא שומעת". וראה לעיל פ"ז, ה"ז.

5 יג. הגה למדת, שאין העדים חייבין בשבועת העדות אלא על פי עשרה דברים, ואלו הן: שיתבעם התובע⁶³. ושתהיה עדות ממוין⁶⁴. ושהיה ממוין המטלטל⁶⁵. ושתהיה התביעה לשלם בעדותו לבד⁶⁶ אם העידו. ושיקפדו אחר שתבען התובע⁶⁷. ושיקפדו בבית דין. ושתהיה שם שבועה בשם או בכנוי. ושתקדם ידיעת העדות לשבועה⁶⁸. ושתהיה עדיו בעת השבועה או בעת התביעה⁶⁹. ושתהיה השבועה בלשון שהן מכירין אותה.

63) פרט להשביעם אחר שיעידו אם יש לפלוני ביד פלוני ממוין, שאין זה התובע בעל-דין עצמו, לעיל ה"ז. 64) פרט אם תבעם להעיד לו שהוא כהן או לוי, לקמן פ"י ה"ג. 65) פרט לקרקעות ועבדים. ושטרות שאין גופם ממוין, לעיל ה"ג. 66) ובכת"י התימנים: לבדה, פרט לעדי קנס, שעדותם עם כפירת הנתבע היא המחייבתו, לעיל ה"ד. 67) פרט אם קדמו ונשבעו קודם שיתבעם, לעיל ה"ז. 68) לעיל ה"ז. 69) אע"פ שלא יחדם בעת השבועה, לעיל ה"י, "שהרי תבעם תחילה".

14 יד. כל מקום שאמרנו פטור - פטור משבועת העדות, אבל חייב בשבועת פטור⁷⁰. והוא שנשבע או שענה אמן⁷¹ אם השביעו אחר, שהרי נשבע על שקר⁷². אבל המחייב בשבועת העדות, אף על פי שהוא נשבע על שקר ואף על פי שהוא מזיד - אינו חייב⁷³ משום שבועת פטור⁷⁴, אלא משום שבועת העדות בלבד⁷⁵. שהרי כתוב הוציא שבועת העדות מכלל שבועת פטור לחייב⁷⁶ המזיד בה בשוגג בקרבן⁷⁷ אבל לא במלקות⁷⁸; שנאמר: לאחת⁷⁹ מאלה - במין אחד ממניי שבועות אתה מחייב הנשבע, ואי אתה מחייבו בשני מינין עד שיהיה חייב בדין שבועת העדות ובדין שבועת פטור⁸⁰.

(2) לעדות. כגון גזלן שהוא פסול מן התורה להעיד, וכן כל מי שעבר עבירה, שחייבים עליה מלקות מן התורה, נקרא רשע ופסול להעיד. (3) לתובע, או לנתבע, וקרוב פסול לעדות. שנאמר "לא יומתו אבות על בנים" - בעדות בנים. והוא הדין לשאר קרובים. (4) מדברי חכמים. שעבר עבירה, שהחייב שבה הוא רק מדרבנן, כגון שאכל בשר עוף בחלב או חילל יום טוב שני של גלויות. וכן המשחקים בקובייה או מפריחי יונים שאין להם אומנות אחרת אלא זו, הרי הם גזלנים מדבריהם ופסולים להעיד, שנקראים עדי חמס. (5) מן התורה, שנאמר "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדין ודרך ביזיון הוא לו. וכן נראה מדברי רבינו בהלכות מלכים פרק ג, הלכה ז, שכתב: "מלכי בית דוד, דנים אותם ומעידים עליהם" ואילו: "הם מעידים" לא כתב, כי כאמור, אינם ראויים להעיד. (6) שהם לא ראו בעצמם, אלא שמעו עדות זו מפי עדים אחרים, וממילא אינם כשרים להעיד. (7) והתורה אמרה: "אם לא יגיד ונשא עונו" - בראויים להגדה הכתוב מדבר. ואף על פי שפסולי עדות מדבריהם, כשרים מן התורה להעיד, - הואיל וסוף-סוף אם יעידו לא נקבל עדותם, אין אלו ראויים להגדה.

20 ב. משפיע אני עליכם שתבואו ותעידו לי שאמר
21 איש פלוני שיתן לי מאתים זוז ולא נתן, וכפרי -
22 הרי אלו פטורין משבועת העדות; שאם העידו
23 בדבר זה - לא יתחייב הנתבע ממון באמירתו.⁸ וכן
24 כל פיוצא בזה.

(8) שהיה יכול לומר חזורני בי, וכתב התוספות יום טוב שם: "ואפילו הוא עני אין המבטיח חייב ליתן לו, אלא מטעם נדר, ונמצא שאין עליו חיוב ממון בשום צד, שאין בית דין יורדים לנכסיו אם אינו רוצה לקיים נדרו". וכו'.

25 ג. תבען להעיד לו שהוא כהן או לוי או שאינו בן
26 גרושה⁹ או בן חלוצה¹⁰, וכפרי ונשבעו - פטורין
27 משבועת העדות, שאין פאן עדות ממון¹¹.

(9) וכשר לכהונה, כי הניולד מגרושה לכהן הוא חלל ופסול לכהונה. (10) שלא חלצה אמו ליבמה, והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים וזרעה מכהן חללים מדבריהם. (11) ואין חייבים על שבועת העדות אלא כשיש בה כפירת ממון.

28 ד. תבען שיעידו לו שחבל בו בנו¹², ושהדליק
29 פלוני גדישו בשבת¹³, ושאנס פלוני או פתה בתו
30 המאנסה¹⁴, וכפרי ונשבעו - פטורין משבועת
31 העדות; שאם העידו עדות זו - יתחייב הנתבע מיתת
32 בית דין, ואינו חייב תשלומין¹⁵, כמו שבארנו
33 בהלכות נערה. וכן כל פיוצא בזה¹⁶.

(12) עשה בו חבורה וחייב הבן מיתת חנק. (13) וחייב סקילה משום מבעיר בשבת, שהיא מלאכה גמורה. (14) והבא על נערה המאורסה חייב סקילה. (15) דמי חבלה, או הבערת הגדיש, או קנס ובושת ופגם באונס או מפתה, שהלכה היא: "אין אדם מת ומשלם". (16) שחבל

1 אלא אחת⁸⁸. לא לך ולא לך חבין על כל
2 אחת ואחת, בדרך שבארנו בשבועות הפקדון⁸⁹.

(88) אין כאן אלא שבועה אחת כוללת ומכוונת לכולם כאחד. (89) לעיל פ"ז, הי"ד. וכל-שכן כשאמרו לא לך, לא לך, בלי וי"ו המחברת, כמבואר שם בביאורנו. ומקור דברי רבינו ב'תורת כהנים' פרשת ויקרא, על הפסוק: כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה, ה). וראה בשבועות לח, א: "תני רבי חייא, הרי כאן חמש עשרה חטאות" שהכוונה לשבועת העדות, שיש בה קרבן חטאת ('תוספות' שם), ותבעו אותם חמשה אנשים.

3 יח. הנשבע לחברו שהוא יודע לו עדות, ונמצא
4 שאינו יודע לו עדות - הרי זה פטור, ואין פאן לא
5 שבועת העדות ולא שבועת פטוי. מפני ששבועת
6 פטוי אינה אלא בדבר שיש בו לאו והי⁹⁰, ואם
7 יאמר: שבועה שאני יודע לך עדות⁹¹ - אין זה
8 שבועת פטוי אלא שבועת העדות⁹²; הואיל ולא זה
9 שיש בה⁹³ אינה שבועת פטוי, כך הן שפה, שהוא
10 הנשבע שיודע לו עדות⁹⁴, אינו שבועת פטוי⁹⁵.

(90) ככתוב (ויקרא ה, ד) "להרע או להטיב", דבר והיפוכו, וכמבואר לעיל פ"ה, ה"א, ובביאורנו שם אות ב. (91) ונמצא שהוא יודע. (92) שהתורה לא חייבתו משום שבועת ביטוי להתחייב בה חוץ לבית-דין אלא משום שבועת העדות, ואינה אלא כשכפר בבית-דין וראוי להעיד, ובדבר שיש בו ממון (שבועות כה: וברש"י). (93) השלילה שבשבועה זו, שנשבע שאינו יודע לו עדות. (94) ונמצא שאינו יודע. (95) ונמצא פטור מכלום.

11 יט. דבר פטור הוא, שהנשבע לחברו שהעיד לו
12 והוא לא העיד, או שלא העיד לו והוא העיד - הרי
13 זה חייב משום שבועת פטוי⁹⁶, ואין פאן שבועת
14 עדות כלל⁹⁷.

(96) שבועות שם, שהרי ישנה בהן ולא, ואע"פ שאינה בלהבא (= בעתיד), שהרי אינו יכול להשבע שלא יעיד לו עדות, אם ידע שזוהי שבועת שוא, וכמבואר לעיל פ"ה, הט"ו - אין אנו מקפידים בשבועת ביטוי שתהא גם בלהבא, כמבואר שם ה"א. וכדעת רב בשבועות שם. (97) שאינה אלא בלהבא: משביעני עליכם שתבואו ותעידוני.

יום ש"ק כ"ה אדר א' ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) שבועת העדות על דבר שאין בו חיוב ממון, על דבר שיש בו הפסד ממון וחייב מיתה, עד אחד מתי יתחייב בשבועת העדות.

15 א. היו עדיו או אחד מהן פסול² או קרוב³, ואפלו
16 מפסולי עדות של דבריהם⁴, או שהיה המלך אחד
17 מעדיו, שאינו ראוי להעיד⁵, או שהיה עד מפי עד⁶,
18 וכפרי ונשבעו - פטורין משבועת העדות; שאילו
19 (הודו) העידו - לא היו מחייבין בעדותן ממון⁷.

25 - הִיָּה הַנִּתְבַּע הִזָּה מְשַׁלֵּם מִמּוֹן בְּעֵדוּתוֹ, כְּמוֹ
26 שִׁתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת טוֹעֵן²⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה²⁷.

(24) להישבע לשקר, או שהיו פסולים לעדות משום עבירה, הרי הם חשודים על השבועה. (25) מאה זוז. (26) פרק ב, הלכה ד "תקנת חכמים היא, שכל המחוייב שבועה ... אם היה חשוד, הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען, היו שניהם חשודים חזרה שבועה למחוייב לה, שהוא הנתבע, ומתוך שאינו יכול להישבע משלם". (27) מעשה, באחד שחטף לשון כסף מחבירו בפני עד אחד, ואמר: כן, חטפתי אבל שלי חטפתי, ואמר ר' אבא: הרי זה מחוייב להישבע ואינו יכול להישבע ומשלם. נמצא המשביע עד אחד כזה שיבוא ויעיד, שראה פלוני חוטף, הרי זה עד המחייב ממון בעדותו, ויתחייב משום שבועת העדות.

27 יא. האשה שהשביעה עד אחד שיעיד לה במיתת
28 בעלה, וכפר - חייב בשבועת העדות; שאלו העיד -
29 היתה נשאת ונוטלת כתבתה²⁸.

(28) מיורשי בעלה. כי הלכה היא, כל אשה המותרת להינשא אחרי מות בעלה הראשון נוטלת כתובתה מיורשיו, ואפילו כשנישאת על פי עד אחד היודע במיתת בעלה.

30 יב. במה דברים אמורים? כשהיה לה לגבות
31 כתבתה מן המטלטלין³⁰; אבל אם אין לה לגבות
32 כתבתה אלא מן הקרקע³¹ - הרי זה פטור משבועת
33 העדות³². וכן אם היו שנים³³. שהמשביע עדי קרקע
34 - פטורין, כמו שבארנו.

(29) שהעד הכופר במיתת בעלה, הפסידה כתובתה וחייב בשבועת העדות. (30) כגון, שתפסה מטלטלין בחיי בעלה ומחזיקה בהם. ואילו העיד לה זה, הייתה מעכבתם בכתובתה. ואם לא תפסתם בחיי הבעל, אין מטלטלי היתומים משועבדים לכתובתה - מדין התלמוד, ואין תפיסתה מועילה לה. (31) המשועבדת לכתובתה. (32) שאין דין שבועת העדות נוהג בעדות קרקע. (33) אפילו כשהיו שני עדים.

35 יג. השביע עדיו בבית דין וכפרו שניהם פאחת,
36 כגון שהתחיל השני לכפר בתוך פדי דבורו של
37 חברו - שניהם חייבין בשבועת העדות, וכל אחד
38 ואחד מביא חטאתו³⁴ על שבועתו. כפר הראשון,
39 ושהה העד השני יותר מפדי דבורו ואחר כך כפר -
40 הראשון חייב בשבועת העדות, והשני פטור
41 משבועת העדות; שאלו הודה זה השני - לא היתה
42 עדותו מחייבת ממון³⁵.

(34) קרבן חטאת, והוא קרבן עולה ויורד. (35) ואף על פי שעד אחד מחייב את הנתבע שבועה, ושמא לא יישבע וישלם, כבר הורה רבינו שדבר הגורם לממון אינו כממון.

43 יד. הודה אחד וכפר אחד - הכופר חייב, בין שפפר
44 בתחלה בין שפפר בסוף³⁶. כפרו שניהם פאחד,

בו חברו בשבת, שחייב סקילה משום חובל חבורה בשבת. וסובר רבינו, שמה ששינונו שם במשנה: "שאנס פלוני את בתו" (של פלוני) הכוונה לבת מאורסה, שהבא עליה בסקילה, אולם בפירושו למשנה שם מפרש אחרת, שאנס פלוני את בתו של פלוני, ואינו יכול להשביעם בשביל זולתו, שאין הוא התובע, והרי זה כמשביעם להעיד "שיש לפלוני ביד פלוני ממון, שהם פטורים, שאין זה התובע, בעל דין עצמו".

1 ה. היה עד אחד וכפר והשביעו - פטור משבועת
2 העדות, שאין עדות עד אחד מחייבת ממון¹⁷.

(17) אלא שבועה בלבד. ואף על פי שעדות זו גורמת לו ממון, שאם לא יישבע הנתבע יתחייב לשלם לתובע (ורוב בני אדם אינם נשבעים לשקר - והיה משלם). - דבר שגורם לממון אינו כממון, שהרי אפשר שיישבע הנתבע ולא ישלם.

3 ו. תבע את שני עדיו שיעידו לו שזנתה אשתו,
4 וכפרו ונשבעו - הרי אלו חייבין בשבועת העדות;
5 שאלו העידו - היו מפסידין לה כתבתה¹⁸ ופטור זה
6 שיתבען, והרי כפרו בעדות ממון.

(18) שהאשה שזנתה תחת בעלה אין לה כתובה.

7 ז. תבע עדי קנוי¹⁹ או עדי סתירה²⁰ וכפרו ונשבעו
8 - פטורין משבועת העדות; שאלו העידו - אין חייב
9 ממון באן, אלא להשקותה בלבד. ואף על פי
10 שעדות זו גורמת לה שתפסיד כתבתה אם לא
11 תשתה²¹ - דבר שגורם לממון אינו כממון, שהרי
12 אפשר שתשתה²² ולא תשבור²³ כתבתה.

(19) שהתרה לאשתו בפניהם שאל תיסתר עם איש פלוני. קינוי - מלשון הכתוב "וקנא את אשתו" ואין קינוי אלא לשון התראה. (20) שראוה נסתרת עם אותו פלוני, שאסר לה להסתתר עמו, והרי היא אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויברק הדבר. (21) שאם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופים אותה לשותות אלא תצא בלא כתובה. (22) ותימצא טהורה. (23) תפסיד.

13 ח. הרי שקנא לאשתו ונסתרה בעדים, וזנתה בעד
14 אחד אחר הקנוי והסתירה, והשביע עד זה שייבוא
15 ויעיד, וכפר - חייב בשבועת העדות; שאף על פי
16 שהוא עד אחד, אלו העיד עדות זו - היתה יוצאה
17 בלא כתבה, כמו שבארנו בהלכות סוטה.

18 ט. וכן כל עד אחד שמחייב ממון בעדותו, אם כפר
19 ונשבע או שהשביעו בבית דין וכפר - חייב משום
20 שבועת העדות.

21 י. כיצד? כגון שהיה התובע והנתבע חשודין על
22 השבועה²⁴, שאין משביעין אותם, והשביע לעד
23 אחד שייבוא ויעיד לו שיש לו ביד זה מנה²⁵, וכפר
24 - הרי זה חייב משום שבועת העדות; שאלו העיד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ה אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(45) שאמרו לו: אין אנו יודעים לך עדות. (46) משיבני עליכם אם אמת מה שאמרתם. (47) שזוהי קבלת שבועה, אבל אם שתקו אחר השבועה, אין כאן קבלת שבועה. (48) "הכפירה בבית דין בלבד, שנאמר, אם לא יגיד ... מקום שיגיד ויועיל הוא, שאם לא יגיד שם יתחייב". (49) שהכפירה מכוונת כלפי כל השבועות שקדמו לה.

יז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁵⁰ בַּשָּׁעֲנוֹ אֲמֵן; אָבֵל אִם לֹא עָנוּ אֲמֵן אֶלָּא כִּפְרוּ עַל כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה ⁵¹, הוֹאִיל וְלֹא הוֹצִיאוּ שְׁבוּעָה מִפִּיהֶם וְלֹא עָנוּ אֲמֵן ⁵² - הָרִי אֵלֶּי פְּטוּרִים, עַד שִׁשְׁבָּעִים בְּבֵית דִּין וְיִכְפְּרוּ ⁵³ בּוֹ שָׁם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ ⁵⁴.

(50) שהשבעתם חוץ לבית דין מחייבתם קרבן. (51) שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות. (52) שהוא כמוציא שבועה מפיו. (53) והראב"ד חולק ואומר: "טעות גדולה נכנסה בו" שלא מצאנו בכל המשנה שתהא שבועת העדות דווקא בבית דין, ולא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא בכפירת העדות אם צריכה להיות בבית דין בלבד אבל השבועה הכול מודים, שהיא מחייבת אפילו חוץ לבית דין. וב"נודע ביהודה" ליוורה דעה סימן סו מסביר את דעת רבינו בזה, היות ושבועה בעל כורחו אינה חלה, ואף שאין הנשבע צריך לענות אמן, בכל זאת עליו להוכיח, שהוא מקבל השבועה. הוכחה זו מתבטאת בהשיבו: איני יודע לך עדות. ואם השביעו חוץ לבית דין וכפר בבית דין ואמר איני יודע לך עדות, מה היא הראיה, שעל השבועה הוא משיב, שמא לא קיבל שבועתו כלל, ואף אם השיבו כך חוץ לבית דין, תשובה שמחוץ לבית דין אינה כלום, שהרי הכפירה אינה אלא בבית דין, לפיכך צריך שגם ההשבעה תהיה בבית דין, ואז אם יכפור בבית דין תתפרש כפירתו כקבלת השבועה מרצון. כל זה כשלא ענה אמן, אבל אם ענה אמן, הרי זה כנשבע מעצמו, שאם ידע עדות שיעיד לו, וכשבא וכפר לפני בית דין - במקום ההגדה - עובר על שבועתו שמחוץ לבית דין.

יח. הַשְּׁבִיעֵן בְּבֵית דִּין וְכִפְרוּ ⁵⁴, וְחָזַר וְהִשְׁבִּיעַן אַרְבַּע וְחֲמִשׁ פְּעָמִים וְהָן כּוֹפְרִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בֵּין חוּץ לְבֵית דִּין בֵּין בְּפָנֵי בֵּית דִּין, וְאֶפְלוּ עָנוּ אֲמֵן אוֹ נִשְׁבְּעוּ מִפִּי עֶצְמָן פֶּעַם אַחֵר פֶּעַם - אֵינָן חִיבִין מִשּׁוֹם שְׁבוּעַת הָעֵדוּת אֶלָּא אַחַת; מִפְּנֵי שֶׁאַחֵר שִׁכְפְּרוּ בְּבֵית דִּין, אִם חָזְרוּ וְהִדּוּ - אֵין עֵדוּתָן מוֹעֵלָת כָּלוּם ⁵⁵.

(54) בבית דין. (55) מכיוון שהגידו (אין אנו יודעים לך) בבית דין, שוב אינם חוזרים ומגידים, וממילא נשארו כל השבועות שאחר הכפירה לבטלה, כמבואר בסמוך. אבל כשכפרו חוץ לבית דין, עדיין הם ראויים להעיד ולהגיד בבית דין שידעו לו עדות, כי ההגדה שמחוץ לבית דין אינה מועילה כלום.

יט. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁכָּל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אַחֵר שִׁכְפְּרוּ בְּבֵית דִּין - הֵן עַל כְּפִירַת עֵדוּת שֶׁאֵינָה

1 וְקִדְּםָהּ הָאֶחָד וְהוֹדָה בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר - הָרִי זֶה
2 פְּטוּר ³⁷, וְהָעוֹמֵד בְּכִפְיָתוֹ חֵיב בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת ³⁸.

(36) שאילו היה מודה היה מחייב הנתבע לשלם, נמצא הפסידו ממון בכפירתו. ואפילו כפר לאחר כדי דיבורו של העד הראשון, חייב. שהרי אילו הודה הייתה עדותו מחייבת ממון. (37) ואפילו בתוך כדי דיבורו של חבירו. (38) ואפילו יודה לאחר כפירתו לא ייפטר אלא קודם שנשבע, אבל לאחר שבועתו אם יודה לאחר כדי דיבור - חייב.

3 טו. הַשְּׁבִיעַ שְׁתֵּי פְתִי ³⁹ עֲדִים וְשְׁתֵּיהֶן רְאוּיֹת
4 לְהָעִיד ⁴⁰, וְכִפְרָה פַת רֵאשׁוֹנָה וְאַחֵר כֶּף כִּפְרָה פַת
5 שְׁנֵיהֶם - הָרֵאשׁוֹנָה פְּטוּרָה מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; מִפְּנֵי
6 שֶׁהֵן סְמוּכִין עַל עֵדוּת שְׁנֵיהֶם, וְאֶפְשָׁר לְהוֹצִיא
7 הַמִּמּוֹן בְּעֵדוּת הַפַּת הָאַחֶרֶת, וְנִמְצָא זֶה הַנִּתְבַּע
8 אֵינוֹ חֵיב לְשֵׁלֶם בְּעֵדוּת אֵלֶּי שִׁכְפְּרוּ לְבָדָה. הֵיתָה
9 הַפַּת הַשְּׁנֵיהֶם קְרוֹבִין לְתוֹבֵעַ אוֹ לְנִתְבַּע
10 בְּנִשְׁוֹתֵיהֶן ⁴¹, וְהָרִי הֵן גּוֹסְסוֹת ⁴² - אִף הָרֵאשׁוֹנָה
11 חִיבָת; שֶׁהָרִי הַשְּׁנֵיהֶם בָּעֵת כְּפִירַת הָרֵאשׁוֹנָה לֹא
12 הֵיתָה רְאוּיָה לְהָעִיד, וְאִף עַל פִּי שִׁכְפְּמָהֶרָה יֵהִי
13 רְאוּיִין כְּשִׁימּוֹתוֹ אֵלֶּי הַגּוֹסְסוֹת ⁴³. וְאִם כִּפְרָה
14 הַשְּׁנֵיהֶם אַחֲרֵי שִׁמּוֹתוֹ נִשְׁוֹתֵיהֶן - חִיבִין בְּשְׁבוּעַת
15 הָעֵדוּת ⁴⁴.

(39) זוגות. (40) שאינם קרובים ולא פסולים לעדות. (41) שהיו נשותיהם אחיות זו לזו. (42) חולות אנושות ונוטות למות. ועניין גוסס, שהקרב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה. (43) ורוב גוססים למיתה, ובייחוד כששתיהן גוססות, ואפילו רק אחת מהן תמות תיפסק קריבתם ויוכשרו להעיד, בכל זאת, הגוסס - דינו כחי לכל דבר. וראוי להעיר, שרש"י שם מפרש, שהעדים היו קרובים זה לזה בנשותיהם, ואילו רבינו מפרש, שהיו קרובים לתובע ולנתבע בנשותיהם. כיוון רבינו לומר, ששני העדים היו קרובים, אחד לתובע ואחד לנתבע, ולפיכך אומרת הסוגייה שם, ששתיהן גוססות, כי אם רק אחת תמות יוכשר עד אחד, ועדיין יישאר העד השני קרוב, ואין עד אחד מחייב ממון, אבל כששתיהן ימותו גם מצד התובע וגם מצד הנתבע, יתרחקו שניהם ויוכשרו להעיד. (44) ומדובר שכשראו העדות היו רחוקים, באופן שהייתה התחלת העדות (בשעת ראייה) וסופה (בשעת ההגדה) בכשרות, וכמבואר בבבא בתרא קכח. "כל שתחילתו או סופו בפסלות - פסול, תחילתו וסופו בכשרות - כשר".

16 טז. הַתּוֹבֵעַ אֶת הָעֲדִים לְהָעִיד לוֹ וְכִפְרוּ ⁴⁵,
17 וְהַשְּׁבִיעֵן ⁴⁶ וְעָנוּ אֲמֵן ⁴⁷, וְהַשְּׁבִיעֵן אַרְבַּע וְחֲמִשׁ
18 פְּעָמִים וְהָן עוֹנִין אַחֵר כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה חוּץ
19 לְבֵית דִּין, וְכִשְׁפָּאוּ לְבֵית דִּין הוֹדּוּ וְהָעִידוּ - הָרִי
20 אֵלֶּי פְּטוּרִין מִשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ ⁴⁸. וְאִם
21 בָּאוּ לְבֵית דִּין וְעָמְדוּ בְּכִפְיָתָן - חִיבִין עַל כָּל אַחַת
22 וְאַחַת מֵאוֹתָן הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁחוּץ לְבֵית דִּין ⁴⁹.

כשכונתו להקב"ה ששלחו, כלשון רבינו בספר המצוות עשה ז: "ועל זה הצד תשבע אומתנו בשם משה רבינו (ראה ביצה לח. "משה! שפיר קאמרת" - ומפרש רש"י: ביקרת משה נשתבע) כאילו הנשבע נשבע באדון או במי ששלחו". וראה לקמן פ"ב, ה"ג.

ג. ומתיר לאדם להשבע על המצוה לעשותה¹⁰, כד' לזרז את עצמו¹¹, ואף על פי שהוא משבע עליה מהר סיני¹²; שנאמר: נשבעתי ואקיימה לשמר משפטי צדקך¹³.

10 ואין זה כמזכיר שם שמים לבטלה. (11 לקיימה. 12 ואין שבועה חלה על שבועה, ראה לעיל פ"ה, ה"א וה"ח. 13 נדרים ח. הרי שאפילו כשרים שנמנעים משבועה, נשבעים הם בכך, שהרי דוד היה נוהג כן (ר"ן). ורש"י בחגיגה י. אומר: מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה.

ד. שבועה זו שמשפיעין הדיינים למי שנתחייב שבועה, היא הנקראת שבועת הדיינים¹⁴. בין שהיה חיב בשבועה זו מן התורה, בין שהיה חיב בה מדברי סופרים¹⁵.

14 כלשון המשנה (שבועות פ"ו, מ"א). פרט לשבועת ביטוי ועדות ופקדון, שלא חייבוהו הדיינים להשבע, אלא מעצמו הוא נשבע (תפארת ישראל, שם). 15 מדברי חכמים, חוץ משבועת היסת, אעפ"י שהדיינים מחייבים אותו להשבע, אינה נקראת שבועת הדיינים, כמבואר בסמוך ה"ז.

ה. שלשה מיני שבועות הן שתייבין בהן מן התורה, ואלו הן: מי ששטענו¹⁶ חבירו מטלטלין¹⁷, והודה במקצתו וכפר במקצתו¹⁸. ומי שפפר בכל המטלטלין שטענו, ועד אחד מעיד עליו ומכחישו¹⁹. הרי אלו שתי שבועות על ידי טענת ודאי²⁰ וכפירה. וכן שומר שטוען שאבד דבר שהפקידו אצלו או נגנב או מת וכיוצא בזה - הרי זה נשבע מספק²¹, שאין בעל הפקדון יודע אם אמת טוען זה השומר או שקר. והוא נשבע מן התורה, שנאמר: שבועת ה' תהיה בין שניהם²².

16 שטענו. 17 נכסי דנייד, הנדים ומטלטלים ממקום למקום. פרט לקרקעות, שאין נשבעים עליהם מן התורה, שנאמר (שמות כב, ט) "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" - פרט לקרקעות שאינם מטלטלים כמו כלים (בבא מציעא נז: והל' טוען ונטען פ"ה, ה"א). אבל נשבע עליהם שבועת היסת, שהיא תקנת חכמי התלמוד, כמבואר בהל' טוען ונטען שם. והשוה לעיל פ"ז, ה"ד. 18 הרי זה משלם מה שהודה ונשבע על השאר, שנאמר בפרשת שבועת השומרים (שמות כב, ח) "אשר יאמר כי הוא זה" הרי שמודה במקצת וכופר בשאר (בבא קמא ק: ושבועות לט:), אבל כפר בכל - פטור משבועת התורה ואינו נשבע אלא שבועת היסת (שבועות מ:). 19 כלל הוא: "כל מקום ששנים (שני עדים) מחייבים אותו ממון, עד אחד

1 מחייבת ממון²⁶, שהן פטורין עליה משבועת העדות 2 ותייבין בשבועת פטוי²⁷, כמו שפארנו.

56 שאפילו העירו לו, לא הייתה עדותם מתקבלת. 57 שהרי נשבעו לשקר.

פרק אחד עשר

1 מצות-עשה שישבע המחייב בשבועה - בשם ה', שבועת הדיינים מהי, שבועה שתקנוה חכמי התלמוד ומה בינה לשבועת הדיינים, האיומים על הנשבע שבועת הדיינים.

א. פשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה², כך מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין³ בשם⁴; שנאמר: ובשמו תשבע - זו מצות עשה⁵. שהשבועה בשמו הגדול והקדוש - מדרכי העבודה היא, והדור וקדוש גדול הוא להשבע בשמו⁶.

2 ראה לעיל פ"א, ה"ז. 3 ראה להלן ה"ה. 4 בהזכרת שם שמים או בכינויו, כמבואר להלן ה"ח.ט. 5 תמורה ג: וכן אמרו (שבועות לה:): "הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע", ומפרש רש"י שם: השבע - שבועת ה' תהיה בין שניהם, אל תשבע - ולא תשבעו בשמי לשקר. 6 השווה ספר המצוות לרבינו, עשה ז "שצונו להשבע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו, כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי. והוא אמרו יתברך: ובשמו תשבע". וראה בהשגת הרמב"ן שם. ולדעת ה"קנאת סופרים" שם, לא נתכוין רבינו אלא אם רצה להשבע (ולא לשלם), שהוא חייב להשבע בשמו, ואם נשבע שלא בשמו עבר על מצות-עשה של "ובשמו תשבע". אבל אם רצה לשלם ולא נשבע, ודאי שלא עבר על מצות-עשה, כי אין השבועה מצוה חיובית.

ב. ואסור להשבע בדבר אחר עם שמו. וכל המשתף בדבר אחר עם שם הקדוש ברוך הוא בשבועה - נעקר מן העולם⁷. שאין שם⁸ מי שראוי לחלק לו כבוד שמשפיעין בשמו אלא האחד ברוך הוא⁹.

7 סנהדרין סג. "שנאמר (שמות כב, יט) בלתי לה' לבדו". 8 שימוש לשון רגיל בערבית הוא, לחייב או לשלול מציאותו של איזה דבר: יש שם, אין שם. ורבינו העתיקו מערבית לעברית (ר' שמואל אבן תיבון בפתחתו למורה נבוכים). והשוה הל' יסודי התורה פ"א, ה"א. 9 אמנם מצינו במלכים ב, ד, ל "ותאמר אם הנער חי ה' וחי נפשך אם אעזובך. לא נשבעה זו בחיי הנביא - לשתף שמו עם שם ה', אלא בנפש הנביא, שהיא מקור הנבואה, כאילו אמרה חי ה' אשר נתן לך נפש נבואה - אם אעזובך (רדב"ז). וב"תורה תמימה" לשמות כב, יט, מוסיף להביא ממלכים ב, ד, שאלישע אמר לאליהו "חי ה' וחי נפשך". ומפרש, שכפילות הלשון: חי ה', מורה על פירוד השיתוף. כי אילו אמר: חי ה' ונפשך אם אעזובך, היה זה משתף שם שמים ודבר אחר, אבל כשפרט חי ה' וחי נפשך, הרי הן שתי שבועות נפרדות זו מזו, כסברת התלמוד קדושין מו. בהבחנת הלשון בסגנון כזה. ומותר להשבע בחיי הנביא,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ה אדר א' – ספר הפלאה – הלכות שבועות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ח. ושבועת הדינין, בין שהיתה של תורה או של דברי סופרים, בין על טענת ודאי בין על טענת ספק, כף היא: הנשבע אחזי ספר תורה בזרועו³⁵, והוא עומד³⁶ ונשבע בשם³⁷ או בכנוי³⁸, בשבועה או באלה³⁹, מפיו או מפי הדינין. והורו רבותי⁴⁰, שאין משביעין שבועת הדינין אלא בלשון הקדש⁴¹.

(35) שבועות לח: שהשבועה צריכה "נקיטת חפץ". ולמדה מאברהם שהשביע את אליעזר והתפסו בברית מילה, כלשון הכתוב (בראשית כד, ב) "שים נא ירך תחת ירכי" ומפרש רש"י שם: "שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה, כגון ספר תורה או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו ובאה לו ע"י צער והיתה חביבה עליו ונטלה". וראה בתוספות שבועות לח: דיבור-המתחיל האי דיינא. (36) (שם). (37) המיוחד. (38) שם לואי לתארי הקב"ה, כגון חנון או רחום. (39) בקללה, כמפורש בסמוך. ומקורו בשבועות לו. וראה לעיל פ"ב, ה"ב. (40) הכוונה לרבי יוסף הלוי אבן מגאש, הובאה דעתו ברמב"ן לשבועות ראש פרק ו וכן בר"ן שם. ובכת"י תימן, תיבות "והורו רבותי" אינן, אלא: ואין משביעין. (41) ראה להלן ה"ד ובביאורנו שם, טעם דעתם בזה.

ט. כיצד מפיו? כגון שיאמר: הריני נשבע בה' אלהי ישראל, או במי ששמו חנון, או במי ששמו רחום, שאיני חייב לזה פלוס. וכן אם אמר: הרי הוא⁴² ארור לה', או ארור למי ששמו חנון, אם יש לזה אצלי פלוס.

(42) הנשבע אומר כן על עצמו.

י. וכיצד מפי הדינין? כגון שאמר לו: משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל, או במי ששמו חנון, שאין לזה בידיך פלוס, והוא עונה אמן⁴³. או שאמר: הרי פלוני בן פלוני ארור לה' אלהי ישראל, או למי ששמו חנון, אם יש לפלוני אצלו ממן ולא יודה לו, והוא עונה אמן. זו היא שבועת הדינין⁴⁴.

(43) שכל העונה אמן אחר שבועה – כמוציא שבועה מפיו, כמפורש לעיל פ"ב, ה"א. וכן שנינו במשנה שבועות לו: "משביעך אני ואמר אמן – חייב". (44) מדין התלמוד. אבל כבר תקנו הגאונים, שאין משביעים עכשיו לא בשם ולא בכינוי, כדי שלא יחרב העולם ע"י החוטאים (הנשבעים לשקר) שרבו, ותקנו להחרים בעשרה בארור, ומחרימים עליו בשופרות ובכיבוי נרות... לאיים עליו, שאם יחטא – לעצמו יחטא (הראב"ד, ומעין זה ברש"י לשבועות לח:).

יא. הדינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ⁴⁵ בידי – הרי אלו טועים, וחוזר ונשבע וספר תורה בידי⁴⁶. ואם אחז תפלין בידי והשביעהו – אינו חוזר ונשבע; שהרי אחז תורה בידי, וכמו ספר הן⁴⁷. השביעהו⁴⁸ מושב – אינו חוזר ונשבע.

מחייבו שבועה" (שם מ.). (20) של התובע. (21) על טענת ספק. של התובע. (22) וסימן לכל שלש שבועות אלו: ש' מ' ע'. שומר, מודה במקצת, עד אחד מכחישו (מעשה רוקח).

ו. כל שבועה שמשביעין אותה הדינין חוץ משלשה מיני שבועות אלו²³ – הרי הוא מדברי סופרים²⁴, וגם היא הנקראת שבועת הדינין²⁵. וגם שבועות אלו מדבריהם שני מיני שבועות הן: יש מהן שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה, כגון שבועת שקיר²⁶ ופוגם שטר²⁷ וכיוצא בהן. ויש מהן שבועות בטענת ספק²⁸, כגון שבועת השתפין²⁹ והאריסין³⁰ וכיוצא בהן. ובדיני ממונות³¹ תפאור חייב כל אחת ואחת מאלו השבועות ודיניהם.

(23) כגון כל הנשבעים ונוטלים המנויים במשנה, שבועות פ"ז, מ"א. (24) וחילוקי דינים הרבה ישנם בין חייב שבועת התורה, לחייב שבועת המשנה שחכמי המשנה תקנוה. (25) ונקראת גם שבועת המשנה שחכמי המשנה תקנוה. (26) פעל שכיר התובע את השוכר לשלם לו שכר עבודתו, הלה אומר נתתי והשכיר אומר לא נטלתי, הרי זה נשבע ונוטל שכרו (שבועות פ"ז, מ"א). (27) שמורה המלוה בעל השטר, שנפרע מקצתו, נמצא שהסכום הנקוב בשטר, נפגם ונסחר, והלוה טוען שכבר פרע הכל, נשבע המלוה על השאר ונוטל (שם מ"ז, ובכתובות פז:). (28) שאין התובע טוען טענת ודאי אלא טענת שמוא. (29) שאחד תובע את חברו, שמוא עכבת משלי. (30) שקיבל שדה מחברו לזרעה ויחלקו בתבואתה, האריס ובעל השדה כפי המוסכם ביניהם למחצה או לשליש ורביע. ואלה הואיל וטורחים בנכסים מורים היתר לעצמם, לפיכך הטילו החכמים שבועה עליהם (שם מ"ח, ובגמרא שם דף מח:). (31) בספר משפטים, הל' טוען ונטען והל' שאלה ופקדון.

ז. ויש שם שבועה אחרת, והיא תקנת חכמי הגמרא³², והיא הנקראת שבועת הסת³³. ואף על פי שביט דין משביעין אותה [היום] – אינה נקראת שבועת הדינין³⁴.

(32) ובדפוסים קדומים: חכמי התלמוד. וניתקנה בימי האמוראים, בימי רב נחמן (שבועות מ:). ובקידושין מג: אמרו: וכיום שתקנו חכמים שבועת היסת. (33) לשון שימה, ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל-א כו, יט) "אם ה' הסיתך ב"י" (לשון רש"י לשבועות מ:). ושבועה זו תקנוה חכמים לכל נתבע הכופר בכל, ואומר לתובע אין לך בידי כלום, שמן התורה פטור הוא מלהשבע, אמרו חכמים ישבע "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו עליו", לפיכך ישבע זה להפסיד דעתו של התובע ויפטר (שבועות מ:). ובבבא מציעא ה. מפרש רש"י: היסת – שהשיאורו חכמים לכן להסיתו ולהודות, ראה ברש"י לרי"ף שם. וגאון פירש: היסת בטי"ת, לשון כבירות, שהכבירו עליו להשבע (הערוך ערך היסת). (34) ודינה קל משבועת הדינינים, כמפורש בסמוך ה"ג וה"ט.

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ה אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 **הַשְּׁבֻעָה**⁶⁴. **שְׁשֻׁבוּעַת הַדִּינִין הִיא שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן**
19 **בְּעֶצְמָהּ**⁶⁵. **וְאִף שְׁבֻעַת הַסֵּת**⁶⁶ **נִהְיָה כָּל הָעָם**
20 **לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**⁶⁷.

(56) כדינה, ואפילו לכתחילה (לחם משנה). (57) שבועות לח: "שבועת הדיינים, אף היא בלשונה נאמרה" ופירשו שם לט. שהכוונה, שהיא נאמרת בכל לשון, כשבועת הפקדון הנאמרת בכל לשון, וכמבואר בסוטה לג. (רב האי גאון, בספרו משפטי שבועות). וכן דעת רבינו אלפס בשבועות שם. (58) הכוונה לרבי יוסף הלוי אבן מגאש, כמבואר בעיטור סוף ערך חב, וראה לעיל בביאורנו אות לח. (59) שמפרש מה שאמרו בשבועות לח: "בלשונה נאמרה" הכוונה ללשון הקודש שהיא לשונה של תורה. (60) שבפירוש אמרו בתוספתא סוטה פ"ז, מ"א "שבועת העדים והדיינים נאמרה בכל לשון ששומעים" (ר"ן לשבועות שם). והרמב"ן שם אומר: "וכאן טעה הרב הלוי ז"ל" וכו'. (61) בכת"י התימנים: להשביע. (62) כדי לאיים עליו, שהלשון מצד עצמה יש בה קדושה, ואימת לשון הקודש על עם הארץ (רדב"ז). וגם יש בזה עלבון בית-הדין אם ישביעוהו בלשון אחרת (כסף משנה). (63) לבאר לו בלשון שהוא שומע. (64) ותכנה, שידע על מה הוא נשבע. (65) וכדברי רבינו להלן ה"כ "דבר ברור... שכל הנשבע שבועת הדיינים או שבועת היסט בשקר, שיהא חייב משום שבועת הפקדון", שהרי הוא מתכוין לכפור כסף חברו שיש לו בידו (ראה לעיל פ"א, ה"ח). וכבר פסק רבינו לעיל פ"ז, ה"ז, שאינו חייב בשבועת הפקדון עד שישביעו בלשון שהוא מכירה. (66) שאינה חמורה כשבועת הדיינים. (67) כמבואר לעיל אות נט.

21 **טו. כָּל מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב שְׁבֻעַת הַדִּינִין שֶׁהִיא עַל יָדֵי**
22 **טַעֲנַת וְדַאִי**⁶⁸ **וּכְפִירָה**⁶⁹, **בֵּין שְׁהִיתָה מִדְּבַרֵי תוֹרָה בֵּין**
23 **שְׁהִיתָה מִדְּבַרֵיהֶם**⁷⁰ - **מֵאִמְיָן**⁷¹ **עָלָיו, כְּמוֹ**
24 **שִׁיתְבָּאָר**⁷². **וְכָל מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב בֵּהּ בְּטַעֲנַת סֶפֶק, בֵּין מִן**
25 **הַתּוֹרָה**⁷³ **בֵּין מִדְּבַרֵיהֶם**⁷⁴ - **אֵינוֹ צָרִיךְ אִיּוֹם**⁷⁵.

(68) שהתובע טוען טענת כרי. (69) של הנתבע. (70) ראה לעיל ה"ו. (71) מטילים עליו אימה, שישבע אמת. או שיפרוש מפחד עונש השבועה, ולא יטול את מה שהוא תובע. (72) בסמוך ה"ז. ומקורו בשבועות לט. שהאיום האמור שם מוסב גם על שבועת הדיינים שהיא מדרבנן. (73) היא שבועת השומר שנשבע על טענת המפקיד, שאינו יודע אם דברי השומר אמת הם, כמבואר לעיל ה"ה. (74) כגון שבועת השותפים והאריסים המבוארת לעיל ה"ו. (75) ראה להלן ה"ט דברי רבינו בזה. ומקור לדעת רבינו, שאין שבועה על טענת ספק צריכה איום, מבואר להלן בביאורנו אות פח.

26 **טז. וְכִיצַד מֵאִמְיָן עַל הַנִּשְׁבָּע? אוֹמְרִין לוֹ: הֵיוּ**
27 **יודֵעַ, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ נִזְדַּעְזַע**⁷⁶ **בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר**
28 **הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה**⁷⁷: **לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה'**
29 **אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא. וְכָל עֲבֹרוֹת שִׁבְתּוֹרָה נֶאֱמַר בֵּהֶן**
30 **יִנְקָה**⁷⁸, **וְכָאן נֶאֱמַר 'לֹא יִנְקָה'**⁷⁹. **כָּל עֲבֹרוֹת**
31 **שִׁבְתּוֹרָה - נִפְרָעִין**⁸⁰ **מִמֶּנּוּ**⁸¹; **וְכָאן - מִמֶּנּוּ**

(45) קדוש, ראה לעיל ה"ח ובביאורנו שם. (46) נעשו כמי שטועה בדבר משנה, שחוזר, ומה שעשה כאילו לא עשה (שבועות שם). ואע"ג שלא נזכר דין זה במשנה, - הואיל ורב השמיע דין זה, הרי זה חשוב כדבר משנה (רש"י שם). (47) ונאמר בהם (שמות יג, ט) "למען תהיה תורת ה' בפיך". (48) בדפוס רומי, מתחילה כאן ההלכה הבאה. הואיל ותלמיד חכם נשבע מיושב אפילו לכתחילה, שורת הדין שתהא כשרה בדיעבד אצל כל אדם. כשם שאמרו בשבועות שם, שתלמיד חכם נשבע לכתחילה בנקיטת תפילין, ושאר כל אדם שנשבעו בנקיטת תפילין אינם חוזרים ונשבעים (בית-יוסף לחו"מ סימן פז).

1 **יב. תְּלִמִיד חֲכָם**⁴⁹ - **לְכַתְּחִלָּה מְשַׁבִּיעִין אוֹתוֹ**
2 **מִיּוֹשֵׁב**⁵⁰ **וּתְּפִלִּין בִּידוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְטַל סֶפֶר תּוֹרָה,**
3 **אֶלָּא תְּפִלִּין כְּכַפּוֹ חֶפֶץ הוּא**⁵¹. **וְנִשְׁבָּע בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ,**
4 **כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ**⁵².

(49) ובכת"י התימנים: תלמיד חכמים. (50) מפני כבודו. (51) שבועות שם. (52) לעיל ה"ח.

5 **יג. אֵין בֵּין שְׁבֻעַת הַסֵּת לְשְׁבֻעַת הַדִּינִין אֶלָּא**
6 **נְקִיטַת חֶפֶץ, שֶׁאֵין הַנִּשְׁבָּע שְׁבֻעַת הַסֵּת אוֹחִז סֶפֶר**
7 **תּוֹרָה**⁵³; **אֶלָּא מְשַׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּשֵׁם אוֹ בְּכֹנִי,**
8 **בְּשְׁבֻעָה אוֹ בְּאֵלָה, מִפּוֹ אוֹ מִפִּי בֵּית דִּין, כְּמוֹ**
9 **שְׁבֻעַת הַדִּינִין. וְכָבֵד נִהְיָה הַכֹּל לְהִיּוֹת סֶפֶר תּוֹרָה**
10 **בִּיד חֲזָן**⁵⁴ **הַכֹּסֶת אוֹ שְׁאָר הָעָם בָּעֵת שֶׁמְשַׁבִּיעִין**
11 **שְׁבֻעַת הַסֵּת, כְּדִי לֵאמֹר עָלֵינוּ**⁵⁵.

(53) דעת הגאונים הובאה בר"ן לשבועות ראש פ"ו, וכן בתוספות רי"ד לכתובות פח. (54) שמש. (55) להטיל אימה, שישבע אמת. וכתב הר"ן בשבועות שם, שבמדרש רבה (ויקרא פרשה ו) משמע, שכשמשביעים האדם בספר-תורה מביאים לפניו נודות נפוחים, לומר, אתמול היתה הגויה הזאת מליאה גידים ועצמות, עכשיו היא ריקה מכלום. כך המשביע את חברו לשקר, סוף שיצא ריקם מכל ממונו. וכן אמרו בשם גאון (הובאו דבריו בערוך ערך היסט), שמאיימים עליו בדברים אחרים, כגון מיטה של מתים, ונרות דולקים ושופרות, ומתירים הנאדות, או מבקעים אותם. ומכבים הנרות בשעת שבועה. ומסתבר שאין עושין כן בתלמיד חכם, אלא לכתחילה בתפילין, ולא יותר. והשוה דברי התוספות בגיטין לה. דיבור-המתחיל לא שנו. ומוכן, שכל זה אינו אלא בשבועת הדיינים, אבל בשבועת היסט אין מחמירים בה כל כך, אלא מביאים ספר-תורה בלבד, כמבואר בהערוך שם, ובחידושי הרב יוסף הלוי אבן מגאש לשבועות מז: הובאו דבריו בתשובות הרמב"ם הוצ' ליפסיה סימן קמב.

12 **יד. הַדִּינִין שֶׁהַשְּׁבִיעִי אֶת הַנִּשְׁבָּע כְּכֹל לִשׁוֹן שֶׁהוּא**
13 **מִפִּיר - הָרִי זוֹ כְּמַצּוֹתָהּ**⁵⁶. **וְכֵן הוּרִי הַגְּאוּנִים**⁵⁷. **אֶבֶל**
14 **רַבּוֹתֵינוּ הוּרִי**⁵⁸, **שֶׁאֵין מְשַׁבִּיעִים אֶלָּא בְּלִשׁוֹן**
15 **הַקֹּדֶשׁ**⁵⁹. **וְאֵין רְאוּי לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָאָה זוֹ**⁶⁰. **וְאִף עַל**
16 **פִּי שֶׁנִּהְיָה כְּכֹל בְּתֵי דִינִין לְהַשְׁבִּיעַ**⁶¹ **בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**⁶²,
17 **צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ אֶת הַנִּשְׁבָּע**⁶³ **עַד שֶׁיִּהְיֶה מִפִּיר לִשׁוֹן**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ה אדר א' - ספר הפלאה - הלכות שבועות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין הבעל משביעה בטענת ודאי שאינו יודע אם נטמאה, שאם יאמר לפנינו שנטמאה שוב אין המים בודקים אותה כלל, ולפיכך אין איום בהשבעתה, אבל אדם המשביע את חברו בטענת ודאי ונשבע לשקר, יש כאן איום וחילול השם, ונפרעים ממנו מיד (אור שמח). (94) כפשוטו. (95) אלו אבנים. ועצים - אין המים מכלים אותם. (96) בשבועות לט.

יז. וענין האיום הזה בלו - בלשון שהן מפירין אומרים להם, כדי שייבנו בדברים ויחזרו החוטא למוטב. אמר: איני נשבע - פוטרין אותו⁹⁷, ונותן מה שטענו חברו. וכן אם אמר הטוען: איני משביעו, ופטר⁹⁸ - הולכין להן⁹⁹.

(97) מלהשבע, ואין משהים אותו, שלא יחזור בו (רש"י), על פי גירסת הגמרא שם: פוטרים אותו מיד. (98) מלשלם. (99) ואין משהים אותם, שמא יחזור בו הטוען. אעפ"י, שמצד הדין אינו יכול לחזור, אחרי שויתר ומחל, כמבואר בהלכות מכירה פ"ה, ה"א.

יח. אמר¹⁰⁰: הריני נשבע, ויחברו תובע¹⁰¹ - העומדים שם אומרים זה לזה: סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים¹⁰² וגומר. ואומרים לו: לא על דעתך¹⁰³ אנו משביעים אותך, אלא על דעתנו¹⁰⁴ ועל דעת בית דין¹⁰⁵.

(100) הנתבע. (101) שישבע או ישלם. (102) כי אם נשבע לשקר, נענש גם המשביע, שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן, ובא לידי חילול השם. ואם נשבע באמת, נענש המשביע, שגרם להוציא שם שמים לבטלה, שלא דקדק יפה בחשבונו (רדב"ז). וכן אמרו בשבועות שם (עמ' ב) "שבועת ה' תהיה בין שניהם - מלמד שחלה שבועה על שניהם". וזהו שדקדק רבינו "וחברו תובע", כלומר, אעפ"י שרואה שחברו מוכן להשבע, אינו מתפשר עמו, - שלא לגרום לחברו להשבע לשקר על ידו, אלא תובע שישבע, לפיכך אף הוא נקרא רשע (סמ"ע לחושן משפט פז, ס"ק סא). (103) על מחשבת לבך. (104) בשבועות לט. הנוסח: "אלא על דעת המקום ועל דעת בית דין". (105) משום שלפעמים הוא יכול להשבע ברמאות שלא נכיר בה אלא הוא בלבד, כמו שקרה אצל רבא, שחייב את הנתבע להשבע שכבר פרע את חובו למלוה, הלך הנתבע והביא מקל והטמין בו את הכסף הנידון, ובשעת השבועה ביקש מהמלוה שיחזיק לו מקל, ונשבע שפרעו (על דעתו, שמסר המקל עם הכסף ליד המלוה). התרגז המלוה ושבר את המקל מרוב רוגז, ונתפזר הכסף ונודעה תרמיתו (נדרים כה). ועובדה זו מכונה בתלמוד בשם "מקל רבא", ראה שבועות כט. ועוד. ובכדי שלא יפטר עצמו ברמאות כזאת, אנו משביעים אותו על דעתנו, על מחשבת לבנו, ולא כפי שיעלה על לבו הנוכל (שבועות לט. וברש"י), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט וביאורנו שם.

יט. אף על פי שאין מאימין איום זה בשבועת טענת ספק, כמו שבארנו¹⁰⁶, ולא בשבועת הסת¹⁰⁷ -

וממשפחתו, שמחפין⁸² על זה⁸³. ולא עוד, אלא גורם להפרע משונאיהם של ישראל⁸⁴; שכל ישראל ערכין⁸⁵ זה בזה⁸⁶. שנאמר: אלה⁸⁷ וכחש ורצח וגומר; וכתוב אחריו: על בן תאכל הארץ, ואמלל כל יושב בה⁸⁸. כל עבדות שבתורה - תולין⁸⁹ לו שנים ושלישה דורות⁹⁰, אם יש לו זכות; וכאן - נפרעין מיד. שנאמר: הוצאתיה⁹¹ נאם יי עבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר. הוצאתיה - מיד⁹²; ובאה אל בית הגנב - זה הגנב דעת הבריות, ואין לו ממון על חברו וטוענו בחנם ומשביעו⁹³; אל בית הנשבע בשמי לשקר - כמשמעו⁹⁴; וכלתו ואת עציו ואת אבניו - דברים שאין אש ומים מכלין אותן⁹⁵, שבועת שקר מכלה אותן⁹⁶.

(76) נרתע ונפחד. (77) בכת"י התימנים, תיבה זו איננה. ובשבועות לט. מקור כל הלכה זו כתוב "שאמר הקב"ה בסיני, לא תשא" וכו'. וברבינו חננאל שם, הנוסח: "שאמר הקב"ה למשה בסיני". (78) "ונקה ולא ינקה" (שמות לז, ז) - דרשו חכמינו (שם) "מנקה (מוחל) הוא לשבים (החוזרים בתשובה לפניו), ואינו מנקה לשאינם שבים. (79) "כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא" (שמות כ, ז). (80) עונשים אותו כגמולו. (81) בלבד, ולא ממשפחתו כשאין בידה למחות בו, אבל כשיש בידה למחות ולא מיחתה בו - נפרעים גם ממנה (שם עמ' ב). (82) מכסים ומגינים עליו. (83) והכתוב אומר (קהלת ה, ה) "אל תתן את פיך (שבועת שקר) לחטא את בשרך", ואין בשרו אלא קרובו, שנאמר (ישעיה נח, ז) "ומבשרך לא תתעלם" (שבועות שם). (84) כינוי בלשון נקיה לישראל, בשעה שרוצים להביע קללה עליהם, ראה סוכה כט. (85) אחראים. (86) שנאמר (ויקרא כו, לו) "וכשלו איש באחיו" - דרשו חכמינו (שם) איש בעוון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה. בשאר עבירות - כשיש בידם למחות ולא מיחו, ובעוון שבועת-שוא - אפילו כשאין בידם למחות (שם). (87) נשבעים לשקר. (88) ונאמר (ירמיה כג, י) "כי מפני אלה אכלה (נחרבה) הארץ", הרי שעל עוון "אלה" בלבד, נפרעים מכולם (שם). (89) מחכים ואינם נפרעים. (90) רמז לדבר (איוב לג, כט) "הן כל אלה יפעל אל, פעמים שלש עם גבר" (עיון יעקב, שם). (91) את האלה הרשומה במגילה שראה הנביא. (92) שכבר נאמר שם: "זאת האלה היוצאת", וחזר לכתבה כאן לסמכה אל "ובאה אל בית הגנב" לומר, מיד כשהוצאתיה - תבוא אל בית הגנב. וגם אל "בית הגנב" משמעו - אל הגנב גופו, ולא לדורותיו אחריו (מהרש"א שם). (93) מכאן הוציא רבינו, שאין מאימין בשבועת טענת ספק (לעיל ה"ט), שהרי פסוק זה אינו מדבר אלא בטוען טענת ודאי, להשביע את חברו בחנם. ראה לדבר, שהרי בשבועת שוא נפרעים ממנו מיד, ואילו בסוטה שנשבעה שלא נטמאה, שנינו במשנה (סוטה פ"ג מ"ד) אם יש לה זכות תולה לה עד שלש שנים, הרי שאין נפרעים ממנה מיד על שבועתה לשקר. מפני שבסוטה

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ה אדר א' – ספר הפלאה – הלכות שבועות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זה מדין התלמוד, אבל אחרי שתקנו הגאונים שאין נשבעים בשם או בכינוי - אין ממילא לא חומש ולא אשם (ראב"ד).

פרק שנים עשר

1 חומר עוון הנשבע לשוא או לשקר, הנשבע בשמים או בנביא, בתורה ובשאר כתבי הקודש, קטנים שנשבעו ויודעים בטיב השבועה, הזכרת שם שמים לבטלה במזיד ובטעות, שאין ממהרים להתיר שבועה אלא מפני צורך גדול.

- 10 א. אף על פי שלוקה הנשבע לשוא או לשקר², וכן
- 11 הנשבע שבועת העדות או שבועת הפקדון מביא
- 12 קרבן³ - אין מתכפר להן עון השבועה פלו; ו
- 13 שנאמר: לא ינקה ה' - אין לזה נקיון מדין שמים
- 14 עד שיתפרע⁴ ממנו על השם הגדול שחלל, שנאמר:
- 15 וחללת את שם אלהיך אני ה'. לפיכך צריך אדם
- 16 להזהר מעון זה יותר מכל העברות⁵.

2 ראה לעיל פ"א, ה"ג, ז. 3 אבל אינו לוקה, כמבואר שם ה"ח ובביאורנו. 4 בכת"י תימן: שיפרע. ינקם. 5 ובהתחלת הפסוק נאמר: "ולא תשבעו בשמי לשקר" - הרי שהנשבע לשקר הוא מחלל השם. והשווה הל' יסודי התורה פ"ה, ה": "כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצוות האמורות בתורה. . . להכעיס הרי זה מחלל את השם, ולפיכך נאמר בשבועת שקר: וחללת את שם אלקיך אני ה'". 6 הואיל ואפילו לקה או הביא קרבן אינו מתכפר לו בלי יסורים נוספים. 7 ולדעת הראב"ד, כל שלקה נתכפר לו העוון לגמרי, שהרי בשבועות כא, א - אמרו: "כי לא ינקה ה' - בית-דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית-דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו". ורבינו סובר, שכל זה אינו ענין אלא לעונש שבועה בתור חטא שבועת שקר. אבל על עוון חטא חילול השם, אין בית-דין של מטה יכול לנקותו אלא הקב"ה בעצמו נפרע ממנו (רדב"ז). וכן כתב בספר הבתים הובא ב'כסף משנה', שרבינו מפרש מה שאמרו: בית-דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו - להכשירו לעדות בלבד, אבל עוון חילול השם שבשבועה אינו מנוקה. ובשבועות לט, א - אמרו: על כל עבירות מנקה הוא לשבים, ועל שבועת שקר אינו מנקה אפילו לשבים, בלא פרעון, וכפירוש רש"י שם. וראה לעיל פ"א הט"ז, ובביאורנו שם. וכ"ד אית' מביא ראייה לדברי רבינו, ממדרש תנחומא פרשת מטות אות א, האומר: "והמועל בשבועות כופר בו בהקב"ה, ואין לו מחילה בעולם, שנאמר כי לא ינקה ה'".

- 17 ב. עון זה מן החמורות הוא, כמו שבארנו בהלכות
- 18 תשובה⁸. אף על פי שאין בו לא פרת ולא מיתת
- 19 בית דין, יש בו חילול השם המקדש, שהוא גדול
- 20 מכל העונות⁹.

8 פ"א, ה"ב: "ושבועת שוא ושקר אע"פ שאין בהם כרת, הרי הן מן החמורות. ושאר מצוות לא-תעשה ומצוות-עשה שאין בהן כרת - הן הקלות". 9 כמבואר שם ה"ד: "אע"פ שעשה תשובה והגיע יום הכיפורים. . . ובאו עליו

- 1 צריכין הדינן לפצור¹⁰⁸ בבעלי דינן, אולי יחזרו
- 2 בהן¹⁰⁹ עד שלא תהיה שם שבועה פלילי¹¹⁰.

106 לעיל הט"ו. 107 מפורשת לעיל ה"ז. והטעם, כי כל האיום מכוון להטיל אימה על הנתבע שיודה וישלם, או יפרוש מלהשבע וישלם בעל-כרחו לתובע - בשבועת התורה (ראה לעיל ה"ה) וכן בשבועה מדרבנן - שנשבע ונוטל, אם לא ישבע לא יטול. אבל בכופר הכל - שפטור מן התורה להשבע ואינו חייב אלא שבועת היסט ויפטר, אפילו אם יפרוש ולא ישבע, לא נוכל לחייבו לשלם, כי אין יורדים לנכסי מי שנתחייב רק מדרבנן, כמו בגזל של דבריהם שאין אנו מוציאים מידי הגזלן ע"י דינים, ואם כן יפסיד התובע, לכן אין מאיימים עליו לחסמו בידיים שלא ישבע ולא ישלם (אור שמח). וראה בסמ"ע לחו"מ פז, אות סז. 108 להרבות בבקשה. 109 יודו זה לזה או יתפשרו ביניהם. 110 ועל זה סמכו בכל בית-דין לפשר ביניהם, אע"פ שיודעים להיכן הדין נוטה (רדב"ז). כי אפילו אם ישבע באמת, עבירה היא, שמא יחשדו בו שנשבע לשקר ונמצא שם שמים מתחלל (תורה תמימה לדברים, ו, יג). רמז לזה דברי הפסוק (קהלת ט, ב) "הכל כאשר לכל... הנשבע, כאשר שבועה ירא", שלכאורה יש כאן כפילות לשון, אלא כוונת הכתוב: הנשבע - זה הנשבע באמת. כאשר ירא - זה שאינו נשבע כל עיקר כי ירא מלהשבע אמת, שמא יבוא לידי שבועת שקר, ועושה הכל כדי להתפשר עם בעל דינו. וכן הדגיש הר"ן במתק לשונו (שבועות ראש פ"ז): שהשכיר (הפועל) יעזוב ממונו בידי השוכר, שיש אנשים הפורשים משבועה ואפילו שבועת אמת לא ישבעו. - כי כן דרכם של ישראל להפסיד ממון עצמם ולעשות כל טעדיקות שלא להשבע כלל (חתם סופר חו"מ סימן צ). ובמדרש רבה פרשת מטות, אמרו: "אמר להם הקב"ה לישראל, לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפילו באמת... מעשה בינאי המלך שהיו לו שני אלפים עיירות, וכולן נחרבו על שבועת אמת".

- 3 כ. דבר ברור וגלוי, שכל הנשבע שבועת הדינן או
- 4 שבועת הסת בשקר - שיהא¹¹¹ חייב משום שבועת
- 5 הפקדון¹¹², שפכר נתבאר ממשפטיה¹¹³. ואינו לוקה
- 6 ואף על פי¹¹⁴ שהוא מזיד¹¹⁵. ונתחייב לשלם מה
- 7 שנשבע עליו בתוספת חמש, שהוא רביע הקרן, עד
- 8 שיהיה הוא¹¹⁶ וחמשו חמשה¹¹⁷. ומביא קרבן אשם,
- 9 אם יש שם בית¹¹⁸ (דין), כמו שבארנו¹¹⁹.

111 ובכת"י התימנים: שהוא חייב. 112 שהרי זה כופר ממון חברו שיש לו בידו (ראה לעיל פ"א, ה"ח-ט). 113 לעיל שם, וגם בפרק ז. 114 ובכת"י התימנים: אע"פ. 115 מפורש לעיל פ"ז, ה"ח ובביאורנו שם. 116 הקרן. 117 יחידות, דינרים או שקלים, וזהו הנקרא: חומש מלבר (מבחין) בבא מציעא נד. אבל חומש מלגו (מבפנים) הוא פחות מזה והוא חמישית הקרן. השווה הל' תרומות פ"י, הכ"ז, והל' מעשר שני פ"ה, ה"א. 118 בית - בית המקדש שמקריבים בו קרבנות. ונוקדו בית. ותיבת: דין, יש למחקה (לחם משנה). 119 לעיל פ"א, ה"ט. וכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ה אדר א' – ספר הפלאה – הלכות שבועות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיזכיר השם. ואמנם בתוספתא לשבועות פ"ב ה"ח, כל הדין הזה שני שם לענין שבועה, באופן שדין זה משותף הוא לשבועה ולנדר. ולפיכך הביאו רבינו גם בהל' נדרים שם (כסף-משנה). וסובר רבינו, שכל זה לא נאמר אלא בספר תורה בלבד, כמשמעות לשון הסוגיא בנדרים שם: "הנדר בתורה". אבל בשאר כתבי הקודש אפילו נשבע ב"מה שכתוב בהם" אין דעתו על האזכרות. כי האזכרות האמורות בתורה נאמרו בסני מפי הקב"ה, ויש בהן קדושה יתירה, שהרי הכותב ספר תורה צריך לכתוב האזכרות לשם קדושת השם, ולפיכך כשנשבע בתורה, במה שכתוב בה, דעתו על הקדוש בה ביותר. אבל בשאר כתבי הקודש, אין האזכרות מקודשות כל כך, ואין דעתו מכוונת להשבע דוקא באזכרותיהם. אמנם, אם ישבע בפירוש באזכרותיהם, הרי זו שבועה, שהרי יש בה קדושה, ולפיכך מצילים כל כתבי הקודש בשבת מפני הדליקה משום כבוד קדושת האזכרות (רדב"ז). (25) נדרים, שם. "שכל נקיטת חפץ מורה לשון חומר שבועה לשאת ידיו קודש" (נמוקי יוסף שם). וכתב ה'בית יוסף' ל'טור' יו"ד סי' ריב, ראיתי חכמים בעיניהם נשבעים בתורה לשוא ולשקר ומתנצלים שהם לא נתכוונו אלא על הגויל ואין זו שבועה, והם גורמים להשניא לומדי התורה בעיני עמי הארץ, לומר שהם מתירים מה שרוצים, וקורא אני עליהם: חכמים הם להרע. ולפיכך מזהיר ה"ט"ז שם ס"ק ב, שכל מי שנתחייב שבועה, לא ישבע בתורה אלא-אם-כן מניח ידו עליה, ואז דינו כנוטלה בידו האמור כאן. וראה בש"ך שם סי' רלז, ס"ק יא.

ה. וְהִנְשָׁבַע בַּתּוֹרָה סֵתָם²⁶: אִם תִּלְמִיד חָכֵם הוּא²⁷ -
- אֵינוֹ צָרִיף שְׁאֵלָה לְחָכֵם²⁸; וְאִם עִם הָאֶרֶץ הוּא -
צָרִיף שְׁאֵלָה לְחָכֵם, כִּדִּי שְׁלֹא יִנְהַג קְלוֹת רֹאשׁ²⁹
בְּשָׁבוּעוֹת²⁹.

(26) ולא נטלה בידו, שדעתו על הגויל ואין זו שבועה.
(27) שיודע לחלק בין נשבע סתם ל"נטלה בידו".
(28) שאין זו שבועה כלל. (29) שאינו יודע להבחין בין נשבע סתם לנשבע ונטלה בידו (נדרים יד. וב'נמוקי יוסף').
והשווה לקמן הל' נדרים פ"א הכ"ז, ופ"ב הי"ב.

ו. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבַּע - אֵין רְבוֹ צָרִיף לְכַפּוֹתוֹ³⁰, וְהָרִי הוּא²⁰
אַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּע קִדְּם שֶׁנִּשְׁבַּע³¹. לְפִי שְׁאֵין גּוֹפּוֹ קְנוֹי²¹
לִדִּי שֶׁתְּחַוֵּל עָלָיו שְׁבוּעָתוֹ, וְנִאָּמַר בְּשָׁבוּעוֹת:²²
לְאֶסֶר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ - מִי שֶׁנִּפְשׁוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, יֵצֵא עֶבֶד²³
שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים³³. וְנִמְצָא זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע עַל²⁴
נִכְסֵי אַחֵר³⁴.

(30) לכוף אותו לבטל שבועתו. (31) שאין השבועה חלה עליו כלל. בניגוד לנזירות, שאם קיבל העבד להיות נזיר, יכול רבו לכופו לשתות יין ולהטמא למתים, ואם לא כפהו חייב לנהוג נזירות, כמבואר לקמן הל' נזירות פ"ב, הי"ז.
(32) לעצמו. (33) נזיר סב, ב. וגירסת רבינו שם: "אין צריך לכפותו לשבועה, ואינו יכול לכפותו לנדרים" כדברי ה'תוספות יו"ט' נזיר פ"ט, מ"א. וה'אור שמח' ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם. (34) לאסור עליו, שאין אדם יכול לאסור נכסי אחר על אחר, כמבואר בנדרים מז, א. והראב"ד

יסורים, אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות . . . שנאמר (ישעיה כב, יד): ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותוהו".

ג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְשֵׁמֶשׁ וּבְכִיּוֹצָא בָּהֶן,
אָף עַל פִּי שְׁאֵין בּוֹנֵתוֹ אֵלָּא לְמִי שֶׁבָּרָאָם - אֵין זֶה²
שְׁבוּעָה¹⁰. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע בְּנִבְיָא מִן הַנִּבְיָאִים אוֹ בְּכֹתֵב³
מִפְתִּי הַקֹּדֶשׁ¹², אָף עַל פִּי שְׁאֵין בּוֹנֵתוֹ אֵלָּא לְמִי⁴
שֶׁשָּׁלַח נְבִיא זֶה אוֹ לְמִי שֶׁצִּוָּה בְּכֹתֵב זֶה - אֵין זֶה⁵
שְׁבוּעָה¹³. וְאָף עַל פִּי שְׁאֵין אֵלֹי שְׁבוּעוֹת - מְאִימִין⁶
עֲלֵיהֶן¹⁵, וּמִלְמִדִּין אֶת הָעָם שְׁלֹא יִנְהַגוּ קְלוֹת רֹאשׁ⁸
בְּכֶן, וּמְרַאֲיִן בְּעִינֵיהֶם שֶׁזֶּה שְׁבוּעָה¹⁶, וּפּוֹתְחִין לָהֶם⁹
פֶּתַח¹⁷ וּמְתִירִין לָהֶם¹⁸.

(10) שבועות לה, א. ולדעת הראב"ד הרי זו שבועה, אלא שאינו חייב עליה קרבן ומלקות, כלשון המשנה שם: "הרי אלו פטורים". ורבינו סובר שלשון "פטורים" הוא לאו דוקא. וכדברי רבא שם ע"ב, הסובר בפשיטות שאין זו שבועה, הואיל ואין בהם שום קדושה, שאם לא כן, הנשבע באדם - למי שבראו התכין, ותהא זו שבועה הצריכה שאלה לחכם (רדב"ז). (11) בספר. (12) מחוץ לתורה, כמבואר בהלכה הבאה. (13) ואינו חייב לקיימה מדין תורה. ולמד רבינו דין זה מדין הנשבע בשמים ובארץ (כסף-משנה). (14) מייראים ומטילים אימה. (15) על הנשבעים. (16) ולדעת הראב"ד הרי זו שבועה מן התורה, ועובר עליה משום "לא יחל דברו" עד שישאל לחכם ויתירה לו. (17) פתח חרטה, כמבואר לעיל פ"ו ה"י, כגון הנשבע בנביא, שלא יהנה ישראל מנכסיו, אומרים לו "למחר יצטרך זה ותהיה עובר על: וחי אחיך עמך, אם אמר אילו הייתי יודע זה לא הייתי נשבע - מתירים לו" (שם). (18) כמו שאמרו במשנה (נדרים כ). "פותחים להם פתח . . . ומלמדים אותם כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים". והשווה לקמן הל' נדרים פ"ב, הי"ב.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁹? בְּשָׂאֵר בְּתִבֵּי הַקֹּדֶשׁ;
אֲבָל הַנִּשְׁבַּע בַּתּוֹרָה²⁰: אִם נִשְׁבַּע בְּמָה שֶׁכָּתוּב בָּהֶּ²¹
- דַּעְתּוֹ עַל הַהִזְכָּרוֹת²²; וְאִם נִשְׁבַּע בְּמָה סֵתָם - דַּעְתּוֹ¹³
עַל הַגְּוִיל²³, וְאֵין פֶּאֶן שְׁבוּעָה²⁴. נִטְלָה בִּידוֹ וְנִשְׁבַּע¹⁴
בָּה - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּמָה שֶׁכָּתוּב בָּהֶּ, וְאֶסֶר²⁵.

(19) שאין זו שבועה. (20) שהיה ספר תורה מונח לפניו, ואמר: הנני נשבע בספר זה שאעשה או שלא אעשה דבר פלוני. (21) שבפירוש הדגיש ואמר: במה שכתוב בה. (22) שמות הקב"ה, שהנשבע בהם חייב, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ב. (23) הוא הקלף, שהתורה כתובה בו. (24) שלא נשבע בשם ה' (נדרים יד: ובר"ן שם). ולדעת הראב"ד, אין לחלק בין שאר כתבי הקודש לנשבע בתורה, שכולם קדושים הם והנשבע בהם ומשקר, כמשקר במי שציווה עליהם. ולדבריו כל הסוגיא בנדרים יד, ב עוסקת בנודר בתורה (ראה לקמן הל' נדרים פ"א הכ"ז), ולא בנשבע. ודין נדר חלוק הוא מדין שבועה, ורבינו סובר שהסוגיא עוסקת בין בנודר ובין בנשבע, שהרי בפירוש אמרו שם: "דעתו על האזכרות שבה". וזה יתכן רק בנשבע, שאינו חייב עד

20 **לְאֶחָרִים⁴⁹, שֶׁהָיָה אֵינֶנּוּ יוֹדְעִים⁵⁰ שֶׁנִּדְוָהוּ⁵¹. וְאִם תֹּאמַר**
21 **יֹדְעִים⁵² - נִמְצְאוּ כָּל הָעוֹלָם בְּנִדְוִי, שֶׁהָיָה לְמִדּוֹ**
22 **לְשׁוֹנָם הָעוֹהָ⁵³ וְשִׁבּוּעָה תָּמִיד.**

(43) והזכיר שם שמים, כמבואר לעיל פ"ב, ה"א.
(44) ברכות לג, א. (45) פ"א, ה"ו. אלו שני הפרטים שמונה רבינו כאן, הם פירוש להתחלת דבריו: "השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא", שנאמר בצורה מופשטת וכוללת. ועל הזכרת שם שמים לבטלה שלא בדרך שבועה או ברכה שאינה צריכה, ידובר להלן ה"א (נמוקי הגרי"ב).
(46) אומר לו: "פלוגי זה בשמתא" (לשון רבינו בהל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ב). נידוי - לשון ריחוק והבדלה, שאין יושבים בארבע אמותיו ואין מצרפים אותו לכל דבר שצריך עשרה, כמבואר שם ה"ד. (47) נדרים ז, ב הרי זה ראוי להנדות, אבל אינו בנידוי מאליו, שאין השומע ושותק חמור מהמזכיר עצמו, שאינו בנידוי עד שינדוהו אחרים (ר"ן שם). ובתמורה ד, א - אמרו: אזהרה למוציא שם שמים לבטלה, מניין? שנאמר (דברים ו, יג) "את ה' אלקיך תירא".
(48) אומר לו: "שרוי לך ומחול לך" (הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ג). (49) שלא יתרחקו ממנו כדין. (50) בדפוסים קדומים: שאינם יודעים. (51) ולשון רבינו בהל' תלמוד תורה שם ה"ג: "אין בין נידוי להפרה כלום, אלא מנדים ומתירים ברגע אחד כשיחזור המנודה למוטב". ומקורו בנדרים ז, ב. (52) וישאר זה בנידוי, עד שישוב בתשובה ויבקש התרה, הל' תלמוד תורה שם ה"ו. (53) מלשון הכתוב (ירמיה ט, ד) "למדו לשונם דבר שקר, העוה נלאו". העוה - לעקם ולסלף.

23 **י. בַּמָּה דְּכָרִים אָמְרוּ?⁵⁴ בְּשִׁתָּהּ הַנִּשְׁבַּע הָיָה או**
24 **הַמְּבַרֵךְ לְבִטְלָה מִזֵּיד; אֲכָל אִם הָיָה שׁוֹגֵג וְלֹא יָדַע**
25 **שֶׁהָיָה אֶסוּר - אֵינֶנּוּ חֵיב לְנִדְוָתוֹ. וְאִנִּי אוֹמֵר: שְׁאֶסוּר**
26 **לְנִדְוָתוֹ, שְׁלֹא עֲנֵשׁ הַכֹּתֹב שׁוֹגֵג⁵⁵; אֲלֹא מִזְהִירוֹ⁵⁶**
27 **וּמִתְרָה בּוֹ שְׁלֹא יִחְזֹר.**

(54) שחייב השומע לנדוהו. (55) אלא מזיד, ככתוב (ויקרא כ, ג) "ואני אתן את פני באיש ההוא" - דרשו חכמים (תורת כהנים' שם) "ההוא - לא אנוס, ולא שוגג ולא מוטה". והרי נידוי עונש חמור הוא כמיתה, כמאמרם (מועד קטן יז). שמתא - שם מיתה. (56) השומע.

28 **יא. וְלֹא שִׁבּוּעָה לְשׁוֹא בְּלִבָּד הִיא שְׁאֶסְרוּהָ, אֲלֹא**
29 **אֶפְלוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחְדִּין⁵⁷ לְבִטְלָה -**
30 **אֶסוּר, וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא נִשְׁבַּע. שֶׁהָיָה הַכֹּתֹב מִצְוָה**
31 **וְאוֹמֵר: לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, וּבְכָלל**
32 **יִרְאָתוֹ שְׁלֹא יִזְכִּירוּ לְבִטְלָה⁵⁸. לְפִיכָךְ, אִם טָעָה**
33 **הַלְשׁוֹן וְהוֹצִיא שֵׁם לְבִטְלָה - יִמָּהַר מִיָּד וַיִּשְׁבַּח**
34 **וַיַּפָּאֵר וַיְהַדֵּר לוֹ, כִּי שְׁלֹא יִזְכֹּר לְבִטְלָה. פִּיכָד?**
35 **אָמַר ה' - אוֹמֵר: בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וָעֶד, אוֹ גְדוֹל**
36 **הוּא וּמְהֻלָּל מְאֹד, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם⁵⁹, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה**
37 **לְבִטְלָה.**

(57) שאינם נמחקים, והמוחקם - לוקה. ושבעה שמות הם:

סובר, שאין זה אלא כשנשבע העבד שיתענה, מתוך שגופו יחלש לעבודת רבו אין שבועתו חלה, ככתוב (ויקרא ה, ג) "כי תשבע . . . להרע או להיטיב" - דרשו חכמינו (נזיר שם) "מה הטבה רשות, אף הרעה רשות. יצא להרע לאחרים (לרבו) שאין הרשות בידו", ושבועה זו היא להרע לרבו. אבל כשנשבע על דבר שלא יחליש גופו ויוכל לעבוד את רבו - השבועה חלה ('אור שמח' בהבנת דברי הראב"ד). אולם רבינו סובר שאין שבועת העבד חלה כלל אפילו בדברים שאין בהם עינוי נפש ואינם מעכבים אותו ממלאכתו, מכיון שהשבועה היא 'איסור גברא', שהאדם אוסר נפשו על החפץ אין זה אלא נשבע על בחירתו ורצונו, וכיון שאין הוא ברשות עצמו, ורצונו קנוי לרבו, שיכול הוא לכופו למקום שירצה, הרי זה כנשבע על עבד אחר שיעשה או לא יעשה, ואין שבועתו חלה כלל ('אור שמח'). וכבר רמז על זה ה'תוספות יו"ט' (שם). וראה לקמן הל' נזירות פ"ב ה"ח, ובביאורנו שם.

1 **ז. קְטָנִים³⁵ שֶׁנִּשְׁבַּעוּ וְהָיוּ יוֹדְעִין טַעַם הַשְּׁבִיבָה³⁶,**
2 **אִף עַל פִּי שְׁאֵינֶנּוּ חֵיבִין³⁷ - כּוֹפִין אוֹתָן לַעֲמֹד**
3 **בְּדַבְרֵיהֶן, כִּי לְחַבְּרָן³⁸ וְלֹאִים עֲלֵיהֶם³⁹ כִּי שְׁלֹא**
4 **יִנְהַגוּ קָלוֹת רֹאשׁ בְּשִׁבּוּעוֹת. וְאִם הָיָה הַדָּבָר**
5 **שֶׁנִּשְׁבַּעוּ עָלָיו דְּבַר שְׁאֵין הַקָּטָן יָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ אֲלֹא**
6 **אִם כֵּן נִזְק, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂעִצוֹם אוֹ שְׁלֹא יֵאָכֵל בָּשָׂר**
7 **זֶמֶן מְרֻבָּה - מִכָּה אוֹתוֹ אָכִיו אוֹ רִבּוֹ וְגוֹעַר בּוֹ,**
8 **וּמִרְאִין לוֹ שֶׁהִתְרַ40 שְׁבִיבָה, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה רָגִיל**
9 **לְהִקָּל רֹאשׁ בְּשִׁבּוּעוֹת⁴¹.**

(35) בן, פחות משלש-עשרה שנה. ובת, פחותה משתיים-עשרה שנה, כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"א וה"י.
(36) ערך השבועה ומושגה. (37) לקיים שבועתם, שעדיין אינם בני עונשים. (38) שלא יחללו שבועתם לכשיגדלו. (39) על חמור עוון שבועת שקר וענשה. (40) ובכתי"י התימנים: שהותרה. (41) כל זה מדברי הגאונים (רדב"י). והשווה לקמן הל' נדרים פ"א, ה"א.

10 **ח. צָרִיךְ לְהַזְהִיר בְּקָטָנִים הַרְבֵּה וּלְלַמֵּד לְשׁוֹנֵם דְּבָרֵי**
11 **אָמֶת בְּלֹא שִׁבּוּעָה, כִּי שְׁלֹא יִהְיוּ רָגִילִים לְהִשְׁבַּע**
12 **תָּמִיד כְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. וְזֶה הַדָּבָר כְּמוֹ חוֹכָה**
13 **עַל אֲבוֹתֵיהֶם וְעַל מְלַמְדֵי תִינוּקוֹת⁴².**

(42) גם זה מדברי הגאונים (רדב"י). וכתב מהר"ץ חיות בהגהותיו לסוכה מו, ב - שמקור דברי רבינו מדברי התלמוד בסוכה שם: אל יאמר אדם לתינוק: אתן לך משהו ולא יתן לו, משום שמלמדו לדבר שקר, שנאמר (ירמיה ט, ד) "למדו לשונם דבר שקר".

14 **ט. הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵירוֹ לְשׁוֹא, או**
15 **שֶׁנִּשְׁבַּע לְפָנָיו⁴³ לְשַׁקֵּר, או שֶׁבִּרְךָ בְּרָכָה שְׁאֵינָה**
16 **צְרִיכָה, שֶׁהוּא עוֹבֵר מְשׁוֹם נוֹשֵׂא שֵׁם ה' לְשׁוֹא⁴⁴,**
17 **כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת⁴⁵ - הָרִי זֶה חֵיב**
18 **לְנִדְוָתוֹ⁴⁶. וְאִם לֹא נִדְּהוּ - הוּא בְּעֶצְמוֹ יִהְיֶה בְּנִדְוִי⁴⁷.**
19 **וְצָרִיךְ לְהַתִּיר אוֹתוֹ מִיָּד⁴⁸, כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה מְכַשּׁוֹל**

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' י"ט אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זה בלבד (שם ה"ט). (67) שנשבע לגרש את אשתו (שם ה"י). (68) שאינו יכול להזהר, ועלול לבוא לידי שבועת שקר. וכן מצינו בגיטין לה, א: "מעשה באדם אחד שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה, והנחיתו בכד של קמח ואפאתו בפת (שלא מדעת) ונתנתו לעני, לימים בא בעל הדינר ואמר לה: הבי לי דינרי. ואמרה לו: יהנה סם המות באחד מבניה של אותה אשה אם נהניתי מדינרך כלום. אמרו, לא היו ימים מועטים עד שמת אחד מבניה, וכששמעו חכמים בדבר אמרו: מה מי שנשבע באמת (קרוב לאמת) כך, הנשבע על שקר על-אחת-כמה-יזכמה" (כסף-משנה). (69) כמו שמצינו ברבי יהושע בן לוי, שבדקו אחריו אם נשבע פעם בחייו, ונשאל על שבועתו להתירה (כתובות עז:). (70) לעצמו. (71) וכתב הראב"ד: דוקא בשבועה, אין נזקקים להתירה לו. אבל הנודר נדר, מצוה להתירו, שהרי אמרו (נדרים כב.) "הנודר כאילו בנה במה, והמקיימו כאילו מקריב עליה קרבן". וגם רבינו הביא דין זה לקמן בהל' נדרים פ"ג הכ"ה, והדגיש שם: "ואם עבר ונדר, מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהא מכשול לפניו". וכנראה, שאיסור נדרים קל הוא בעיני האדם, ויש לחוש שלא יעמוד בו, בניגוד לשבועה שהיא חמורה מאד, שנאמר בה (שמות כ, ז) "כי לא ינקה ה'" וכמבואר לעיל פ"א הט"ז, וגם יש בה עוון חילול השם, כמבואר לעיל ה"ב, ואין לחוש שלא יעמוד בה, ולפיכך מוטב שיקיימה ואל ישאל עליה.

סלקו להו הלכות שבועות בסיעתא דשמיא

הנכתב יו"ד ה"א או הנכתב אל"ף דל"ת, א"ל, אלקים, אל-ה, אהיה, שדי, צבאות (הל' יסודי התורה פ"ו ה"ב, ע"פ הוצ' 'רמב"ם לעם'). (58) ראה תמורה ג, ב. (59) 'ירושלמי' ברכות פ"ו, ה"א: "צריך לומר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שלא להזכיר שם שמים לבטלה". והשווה הל' ברכות פ"ד ה"י, ובביאורנו שם.

1 יב. אף על פי שמתר להשאל על השבועה⁶⁰, כמו
2 שבארנו⁶¹, ואין בזה דפי⁶², ומי שלבו נוקפו⁶³ בדרך
3 זה - אינו אלא שמין מינות⁶⁴, אף על פי כן ראוי
4 להזהר בדרך זה, ואין נזקקין⁶⁵ להתיר אלא מפני
5 דבר מצוה⁶⁶ או מפני צרך גדול⁶⁷. וטובה גדולה
6 היא לאדם שלא ישבע כלל⁶⁸, ואם עבר ונשבע -
7 שיצטער ויעמוד בשבועתו⁶⁹; שנאמר: נשבע להרע⁷⁰
8 ולא ימר, וכתוב אחריו: עשה אלה לא ימוט
9 לעולם⁷¹.

(60) ע"י החכם, שחוקר את הנשבע, כדי למצוא לו פתח חרטה או היתר לשבועתו. (61) לעיל פ"ו, ה"א. (62) ספק ופגם. (63) מכהו, שחושש ומהסס. (64) חשש אפיקורסות, שאינו מודה בקבלת משה רבינו מסיני שיש היתר לשבועה ע"י חכם, כמבואר לעיל, שם, ה"ב. (65) נענים. (66) כגון שנשבע שלא יהנה בפלוני, והוצרכו בני עירו ללמוד או למול את בניהם, ולא נמצא אלא נשבע

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט-כ"ה אדר-א' תשע"ו

המקדש. (ב) שלא לבנות המזבח גזית. (ג) שלא לעלות עליו פמעות. (ד) ליראה מן המקדש. (ה) לשמרו סביב. (ו) שלא להשבית שמירתו.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

10 א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות
11 מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים
12 בשנה, שנאמר: "ועשו לי מקדש". וכבר נתפרש
13 בתורה משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה,
14 שנאמר: "כי לא באתם עד עתה וגו'".

15 ב. כיון שנבנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל
16 ארבע-עשרה שנה שפכו וסחלקו. ומשם באו
17 לשילה, וכנו שם בית של אכנים, ופרשו יריעות

יום א' י"ט אדר א' ה'תשע"ו

שאלו שלום ירושלים ישליו אהבין

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכותיו תשע. וזהו סדורן:

א. הלכות בית הבחירה. ב. הלכות פלי המקדש והעובדים בו. ג. הלכות ביאת מקדש. ד. הלכות אסורי מזבח. ה. הלכות מעשה הקרבנות. ו. הלכות תמידין ומוספין. ז. הלכות פסולי המקדשין. ח. הלכות עבודת יום הפורים. ט. הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה ושלש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לבנות בית

הפית, אבני גזית"; ואומר: "ומקבות והגזן כל
כלי ברזל לא נשמע בפית בהפנתו".

ט. ואין בונין בו עץ בולט כלל, אלא או באבנים
או בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל
העזרה, אלא של אבנים או לבנים.

י. ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. ואם
נעברה אבן, אף-על-פי שהיא עומדת במקומה,
הואיל ונתקלקלה פסולה, ואסור לכהן העובד
לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ.

יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבנין ולהגביהו
כפי כח הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית
אלהינו". ומפארים אותו ומיפין כפי כחן. אם
יכולין לטות אותו בזהב ולהגדיל במעשיו - הרי זו
מצוה.

יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום
הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה.
ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים.
והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים
ונשים, במקדש המדבר. ואין מבטלין תינוקות של
בית רבן לבנין. ואין בנין בית-המקדש דוחה
יום-טוב.

יג. המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית.
וזה שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" -
שיהיה מחפר באדמה, שלא יבנוהו לא על-גבי כפין
ולא על-גבי מחלות. וזה שנאמר "ואם מזבח
אבנים" - מפי השמועה למדו, שאינו רשות אלא
חובה.

יד. כל אבן שנפגמה כדי שתחגר בה הצפרן, כספין
של שחיטה, הרי זו פסולה לפכש ולמזבח, שנאמר:
"אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומחיקן היו
מביאין אבני מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד
שמגיעין למקום הנפר שאינו מקום עבודה ובנין,
ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול, ובנין
מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו.

טו. אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו -
פסולין, ואין להם פדיון, אלא נגזזים. כל אבן
שנגע בה הברזל, אף-על-פי שלא נפגמה, פסולה
לבנין המזבח ובנין הכבש, שנאמר: "כי חרבך
הנפת עליה ותחללה". והבונה אבן שנגע בה ברזל
במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר: "לא תבנה אתה
גזית". והבונה אבן פגום, עובר בעשה.

המשכן עליו, ולא היתה שם תקרה. ושם"ט שנה
עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב. ובאו לנב ובנו
שם מקדש, וכשמת שמואל חרב. ובאו לגבעון ובנו
שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נב
וגבעון שבע וחמשים שנה.

ג. פיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל
המקומות פלן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן
קרבן. ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים
בלבד ובהר המוריה שבה נאמר: "ויאמר דוד זה
הוא בית ה' האלהים וזה-מזבח לעלה לישראל",
ואומר: "זאת מנוחתי עדי עד".

ד. בנין שבנה שלמה כבר מפרש במלכים. וכן בנין
העתיד להפנות, אף-על-פי שהוא כתוב ביחזקאל,
אינו מפרש ומבאר. ואנשי בית שני, כשבנו בימי
עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפרשים
ביחזקאל.

ה. ואלו הן הדברים שהן עקר בבנין הבית: עושין
בו קדש, וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום
אחד, והוא הנקרא אולם, וישלשמן נקראין היכל.
ועושין מחצה אחרת סביב להיכל, רחוקה ממנו,
כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המקף במחצה
זו, שהוא כעין חצר אהל מועד, הוא הנקרא עזרה.
והכל נקרא מקדש.

ו. ועושין במקדש בלים: מזבח לעולה ולשאר
הקרבנות; וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני
האולם משוף לדרום; וכיור וכנו לקדש ממנו
הפחנים ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין
האולם ולמזבח משוף לדרום, שהוא שמאל הנכנס
למקדש, ומזבח לקטרת; ומנורה; ושלחן; וישלשמן
בתוך הקדש לפני קדש-הקדשים.

ז. המנורה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מימין
שעליו לחם הפנים. ושניהם בצד קדש-הקדשים
מבחוץ, ומזבח הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ.
ועושין בתוך העזרה גבולין: עד כאן לישראל, עד
כאן לפחנים. ובונים בה בתים לשאר צרכי המקדש.
כל בית מהם נקרא "לשכה".

ח. כשבנין ההיכל והעזרה, בנין באבנים גדולות.
ואם לא מצאו אבנים, בנין בלבנים. ואין מפצלין
את אבני הבנין בהר הבית, אלא מפצלין אותן
ומסתתין אותן מבחוץ, ואחר-כך מכניסין אותן
לבנין, שנאמר: "אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' כ' אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (3) כלומר, זה ולא אחר.
ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שפנה בו דוד ושלמה⁴ המזבח בגרן ארונה, הוא המקום שפנה בו אברהם המזבח⁵ ועקד עליו יצחק. והוא המקום שפנה בו נח פשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל ובו הקריב אדם הראשון קרבן פשנברא. ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם במקום פשרתו נברא.

4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז.) הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה].

ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שפנו בני הגולה⁶ פניו מזבח שעתידי להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה⁷.

6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני.
7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.

ד. ושלשה נביאים⁸ עלו עמיהם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד להן שפקריבין על המזבח הזה⁹ כל הקרבנות אף-על-פי שאין שם בית.

8) והם חגי זכריה ומלאכי. (9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה

טז. אבן שפגמה או שנגע בה פרזל אחר שנקבית במזבח או בפכש - אותה האבן פסולה, והשאר פשרות. ומלבנין את המזבח פעמים בשנה: בפסח ובחג. וכשמלבנין אותן - מלבנין במפה, אבל לא בקפס של פרזל, שמא יגע באבן ויפסל.

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא פכש. והעולה במעלות על המזבח - לוקה. וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח או מפל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה - לוקה, שנאמר: "ונתחתם את מזבחתם וגו'", לא תעשו בן לה' אלהיכם".

יח. המנורה וכליה, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל כלי שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאוהו של עץ או עצם או אבן או של זכוכית - פסולין.

יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדיל, ואם העשירו - עושין אותן של זהב. אפלו המזרקות והשפודין והמגרפות של מזבח העולה, והמדות - אם יש כח בצבור, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם.

כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש. ואם נעשו מתחלתן להדיוט, אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה, עד שלא נשתמש בהם גבוה - רשאי להשתמש בהן הדיוט, ומשנשתמש בהן גבוה - אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית-הקנסת, אין בונין אותן להר הבית.

יום ב' כ' אדר א' ה'תשע"ו

פרק שני

1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

א. המזבח מקומו מכונן ביותר², ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישראל"³. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המדינה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המזריה אשר נראה לדוד אביו, אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסי".

קל שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' כ' אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן.

ה. מִזְבַּח שְׁעֵשָׂה מִשֶּׁה וְשְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה וְשְׁעֵשָׂה בְּנֵי הַגּוֹלָה וְשְׁעֵתִיד לְהַעֲשׂוֹת - בְּלֹן עֲשׂוֹר אֲמוֹת גְּבֵה כָּל אֶחָד מֵהֶן. וְזֶה הַכֶּתִּיב בַּתּוֹרָה "וְשָׁלַשׁ אֲמוֹת קָמְתוּ" - מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה בְּלֹכֵד. וּמִזְבַּח שְׁעֵשָׂה בְּנֵי הַגּוֹלָה וְכֵן הַעֲתִיד לְהַכְנִיחַ, מִדַּת אֲרָכּוֹ וְרַחְבּוֹ ל"ב אֲמוֹת עַל ל"ב אֲמוֹת¹⁰.

(10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.

ו. עֲשׂוֹר אֲמוֹת שֶׁל גְּבֵה הַמִּזְבֵּחַ, מֵהֶן בְּאֵמָה בַּת חֲמִשָּׁה טַפָּחִים¹¹, וּמֵהֶן בְּאֵמָה בַּת שְׁשֵׁה טַפָּחִים¹². וְשָׁאֵר כָּל אֲמוֹת הַבִּנְיָן בְּאֵמָה בַּת שְׁשֵׁה טַפָּחִים. וְגִבְהַת כָּל הַמִּזְבֵּחַ¹³ נ"ח טַפָּחִים¹⁴.

(11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם הקרנות. (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.

ז. וְכֵן הֵיטָה מִדָּתוֹ וְצִוְרָתוֹ: עֲלֵה חֲמִשָּׁה טַפָּחִים¹⁵ וְכֻנֵּס חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, זֶהוּ יִסּוֹד. נִמְצָא רַחֲב שְׁלֹשִׁים אֲמָה וּשְׁנֵי טַפָּחִים עַל רַחֲב שְׁלֹשִׁים אֲמָה וּשְׁנֵי טַפָּחִים¹⁶. עֲלֵה שְׁלֹשִׁים טַפָּחִים וְכֻנֵּס חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, זֶהוּ סוֹבֵב¹⁷. [עֲלֵה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים, זֶהוּ מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה]. נִמְצָא רַחֲבּוֹ שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אֲמָה וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים עַל שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אֲמָה וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים. [עֲלֵה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים, וְכֻנֵּס לְקֶרֶן זֵוִית שֶׁל הַשְּׁמוֹנֶה-עָשָׂר בִּנְיָן חֲלוּל מִרְבָּע לְכָל אַרְבַּע קְרָנוֹת]. וּמִקּוֹם הַקְּרָנוֹת אֲמָה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה סָבִיב. וְכֵן מְקוֹם רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֲמָה סָבִיב. נִמְצָא מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה רַחֲבּוֹ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים¹⁸.

(15) משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. (16) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. (17) נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (18) שהרי הסובב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

ח. גְּבֵה כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, וְרִבּוּעַ כָּל קֶרֶן אֲמָה עַל אֲמָה. וְאַרְבַּע הַקְּרָנוֹת חֲלוּלוֹת הֵיוּ¹⁹ מִתּוֹכָן. וְגִבְהַת מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים. נִמְצָא חֲצִי גְבֵה הַמִּזְבֵּחַ כ"ט טַפָּחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וּלְמִטָּה.

(19) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק

ט. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא²⁰ הָיָה חוּגֵר בְּאֵמָצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ [בְּשֵׁשֶׁה טַפָּחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וּלְמִטָּה] לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים הָעֲלִיוֹנִים²¹ לְדָמִים הַתַּחְתּוֹנִים²². וְנִמְצָא גְבֵהוּ מִן הָאֶרֶץ עַד מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה חֲשֵׁעַ אֲמוֹת פָּחוֹת טַפָּח²³.

(20) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים נג.). (21) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. (22) חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. (23) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהן חשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

י. יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה מְקִיף מֵאַרְבַּע רִוּחוֹתָיו כְּמוֹ הַסּוֹבֵב, אֲלָא הָיָה הַיִּסּוֹד מְשׁוּף כְּנֶגֶד כָּל רִוּחַ צָפוֹן וּמַעֲרָבִי, וְאוֹכֵל²⁴ בְּדָרוֹם אֲמָה אַחַת וּבְמִזְרָח אֲמָה אַחַת, וְקֶרֶן דְּרוּמִית-מִזְרָחִית לֹא הָיָה לָהּ יִסּוֹד²⁵.

(24) מחזיק, = תופס מקום. (25) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתה יתבני מדבחא", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו.

יא. וּבְקֶרֶן מַעֲרָבִית-דְּרוּמִית²⁶ הָיוּ שְׁנֵי נְקָבִים כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִין, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שִׁיתִין²⁷, שֶׁהַדָּמִים יוֹרְדִין בָּהֶן וּמִתְעַרְבִין בְּאוֹתָהּ הַקֶּרֶן בְּאֵמָה²⁸, וְיוֹצֵאִין לְנַחַל קִדְרוֹן.

(26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (28) אמת המים שעוברת בעזרה.

יב. וּלְמִטָּה בְּרַצְפָּה בְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן הָיָה מְקוֹם אֲמָה עַל אֲמָה, וְטַבָּלָא שֶׁל שֵׁשׁ וְטַבַּעַת קְבוּעָה בָּהּ²⁹, שְׁבוּ יוֹרְדֵיין לְשִׁיתִין³⁰ וּמִנְקִיין אוֹתוֹ.

(29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (30) והוא חלל קטן שתחת היסוד.

יג. וְכִבְשִׁי³¹ הָיָה בְּנוֹי לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אֲרָכּוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אֲמָה³² עַל רַחֲב שֵׁשׁ-עָשָׂר אֲמָה. וְהָיָה אוֹכֵל בְּאֶרֶץ שְׁלֹשִׁים אֲמָה מִצַּד הַמִּזְבֵּחַ, וּפּוֹרֵחַ מִמְּנוֹ אֲמָה עַל הַיִּסּוֹד וְאַמָּה עַל הַסּוֹבֵב. וְאַוִּיר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ג' כ"א אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

17 כְּמִדַּת⁵⁰, וּבִנְיָה וְעוֹלָה. וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבְּנִין גּוֹף שֶׁל
18 עֵץ אוֹ אֶבֶן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית כְּמִדַּת הַיִּסּוֹד.
19 וְכֵן נוֹתֵן בְּתוֹךְ כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן, עַד שִׁישִׁים הַבְּנִין.
20 וְיָסִיר הַגּוֹפִים שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּנִין, כְּדִי שֶׁתִּשָּׂאֵר קֶרֶן
21 דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית בְּלֹא יִסּוֹד, וְיִשָּׂאֵרוּ הַקֶּרְנוֹת
22 חֲלוּלִין.

(46) סתום. (47) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושין
לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים.
(49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך
לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה
ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות,
וזהו סוכב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח
בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה
מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

23 יז. אַרְבַּע קֶרְנוֹת שֶׁל מִזְבֵּחַ וַיִּסּוֹדוּ וַרְבּוּעוֹ מַעֲבָכִין.
24 וְכָל מִזְבֵּחַ שֶׁאֵין לוֹ קֶרֶן, יִסּוֹד וְכֶכֶשׁ וַרְבּוּעַ - הֲרִי
25 הוּא פְּסוּל, שֶׁאֲרַבְעָתָן מַעֲבָכִין⁵¹. אֲבָל מִדַּת אֶרְכּוֹ
26 וּמִדַּת רְחִבּוֹ וּמִדַּת קוֹמָתוֹ אֵינָן מַעֲבָכִין, וְהוּא שְׁלֵא
27 יַפְחֹת מֵאֻמָּה עַל אֻמָּה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, כְּשֶׁעוֹר
28 מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה שֶׁל מִזְבֵּחַ מְדֻבָּר.

(51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר
(ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל
יסוד המזבח" ובכשב נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח"
והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם.
ובריבוע נאמר (שמות כז, א) "רצוע יהיה המזבח". וכל
מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח"
משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

29 יח. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם מִבְּנִינּוֹ: אִם נִפְגַּם מִבְּנִינּוֹ⁵² טָפַח
30 - פְּסוּל, פָּחוֹת מִטָּפַח - כְּשֶׁר, וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה
31 בְּנִשְׂאָר אֶבֶן פְּגוּמָה⁵³.

(52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53) שבאבן פוסלת
גם פגימה כל שהיא.

יום ג' כ"א אדר א' ה'תשע"ו

פרק שלישי

(1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה.

32 א. הַמְּנוֹרָה מִפְּרִשֶׁת צוֹרְתָהּ בְּתוֹרָה². וְאֲרַבְעָה
33 גְּבִיעִים³ וּשְׁנֵי כַּפְתּוּרִים⁴ וּשְׁנֵי פְּרָחִים⁵ הֵיוּ בִּקְנֵה
34 הַמְּנוֹרָה⁶, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִמְנוֹרָה אֲרַבְעָה גְּבִיעִים
35 מְשֻׁקָּיִם⁷ בְּפִתְרִיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פֶּרֶחַ שְׁלִישִׁי הִיָּה
36 סְמוּךְ לִירְכֵה שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד יִרְכֵה עַד
37 פְּרָחָהּ".

(2) שמות כה, לא-מ. (3) הם דומים לכוסות אלכסנדריא
שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4) הם כמין
תפוחים כרותיים (שם מקום) שהן ארוכין מעט כביצה ששני

1 מֵעֵט³³ הִיָּה מִפְּסִיק בֵּין הַכֶּכֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ³⁴, כְּדִי לִתֵּן
2 הָאֵיבָרִים לַמִּזְבֵּחַ בְּזִירְקָה³⁵. וְגִבַּה הַכֶּכֶשׁ תִּשְׁעַ אַמּוֹת
3 פָּחוֹת שְׁתוֹת³⁶ עַד כְּנִגְדַּת הַמַּעֲרָכָה.

(31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ.
(32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר.
(33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא
כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר
יותר. (34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה.
(35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז)
"ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי
נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר
בזריקה. (36) היינו, פחות טפח.

4 יד. וּשְׁנֵי כֶּכֶשִׁים קְטָנִים יוֹצְאִים מִמָּנּוֹ, שֶׁבָּהֶם פּוֹנִים
5 לַיִּסּוֹד³⁷ וְלִסּוּבָב³⁸, וּמִבְּדָלִין מִן הַמִּזְבֵּחַ כְּמִלֵּא
6 נִימָא³⁹. וְחֲלוּן הֵיָּתָה בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּכֶשׁ⁴⁰ אֻמָּה עַל
7 אֻמָּה, וְרִבּוּבָה הֵיָּתָה נִקְרָאת⁴¹, שֶׁבָּהּ נוֹתְנִין פְּסוּלִי
8 חֲטָאת הָעוֹף⁴² עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוֹרְתָהּ⁴³ וְתֵצֵא לְבֵית
9 הַשְּׁרָפָה⁴⁴.

(37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם
חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (38) היינו הכבש שלצד
מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות.
[אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (39) זבחים
שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם
על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו
מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול
לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין
הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר.
(40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא
בקיר שלו. (41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוב לוחות
והיינו חלון. (42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז
הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא
טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני
שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה
הרבה חטאות העוף, של ילדות, חששו שמא תתערב זאת
הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו
מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שיליניה
לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה
שריפה. (44) בתוך העזרה.

10 טו. וּשְׁנֵי שְׁלֹחָנוֹת הָיוּ בְּמַעֲרָב הַכֶּכֶשׁ: אֶחָד שֶׁל
11 שִׁישׁ, שֶׁנוֹתְנִין עָלָיו אֶת הָאֵיבָרִים⁴⁵; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף,
12 שֶׁנוֹתְנִין עָלָיו כָּלִי הַשֶּׁרֶת.

(45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיח ויתחממו
האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפור.

13 טז. כְּשֶׁבּוֹנִין הַמִּזְבֵּחַ, בּוֹנִין אוֹתוֹ כְּלוֹ אַטּוֹם⁴⁶
14 כְּמִין עֲמוּד, וְאֵין עוֹשִׂין בוֹ חֶלֶל כְּלָל, אֲלֵא מִבֵּיא
15 אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת, וּמִבֵּיא סִיד וְזָפַת
16 וְקוֹנֵיָא⁴⁷, וּמִמָּחָה וְשׁוֹפָף לְתוֹךְ מִלְּבָן⁴⁸ גְּדוּלִי⁴⁹

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ג' כ"א אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אחד עשר. (17) מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. (18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.
 ד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ¹⁹ כְּשֶׁעָשְׂאוּהָ זֶהב²⁰, אָבֵל
 שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכֹת²¹ אֵין עוֹשִׁין בָּהּ גְּבִיעִים²²,
 כְּפִתּוּרִים וּפְרָחִים. וְכֵן מְנֹרָה הַבָּאָה זֶהב, תְּהִיָּה
 כָּלָה כְּפָר עִם נִרְוֹתֶיהָ²³, וְתִהְיֶה כָּלָה מְקֻשָּׁה²⁴ מִן
 הָעֲשֻׁתוֹת²⁵; וְשָׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכֹת אֵין מְקַפְּדִין עַל
 מִשְׁקָלָהּ, וְאִם הִיָּתָה חֲלוּלָה²⁶ - כְּשֶׁרָה²⁷.

(19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20) מנחות
 כח. (21) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22) להלן גבי
 ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפידין על
 משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה
 שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה-למלך).
 (23) בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל
 הכלים האלה". (24) חתיכה אחת. (25) במנחות כח.
 "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה
 שלמה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה".
 (26) שאינה מקשה (כסף-משנה). (27) בדיעבד. ולכתחילה
 צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.

ה. וְאֵין עוֹשִׁין²⁸ אוֹתָהּ לְעוֹלָם²⁹ מִן הַגְּרוּטָאוֹת³⁰, בֵּין
 שֶׁהִיָּתָה שָׁל זֶהב בֵּין שֶׁהִיָּתָה שָׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכֹת.

(28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין,
 קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה,
 ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה.
 אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות
 מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה
 (משנה-למלך). (29) בכסף-משנה חסירה מילה זו.
 (30) שברים.

ו. הַמְּלַקְחִים³¹ וְהַמַּחֲתֹת³² וְכָלִי הַשָּׁמֶן אֵין מְכָלֵל
 הַכֶּפֶר³³, שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּמִנְרָה "זֶהב טָהוֹר", וְחִזּוֹר
 וְאָמַר "וּמִלְקָחֶיהָ וּמִמַּחֲתֶיהָ זֶהב טָהוֹר". וְלֹא נֹאמֵר
 "נִרְוֹתֶיהָ זֶהב טָהוֹר", מִפְּנֵי שֶׁהַגְּרוֹת קְבוּעִין בְּמִנְרָה
 וְהֵם מְכָלֵל הַכֶּפֶר³⁴.

(31) הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך
 השמן, ליישבן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם,
 קרויים מלקחים" (רש"י בשמות כה, לח). (32) הם כמין
 בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שכור (רש"י
 שם). (33) מנחות פח: כתנא-קמא ולא כרבי נחמיה
 בברייתא ראשונה. (34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.

ז. שִׁבְעַת³⁵ קָנִי הַמְּנֹרָה מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, וְשִׁבְעַת
 נִרְוֹתֶיהָ מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה, בֵּין שֶׁהִיָּתָה שָׁל זֶהב בֵּין
 שֶׁהִיָּתָה שָׁל שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכֹת. וְכָל הַגְּרוֹת קְבוּעִים
 בְּקָנִים³⁶.

(35) מנחות כח. (36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד
 כעין בוך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירש"י
 במנחות שם).

ראשיה כרין (להלן שם). (5) "כמו פרחי העמודים (ציורים
 שמציירין בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ
 (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות
 למנחות פ"ג משנה ז). (6) מקומם של כל אלה במנורה,
 ראה להלן הלכה י. (7) "כמו שקדים בעשיתן" (להלן
 הלכה ב).

ב. וְשָׁלֵשׁ רִגְלִים הָיוּ לָהּ⁸. וְשָׁלֵשָׁה כְּפִתּוּרִים⁹ אֲחֵרִים
 הָיוּ בְּקִנָּה הַמְּנֹרָה, שֶׁמֶהֵן יוֹצְאִים שֵׁשֶׁת הֶקְנִים:
 שְׁלֹשָׁה מִצַּד זֶה, וְשָׁלֵשָׁה מִצַּד זֶה. וּבְכָל קִנָּה וְקִנָּה
 מֶהֵן שְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים¹⁰ וְכְּפִתּוֹר וּפְרָח, וְהַפֵּל
 מְשֻׁקָּדִים¹¹ כְּמוֹ שְׁקָדִים בְּעִשְׂתָּן¹².

(8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על
 התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה
 שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים,
 אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א
 פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה
 למנורה" (משנת ראשונים). ובגלופת המנורה שבקשת
 טיטוס ברומא – בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים
 (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חח, וב"שערים" ג' טבת
 תש"כ עמוד ג). (9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה).
 (10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11) ביומא נב.
 אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע
 (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר,
 הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה
 ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה
 גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה
 גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה
 ל"כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים
 לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים
 והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין
 בכך הפסד, אם יעשו משוקדים. ואילו אם הם צריכים
 להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כסף-
 משנה בשם הר"י קורקוס). (12) בפירוש המשניות (מנחות
 שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה
 ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת
 (=החתיכה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים".

ג. נִמְצְאוֹת¹³ כָּל הַגְּבִיעִים שְׁנִים וְעֶשְׂרִים¹⁴. וְהַפְּרָחִים
 תִּשְׁעָה¹⁵. וְהַכְּפִתּוּרִים אֶחָד-עֶשְׂרִים¹⁶. וְכָלֵן מְעַכְבִּין זֶה
 אֶת זֶה¹⁷, וְאֶפְלוּ חֶסֶר אֶחָד מִן הַשְּׁנִים וְאֶרְבָּעִים¹⁸
 מְעַכְבִּין אֶת כָּלֵן.

(13) מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14) שהרי
 בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר.
 וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות
 שם). (15) כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף
 המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי
 שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחה" למדו עוד אחד, הרי
 כאן תשעה (מנחות שם). (16) כפתור לכל קנה הרי ששה,
 שנים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים
 שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ג' כ"א אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה כלי גדול, ובו היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה).

יב. השלחן היה ארפו שנים-עשר טפח, ורחבו ששה טפחים⁴⁸. והיה מנחם⁴⁹ ארפו לארץ הבית, ורחבו לרחב הבית. וכן שאר כל הפלים⁵⁰ שפמקדש, ארפן לארפו של בית⁵¹ ורחפן לרחב הבית, חוץ מן הארון⁵², שהיה ארפו לרחב הבית. וכן גרות המנורה פנגד רחב הבית, בין הצפון ובין הדרום⁵³.

(48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ורחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים פ"ז משנה י, ומנחות צז). (49) שם צו. במשנה. (50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם). (52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם צח:). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג) מסייע, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר, צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'. ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

יג. ארבעה⁵⁴ סניפין⁵⁵ של זהב היו לשלחן, מפצלין⁵⁶ בראשיהן⁵⁷, שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים: שנים מסדר זה, ושנים מסדר זה⁵⁸. והם הנאמרים בתורה⁵⁹ "וקשתויו⁶⁰".

(54) שם במשנה. (55) "כמין יתידות זהב עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). (56) מנוקבים. (57) כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום-טוב שם פ"א משנה ו). (58) והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיצולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). (59) שמות שם. (60) מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם).

יד. ושמונה ועשרים קנים⁶¹ של זהב, פל אחד מהן פחצי קנה חלול⁶², היו לו: ארבעה-עשר לסדר זה, וארבעה-עשר לסדר זה. והם הנקראים⁶³ "מנפיקותיו⁶⁴". ושני הפזיכין שפניחין בהן הלבונה על השלחן בצד המערכות⁶⁵, הן הנקראין⁶⁶ "כפותיו⁶⁷". והדפוסין⁶⁸ שעושין בהם לחם הפנים, הם הנקראים⁶⁹ "קערותיו⁷⁰".

(61) משנה שם צו. (62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). (63) שמות שם. (64) שם צו. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם).

ח. ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה, פלן פניהם לנר האמצעי שעל קני המנורה³⁷. וזה הנר האמצעי פניו פנגד קדש-הקדשים³⁸, והוא הנקרא³⁹ נר מערבי.

(37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן הוא בברייתא (שם צח:): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדידין פניהם כלפי נר האמצעי". (38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכינה". (39) בתלמוד (שבת כב: מגילה שם, ועוד).

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא⁴⁰, שפיהן רחב ושוליהן קצר. והפפתורים כמין תפוחים פרותיים⁴¹, שהן ארכין מעט, כביצה ששני ראשיה פדין⁴². והפפתורים כמו פרחי העמודים⁴³, שהן כמין קערה ושפתה פפולה לחוץ.

(40) מנחות כח: (41) שם מקום. והוא במנחות שם. ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף". (42) עגולים ככד. (43) מנחות שם. ציורין שמציירין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "פרח צורת שושן".

י. גבה המנורה⁴⁴ היה שמונה-עשר טפח. הרגלים והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע פפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח פפתור, ושני קנים יוצאין ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכים ועולין פנגד גבה המנורה. וטפח חלק. וטפח פפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין פנגד גבה המנורה. וטפח חלק. וטפח פפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין פנגד גבה המנורה. וטפחים חלק. ונשתתיו שלשה טפחים, שפיהן שלשה גביעים, פפתור ופרח.

(44) מנחות כח: (45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה וטפח, נשארו בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא ניתנו אלא טפח.

יא. ואכן היתה לפני המנורה⁴⁶, ובה שלש מעלות, שעליה פהן עומד ומטיב את הנרות, ומניח עליה פלי שמונה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה⁴⁷.

(46) תמיד ל: וספרי בהעלותך ס' ה' "בהעלותך את הנרות, עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: (א) בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). (ב) העלה את נרותיה (שם שם, ג). (ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ). (47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל

קלד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ד' כ"ב אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

17 הפהנים העוסקים⁸⁴ בתמיד⁸⁵ מקדשים⁸⁶ ממנו פאחד.
18 ומוכני עשו⁸⁷, שיהיו בה המים תמיד, והיא חל,
19 פדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה, שהכיר
20 מפלי הקדש ומקדש, וכל דבר שיתקדש בכלי-קדש
21 אם לן - נפסל⁸⁸.

(82) יומא לו. במשנה. (83) כמו ברז המריק מים.
(84) ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקברת התמיד
(יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ
מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה
כשרה גם בזר (רש"י שם). (85) בקרבן תמיד ש"מצות-
עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים
תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום
עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). (86) ידיהם ורגליהם
לעבודה. ש"מצות-עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו
ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א)
ו"כיצד מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו
הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה
ומקדש (שם הלכה טז). (87) כי הכיור מכלל כלי שרת,
וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב
לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור
כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני
(רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו
כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים
בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו והוא ומימיו בבור
העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה.
ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה
מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמרו: "כיור שלא שקעו
מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [וכנראה
שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא
יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי
הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה
בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לו.
במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני אלא
הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני
בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וזהו מה שאמרו
בזבחים כ. וכן הביא רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש
הלכה יד, וראה בכסף-משנה כאן]. (88) סוכה נ.

יום ד' כ"ב אדר א' ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) יבאר בו רבינו מקום הנחת הארון, ושלמה בנה מקום
לגניזת הארון, ומי גנזו, ומה נגזו עמו.

22 א. אכן היתה בקדש הקדשים במערבו, שעליה היה
23 הארון מנח. ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. וביעת
24 שבה שלמה את הבית, וידע שסופו לחרב, בנה בו
25 מקום לגזו בו הארון למטה במטמוניות עמקות
26 ועקלקלות. ויאשיהו המלך צנה וגנזו במקום שבה
27 שלמה, שנאמר: "ויאמר ללואים המבינים לכל
28 ישראל הקדושים לה: תנו את ארון הקדש בבית

(65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון לחם, שעל ידה הוא
נזכר למעלה קומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד,
ז). (66) שמות שם. (67) שם צו. (68) "ושלשה דפוסין
של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק,
והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו
כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ח). (69) שמות שם. (70) שם צו.

1 טו. אלו⁷¹ הארבעה-עשר קנים: נותן החלה
2 הראשונה על עצמו של שלחן⁷², ונותן בין ראשונה
3 ושניה שלשה קנים⁷³, וכן בין כל חלה וחלה
4 שלשה קנים, ובין ששית וחמישית שני קנים
5 בלבד, לפי שאין על הששית אחרת⁷⁴. נמצאו
6 ארבעה-עשר בכל מערכה ומערכה.

(71) שם. (72) והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא
תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא
קריר (רש"י ושיטה-מקובצת שם). (73) והיו להן שלשה
פיצולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי
שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם
הלכה ב). (74) כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על
שלמטה הימנה.

7 טז. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח
8 הבית: אחד של שיש⁷⁵, נותנין עליו לחם הפנים
9 בכניסתו; ואחד של זהב, נותנין עליו לחם ביציאתו.
10 שמעלין בקדש⁷⁶, ולא מורידין⁷⁷.

(75) מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג
"לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרתית"
(=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא:
(76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של
זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77) ולפיכך עשו
השני של זהב. ולמדו במנחות צט. "שמעלין בקודש", ממה
שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה
בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" –
"בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ולא
מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את
המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא
סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין.

11 יז. מזבח הקטרת⁷⁸ היה מרבע אמה על אמה⁷⁹.
12 והוא נתון⁸⁰ בהיכל מכון בין הצפון לדרום, משוף
13 בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשמן היו מנחין⁸¹
14 משליש ההיכל ולפנים, פנגד הפרכת המבדיל בין
15 הקדש ובין קדש הקדשים.

(78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם
"מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו.
וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79) שמות
ל, ב. (80) יומא לג: (81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת
צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח:

16 יח. הפיור⁸² היו לו שנים-עשר דד⁸³, פדי שיהיו כל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"ב אדר א' - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44 אחת-עשרה אמה. ועבי כהל האולם - חמש אמות.
45 נמצא הכל מאה אמה.

46 ה. מן הצפון לדרום מאה אמה: עבי כהל האולם
47 - חמש אמות. ומכיל אולם עד כהל הקדש - עשר
48 אמות. וכתיב הקדש ששה כתלים זה לפניו מזה,
49 וביניהן חמשה מקומות פנויים. בין כהל חיצון ובין
50 השני - חמש אמות; ובין שני ושלישי - שלש
51 אמות; וחמש בין שלישי ורביעי; ובין רביעי
52 וחמישי - שש; ובין חמישי וכתל הפנים - שש.
53 נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה וארבעים אמה
54 מצד שפגודו. ורחב הבית מבפנים - עשרים. הרי
55 מאה אמה.

56 ו. הפשפש והוא שער הקטן, ושני פשפושין היו
57 להיכל מצדי השער הגדול שבאמצע: אחד בצפון
58 ואחד בדרום. שפדרום לא נכנס בו אדם מעולם,
59 ועליו הוא מפרש על-ידי יחזקאל: "השער הזה
60 סגור יהיה, לא יפתח"; ושפצפון בו נכנסין. ומהלך
61 בין שני הכתלים עד שמגיע למקום פתוח לקדש
62 משמאלו, ונכנס לתוך ההיכל, ומהלך עד שער
63 הגדול ופותחו.

64 ז. השער הגדול היה רחבו עשר אמות וגובהו
65 עשרים אמה. וארבע דלתות היו לו: שתיים בפנים
66 ושתיים בחוץ. החיצונות נפתחות לתוך הפתח
67 לכסות עביו של כהל, והפנימיות נפתחות לתוך
68 הבית לכסות אחורי הדלתות.

69 ח. פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה ורחב
70 עשרים, ולא היה לו שערים. וחמש מלתריות של
71 מילא היו על-גבי פתחו מלמעלה, התחתונה עורפת
72 על הפתח אמה מזה ואמה מזה, וכל אחת מחמשותף
73 עורפת על שלמשה ממנה אמה מזה ואמה מזה.
74 נמצאת העליונה שלשים אמה. ונדבך של אבנים
75 היה בין כל אחת ואחת.

76 ט. ההיכל היה בנוי רחב מלפניו וצר מאחוריו כמו
77 ארי. ויציעים היו מקיפין לבית פלו מסביב חוץ
78 לכתל המסב. ויציע התחתונה חמש. ורחב על גבה
79 שש. ויציע אמצעית שש. ורחב על גבה שבע.
80 והעליונה שבע. שנאמר: "היציע התחתנה וגו'".
81 וכן היו השלש יציעים מקיפים לבית משלשה
82 רוחותיו. וכן סביב לכתלי האולם מלמשה עד
83 למעלה כך היו: אמה אחת חלק, ורחב שלש אמות.
84 ואמה חלק, ורחב שלש אמות עד למעלה. ונמצאו
85 הרבדין מקפין לכתלים. רחב כל רבד שלש אמות

1 אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם
2 משא בפתח, עתה עבדו את ה' אלהיכם וגו'". ונגזו
3 עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה. וכל אלו
4 לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותמים שהיו בבית
5 שני לא היו משיבין ברוח-הקדש, ולא היו נשאלין
6 בהן, שנאמר: "עד עמד בהן לאורים ונל[תמים]".
7 ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמנה בגדים
8 לכהן גדול, כדי שלא יהא מחסר בגדים.

9 ב. בבית ראשון היה כהל מבדיל בין הקדש ובין
10 קדש-הקדשים, עביו אמה. וכיון שפגו הבית שני
11 נסתפק להם אם עבי הכהל היה ממדת הקדש או
12 ממדת קדש-הקדשים, לפיכך עשו קדש-הקדשים
13 עביו עשרים אמה תמימות, ועשו הקדש ארבעים
14 אמה תמימות. והניחו אמה יתרה בין הקדש ובין
15 קדש-הקדשים. ולא בנו כהל בבית שני, אלא עשו
16 שתי פרוכות: אחת מצד קדש-הקדשים, ואחת מצד
17 הקדש, וביניהן אמה, כנגד עבי הכהל שהיה
18 בראשון. אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא
19 פרכת אחת בלבד, שנאמר: "והבדילה הפרכת לכם
20 וגו'".

21 ג. ההיכל שפגו בני-גולה היה מאה אמה על מאה
22 אמה על רום מאה. וכן היתה מדת רימו: בנו גבה
23 שש אמות אטום סתום כמו יסוד לו. ורום כתיב
24 הבית ארבעים אמה. ורום הפיור שבתקרה אמה.
25 ועל גביו גבה שתי אמות פנוי, שיענס בו הדלף,
26 והוא הנקרא "בית-דלפא". ועבי התקרה שעל-גבי
27 בית-דלפא אמה. ומעזיבה גבה אמה. ועליה בנויה
28 על-גביו, גבה כתיב ארבעים אמה. ובגבה גבה
29 אמה פיור. ואמתים גבה בית-דלפא. ואמה תקרה.
30 ואמה מעזיבה. וגבה המעקה שלש אמות. וטס של
31 פרזל כמו סוף גבהו אמה, על-גבי המעקה סביב,
32 כדי שלא ינוחו עליו העופות, והוא הנקרא "פלה
33 עורב". הרי הכל מאה אמה.

34 ד. מן המערב למזרח מאה אמה. וזהו חשבונן:
35 ארבעה כתלים זה לפניו מזה, וביניהן שלשה
36 מקומות פנויים. בין הכהל המערבי ובין הכהל
37 שלפנים ממנו - חמש אמות; ובין כהל שני ושלישי
38 - שש אמות; ובין כהל שלישי ורביעי - שש אמות.
39 ואלו המדות הן של עבי הכהל עם המקום הפנוי
40 שבין שני כתלים. וארץ קדש-הקדשים - עשרים
41 אמה. ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין
42 הקדש - אמה. וארץ הקדש - ארבעים אמה. ועבי
43 הכהל המזרחי, שבו השער - שש אמות. והאולם -

- 1 עד למעלה, ובין כל רבד ורבד אמה. ורבד העליון
- 2 הנה רחבו ארבע אמות.
- 3 י. כל אלו המקומות הפנויים שבין הפתלים הם
- 4 הנקראים תאים. נמצאו התאים המקיפין למקדש:
- 5 חמשה מן הצפון, וחמשה מן הדרום, ושלשה מן
- 6 המערב. ושלש דיוטות היו, דיוטא על-גבי דיוטא.
- 7 נמצאו חמשה-עשר תאים בדרום: חמשה על-גבי
- 8 חמשה, וחמשה על גביהן. וכן בצפון חמשה-עשר.
- 9 ושמונה תאים היו במערב: שלשה על-גבי שלשה,
- 10 ושנים על גביהן בדיוטא אחת. הכל ל"ח תאים.
- 11 יא. שלשה פתחים היו לכל אחד ואחד מן התאים:
- 12 אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד
- 13 לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית-צפונית בתא
- 14 שבדיוטא האמצעית היו חמשה פתחים: אחד לתא
- 15 מימין, ואחד לתא שעל גביו, ואחד למסבה, ואחד
- 16 לתא שיש בו הפשפש, ואחד להיכל.
- 17 יב. ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית-צפונית לקרן
- 18 צפונית-מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים.
- 19 הנה עולה במסבה ופניו למערב. הלך את כל פני
- 20 הצפון עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב, הפך
- 21 פניו לדרום. הלך את כל פני המערב עד שהוא
- 22 מגיע לדרום. הגיע לדרום, הפך פניו למזרח, והנה
- 23 מהלך לדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עליה,
- 24 שפתחה של עליה הנה פתוח לדרום.
- 25 יג. ובפתחה של עליה היו שתי פלונסות של ארז,
- 26 שבהן עולין לגגה של עליה. וראשי פספסין היו
- 27 מבדילין בעליה בין גג הקדש לגג קדש-הקדשים.
- 28 ולולין היו פתוחין בעליה לבית קדש-הקדשים,
- 29 שבהן משלשלין את האמנין בתבות, כדי שלא יזונו
- 30 עיניהם מבית קדש-הקדשים. ופעם אחת בשנה
- 31 מפסח לפסח מלבנין את ההיכל.
- 32 יום ה' כ"ג אדר א' ה'תשע"ו
- 33 פרק חמישי
- 34 (1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים,
- 35 וכמה לשכות היו.
- 36 א. הר הבית, והוא הר המוריה², הנה חמש-מאות
- 37 אמה על חמש-מאות אמה³, והנה מקף חומה.
- 38 וכפין על-גבי כפין היו בנויות מתחתיו, מפני אהל
- 39 הטמאה⁴. וכלו הנה מקרה⁵ סטו לפנים מסטו⁶.
- 40 (2) כמפורש בדברי הימים ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה
- 41 א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב
- 42 חמשים בחמשים", ומייתור המלה "בחמשים" למדו
- 43 שצריך לעשות חמשים פעמים מאה על חמשים, שהן
- 44 מאתיים וחמשים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש
- 45 מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו
- 46 חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה
- 47 עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג
- 48 משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר
- 49 התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש
- 50 שם. ולמדו רבינו ממה ששינוי (שם משנה ו) גבי כבש
- 51 שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי
- 52 כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא,
- 53 שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה
- 54 משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת,
- 55 ובתוך אותו היקף עוד אחר".
- 56 ב. וחמשה שערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד
- 57 מן המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב
- 58 כל שער עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם
- 59 דלתות.
- 60 ג. לפנים ממנו⁷ סורג⁸ מקיף סביב, גבהו עשרה
- 61 טפחים⁹. ולפנים מן הסורג החיל¹⁰, [גבהו] עשר
- 62 אמות¹¹. ועליו הוא אומר בקינות: "ויאכל חל
- 63 וחומה" - זו חומת העזרה.
- 64 (7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה
- 65 מסורגת בחבלים. (9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש
- 66 שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים
- 67 כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח",
- 68 ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה
- 69 על חמשים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן
- 70 בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך
- 71 בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין
- 72 זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע
- 73 מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות -
- 74 לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה
- 75 שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה
- 76 שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי
- 77 עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה.
- 78 אבל רבינו כתב בפירוש המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה
- 79 יפה היא הנוסחא כאן "גובהו".
- 80 ד. לפנים מן החיל העזרה¹². וכל העזרה¹³ היתה
- 81 ארך קפ"ז על רחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה:
- 82 שלשה מן הצפון הסמוכין למערב. ושלשה מן
- 83 הדרום סמוכין למערב. ואחד במזרח, מכון כנגד
- 84 בית קדש-הקדשים באמצע¹⁴.
- 85 (12) היא עזרת ישראל. [ודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני
- 86 עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה
- 87 מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב].
- 88 (13) "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה
- 89 אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחייבין על זדונו כרת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' כ"ג אדר א' - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט".
(14) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים".

19 שָׁשֶׁם כְּהָנִים בְּעֲלֵי־מוֹמִין²⁶ מְתַלְעִים בְּעֵצִים²⁷, שָׁכַל
20 עֵץ שְׁנַמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת פִּסּוּל²⁸; צְפוֹנִית־מַעֲרָבִית -
21 לְשֹׁפֶת הַמַּעֲרָעִים²⁹; מַעֲרָבִית־דְּרוֹמִית - בָּהּ הָיוּ
22 נוֹתְנִין יַיִן וְשֶׁמֶן, וְהִיא הָיְתָה נִקְרָאָה "לְשֹׁפֶת בֵּית
23 שְׁמִנְיָא"³⁰.

1 ה. כָּל שֹׁעַר מִהֵן הָיָה רָחֵב עֶשְׂרֵי אַמּוֹת וְגִבְהוֹ
2 עֶשְׂרִים אַמָּה. וְהָיוּ לוֹ דְּלָתוֹת מִחִפּוֹת¹⁵ זָהָב, חוּץ
3 מִשְׁעַר מִזְרָחִי, שֶׁהָיָה מִצָּפֶה נֶחֱשֶׁת דּוֹמָה לְזָהָב¹⁶.
4 וְשֹׁעַר זֶה הוּא הַנִּקְרָא שֹׁעַר הָעֲלִיּוֹן¹⁷, וְהוּא שֹׁעַר
5 נִיקְנוֹר¹⁸.

(26) שאינם ראויים לעבודה. (27) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסלקין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". (28) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע". (29) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. (30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן.

(15) מצופות. (16) לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. (17) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (18) מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכתרו את ראשו וזרועו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש.

24 ט. עֲזֹרַת־הַנְּשִׁים הָיְתָה מִקֶּפֶת גְּזוּזְטָרָא, כְּדִי שִׁיְהִיוּ
25 הַנְּשִׁים רֹאוֹת מִלְּמַעַל³¹ וְהָאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּן, כְּדִי
26 שְׂלֹא יִהְיוּ מַעֲרַבְכִין³². וּבֵית גְּדוֹל הָיָה בְּצֵד הָעֲזָרָה
27 בְּצִפּוֹנָה מִבְּחוּץ, בֵּין הָעֲזָרָה וְהַחִיל, וְהָיָה בְּנוֹי
28 כְּפֶה³³ וּמִקָּף רְבִידִין³⁴ שֶׁל אָבֶן, וְהוּא הָיָה נִקְרָא
29 "בֵּית־הַמוֹקֵד"³⁵. וְשְׁנֵי פְתָחִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד פְּתוּחַ
30 לְעֲזָרָה, וְאֶחָד פְּתוּחַ לַחִיל.

6 ו. הָעֲזָרָה לֹא הָיְתָה מְכֻוֶּנֶת בְּאַמְצַע הַר הַבֵּית, אֲלָא
7 רְחוֹקָה מִדְּרוֹם הַר הַבֵּית יֵתֵר מִכָּל הָרוֹחוֹת¹⁹,
8 וְקִרְבָּה לְמַעֲרָב יֵתֵר מִכָּל הָרוֹחוֹת. וּבֵינָהּ וּבֵין הַצִּפּוֹן
9 יֵתֵר מִמָּה שְׂבִינָהּ וּבֵין הַמַּעֲרָב, וּבֵינָהּ וּבֵין הַמִּזְרָח
10 יֵתֵר מִמָּה שְׂבִינָהּ וּבֵין הַצִּפּוֹן.

(19) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלושים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלוש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, "וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלוש עשרה אמה.

(31) כשיושבות על הגזוטר. (32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (33) גג עגול. (34) איצטבאות. (35) בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים].

11 ז. וּלְפָנֵי הָעֲזָרָה בְּמִזְרָח הָיְתָה עֲזֹרַת־הַנְּשִׁים. וְהִיא
12 הָיְתָה אֶרְךָ²⁰ מֵאָה אַמָּה וּלְ"ה עַל רָחֵב²¹ קל"ה.
13 וְאַרְבַּע לְשִׁכּוֹת הָיוּ בְּאַרְבַּע מְקֻצְעוֹתֶיהָ²² שֶׁל
14 אֲרָבָעִים אַמָּה²³, וְלֹא הָיוּ מְקֻרָּת²⁴, וְכֵן עֲתִידִין
15 לְהִיטָּת²⁵.

31 י. וְאַרְבַּע לְשִׁכּוֹת הָיוּ כו'³⁶: שְׁתֵּים קֹדֶשׁ וּשְׁתֵּים
32 חול³⁷. וְרֹאשֵׁי פִסְפָּסִין³⁸ מִבְּדִילִין בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַחֹל.
33 וּמָה הָיוּ מְשֻׁמְשׁוֹת? מַעֲרָבִית־דְּרוֹמִית - לְשֹׁפֶת
34 הַטְּלָאִים³⁹; וּדְרוֹמִית־מִזְרָחִית - לְשֹׁפֶת עוֹשֵׂי לֶחֶם
35 הַפָּנִים⁴⁰; מִזְרָחִית־צְפוֹנִית - בָּהּ גָּנְזוּ בֵּית חֲשִׁמוֹנִי
36 אֲכָנִי מִזְבֵּחַ שֶׁשֶּׁקְּצוֹם מְלָכֵי יוֹן⁴¹; צְפוֹנִית־מַעֲרָבִית
37 - בָּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה⁴².

(20) ממזרח למערב. (21) מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. (22) בארבע פינותיה מבפנים. (23) כלומר, ארבעים על ארבעים. (24) בתקרה. (25) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.

(36) בבית המוקד. (37) שבית-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. (38) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה

16 ח. וּמָה הֵם מְשֻׁמְשׁוֹת? דְּרוֹמִית־מִזְרָחִית - לְשֹׁפֶת
17 הַנְּזִירִים, שָׁשֶׁם מְבַשְּׁלִין אֶת שְׁלֵמִיהֶם וּמְגַלְחִין אֶת
18 שְׁעָרֵם; מִזְרָחִית־צְפוֹנִית - לְשֹׁפֶת דִּיר - הָעֵצִים,

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' כ"ג אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

22 השלחנות מקום הטבעות⁶⁰ - ארבע ועשרים אמה, ויש שוחטין את הקדשים⁶¹.

(54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לננסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לננסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאו של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לענין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבלו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודח בעזרה]. (59) שווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר, קדשי קדשים ששחיטתם בצפון, אבל קדשים קלים ששחיטתם בכל מקום בעזרה.

24 טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות. 25 והמזבח - שתיים ושלושים. והפך - שלשים⁶². ובין 26 הפך ולכתל דרומי - שתיים-עשרה אמה ומחצה. 27 מכתל צפוני של עזרה עד כתל המזבח שהוא רחב 28 - ששים ומחצה⁶³. ובנגדו מכתל האולם עד כתל 29 מזרחי של עזרה שהוא ארץ - שש ושבעים⁶⁴.

(62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

30 טז. פל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום 31 ששוחטין בו קדשי-קדשים.

32 יז. שמונה⁶⁵ לשכות היו בעזרת ישראל: שלש 33 בצפון, ושלש בדרום. שבדרום: לשפת המלח, 34 לשפת הפורה, לשפת המדיחין. לשפת המלח - שם

בקודש. (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

1 יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו היה הולך 2 במסכה⁴³ ההולכת תחת המקדש פלו, והגרות 3 דולקות מפאן ומפאן עד שמגיע לבית הטבילה. 4 ומדורה היתה שם⁴⁴, ובית-הכסא של פבור⁴⁵. וזהו 5 פבור⁴⁶: מצאו נעול פדוע שיש שם אדם.

(43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להור הבית לא נקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונית מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

6 יב. ארץ העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים 7 ושבע⁴⁷, וזהו חשבונן: מכתל מערכי של עזרה⁴⁸ עד 8 כתל ההיכל - אחת-עשרה אמה. וארץ ההיכל פלו⁴⁹ 9 - מאה אמה⁵⁰. בין האולם ולמזבח - שתיים 10 ועשרים. המזבח - שתיים ושלושים. מקום דריסת 11 רגלי הפהנים, והוא הנקרא עזרת פהנים - אחת- 12 עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל, והוא 13 הנקרא עזרת ישראל - אחת-עשרה אמה.

(47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

14 יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלושים 15 וחמש, וזהו חשבונן: מכתל צפוני⁵¹ עד בית 16 המטבחים - שמונה אמות. בית המטבחים⁵² - 17 שתיים-עשרה אמות ומחצה, ושם תולין ומפשיטין 18 את הקדשים בצד⁵³.

(51) שם משנה ב: "מן הננסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". (52) הם הננסין הנ"ל. (53) [ברור שמהלך זה שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"].

19 יד. מקום⁵⁴ השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות 20 של שיש⁵⁵, שמניחין עליהן הנתחים⁵⁶ ומדיחין⁵⁷ את 21 הפשר⁵⁸ לבשלו⁵⁹. ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ו' כ"ד אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

א. המקדש כלו לא היה במישור, אלא במעלה
ההר. כשאדם נכנס משער מזרחי של הר הבית,
מהלך עד סוף החיל בשוה, ועולה מן החיל
לעזרת הנשים בשמים עשרה מעלות. רום² כל
מעלה חצי אמה, ושלחה³ חצי אמה.

(2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. (3) משך רוחב המעלה,
דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר
לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתניא (בבא
קמא ב:) ושלח (את בעירה – שמות כב, ד) זה הרגל, וכן
הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויר"ט מדות שם).

ב. ומהלך⁴ כל עזרת הנשים בשוה, ועולה ממנה
לעזרת ישראל, שהוא תחלת העזרה בחמש עשרה
מעלות. רום כל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי
אמה.

(4) מדות שם משנה ה.

ג. ומהלך⁵ כל עזרת ישראל בשוה, ועולה ממנו
לעזרת הכהנים במעלה גבוהה אמה. ועליה דוכן⁶,
יש בו שלש מעלות. רום כל מעלה חצי אמה,
ושלחה חצי אמה. נמצאת עזרת הכהנים גבוהה על
של ישראל שתי אמות ומהצד.

(5) שם משנה ו. (6) אצטבא. ועליו היו הלויים עומדים
בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).

ד. ומהלך⁷ כל עזרת הכהנים והמזבח ובין האולם
ולמזבח בשוה. ועולה משם לאולם בשמים עשרה
מעלות. רום כל מעלה חצי אמה, ושלחה חצי
אמה. והאולם וההיכל כלו בשוה.

(7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה",
אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיין שינויי נוסחאות שם.
וכן הוא ביומא טז. ועיין כסף-משנה).

ה. נמצא גבה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח
של הר הבית שמים ועשרים אמות⁹. וגבה שער הר
הבית עשרים אמה¹⁰. לפיכך העומד פגוד שער
המזרח אינו רואה פתח ההיכל¹¹. ומפני זה¹² עשו
כתל שעל גבי שער זה נמוך, כדי שיהא כהן העומד
בהר המושקה¹³ רואה¹⁴ פתח ההיכל¹⁵ בשעה שמזה
מדם הפרה¹⁶ נכח ההיכל¹⁷.

(9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות
(למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע
אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת
ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה
מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד
עשרים ושתיים אמות. (10) מדות פ"ב משנה ג.
(11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12) שם
משנה ד. (13) הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, ופני
הכהן למערב. (14) ממעל לכותל הר-הבית. (15) כמו

נותנין מלח לקרבן; לשפת הפרוה⁶⁶ - שם מולחין
עורות הקדשים⁶⁷, ועל גגה היתה בית טבילה לכהן
גדול ביום-הקפורים; לשפת המדיחין - שם היו
מדיחין קרבי הקדשים⁶⁸, ומשם מסכה⁶⁹ עולה לגג
בית-הפרוה. והשלש שבצפון: לשפת הגזית⁷⁰,
לשפת הגלה, לשפת העץ. לשפת הגזית - שבה
סנהדרי גדולה יושבת⁷¹. וחצייה היתה קדש, וחצייה
היה חל. וזה שני פתחים: אחד לקדש ואחד לחל.
ובחצי של חל היו הסנהדרין יושבין⁷². לשפת הגלה
- שם היתה בור שממלאין ממנו בגלה⁷³, ומשם
מספקין מים לכל העזרה. ולשפת העץ⁷⁴ היתה
אחורי שתייה, והיא היתה לשפת כהן גדול, והיא
הנקראת לשפת פרהדרין. וגג שלשון שוה. ושתי
לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל: אחת מימין
שער מזרחי, והוא לשפת פינחס⁷⁵ המלביש⁷⁶; ואחת
משמאלו, והוא לשפת עושה חבתין⁷⁷.

(65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק
א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פינחס המלביש
ולשכת עושי חבתין. (66) "פרוה שם איש אמגושי
(מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה
ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (67) בפרק ה'
מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח
היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח
היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה
בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח.
(68) היינו הכרס. (69) כמין כבש בלי מעלות ומפני
שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. (70) נקראת כן מפני
שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין.
(71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את הכהונה
ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". (72) שבחצי של קודש
אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד
בלבד. (73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה.
(74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין,
אבל בלא בנין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא
מפני שהניחו בה עצים. (75) לא מפורש במשנה שזו
הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו
ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת
עושי חבתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון
ועל אחרון-אחרון. (76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי
כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדייטים ובגדי כהן גדול
ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (77) כהן גדול היה
מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב,
ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת
בשמן תעשה" קרויה חבתין.

יום ו' כ"ד אדר א' ה'תשע"ו

פרק שש

(1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע
ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

בהשגות: "בשששים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה זו בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בביאורו לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם.

י. בית-דין³⁶ שִׁצְצוּ³⁷ לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם או¹⁹ לְהוֹסִיף עַל הָעֶזְרָה - מוֹסִיפִין. וְיֵשׁ לָהֶם לְמִשָּׁף²⁰ הָעֶזְרָה עַד הַמָּקוֹם שֶׁיִּרְצוּ מֵהַר הַבֵּית³⁸, וְלְמִשָּׁף²¹ חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם עַד מָקוֹם שֶׁיִּרְצוּ³⁹.²²

(36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). (37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא): שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). (38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). (39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.

יא. אין מוֹסִיפִין⁴⁰ עַל הָעִיר⁴¹ או עַל הָעֶזְרוֹת אֵלָּא²³ עַל-פִּי הַמֶּלֶךְ, וְעַל-פִּי נְבִיא, וּבְאוֹרֵים וְתַמִּים, וְעַל-²⁴ פִּי סִנְהֶדְרִין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד זְקֵנִים. שְׁנֵאמַר: "כָּל²⁵ אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתָךְ, וְכֵן תַּעֲשׂוּ"⁴² - לְדוֹרוֹת.²⁶ וּמִשָּׁה רַבְּנָה מֶלֶךְ הָיָה⁴³.²⁷

(40) שבועות יד. במשנה. (41) ירושלים. (42) ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו.). (43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.

יב. וְכִיצַד⁴⁴ מוֹסִיפִין עַל הָעִיר⁴⁵? עוֹשִׂין בֵּית-דִין²⁸ שְׁתֵּי תוֹדוֹת⁴⁶, וְלוֹקְחִין לָחֶם חֻמֵּץ שֶׁבֵּהֶם⁴⁷, וְהוֹלְכִים²⁹ בֵּית-דִין אַחֵר שְׁתֵּי תוֹדוֹת⁴⁸, וְשְׁתֵּי תוֹדוֹת זו אַחֵר³⁰ זו⁴⁹, וְעוֹמְדִין בְּכַנּוּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבִצְלָצֶל⁵⁰ עַל כָּל³¹ פֶּנֶה וּפֶנֶה וְעַל כָּל אֶבֶן (וְאַבֵּן)⁵¹ [גְּדוֹלָה]³² שֶׁבִירוּשָׁלַיִם, וְאוֹמְרִים: "אֲרוּמָא ה' פִּי דְלִיתָנִי³³ וְגו'".⁵² עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְסוֹף הַמָּקוֹם שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתוֹ,³⁴ וְעוֹמְדִין שָׁם. וְאוֹכְלִים שָׁם לָחֶם תּוֹדָה אַחַת מִשְׁתֵּי³⁵ תוֹדוֹת, וְהַשְׁנִיָּה נִשְׂרַפֶּת⁵³. וְעַל-פִּי הַנְּבִיא שׁוֹרְפִין³⁶ אֶת זוֹ וְאוֹכְלִין אֶת זוֹ.³⁷

(44) שבועות יד. במשנה. (45) ירושלים. (46) במשנה שם. (47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תודות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). (48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. (49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל

שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. (16) פרה אדומה. (17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קדש-הקדשים מבעד להיכל.

ו. וְלִשְׁכוֹת¹⁸ הָיוּ שֵׁם תַּחַת עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת¹ לְעֶזְרַת-הַנָּשִׁים, שֵׁשֶׁם הֵלְוִיִּים נוֹתְנִין הַפְּנוּרוֹת² וְהַנְּבָלִים וְהַמְצָלְתִּים וְכָל פְּלִי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוֹכָן³ הָעוֹלָה מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת-הַפְּתָנִים הָיוּ הֵלְוִיִּים⁴ עוֹמְדִים בְּשָׁעָה שְׁאוּמְרִים שִׁירָה עַל הַקֶּרֶבֶן²⁰.⁵

(18) שם משנה ו. (19) ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקרוא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). (20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב.).

ז. הֵלְשְׁכוֹת²¹ הַבְּנוֹיֹת בְּקֹדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לַחַל: אִם הָיוּ⁶ גִּגְוִתֵיהֶן שְׁוִין עִם קֶרֶקַע הָעֶזְרָה - תּוֹכֵן חַל וּגְוִתֵיהֶן⁷ קֹדֶשׁ; וְאִם אֵינָן שְׁוִין - אָף גִּגְוִתֵיהֶן חַל, שֶׁהַגְּגוֹת⁸ וְהָעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ²². לְפִיכָךְ²³ גָּגִים אֵלּוּ אֵין⁹ אוֹכְלִין שָׁם קֹדְשֵׁי-קֹדְשִׁים²⁴, וְלֹא שׁוֹחֲטִין קֹדְשִׁים¹⁰ קָלִים²⁵.¹¹

(21) פסחים פה: פו. (22) בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. (23) פסחים שם. (24) שנאכל רק בעזרה. (25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז).

ח. הָיוּ²⁶ בְּנוֹיֹת לַחַל וּפְתוּחוֹת לְקֹדֶשׁ²⁷ - תּוֹכֵן קֹדֶשׁ¹² לְאַכִּילַת קֹדְשֵׁי-קֹדְשִׁים²⁸, אֲבָל אֵין שׁוֹחֲטִין שָׁם¹³ קֹדְשִׁים קָלִים, וְהַנֶּכֶס לְשֵׁם בְּטָמְאָה - פְּטוּר²⁹.¹⁴ וּגְוִתֵיהֶן חַל לְכָל דְּבָר³⁰.¹⁵

(26) זבחים נו. (27) לעזרה. (28) שריבתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). (29) אבל אסור (זבחים שם). (30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.

ט. הַמְּחִלוֹת³¹ הַפְּתוּחוֹת לְעֶזְרָה - קֹדֶשׁ³², וְהַפְּתוּחוֹת¹⁶ לְהַר הַבֵּית - חֵל³³. הַחֲלוּנוֹת³⁴ וְעֵבִי הַחוּמָּה -¹⁷ כְּלָפְנִים³⁵, בֵּין לְאַכִּילַת קֹדְשֵׁי-קֹדְשִׁים בֵּין לְטָמְאָה.¹⁸

(31) המערות – פסחים פו. (32) בקדושת העזרה. (33) אין עליו קדושת עזרה. (34) שם פה: (35) כתב הראב"ד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ו' כ"ד אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

17 יְרוּשָׁלַיִם אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין שֵׁם חוֹמוֹת; שֶׁהִקְדָּשָׁה
18 [ה]רְאשׁוֹנָה קִדְּשָׁה לְשַׁעֲתָהּ וְקִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא.

61 (מגילה י. בברייתא. 62) (אבל מזבח – צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א.)
63 שנתקדשה בימי שלמה.

19 טז. וְלָמָּה אָנִי אוֹמֵר בְּמִקְדָּשׁ וִירוּשָׁלַיִם קִדְּשָׁה
20 רְאשׁוֹנָה קִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא, וּבִקְדָשׁ שְׁאֵר אֶרֶץ-
21 יִשְׂרָאֵל, לְעֵנֶן שְׂבִיעִית וּמַעֲשָׂרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, לֹא
22 קִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא? 64 לְפִי שֶׁקִּדְּשָׁתָהּ הַמִּקְדָּשׁ
23 וִירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי הַשְׂכִּינָה, וְשְׂכִינָה אֵינָה בְּטֹלָה; 65
24 וְהִיא הוּא אוֹמֵר: "וְהַשְׂמוֹתִי אֶת מִקְדָּשִׁיכֶם", וְאָמְרוּ
25 חֲכָמִים: 66 אֶף-עַל-פִּי שֶׁשְׂמוּמִין, 67 בְּקִדְּשָׁתָן הֵן
26 עוֹמְדִים; אֲבָל חַיִּיב הָאֶרֶץ בְּשְׂבִיעִית וּבְמַעֲשָׂרוֹת
27 אֵינוֹ אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ רַבִּים, 68 וְכִיּוֹן שֶׁנִּלְקָחָה
28 הָאֶרֶץ מִיַּדֵּיהֶם בְּטֹל הַכְּבוֹשׁ וְנִפְטָרָה מִן הַתּוֹרָה
29 מַמַּעֲשָׂרוֹת וּמִשְׂבִּיעִית, שֶׁהִיא אֵינָה מִן אֶרֶץ-
30 יִשְׂרָאֵל. 69 וְכִיּוֹן שֶׁעָלָה עֲזָרָא וְקִדְּשָׁהּ, לֹא קִדְּשָׁה
31 בְּכַבּוּשׁ, אֲלֹא בְּחֻזָּקָה שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ, 70 וּלְפִיכָךְ כָּל
32 מְקוֹם שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בָּבֶל וְנִתְקַדְּשׁ בְּקִדְּשָׁתָהּ עֲזָרָא
33 הַשְּׂנִיָּה - הוּא מִקְדָּשׁ הַיּוֹם, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּלְקָחָה
34 הָאֶרֶץ מִמֶּנּוּ, 71 וְחַיִּיב בְּשְׂבִיעִית וּבְמַעֲשָׂרוֹת עַל הַדֶּרֶךְ
35 שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת תְּרוּמָה. 72

64 (פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. 65) וכן מפורש בדברי הימים ב ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם". ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח). ובשבועות טז: "מקדש שקדושתו קדושת עולם" (מהרי" קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו). וראה להלן פ"ז הלכה ז. 66 מגילה כח. במשנה. 67 בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. 68 (ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה שם). 69 ש"א ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב). 70 כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובה קדושה. 71 [לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר – פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם]. 72 (פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"א מהלכות שמיטה הלכה ט. וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת סח. – הוא הקטע "מפירוש קדמון למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7).

אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. 50 כלי שיר. ברייתא שם. 51 בברייתא שם: "כל אבן גדולה". 52 הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תורה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תורה היו אומרים שם בכינורות, ומהו שיר של תורה מזמור לתורה. ורבינו השמיט מזמור לתורה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר של תורה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך). 53 במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז). שאין טעם בדבר אלא על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לאו דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה).

1 יג. וְכֵן אִם הוֹסִיפוּ עַל הָעֲזָרָה, 54 מִקְדָּשִׁין אוֹתָהּ
2 בְּשִׁירֵי הַמִּנְחָה. מָה יְרוּשָׁלַיִם הַתּוֹרָה שְׁנֵאֲכַלְתָּ בָּהּ
3 מִקְדָּשָׁתָהּ, אֶף הָעֲזָרָה שִׁירֵי הַמִּנְחָה שְׁאִין נֶאֱכָלִין
4 אֲלֹא בָּהּ הֵן שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בָּהֶן. וְאוֹכְלִין אוֹתָן
5 בְּסוֹף הַמְּקוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ. 55

54 מימרא של רמי בר חמא שם טו. 55 נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

6 יד. כָּל מְקוֹם שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה בְּכָל אֱלוֹ וְכִסְדָּר הָזֶה -
7 אֵין קִדּוּשׁ גָּמוּרָה. 56 וְזֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה עֲזָרָא 57 שְׁתֵּי תוֹדוֹת -
8 זָכְרוֹן הוּא שֶׁנַּעֲשֶׂה, 58 לֹא בְּמַעֲשָׂיו נִתְקַדְּשׁ הַמְּקוֹם,
9 שֶׁלֹא הָיָה שֵׁם לֹא מֶלֶךְ וְלֹא אוֹרִים וְתַמִּים. 59 וּבְמָה
10 נִתְקַדְּשָׁה? בְּקִדְּשָׁה רְאשׁוֹנָה שֶׁקִּדְּשָׁה שְׁלֹמֹה, שֶׁהוּא
11 קִדְּשׁ הָעֲזָרָה וִירוּשָׁלַיִם לְשַׁעֲתָהּ, וְקִדְּשָׁן לְעֵתִיד
12 לְבֹא. 60

56 משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים-ותומים אף-על-פי-כן יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד): "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" – משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. 57 נחמיה יב, לא. 58 שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. 59 ש"אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א.) 60 שם.

13 טו. לְפִיכָךְ 61 מִקְרִיבִין הַתְּרֻבָּנוֹת כֻּלָּן אֶף-עַל-פִּי
14 שְׁאִין שֵׁם בֵּית בְּנוֹיָה; 62 וְאוֹכְלִין קִדְּשֵׁי-קִדְּשִׁים בְּכָל
15 הָעֲזָרָה אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא חֲרֻבָּה וְאֵינָה מִקְדָּשָׁתָהּ
16 בְּמַחֲצָה; וְאוֹכְלִין קִדְּשִׁים קָלִים וּמַעֲשָׂר שְׁנֵי בְּכָל

יום ש"ק כ"ה אדר א' ה'תשע"ו

פרק שביעי

1) יבואר בו כי מצות-עשה לירא מן המקדש, ומה היא היראה הזאת, ושאסור לישוב בו, והחיוב לירא ממנו גם לאחר חורבנו.

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: "ומקדשי תיראו". ולא מן המקדש אתה ירא, אלא ממני שצניח על יראתו.

ב. ואי זו היא יראתו? לא יבנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפנדתו או באבק שעל רגליו או במעוה הצורירין לו בסדינו. ואין צריך לומר שאסור לרק בכל הר הבית, אלא אם נזדמן לו רק - מבליעו בכסותו. ולא יעשה הר הבית דרך שיכנס מפתח זו ויצא מפתח שפגגדה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יבנס לו אלא לדבר מצוה.

ג. וכל הנכנסין להר הבית - נכנסין דרך ימין, ומקיפין, ויוצאין דרך שמאל; חוץ ממני שארעו דבר, שהוא מקיף על השמאל. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על השמאל?" "שאני אכל". "השוכן בבית הזה ינחמך". "שאני מגדה". "השוכן בבית הזה יתן בלבבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך".

ד. כל שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו להיכל, אלא מהלך אחרנית מעט מעט, ומהלך בנחת על צדו, עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד וילדים מדוכנן פה הם יוצאין מן המקדש, כמי שפוסע אחר תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.

ה. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה, שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד בית קדש-הקדשים. וכל הנכנס לעזרה, יהלך בנחת במקום שמתר לו להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני ה', כמו שנאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים". ומהלך באימה וביראה ורעדה, שנאמר: "בבית אלהים נהלך ברגש".

ו. ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה. ואין ושיבה בעזרה אלא למלכי בית-דוד בלבד, שנאמר: "ויבא המלך דוד וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין בלשפת הגזית, לא היו יושבין אלא בחציה של חל.

ז. אף-על-פי שהמקדש היום חרב בעונותינו, חייב

אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו כבנינו: לא יבנס אלא למקום שמתר להכנס לשם, ולא ישוב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח. שנאמר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם, שאף-על-פי שחרב בקדשתו עומד.

ח. בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. והוא שיהיה רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.

ט. אסור לאדם לעולם שיפנה או שיששן בין מזרח למערב. ואין צריך לומר שאין קובעין בית-הכסא בין מזרח למערב בכל מקום, מפני שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה למערב ולא למזרח, מפני שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון לדרום נכנסים וישיבים. וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים, לא ישוב ופניו כלפי הקדש, אלא לצפון או לדרום, או יסלק הקדש לצדדין.

י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל; אכסדרה תבנית אולם; חצר כנגד העזרה; שלחן בצורת שלחן; ומנורה בצורת מנורה. אכל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים, או מנורה שאינה של מתכת אף-על-פי שיש לה שבועה קנים.

יא. שלש מחנות היו במדבר: מחנה ישראל, והוא ארבע מחנות; ומחנה לוי, שנאמר בה: "וסביב למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר אהל-מועד ולפנים. וכנגדן לדורות: מפתח ירושלים עד הר הבית - במחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה, שהוא שער ניקנור - במחנה לוי, ומפתח העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל ועזרת-הנשים מעלה יתרה בבית עולמים.

יב. כל ארץ-ישראל מקדשת מפל הארצות. ומה היא קדשתה? שמביאין ממנה העמר ושתי הלחם והבכורים, מה שאין מביאין בן משאר ארצות.

יג. עשר קדשות הן בארץ-ישראל, וזו למעלה מזו: עירות המקפות חומה מקדשות משאר הארץ; שמשלחין מתוכן את המצריעים; ואין קוברין בתוכן מת עד שירצו שבועה טובי העיר או כל אנשי העיר; ואם יצא המת חוץ לעיר, אין מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן להתזירו. רצו בני העיר

32 נִכְנָס לְשֵׁם. וְאִסּוּר זֶה מְדַבְּרִיהֶם, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה
33 מֵתֵר לְטָבוֹל-יּוֹם לְהַכְנִיס לְמִחְנֶה לְוִיָּה. וְטִמְאַ-מֶּת
34 שְׁנִכְנָס לְעִזְרַת-הַנָּשִׁים, אֵינּוּ חַיֵּב חֲטָאת.

35 יח. עִזְרַת יִשְׂרָאֵל מְקַדֶּשֶׁת מְעֻזַּת נָשִׁים, שְׂאִין
36 מִחֲסֵר-כְּפוּרִים נִכְנָס לְשֵׁם. וְטִמְא שְׁנִכְנָס לְשֵׁם, חַיֵּב
37 בִּרְת.

38 יט. עִזְרַת-הַכֹּהֲנִים מְקַדֶּשֶׁת מִמֶּנָּה, שְׂאִין יִשְׂרָאֵל
39 נִכְנָסִין לְשֵׁם אֲלָא בְּשַׁעַת צְרִיכֵיהֶם: לְסִמְיָה וּלְכַפָּרָה
40 וּלְשַׁחֲיָטָה וּלְתַנּוּפָה.

41 כ. בֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ מִמֶּנָּה, שְׂאִין בְּעַלִּי-
42 מוֹמִין וּפְרוּעֵי-רֹאשׁ וּקְרוּעֵי-בְגָדִים נִכְנָסִין לְשֵׁם.

43 כא. הַהִיכָל מְקַדֵּשׁ מִבֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ, שְׂאִין
44 נִכְנָס לְשֵׁם אֲלָא רְחוּץ יְדִים וְרַגְלִים.

45 כב. בֵּית קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים מְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׂאִין נִכְנָס
46 לְשֵׁם אֲלָא כֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה.

47 כג. מְקוֹם שֶׁהָיָה בְּעֶלְיָה מְכוּן עַל קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים אֵין
48 נִכְנָסִין לוֹ אֲלָא פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ לִידַע מַה הוּא
49 צָרִיף לְחֹזֶק בְּדָקוֹ. בְּשַׁעַת שְׁנִכְנָסִין הַכֹּהֲנִים לְכַנּוֹת
50 וּלְתַקֵּן בְּהִיכָל אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַטִּמְאָה, מִצֹּה
51 שֶׁהָיָה הַנִּכְנָסִין כֹּהֲנִים תְּמִימִים. לֹא מִצָּאוּ תְּמִימִים -
52 יִכְנָסוּ בְּעַלִּי-מוֹמִין. וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֲנִים - יִכְנָסוּ
53 לְוִיִּם. לֹא מִצָּאוּ לְוִיִּם - יִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל. מִצֹּה
54 בְּטָהוּרִים. לֹא מִצָּאוּ טָהוּרִים - יִכְנָסוּ טִמְאִים. טִמְא
55 וּבַעַל-מוֹם - יִכְנָס בְּעַל-מוֹם, וְאֵל יִכְנָס טִמְא,
56 שֶׁהַטִּמְאָה דְּחוּיָה בְּצַבּוּר. וְכָל הַנִּכְנָסִין לְהִיכָל לְתַקֵּן,
57 יִכְנָסוּ בְּתַבּוֹת. אִם אֵין שָׁם תַּבּוֹת אוֹ אִי אֶפְשָׁר לָהֶם
58 שְׂיַעֲשׂוּ בְּתַבּוֹת, יִכְנָסוּ דֶּרֶךְ פְּתָחִים.

1 לְהוֹצִיא הַקֹּבֶר מִן הַמְּדִינָה - מִפְּנֵין אוֹתוֹ. וְכָל
2 הַקֹּבְרוֹת מִפְּנֵין, חוּץ מִקֹּבֶר נָכִיא אוֹ מִלֶּדֶת. קֹבֶר
3 שֶׁהִקְיִפְתּוּ הָעִיר, בֵּין מְאַרְבַּע רֹחוֹתָיו בֵּין מִשְׁתֵּי
4 רֹחוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה: אִם הָיְתָה בֵּינוֹ וּבֵין הָעִיר יָתֵר
5 מִחֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָאן וּחֲמִשִּׁים לְכָאן - אֵין מִפְּנֵין
6 אוֹתוֹ עַד שְׂרִיצוּ כָּלָן, פָּחוֹת מִכָּאן - מִפְּנֵין אוֹתוֹ.

7 יד. יְרוּשָׁלַיִם מְקַדֶּשֶׁת מִשְׁאֵר הָעִירוֹת הַמְּקֻפּוֹת
8 חוּמָה, שְׂאוּכָלִין קְדָשִׁים קָלִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לִפְנֵים
9 מִחוּמָתָהּ. וְאֵלוּ דְּבָרִים שְׁנֵאֲמָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם: אֵין
10 מְלִינִין בָּהּ אֶת הַמֶּת; וְאֵין מַעֲבִירִין בְּתוֹכָהּ עֲצָמוֹת
11 אָדָם; וְאֵין מִשְׁפִּירִין בְּתוֹכָהּ בְּתִים; וְאֵין נוֹתְנִין
12 בְּתוֹכָהּ מְקוֹם לְגֵר תּוֹשֵׁב; וְאֵין מְקַיְמִין בָּהּ קִבְרוֹת,
13 חוּץ מִקִּבְרֵי בֵית-דָּוִד וְקִבְרֵי הַלְדָּה, שֶׁהָיָה בָּהּ מִימֹת
14 נְבִיאִים הָרָאשׁוֹנִים; וְאֵין נוֹטְעִים בָּהּ גִּזְזוֹת וּפְרֻדָּסִים;
15 וְאֵינָה נִזְרַעַת וְאֵינָה נִחְרַשֶׁת, שְׂמָא תִסְרַח; וְאֵין
16 מְקַיְמִין בָּהּ אֵילָנוֹת, חוּץ מִגִּזְזוֹת וְרִדִּים שֶׁהָיְתָה שָׁם
17 מִימֹת נְבִיאִים הָרָאשׁוֹנִים; וְאֵין מְקַיְמִין בָּהּ אֲשָׁפָה,
18 מִפְּנֵי הַשְּׂרָצִים; וְאֵין מוֹצִיאִין הֵימָנָה זִיזִין
19 וְגִזְזוֹת טְרָאוֹת לְרִשּׁוֹת-הָרִבִּים, מִפְּנֵי אֵהֵל הַטִּמְאָה;
20 וְאֵין עוֹשִׂין בָּהּ כְּבִשּׁוֹנוֹת, מִפְּנֵי הָעֵשׂוֹן; וְאֵין מְגַדְלִין
21 בָּהּ תְּרִנְגוּלוֹת, מִפְּנֵי הַקֹּדְשִׁים; וְכֵן לֹא יִגְדְּלוּ
22 הַכֹּהֲנִים תְּרִנְגוּלוֹת בְּכָל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַטְּהוּרוֹת;
23 וְאֵין הַבֵּית נִחְלָט בָּהּ; וְאֵינוּ מִטְמֵא בִּנְגָעִים; וְאֵינָה
24 נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת; וְאֵינָה מְבִיאָה עֲגָלָה עֲרוּפָה,
25 לְפִי שְׂלֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים.

26 טו. הַר הַבֵּית מְקַדֵּשׁ מִמֶּנָּה, שְׂאִין זָבִין וְזַבּוֹת נְדוֹת
27 וְיוֹלְדוֹת נִכְנָסִין לְשֵׁם. וּמֵתֵר לְהַכְנִיס הַמֶּת עֲצָמוֹ לְהַר
28 הַבֵּית, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר טִמְאַ-מֶּת שֶׁהוּא נִכְנָס לְשֵׁם.

29 טז. הַחֵיל מְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ, שְׂאִין עֲפוּ"ם וְטִמְאַ-מֶּת
30 וּבּוֹעַל נָדָה נִכְנָסִים לְשֵׁם.

31 יז. עִזְרַת-הַנָּשִׁים מְקַדֶּשֶׁת מִן הַחֵיל, שְׂאִין טָבוֹל-יּוֹם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט-כ"ה אדר-א' תשע"ו

יום שני כ' אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה שו.

הַמִּצְוָה הַשְּׁוֹ - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְקַחַת בְּשַׁעַת
צִיד אֶת קַן-הָעוֹף בְּלוֹ, הָאֵם וְהָאֲפֻרָּחִים, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלָּה: "לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים" (דברים כב, ו). וְלֹא
זֶה נִתַּק לַעֲשֹׂה וְהוּא אָמְרוּ: "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם" (שם)

יום ראשון י"ט אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה קמז.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ז - הַצּוּי שְׁנִצְטוּיָנוּ בְּכִסּוּי הַדָּם בַּעַת
שְׁחִיטַת הָעוֹף אוֹ הַחִיָּה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְשִׁפְפוּ
אֶת-דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בַּעֲפָר" (ויקרא יז, ג). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ו' מַחֲלִין.

44 שֶׁתִּשְׁמַעְנִי אוֹמֵר עַל אֵיזוֹ עֲבָרָה שֶׁחִיבִים עָלֶיהָ מַלְקוֹת -
 45 בֵּין בְּמֵה-שֶׁקֶדֶם וּבֵין בְּמֵה-שֶׁיְבוֹא לְקֶמֶן - דַּע שְׂאִינוּ חֵיב
 46 בְּכָף אֶלָּא אִם הוּא מְזִיד דּוֹקָא, בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה, כְּמוֹ
 47 שֶׁנִּתְבָּאֵר מִתְנַאי הָעֵדִים וְהִתְרָאָה בְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין
 48 (כא:); אֲבָל הַשּׁוֹגֵג אוֹ הָאֲנוּס אוֹ הַמְטָעָה - אֵינוּ חֵיב
 49 כָּלָל, לֹא מַלְקוֹת וְלֹא כֶּרֶת, כֹּל-שֶׁפֶן מִיתַת בֵּית דִּין. וְזֶה
 50 נוֹהֵג בְּכָל-הַמִּצְוֹת, וְדַע זֹאת. אֲבָל נִבְאָר בְּמִקְצַת הַמִּצְוֹת
 51 וְנֹאמֵר, שֶׁהַמְזִיד חֵיב מַלְקוֹת אוֹ מִיתָה, (לפי) שֶׁהוּא חֵיב
 52 קֶרֶן אִם הוּא שׁוֹגֵג בְּאוֹתוֹ חֹטֵא - (לפי) שֶׁלֹּא כָל-חֹטֵא
 53 חֵיבִים עַל שִׁגְגָתוֹ קֶרֶן (אבל חטא שחייבים על שגגתו
 54 חטאת חייבים על זדונו מלקות או מיתת): אֲבָל כָּל מֵה
 55 שֶׁחֵיבִים עָלָיו כֶּרֶת אוֹ מַלְקוֹת וּמִיתַת בֵּית דִּין אֵין חֵיבִים
 56 בְּכָף אֶלָּא בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה וְיָדוּעַ שֶׁהִתְרָאָה אֵינָה אֶלָּא
 57 לְהַכְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד. וְדַע כָּלָל זֶה וְאֵל תִּבְקֶשׁ מִמֶּנִּי
 58 לְחֻזּוֹר עָלָיו.

יום חמישי כ"ג אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה סב.

61 הַמִּצְוָה הַס"ב - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ עַל שְׁבוּעַת שְׁוֹא,
 62 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא"
 63 (שמות כ, ז), וְהוּא שִׁישְׁבַע עַל מַחֲבֵיב הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא
 64 בְּהִפָּךְ מִמֶּה שֶׁהוּא בְּאֵמֶת (כגון נשבע על היום שהוא לילה),
 65 או עַל דָּבָר מִן-הַנִּמְנָעוֹת (הבלתי אפשרי) שֶׁהוּא מִצְוִי, או
 66 שִׁישְׁבַע לְבַטֵּל מִצְוָה מִן-הַתּוֹרָה. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע עַל דָּבָר
 67 יָדוּעַ שְׂאִין עָלָיו מַחֲלָקֶת וְלֹא וְכוּחַ לְשׁוֹם אֲדָם מִן-
 68 הַמְלָמִדִּים, כְּגוֹן שִׁישְׁבַע בַּה' שֶׁכָּל-הַנִּשְׁחָט יָמוּת - הִרִי
 69 גַּם זֶה נִשָּׂא שֵׁם ה' לְשׁוֹא, וְלִשְׁוֹן הַמִּשְׁנָה (שבועות כט:):
 70 "אֵיזוֹ הִיא שְׁבוּעַת שְׁוֹא? נִשְׁבַּע לְשַׁנוֹת אֶת-הַיָּדוּעַ לְאָדָם
 71 וְגו'". וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד - לֹקָה, וּבִשְׁגָגָה -
 72 פְּטוֹר, כִּשְׁאָר חֵיבֵי לֹאִוִּין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְשֵׁם אָמְרוּ,
 73 כְּלוּמַר בְּשְׁבוּעוֹת: "זוֹ הִיא שְׁבוּעַת שְׁוֹא שֶׁחֵיבִין עַל
 74 זְדוּנָה מִכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָה פְּטוֹר", וְשֵׁם נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה
 75 זֶה.

יום שישי כ"ד אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רמח. רמט.

78 הַמִּצְוָה הַרמ"ח - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּכַפּוֹר בַּחוּבוֹת
 79 שְׂאֵנוּ חֵיבִים וּבִפְקֻדוֹנוֹת שֶׁהִפְקְדוּ אֲצִלְנוּ, וְהוּא אָמְרוּ:
 80 "לֹא-תִכְחֹשׁוּ" (ויקרא יט, יא), וְנִתְבָּאֵר שֶׁבְּמִמּוֹן הַכּוֹתִיב
 81 מְדַבֵּר. וְלִשְׁוֹן סִפְרָא (קדושים שם): "לִפִּי שִׁנְאָמֵר: "וְכִחֹשׁ
 82 בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל-שֶׁקֶר" (שם ה, כב) לְמַדְנוּ עֲנֵשׁ, אֲזַהְרָה
 83 מִנֵּין? תְּלֻמוֹד לֹמֵר: "לֹא תִכְחֹשׁוּ". וְכִבֵּר יָדַעַת שֶׁהַכּוֹפֵר
 84 בִּפְקֻדוֹן פְּסוּל לְעִדּוֹת אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע, לִפִּי שֶׁעֲבָר
 85 עַל אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִכְחֹשׁוּ". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר שֵׁם דִּינִי
 86 מִצְוָה זֶה בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת.

1 ז. וְכָל-זֶמַן שֶׁלֹּא יִשְׁלַח וְלֹא קָנִים עֲשֵׂה שְׁבָה (שנוצר מצב
 2 שלא יוכל לקיים), כְּגוֹן שֶׁמִּתָּה הָאִם קָרָם שִׁישְׁלַחְנָה -
 3 לֹקָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּסוֹף חֲלִין (מדר קלח).
 4

יום שלישי כ"א אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה קמח.

7 הַמִּצְוָה הַקמ"ח - הַצְוִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּשִׁלּוּחַ הַקֶּן, וְהוּא
 8 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבְּנִים תִּקַּח
 9 לָךְ" (דברים כב, ז). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּשִׁלּוּחַ
 10 בְּפָרֶק אַחֲרוֹן מִחֲלִין.

יום רביעי כ"ב אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה סא.

13 הַמִּצְוָה הַס"א - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ שֶׁלֹּא לְעֹבֹר עַל
 14 שְׁבוּעַת בִּטּוּי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-תִשְׁבַּעוּ בְּשִׁמִּי
 15 לְשֶׁקֶר" (ויקרא יט, יב). וְשְׁבוּעַת בִּטּוּי הִיא שֶׁנִּשְׁבַּע עַל
 16 דְּבָרִים שֶׁאִפְשָׁר לָנוּ לַעֲשׂוֹתָם אוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתָם כְּלִי
 17 מְנִיעָה מִצַּד הַתּוֹרָה עַל דְּבָר מִהֶם שֶׁנִּשְׁבַּעוּ אוֹ שֶׁלֹּא
 18 נַעֲשֶׂהוּ - הִרִי אֲנוּ חֵיבִים לְקִים מֵהַ שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ עָלָיו.
 19 וְהִזְהִרְנוּ מִלְּעֹבֹר עַל אוֹתָהּ הַשְׁבוּעָה, שִׁנְאָמֵר: "וְלֹא-
 20 תִשְׁבַּעוּ בְּשִׁמִּי לְשֶׁקֶר". וּבִגְמָרָא שְׁבוּעוֹת (כא:). אָמְרוּ:
 21 "אֵיזוֹהִי שְׁבוּעַת שֶׁקֶר? נִשְׁבַּע הַחֲלִיף" (נשבע ומחליף -
 22 מסלף - עובדה שנעשתה כבר. כגון נשבע: "לא אכלתי" -
 23 ואכל), וְתִקְנוּ אֶת-זֶה וְאָמְרוּ: "אֵימָא: נִשְׁבַּע וְהַחֲלִיף"
 24 כְּלוּמַר: שֶׁנִּשְׁבַּע עַל דְּבָר (שִׁיעֲשֵׂהוּ בַּעֲתִיד) וְעֲשֵׂה הַפֶּךְ
 25 מִמֶּה שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. וְשֵׁם נִתְבָּאֵר בְּפָרֶק ג' מִשְׁבוּעוֹת וְגַם
 26 בְּמִסְכַּת תְּמוּנָה (ג:), שֶׁשְׁבוּעַת שֶׁקֶר - הִיא אֵי-קִיּוֹם
 27 שְׁבוּעַת בִּטּוּי, וְהוּא אָמְרָם: "שְׁבוּעַת שֶׁקֶר הִיכִי דְמִי?"
 28 (ומפרש רבינו את קושיית הגמרא: כְּלוּמַר: אֵיךְ הִיא שְׁבוּעַת
 29 שֶׁקֶר שְׂאִין בָּהּ מַעֲשֶׂה? (ולכן כך פירושה של קושיית
 30 הגמרא) לִפִּי שְׁזוּהִי (על-פי) כְּוִנַּת הַדְּבָרִים שֶׁקֶדְמוֹ שֵׁם
 31 (וממשיכה הגמרא) - "אֵי גִימָא (אם נאמר שזהו כאשר
 32 נשבע) שֶׁלֹּא אוֹכֵל וְאֲכָל - הֵתָם מַעֲשֶׂה עֲבֹד (עשה מעשה);
 33 אֶלָּא דָּאֵמֵר: אוֹכֵל וְלֹא אֲכָל - הֵהוּא מִי לְקִי וְהָא אֶתְאֵמֵר
 34 עָלָה וְכוּ" (בבלי אופן: ממהלך הגמרא שם משתמע שאי קיום
 35 שבועת ביטוי היא ההגדרה של שבועת שקר). הַעֲבֹר עַל לֹא
 36 זֶה, אִם הוּא מְזִיד - לֹקָה (גם אם אין בו מעשה - מלימוד
 37 מיוחד): וְאִם הוּא שׁוֹגֵג - מְבִיא קֶרֶן עוֹלָה וְיֹרֵד, כְּמוֹ
 38 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה (שיעור קצ), וְהוּא
 39 אָמְרוּ בְּפָרֶק ג' מִשְׁבוּעוֹת (כא:): "זוֹהִי שְׁבוּעַת בִּטּוּי
 40 שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנָה מַלְקוֹת וְעַל שִׁגְגָתָה קֶרֶן עוֹלָה וְיֹרֵד",
 41 וְשֵׁם נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זֶה. וְדַע שֶׁזֶה שְׂאֵמֶרְתִּי בְּמִצְוָה זֶה
 42 שֶׁהַמְזִיד בָּהּ חֵיב מַלְקוֹת, אֵין זֶה מוֹרָה שִׁישׁ אֵיזוֹ עֲבָרָה
 43 שֶׁחֵיבִים עָלֶיהָ מַלְקוֹת אֶפְלוּ בְּלִי זְדוּן, אֶלָּא כָּל-מְקוֹם

19 אָמרו (שבועות לה): "אָמרה תורה 'השבע בשמו',
20 ואָמרה תורה 'אל-תשבע'", כלומר: כמו שהשבעה
21 שאינה צריכה מזהרים עליה והיא מצוה לא-תעשה, כך
22 השבעה בעת הצורך מצויה עליה והיא מצוה עשה.
23 לפיכך אסור להשבע בשום דבר מכל-הנבדלים, כגון:
24 המלאכים והכוכבים אלא אם כן אמר זאת בנחת של
25 השמטת הנשוא, כגון שיאמר "באמתות השמש", וכוונתו
26 "באמתות אלוהי השמש". ועל דרך זו נשבעת אמתנו
27 בשם משה רבנו כדי להתכבד בשמו כאלו אמר הנשבע
28 "באלהי משה", "במי ששלח את-משה" (ובסגנון זה מותר
29 להתבטא אך אין זו שבועה). אבל כשאין הנשבע מבין לכוף
30 ונשבע באחד הנבדלים מתוך אמונה שיש לאותו הדבר
31 אמתות בעצמו עד שישבע בו - הרי זה עבר ושתף דבר
32 אחר עם שם שמים. ועל זה בא בקבלה (סוכה מה):
33 "כל-המשתף שם שמים עם דבר אחר - נעקר מן-
34 העולם". ולענין זה נתפסן הפתוב באמרו "ובשמו
35 תשבע", כלומר: לו בלבד תאמין ותיחס את-האמתות,
36 שראוי להשבע בה. וכבר אמרו בריש תמורה (ג): מנין
37 שנשבעין לקיים את-המצוה? שנאמר: ובשמו תשבע.

1 המצוה הרמ"ט - האזהרה שהזהרנו משבועת שקר
2 שאנו נשבעים אותה לכפור חוב הקבוע עלינו, והוא
3 אמרו: "ולא-תשקרו איש בעמיתו" (שם יט, יא), כגון אם
4 קפר בפקדון - הרי עבר על אמרו יתעלה: "לא-
5 תקחשו"; ואם נשבע על כפירתו - עבר על אמרו:
6 "לא-תשקרו". ובספרא (פרשת קדושים שם): "ולא-
7 תשקרו" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "ונשבע על-
8 שקר" למדנו ענש, אזהרה מניין? תלמוד לומר: "לא-
9 תשקרו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' משבועות
10 (טו). וישם נתבאר שהנשבע שבועת שקר על כפירת ממון
11 - עובר בשני לאוין: משום "לא-תשבעו בשמי לשקר"
12 (שם, יב) ומשום "לא-תשקרו איש בעמיתו".

יום שבת קודש כ"ה אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה ז.

15 המצוה השביעית - הצווי שנוצטוינו להשבע בשמו
16 יתעלה בזמן שנוצטרך לכוף לקיים איזה דבר או לשלול,
17 לפי שיש בזה רוממות לו יתעלה וכבוד וגדלה, והוא
18 אמרו יתעלה: "ובשמו תשבע" (דברים י, ב). ובפרוש

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אדר, תשכ"א

ברוקליו.

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא נתקבל ממנו מכתב וידיעות, ויהי רצון שיהי זה סימן שהכל בסדר, בענינים הכללים ובענינים הפרטים.

בטח מסר פ"ש כללית... וכן אודות מה שדברתי עמו בהנוגע למחנם הטי' בפרט ולמדינות... בכלל, שלפלא וגם מצער - על שאין נעשה כמעט מאומה בהנוגע להפצת המעניות, והרי מובן שלכל לראש עליו ודכוותי הדבר מוטל, שהרי זכה ולמד כמה זמן בשיבת תומכי תמימים מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאנו זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, אשר פעולות ודברי צדיקים קיימים לעד, וגם גזע צור מחצבתו מסייעתו, ובודאי לדכוותי האריכות בדבר אך למותר. פשיטא שאין כוונתי להטפת מוסר, כי אם לעורר ולעודד להפצה ולפעולות כגון האמור בכל המרחץ הדרוש, וביחוד גדלה התמי' על העדר הנ"ל - בתקופה זו שכל העולם כולו ובחוגים הכי שונים דברו והפיצו עכ"פ נקודות מהמעניות בקשר עם שנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעש"ט, ובכ"מ ממשיכים גם עתה בזה [ולדוגמא כאן בשבועות הבאים, ונעשה זה ע"י חוגים בלתי דתיים], והרי מזה כ"ש וק"ו בהנוגע לאלו ששייך להם הענין בפנימיות.

ויהי רצון שאתבשר טוב בכל האמור. וכנוסח דמגילות פורים [דמגילה נקראת מתחיל מיום המחרת], ליהודים היתה אורה זו תורה, והרי ענין האורה הוא להאיר במקום שקודם לזה חסר הי'. ובפרט ע"פ תורת רבנו הזקן, דאורה לשון מפעיל, עיין שערי אורה בזה (בסוף הספר).

בכבוד ובברכה לפורים שמח ולבשו"ט.

ישעיה פרק כא יז

י מְדוּשְׁתִּי וּבִן־גִּרְנִי אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵאֵת יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִגַּדְתִּי לָכֵם: (פ) יא מִשָּׂא דוֹמָה אֲלֵי קָרָא מִשְׁעִיר שְׁמֵר מִה־מְלִילָה שְׁמֵר מִה־מְלִיל: יב אָמַר שְׁמֵר אֶתָּא בָּקֶר וְגַם־לִילָה אִם־תִּבְעִיּוֹן בְּעִיּוֹ שָׁבוּ אֲתָיו: (פ) יג מִשָּׂא בְּעָרְבַּ בְּעָרַב בְּעָרַב תְּלִינוּ אֲרָחוֹת דְּדָנִים: יד לְקִרְאָת צָמָא הֲתִיּוּ מִים יִשְׁבִּי אֶרֶץ תִּימָא בְּלַחְמוֹ קִדְמוֹ נִדְר: טו פִּרְמִפְנִי חֲרָבוֹת נִדְדוּ מִפְּנֵי א חֲרָב נְמוּשָׁה וּמִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרוּכָה וּמִפְּנֵי פֶבֶר מִלְחָמָה: (ס) טז פִּי־כָה אָמַר אֲדִנִּי אֲלֵי פְעוֹד שְׁנָה פִּשְׁנֵי שְׁכִיר וְכָלָה פֶּל־פְּבוֹד קִדְר: ז וְשָׂאֵר מִסְפֵּר־קֶשֶׁת גְּבוּרִי בְּנִי־קִדְר יִמְעָטוּ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל דָּבַר: (ס)

רש"י

(י) מְדוּשְׁתִּי וּבִן־גִּרְנִי (יד) לְקִרְאָת צָמָא. דרך להביא מים ואתם יושבי ארץ תימא לא עשיתם כן אלא בלחמו קדמו נודד הביאו להם מיני מאכלים מלוחים ונודות נפוחים מלאי רוח והיה אוכל ומבקש לשתות ונותן פי הנוד לתוך פיו והרוח נכנס במעיו והוא מת, ד"א לְקִרְאָת צָמָא הֲתִיּוּ מִים לא כן עשיתי לאביכם כשהיה צמא גיליתי לו באר מים: (טו) כִּי מִפְּנֵי חֲרָבוֹת נִדְדוּ. עמי: וחרב נטושה. פשוטה על פני הארץ כמו (ש"א ל) והנם נטושים על פני כל הארץ (שם כה) וינטשו בעמק רפאים ד"א נטושה כמו לטושה כל אותיות אשר מוצאיהם קרובים להיות במקום אחד מתחלפות זו בזו נו"ן בלמ"ד כענין שנא' (נחמיה יג) לעשות לו נשכה כמו לשכה: (טז) כשני שכיר. אדקדק בה לצמצם המועד כשכיר הנשכר לשנים שמדקדק במועד תשלום שנתו: (יז) וְשָׂאֵר. שארית: קשת גבורי בני קדר. בעלי רובי קשת שהם כאביהם שנאמר בו (ברא' יא) ויהי רובה קשת:

מצודת ציון

(י) מְדוּשְׁתִּי. מלשון דישא: (יב) אֶתָּא. ענין ביאה כמו ואתא מרובות קדש (דברים לג): תִּבְעִיּוֹן בְּעִיּוֹ. ענין שאלה ודרישה וברדרז"ל בעי מיניה וכו' ודומה לו נבעו מצפוניו (עובדיה א) שהוא ענין דרישת החפוש וכמו שמלת בקשה הונח לדרישת שאלה ולדרישת החפוש כן מלת בעי הונח לשניהם: אֲתָיו. בואו: (יג) בְּעָרַב. הבי"ת היא במקום על כמו כן ינתן בו (ויקרא כד) ומשפטו עליו: תִּלְינוּ. מל' לינה: אֲרָחוֹת. שיירות הולכי אורח: (יד) הֲתִיּוּ. הביאו: קִדְמוּ. הביאו לפניהם וכן אשר לא קדמו (דברים כג): (טו) חֲרָבוֹת. מלשון חרב: נטושה. ענין התפשטות כמו וינטשו בלחי (שופטים טו): (טז) כְּבוֹד. ענין רכוי:

מצודת דוד

(י) מְדוּשְׁתִּי. גם אלה דברי המלאך שאמר שבכל תהיה מְדוּשְׁתִּי ר"ל אני אדוש אותה כמו שדשים התבואה: וּבִן־גִּרְנִי. התבואה נקרא בן גורן לפי שיונה ונדש בגורן וכפל הדבר במ"ש: אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי. אמר נביא הדבר אשר שמעתי מאת ה' וגו' אותה הגדתי לכם: (יא) דוֹמָה. הוא מבני ישמעאל כמ"ש ומשמע ודומה ומשא (בראשית כה): אֲלֵי קוֹרָא מִשְׁעִיר. אמר הנביא אלי קורא קול הנבואה כי משעיר יצא המחריב ארצם: שוֹמֵר מִה מְלִילָה. ר"ל בעת יבוא האויב וישימו שומרים בעיר ובני העיר יקומו ויסובבו בעיר וישאלו לשומר ויאמרו אתה שומר מה היה בלילה אם בא האויב: שוֹמֵר מִה מְלִיל. דרך השואלים ומתפחדים לכפול אמריהם: (יב) אָמַר שוֹמֵר. השומר ישיב לאמר אף אם בא הבוקר ואין פחד מהאויב אבל

גם הלילה תבוא ומהצורך לשמור עוד מפחד האויב: אִם תִּבְעִיּוֹן בְּעִיּוֹ. אם תשאלון לדרוש שאלה כזאת שובו ובואו למחר ולמחרתו כי בכל הלילות מהצורך לשמור ותוכלו לשאול ככולם: (יג) בְּעָרַב. על ערב והם בני קדר: בִּיעַר בְּעָרַב וכו'. אתם שיירות בני דן שהייתם רגילים ללון באחלי אנשי ערב הנה עתה שחרבו אהליהם תלינו ביער אשר בערב: (יד) לְקִרְאָת צָמָא. לקראת ערב הצמא בלכתו בגולה הביאו לו מים לשתות: יוֹשְׁבֵי וכו'. אתם היושבים בארץ תימא קדמו כל אחד בלחמו לקראת ערב הנודד ממקומו: (טו) כִּי מִפְּנֵי וכו'. כאומר ואם תשאלו למה נדדו ממקומם אשיב לאמר שנדדו מפני חרבות האויב: חֲרָב נְטוּשָׁה. אשר פשטה בארצם: קֶשֶׁת דְּרוּכָה. הדרך לדרוך ברגל על הקשת למותחו היטב לירות למרחוק: כוֹבֵד מִלְחָמָה. חוזק מלחמה: (טז) בְּעוֹד שְׁנָה. בעת תשלום שנה מהיום: כְּשֵׁנִי שְׁכִיר. ר"ל מצומצם כשכיר המדקדק בשני שכירתו: כָּל כְּבוֹד קִדְר. מרבית המון עם ערבי בני קדר: (יז) וְשָׂאֵר. השארית של מספר רבי קשת מגבורי בני קדר יהיו הולכים ומתמעטים: כִּי ה' דיבר ובידו לקיים:

משלי פרק כח כח

כ איש אמונות רב־בִּרְכוֹת ואין להעשיר לא ינקה: כא חֲפִר־פָּנִים לֹא־טוֹב וְעַל־פֶּת־לֶחֶם יִפְשַׁע־גִּבֹר:
 כב נִבְהַל לִהְיוֹן אִישׁ רַע עֵין וְלֹא־יָדַע פִּי־חֹסֶר יִבְאֵנוּ: כג מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרֵי חֵן יִמְצָא מִמַּחְלִיק לְשׁוֹן:
 כד גּוֹזֵל אֶבְיוֹ וְאָמַר אֵין־פֶּשַׁע חֶבֶר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית: כה רַחֲב־נֶפֶשׁ יִגְרֶה מִדּוֹן וּבּוֹטֵחַ עַל־יְהוָה
 יִדְשֵׁן: כו בּוֹטֵחַ בְּלִבּוֹ הוּא כְּסִיל וְהוֹלֵךְ בְּחֻכְמָהּ הוּא יִמְלֹט: כז נוֹתֵן לָרֶשׁ אֵין מַחְסוֹר וּמַעֲלִים עֵינָיו
 רַב־מֵאֲרוֹת: כח בָּקוּם רָשָׁעִים יִפְתֹּר אָדָם וּבְאֲבָדָם יִרְבוּ צַדִּיקִים:
משלי פרק כט א-ג

א איש תוכחות מקשה־עַרְף פֶּתַע יִשְׁכַּר ואין מִרְפָּא: ב בִּרְכוֹת צַדִּיקִים יִשְׂמַח הָעָם וּבְמִשְׁלַל רָשָׁע יִאֲנַח
 עָם: ג אִישׁ־אֱהָב חֻכְמָה יִשְׂמַח אֲבִיו וְרָעָה זִוְנוֹת יִאֲבֹד־הוֹן:

רש"י

השמרו לכם פן יפתה ובלעם מכריז ומחניף עשו
 תאותכם ואינו מקפיד לא איש אל ויכזב באומר אבל
 בכס אומ' ולא יעשה ושלמה צוח על שניה' נאמני'
 פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא (לעיל כז):
(כד) גוזל אביו. הקב"ה: ואמו. כנסת ישראל
 המחטיא את הרבי' שגזול הקב"ה מפריד ממנו בניו
 וגזול מהם טובה: משחית. ירבעם: **(כה)** רחב נפש.
 להשיג כל תאותו: יגרה מדון. מגרה עליו מדת הדין:
(כז) נותן לרש. צדקה: **(אין)** מחסור. להרבות לו
 צדקה סא"א, וכן הרב שאינו מונע תורה מפי
 התלמיד: **(א)** מקשה עורף. מלשמוע: פתע ישבר.
 מהר ישבר: **(ג)** ורועה. מחבר לו זונות. ורבותינו
 אמרו האומר שמועה זו נאה אשננה וזו אינה נאה לא
 אשננה וסיוע במקרא שאין זונות במקרא מלא אלא
 זה בלבד:

מצודת ציון

(כ) ואין. ענין מהירות כמו ולא אין לבא (יהושע י'): **(כא)** גבר.
 איש: **(כה)** יגרה. מל' תגר ומריבה: ידושן. מל' דשן ושמן
 וכן יריון מדשן ביתך (תהלים לו): **(כז)** ומעלים. מל' העלמה:
 מארות. מל' ארור: **(ב)** ברבות. ענין גדולה כמו ורבי המלך
 (ירמיה מ"א): יאנח. מלשון אנחה: **(ג)** ורועה. מל' ריעות
 וחבור:

מצודת דוד

(כ) איש אמונות. המתעסק באמונה ולא ירמה את הבריות
 מעותד הוא לרב ברכות אבל הממהר להעשיר את עצמו לא
 יחדל מלרמות לא יהיה נקי מהגמול הראוי: **(כא)** הכר. לא
 טוב לדיין להכיר פני האחד ולכבדו כי בזה יסתתמו טענות
 בעל דינו בחשבו שדעת הדיין קרובה אליו ויאמין לו ויזכהו
 בדין: ועל פת לחם. ר"ל היתכן שבעבור מתנה מועטת
 שחושב הדיין לקבל ממי שמכיר לו פנים שיפשע בנפשו

להוציא המשפט מעוקל: **(כב)** נבהל. הבהול להרבות הון בוודאי הוא רע עין כי ירע עינו לתת צדקה מהונו ולא יתן לב לדעת
 שבעבור מציעת הצדקה יבוא חסרון בעשרו: **(כג)** מוכיח. המוכיח את מי ומפרישו מן העבירה הנה אחר שפירש מן העבירה
 ימצא המוכיח חן יותר ממי שדיבר עמו בחלקלקות ויפה מעשיו בעיניו: **(כד)** אין פשע. כי הלא הכל שלי המה אחר מותם:
 חבר הוא. מ"מ הוא חבירו של האיש המשחית אנשים אחרים וגזול רכושם כי סופו יהיה כמוהו לגזול משל אחרים: **(כה)** רחב
 נפש. המתאוה למלאות נפשו בכל דבר בשפע רב דרכו לחרחר ריב בעבור רוגז הלב על כי יחסר לו בכל עת והוא דואג ועצב
 בעבור התאוה ובעבור המריבה ומשמן בשרו ירזה אבל הבוטח בה' שהוא יזמין לו די מחסורו ולא יוסיף עצב הרי הוא נעשה
 דשן ושמן: **(כו)** בוטח בלבו. העומד בצרה ובוטח בתחבולות לבו הוא כסיל אבל ההולך בדרך חכמה לבטוח בה' הוא ימלט
 מן הצרה: **(כז)** אין מחסור. לא יחסר עשרו בעבור פזור הצדקה אבל המעלים עיניו מן הרש ועושה עצמו כאלו לא יראהו
 לבלי תת לו הנה יבוא בעשרו הרבה קללות ותורד לטמיון: **(כח)** בקום. בעת יקומו הרשעים אז יסתר כל אדם שאינו מהם כי
 יפתחו מהם ובעת יאבדו הרשעים אז ירבו הצדיקים כי יתאספו העירה ממקום מחבואם: **(א)** איש תוכחות. הצריך אל התוכחה
 ומקשה ערפו ולא יאבה לשמוע ישבר פתאום ואין מי ירפא לו: **(ב)** ברבות. בעת גדלו הצדיקים ומושלים בעם אז ישמחו כי
 בעבורם יהיו מושגחים מה': **(ג)** ורועה. המחבר עצמו לזונות מאבד הון אביו בתת להם אתנן ויצער עוד את אביו:

ב ירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו, ונגע טבול יום בביצה – לא פסל אלא הקלח שפגגו; רבי יוסי אומר: כל הסדר העליון. אם היתה כמין כובע – אינה חבור.

ג חוט של ביצה שקרם על דפנות של לפס, ונגע בו טבול יום, מן השפה ולפנים – חבור; מן השפה ולחוץ – אינו חבור. רבי יוסי אומר: חוט וכל שנקלף עמו, וכן בקטניות שקרמו על שפתה של קדרה.

ד עסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה – אינה נפסלת בטבול יום. רבי יוסי ורבי שמעון פוסלין. עסה שהכשרה במשקה ונלושה במי פרות, ונגע בה טבול יום – רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע: פסל את בלה; רבי עקיבא אומר משמו: לא פסל אלא מקום מגעו.

ה ירק של חליץ שבשלו בשמן של תרומה, ונגע בו טבול יום – רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע: פסל בלו. רבי עקיבא אומר משמו: לא פסל אלא מקום מגעו.

פירוש ברטנורא

ב ירק של תרומה שנתנו בקערה או באלפס: וביצה טרופה בקערה, שנתערב החלבון והחלמון יחד ונתונה על גבי הירק: ונגע טבול יום בביצה. אע"פ שהוא חולין, דאין שייך תרומה בביצה, וטבול יום אינו פוסל בחולין. אפילו הכי הוי חיבור, ונפסל הירק כאלו נגע בו. ומיהו לא פסל אלא הקלח שכנגד מגע ידו, ושאר הקלחים טהורים: כל הסדר העליון. קלחים העליונים שהביצה על פניהם. ואין הלכה כר' יוסי: אם היה כמין כובע. שמחמת הבישול נתנפחה הביצה ונעשת כמין כובע על הירק וחלולה תחתיה:

ג לפס. כמו אלפס, כעין מחבת שעושין בה התבשיל. וביצה זו מתבשלת עם התרומה שנפסלה בטבול יום: מן השפה. של אלפס ולפנים, חשוב החוט של ביצה חיבור, ואם נגע שם טבול יום הכול טמא. אבל החוט היוצא משפת האלפס ולחוץ לא הוי חיבור: וכל שנקלף עמו. היינו מה שעולה עם החוט, הוי חיבור ולא יותר. רבי יוסי לקולא. והכי מוכח בתוספתא. ואין הלכה כר' יוסי: וכן בקטניות. דנים כדן הביצה:

ד אינה נפסלת בטבול יום. דבתר עיסה אולין ולא בתר שאור, אע"ג דאסורה לזרים: שהוכשרה במשקה. שלתת החמין במים: ונלושה במי פירות. ומי פירות אין מכשירין, והעיסה שנלושה בהן אם לא הוכשרה תחילה, אינה מקבלת טומאה: פסל את כולה. דמי פירות עושין העיסה חיבור: לא פסל אלא מקום מגעו. קסבר ר' עקיבא, דכיון דמי פירות אין מכשירין ולא מייתי להו ליד טומאה, רואים אותן כאלו אינן, ולא פסל אלא מקום מגעו. והלכה כר' עקיבא:

ה פסל את כולו. שקסבר שמן מכשיר ומחבר: לא פסל אלא מקום מגעו. דרשמן אינו מחבר, וקאי כל קלח וקלח באפי נפשה:

משניות מבוארות – קהתי

התרומה, כדי לבטלה, והרי העיסה אסורה לזרים, או שנתחמצה בשאור של תרומה – שאפילו השאור הוא אחד מאלף בעיסה, אינו בטל, וכל העיסה אסורה לזרים, אינה נפסלת בטבול יום – שהולכים אחר העיסה שהיא של חולין ולא אחר תערובת התרומה שבה (הורש; ברטנורא); ויש מוספים, שאף על פי שהעיסה אסורה לזרים, מכל מקום אין איסור דימוע אלא מדרבנן, אבל מן התורה בטלה התרומה ברוב, הלכך דין העיסה לגבי טבול יום כדן חולין ("מלאכת שלמה"; "משנה אחרונה"; "תפארת ישראל"). רבי יוסי ורבי שמעון פוסלין – את העיסה, כדן תרומה. עסה – של תרומה, שהכשרה במשקה – לקבל טומאה, ונלושה במי פרות – שאינם מכשירים (עין מכשירין ו. ד). ונגע בה טבול יום – בעיסה, רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע: פסל את בלה – את כל העיסה, שמי הפירות עושים כל העיסה חיבור; רבי עקיבא אומר משמו – של רבי יהושע: לא פסל אלא מקום מגעו – שמי פירות, הואיל ואינם מכשירים לקבל טומאה, אינם מחברים את העיסה, הלכך לא פסל טבול יום אלא מקום מגעו בלבד.

באור משנה ה

ירק של חליץ שבשלו בשמן של תרומה, ונגע בו טבול יום – בירק, רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע: פסל בלו – שהשמן מכשיר ומחבר; רבי עקיבא אומר משמו – של רבי יהושע: לא פסל אלא מקום מגעו – שאף על פי ששמן מכשיר לקבל טומאה, אינו מחבר את כל הירק של חולין לעשותו כאלו הוא תרומה, הלכך לא פסל טבול יום אלא מקום מגעו בלבד.

בארנו משנתנו לפי הרא"ש. אבל בעל "משנה אחרונה" כותב, שהסבר טעמו של רבי עקיבא לפי פירוש זה הוא דחוק. ונראה לו, שמדובר כאן בכגון שנבלע כל השמן בתוך הירק, והירק נגוב מבחוץ, ואין בו שמן טופח כלל, ונגע בו טבול יום בירק הנגוב, שמקום מגעו פשוט שנפסל, לפי שבמבושל

באור משנה ב

ירק של תרומה – שהיה נתון בקערה, וביצה טרופה – שהחלבון והחלמון מעורבים זה בזה, נתונה על גביו – על גבי הירק, ונגע טבול יום בביצה – שהיא חולין, ואינו פוסלה, לא פסל אלא הקלח שפגגו – קלח הירק שכנגד מגע ידו, שהוא חיבור לביצה, אבל שאר הקלחים טהורים. רבי יוסי אומר: כל הסדר העליון – כל הקלחים העליונים שהביצה נתונה על גביהם ומחברתם, פסולים. ואין הלכה כרבי יוסי. אם היתה – הביצה, כמין כובע – שנתנפחה מחמת הבישול ונעשתה כמין כובע על הירק, וחלולה תחתיה, אינה חבור – שהואיל ויש חלל תחת הביצה, לפיכך הנוגע בביצה אינו פוסל את הירק.

באור משנה ג

חוט של ביצה שקרם – שהיה כקרום – על דפנות של לפס – של אלפס, היינו מחבת גדולה, ובו תבשיל של תרומה, ונגע בו טבול יום – בחוט הביצה: מן השפה ולפנים – אם נגע משפת האלפס ולפנים, היינו בחלק החוט שבתוך שפת האלפס, חבור – הרי זה חשוב חיבור לתבשיל, ונפסל התבשיל; מן השפה ולחוץ – אבל אם נגע משפת האלפס ולחוץ, היינו בחלק החוט שמחוץ לשפת האלפס, אינו חבור – ולא נפסל התבשיל. רבי יוסי אומר: חוט וכל שנקלף עמו – אף מן השפה ולפנים, כל שנקלף מן התבשיל עם החוט, הרי זה חיבור, וכל שאינו נקלף עמו אינו חיבור; רבי יוסי בא להקל (רוב המפרשים ע"י התוספתא). אבל הרמב"ם מפרש, שלדעת רבי יוסי כל מה שנקלף עם החוט בין שהוא חוץ לשפה בין לפנים מן השפה הרי זה חיבור, ומשמע בין לקולא בין לחומרא (ותוספות חדשים). וכן בקטניות שקרמו על שפתה של קדרה – דינן כחוט של ביצה.

באור משנה ד

עסה שנדמעה – שנתערבה בה תרומה, ואין בחולין מאה כנגד

ו טהור שנגס מן האכל, ונפל על בגדיו ועל כפר של תרומה – טהור. הנה אוכל זיתים פצועים, ותמרים רטובות, כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו, ונפל על בגדיו ועל כפר של תרומה – טמא. הנה אוכל זיתים נגובין, ותמרים יבשות, כל שאינו רוצה למוץ את גרעינתו, ונפל על בגדיו ועל כפר של תרומה – טהור. אחד טהור ואחד טבול יום פאלו. רבי מאיר אומר: אלו ואלו טמאין בטבול יום, שמשקין של טמא מכשירין לרצונו ושלא לרצונו. וחכמים אומרים: אין טבול יום טמא.

פרק רביעי

א אכל מעשר שהקשר במשקה, ונגע בו טבול יום, או ידים מסאבות – מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה, מפני שהוא שלישי, והשלישי טהור לחלין.

ב האשה שהיא טבולת יום – לשה את העפה, וקוצה לה חלה, ומפרשתה, ומנחתה בכפישה מצרית, או בנחותא, ומקפת וקורא לה שם; מפני שהיא שלישי, והשלישי טהור לחלין.

פירוש ברטנורה

ו שנגס. שמהפך האוכל בפיו. לשון מגיס בקדרה: ונפל. האוכל עם לחוחות הרוק שבו, על בגדיו ועל כפר של תרומה. טהור הכפר, כלומר לא הוכשר לקבל טומאה. ואע"ג דרוק בעלמא מכשיר, שאני הכא דלא אחשביה לרוק ואינו לרצון, שהרי נפל על בגדיו, ופשימא דלא ניחא ליה: כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו. אם נחבין למצוין הלחות שבגרעין ונפל הגרעין עם רוק שבו על כפר של תרומה, הוכשר הכפר ברוק שעל גבי הגרעין, דהא אחשביה: זיתים נגובים ותמרים יבשות כל שאינו רוצה למוץ גרעינתו. לא הוחשב המשקה שהוא ואינו מכשיר: אחד טהור ואחד טבול יום פאלו. כלומר שניהם שוין בדין זה: ר' מאיר אומר אלו ואלו. בין רטובות בין יבשות: טמאים בטבול יום. כדמפרש מעמא, דמשקין של טמא מכשירים ומטמאין אפילו שלא לרצון, וטבול יום כטמא לדין זה. ורבנן חשבי ליה לטבול יום כטהור. והלכה כחכמים:

ד א אוכל מעשר. מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה. דטבול יום וידים שניות הן, ומעשר ראשון כחולין הוא חשוב, ואין שני עושה שלישי בחולין. אע"ג דהא מעשר טבול לתרומת מעשר שבו, לענין שני ושלישי הטבל בחולין, הלכך כשמפרישין ממנו תרומת מעשר אחר כך היא טהורה:

ב וקוצה לה חלה. ואינו קוראה לה שם. דכל זמן שלא קראה לה שם הרי היא בחולין: בכפישה או בנחותא. כלים שאינם מקבלים טומאה. ואצרכה רבנן משניות מבוארות – קהתי

וחכמים אומרים: אין טבול יום טמא – אין הוא נקרא "טמא", ואין המשקה שלו מכשיר שלא לרצונו.

בארנו משנתנו לפי הרמב"ם, וכבר הזכרנו שלפי פירוש זה תמוה הדבר, למה נקטה המשנה כיכר של תרומה, שהרי לענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין.

ואמנם הר"ש אינו מפרש את המשנה לענין הכשר, אלא לענין טומאה. וכן מפרש גם הרא"ש, וזה לשונו: "טהור שנגס – פירש בערוך: שלעם, והיפך בידי את האוכל שבפיו (הידים שניות לטומאה, וחזרו משקים שבפיו להיות ראשון לטומאה). ונפל שלא לדעת מן האוכל על בגדיו או על כיכר של תרומה, טהור הבגד או הכיכר, ואין אנו אומרים, שנטמא לחלות הרוק שעל האוכל בידי מסואבות וטימא את בגדיו או את הכיכר של תרומה, משום שלא חישב ההוא משקה, וכיון שלא חשבו, לא מטמא ולא מכשיר, וכרבי יהודה שבסוף פרק ח במסכת כלים" (עיי' "תפארת ישראל" שמקשה אף על פירוש זה, ומבאר את המשנה בדרך אחרת).

באור משנה א

אכל מעשר – של מעשר ראשון, שעדיין לא הופרשה ממנו תרומת מעשר, שהקשר במשקה – לקבל טומאה, ונגע בו טבול יום, או ידים מסאבות – או שנגע בו טהור בידיים מסואבות, שלא שמר על טהרתן, והרי דינן כדין טבול יום, שהן שניות לטומאה (מגזירת חכמים). מפרישין ממנו – מהמעשר הראשון, תרומת מעשר בטהרה – כלומר שתרומת המעשר שמפרישים ממנו היא טהורה, מפני שהוא שלישי – האוכל של מעשר שנגע בו טבול יום או שנגע בו טהור בידיים מסואבות נעשה שלישי לטומאה, והשלישי טהור לחלין – ומעשר ראשון, אף כשהוא טבול לתרומת מעשר, דינו כחולין.

באור משנה ב

האשה שהיא טבולת יום, לשה את העפה, וקוצה לה חלה – וחוחות מן העיסה חתיכת בצק שתהא להפרשת חלה, אבל עדיין אין היא קוראת לה שם חלה, כדי שלא יטמא, מאחר שחלה דינה כתרומה, שטבול יום פוסלה, אלא שכל זמן שלא קראה לה שם הרי היא חולין, ולפיכך מותרת טבולת היום לנגוע בה, ומפרשתה,

טעם כעיקר מן התורה, והרי הירק שיש בו טעם תרומה דינו כעיקר התרומה, ונפסל, ואסור באכילה כתרומה טמאה, אלא שנחלקו במשנתנו בשאר קלחים הנוגעים באותו קלח שנגע בו טבול יום, שרבי אלעזר בן יהודה סובר: פסל את כולו, לפי שהשמן הבלוע חשוב כאילו הוא בעין, וכבר שנינו (טהרות פרק ח), שמשקה מחבר את האוכלין, הלכך חשובים כל הקלחים כגוש אחד, ונפסל כל הירק. ורבי עקיבא סובר, שמשקה הבלוע אינו חשוב כאילו הוא בעין ואינו מחבר את האוכלים, הלכך לא פסל אלא מקום מגעו בלבד. ברם, אילו היה השמן טופח על הירק מבחוץ, לדברי הכל פסל את הכל, משום שמשקה מחבר.

באור משנה ו

טהור שנגס – שנגש – מן האכל, ונפל – האוכל עם הרוק שבפיו, על בגדיו ועל כפר של תרומה – והרי שהרוק אינו לרצון, מאחר שנפל על בגדיו, ואינו נוח לו, טהור – כלומר לא הוכשר הכיכר על ידי הרוק לקבל טומאה (ומב"ם: ברטנורה, ועיי' במפרשים שתמיהים לפי פירוש זה, למה נקטה המשנה כיכר של תרומה, והלא לענין הכשר אין הבדל בין תרומה לחולין? ועיי' מה שהבאנו בשולי באור המשנה). הנה אוכל זיתים פצועים – זיתים בקועים, ותמרים רטובות, כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו – שברצונו למצוץ את לחוחות הגרעין, ונפל – הגרעין עם הרוק שעליו – על בגדיו ועל כפר של תרומה, טמא – הוכשר הכיכר לקבל טומאה, שהואיל וכינס את הרוק בפיו ונתנו על הגרעין כדי למצצו, הרי שהיה תחילתו לרצונו, הלכך הוא מכשיר את הכיכר. הנה אוכל זיתים נגובין, ותמרים יבשות, כל שאינו רוצה למוץ את גרעינתו, ונפל על בגדיו ועל כפר של תרומה, טהור – לא הוכשר הכיכר לקבל טומאה, לפי שלא החשיב את הרוק ולא היה לרצונו. אחד טהור ואחד טבול יום – בין טהור ובין טבול יום, פאלו – כלומר שניהם שווים בדין זה. רבי מאיר אומר: אלו ואלו טמאין בטבול יום – בין שאוכל פירות רטובים ובין שאוכל פירות נגובים, אם הוא טבול יום, הרי הגרעין עם הרוק שעליו שנפל על בגדיו ועל כיכר של תרומה מכשיר את הכיכר לקבל טומאה, שממשקין של טמא מכשירין לרצונו ושלא לרצונו – כמו ששנינו בתחילת מסכת מכשירין, וטבול יום הרי נחשב כטמא לענין כיכר של תרומה.

ג ערבה שהיא טבולת יום – לשין בה את העפה, וקוצין ממנה חלה, ומקפת וקורין לה שם; מפני שהיא שליש, והשלישי מהור לחלין.

ד לגין שהיא טבול יום, ומלאהו מן החבית מעשר טבל, אם אמר: הרי זו תרומת מעשר משתחשך – הרי זו תרומת מעשר; אם אמר: הרי זה ערוב – לא אמר פלוג. נשברה החבית – הלגין בטבלו. נשבר הלגין – החבית בטבלה.

ה בראשונה היו אומרים: מחללין על פרות עם הארץ; חזרו לומר: אף על מעותיו. בראשונה היו אומרים: היוצא

פירוש ברטנורא

הכי, משום הכיורא שלא תגע בה שוב, מאחר שקראה לה שם; ומקפת. מקרבת לכלי אצלה: וקוראה לה שם. שמצוה לחרום מן המוקף. ומוקף, לשון סמוך. כמו מקיפין שתי חביות במסכת ביצה. ולא חשיב מוקף אלא אם כן הוי סמוך בשעת קריאת השם: מפני שהיא שליש. דטבול יום דין שני יש לו: ג לשין בה את העיסה. לעיל אשמועין טבול יום באדם, והכא אשמועין טבול יום בכלי, דלא תימא בעריבה אסור דלמא אתי לאחלוףי בממאה:

ד לגין. כעין כד של עץ; ומילאהו מן החבית. שיש בה מעשר טבל, היינו מעשר ראשון שלא נמלה תרומתו: תרומת מעשר משתחשך. כדי שיערב שמשו של לגין ולא יפסול את התרומה. דאם היתה תרומה חלה מבעוד יום, היתה נפסלת בטבול יום: הרי זה ערוב. לא אמר כלום לפי שאין קונה עירוב אלא סעודה הראויה מבעוד יום, וזה אינו ראוי עד הערב שמש: נשברה החבית. מבעוד יום: הלגין בטבלו. שבשעה שהיה ראוי שיקבע תרומה לא היה בעולם הדבר שנעשה תרומה עליו, הלכך לא חל עליו שם תרומה והרי הוא טבל: נשבר הלגין. מבעוד יום: החבית בטבלה. שלא חל שם תרומה על הלגין אלא משתחשך, ובאותה שעה לא היה בעולם:

ה מחללים על פירות עם הארץ. מחללים מעשר שני על פירות עם הארץ, ואין חוששין שמא הפירות של עם הארץ מעשר הן ונמצא מחלל מעשר במעשר: חזרו לומר אף על המעות. של עם הארץ, מחללין פירות מעשר שני, ואין חוששין שמא מעות הללו של עם הארץ מעות של מעשר שני הן:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

לגין – כד של עץ (ה"ר"ש; ברטנורא). שהיא טבול יום – שהוטבל היום מטומאתו ועדיין לא העריב עליו השמש, ומלאהו מן החבית מעשר טבל – ומילא את הכד מן החבית שיש בה מעשר שהוא טבל, היינו מעשר ראשון שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר, אם אמר: הרי זו תרומת מעשר משתחשך – מה שבלגין היא תרומת מעשר על מה שבחבית משתחשך, היינו לאחר שיעריב השמש על הלגין, שאז יהא טהור אף לתרומה, הרי זו תרומת מעשר – משהחשיך, כפי תנאו, והתרומה טהורה; אם אמר – בערב שבת: הרי זה ערוב – כלומר שלאחר שאמר: הרי זו תרומת מעשר משתחשך, הוסיף ואמר, שתרומת המעשר תהא עירוב תחומים לשבת, לא אמר פלוג – בגמרא (עירובין לו, ב) מבואר הטעם, לפי שאין קונה עירוב אלא בסעודה הראויה מבעוד יום, ואילו מה שבלגין אינו ראוי עד שיעריב השמש. וכל זמן שלא העריב השמש, הרי זה עדיין מעשר שלא ניטלה תרומתו, היינו שטבל הוא, ואינו מותר באכילה, הלכך אינו עירוב (עין משנה עירובין ג, ב). נשברה החבית – מבעוד יום, ואבד המעשר, הלגין בטבלו – המעשר שבלגין עומד בטבלו, שהואיל ובשעה שהיה צריך לחול עליו שם תרומת מעשר, לא היה המעשר שנעשה תרומה עליו, הלכך לא חל עליו שם תרומה, וישאר טבל כמו שהיה, וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר. נשבר הלגין – מבעוד יום, קודם שחל עליו שם תרומה, החבית בטבלה – נשארה טבל כמו שהיתה, וצריך להפריש ממנה תרומת מעשר. יש כותבים, שהוא הדין אם נשברה החבית או נשבר הלגין בין השמשות. שהרי בחזקת טבל הן עד שתחשך ואי אתה יכול להתירן מספק (משנה אחרונה).

באור משנה ה

משנתנו והמשנה שלאחריה אינם מעניין טבול יום, והטעם שהובאו כאן יתבאר בסוף המשנה הבאה. בראשונה היו אומרים – החכמים: מחללין – פירות מעשר שני, על פרות עם הארץ – ואין חוששים שמא הפירות של עם הארץ פירות של מעשר שני הם, ונמצא מחלל מעשר במעשר. חזרו לומר: אף על מעותיו – של עם הארץ מחללים פירות מעשר שני, ואין חוששים שמא המעות הללו של עם הארץ מעות של מעשר שני הן. כך מפרש הרמב"ם (וכן גם הרב מברטנורא; עין "תוספות יום

ומנחתה בכפישא מצרית – כמין סל גדול של נצרים, או בנחותא – לוח של עץ, שהם כלים שאינם מקבלים טומאה; ויש שאין גורסים תיבת "מצרית", אלא: בכפישא או בנחותא. ומבארים ששניהם פשוטי כלי עץ (עין "תוספות יום טוב"; מלאכת שלמה). והטעם שהצריכה חכמים להניח את הבצק בכלי שאינו מקבל טומאה, משום היכר הוא, כדי שתזכור שאסור לה ליגע בבצק, לאחר שקראה לה שם חלה; ומקפת – ומקרבת חתיכת הבצק שבכלי לעיסה, וקורא לה שם חלה, שמצוה להפריש חלה מן המוקף, היינו מן הקרוב והסמוך לעיסה (עין חלה א, ט); והטעם שמוותרת טבולת יום לעשות כן. מפני שהיא שליש – שהעיסה שנוגעת בה טבולת יום נעשית שליש לטומאה, והשלישי טהור לחלין – ואף על פי שהעיסה טבולה לחלה, מכל מקום דינה כחולין.

באור משנה ג

ערבה שהיא טבולת יום – שהוטבלה היום מטומאתה, ועדיין לא העריב עליה השמש, לשין בה את העפה, וקוצין ממנה חלה – וחותרים מן העיסה חתיכת בצק לשם הפרשת חלה, ומקפת – ומקרבת את חתיכת הבצק לעיסה, וקורין – ויש גורסים: וקוראה – לה שם – חלה, מפני שהיא שליש, שהעיסה שבעריבה אינה אלא שליש לטומאה, והשלישי טהור לחלין – כמו שבארנו במשנה הקודמת.

משנתנו חוזרת על אותה הלכה שנשנתה במשנה הקודמת, ולא באה אלא להשמיענו, שאין הברל בין אדם טבול יום לכלי טבול יום (רמב"ם). ויש מוסיפים, שמשנתנו באה ללמד, שאף אם העריבה טבולת יום, מותר ללוש בה ולקץ ממנה חלה, ואין חוששים שמא יבואו להחליף בעריבה טמאה (ה"ר"ש); או שאין חוששים שמא תשכח האשה ותקרא לה שם חלה בעריבה, מאחר שטומאת עצמה זכורה לה יותר מאשר טומאת העריבה (מהר"ם). ויש כותבים, שמשנתנו באה להשמיע, שאם העריבה טבולת יום אין צריך להניח את חתיכת הבצק, שקוצים לחלה, בכפישא או בנחותא, כמו במשנה הקודמת, שכן שם, כשהאשה עצמה היא טבולת יום, הריה צריכה לסלק החלה מידיה, כדי שלא תיטמא בהן לאחר קריאת השם, אבל כאן שהאשה טהורה, הרי היא יכולה להקיף את החלה בידיה אל העיסה בשעת קריאת השם (חידושי הר"ש"ט).

יש תמהים על לשון "ומקפת" שבמשנתנו, שהרי היתה צריכה לנקוט "ומקיפין". כמו "לשין... וקוצין... וקורין" ("תוספות יום טוב"). ברם יש גורסים: "ומקפת וקוראה לה שם", כמו שהבאנו בבאור המשנה (עין "מלאכת שלמה"; "חזון נחום").

בְּקוֹלָר וְאָמַר: כְּתָבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי – הָרִי אֵלּוֹ יִכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ; חֲזָרוּ לֵאמֹר: אֵף הַמִּפְרָשׁ וַהֲיוֹצֵא בִּשְׁוֹרָא; רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי אָמַר: אֵף הַמִּסְכָּן.

וּבְדוּמִין הָאֲשָׁקְלוּנִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, וְאִנְקְלִי שֶׁלָּהֶם קִיָּמָה – הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין. הַמַּעֲבֵר, וְהַמְּזוּרָה, וְהַמְּגוּזָב, וְכֵן מִסְרָק שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁנִּשְׁטְלָה אַחַת מִשְׁנֵיהֶן וְעָשָׂאן שֶׁל מַתְּכֹת – הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין. וְעַל פֶּלֶן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דְּבַר חֲדָשׁ חֲדָשׁוֹ הַסּוֹפְרִים, וְאִין לִי מָה לְהִשְׁבִּי.

ז הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּרוּמָה עַל מְנַת שְׁתַּעֲלָה שְׁלוֹם – שְׁלוֹם מִן הַשֶּׁבֶר וּמִן הַשְּׁפִיכָה, אֲבָל לֹא מִן הַטְּמָאָה; רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף מִן הַטְּמָאָה. נִשְׁבְּרָה – אֵינָה מְדַמַּעַת. עַד הֵיכָן תִּשְׁבֵּר וְלֹא תִדְמַעַ? כְּרִי פִירוּשׁ בִּרְטוּרָא

הַיוֹצֵא בְּקוֹלָר. בשלשלת. תרגום ויתנהו בסוגר (החוקא י"ט), ויהבוהו בקולרין: הרי אלו יכתבו ויתנו. ואע"פ שלא אמר ותנו, ודאי בעי למימר כתבו ותנו, ואנב בעתותיה לא פסקיה למלתי: מפרש. מן היבשה לים: בשיורא. במדבר. אורחת ישמעאלים (בראשית ל"ו), מתרגמין שירת ערבאי: אף המסוכן. חולה הנוטה למות. והלכה כר' שמעון שוורי:

וּבְדוּמִין. עץ ערוך גדול ויוצאין ממנו אנקליות איך ואיך, ותולין באותן אנקליות צלחות של מים באויר כדי לצננן. ורמב"ם פירש, כמין יור של ברזל ואונקליות סביבותיו, ובו מעלין הכלים שנפלו לבור: האשקלונים. שנעשים באשקלון: המעבר והמזורה והמגוזב. כלים עשויין לנקות התבואה מן התבן ולהעביר התבן ממקום למקום. המעבר, יש לו שינים ודומה ליד של בני אדם, ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמזורה, בו זורים החטין בנוון, לפיכך נקרא מזורה. ושינו מרובות משיני המעבר. והמגוזב, שינו מרובות משיני המזורה, ובו בוררים התבואה אחר שזרו אותה במזורה: ועל כולם אמר רבי יהושע וכו'. בתוספתא מוכח דאכל הקד מילי דמתניתין קאי ר' יהושע, מהאשה שהיא טבולת יום עד כאן. ומשום דר' יהושע קאי אכולהו, תנא הכא מילי טובא שאין ענינם לכאן: דבר חדש חידשו סופרים. שאין הרעת נותנת שיהיה הדבר כן: ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן:

ז הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר. של יין או של שמן: על מנת שתעלה שלום. כשהתנה שלום חתם ולא התנה לענין מה, מסתמא לענין שבר ושפיכה קאמר, שעל זה אדם ירא בשעה שמעלה מן הבור: אבל לא מן הטומאה. לפיכך אם נטמא, תרומתו תרומה: אף מן הטומאה. דכשאמר שתעלה שלום, שתעלה בטהרה

משניות מבוארות – קהתי

שאם הכדומים נשברו, וְאִנְקְלִי שֶׁלָּהֶם קִיָּמָה, הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין – מקבלים טומאה, לפי שהאונקלי היא עיקר הכלי. הַמַּעֲבֵר – כלי בעל שיניים, כעין קלשון, שמעבירים בו את התבן ממקום למקום, וְהַמְּזוּרָה – אף הוא כעין קלשון, בעל שיניים כפופות, רחבות וארוכות, שזורים בו את התבואה לנקותה מן המוך. וְהַמְּגוּזָב – כמין מזורה שמוציאים בו את התבן מן התבואה לאחר שזורה במזורה; וכל אלו פשוטי כלי עץ הם; וְכֵן מִסְרָק שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁנִּשְׁטְלָה אַחַת מִשְׁנֵיהֶן – כל אלו, אם הוסרה מהם שן אחת, וְעָשָׂאן שֶׁל מַתְּכֹת – ותיקן במקומה שן של מתכת, הָרִי אֵלּוֹ טָמְאִין – מקבלים טומאה, משום אותה השן. וְעַל פֶּלֶן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דְּבַר חֲדָשׁ חֲדָשׁוֹ הַסּוֹפְרִים, וְאִין לִי מָה לְהִשְׁבִּי – מפני מה אמרו חכמים כן (ברטנורא), כלומר שלא מצא טעם לדבריהם. ויש מפרשים, שאין לו תשובה לחלוק על דברי חכמים, אבל החידוש מפקפק אצלו (רמב"ם). במפרשים מבואר (על פי התוספות), שדברי רבי יהושע מוסבים על כל המשניות שבפרקנו, החל במשנה ב ועד כאן, ולפיכך סודרו כאן אף המשניות ה-ו שאינם מענין טבול יום (עיין "תוספות יום טוב" שחולק על הסבר זה).

באור משנה ז

הַתּוֹרֵם אֶת הַבּוֹר – המפריש תרומה מבור של יין, ומילא בה את החבית, וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּרוּמָה עַל מְנַת שְׁתַּעֲלָה שְׁלוֹם – שתעלה חבית התרומה בשלום מן הבור, שְׁלוֹם מִן הַשֶּׁבֶר וּמִן הַשְּׁפִיכָה – לא התכוון בתנאו שתעלה שלום, אלא שלא תישבר ולא תישפך החבית, שעל כך אדם ירא בשעה שמעלה חבית מן הבור, אֲבָל לֹא מִן הַטְּמָאָה – לא התכוון בתנאו שלא טיטמא, משום שטומאה אינה שכיחה. לפיכך אם נשברה או נשפכה אין תרומתו תרומה, אבל אם נטמאה, תרומתו תרומה; רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵף מִן הַטְּמָאָה – שהתכוון בתנאו שתעלה שלום אף מן הטומאה, היינו שתעלה בטהרה, לפיכך אף אם נטמאה אין תרומתו תרומה. בירושלמי (תרומות פרק ב הלכה א) מבואר, שמדובר כאן בטומאת טבול יום, שכן טבולי יום מצויים בין הגיתות, מאחר שאין טבול יום פוסל טבל במגעו. וזהו הטעם שהובאה המשנה כאן (עיין "תוספות רבי עקיבא איגר: חידושי הרש"ם). נִשְׁבְּרָה – החבית, ונשפך יינה לבור, אֵינָה מְדַמַּעַת – אינה עושה את היין שבבור "מדומע", כלומר תערובת

טוב" שמקשה על פירוש זה, מפני מה לא התירו בראשונה לחלל אלא על פירות עם הארץ ולא על מעותיו. והרי לפי הסברא יש לחשוש בפירות שהם של מעשר שני יותר מאשר במעותו). – ויש מפרשים, שמשנתנו עוסקת בחבר שיש לו מעות מעשר שני של דמאי, כמו ששינו (מעשר שני ג, א): "מי שהיו לו מעות (של מעשר שני) בירושלים. וצריך להם (והוא צריך למעות לקנות בהן דברים שאינם לאכילה ולשתייה), ולחברו פירות (של חולין בירושלים, וחברו רוצה לעשות עמו טובה, שיתחללו מעותיו של מעשר שני על פירותיו), ואומר לחברו: "הרי המעות האלו מחוללין על פירותיך"; נמצא זה אורכ פירותיו בטהרה (כדין מעשר שני), והלה עושה צרכו במעותיו (שיכול להוציא מעותיו לכל צרכיו, לפי שיצאו לחולין). ולא יאמר כן לעם הארץ אלא בדמאי (כשהיו לו מעות מעשר שני של דמאי, לפי שאין מוסרים מעשר שני של ודאי לעם הארץ, שמא יזלזל בו, אבל בדמאי הקלו); וזהו ששינו גם במשנתנו: בראשונה היו אומרים: מחללין מעות מעשר שני של דמאי בירושלים על פירות עם הארץ. אבל פירות של דמאי (שמחוץ לירושלים) אין מחללין על מעות עם הארץ, שבמעות חוששים יותר שמא יבוא לזלזל בהן ויוציאן. חזרו לומר: אף על מעותיו – מחללין, ואין חוששין בדמאי (הר"ם; הרא"ם; עיין "משנה אחרונה" שמקשה גם על פירוש זה ומבאר בדרך אחרת). בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה אֲמָרִים – חכמים: הַיוֹצֵא בְּקוֹלָר – בשלשלאות לידון בדין המלכות, שהוא נתון בסכנת מוות, וְאָמַר – לשניים: כְּתָבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי – אף על פי שלא אמר "ותנו". הָרִי אֵלּוֹ יִכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ – שודאי נתכוון שיתנו לה את הגט, אלא מתוך שהיה בהול לא סיים את דבריו. חֲזָרוּ – חכמים – לֵאמֹר: אֵף הַמִּפְרָשׁ – המפליג בים, וַהֲיוֹצֵא בִּשְׁוֹרָא – או היוצא בשייה למסע שיש בו סכנת דרכים, ואמר: "כתבו גט לאשתי", הרי אלו יכתבו ויתנו. רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרִי אָמַר: אֵף הַמִּסְכָּן – מחמת חולי, אם אמר: "כתבו גט לאשתי", כותבים ונותנים לה (עיין גיטין ו. ה).

באור משנה ו

משנתנו כולה שניה כבר במסכת כלים (יג, ז).

הַפְּדוּמִין הָאֲשָׁקְלוּנִים – הנעשים באשקלון – שֶׁנִּשְׁבְּרוּ – כדום הוא עץ ארוך שיוצאים ממנו אונקליות (וְיִים כְּפוּסִים). ותולים בהן בקבוקים מלאים מים באויר כדי לצננן; ויש מפרשים, שמעלים בו מן הבור את הדלי או את הכלים שנפלו לתוכו; ובאה המשנה ללמדנו,

שֶׁתִּתְגַּלְגַּל וְתִגָּע לְבוֹר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם מִי שֶׁהָיָה בּוֹ דַּעַת לְהַתְנוּת, וְלֹא הִתְנָה, נִשְׁפָּרָה – אֵינָה מְדַמַּעַת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תִּנְאִי בֵּית דִּין.

סליק מסכת טבול יום

מסכת ידים

פרק ראשון

א מִי רְבִיעִית נוֹתֵנִן לְיָדִים – לְאַחַד, אִם לְשְׁנַיִם. מִחֲצִית לֹג – לְשִׁלְשָׁה אוֹ לְאַרְבָּעָה. מֶלֶג – לְחֻמְשָׁה וְלַעֲשָׂרָה וּלְמֵאָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: וּבִלְבָד שְׁלֹא יִפְחַת לְאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם מְרִבִּיעִית. מוֹסִיפִין עַל הַשְּׁנָיִים, וְאִין מוֹסִיפִין עַל הָרֵאשׁוֹנִים.

פירוש ברטנורה

קאמר. ואין הלכה כר' שמעון: נשברה אינה מדמעת. שלא חל עליה שם תרומה: עד כדי שתתגלגל. כל זמן שלא נתרקה מן הבור כל כך דאם תתגלגל תשוב לבור, לא עלתה שלום קרינן ביה: שהיה בו דעת להתנות. כלומר שהיה בדעתו וחשב בלבו להתנות, ושכח ולא התנה. ואין הלכה כר' יוסי:

מסכת ידים

א מִי רְבִיעִית. מִים שִׁישׁ בֶּהֶן שִׁיעוֹר רְבִיעִית הֲלוֹךְ, שֶׁהוּא בִיצָה וּמַחֲצָה: נוֹתְנִים לְיָדִים לְאַחַד אִם לְשְׁנַיִם. לְחַד בַּעֲיָן מִתְחִילָה רְבִיעִית. אִם לְשְׁנַיִם, אִם בּוֹ מִתְחִילָה רְבִיעִית וְנִטְלָה הָרֵאשׁוֹן וְאֶחָד הַשֵּׁנִי, אֶע"ג דְּלֹא הָיוּ רְבִיעִית גְּבִי שְׁנֵי, שְׁפִיר דְּמִי, הוּאִיל וּמִשְׁיירי טַהֲרָה אִתּוֹ. וְרַבִּי'ס פִּירוּשׁ, דְּרוּקָא מִים שְׁנַיִם הוּא דְלֹא בַעֲיָן רְבִיעִית לְכָל חֵד וְחֵד, הוּאִיל וְכַבֵּר נִטְהוֹר יָדָיו מִשְׁטִיפָה רֵאשׁוֹנָה, אֲבָל בְּמִים רֵאשׁוֹנִים, אִין פְּחוֹת מְרִבִּיעִית לְכָל אַחַד. וְרַבּוּתִי לֹא פִירְשׁוּ כֵן: מִחֲצִית לֹג לְשִׁלְשָׁה אוֹ לְאַרְבָּעָה. לָפִי שִׁיעוֹרָא דְרְבִיעִית לְשְׁנַיִם הִיא דִּי בְרַבִּיעִית וּמַחֲצָה לְשִׁלְשָׁה, אֲלֵא כִּין דְּנִפְיִשׁ גְּבִירָא חִיִּישִׁין שְׁמָא לֹא יִדְקָדְקוּ יָפָה לִיטוֹל עַד הַפָּרָק, שְׁכָל אַחַד מִצְמָצֵם בְּמִים מִפְּנֵי חֲבִירוֹ. וְמִדּוּ אִי אִיכָא רְבִיעִית וּמַחֲצָה, וְנִטְלָה הָרֵאשׁוֹן מֵהֶם חֲצִי רְבִיעִית, הָא וְדָאִי דִּיעוּלִי רְבִיעִית הַנִּשְׁאָר לְשְׁנַיִם הָאֲחֵרוֹנִים, דֹּאפִּילוּ בְּתַחֲלִילָה סָנִי לְשְׁנַיִם בְּרַבִּיעִית כָּל שְׁכָן הִשְׁתָּא דִּאִתּוּ מִשְׁיירי טַהֲרָה. וְכִי לֹא מַהֲנִי הַכָּא, הֵנִי מִלִּיל הִכָּא דְלֹא נִשְׁאָר לְשְׁנַיִם הָאֲחֵרוֹנִים רְבִיעִית: וּבִלְבָד שְׁלֹא יִפְחַת לְאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם מְרִבִּיעִית. שִׁיהִיה כְּכִלִּי בִשְׁעָה שֶׁהָאֲחֵרוֹן נוֹטֵל אֶת יָדָיו רְבִיעִית. וְאִין הִלְכָה כְּר' יוֹסִי: מוֹסִיפִין עַל הַשְּׁנַיִים וְאִין מוֹסִיפִין עַל הָרֵאשׁוֹנִים. דִּין נִטְלִית יָדִים שְׁצָרָךְ לִיטוֹל יָדָיו עַד הַפָּרָק, וְלֹאֲחֵר שְׁנִטְלָה יָדָיו בִּשְׁטִיפָה אַחַת אֶע"ג דִּידִיו טַהוֹרוֹת אִם קִנָּה אוֹתָם

משניות מבוארות – קהתי

באים ליטול ידיהם כאחד, ובאה המשנה ללמד, שאמנם אין אדם נוטל ידיו אלא מכלי שיש בו לפחות רביעית מים, אבל אם באים שניים כאחד ליטול ידיהם, אף שניהם יכולים ליטול מכלי שאין בו אלא רביעית מים בלבד, מהטעם שבארנו לעיל (הראש), ואפילו הם נוטלים בזה אחר זה (הר"ש; הרשב"א; עיין אורח חיים סוד ושולחן ערוך סימן קס טע"י ג). מִחֲצִית לֹג – מכלי שיש בו חצי לוג מים, לְשִׁלְשָׁה אוֹ לְאַרְבָּעָה – נוטלים ידיהם שלושה או ארבעה בני אדם. יש מעירים, שלפי החשבון של רביעית לשניים, הרי די לשלושה ברביעית ומחצה ($\frac{3}{2}$ הלוג), אלא שבזמן שרבים באים ליטול ידיהם חוששים שמא לא ידקדקו ליטול יפה, מאחר שכל אחד יצמצם במים כדי להשאיר לחבירו. ומכל מקום אם יש רביעית ומחצה, ונטל הראשון מהם חצי רביעית בלבד, ודאי שמועילה הרביעית שנשארה לשניים האחרונים, שהרי אפילו בתחילה די לשניים ברביעית, וכל שכן כאן שבאו משיירי טהרה. ומה שמשמע ממשנתנו שאין רביעית ומחצה מועילה לשלושה, היינו בכגון שלא נשארה רביעית לשניים האחרונים (הר"ש). מֶלֶג – מכלי שיש בו לוג מים, לְחֻמְשָׁה וְלַעֲשָׂרָה וּלְמֵאָה – מותרים ליטול חמישה, עשרה, ואפילו מאה בני אדם, כלומר שמותרים הרבה בני אדם ליטול מהם, כל זמן שמספיקים המים לנטילת ידיו של כל אחד פעמיים (סוד אורח חיים סימן קס). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: וּבִלְבָד שְׁלֹא יִפְחַת לְאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם מְרִבִּיעִית – אמנם בני אדם הרבה מותרים ליטול מכלי אחד, אבל כל אחד צריך ליטול מרביעית. רבי יוסי חולק אף על הרישא, וסובר שמרביעית נותנים לידיים לאחד אבל לא לשניים ("תוספות יום טוב"; "אליהו ובא"; "תפארת ישראל"); ויש מפרשים, שרבי יוסי אינו חולק אלא בענין הלוג, שכיון שהתירו ליטול ממנו לכמה בני אדם, יש חשש שמא לא ישאירו לאחרון כדי נטילה, הלכך סובר רבי יוסי שאין להתיר לבני אדם הרבה ליטול מן הלוג אלא אם כן ישאירו לאחרון שיעור נטילה כדון, היינו רביעית הלוג מים (הראש; ועיין "משנה אחרונה"). מוֹסִיפִין עַל הַשְּׁנָיִים, וְאִין מוֹסִיפִין עַל הָרֵאשׁוֹנִים – כבר הבאנו בפתיחה למסכתנו בענין דין נטילה, שהנטל את ידיו נותן עליהן מים עד הפרק, וחוזר ונותן עליהן מים שניים. כדי לטהר את המים הראשונים שעל גבי ידיו; ובאה משנתנו ללמד, שאם המים השניים לא הגיע עד הפרק, רשאי

תרומה בחולין, הואיל ולא חל עליה שם תרומה. עַד הֵיכָן תִּשְׁבֵּר וְלֹא תִדְמַע – עד איזה מרחק מן הבור אנו אומרים שאם נשברה שם אינה מדמעת? כְּדִי שֶׁתִּתְגַּלְגַּל וְתִגָּע לְבוֹר – כל שנשברה במקום קרוב לבור, שאם תתגלגל תגיע לבור, אנו אומרים שלא עלתה שלום מן הבור, ואינה מדמעת. אבל אם נשברה במקום רחוק מן הבור, הרי עלתה שלום מן הבור, אלא שנשברה אחר כך, הלכך בכגון זה תרומתו תרומה, והרי היא מדמעת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם מִי שֶׁהָיָה בּוֹ דַּעַת לְהַתְנוּת – שהוא בר דעת ויודע שראוי להתנות כך ("הרי זו תרומה על מנת שתעלה שלום"). וְלֹא הִתְנָה – כגון ששכח ("תפארת ישראל"), או שלא עלה בדעתו להתנות על תרומה זו ("תוספות יום טוב"). נִשְׁפָּרָה – החבית, אֵינָה מְדַמַּעַת – את היין שבבור, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תִּנְאִי בֵּית דִּין – על כל הידוע שראוי להתנות, שיהא דינו כאילו התנה (הר"ש; הראש; "תפארת ישראל"). פירוש אחר: אף מי שהיה בו דעת להתנות – כלומר שהיה בדעתו ובמחשבתו להתנות, ושכח ולא התנה (הר"ש; הראש; ברטנורה; עיין "תוספות יום טוב" שמקשה על פירוש זה; ונראה לו יותר הפירוש הראשון שהבאנו; ועיין "משנה אחרונה" שמקשה על שני הפירושים). ויש מבארים דברי רבי יוסי כדלקמן: אין צורך לומר במי שאינו חכם ואינו יודע שיועיל לו התנאי, שהואיל והוא כאנוס, ודאי מועיל לו תנאי בין דין, אלא אף מי שהיה בו דעת להתנות, שהוא חכם, אף על פי כן, אם לא התנה מועיל לו תנאי בית דין, שיהא דינו כאילו התנה (חידושי מהרי"ח). ואין הלכה כרבי יוסי.

מסכת ידים

באור משנה א

משנתנו דנה בשיעור המים לנטילת ידים.

מִי רְבִיעִית – מים שיש בהם רביעית הלוג (כשיעור ביצה ומחצה; ועיין בשולי באור המשנה). נוֹתֵנִין לְיָדִים – נותנים מכלי על הידיים לרחצן לפני האכילה, לְאַחַד – לאדם אחד, אִם לְשְׁנַיִם – ואפילו לשני בני אדם, אף על פי שלא נשארה רביעית לשני, שהואיל והמים שנשארו באים משיירי טהרה, הרי הם מועילים לשני אפילו בפחות מרביעית (גמרא חולין קז, א). יש מפרשים, שמדובר כאן בכגון ששניים

ב בְּכָל הַפְּלִים נוֹתְנִין לַיָּדִים, אֶפְלוּ בְּכָלִי גִלְלִים, בְּכָלִי אֶבְנִים, בְּכָלִי אֲדָמָה. אֵין נוֹתְנִין לַיָּדִים לֹא בְּדִפְנוֹת הַפְּלִים, וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַמַּחֲזֵן, וְלֹא בְּמִגּוּפַת הַחֲבִית, וְלֹא יִתֵּן לְחִבְרוֹ בְּחִפְּנָיו, מִפְּנֵי שְׁאֵין מִמְּלֵאֵין, וְאֵין מְקַדְּשֵׁין, וְאֵין מִזִּין מִי חֲטָאת, וְאֵין נוֹתְנִים לַיָּדִים אֶלָּא בְּפָלִי. וְאֵין מְצִילִין בְּצִמִּיד פְּתִיל אֶלָּא פְּלִים, שְׁאֵין מְצִילִין מִיד פְּלִי חֶרֶשׁ אֶלָּא פְּלִים.

פירוש ברטנורא

במפה, מכל מקום אם חוזר ונוגע במים שעל המפה דיו טמא, ואם נגע בהן כבר של תרומה נטמא, ולכן אורחיה דעביד שטיפה אחרת במים שניים לטהר המים הראשונים שעל גבי דיו. והשתא קאמר דאם נתן המים שניים ולא הגיעו לפרק, יכול להוסיף עליהם ולשפוך מים במקום שלא שפך שם תחילה, ויטהרו המים הראשונים שעל גבי דיו. אבל על הראשונים אם לא הגיעו לפרק, אינו יכול להוסיף, אלא צריך לנגב דיו ולחזור ולשפוך בבת אחת מים שנינו לפרק:

ב בְּכָלִי גִלְלִים. כלים עשויין מגללי חבק, ולא חשיבי כלים לענין טומאה: לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחזן. משום דרשבי כלים ניהו: ולא במגופת החבית. דלא להשתמש בתוכה עבדא אלא כיוסוי לחבית: בחפניו. שלא ימלא חפניו מים ושפוך על ידי חבריו: שאין ממלאים. מילוי מים חיים לקדש בהן מי חטאת של אפר פרה. דכלי בעינן, דכתיב (במדבר י"ט) מים חיים אל כלי: ואין מקדשים. נתינת האפר על גבי המים: ואין מזין. שטובל האזוב בכלי כדי לחות: צמיד פתיל. שברי כלי חרס שהקיפן צמיד פתיל ומונחין באוהל מת, אין מצילין על מה שבתוכן: שאין מצילין. כמו ואין מצילין. ודוגמתו בפרק קמא דביצה, שאפר כירה מוכן הוא. ופירשו בגמרא, הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא: מיד כלי חרס. אם נפל שרץ בתוך כלי חרס נטמא כל מה שבאורו, חוץ מכלים ואדם שאין מיטמאין מאור כלי חרס, דכתיב (ויקרא י"א) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל, אוכלים ומשקין מיטמאין מאור כלי חרס, ואין אדם וכלים מיטמאין מאור כלי חרס. ואם שברי כלים נתונים בתנור של חרס ושרץ בתנור, אין השברים מצילין על האוכלים שבתוכן:

משניות מבוארות – קהתי

אין נוֹתְנִין לַיָּדִים – אין משתמשים לנטילת ידים, לא בדפנות הכלים – בדפנות שנשתתו מכלים שנשתברו, ולא בשולי המחזן – מחזן היינו כד גדול ששואבים בו מים מן הגת, ובשוליו יש בית קיבול, ואם לא נשתתו ממנו אלא שוליו, אין דינם ככלי, ולא במגופת החבית – שיש לה בית קיבול, והוא השקע שמכניסים בו את האצבע כדי לאחוז במגופה (תפארת ישראל), ואף על פי כן אין נוטלים בה, לפי שאינה עשויה להשתמש בתוכה; ברם, בתוספתא מובא, שאם התקינה לכלי, כגון שתיקן לה בית מושב, כשרה לנטילה. **ולא יתן לחברו בחפניו** – שלא ימלא חפניו מים וישפכם על ידיו של חברו: מפני שאין ממלאים – מים חיים לאפר פרה אדומה (ענין פרה ה, ה; ושם שניה כל המשנה). ואין נוֹתְנִים אפר פרה אדומה על גבי המים, ואין מזין מי חטאת – מי אפר הפרה, ואין נוֹתְנִים לַיָּדִים – ואין משתמשים לנטילת ידים, אלא בפללי – וכל אלו שנימנו לעיל אינם כלי. ואין מצילין בצמיד פתיל אלא פללים – שכלי חרס, שאינם מקבלים טומאה מגבם או כלים אחרים שאינם מקבלים טומאה כלל, אם יש עליהם צמיד פתיל, הרי הם מצילים על מה שבתוכם מלהיטמא באוהל המת (ענין הקדמתנו לבאור המשנה כלים ח, ה; וענין כלים י, א); אבל כל שאין עליו תורת כלי אינו מציל בצמיד פתיל; שאין מצילין – כמו ואין מצילין – מיד פלי חרש אלא פללים – שאם כלי נתון בתוך תנור של חרס, וכגון שפיו למעלה מפי התנור, ושרץ בתוך התנור, והיו אוכלים בתוך הכלי, הרי הכלי מציל על האוכלים שבתוכו מלהיטמא באוור התנור, משום שנאמר בכלי חרס טמא (ויקרא יא, לג): "כל אשר בתוכו יטמא", ודרשו: בתוכו – ולא בתוך תוכו (ענין כלים ח, ב-ג); ובאה המשנה ללמד, שאין מצילים מליטמא באוור כלי חרס משום "תוך תוכו" אלא כלים, אבל כל שאינו חשוב כלי אינו מציל מיד כלי חרס משום "תוך תוכו" (הר"ש; הרא"ש; הגר"א; תפארת ישראל). פיסקה זו שניה במסכת כלים (ח, ג), והועברה לכאן כלשונה שם: "שאיין מצילים" וכו', אבל כאן צריך לנקוט "ואין מצילין", כמו שבארנו לעיל.

בארנו את הסיפא לפי הר"ש והרא"ש. אבל הרמב"ם מפרש: שאין מצילין מאוור כלי חרס אלא כלים – שאם נפל שרץ לאוור כלי חרס, טמא כל מה שבתוכו חוץ מכלים, שאינם מיטמאים מאוור כלי חרס. וכן מפרש גם הרב מברטנורא.

הוא להוסיף מים במקום שלא הגיעו תחילה, וייטהרו המים הראשונים שעל גבי ידיו, אבל אם המים הראשונים לא הגיעו עד הפרק, אינו רשאי להוסיף על הידים מים במקום שלא הגיעו בתחילה, שכיון שלא טיהרו הידים, כל מה שמוסיף עליהם הרי הוא מוסיף טומאה, להלכך בכגון זה צריך לנגב ידיו ולחזור וליתן עליהן מים עד הפרק.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים. אבל הרמב"ם מפרש, שאין מדובר במשנתנו כולה אלא במים שניים (היינו לענין נטילת ידים לתרומה). והוא ששנינו ברישא: "מי רביעית ניתנין לאחד אף לשניים" וכו', שדווקא במים שניים אין צורך ברביעית הלוג לכל אחד ואחד, הואיל וכבר נטהרו ידיו במים ראשונים. אבל מים ראשונים לעולם צריך שיהיו לא פחות מרביעית הלוג לכל אחד ואחד. ורבי יוסי סובר, שאף על פי שהם מים שניים, מכל מקום צריך שיהא בכלי בשעה שנוטל ממנו כשיעור רביעית מים. והוא שאומר: "ובלבד שלא יפחות לאחורן שבהם מרביעית". אמנם הסיפא אף לשית הרמב"ם מתפרשת כדרך שבארנו, שאם נטל מקצת ידו במים ראשונים, חיד כולה נשאת טמאה, ולא תועיל לה תוספות נטילה בחלק הנשאר מידו. אבל במים השניים נוטל אדם מקצת ידיו וחוזר ומוסיף עליהם במקום שלא הגיעו בתחלה. ברם, דעת הרמב"ם היא, שאם בשעה שחוזר ומוסיף על חלק הנשאר מידו, עדיין יש על מקצת ידו שנטל בתחילה טופח על מנת להטפח, אפילו במים ראשונים (הגר"א מפרש את הסיפא בדרך אחרת: מוסיפין על השניים – שהואיל ושנינו לעיל: "מי רביעית ניתנין לאחד, אף לשניים"; מחצי לוג לשלושה או לארבעה; מלוג לחמישה ולעשרה ולמאה", מוסיפה המשנה ללמד בענין השניים האלו שנטלו משיירי רביעית, שאם לא הגיעו משיירי הטהרה אצלם עד הפרק, יכולים להוסיף מים אחרים, אף שאינם משיירי טהרה ואין בהם רביעית, ואין מוסיפים על הראשונים – שאם הראשונים שנטלו מרביעית ומחצי לוג ומלוג לא נתנו על הידים כל הרביעית, אלא שייר מהם לאחרים, ולא הגיעו המים אצלם עד הפרק, אין מוסיפים עליהם מים אחרים, אלא צריכים ליטול שוב מרביעית שלמה או משיירי טהרה ("אלוהו רבא").

באור משנה ב

משנתנו עוסקת בכלים הראויים לנטילת ידים.

בְּכָל הַפְּלִים נוֹתְנִין לַיָּדִים – נותנים מים לרחיצת הידים, כלומר שרשאים להשתמש בכל הכלים לנטילת ידים, בין של עץ, בין של עצם, בין של זכוכית, אֶפְלוּ בְּכָלִי גִלְלִים – בכלים שנעשו מגללי חבק, בְּכָלִי אֶבְנִים, בְּכָלִי אֲדָמָה – שאף על פי שלענין קבלת טומאה אין דינם ככלי, מכל מקום חשובים הם כלים לנטילת ידים.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף פו עמוד א. רבי חמא (בר) חנינא רמי, בתיב (ירמיהו ג כב) "שובו בנים שובכים", משמע שלאחר שתשובו יעקר החטא לגמרי ויחשב לכם דמעינקרא שובכים אתם - מתוך נערות שטות ושובבות חטאתם. ובהמשך בתיב 'ארפא משובתיכם', משמע שאין המחילה אלא מכאן ולהבא, וכבעל מום שהתרפא שעדיין שם המום נשאר בו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן ששבו מאהבה, ולפיכך נעקר החטא לגמרי. וכאן ששבו מיראה שלא יענשו, לפיכך ניכר רושם החטא.

רב יהודה רמי, בתיב "שובו בנים שובכים ארפא משובתיכם", משמע שבעלי תשובה נקראים בנים. ובתיב בפסוק אחר בענין התשובה, (ירמיה ג יד) '(הנה) [בי] אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממישפחה', מבואר שבעלי תשובה נקראים עבדים. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן - שנקראו בנים, מדובר ששבו מאהבה או מיראה, ואילו כאן - שנקראו עבדים, מדובר שלא שבו אלא על ידי יסורין.

אמר רבי לוי, גדולה מעלת התשובה שמנצת עד כפא חבבוד, שנאמר (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך'.

דף פו עמוד ב: אמר רבי יוחנן, גדולה היא התשובה, שדוחה את לא תעשה שבתורה, שהרי אשה שהתגרשה ונישאה לאיש אחר, אף אם התגרשה מהאיש השני אינה יכולה לשוב לבעלה הראשון, שנאמר (דברים כד ד) 'לא יוכל בעלה הראשון וגו' לשוב לקחתה'. ואילו כנסת ישראל, שהיא כבת זוג של הקב"ה, אף שחטאה והלכה אחר אלהים אחרים, יכולה לשוב לקב"ה, שנאמר (ירמיה ג א) 'לאמר, הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והייתה לאיש אחר, הישוב אליה עוד, הלא חנוף תחנף הארץ ההיא, ואף זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'".

אמר רבי יונתן, גדולה תשובה (שמקרכת) [שמביאה] את הנאולה, שנאמר (ישעיהו נט כ) 'ובא לציון גואל ולשבי פשע בעקב, מה מעם' ובא לציון גואל' - מדוע תבוא הגאולה, משום ד'שבי פשע בעקב' - כיון שבני ישראל עושים תשובה.

דף פו עמוד ב: אמר רבי יוחנן, גדולה היא התשובה, שדוחה את לא תעשה שבתורה. לא יוכל בעלה הראשון וגו': כי כשלת בעונך. עונך יחשב כמכשול שהיא שגגה: עליהם (חיו) [הוא] יחיה. על כל מה שעשה ואף על העבירות: מתפיים הימנו. מקבל הימנו פיוסים: ונשלמה פרים שפתינו. במקום פרים: נדבה. מקובלת ברצון יותר מחובה: ארפא משובתם. מן היחיד:

אמר רבי יושן, גדולה תשובה, שדונות - עבירות שעשה בזדון נעשות לו - נחשבות לשב בתשובה בשננות - כאילו נעשו בשוגג. שנאמר (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך'. והא - הרי 'עון' מזיד הוא, וקא קרי ליה הכתוב 'מכשול' - דהיינו שגגה, מוכח שעל ידי התשובה נחשב העון כשגגה. מקשה הגמרא: איני - האם ריש לקיש סובר שזדונות נחשבות לשב בתשובה כשגגות, והאמר ריש לקיש, גדולה תשובה שדונות נעשות לו בזכויות, שנאמר (יחזקאל לג יט) 'וכשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה, עליהם [חיה] [הוא] יחיה' - בזכותם יחיה. משמע, שיחיה אף בזכות האמור לפני כן, דהיינו העבירות שעשה, כי יהפכו לזכויות. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן ששב מאהבה, לפיכך זדונות נחשבות כזכויות, וכאן ששב מיראה, לפיכך זדונות נחשבות כשגגות.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם, שנאמר (שם) 'וכשוב רשע מרשעתו וגו' (חיו) [הוא] יחיה, שעל ידי התשובה יוסיפו לו חיים.

אמר רבי יצחק, אמרי במערבא [-בארץ ישראל] משמיה דרבא בר מרי, בא וראה שלא במדת הקדוש ברוך הוא היא מדת בשר ודם, שמדת בשר ודם אם אחד מקניט את חבירו בדברים, אף אם יפייס אותו ספק אם מתפיים הימנו - מקבל את פיוסו, ספק אין מתפיים הימנו. ואפילו אם תאמר שהוא מתפיים הימנו, ספק אם מתפיים בדברים בלבד, ספק אין מתפיים בדברים אלא צריך לפייסו בממון. אבל מדת הקדוש ברוך הוא אינה כן, אלא אם אדם עובר עברה בפסגה, הוא מתפיים ממנו בדברים בלבד, שנאמר (הושע י ג) 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה''. ולא עוד - לא די שמתפיים בדברים בלבד, אלא שמחזיק לו מובה - כאילו עשה דבר טוב, שנאמר בהמשך הפסוק 'וקח טוב'. ולא עוד, אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב פרים, שנאמר בהמשך הפסוק 'ונשלמה פרים שפתינו' - ריצוי שפתינו יחשב כפרים שעלינו להקריב. ושםא תאמר שנחשב כאילו הקריב פרי חובה - קרבנות חובה, כחטאת ואשם, שהם פחות רצויים לפני ה' מקרבנות נדבה, תלמוד לומר (שם יד ה) 'ארפא משובתם אהבם נדבה' - אוהב אותם כאילו הקריבו קרבנות נדבה.

ב"ה, יו"ד אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום 2/22, כשיכתוב גם שם האם של כל אחד שכותב אודותם (שכן הנוהג להזכיר בתפלה), יזכירם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ולסגנון כתבו, עלי להעיר, הערה עיקרית, שמקור הברכות וההצלחה הוא בורא עולם ומנהיגו, ואל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה, והאדם רק יכול לעורר רחמים ולהתאמץ בתפלה וביחד עם זה להורות הדרך לזה הזקוק לברכה, ובסגנון חז"ל יפה תפלת החולה והנצרך לברכה, דרך תורתנו (מלשון הוראה) תורת חיים הוראה בחיים איך להתנהג בכדי לקבל ברכתו של נותן התורה הוא בורא עולם ומנהיגו, ומובן וגם פשוט שעליהם להתנהג בחיי היום יומים מתאים להוראת תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי עליהם נאמר וחי בהם, וככל שמוסיפים בזה - מתוסף בברכת השם יתברך בהמצטרך לאדם ולביתו.

ואם בתקופות שעברו עדיין הי' מקום לפלפול ולדרישת ראיות על הנ"ל, אין כל צורך בזה (לצערנו) בשנים אלו אשר כל אחד מבני ישראל המתהלך על פני אדמות - יאריך ה' שנותיהם של כאו"א בטוב ובנעימים - הוא אוד מוצל מאש, מגזירת השמדות הכי איומות, אשר בדרך הטבע לא הי' לזה מקום ח"ו. ובפרט אלו הנמצאים באה"ק ת"ו, וכידוע המצב בעת פלישת הגנרל ראמעל שעמד באלכסנדרי' של מצרים עם כל חילו, וק"ל.

מובן שאין כוונתי להטפת מוסר - כי אם בהנוגע לעתיד וכנ"ל להנהגה בחיי היום יומים, ורואים במוחש אשר כשמחליטים בתוקף המתאים להתנהג כן, הרי הקישורים - במציאות מועטים ופחותים מאשר שיערו מראש. ובלבד שלא יתרשמו מהעלמות והקישורים הרגילים בהתחלת כל ענין והנהגה, כמאמר כל התחלות קשות.

ואם כל האמור הוא בהנוגע לכל אחד ואחת, עאכ"כ בהנוגע לחינוך בנים ובנות, כידועה הדוגמא שהנוער והצעירים הם בדוגמת גרעין ושתיל אילן, אשר כל הטבה קלה בהם (ולהיפך - כל גרעון ושריטה קלה), יכולה להשפיע בממדים הכי חשובים כשיגדל לאילן עושה פרי, וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ. ב. במזכירות שלי אין כותבים אשכנזית, ולכן בא המכתב בלשון הקדש, אבל הוא יכול לכתוב גם באשכנזית כיון שקורא הנני שפה זו.

ב"ה, כ"ד אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ח ברוך שלמה אלי' שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מאז וכן הדו"ח כספי וכו'.

מצו"ב ב' מכתבים - ויה"ר שיבש"ט בתוכם, שבכל עת זמנו הוא.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל,

מ. שניאורסאהן

שבלשון מפורש זה, ודאי לבי נפקא קאמר לה – כוונתו שרק כשתצא חמה הוא רוצה שיחולו הגירושין ולא קודם לכן, ואין זמנו של הגט מוכיח שכוונתו לגרשה בלילה, ולכן כי מית בלילה – אם מת בלילה קודם שיצאה חמה מנרתיקה, הוי גט לאחר מיתה ואינה מגורשת. וכן הדין אף בנידון משנתנו, אם יאמר הבעל 'הרי זה גיטך לכשלא אבוא לאחר שנים עשר חודש', ומת בתוך שנים עשר חודש, אינו גט, שהרי במפורש קבע שיחול הגט רק לאחר שנים עשר חודש.

וכן כולם מודים שאם אמר 'הרי זה גיטך על מנת שתצא חמה מנרתיקה', נחשב הדבר כאילו 'הרי זה גיטך מעכשיו' קאמר לה. ובקאמר רב הונא אמר רב, שכל האומר 'על מנת' כאומר 'מעכשיו' דמי. ולכן דנים זאת כאומר 'הרי זה גיטך מעכשיו' על מנת שתצא חמה' וכוונתו שיחול הגט מיד בשעת נתינה, ואף אם מת קודם צאת החמה, חל הגט.

לא נחלקו חכמים שבמשנה ורבותינו אלא בכגון שהתנה 'הרי זה גיטך אם תצא חמה מנרתיקה', וכן במשנתנו שהתנה 'הרי זה גיטך אם לא באתי'. שבאופן זה שמתנה בלשון 'אם', נתבאר לעיל (עב) לגבי האומר 'הרי זה גיטך אם מתי', שישנם שתי משמעויות בלשונה, או שכוונתו לגרשה 'מעכשיו' אם ימות, או שכוונתו שרק 'לכשיגיע' זמן המיתה תהא מגורשת. ולכן, אם היה אומר 'מהיום אם מתי', היה מוכיח שכוונתו שיחול הגט מעכשיו. אך באופן זה שלא אמר 'מהיום' אלא אמר בסתם 'הרי זה גיטך אם מתי', נחלקו חכמי המשנה ורבותינו היאך לפרש את התנאי שנאמר בלשון 'אם', מר קבר לה – רבותינו סברו כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו שרוצה שיחול הגט מיד, וכאשר אומר 'אם מתי' הוה ליה כאומר לה 'מהיום אם מתי' ו'במעכשיו אם מתי' ולכן חל הגט. וכן בנידון משנתנו שאמר 'אם לא באתי', זמנו של הגט מוכיח שכוונתו לגרשה 'מהיום אם לא באתי', ולכן אף שמת בתוך הזמן הרי זו מגורשת. אולם מר – התנא במשנתנו לא סבר כרבי יוסי, וכאשר אומר לאשתו 'הרי זה גיטך אם מתי', הוה ליה כאם מתי גרידא – דנים זאת כפשוטו וכמי שאמר 'לכשאמות' והיינו שיחול הגט לאחר מיתה. וכן בנידון משנתנו שאמר לה 'אם לא באתי', משמעויות שלא יחול הגט אלא לאחר שלא אבוא שנים עשר חודש. ואם מת קודם לכן הרי זה גט לאחר מיתה.

שנינו במשנה דין ראשון, שאם אמר לשלוחיו 'אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש כתבו ותנו גט לאשתי', וכתבו השליחים בתוך שנים עשר חודש, ונתנוהו לאשה אחר שנים עשר חודש, אינו גט. ודין שני, שאם אמר 'כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש', וכתבו כו' השליחים בתוך שנים עשר חודש, ונתנוהו לאשה אחר שנים עשר חודש, אינו גט, ורבי יוסי אומר כזה גט: מבארת הגמרא את שיטת רבי יוסי. אמר ליה רב יימר לרב אשי, מכך שמכשיר רבי יוסי גט זה שצויה הבעל לכתובו רק לאחר שנים עשר חודש וכתב בתוך שנים עשר, לויא – האם ניתן לומר שקסבר רבי יוסי קרב גט על תנאי קשר – שגט שנכתב בציווי על תנאי, אפילו אם לא נתקיים התנאי, כשר הגט. דוחה הגמרא, לא סבר רבי יוסי כן, אלא לעולם אימא לך שגט הניתן על תנאי ולא נתקיים התנאי פסול הוא. ושאני קמא שיש סברא אחרת להכשיר את הגט, משום דהוה ליה לוימר – שאם היה רוצה בדווקא שיכתבו את הגט רק אם לא יבוא, היה לו לומר 'אם לא באתי כתבו ותנו'. וכיון שאמר 'כתבו ותנו אם לא באתי' הוי קאמר – כן כוונת דבריו כתבו מעכשיו, ותנו אם לא באתי. ולכן כשר הגט אף שנכתב קודם שנים עשר חודש. ודקדקן סוברים, לא שניא הוי – בין אם אמר 'כתבו ותנו אם לא באתי', ולא שניא הוי – בין אם אמר 'אם לא באתי כתבו ותנו', כל שנכתב הגט בתוך שנים עשר חודש, אינו כציווי הבעל, והגט פסול.

תנו דקדקן, אמר לאשתו 'הרי זה גיטך אם לא אבוא לאחר שבוע זה', דהיינו לאחר שבע שנות השמיטה הקרובה. ממתנים לו עד סוף שנה השמינית, לפי ש'אחר שבוע' משמעו כל השנה השמינית, ואם לא בא הרי זו מגורשת. ואם אמר 'הרי זה גיטך אם לא אבוא

לאחר שנה', ממתנים לו אחר השנה עוד חמש, לפי ש'לאחר שנה' משמעו חודש נוסף אחר השנה. ואם אמר 'הרי זה גיטך אם לא אבוא לאחר חמש', ממתנים לו עד שיחלוף חודש ושבת ו-שבוע ש'אחר', לפי ש'אחר חודש', משמעו שבוע שאחר החודש. מבררת הגמרא, אם אמר 'הרי זה גיטך אם לא אבוא עד לאחר יום השבת', מאי – מהו שיעור הזמן שלאחר השבת, שבו חל הגט. יתיב רבי וירא קמיה דרבי אסי, ואמר ליה – ויש האומרים שרבי אסי ישב קמיה דרבי יוחנן, וקאמר ששיעור הזמן הנקרא 'לאחר השבת' נקבע לפי חלוקת ימות השבוע. וכך היא חלוקתם, חד בשבוע ותרין ותלתא בחד שבוע – ימים ראשון שני ושלישי, נקראים ימים שאחר השבת שעברה, ואילו ארבעה וחמשה ומעלי שבוע קמי שבוע – ימים רביעי חמישי וערב שבת, נקראים ימים שלפני שבת הבאה. ולכן אם אמר הרי זה גיטך אם לא אבוא עד אחר השבת, ממתנים שיחלפו הימים שנקראים 'אחרי השבת' והם ראשון שני ושלישי כאמור, ואם לא בא בימים אלו, חל הגט.

תניא, רבי אומר האומר 'הרי זה גיטך אם לא באתי עד לאחר חמשה ימים' ממתנים עד שיחלוף הרגל ואחריו שלשים יום, ואם לא בא הרי היא מגורשת. נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי וקלסיה – יצא רבי חייא ודרש בבית המדרש שמועה זו בשם רבי, ושבוו החכמים שמועה זו שודאי תנא יחיד אמרה. אולם פעמים אמר לשמועה זו משמיה דרבי – בשם הרבים ולהורות הלכה כר, ולא קלסיה. אלא לית הילכתא בנותיה – מוכח שאין הלכה כרבי בענין זה.

הדרן עלך מי שאחוז

פרק שמיני – הזורק

משנה

הזורק גט לאשתו לביתה או חצרה, ובאותה שעה היא נמצאת בתוך ביתה או בתוך חצרה, הרי זו מגורשת לפי שקנתה הגט בקנין חצר. אך אם זרקו לה בתוך ביתה או בתוך חצרה, שלו, אפילו הוא – הגט עומד במקומו שזרק לה הגט על המטה שהיא שוכבת עליה, אינה מגורשת, מפני שאין זו 'רשותה' שתקנה לה בקנין חצר. ואם זרק הגט לתוך חיקה, או לתוך קלתה ו-סל, אף על פי שזומדת בתוך ביתה הרי זו מגורשת, מהטעם שיתבאר בגמרא.

גמרא

מבררת הגמרא, מנא הני מילי – מנין אנו למדים ש'קנין חצר' מועיל בגט, ואין צריך לתנו לידה דווקא. משיבה הגמרא, דתנו דקדקן, נאמר בתורה (דברים כד א) 'וקתב לה ספר בריתת ונתן בידה', אין לי – לא שמענו מפסוק זה אלא נתינת הגט לידה, אך אם מניחו ברשותה, כגון שנתנו לתוך גגה, או לתוך חצרה, וקרישפה וחצר אחרות המוקפת גדר, מנין שהיא מגורשת, תלמוד לומר 'ונתן' מכל מקום. משמעו 'ונתן' היינו נתינה לכל מקום שהוא שלה, ומה שנאמר 'בידה' לא בא אלא ללמד שאותה רשות צריכה להיות דומה לידה, שכשם שידה משתמרת כך גם צריך שתהיה רשותה משתמרת. שאילו כוונת התורה 'ידה' ממש היה צריך להיות כתוב 'בידה' יתנו' משמעו דווקא נתינה לידה. ונתניא נמי הכי – וכך גם שנינו ברייתא לגבי קניני גג, נאמר בתורה (שמות כב א) 'אם המצא תמצא בידו הגנבה וגו' שנים ישלם', אין לי – לא שמענו שבגניבתו מתחייב כפל, אלא אם גנב בידו וקנה במשיכה או בהגבהה, אך אם נכנסה בהמה מאליה אל גגו או אל חצרו ואו אל קרישפו, ונעל בפניה כדי לקנותה בקנין חצר, מנין שאף באופן זה חייב כפל, תלמוד לומר 'המצא תמצא' מכל מקום – לרבות כל אופני הגניבה.

הגמרא מבארת, מדוע הוצרכה התורה לרבות קנין חצר גם בגט וגם בגניבה. וצריכא – צריך לרבות קנין חצר גם בגט וגם בגניבה ואין ללמוד דין אחד מהשני, דאי אשמועינן – אילו השמיעה תורה

ג'יטין. מ'י שאחזו - פרק שביעי דף עז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קנז רש"י תוספות

לבי נפקא קאמר לה - ואי מיית בלילה לא הוי גיטא, וגבי מתניתין נמי, "הרי זה גיטר לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש" - לאו גט הוא, וליכא למיסמך אומנו של שטר מוכיח עליו, דהא בהדיא אמר: לכשלא אבא - יהא גט, אבל לא מעכשיו. **באם תנא** - דכוותה "אם לא באתי". ואמרין לעיל בפירקין (עבא) גבי "אם מתי", "אם - שתי לשונות משמע, משמע מעכשיו ומשמע לכשיגיע, אמר "מדיום" - הוי מעכשיו, לא אמר "מדיום" - הוי לכשיגיע. הלכך רבותינו סברי לה כרבי יוסי כו'. **באם מתי גיריא** - ואמרן לעיל ד"לאחר מיתה" הוא, לכשאמות. והכא נמי משמע: לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש. כתב נפ על תנאי בשר - ואפילו לא נתיקיים התנאי. דהא הכא הוא צוה לכתוב לאחר שנים עשר חדש. והם קדמו וכתבוהו, ומכשר רבי יוסי, ונימא נמי דארישא פליג. מדהוה ליה למימר כו' - אבל ברישא מודה. ורבנן - דפליגי עליה, סברי: לא שניא אמר "כתבו אם לא באתי", לא שניא "אם לא באתי כתבו" - לא צוה לכתוב אלא לאחר שנים עשר חדש. **לאחר שבוע שנה** - "זה גיטר אם לא אבא לאחר שבוע זו", "שמטה זו" - ממתנים לו שנה שמינית, דכל שנה שמינית קריה אחר שבוע. **חד בשבא תרי בשבא ותלת בשבא** - קרי בתר שבת שעברה. אבל רביעי חמישי וששי נקראין על שם שבת הבאה. קמי שבתא - האי שבת דקאמר - יום שבת ממש קאמר. **לאחר הרגל** - "אם לא אבא לאחר הרגל" - צריך להמתין שלשים יום. וקלסוה - יפה אמרת, דרמי יחידאה אמרה. ולא קלסוה - לא הווי לו שנאמרה מפי רבים, משום דלית הלבנת כוחותיה.

הדרן עלך מי שאחזו

משנה הזורק נפ והיא בתוך ביתה - של נכסי מלוג, וזרקו לה על גבי קרקע. **הרי זו מגורשת** - דקתה לה חצרה כאילו נתנו בידה, כדמפרש בגמרא. **לתוך חיקה או לתוך קלתה** הרי זו מגורשת - ואפילו היא בתוך ביתה וטעמא מפרש בגמרא. **קלתה** - סל שחששם נותנות לתוכו מחטין וצנוריות. **נמרא תלמוד** לומר נתן מכל מקום - ודרשינן ליה באנפי נפשיה, מדלא כתיב "ובידה יתגנו" - משמע לך נתינה כל דהוא, וידה דכתב רחמנא - דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה, כדמפרש לקמיה. **משום דבעל ברחא** - כלומר, דכי היב ליה נמי בידה - על ברחא היא. ואפילו הכי אמר רחמנא דתתגרש. הלכך חצרה נמי קני לה. **אבל גנב** - דלא מייחב אי שדיה איניש על ברחיה. **אימא** - מדעתיה נמי לא תיקני ליה חצרו, אם לא משך, כגון כננסה לחצרו ונעל בפניה. **קנה בעלה** - לפירות, להשתמש בה, ואכתי לא נפיק גט מדידה דבעל. **דכתב לה כו'** - השתא משמע דכתב לה כן לאחר שכנסה. **על שדה זו** - שהיתה לו עמו שותפות בה. ואין לי עסק בה - אחת מכל לשונות הללו. **לא אמר כלום** - דמאחר שהיא שלו - צריך לכתוב לשון מתנה. **בכותב לה** - דין ודברים כו' בעודה ארוסה, קודם שזכה בנכסים. ואין צריך לכתוב לשון מתנה - דיכול להחנות, כדבר הכנא. **ממקום אחר** - שאינה יורשת אבותיה מן התורה. **מתנה עליה** - קודם שזכה. **אי**

לבי נפקא קאמר לה, ובי מיית בלילה הוי גט לאחר מיתה; **"על מנת שתצא חמה מנתיקה"** - מעכשיו קאמר לה, דאמר רב הונא אמר רב: **כל האומר "על מנת" פאומר "מעכשיו" דמי**; לא נחלקו אלא ב"אם תצא", **מר סבר לה כרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו, והוה ליה ב"מהיום אם מתי", ב"מעכשיו אם מתי", מר לא סבר כרבי יוסי, והוה ליה ב"אם מתי" גיריא.** **"כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש", כתבו כו'. אמר ליה רב יימר לרב אשי: לימא, קסבר רבי יוסי: כתב גט על תנאי - בשרי? - לא, לעולם אימא לך: פסול, ושאיני הכא, מדהוה ליה למימר "אם לא באתי כתבו ותנו", ואמר "כתבו ותנו אם לא באתי", הכי קאמר: כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי. - ורבנן? לא שניא הכי ולא שניא הכי. **תנו רבנן: "לאחר שבוע" - שנה, "לאחר שנה" - חדש, "לאחר חדש" - שבת.** **"לאחר שבת", מאי? יתיב רבי יורא קמיה דרבי אסי, ואמר ליה רבי אסי קמיה דרבי יוחנן וקאמר: חד בשבא, ותלתא - בתר שבתא, ארבעה, ותמשא ומעלי שבתא - קמי שבתא. תנאי, רבי אומר: "לאחר הרגל" - שלשים יום. נפק רבי חייא דרשה משמיה דרבי יקלסוה. משמיה דרבים - ולא קלסוה; אלמא לית הילכתא פוותיה.****

הדרן עלך מי שאחזו

הזורק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה - **הרי זו מגורשת**; ורקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו, אפילו הוא עמה בממטה - אינה מגורשת; **לתוך חיקה או לתוך קלתה** - **הרי זו מגורשת**. **נמרא מנא הני מילי?** **דתנו רבנן: "נתן בידה" - אין לי אלא ידה; גנה, חצרה וקרפופה מניין?** **תלמוד לומר: "נתן", מכאן מקום.** **ותנאי נמי הכי גבי גנב: "ידו" - אין לי אלא ידו; גגו, חצרו וקרפופו מניין?** **תלמוד לומר: "המצא תמצא", מכאן מקום.** **וצריכא, דאי אשמועינן גט, משום דבעל ברחא מגורשה, אבל גנב דליתיה בעל בורחיה - אימא לא; ואי אשמועינן גנב, משום דקנסיה רחמנא, אבל גט - אימא לא, צריכא. "חצרה", מה שנקתה אשה קנה בעלה! אמר רבי אלעזר: בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסיה. וכי כתב לה הכי מאי הוי? והתניא: האומר לחבירו "דין ודברים אין לי על שדה זו", ואין לי עסק בה, ו"די מסולקת הימנה" - לא אמר כלום! אמרי דבי רבי ינאי: בכותב לה ועודה ארוסה; וכדרב כהנא, דאמר רב כהנא: נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר, אדם מתנה עליה שלא ירשנה; וכדרבא, דאמר רבא, האומר:**

אי

הדרן עלך מי שאחזו

הויק תלמוד לומר נתן - ואם תאמר: ונימא: ונתן - כלל, "בידה" - פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט; ויש לומר: ושלחה" חור וכלל, ודיינינן בעין הפרט. וכן יש לומר בסמוך גבי "המצא תמצא" דהוי כלל ופרט וכלל, דשדי ידיר בין "המצא תמצא", ואם תאמר: אם כן היכי פריך בריש "מרבזה" (בבא קמא סד.ב) גבי שדי חמור בין המצא תמצא: והא מיבעי ליה לדברתא אין לי אלא ידו כו' ומאי פריך? כיון דהכא נמי שדינן "ידו" בין "המצא תמצא", הכי נמי נישדי חמור; ויש לומר: כיון שדינן "ידו", דאיירי ברשות, דמי "המצא תמצא" - תו לא נישדי חמור, דהוי דבר הנגב. **בכותב בידו ודברים כו' - ואם תאמר:** והא אכתי אית לה בלשון פירי, כדאמרין ב"הכותב" (כתובות פג.א) שהבעל אוכל פירות בחייה ויש לומר: דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה ובפירותיה, דאז לית ליה, כדאמרן התם. ולרבינו חם דמפרש בסמוך דלא חלי באכילת פירות - אתי שפיר, כמו שאפרש בסמוך. **והתנאי** האומר לחבירו כו' - הוה מצי לשנוי בשכותב לה בלשון טוב המועיל, או שנתן לה הבעל במתנה, דאמרין ביחזוק הבתים (בבא בתרא נא.ב) דקתה, ואין הבעל אוכל פירות. אלא משום דבפרק "הכותב" (כתובות פג.א) אצטריך לשנוי הכי, משני נמי הכא. **וכדרב** כהנא דאמר רב כהנא נחלה כו'. אהא לא מייתי ראיא כיון דעדיין לא זכה בנכסים שיכול לסלק עצמו אפילו בלשון גורע, דהא בתנהו דמייח לא איירי בלשון "דין ודברים", ועוד: דאי אפשי דמייח הוי לשון טוב טפי מדין ודברים, כדמשמע בביריות (כד.ב). אלא מייתי דלא תיקשי: היכי יכול להחנות שלא יירשנה הואיל שלא בא לעולם עדיין, כמו שאינו יכול להחנות על נחלת אביו? ואפילו לרבי מאיר דאמר ב"על מנת שאין לך על שאר כסות ועונת" - תנאו בטל, משום דכתבוהו בתורה - הא בדרבנן תנאו קיים - שאני התם שהוה עושה תנאי גמור, אבל הכא אין עושה כל כך תנאי. ועוד, דאמרין ביאידה נשך (בבא מציעא סו.א) דבעינן שיעשה התנאי אותו שצריך לתנאי, והכא עושהו הבעל שאינו צריך לתנאי. ומביא שפיר מדרב כהנא דאדם מתנה עליה שלא יירשנה, וכי תנאו: מאי שניא מנחלת אביו שאינו יכול להחנות? דמי, שהרי הכא תקנת חכמים היא, וכדרבא, דאמר: האומר "אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו" - שומעין לו. דכלום עשו אלא להנאתו - אי אפשי לו באותה הנאה. ואף על גב דלרב אית ליה ב"הכותב" (כתובות פג.א) דאפילו בדאורייתא יכול להחנות - התלמוד דהכא לא סבר הכי, ועוד: דמסקנא דהתם לא קאי הכי. **דין** ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום - כל הני לישינ לא מדחי כלום, משום דמדין ודברים ומעסק דיין ורגליו סליק נפשיה, ולא מוגפה דשדה. כדאמרין בפרק שני דביריות (כד.ב), והא דמחגי גבי עבד "אין לי עסק בה" - לא כמו שמפרש רבינו תם דזכו ביה שמיא, דאם כן היכי מייחי ראיא לקמן בפרק שני (פה.א) דבאשה מחגי "הרי את לעצמך" מקל וחומר מעבד? אלא היינו טעמא: ד"אין לי עסק בה" - משמע: אלא תותא לעצמך, וזה לא שייך בשדה.

ידה

ידה גופיה מי קניא ליה - ואם תאמר: חצרה נמי לא קניא ליה גופיה אלא פירי ויש לומר: כיון דקניו לו לפירא - הוי כאילו קניו לו גוף החצר. אבל מעשה ידיה - מעלמא קאתו. ועוד: דחצר קניו לו בעל כרחא של אשה, אבל ידיה - אינם קנויים לו על כרחא, דיכולה היא לומר "איני ניונית ואיני עושה".

ותיזיל איהו ותיחוד ותפתח - פירש רש"י: לפי

שהגט אסור לטלטל למסור לה, אף על

גב דבתוספתא בפרק "משליך" תניא: אין מגרשין

בשבת - בשכיב מרע הקיול, דלא תפול קמי יבם.

להכי בפרק "משליך" (ביצה לזב), קתני: אין

מקדשין, ולא קתני אין מגרשין כמו בתוספתא,

כמו דתנא דשכיב מרע שרי לגרש, ולא הוי כמו "טלי"

גיטין מעל גבי קרקע? דכיון שהגט בא מרשות

הבעל לרשותה - הוי כאילו נתנו לה.

מה שקנתה אשה קנה בעלה - ואם תאמר:

הא אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא נא.ב),

במתנה קתה ואין הבעל אוכל פירות! ואומר

רבינו יצחק, דהבא איירי בשאלה, דלא אלימא

כמו דתנא, ובמתנה דוקא אמרינן קתה ואין

הבעל אוכל פירות. ורבינו תם מפרש: דאף על גב

דבמתנה אין הבעל אוכל פירות, כיון דאם מכרה

ונתנה אינו קיים, כדאמר: "בחזקת הבתים" (שם)

- חשיב כאילו הוי דבעל, ואינה יכולה לקנות על

ידו מה שבתוכו. ואין תלוי באכילת פירות. ותדע,

דהא שני לעיל: בביתא ב"דין ודברים אין לי

בבבסיך" ואף על גב דאבתי הבעל אוכל פירות,

כדאמרין ב"הוכח" (כתובות פגא), אלא הואיל

ואם מכרה ונתנה קיים, כדנן ב"הוכח" - חשיב

ליה חצרה. ואומר רבינו יצחק: דאין ראיא, דאיכא

לאוקומי בביתא ב"דין ודברים אין לי בבבסיך

ובפירותיהן כדפירש לעיל. וכן צריך לומר

ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא מט.א) גבי אף לאיש

חזקה בבבסיך אשתו - כגון שכתב לה

"ובפירותיהם", ואף על גב דלא קאמר ליה גמרא

הכי, הבא נמי לעיל. ועוד: דבירושלמי משמע

בהרי"א בפירות תליא מילתא, דפריך דתם: גגה

וחצרה אינן משועבדים לאיש לאכילת פירות?

ומשני רבי יוחנן בשם רבי ינאי: עד שיכתוב לה

ב"דין ודברים אין לי בבבסיך ובפירותיהן".

והוא שעומדת אין לי בבבסיך ובפירותיהן.

מצינא (יא.ב), אמרינן: דוקא בגט, דחוב

הוא לה - בעינן שתהא עומדת בצד ביתה, ולא

בפליג רשותא לנפשיה - וקשה לרבינו יצחק:

דבפרק "המוציא יין" (שבת פא.ב) חזקת

הבתים" (בבא בתרא נז.א) גבי המוציא מרשות

לרשות, אמר רב: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם,

אבל כרמלית - לא, אביי אמר: אפילו כרמלית,

אבל פיסלא - לא, רבא אמר: אפילו פיסלא.

ואודא רבא לטעמיה, דאמר רבא: רשות שבת

כרשו גיטין. פירוש: ובגיטין חשיב פיסלא רשות

בפני עצמו, כדאמרין הכא. והשתא דהא פיסלא

הוי ממש כרמלית, דלא גבה עשרה, ובגבה

שלשה איירי, דאי לאו הכי הוי כלבוה, וגם

מסתמא הוי רחב ארבעה - דאם לא כן לא היה

דבר חשוב בפני עצמו, אם כן אמאי קאמר אביי

אבל פיסלא לא? ויש לומר: דיש להלך בן

כרמלית גמור לכרמלית המיטלטל.

אמקום

אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו - שומעין לו. **מאי**

"כגון זו"? **כדרב הונא אמר רב**, דאמר רב הונא

אמר רב: יכולה אשה שתאמר לבעלה "איני ניונית

ואיני עושה". **רבא אמר**: אפיו ידה מי לא קניא

ליה לבעל? **אלא גיטא וידה באין כאחד**, הכא נמי

גיטא וחצרה באין כאחד. **אמר ליה רבינא לרב**

אשי: רבא, יד דאשה קא קשיא ליה? נהי דקני

ליה למעשה ידיה, ידה גופה מי קני ליה? **אמר**

ליה: רבא, יד העבד קא קשיא ליה, למאן דאמר

בשטר על ידי עצמו, יד עבד כיד רבו דמיא! **אלא**

גטא וידא באין כאחד, הכי נמי גיטא וחצירה באין

כאחד. **ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו**

בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה לה.

למחר תקפו ליה עלמא, אתו לקמיה דרבא, **אמר**

להו: וילו אמרו ליה ליקניה ניהלה לה **ההוא דוקתא**

דיתבי ביה גיטא, ותיזיל איהו ותיחוד ותפתח ותחזיק

ביה, דתנן: נעל, גדר, פרץ כל שהוא - הרי זו חזקה.

אמר ליה רב עיליש לרבא: מה שקנתה אשה קנה

בעלה! איכסיף לסוף איגלי מילתא דארוסה הווא,

אמר רבא: אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה? **הדר**

אמר רבא: לא שגא ארוסה ולא שגא נשואה, **גיטא**

וחצירה באין כאחד. - **והא אמרה רבא מעיקרא!**

- **כי אמרה רבא** - אהאי מעשה אמרה. "והיא

בתוך ביתה". **אמר עולא**: והוא, שעומדת בצד ביתה

ובצד חצרה. **רבא אושעיא אמר**: אפילו היא במבפריא

וחצרה בצפורי, היא בצפורי וחצרה במבפריא -

מגורשת. - **והא** "היא בתוך ביתה ובתוך חצרה"

קתני! - **הכי קאמר**: והיא כמי שבבתוך ביתה והיא

כמי שבבתוך חצרה, דכיון דהצד משתמרת לדעתה

היא - מחגרשת. **לימא בהא קמפלגי**, דמר סבר:

חצר משום ידה אתרבא, ומר סבר: חצר משום

שליחות אתרבאי? - **לא**, דכולי עלמא - חצר

משום ידה אתרבא, מר סבר: פידה, מה ידה

בסמוכה, אף חצרה בסמוכה; ואידך: אי מה ידה

בדבוקה, אף חצרה בדבוקה! **אלא פידה**, מה ידה

משתמרת לדעתה, אף חצרה המשתמרת לדעתה,

לאפוקי חצרה המשתמרת שלא לדעתה. **ההוא גברא**

דירק לה גיטא לדביתהו, הוה קיימא בחצר, **אול**

גיטא נפל בפסיכא; **אמר רב יוסף: חזונו**, אי הווא

ארבע אמות על ארבע אמות - פלג ליה רשותא

לנפשיה, ואי לא - **הדא רשותא היא**. **במאי עסקינו?**

אלימא בחצר ידיה, כי הוי ארבע אמות מאי הוי?

צריכא, דאשלה מקום, דחד מקום מושלי אינשי, תרי מקומות לא מושלי אינשי. **ולא**

אמרן אלא דלא גבוה עשרה - אף על גב דלא הוי ארבע אמות. **ולא אמרן אלא דלית ליה**

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו - שומעין לו. **מאי**

"כגון זו"? **כדרב הונא אמר רב**, דאמר רב הונא

אמר רב: יכולה אשה שתאמר לבעלה "איני ניונית

ואיני עושה". **רבא אמר**: אפיו ידה מי לא קניא

ליה לבעל? **אלא גיטא וידה באין כאחד**, הכא נמי

גיטא וחצרה באין כאחד. **אמר ליה רבינא לרב**

אשי: רבא, יד דאשה קא קשיא ליה? נהי דקני

ליה למעשה ידיה, ידה גופה מי קני ליה? **אמר**

ליה: רבא, יד העבד קא קשיא ליה, למאן דאמר

בשטר על ידי עצמו, יד עבד כיד רבו דמיא! **אלא**

גטא וידא באין כאחד, הכי נמי גיטא וחצירה באין

כאחד. **ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו**

בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה לה.

למחר תקפו ליה עלמא, אתו לקמיה דרבא, **אמר**

להו: וילו אמרו ליה ליקניה ניהלה לה **ההוא דוקתא**

דיתבי ביה גיטא, ותיזיל איהו ותיחוד ותפתח ותחזיק

ביה, דתנן: נעל, גדר, פרץ כל שהוא - הרי זו חזקה.

אמר ליה רב עיליש לרבא: מה שקנתה אשה קנה

בעלה! איכסיף לסוף איגלי מילתא דארוסה הווא,

אמר רבא: אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה? **הדר**

אמר רבא: לא שגא ארוסה ולא שגא נשואה, **גיטא**

וחצירה באין כאחד. - **והא אמרה רבא מעיקרא!**

- **כי אמרה רבא** - אהאי מעשה אמרה. "והיא

בתוך ביתה". **אמר עולא**: והוא, שעומדת בצד ביתה

ובצד חצרה. **רבא אושעיא אמר**: אפילו היא במבפריא

וחצרה בצפורי, היא בצפורי וחצרה במבפריא -

מגורשת. - **והא** "היא בתוך ביתה ובתוך חצרה"

קתני! - **הכי קאמר**: והיא כמי שבבתוך ביתה והיא

כמי שבבתוך חצרה, דכיון דהצד משתמרת לדעתה

היא - מחגרשת. **לימא בהא קמפלגי**, דמר סבר:

חצר משום ידה אתרבא, ומר סבר: חצר משום

שליחות אתרבאי? - **לא**, דכולי עלמא - חצר

משום ידה אתרבא, מר סבר: פידה, מה ידה

בסמוכה, אף חצרה בסמוכה; ואידך: אי מה ידה

בדבוקה, אף חצרה בדבוקה! **אלא פידה**, מה ידה

משתמרת לדעתה, אף חצרה המשתמרת לדעתה,

לאפוקי חצרה המשתמרת שלא לדעתה. **ההוא גברא**

דירק לה גיטא לדביתהו, הוה קיימא בחצר, **אול**

גיטא נפל בפסיכא; **אמר רב יוסף: חזונו**, אי הווא

ארבע אמות על ארבע אמות - פלג ליה רשותא

לנפשיה, ואי לא - **הדא רשותא היא**. **במאי עסקינו?**

אלימא בחצר ידיה, כי הוי ארבע אמות מאי הוי?

צריכא, דאשלה מקום, דחד מקום מושלי אינשי, תרי מקומות לא מושלי אינשי. **ולא**

אמרן אלא דלא גבוה עשרה - אף על גב דלא הוי ארבע אמות. **ולא אמרן אלא דלית ליה**

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

שם

גיטין דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קנט

הגט המונח שם בקנין אגב, וכמו ששינוי בקידושין (כו.) שמשלטין
נקנין אגב קרקע, ובכך תזכה היא בגט בקנין אגב, ותתגרש בלא
שיטלטלו הגט.
אמר ליה רב עיליש לרבא, וכי מה יועיל שיקנה לה הבעל את מקום
הגט לקנות אגבו את הגט, והרי אמרו חכמים מה שנקנה אשה
קנה בעלה, וכיון שהמקום שמונח בו הגט קנוי לבעלה כיצד תקנה
את הגט אגבו. איכסוף נתייש רבא, מפני שלא ידע להשיב. לטוף
אינלי מילתא התברר דארוסה הוה שאתה אשה ארוסה היתה
ולא נשואה. מעתה אמר רבא להשיב על קושיית רב עיליש, אם
אמרו חכמים בנשואה שמה שקנתה אשה קנה בעלה, וכי יאמרו
כן גם בארוסה, שלא תקנו חכמים שהבעל אוכל פירות אלא מן
הנישואין ולא מן האירוסין.
הדר אמר רבא – לאחר מכן חזר בו רבא ואמר לא שנה ארוסה ולא
שנה נשואה – בין ארוסה ובין נשואה יכולה לקנות הגט אגב
הקרקע, ומפני שגיטה וחצירה באין באחד.
מקשה הגמרא, מדוע בתחילה לא ידע רבא להשיב, והא אמרה
רבא מעיקרא – הרי רבא עצמו לעיל אמר סברא זו שגיטה וחצירה
באין כאחד מתרצת הגמרא, כי אמרה רבא, אהאי מעשה אמרה
– תירוצו רבא לעיל נאמר אחר שהתחדשה לו סברא זו במעשה
של ההוא שכיב מרע.
שינוי במשנה: הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה
הרי זו מגורשת. אמר עולא, והוא דווקא כשעומדת באותה שעה
בצד ביתה ובצד חצירה. ורב אושעיא חולק ואמר, אפילו היא
במבכרין וחצירה שניתן בה הגט בצפורי, או היא בצפורי וחצירה
במבכרין, הרי זו מגורשת.
מקשה הגמרא על רב אושעיא, והא היא בתוך ביתה ובתוך חצירה
קתני במשנה, הרי שצריכה לעמוד בצד חצירה, מתרצת הגמרא,
הכי קאמר – רב אושעיא יפרש שכך אמרה המשנה, והיא כמי
שבתוך ביתה והיא כמי שבתוך חצירה, כלומר, שמדובר באופן
שהחצר משתמרת כאילו עומדת היא בעצמה שם, דבין דחצר
משתמרת לדעתה היא – שהחצר מוקפת גדר ומשתמרת על פי
צויה לכן מתגרשת. אך אם החצר אינה משתמרת לדעתה, אינה
קונה את הגט.
הגמרא מבארת את טעם המחלוקת של עולא ורב אושעיא: לימא
בהא קמיפלגי – שמוא נאמר שנחלקו בשאלה זו, דמר – עולא סבר
חצר משום דהא אתרביא – שחצר ריביתה תורה מדין 'יד', שכשם
שידה זוכה לה אף חצירה זוכה לה, ולכך צריך שתעמוד בצד
חצירה, כידה שהיא סמוכה לגופה. ומר – רב אושעיא סבר, חצר
משום שלוחות אתרביא – חצר שריביתה תורה מדין שלוחות,
שכשם ששלוחה זוכה עבודה בגיטה, כך גם חצירה זוכה לה
כשלוחה. ולכך צריכה לעמוד בצד חצירה כשם שאינה
צריכה לעמוד בצד שלוחה. דוחה הגמרא, לא, דבולי עלמא סברי
חצר משום דהא אתרביא, ולא נחלקו אלא עד כמה יש לה להיות
כידה, דמר – עולא סבר, בידה ממש, מה דהא קונה לה בסמוכה
לה, שהרי ידה סמוכה לגופה, אף חצירה קונה לה רק בשעומדת
סמוכה לה. ואידך – רב אושעיא יאמר לה, אם כעולא, אם כן יש
לך לומר אף אי מה דהא קונה לה בידה, שהרי ידה דבוקה
לגופה, אף חצירה לא תקנה לה אלא כשהיא דבוקה לה ולא די
בסמוכה לה. אלא ודאי מה שריביתה תורה חצירה בידה לא לענין
שתהא סמוכה לה, אלא לענין אחר שמה דהא משתמרת לדעתה אף
חצירה המשתמרת לדעתה, ולאפוקי חצר המשתמרת שלא לדעתה
שאינה קונה.
הגמרא עוברת לדון באופנים שאשה קונה את גיטה אף בחצר
בעלה: ההוא גברא, דירק לה גיטא לדביהו – שזרק גט לאשתו
בחצר ולהלן תבאר הגמרא אם היה זה בחצירו או בחצירה,
ובאותה שעה הוה קריבא – היתה האשה עומדת בחצר. אול גיטא
נפל בפסיקא – נתגלגל הגט עד שנח על חתיכת עץ שעמדה
בחצר. אמר רב יוסף, חזין – נראה אנו כיצד היה מעשה, אי הוה
– אם אותו פיסל יש בו איבעא אמות על איבעא אמות, באופן זה

אי אפשי בתקנת חכמים שתקנו לצרכי, בגין זו ומיד תבאר הגמרא
על איזה תקנה דיבר רבא, שומעין לו לבטל תקנה זו, שבוין שלא
תקנו אלא לטובתו יכול לומר שאינו חפץ בטובה זו. ולפיכך יכול
לסלק עצמו מירושה דרבנן על ידי טענת אי אפשי בתקנת חכמים.
מבררת הגמרא, מאי בגין זו? – על איזה תקנת חכמים אמר רבא
את דבריו. מבארת הגמרא, כוונתו לכדורב הונא אמר רב, דאמר רב
הונא אמר רב, יכול אשה שתאמר לבעלה איני נזונית משלך ואיני
עושה, שתמורת מעשי ידי לא יהיו שלך. שתקנו חכמים שהבעל
חייב במזונות אשתו ולמורת זה יזכו לו מעשי ידיה, ותקנה זו
לטובתה היא שחששו שמה לא יספיקו לה מעשי ידיה למזונותיה,
ויכולה לומר 'אי אפשי בתקנת חכמים'.
סיכום תירוצו אמרי דבי רבי ינאי: משנתנו באומר 'דין ודברים אין
לי בנכסין' בעודה ארוסה, וכיון שעדיין לא זכה בנכסים מועיל
לשון סילוק בעלמא למנוע את זכותו העתידית בנכסים. ואף שאין
אדם מסלק עצמו מנחלת אבותיו שלא באה זכות זו לעולם ואין
יכול לסלק עצמו מנכסיה קודם שזכה בהם, כאן יכול לסלק עצמו
מפני שזכות זו דרבנן היא ויכול לומר 'אי אפשי בתקנת חכמים'.
תירוצו נוסף על קושיית הגמרא לעיל (ע"א), איך קונה האשה את
הגט בחצירה והרי מה שקנתה אשה קנה בעלה:
רבא אמר, לעולם מדובר אף שלא אמר לה 'דין ודברים אין לי
בנכסין', ומה שהקשו הרי מה שקנתה אשה קנה בעלה, הלא יש
להקשות כן אף על הנותן גט ליד האשה כיצד היא מתגרשת, אמו
דה מי לא קניא ליה לבעל – וכי יד האשה אינה קנויה לבעל, והרי
קנויה היא לו לענין שמעשי ידיה שלו הם, וכמו שחצרה קנויה
לבעלה לפירות, ואין יתקיים מה שאמרה תורה 'נתן בידה', אלא
בהכרח צריך לומר שמה שאמרה תורה ונתן בידה היינו, שגיטה
ודיה באין באחד – שעל ידי שנותן הגט לידה, זוכה היא בגיטה
ובידה כאחד, הקא נמי בנותן גט בחצירה גיטה וחצירה באין באחד
– שזוכה בגיטה ובחצירה כאחד.
הגמרא תמזה על דברי רבא: אמר ליה רבינא לרב אשי, רבא
שהקשה אטו ידה מי לא קניא ליה לבעל? דהאשה קא קניא ליה
– וכי באמת הוקשה לו שידה קנויה לבעלה, הרי נהי – אמנם דקני
ליה הבעל למעשה דיה של אשתו, אך דהא גופה מי קני ליה – וכי
יש לו קנין בגוף ידיה. מתרצת הגמרא, אמר ליה רבינא לרב אשי,
אכן לא יד האשה הוקשה לו, אלא רבא דהעבד קא קניא ליה,
למאן דאמר במסכת קידושין (כב): שהעבד קונה את עצמו מיד רבו
בשטר על ידי עצמו על ידי שנותן רבו לידו את שטר השחרור,
והוקשה לרבא הלא יד עבד ביד רבו דמיא, שהרי גופו קנוי לרבו,
וכל מה שקנה העבד קנה רבו והאין זוכה העבד בגיטה, ועל זה
אמר רבא, אלא כשם שלענין עבד צריך לומר לומר שגופו דרבו
אמרה, הכי נמי נאמר לענין גט אשה בחצר גיטה וחצירה באין
באחד.
הגמרא מביאה מעשה שבענינו חידש רבא את דין 'גיטה וחצירה
באין כאחד':
ההוא שכיב מרע – חולה המסוכן למות, דכתב לה גיטא לדביהו
שכתב גט לאשתו, כהדי פניא דמעלי שבתא – סמוך לכניסת
השבת, ולא הפסיק למיתביה לה – ליתנו לה קודם כניסת השבת.
למחר ביום השבת תקף ליה עלמא – גבר חליה, וחשש שמה ימות
קודם צאת השבת, ואם לא יתן לה הגט בשבת תזדקק אשתו
ליבום, אך ליתן לה הגט בשבת אסור, משום שהוא מוקצה ואסור
בטלטול.
אתו קרובי האשה לקמיה דרבא לשאול כיצד יעשו. אמר להו, וילו
אמרו ליה – לכו אמרו לשכיב מרע, דליקניה ניהלה להוהא דוקתא
דיתיב פיה גיטא – שיונה לאשה לקנות בקנין חזקה את הבית שבו
מונח הגט, ותויל איהי – ותלך היא ותיחיד ותפתח – תעשה מעשה
חזקה על ידי שתסגור ותפתח את דלת אותו בית ותיחיד פיה – וכך
תקנה את המקום בקנין חזקה, וכדתנן במסכת ב"ב (מב), שאם נעל
את הדלת, או נדר פרצה, או פתח גדר כל שהוה בקרקע, הרי זו
חזקה. וכאשר הוא מקנה לה את הבית, יכול להקנות לה גם את

1 שם לוי – שאין לפסילא כינוי נוסף, אבל אם אית ליה שם לוי –
 2 כינוי בפני עצמו מלבד השם פסילא, אף על גב דלא נבזה עשרה
 3 ואף על גב דלא הוי ארבע אמות אינה מגורשת, שכיון שיש לו שם
 4 בפני עצמו, חשוב הוא ואינו בטל לחצר, ואינו בכלל החצר
 5 שהשאל לה.
 6 שנינו במשנה: זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצרו, אפילו היא הגט
 7 עמה במטה אינה מגורשת כו'.
 8 אמר רבא, לא שנו אלא במטה שלו, אבל זרקו במטה שלה אפילו
 9 היא בתוך רשותו מגורשת, מהטעם שיתבאר להלן. תניא נמי הכי
 10 - ברייתא כדברי רבא, רבי אלעזר אומר, במטה שלו אינה מגורשת,
 11 במטה שלה מגורשת.
 12 דנה הגמרא, ובמטה שלה מה טעם היא מגורשת, הרי כליו של
 13 לוקח ברשות מוכר הוא, וספק הוא בגמרא (ב"ב פה) אם קנה לוקח
 14 חפץ שניתן בכליו או לא, האם שמעת מינה – יש לפשוט מכאן
 15 שכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח.
 16 דוחה הגמרא, אפשר שכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח,
 17 ומה שאמר רבא שבמטה שלה מגורשת, לא צריכא – אין דין זה
 18 אמור אלא באופן דהמטה נבזה עשרה טפחים מהקרע, שאורי
 19 למעלה מעשרה אינו נחשב רשות המוכר לבטל רשות הכלי של
 20 הלוקח והרי זו רשותה.
 21 מקשה הגמרא, והאיכא מקום פרעי – הרי רגלי המטה מונחת
 22 ברשות הבעל והרי זה כאילו המטה כולה ברשות הבעל, ואין
 23 קנתה הגט.
 24 מתרצת הגמרא, אמקום פרעי לא קפדי אינשי – אין אדם מקפיד
 25 על מקום רגלי המטה העומדים ברשותו, וכיון שהמטה גבוהה ונוח
 26 לו להשתמש תחתיה, וכיון שאינו מקפיד קנתה האשה.
 27 שנינו במשנה: הזורק גט לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת.
 28 שואלת הגמרא, אמאי היא מגורשת, הרי כליו של לוקח ברשות
 29 מוכר הוא, שהרי קלתה מונחת ברשות הבעל, ובמסכת בבא
 30 בתרא (סו) מסתפקת הגמרא האם כליו של לוקח ברשות מוכר
 31 קנה לוקח או לא.
 32 משיבה הגמרא על שאלה זו כמה תירוצים: א. אמר רב יהודה אמר
 33 שמואל, משנתנו עוסקת בגון שהיתה קלתה תלויה בה בגופה,
 34 ודבר התלוי בה הרי הוא כידה, ולכן היא מגורשת כמו הנותן גט
 35 לידה שאף על פי שעומדת ברשותו מגורשת. וכן אמר רבי אלעזר
 36 אמר רבי אשימא, משנתנו בגון שהיתה קלתה תלויה בה.
 37 ב. ורבי שמעון בן לקיש אמר, אף אם היתה קלתה רק קשורה
 38 אליה, אף על פי שאינה תלויה אלא נגזרת בקרקע, קנתה הגט.
 39 ג. רב אריא בר אחבה אמר, משנתנו עוסקת בגון שהיתה קלתה
 40 מונחת לה בין ברחובותיה – בין רגליה, שמקום ישיבתה קנוי לה, שאין
 41 אדם מקפיד על מקום מושב אשתו. וכיון שעד עכשיו מקום זה
 42 היה קנוי לה, לפיכך קנתה הגט.
 43 ד. רב משרשיא בר רב דימי אמר, משנתנו עוסקת בגון שהיה בעלה
 44 מוכר קלתו והניחה קלתה בחנותו, שכיון שמונחים שם הרבה
 45 קלתות, אין הבעל מקפיד אם תניח שם את קלתה ומשאל לה
 46 אותו מקום, ונמצא שקלתה מונחת ברשות המושאלת לה.
 47 ה. רבי יוחנן אמר, לעולם מדובר שהיתה קלתה מונחת בחצירו
 48 סתם, אך אין להוכיח מכאן שכליו של לוקח ברשות מוכר קנה
 49 לוקח, לפי שמקום חיקה קנוי לה, מקום קלתה קנוי לה. שכל מקום
 50 שמונחה כליה, הבעל מקנה לה את אותו מקום. ומבארת הגמרא,
 51 אמר רבא, מאי שמעון דרבי יוחנן, לפי שאין אדם מקפיד לא על
 52 מקום חיקה ולא על מקום קלתה שעל מנת כן הכניסה שיהיו כלי
 53 תשמישה הקטנים עמה, וכיון שאינו מקפיד לפיכך מקום זה נחשב
 54 רשותה.
 55 סיוע מבריייתא לתירוץ של רבי יוחנן: תניא נמי הכי, ורקו לה לתוך
 56 חיקה, או לתוך קלתה, או לתוך כל דבר שהוא בקלתה – כל כלי
 57 המיוחד לתשמישה, הרי זו מגורשת. ומלשון הבריייתא מוכח
 58 שב'קלתה' פשיטא שהיא מגורשת ועל כך מוסיפה הבריייתא
 59 שהוא הדין לכל דבר שהוא בקלתה. ובהכרח שאין מדובר דווקא

60 באופנים מסוימים (כמו שתירצו אמוראים לעיל) שאם כן אין יחוד
 61 ב'קלתה' יותר משאר דברים, אלא כרבי יוחנן שהטעם הוא מפני
 62 שודאי מקנה לה מקום זה, ועל כך הוסיפה הבריייתא שהוא הדין
 63 לכל כלי תשמישה שאין הבעל מקפיד על מקומם.
 64 מבארת הגמרא את דברי הבריייתא: 'כל דבר שהוא בקלתה לאיתווי
 65 מאי – מה בא התנא לרבות בכך. משיבה הגמרא, לאיתווי מפקא
 66 דאכלה בה תמיך – שק קטן שמתוכו אוכלת את תמריה, שאף
 67 מקום שק זה קנוי לה.

משנה

68 המשנה שלפנינו עוסקת בדין אשה שקבלה את גיטה, ובשעת
 69 הקבלה לא ידעה שהשטר שניתן לה הוא גט.
 70 נתן גט לאשתו, ובשעת הנתינה אמר לה 'בנסי – קחי לעצמך
 71 שטר חוב זה', וסברה האשה שאכן שטר זה הוא שטר חוב ולא גט
 72 גירושין. או שמא אף היא ידעה שזה גט, ונתינתו לה היא
 73 ידעה שהוא גיטה ולקחתו לעצמה. ובעת כשהוא בידה (באחד
 74 משני מקרים אלו) היא קוראת את הכתוב בו והרי הוא גיטה –
 75 ורואה שזהו גיטה, אינו גט עד שישבו ויאמר לה הבעל 'הא הנה
 76 גיטה'.
 77 וכן, אם נתן את הגט בידה והיא ידעה שזה גט, ואחר כך
 78 ינעורה וקוראת בו והרי הוא גיטה, אינו גט, לפי שהיטתה אינה בת
 79 גירושין, ואינה מתגרשת עד שישבו ויאמר לה 'הא גיטה':
 80

גמרא

81 שנינו במשנה שאם מצאתו מאחוריו אינו גט עד שיאמר לה הא
 82 גיטך. מקשה הגמרא, כי אמר לה הא גיטך מאי הוי – למה היא
 83 מגורשת, הרי הנה ליה – הרי זה כאומר לאשתו 'שלי גיטך מעל
 84 גבי קרקע', ואמר רבא האומר 'שלי גיטך מעל גבי קרקע' ולא נתנו
 85 בידה, לא אמר כלום, לפי שנאמר (דברים כד) 'ונתן בידה', ואין
 86 מועילה אמירת 'הא גיטך' להכשיר הגט.
 87 מתרצת הגמרא, איכא ששילפתו מאחוריו – משנתנו מדברת
 88 באופן שהיה הגט תחוב מאחוריו בין חגורו למתניו ושילפתו משם,
 89 וכיון שנטלה הגט מגוף הבעל אין זה דומה ל'טלי גיטך מעל גבי
 90 קרקע'.
 91 מקשה הגמרא, אפילו אם מדובר ששילפתו מאחוריו נמי יקשה, הא
 92 בעינא – הרי צריך שיתקיים הפסוק (ש) 'ונתן בידה' ובאופן זה
 93 שלקחתו מעצמה ליכא אין כאן נתינה.
 94 מתרצת הגמרא, לא צריכא – לא היה צריך דין משנתנו להאמר
 95 אם לא שהמשנה עוסקת באופן דעירק לה תרציה – שעיקם הבעל
 96 את מתניו לקרב לה את הגט, ושילפתיה – והאשה שלפה את הגט
 97 ממתניו, וקירוב הגוף נחשב כנתינה.
 98 הגמרא מביאה ראיה מבריייתא שמשנתנו מדברת באופן שעיקם
 99 לה את מתניו: תניא נמי הכי בבריייתא, אמר לה בנסי שטר חוב זה,
 100 או ששילפתו מאחוריו, ומשהגיע הגט לידה קראתו והרי הוא גיטה,
 101 אינו גט, עד שיאמר לה הא גיטך, דברי רבי. רבי שמעון בן אלעזר
 102 אומר, לעולם אינו גט, עד שישלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה ויאמר
 103 לה הא גיטך. ומכך שהבריייתא נקטה בלשון 'שילפתו מאחוריו',
 104 מוכח שמדובר באופן שעיקם הבעל את מתניו.
 105 הגמרא מביאה את המשך אותה ברייתא: נתנו להגט בידה והיא
 106 ינערה, ינעורה וקוראת בו והרי הוא גיטה, אינו גט, עד שיאמר לה
 107 הא גיטך, דברי רבי. רבי שמעון בן אלעזר אומר, לעולם אינו גט
 108 עד שישלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך.
 109 הגמרא מבארת מדוע הוצרכה הבריייתא לשנות את מחלוקת רבי
 110 ורבי שמעון בן אלעזר בשני אופנים:
 111 וצריכא, דאי איתמר – אם היתה הבריייתא שונה את המחלוקת
 112 בקה קפיייתא – בדין 'בנסי שטר חוב זה', הייתי סבור שדווקא
 113 בההיא קאמר רבי שאין צריך לשוב ולתת לה את הגט, משום
 114 דבשעה שקיבלה הגט בת אינרשי היא – היתה בת גירושין, אבל
 115 אם נתן בידה והיא ינערה, דלאו בת אינרשי היא – שהיא אינה בת

1 **אמקום** כרעי לא קפדי אינשי – לכל הפחות בשתו, וכן באורי המטה.
2 **בגון** שקלתה תלויה בה – ואם תאמר: ותיפשוט איפכא מדמרתני כל הני אמוראי,
3 ובידמוכר את הספינה? (בבא בתרא פהב) רוצה לפשוט מדבריי אמוראי ואינו יכול!
4 ויש לומר: דהבא לכולהו מספקא להו, אלא דדחו למתני' דלא נפשוט מינה. אי נמי: אפילו
5 בעלמא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה – הבא
6 לענין גט, דלדחוקה קאתי, לא קנה.
7 **מקום** חיקה קנוי לה – ואם תאמר: פשיטא,
8 דהא חיקה הוי ממש בידה! ואומר רבינו יצחק:
9 דרבי יוחנן קשורה ותלויה בעי, ומיירי שבגדיה
10 נגררין בארץ. והשתא, אי לאו טעמא דמקום
11 חיקה קנוי לה – לא הוי מהני מידי, כיון דאינה
12 קשורה ותלויה. **אינו** גט עד שיאמר לה דא
13 גיטך – רבינו יצחק היה מצריך לנותן גט לאשתו
14 לומר "הי גיטך" וגם "הרי את מותרת לכל אדם"
15 כדמשמע ב"המגרש" (גיטין פהב). שהיו רגילים
16 לומר גם כן "ידך". ומיהו, קשה דבי"הניקין" (שם
17 נהא) משמע דאפילו לא אמר כשר, גבי מעדותו
18 של רבי יוחנן כן גודגאדא נשמע: אמר לעדים ראו
19 גט זה וכו'! ויש לומר: דהתם נמי אדר כן גידו לה
20 העדים שהיא מגורשת. אף על פי דהאשה
21 מתגרשת בעל כרחא – מכל מקום צריך לומר לה
22 "הי גיטך" ו"הרי את מותרת לכל אדם" – שתרע
23 שהיא מגורשת, ולא תהא חוזרת. דבעינן שיהא
24 משלחה ואינה חוזרת.

רבי

1 שם לווי – כולוה פיסלא מיקר, ואי הוי להאי שם לעצמו – הוה ליה חשוב, ולא בטיל.
2 **אבל במטה שלה** – אף על פי שבתוך ביתו – מגורשת. וקא סלקא דעתך טעמא משום
3 דקסבר: כליו של לוקח ברשות מוכר – קונה חפץ הנתון לתוכו לבעליו, ופולגתא היא
4 בבבא בתרא (פהב), דנבזה עשרה – דהוי רשותא לנפשיה, ולא חשיב ההוא אירא
5 רשות מוכר, לבטל את רשות הכלי. **והא איכא**
6 **מקום כרעי** – שמונחים לארץ. הכי גרסינן:
7 **אמקום כרעי לא קפדי אינשי** – הואיל וגבה מן
8 הארץ עשרה, שנוחה להשתמש תחתיה. קשורה
9 **אף על פי שאינה תלויה** – אלא נגדרת בקרקע
10 וקשור בה. ולא גרסינן: תלויה אף על פי שאינה
11 קשורה. בין ירבותיה – ואף על פי שמונח
12 בקרקע – אין אדם מקפיד על כל מקום מושב
13 אשתו, ועד עכשיו היה אותו מקום קנוי לה.
14 **מוכר קלות – לכך אינו מקפיד על מקומו,**
15 **שיש לו בית לכך, תניא נמי הכי – דמשום**
16 **דאינו מקפיד הוא, מדקתני: או בכל דבר שהוא**
17 **בקלתה, שמיחיד לתשמישה תמיד, שהמכניס**
18 **אשתו לתוך ביתו – על מנת להיות כלי**
19 **תשמישה קטנים עמה הוא מכניסה, מסקא –**
20 **טק"א בלע"ז. משנה ער שיאמר לה הא**
21 **נישך – ואפילו לאחר שבא לידה אומר לה כן,**
22 **ודיו, קוראה והרי הוא גיטה** – כשהיא קוראה
23 **בראשונה גיטה. גמרא מלי נישך מעל**
24 **נבי קרקע לא אמר כלום – דבעינן "נתן".**
25 **שלפתו – שהיה תחוב בין חגורו למתניה,**
26 **ושלפתו משם. דעיקר לה חרציה – עקם לה**
27 **מתניה, להקריב לה הגט. שלפתו – גרס**
28 **בברייתא. לעולם אינו גט – הואיל ובא לידה**
29 **שלא בהכרח, עד שיתלנו כו'. דבת איגרושי הא**
30 **– שהרי ניעורה ולא מחסרה אלא אמירת "הי**
31 **גיטך", הלכך כי אמר לה בתר הכי – שפיר דמי,**
32 **שקבלתה הוגנת. הרי זה גט – דהוי חצרה**
33 **המשתמרת לדעתה, הואיל והוא ישן – אינו**
34 **מתגרם אלא על ידה. ניעור אינו גט – שהעבר**
35 **משמר את עצמו ואת מזה שבידו, והויא לה**
36 **חצרה המשתמרת שלא לדעתה. חצר מהלכת**
37 **לא קנה – רבא נופיה אמרה ב"שנים אוהון**
38 **בטלית. כל שאילו מהלך בו – רבא נמי אמרה**
39 **התם: היה מהלך בספינה וקפצו דגים לתוך**
40 **הספינה כו'. בכפות – שאינו ראוי להלך,**
41 **בההוא קאמר רבא דהוי גט. משנה קרוב לה**
42 **– מפרש בגמרא. אמר לו – מלוה ללוה, וזרק**
43 **לי חובי – ברשות הרבים. וזרק לו – ואבר,**
44 **גמרא איבע אמות שלו – שאך בינו לגט**
45 **ארבע אמות, דאמרין ב"שנים אוהון" (בבא**
46 **מציצא יא, דארבע אמות של אדם קנות לו.**
47 **בגון שהיו שנים עומדים בארבע אמות – לגט,**
48 **זו מכאן וזה מכאן, שכל הגט מונח בתוך ארבע**
49 **אמות שלו ובתוך ארבע אמות שלה. ולא**
50 **גרסינן: מצומצמות. וליחוי הי מינייהו קדים –**
51 **לבא במעמדו, אם קדם הוא לבא – וזה בכל**
52 **ארבע אמות, ואם קדמה היא לבא – וזכתה בכל**
53 **ארבע אמות הסמוכות לה, ושבו לא נכנסה**
54 **זכותו לתוכו. אי אפשר לצמצם – שלא יקדים**
55 **האחר. מצומצמות – שהיו שנים עומדים**
56 **בשמונה אמות מצומצמות, לא פחות ולא יותר**
57 **יש בין שניהם.**

וגם

1 **שהיה בעלה מוכר קלתות. רבי יוחנן אמר: מקום חיקה קנוי לה, מקום קלתה קנוי לה. אמר**
2 **רבא: מאי טעמא דרבי יוחנן? לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה.**
3 **תניא נמי הכי: ורקו לה לתוך חיקה או לתוך קלתה, או לתוך כל דבר שהוא בקלתה – הרי**
4 **זו מגורשת. "כל דבר שהוא בקלתה" לאיתניי מאי? לאיתניי מסקא דאכלה בה תמרי. משנה**
5 **אמר לה "כנסי שטר חוב זה", או שפצאתו מאחוריו, קוראה והרי הוא גיטה – אינו גט, עד**
6 **שיאמר לה "הא גיטיך". נתן בידה והיא ישנה, ניעורה, קוראה והרי הוא גיטה – אינו גט, עד**
7 **עד שיאמר לה "הא גיטיך". גמרא כי אמר לה "הא גיטיך" מאי הוי? הוה ליה "מלי גיטיך**
8 **מעל גבי קרקע", ואמר רבא: "מלי גיטיך מעל גבי קרקע" – לא אמר כלום! – אימא: ששלפתי**
9 **מאחוריו. – שלפתי נמי, הא בעינא "ונתן בידה" וליכא! – לא צריכא, דערק לה חרציה**
10 **ושלפתיה. תניא נמי הכי: אמר לה "כנסי שטר חוב זה", או ששלפתי מאחוריו, קראתו והרי**
11 **הוא גיטה – אינו גט, עד שיאמר לה "הא גיטיך", דברי רבי; רבי שמעון בן אלעזר אומר:**
12 **לעולם אינו גט, עד שיתלנו הימנה ויחזור ויתנונו לה ויאמר לה "הא גיטיך". נתנו בידה והיא**
13 **ישנה, ניעורה וקוראה והרי הוא גיטה – אינו גט, עד שיאמר לה "הא גיטיך", דברי רבי; רבי**
14 **שמעון בן אלעזר אומר: עד שיתלנו הימנה ויחזור ויתנונו לה ויאמר לה "הא גיטיך", וצריכא;**
15 **דאי איתמר בהך קפיייתא, בההיא קאמר רבי, משום דבת איגרושי היא, אכל נתן בידה והיא**
16 **ישנה, דלאו פת איגרושי היא – אימא מודי ליה לרבי שמעון בן אלעזר; ואי איתמר בהא,**
17 **בהא קאמר רבי שמעון בן אלעזר, אכל בהך – אימא מודי ליה לרבי, צריכא. אמר רבא: פתב**
18 **לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשפרתו – הרי זה גט, ניעור – אינו גט, דהויא ליה חצר**
19 **המשפרת שלא לדעתה. ישן ומשפרתו – הרי זה גט, אמאי? חצר מהלכת היא, וחצר**
20 **מהלכת לא קנה! וכי תימא ישן שאני, והא אמר רבא: כל שאילו מהלך לא קנה, עומד וישיב**
21 **לא קנה! והלכתא: בכפות. משנה היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה, קרוב לה –**
22 **מגורשת, קרוב לו – אינה מגורשת, מחצה על מחצה – מגורשת ואינה מגורשת. וכן לענין**
23 **קדושין. וכן לענין החוב: אמר לו בעל חובו "ורוק לי חובי" וזרקו לו, קרוב למלוה – וזה**
24 **המלוה, קרוב למלוה – הלוח חייב, מחצה על מחצה – שניהם יחלוקו. גמרא היכי דמי קרוב**
25 **לה, והיכי דמי קרוב לו? אמר רב: ארבע אמות שלה – זהו קרוב לה, ארבע אמות שלו –**
26 **זהו קרוב לו. היכי דמי מחצה על מחצה? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: בגון שהיו שניהם עומדין בארבע אמות. וליחוי הי מינייהו**
27 **קדים? וכי תימא דאתו תרוניהו בהרי הדדי, והא אי אפשר לצמצם! אלא אמר רב פהבא: הבא בשמונה אמות מצומצמות עסקינן,**
28 **וגם**

וגם

רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה - וקשה: בדפרק קמא דבבא מציעא (יב.) קאמר רבי יוחנן דקטנה יש לה חצר, ויש לה ארבע אמות, וקאמר התם דיליף מציאה מגט, משמע בדגל לרבי יוחנן אינה מגורשת אלא תוך ארבע אמות, והכא קאמר אפילו מאה אמה! ויש לומר: דבארבע אמות שלה אפילו יכול לשמור כמות - מגורשת, וחזק לארבע אמות - צריך שתהא היא יכולה לשמור, ולא

הוא. ועוד קשה: דרב אשי אית ליה התם דברשות הרבים לא תקנו ארבע אמות, והכא תנו: היתה עומדת ברשות הרבים קרוב לה מגורשת! ויש לומר: דלשנא דמחצה על מחצה לא משמע הכי, ביכולה לשמור. אי נמי יש לומר: דהכא לא דוקא נקט רשות הרבים, אלא בסמטא או בצדי רשות הרבים.

ושייך לעמוד א' והא' אי אפשר לצמצם - ואם תאמר: ולישנא: כגון דלא ידעין די מינייהו קדים, ולכן הוי ספיקא ויש לומר: דלישנא דמחצה על מחצה לא משמע הכי, ולכן מוקי לה בשתי כיתי עדים כו'. ואם תאמר: ונימא: אוקי תרי בהדי תרי, ואוקי איתתא בחזקת אשת איש, ולא תהא מגורשת כלל! ויש לומר: כיון דספיקא דרבנן היא, כדאמרין בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לא.) - נתנו לה דין מגורשת ואינה מגורשת.

שניהם אין יכולים זה הוא מחצה על מחצה - פירוש: אין יכולין לשמור כל אחד לבדו, אלא שניהם יחד. אבל אם אין יכולין לשמור כלל - פשיטא דאינה מגורשת כלל כל עיקר.

ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גט לידה - היינו דוקא ברשות הרבים, אבל בחצר - אין צריך שיגיע לידה, כדאמר לעיל: תיחיל איהו ותחוד ותפתח ומיהו, בערך בערך גט כתב: קבלנו מרבותינו, אפילו ודוק לה בתוך חצרה - לא משתריא לעלמא עד דמטא גיטא לידה. ומייתי מהא דאמר בירושלמי: המחמיר שבכולן עד שיתנו לידה. ואינה ראיא, דאיכא למימר דמיירי ברשות הרבים, דבהדיא מסיק לה אקרוי לו וקרוב לה, ומסתמא לא כותא לאפוקי חצרה.

לגיטין אמרו ולא לדבר אחר - פירש בקונטרס: משום דבגט נתינה בעל כרחא הוא נתינה. והקשה רבינו יצחק לרבי יהודה, דלדבר אחר נמי אמרו לעיל בימי שאחור" (ע"ה) דנתינה בעל כרחא היא נתינה! והשיב: דבדבר אחר אשכחן דוכתא דלא היא נתינה, כגון הלוחו בישוב - לא חיזיר לו במדבר, אבל בגט - בכל מקום היא נתינה. **א'** הכי מאי למימרא - ואם תאמר: אדרבה, תקשי ליה אמאי קרוב ללוח חייב לזה? כיון דאמר "זרוק חובי ותפטר" - קרוב ללוח נמי ליפטר! ויש לומר: דמיירי מסתמא דמפרש לו שיוירק לו למקום שיוכל לשמור הוא.

ושייך לעמוד א' מחצה על מחצה שניהם יחלוקו - הכא לא

שייך לומר המוציא מחבירו עליו הראיה, דאין כאן ספק. **אם** יכול לנתק ולהביא כו' - נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה, ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה - דאם כן אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת, כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו, ומה שקפצת ידה אחר כך - זה אינו עושה הבעל אלא היא, והוא ליה כמו "טלי גיטך מעל גבי קרקע" ואינו גט. אלא נראה לרבינו יצחק דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה, והוא תחב הגט לתוך ידה, ואם תחב כל כך בחזק עד שאינו יכול להביאו אצלו - היא מגורשת. ורבינו תם מפרש: דבידה פתוחה איירי שפיר, וראם אינו יכול להביאו אצלו - היינו כשהגט כבד, ואם ימשוך אצלו - יתנתק המשיחה. וצריך לומר שתהא יד האשה פתוחה עד שיתק כל הגט בידה, דאם תתקוף ידה בעוד שהבעל אוהו בראש הגט בידו - לא הוי גט, דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו. ונראה דכשר, דלא גרע מערק לה חריצה ושלפתו, דהוי גט אף על גב דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול. והמחמיר תבא עליו ברכה. **והא'** בארבע אמות דידה קא נפיל - הוה מצוי לשנוי דמיירי שהאשה עומדת בחצר ידידה, דלית לה ארבע אמות, או ברשות הרבים לרב אשי דפרק קמא דבבא מציעא (יב.).

ותתגרש מאוירא דארבע אמות - ואם תאמר: והא לא מינטר, כדאמרין בסמוך באויר גט ויש לומר: דאורי ארבע אמות חשיב ליה מינטר, ועומדת על ראש הגג - מיירי אפילו חזן לארבע אמות. ולחכי פריך: והא לא מינטר. ורבינו יצחק אומר: דרבי אלעזר גופיה מספקא ליה אם מה שתקנו חכמים ארבע אמות תיקנו גם באויר, ואף על גב דלא מינטר עשאוהו כמינטר, כמו שעשו ארבע אמות רשותו ואף על פי שאינה רשותו.

וגט יוצא - מאלו לאלו, מקצתו בארבע אמות שלה ומקצתו בארבע אמות שלו. והא **אמר** גביה - עדיין הגט ברשותו קצת, ואנן "ותן בידה" בעינן, עד שיחא כולו ברשותה. **אמר**ה קמיה דרבי יוחנן - להאי פירושא דמתניתין. משמיה דרבי יוחנן הכי - כדפרשה רבי יוחנן ביבולין לשומרו. רבי יוחנן מבבל הוה ועלה לארץ ישראל. **תניא נמי הכי** -

דקורבה דמתניתין שמירה היא. כל שקרוב לה מלו - השתא משמע: אף על פי שקרוב לה יותר

ממנו, ובא כלב ונטלו - אינה מגורשת. וקשיא לן בה: אמאי אינה מגורשת? מכי אתא לקורבה דידה איגרשה לה, ומאי איכפת לן אם נטלו כלב: כל הכי תנפריה ותיזיל - וכי כל הימים צריכה לשומרו: אלא לאו הכי קאמר - אף על פי שקרוב לה מלו, אם יש הפסק נהר או גבשושית בינה לגט, שאילו היה בא כלב ונטלו אינה יכולה לשומרו הימנו, אבל הוא יכול לשומרו - אינה מגורשת. כדי שתשוח ותפלטו

— הוא דהוא קורבה דמתניתין, ואפילו הכי את לא תעביד עובדא להתירה לינשא. עד דמטי גט לידה - גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב. הוה עובדא - שזרק קרוב לה, ומת, ואצרכה חליצה. לגיטין אמרו - דמשום קורבה מגורשת. ולא לדבר אחר - כגון אם זרק לו חוב

קרוב לו ואבד דגט הוא דבעל כרחא קנויה לה. הלקח באלתר הוי גיטא אבל בעלמא - לא. ותיפטר - דהא פטריה. אבל "זרק לי חובי" סתמא - זרק ושומרו קאמר. ומשיחה - חוט שהגט קשור בו, ליציל בלע"ז. גט בידה - שנתנו לה, וראש המשיחה עדיין בידו. כקמפרס - מדרון, ראשי אצבעותיה מטין לקרקע, שלא פשטה ידה וקופה בדרך פושטי יד. ופרכינן: והא

כי נפיל לארבע אמות וידה נפיל - ומה לי אי אין ידה ראייה לקבל בפשיטתה. בדלא נח - לארץ, אלא כשנפל מתוך ידה נשרף, וקבלה שבא לידה - לאו קבלה היא. ופריך: וכי לא נח מאי הוי? מכי מטא לתוך ארבע אמות שלה

תגרש מאויריה, ומדקאמר אינה מגורשת - פשוט דאין לתן אויר, והיא בעיא דרבי אלעזר. על גב דהנך - דאורי שאינו ראויה לנח לא קני. נגמרא והא

יכול לנתק ולהביא כו' - נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה, ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה - דאם כן אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת, כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו, ומה שקפצת ידה אחר כך - זה אינו עושה הבעל אלא היא, והוא ליה כמו "טלי גיטך מעל גבי קרקע" ואינו גט. אלא נראה לרבינו יצחק דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה, והוא תחב הגט לתוך ידה, ואם תחב כל כך בחזק עד שאינו יכול להביאו אצלו - היא מגורשת. ורבינו תם מפרש: דבידה פתוחה איירי שפיר, וראם אינו יכול להביאו אצלו - היינו כשהגט כבד, ואם ימשוך אצלו - יתנתק המשיחה. וצריך לומר שתהא יד האשה פתוחה עד שיתק כל הגט בידה, דאם תתקוף ידה בעוד שהבעל אוהו בראש הגט בידו - לא הוי גט, דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו. ונראה דכשר, דלא גרע מערק לה חריצה ושלפתו, דהוי גט אף על גב דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול. והמחמיר תבא עליו ברכה. **והא'** בארבע אמות דידה קא נפיל - הוה מצוי לשנוי דמיירי שהאשה עומדת בחצר ידידה, דלית לה ארבע אמות, או ברשות הרבים לרב אשי דפרק קמא דבבא מציעא (יב.).

ותתגרש מאוירא דארבע אמות - ואם תאמר: והא לא מינטר, כדאמרין בסמוך באויר גט ויש לומר: דאורי ארבע אמות חשיב ליה מינטר, ועומדת על ראש הגג - מיירי אפילו חזן לארבע אמות. ולחכי פריך: והא לא מינטר. ורבינו יצחק אומר: דרבי אלעזר גופיה מספקא ליה אם מה שתקנו חכמים ארבע אמות תיקנו גם באויר, ואף על גב דלא מינטר עשאוהו כמינטר, כמו שעשו ארבע אמות רשותו ואף על פי שאינה רשותו.

במאי עסקין - דאמר ליה "זרוק לי חובי ותיפטר". - אי הכי, מאי למימרא? - לא צריכא, דאמר ליה "זרוק לי חובי בתורת גיטין". - ואפתי מאי למימרא? - מהו דתיקא, מצוי אומר ליה: משפחא אני בך, קא משמע לן. אומר רב חסדא: גט בידה ומשיחה בידו, אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו - אינה מגורשת, ואם לאו - מגורשת; מאי טעמא? בעינן פרייתות ולפיא. אומר רב יהודה: היתה ידה עשויה כקמפרס וזרקו לה, אף על פי שהגיע גט לידה - אינה מגורשת.

אמאי? הא כי נפיל - בארבע אמות דידה קא נפיל! - בדלא נח. ותיגרש מאוירא דארבע אמות! תפשוט דבאי רבי אלעזר: ארבע אמות שאמר, יש לתן אויר או אין לתן אויר - תפשוט דאין לתן אויר! - הכא במאי עסקין - בעומדת על גב הנזהר, דמעיקרא לאיבוד קאי.

משנה

יכול לנתק ולהביא כו' - נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה, ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה - דאם כן אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת, כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו, ומה שקפצת ידה אחר כך - זה אינו עושה הבעל אלא היא, והוא ליה כמו "טלי גיטך מעל גבי קרקע" ואינו גט. אלא נראה לרבינו יצחק דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה, והוא תחב הגט לתוך ידה, ואם תחב כל כך בחזק עד שאינו יכול להביאו אצלו - היא מגורשת. ורבינו תם מפרש: דבידה פתוחה איירי שפיר, וראם אינו יכול להביאו אצלו - היינו כשהגט כבד, ואם ימשוך אצלו - יתנתק המשיחה. וצריך לומר שתהא יד האשה פתוחה עד שיתק כל הגט בידה, דאם תתקוף ידה בעוד שהבעל אוהו בראש הגט בידו - לא הוי גט, דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו. ונראה דכשר, דלא גרע מערק לה חריצה ושלפתו, דהוי גט אף על גב דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול. והמחמיר תבא עליו ברכה. **והא'** בארבע אמות דידה קא נפיל - הוה מצוי לשנוי דמיירי שהאשה עומדת בחצר ידידה, דלית לה ארבע אמות, או ברשות הרבים לרב אשי דפרק קמא דבבא מציעא (יב.).

ותתגרש מאוירא דארבע אמות - ואם תאמר: והא לא מינטר, כדאמרין בסמוך באויר גט ויש לומר: דאורי ארבע אמות חשיב ליה מינטר, ועומדת על ראש הגג - מיירי אפילו חזן לארבע אמות. ולחכי פריך: והא לא מינטר. ורבינו יצחק אומר: דרבי אלעזר גופיה מספקא ליה אם מה שתקנו חכמים ארבע אמות תיקנו גם באויר, ואף על גב דלא מינטר עשאוהו כמינטר, כמו שעשו ארבע אמות רשותו ואף על פי שאינה רשותו.

גיטין דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסג

קרב לה קנתה, וכפי שפירשם רבי יוחנן שכל שיכולה לשמרו
קנתה, דווקא לנישין אָמְרָה, וְלֹא לְדָבָר אַחֵר – ולא לשאר דינים,
וכגון אם זרק הלוח את פרעון החוב ונפל קרוב למלוה ואבד
הכסף, לא קנה המלוה, ועדיין הלוח חייב.
מקשה הגמרא, אִיִּיתִיבִיה רַבִּי אָבָא לְרַבִּי אִסִּי איך אפשר לומר
שדווקא בגיטין נאמר קנין זה, והרי שנינו במשנה 'וְכֵן לְעֵינֵינוּ
קִדְּוִשִׁין'. מתרצת הגמרא, שֵׁאִנִּי הָתָם שהוקשו גיטין לקידושין
דְּבִתִּיב (דברים כד ב) 'וַיֵּצֵאֵה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר, מְקִישׁ
'יציאה' [גט] ל'הויה' [קידושין] מה גיטין מועיל בהם קנין זה, אף
בקידושין הדין כן.
אִיִּיתִיבִיה קושיה נוספת על דברי רבי יוחנן, הרי שנינו במשנה, 'וְכֵן
לְעֵינֵינוּ הַחֹב, שֵׁאֵם אָמַר לוֹ הַמְלוּה זְרוּק לִי חֹבִי, וְזָרְקוּ לוֹ, אִם נָפַל
דְּמֵי הַחֹב קָרֹב לְמִלּוֹה וְנֹאבֵד וְכָה הָיְתָה וּנְפֹטֵר מִחֹבוֹ, קָרֹב לְלוֹה
הָלוֹה חֵיב, מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה שְׁנֵיהֶם יִחְלֹקוּ, הָרִי שֵׁאֵף לְעֵינֵינוּ חֹב
נֹאמַר דִּין זֶה וְלֹא רַק בְּגִטִּין. מתרצת הגמרא, אֲכַן דִּין זֶה נֹאמַר רַק
בְּגִטִּין, וְמָה שְׁשֵׁנִינוּ בַּמְשֵׁנָה שֶׁכֵּן הוּא לְעֵינֵינוּ הַחֹב הָכָא בְּמֵאִי
עֲסָקִינוּ – מדובר באופן דָּאָמַר לִיה הַמְלוּה ללוה 'זְרוּק לִי חֹבִי
וְתִפְטֹר', כלומר זְרוּק לִי פִּרְעוֹן חֹבִי וְבוֹה אֲמַחֵל לָךְ עַל הַחֹב,
וּלְפִיכָךְ אֵף שֶׁלֹא קִיבַל הַמְלוּה אֶת הַכֶּסֶף וּשְׂכָאמֹר קִנֵּן זֶה לֹא
נֹאמַר אֵלֶּא בְּגִטִּין הַלּוֹה פְּטוֹר, שְׂבוּרִיתָּהּ מִחַל לוֹ הַמְלוּה.
מקשה הגמרא, אִי הָכִי שֵׁאֵמַר לוֹ בְּפִירוּשׁ שֵׁאֵם יִזְרוּק לוֹ הַחֹב
יִמְחֹל לוֹ, אִם כֵּן פְּשִׁיטָא, וּמֵאִי לְמִימְרָא – מה החידוש במשנה.
מתרצת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – המשנה עוסקת באופן דָּאָמַר לִיה
'זְרוּק לִי חֹבִי בְּתוֹרַת גִּטִּין' – כלומר, שֵׁאֵם יִפּוֹל הַחֹב לַמָּקוֹם
שֵׁאִילוֹ זֶרֶק שֶׁם בַּעַל לֹאשְׁתּוֹ גַּט הָרִי זֶה מְגוֹרֶשֶׁת, אֲמַחֵל לָךְ עַל
הַחֹב, וְאִם יִפּוֹל לַמָּקוֹם שֵׁאֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת לֹא אֲמַחֵל לָךְ.
שואלת הגמרא, וּמֵאִי הָכִי מֵאִי לְמִימְרָא – עדיין קשה מה החידוש
בוֹה, הָרִי כִּיּוֹן שֵׁאֵמַר שֵׁאֵם יַעֲשֶׂה כֵּן יִמְחֹל לוֹ פְּשִׁיטָא שֶׁהַלּוֹה
פְּטוֹר. מתרצת הגמרא, מְהוּ דְּתִימָא – היה מקום לומר דְּמֵצִי אָמַר
לִיה – שיכול המלוה לטעון שלא התכוונתי לפטרך אלא 'מְשַׁמָּה
אֵינִי בְּךָ' – כוונתי היתה לשטות בך שתזרוק לי החוב בתורת גט
כריתות קָא מְשַׁמָּע לָן שֵׁאֵינוּ יִכּוֹל לְטַעֵן כֵּן, וְהַלּוֹה פְּטוֹר.
הגמרא עוברת לדון בענין אחר: אָמַר רַב הִשְׁדָּא נִתְּן גִּט בִּידָה,
וּמְשִׁיחָה (חוט הקשור בגט) נִשְׁאָר בִּידוֹ, אִם יִכּוֹל לְמַשְׁכוֹ הַחוּט
וּלְנִתְּקוֹ וּלְנָתַק אֶת הַגִּט מִיָּדָה וְלִהְיָא אֲצִילוֹ אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת, וְאִם
לֹא אִם אֵינוּ יִכּוֹל לְנָתַק הָרִי זֶה מְגוֹרֶשֶׁת.
מבררת הגמרא, מֵאִי מְשַׁמָּע – מהו הטעם שֵׁאֵם יִכּוֹל יִכּוֹל לְנָתַק
אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת וְהָרִי נִתְּן לֵה גִט. מבארת הגמרא, לְפִי שְׁבִנְתִּינָה גִט
בְּעֵינֵינוּ בְּרִיתוֹת – צִירָה שִׁיְהִיו הַבַּעַל וְהָאִשָּׁה מְבוּדְלִים זֶה מִזֶּה וְכֵאֵן
לִיכָא – אין כריתות שהרי אגודים הם בחוט זה.
הגמרא עוברת לדון בדיון נוסף: אָמַר רַב הִשְׁדָּא, הָיְתָה יָדָה עֲשׂוּיָה
בְּקִמְפָּתָה – כמדרון, שהניחה ידה באלכסון שראשי אצבעותיה
מְטִין כְּלָפִי מִטָּה וְזָרְקוּ לָהּ הַגִּט לְתוֹךְ יָדָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִנֵּיעַ גִּט
לְיָדָה, כִּיּוֹן שֶׁלֹא נָח בִּידָה אֵלֶּא מִיד נָפַל לְקִרְקַע אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת.
שואלת הגמרא, מֵאִי – מדוע אינה מגורשת, הָאֵא בִּי נָפַל – הרי
כשנפל הגט מידה בְּאֶרְבַּע אֲמוֹת דִּידָה קָא נָפַל וּקְנָתָה הַגִּט בְּקִנֵּין
ד' אֲמוֹת. מתרצת הגמרא, שְׂכָאֵן מְדוּבָר בְּרִלָא נָח בְּקִרְקַע, אֵלֶּא
קוֹדֵם שֶׁהִנֵּיעַ לְקִרְקַע נִשְׂרָף. עדיין מקשה הגמרא, וְמִדּוּעַ לֹא
תִּנְיָשׁ מֵאֲוִירָא דְּאֶרְבַּע אֲמוֹת שְׂקוֹדֵם שֶׁנִּשְׂרָף הַגִּט הִיא בְּאִוִיר ד'
אֲמוֹת, אֵלֶּא מָה יֵשׁ לָךְ לֹמַר שְׂכָאשׁר תִּקְנוּ חֲכָמִים קִנֵּין אֲרַבַּע
אֲמוֹת לֹא תִקְנוּ קִנֵּין זֶה אֵלֶּא בְּקִרְקַע וְלֹא בְּאִוִיר, וְאִם כֵּן תִּפְשׁוּ
מִכָּאֵן מִה דְּבָעִי – שהסתפק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאֶרְבַּע אֲמוֹת שֵׁאֵמַר יֵשׁ לָנוּ
אֲוִיר אוֹ אֵין לָנוּ אֲוִיר – האם ארבע אמות קונה רק בקרקע או גם
באוויר וּתְפִשׁוּ מִכָּאֵן דְּאֵין לָנוּ אֲוִיר.
דוחה הגמרא, הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ – דברי רבי יהודה עוסקים
בְּעוֹמָרָתָהּ עַל גִּב הַהָר, וּלְפִיכָךְ אֵינָה מְתַגַּרֶשֶׁת מֵאֲוִיר הַד' אֲמוֹת כִּיּוֹן
דְּמַעֲיָקָא לְאִבּוּד קָא, ואויר מקום שאין ראוי לנוח עליו אינו קונה;

וְגַם יוֹצֵא מִקְצָתוֹ מֵאֶרְבַּע אֲמוֹת שְׁלוֹ וְנֹכַס לְאֶרְבַּע אֲמוֹת שְׁלָה, וְזוּהוּ
'מחצה על מחצה' שהיא ספק מגורשת.
דוחה הגמרא, מָה טַעַם הִיא סָפֵק מְגוֹרֶשֶׁת וְהָאֵינִי נִבְיָה – הרי
מקצת הגט ברשות הבעל, ואֵין הָאִשָּׁה מְתַגַּרֶשֶׁת עַד שִׁיְהִיָּה כּוֹל
בְּרִשׁוּתָהּ שְׂנֵאמַר 'נִתְּן בִּידָה'.
מתרצת הגמרא, אֵלֶּא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תְּרִוּיָהוּ – שניהם אמרו
דְּהָכָא מָה שְׁשֵׁנִינוּ 'מחצה על מחצה' בְּשִׁתִּי בִּיתִי עֲדִים עֲסָקִינוּ, כֵּת
אֲחֵת אֲוִמָּרָתָה שֶׁהִגֵּט נָפַל קָרֹב לוֹ – בְּתוֹךְ אֲרַבַּע אֲמוֹתָיו וְכֵת אֲחֵת
אֲוִמָּרָתָה שֶׁהִגֵּט נָפַל קָרֹב לָהּ בְּתוֹךְ אֲרַבַּע אֲמוֹתֶיהָ, וְלִכֵּן הִיא סָפֵק
מְגוֹרֶשֶׁת.
הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן המפרש משנתנו באופן אחר:
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, קָרֹב לָהּ שְׁשֵׁנִינוּ בַּמְשֵׁנָה אֵין הַכוּוֹנָה בֶּאֱרַבַּע
אֲמוֹתֶיהָ, אֵלֶּא אֲפִילוֹ רְחוֹק הַגִּט הֵימָנָה מֵאָה אָמָה, וְקָרֹב לוֹ
שְׁשֵׁנִינוּ אֲפִילוֹ רְחוֹק הֵימָנָה מֵאָה אָמָה וּמִיד תִּבְאֵר הַגְּמָרָא אֶת
כוּוֹנָתוֹ. מבררת הגמרא, הִכִּי דְּמֵי אֵיךְ מִתְפַּרֵּשׁ לְפִי זֶה מְחַצֵּה עַל
מְחַצֵּה. מבארת הגמרא, אָמַר רַב שְׁמֹן בְּרַ אָבָא, לְדִידִי מִיִּפְרָשָׁא לָהּ
מִיָּדָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – אִנִּי קִיבַלְתִּי פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים מִרַבִּי יוֹחָנָן, וְכֵן
פִּירוּשׁ: 'קָרֹב לָהּ' שְׁשֵׁנִינוּ אֵין הַכוּוֹנָה שְׁקִין הַגִּט תְּלוּי בְּקִרְבָּתוֹ
לְאִשָּׁה, אֵלֶּא הַדְּבָר תְּלוּי בִּיכּוּלָתָהּ לְשׁוּמְרוֹ, אִם הוּא יִכּוֹל לְשׁוּמְרוֹ
וְהִיא אֵינָה יִכּוֹלָה לְשׁוּמְרוֹ זֶהוּ קָרֹב לוֹ, וְאִם הִיא יִכּוֹלָה לְשׁוּמְרוֹ
וְהוּא אֵינוּ יִכּוֹל לְשׁוּמְרוֹ זֶהוּ קָרֹב לָהּ, וְקִנֵּן זֶה וְשִׁכַּל שִׁיכּוּלָהּ
לְשׁוּמְרוֹ קְנָתָה (הגט) תִּקְנַת חֲכָמִים הוּא. ואֵילוֹ בְּאֻפֵּן שְׁשֵׁנִיהֶם יִכּוֹלִין
לְשׁוּמְרוֹ כֹּל אֶחָד לְבִדּוֹ, אוֹ שְׁשֵׁנִיהֶם אֵין יִכּוֹלִין לְשׁוּמְרוֹ כֹּל אֶחָד
לְבִדּוֹ אֵלֶּא שְׁנֵיהֶם יַחַד, וְהוּא מְחַצֵּה עַל מְחַצֵּה.
אֲמָרִיה רַבֵּן קָמְיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – אמרו חכמים בבית המדרש לפני
רַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁמָּיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הָכִי – שֵׁאֵף הוּא פִּירוּשׁ כֵּן אֶת הַמְשֵׁנָה,
וּבְשִׁמְעָה כֵּן רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, יִרְעִין חֲבֵרִין בְּכָלֵי לְפִירוּשֵׁי בִי הָאִי
מְשַׁמָּע – וְכִי יוֹדְעִים חֲבֵרֵינוּ שֶׁבִּבְכָל לְפִירוּשׁ הַמְשֵׁנָה כֵּן וּבְלִשׁוֹן שִׁבַּח
וְהַתְּפַעְלוּת.
תִּנְיָא נְמִי הָכִי בְּרִיתָא שְׂמוּכָה מִמֶּנָּה כְּרַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר,
כָּל שֶׁהוּא – הַגִּט קָרֹב לָהּ יוֹתֵר מִלוֹ, וְכָא כָּלֵב וְנִסְלֹ אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת.
ומבררת הגמרא מָה טַעַם אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת, הָרִי כִּיּוֹן שֶׁנָּפַל הַגִּט קָרֹב
לָהּ כִּבְר נִתְגַּרְשָׁה וְכָל הָכִי תִּנְיָמִיָּה וְתִזְיֹל – וְכִי כֹל יִמִּידָה צְרִיכָה
לְשׁוּמְרוֹ הַגִּט. אֵלֶּא וְיֹחָנָן אָמַר, הָכִי קָאָמַר – כֵּן מִתְפַּרֵּשׁ הַבְּרִיתָא, כָּל –
אֲפִילוֹ בְּאֻפֵּן שֶׁהִגֵּט קָרֹב לָהּ מִלּוֹ וְיֵשׁ וְיֵשׁ פִּסְק נִדָּר אוֹ גְּבִשׁוּשִׁית עֵפֶר
בֵּינָה לְבִין הַגִּט בְּאֻפֵּן שֵׁאֵילוֹ כָּא כָּלֵב וְנִסְלֹ וְהוּא יִכּוֹל לְשׁוּמְרוֹ מִפְּנֵי
הַכֹּל, וְהִיא אֵינָה יִכּוֹלָה לְשׁוּמְרוֹ – אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת, הָרִי מְפֹרֵשׁ כְּרַבִּי
יוֹחָנָן שְׁקִין הַגִּט תְּלוּי בִּיכּוּלָתָהּ לְשׁוּמְרוֹ וְלֹא בְּקִרְבָּתוֹ לְאִשָּׁה יוֹתֵר
מִלְּבַעַל.
הגמרא מביאה פירוש נוסף במשנה: אָמַר לִיה שְׂמוּאֵל לְרַב הִנְדָּה
תְּלִמִּידוֹ, שִׁנְיָא וְכֵן בֵּינָה שְׂמוּאֵל אֶת רַבִּי יְהוּדָה עַל שֶׁם שֶׁהִיא
חֲרִיף כַּחַץ שְׁנוֹן, מָה שְׁשֵׁנִינוּ בַּמְשֵׁנָה 'קָרֹב לָהּ' פִּירוּשׁוֹ שֶׁקָּרֹב לָהּ
כְּדִי שֶׁתִּשְׁוֶה וְתִפְלָגוּ – שְׁתּוּכַל לְהַתְּכּוּפֵף וּלְטַלְנוּ, וּשְׁיַעֲוֶר זֶה הוּא
פָּחוֹת מִד' אֲמוֹת. ו'מחצה על מחצה' הֵיינו שְׁשֵׁנִיהֶם יִכּוֹלִים לְשׁוֹחַ
וּלְטַלְנוּ.
ועוד הוסיף שמואל לתלמידו, וְאֵת בְּשִׁיבּוּא לְפִנֵּיךְ מְקָרָה כּוֹה
שֶׁהִיא הַגִּט קָרֹב לָהּ אֵף אִם הִיא בְּשִׁיעוֹר שֶׁתִּשְׁוֶה וּתְטַלְנוּ, תַּחמִּיר
וְלֹא תַעֲבִיד עוֹבְדָא – אל תורה שהיא מגורשת עַד דְּמֵי נִימָא לְיָדָה
– עַד שִׁיבָא הַגִּט לְיָדָה מִמֶּשׁ, גּוֹיָרָה שְׂמָא יִפּוֹל הַגִּט רְחוֹק הֵימָנָה
וְהוֹרָאִים יִסְבְּרוּ שֶׁהוּא קָרֹב לָהּ. אָמַר לִיה רַב מְדָכִי לְרַב אִשִּׁי, הָוֵה
עוֹבְדָא הָכִי – מַעֲשֶׂה שֶׁהִיא שֹׁרֵק הַבַּעַל הַגִּט לָהּ בְּשִׁיעוֹר
שִׁיכּוּלָהּ לְשׁוֹחַ וּלְטַלְנוּ, וְאַחֵר כֵּךְ מֵת בְּלֹא בָנִים, וּמִשׁוּם חוֹמְרָתוֹ שֶׁל
שְׂמוּאֵל שֵׁאֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת אֲצִרְבּוֹתָהּ חִלְצָהּ מִהֵיבָם.
שנינו במשנה, וְכֵן לְעֵינֵינוּ קִדְּוִשִׁין אִם נָפַלו הַקִּדְּוִשִׁין קָרֹב לָהּ הָרִי
זֶה מְקוֹדֶשֶׁת, וְאִם קָרֹב לוֹ אֵינָה מְקוֹדֶשֶׁת, וּבְמַחצָה עַל מַחצָה הָרִי
הִיא סָפֵק מְקוֹדֶשֶׁת:
אָמַר רַבִּי אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דִּין זֶה שְׁשֵׁנִינוּ בַּמְשֵׁנָה שֵׁאֵם הִיא

משנה

היתה האשה עומדת על ראש הגג והבעל עומד בחצר שתחת הבית, ובאופן שהיה הגג שלה והחצר שלו, וזרקו לה – הבעל זרק גט מחצירו אל גגה, כיון שהגיע הגט לאויר הגג אף על פי שעדיין לא נח בקרקע הגג הרי זו מגורשת, שאויר רשותו של אדם קונה לו ברשותו.

וכן אם היה הגג שלו והחצר שלה, והוא עומד מלמעלה בגג והיא עומדת מלמטה בחצירה, וזרקו לה הבעל גט מגגו לחצירה, כיון שיצא הגט מרשות הגג ובא אל אויר החצר, קנתה הגט ונתגרשה, שאויר החצר קונה לה כחצר עצמה, ולפיכך אם אף נמחק הגט או נשרף קודם שחבר בקרקע החצר, הרי זו מגורשת, כיון שכבר נתגרשה בזמן שהיה הגט באויר:

גמרא

שנינו במשנה, 'היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת'. שואלת הגמרא, והא לא מיגר – הרי אויר הגג אינו שמור מן הרוח העשויה להוציא את הגט חוץ לגג, ואויר כזה שהחפץ הנמצא בו אין סופו לנוח בקרקע, אינו מועיל לקנין, ומדוע מתגרשת בעוד הגט באויר.

מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה אמר שמואל, כגון שיש לו מעקה עסקין, והמעקה משמר את הגט מהרוח.

תירוצי נוסף, עולא בר מנשיא משמיה דאבימי אמר, הקא בפתות מושלש סמוך לגג עסקין – דין המשנה אמור באופן שהגיע הגט לתוך אויר שלשה טפחים הסמוכים לקרקע הגג, דכל פחות מושלש סמוך לגג כגון דמי – אויר הסמוך בתוך שלשה טפחים לגג נחשב כגג עצמו מדין 'לבוד'. ואין קנינה מפני 'אויר' הגג, אלא משום שהרי זה כמנוח בקרקע רשותה:

שנינו בסיפא של המשנה, שאם היה הגג שלו והחצר שלה, והוא עומד מלמעלה בגג והיא עומדת למטה בחצירה, וזרק לה הבעל גט מגגו לחצירה, כיון שיצא מרשות הגג אל אויר החצר, קנתה הגט ונתגרשה:

גם על אופן זה שואלת הגמרא והא האויר לא מיגר אינו שמור מן הרוח, ואף אם יש לחצר מחיצה מכל מקום אינה מגיעה עד גובה הגג.

מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה אמר שמואל, שהמשנה עוסקת בגגון שהיו מחיצות התחתונות של החצר גבוהות ועודפות על מחיצות [מעקה] הגג העליונות, ומיד שיצא הגט מן הגג נשמר מהרוח על ידי מחיצות החצר.

וכן אמר רבי אלעזר אמר רב אשעא בגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות. וכן אמר עולא אמר רבי יוחנן, בגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות.

הזורק חפץ בשבת מרשות הרבים אל רשות הרבים, ובדרכו עבר החפץ באויר רשות היחיד. לדעת רבי חייב משום הוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד, ואף שהחפץ לא נח ברשות היחיד, לפי ש'קלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע', אך רבנן סוברים 'קלוטה לאו כמי שהונחה', וכיון שלא נח החפץ ברשות היחיד אין הזורק חייב.

אמר ליה רבי אבא לעולא, משנתינו ששנינו שכשהגיע הגט לאויר חצרה קנתה הגט ומגורשת, כמאן – כאילו שיטה נאמרה, האם רק כרבי דאמר לענין הוצאה בשבת ש'קלוטה בתוך האויר כמי שהונחה בארץ דמיה' ולכן אויר קונה חפץ כאילו מונח הוא בחצר, אך לרבנן הסוברים ש'קלוטה לאו כמי שהונחה' ואינו נחשב כמנוח בחצר, אין אויר החצר קונה ואינה מגורשת.

דוחה הגמרא אמר ליה עולא לרבי אבא, אפילו תימא – אפילו תאמר כדעת רבנן, מכל מקום אף הם מודים שחפץ שבאויר החצר נקנה לבעל החצר, שעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת שאינו מתחייב עד שינוח החפץ ברשות היחיד, אבל הקא לענין קנין, משום אינוסרי הוא – אין צריך שהחפץ ינוח בחצר, אלא כל שבה לרשות המשתמרת נקנה הוא לבעל אותה הרשות.

ולכן אף בהגיע הגט לאויר חצרה, כיון שהא קא מיגר – הגט שמור באויר החצר, ואויר זה רשותה הוא, קנתה הגט, ומגורשת.

וכן אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן בגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות. אמר ליה רבי יוחנן אסי, כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיה' (ובקושיית רבי אבא לעיל). אמר ליה רב אסי, אפילו תימא רבנן, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין שבת, אבל הקא משום אינוסרי הוא והא קא מיגר (וכתירוצי עולא לעיל):

שנינו במשנה שאם זרק לה גט מגגו אל חצירה, אף אם נמחק הגט או נשרף קודם שחבר בקרקע החצר, הרי זו מגורשת:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, לא שנו שאף אם נמחק או נשרף הרי זו מגורשת, אלא שנמחק או נשרף דרך ירידה מהגג אל החצר, אבל נמחק דרך עלייה לא. – כשזורק הבעל את הגט כלפי מעלה וכדי להגבירו מעל מעקה הגג) הגט ממשיך לעלות מעט באויר החצר מכח זריקתו, ואם בעודו בדרך עלייה נמחק או נשרף אינה מגורשת ואף שכבר היה באויר החצר. כמאן מצינן בעודו בדרך עלייה לא למינה קאי – עדיין אינו עומד לנוח, וכל זמן שאינו עומד לנוח אינו נחשב שנתן לה הבעל הגט, ואין נחשב 'נתינה' אלא כאשר הגט בדרכו לנוח ברשותה:

שנינו במשנה שאם נשרף הגט קודם שחבר בחצרה הרי זו מגורשת, שכבר נתגרשה בעודו באויר: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, לא שנו אלא שנקדם גט דליקה – שבשעה שנתן הגט לאויר חצר עדיין לא היתה בה דליקה, אבל קדמה דליקה לגט – אם בשעה שנתן הגט באויר החצר כבר דלקה הדליקה בחצר, לא – אינה מגורשת. כמאן מצינן, מצינן לשדיפה קאזיל – כיון שמעיקרו הולך הגט לאיבוד ואין סופו לנוח, אין האויר החצר קונה.

הגמרא עוברת לדון בענין אחר: אמר רב חסדא, רשיות חלוקות בגיטין כלומר, אם השאיל לה הבעל מקום בחצירו כדי שתקנה שם הגט, לא השאיל לה אלא את החצר ולא את הבית ולא את הגג, ולכן אם נח הגט בבית או בגג אינה מגורשת.

אמר ליה רמי בר חמא לרבא, מאן ליה לסבא הא – מנין לו לרב חסדא דין זה. אמר ליה רבא, מתניתין היא, שכן שנינו במשנתינו היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע גט לאויר הגג הרי זו מגורשת. ויש לדון כמאן עסקין – באיזה אופן עוסקת המשנה, אולימא – אם תאמר שמדובר בגג דיה וקצר דיה – שגם החצר וגם הגג היו שלה, אם כן למה לי שיעיג הגט לאויר הגג הרי כבר קדמה וכתבה בגט באויר החצר, אלא תאמר שמדובר בגג דיה וקצר דיה – שהיו הגג והחצר של הבעל, אם כן אף כי הגיע לאויר הגג מאי הוי, למה היא מגורשת והרי אין זו רשותה. אלא פשיטא משנתינו עוסקת בגג דיה – שלה וקצר דיה – שלה, ולכן אינה מגורשת אלא כשהגיע הגט לאויר הגג אך אם כן קשה, אימא סיפא – הרי שנינו בספא, 'הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת', ואי – ואם משנתינו עוסקת בגג דיה – שלה וקצר דיה – שלה, אלא היא מגורשת והרי אין החצר שלה, אלא מה יש לך לומר שהסיפא עוסקת בגג דיה – שלו וקצר דיה – שלה, וקשה, וכי רישא עוסקת בגג דיה וקצר דיה, והסיפא בגג דיה וקצר דיה הרי מסתבר שהרישא והסיפא עוסקים באותו מקרה, אלא לאו כך יש לפרש את המשנה, לעולם היו גם הגג וגם החצר שלו, ומדובר דאושלח מקום – שהשאיל לה מקום לצורך קנין הגט, ולפיכך ברישא אינה מגורשת אלא כשהגיע לאויר הגג, אך כשהוא עדיין באויר חצר אינה מגורשת, שלא השאיל לה אלא את הגג, וכן בסיפא להיפך, ומוכח אם כן ממשנתינו דהד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי – שאין אדם משאיל אלא מקום אחד שבו ינוח לבסוף הגט ואינו משאיל שני מקומות.

דוחה הגמרא, אמר ליה רמי בר חמא לרבא, מדי אריא – וכי בדוקא צריך להעמיד שהרישא והסיפא עוסקים באותו אופן, דלמא הא בדיאיה והא בדיאיה – הרי אפשר שכל בבא במשנה מתפרשת באופן אחר, שהרישא עוסקת בגג דיה – שלה וקצר

1 **גמרא** והא לא מינשר — אויר הגג, דאזי זיקא ושדי ליה מקמי דלינת. וכי לא שדיה
2 זיקא, ואירע לו דבר אחר, שבא כלב וקלטו או גשמים מחקרו — אמאי קתני
3 מגורשת מן האויר? הא בעינן אויר שסופו לנחית בפחות משלשה כו' — אויר דמתניתין
4 בהכי עסקינן, דהוי כמאן דנת. והלכך קנאתו בהנחתו, דכיון דהגג גבוה עשרה הוא —

5 היא לא חצר המשתמרת לכל דנייה בגויה. והא
6 לא מינשר — דקא סלקא דעתך שהגג גבוה
7 מחומת החצר, והיכי קתני: כיון שיצא מרשות
8 הגג מגורשת? הא אין סופו לנחית, אפילו לא באת
9 דליקה, דאזי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצותו
10 שהיו מחיצות התחתונות — של חצר. עורפות —
11 על מעקה של גג, דכי נפיק מגג — מטא לאויר
12 מחיצות חצר. ומשום הכי בעינן עורפות, דהאי
13 דקאי בתוך מחיצות מעקה הגג וזורק כלפי
14 מעלה כדי שיעבור את המעקה — יפול לחצר.
15 קלושה — בתוך האויר. כפי שהונחה — לארץ.
16 דנתיא: הזורק בשבת מרשות הרבים לרשות
17 הרבים ורשות היחיד באמצע — רבי מחיב
18 וחכמים פוטרם. ואמר ליה רבי יודא לרבי אסי
19 כו' — גרסינן בה דרשני עולא: אפילו תימא רבנן
20 כו', דרך יידיה — כשזורק כלפי מעלה, כדי
21 להעבירו את המעקה, לא נמחק עד שהגיע
22 לחוור וליריד. אבל נמחק דרך עלייה — אף על
23 פי שיצא מאויר הגג לאויר חצר, ומחיצות
24 התחתונות עורפות. אינה מגורשת — דדרך
25 סילוקו לא מקרי נתינה, אלא דרך הנחתו לבא
26 לרשותה. שקדם גם לדליקה — שקדמה וזיקת
27 הנת בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר.
28 רשויות חלוקות לגיטין — אם השאילה הבעל
29 מקום בחצירו לקבלת גיטה — לא השאילה גגו
30 או ביתו, ולא אמרינן לא קפיד, דתרי מקומות
31 לא מושלי. משום דמייתי עלה ראייה ממנהיגין
32 נקט לה הכא. הא כדאיתא והא כדאיתא —
33 רישא בגג דידה וחצר דידה, ובעינן אויר הגג
34 סיפא בגג דידה וחצר דידה — מיגרשא באויר
35 חצר. אבל אי תריוויה דידה, ואושלה מקום —
36 אימא לך דלא קפיד. שלש מדות בנישין —
37 חלוקות מדות שאר אסורין. הני מילי — דפליגי
38 רבנן. והא דאמר רב חסדא ענין קנה — בחצר,
39 גבוה ממחיצת החצר. וזרק — מרשות הרבים.
40 ונת על גבי חייב — דהויה לא הנהיג ברשות
41 היחיד, שאויר רשות היחיד עולה עד לרקיע. אף
42 על גב דאויר רשות הרבים אינו למעלה
43 מעשרה, כדאמרין במסכת שבת (ז.ה.א.) הני
44 מילי — דהוי כמנח לארץ — לענין שבת. אבל
45 — אם היה חצר של אשה, וקנה נערץ גבוה מן
46 המחיצות — אינה מגורשת, שאין סופו לנחית
47 לארץ, דרמי ליה זיקא חוץ למחיצות. וטעמא
48 דגיטא — משום חצר המשתמרת הוא, דומיא
49 דידה, והא לא מינשר.

והא

1 **משנה** היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה, פיון
2 שהגיע לאויר הגג — הרי זו מגורשת; הוא מלמעלה
3 והיא מלמטה וזרקו לה, פיון שיצא מרשות הגג,
4 נמחק או נשרף — הרי זו מגורשת. **גמרא** והא
5 לא מינשר! אמר רב יהודה אמר שמואל: בגג שיש
6 לו מעקה עסקינן. עולא בר מנשיא משמיה דאבמי
7 אמר: הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן, דכל
8 פחות משלשה סמוך לגג — בגג דמי. "הוא מלמעלה".
9 והא לא מינשר! אמר רב יהודה אמר שמואל: פיון
10 שהיו מחיצות התחתונות עורפות על העליונות. וכן
11 אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: פיון שהיו
12 מחיצות התחתונות עורפות על העליונות. וכן אמר
13 עולא אמר רבי יוחנן: פיון שהיו מחיצות התחתונות
14 עורפות על העליונות. אמר ליה רבי אבא לעולא:
15 כמאן? ברבי, דאמר: קלושה כמי שהונחה דמיא?
16 אמר ליה: אפילו תימא רבנן, עד פאן לא פליגי רבנן
17 עליה דרבי אלא לענין שבת, אבל הכא — משום
18 אינטורי הוא, והא קא מינשר. וכן אמר רבי אסי אמר
19 רבי יוחנן: פיון שהיו מחיצות התחתונות עורפות
20 על העליונות. אמר ליה רבי יודא לרבי אסי: כמאן?
21 ברבי, דאמר: קלושה כמי שהונחה דמיא? אמר ליה:
22 אפילו תימא רבנן, עד פאן לא פליגי רבנן עליה דרבי
23 אלא לענין שבת, אבל הכא — משום אינטורי הוא,
24 והא קא מינשר. "נמחק". אמר רב נחמן אמר רבה
25 בר אבבה: לא שנו אלא שנומחק דרך ירידה, אבל
26 נמחק דרך עלייה — לא; מאי טעמא? מעיקרא לא
27 למינח קאי. "נשרף". אמר רב נחמן אמר רבה בר
28 אבבה: לא שנו אלא שקדם גט לדליקה, אבל קדמה
29 דליקה לגט — לא; מאי טעמא? מעיקרא לשריפה
30 קאזיל. אמר רב חסדא: רשויות חלוקות בגיטין. אמר
31 ליה רמי בר חמא לרבא: מנא ליה לסבא? הא אמר
32 ליה, מתניתין היא: היתה עומדת על ראש הגג וזרקו
33 לה, פיון שהגיע גט לאויר הגג — הרי זו מגורשת;
34 כמאי עסקינן? אלימא בגג דידה וחצר דידה, למה לי אויר הגג? אלא
35 דידה, כי הגיע לאויר הגג מאי הוי? אלא פשיטא בגג דידה וחצר דידה. אימא סיפא:
36 הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה, פיון שיצא מרשות הגג, נמחק או נשרף — הרי

1 **היתה** עומדת בראש הגג — לרבי אושעיא דאמר לעיל: אפילו היא בטבריא וחצרה
2 כציפורי — האי עומדת היינו: כמי שעומדת, כלומר כגון שמשותמרת, כדמשני לעיל
3 אעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה. אי נמי: נקט עומדת לאשמועינן דבגג דידה מיירי,
4 שעומדת ברשותה, כדמוק לה בגמרא.

5 **כגון** שהיו מחיצות התחתונות עורפות על
6 העליונות — דמידי שיצא מרשות גג נכנס

7 לרשות חצר. ואם תאמר: ומה מועיל דעורפות?
8 מכל מקום כשזורק מעל המעקה לא מנטר כנגד
9 הגג ויש לומר: דכיון דשלש מחיצות עורפות —
10 חשיב משתמר, ואין לחוש למחיצה רביעית. אי
11 נמי: כשהגג קצר, וחצר רחב הרבה ועורפות
12 המחיצות גם רביעית, מצד זה ומצד זה, וכנגד
13 המעקה אינו כי אם פתח בעלמא. אי נמי: כשהגג
14 עומד באמצע החצר ולא מן הצד, ומחיצות החצר
15 מוקפות לו מכל צד. ואם תאמר: דאמרין
16 ב"מורוכה" (בבא קמא ז.ב.) באומר "זרוק גניבתך
17 לחצרי ותיקני לי חצרי גניבתך", דאיסור שבת
18 ואיסור גניבה באין כאחד, והיכי באין כאחד? והא
19 לענין שבת מחיב אפילו למעלה מן המחיצות,
20 עד שלא נכנס עדיין תוך המחיצות, דרשות היחיד
21 עולה עד לרקיע, ולענין קין — עד דמטי לתוך
22 המחיצות! ויש לומר: דמיירי כשזורק דרך פתח,
23 ולא מעל המחיצות. כמאן? כרבי דאמר
24 קלושה כמי שהונחה דמיא — תימא: דנקט רבי,
25 דלא איירי אלא ברשות היחיד מקורה. משום
26 דביתא כמאן דמליא דמיא, כדאמרין בריש שבת
27 (ה.א.), ודריב עקיבא הוה ליה למינקט, דאית ליה
28 קלושה כמי שהונחה דמיא אפילו ברשות הרבים!
29 ונראה: דהשתא סלקא דעתין דטעמא דרבי לאו
30 משום קרדי, אלא משום מחיצה אית ליה, דכמאן
31 דמליא דמיא. ולחכי קאמר: כמאן — כרבי, דכרבי
32 עקיבא לא מיתוקמא, מומצרכת מחיצות
33 החיצונות עורפות, ולרבי עקיבא אית ליה דכמי
34 שהונחה דמיא אפילו ברשות הרבים, אלא ודאי
35 כרבי מוקמת לה. ומשני: אפילו תימא רבנן כו',
36 ולפי זה יכול לדחות טעמא דרבי משום קרדי,
37 כדאמרין בשבת.
38 דרך עלייה אינה מגורשת מאי טעמא מעיקרא
39 לא למינח קאי — ולא דמי להא דבעי רבא
40 בפרק קמא דבבא מצינא (י.ב.א.): זרק ארנקי בפתח
41 זה ויצא בפתח אחרת מהו? אויר שאין סופו לנחית
42 כמנח דמי, או לא. הכא, דבדרך עלייה — אין
43 דומה כל כך שיהא עומד לנחית. אי נמי: התם בבית
44 מקורה — דומה יותר עומד לנחית.

והא

37 זו מגורשת; ואי בגג דידה וחצר דידה, למה לי אויר הגג? אלא בגג דידה וחצר
38 בגג דידה וחצר דידה? אלא לאו דאושלה מקום, דחד מקום מושלי אינשי, תרי מקומות לא מושלי אינשי. אמר ליה: מדי
39 אוריאי? דלמא הא כדאיתא, והא כדאיתא, רישא בגג דידה וחצר דידה, סיפא בגג דידה וחצר דידה. אמר רבא: שלש
40 מדות בגיטין: הא דאמר רבי: קלושה כמי שהונחה, ופליגי רבנן עליה — הני מילי לענין שבת, אבל הכא משום אינטורי
41 הוא, והא מינשר; והא דאמר רב חסדא: נערץ קנה ברשות היחיד ובראשו סרסקל וזרק ונת על גביו, אפילו גבוה מאה
42 אמה — חייב, לפי שרשות היחיד עולה עד לרקיע — הני מילי לענין שבת, אבל הכא משום אינטורי הוא, והא לא מינשר;

והא

והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בזה גז' – ואם תאמר: והא שמואל פסיק כרבי שמעון, דאמר גגין רשות אחד הן, בפרק "כל גגות" (עירובין צא,א) ויש לומר: דהכא להחליף מגג לבית קאמר. ואם תאמר: אם כן אמאי נקט מגגו של חבירו? אפילו מגג של עצמו לא יקלוט להחליף לביתו, לפי שנגזר נפרץ לגג של חבירו שהוא אסור לח ויש לומר: דשמואל סבר דהם דאפילו במחיצות

שאנין ניכרות אמרינן גוד אסיק מחיצות הבית למעלה, ומותר לטלטל מגג לבית. ומיהו, אנו כרב קיימא לן, דמאריך מחיצות ניכרות, ומיהו, כלשנא ד"כשם שדירורין חלוקין למטה" כו' – משמע דמגג לגג קאמר. ושמואל שמואל נמי נקט מליהה ככולי עלמא, לרבנן מגג לגג, לרבי שמעון מגג לבית. ואם תאמר: מאי קא משמע לן שמואל? מתניתין היא בריש פרק "כל גגות" (שם פט,ב) ויש לומר: קא משמע לן אפילו קליטת גשמים שלא נחו בגגו של חבירו, ולא אפילו הכי דירורין חלוקין, למר כדאיתא ליה ולמר כדאיתא ליה. והכי הוה מצי לאיתויי מתניתין, אלא דניחא ליה לאיתויי מילתא דשמואל.

פנימית גופה במחיצות החיצונות מינטרה – מה שפירש בקונטרס: שמחיצות החיצונות משועבדות לפנימיות – לאו דוקא משועבדות, דאם כן אדמפליג בין חצרות לקפוח – ליפלו בחצרות גופיהו בין משועבדות לשאינם משועבדות. אלא טעמא: כיון שהמחיצות החיצונות קבועות, ותמידות לישאר שם – חשיבא פנימית מינטרא בהו. ומיירי כשמחיצות החיצונות מפסיקות בין חיצונה לפנימית. דאי אפי' מפסיקות, כשהגיע הגט לאויר פנימית ולא נכנס תוך מחיצות – אמאי מגורשת? הא אינו משתמר מפני בני חיצונה, ואם כן לא חשיב חצר המשתמרת, כדפריך גבי עובדא דרבן גמליאל חקנים בבבא מציעא (י"א,ב) וכי בצד שדהו היו עומדין? אף על פי שהתבואה היתה בביתו של רבן גמליאל שהיה משתמר, כדמוכח בירושלמי, שכבר היה בבית – מכל מקום לא היא משתמרת, לגבי חקנים, מפני בני ביתו של רבן גמליאל. ועוד יש לומר: דמיירי שפיר באין מחיצות החיצונות מפסיקות, ומיירי שהאשה עומדת בצד חצרה, הלכך הוי חצר המשתמרת על ידי מחיצות החיצונות, ולא לישירא זקא לרשות הרבים. אבל גבי חקנים – לא הוי מועילין מחיצות בית של רבן גמליאל כיון שהחקנים לא היו עומדים בצד הבית. והא דאמרין בשלח "והשאל" (שם ק"א,ב) דחובל של בעל הבית, פירוש: של משכיר, בתורי דאיתו ליה מעלמא, דקנתה לו חצרו אף על פי שאינה משתמרת מן השוכר – יש לומר: דמיירי שיש גם למשכיר בית באותו חצר, דהוי עומד בצד חצרו, אי נמי: שוכר הוי כמו שומר, ושלוחו של משכיר. **והא** לא נח – פירש בקונטרס: ואין מחיצות של כלי עשויות אלא להניח בתוכן.

משמע מפירושו דאורי כלי אינו קונה. ואין נראה דבפרק בתרא דעבודה זרה (ע"א,ב) אמר גבי יין נסך: מכי מטא לאוריא דמנא – קנייה, יין נסך לא הוי עד דמטא לארעיה דמנא. משמע דאורי כלי קונשו אלא נראה דהכי פירושו: דהא לא כן באריר כלי. אבל גבי חצרות, אף על גב דלא נח תוך מחיצות הפנימיות, כיון שהיו תוך מחיצות החיצונה – מגורשת, כיון דמחיצות החיצונות הם קבועות, כדפירשונו לעיל. וגרסינן גבי חצרות: כיון שהגיע לאויר מחיצות הפנימית, פירוש: ולמעלה ממחיצותיה, דאי הוה בתוך חלל קופה הפנימית – הויה מגורשת, כדפרישית. ואית ספרים דגרסי גבי חצרות: כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה. ולפי גירסא זו, כיון דגבי קופות נקט פנימית – הוי משמע אפילו מונח בחלל פנימית אינה מגורשת עד שינוח בשוליו, כדפירש בקונטרס. ולא יתכן, דאורי כלי קונה, כדפרישית. **בית** שמואי סברי לא אמרינן גזרה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה – בירושלמי מפרש דאורי לטעמיהו, דבית שמואי אית לחו בפרק "המגרש" (גיטין צ"א,ב). לא יגרש אדם את אשורו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, הלכך מוזהמת היא בעיניו, ואינו בא עליה. ובית הלל אית להו אפילו הקדחתו תבשילו יכול לגרשה, ואינה מוזהמת בעיניו, ויאמרו כי בא עליה. וכי האי גזונא פליגי לקמן (פ"א,ב) במגרש ולנה עמו בפונדק, למאן דמוקי לה בלא ראוה שנבעלה. **כתב** לשם מלכות שאינה דוהנת – אומר רבינו אלחנן: דלחכי קרי לה "שאינה הוגנת" – לאשמוענין דאף על פי שאין לה לא כתב ולא לשון, אף על פי כן מתקנאן בה.

ולא בלאות – פירש בקונטרס: בלאותיה קיימים. ואין נראה, דבהדיא אמרינן בסוף פרק "אלמנה נזונית" (כתובות ק"א,א) וינתה – לא תפסידה בלאותיה קיימין. אלא בשאין קיימין איירי הכא. **וצריכה** גט מזה ומזה – פירש בקונטרס: אף על פי שקדוש השני לא הוי קדושין, כדמפרש ביבמות (פ"ב,ב) גזרה שמוא יאמרו גירש ראשון גט גמור, ונשא שני, ונמצאת אשת איש וינאה בלא גט. ואינו נראה להרוב רבי יוסף: דהתם דאי היא אשת ראשון אינה מקודשת לשני, אבל הכא מן התורה צריכה גט משני, שהרי גט גמור היה אותו שגרש בו ראשון, ואינו פסול אלא מדרבנן.

והא דאמר רב יהודה לא יעמוד אדם על גג ויקלוט מי נשמים – הצפן על גגו של חבירו, דהוי מוציא מרשות לרשות אם לא עירבו. שאף על פי שאינם דרים על הגגות – שייך נמי בהו איסור חילוק רשות. הני מילי – דחלוקת רשויות גגין כרשויות בתים לענין שבת. אבל בנישין – הוי לו שני גגין סמוכין זה לזה, והשאלה מקום בזה לקבל את גיטה, וקיבלתו בזה – לא אמרינן הכא רשויות חלוקות. והא דאמרין לעיל: תרי מקומות לא מושלי אינשי – משום קפידא הוא, יש משאלי חצרו ומקפיד על ביתו, אבל כולי האי גגין סמוכין, ואין תשמיש רגיל בהן – לא קפדי אינשי. במחיצות החיצונות קא מינטרה – רגילה להשתמר. הלכך משועבדות הן לה, וקנו לה. **והא** לא נח – ואין מחיצות כלי עשוין לאוירן לשמור, דאין כלי עשויו אלא להניח בתוכו. הכי גרסינן: וכי נח מאי הוי כו', שאין לה שוליים – פוגיץ, דפנימית מנוחת על גבי קרקע. גיטה קודם לבנה – שמוא ישהה את הגט שנתים ושלש בין כתיבה לנתינה, ויהי לה בנים ממנו בתוך הזמן, ואחר כך יגרשהו בו. ולימים כשישכתב הדבר, יראו זמן הגט קודם לליתת הבן, ויהו סבורין שניתן לה משעת כתיבה, ויאמרו: מן הפגיה נולד, משגרשה, והוי פגם. **אם** נתגרשה – בגט ישן, והלך בעלה למדינת הים – תינשא לבתחלה. **משנה** כתב לשם מלכות שאינה הוגנת – מי שהיה בבבל וכתב: בשנת כך וכך למלכות אחרת, ובגמרא מפרש אמאי קרי לה שאינה הוגנת, או שכתב לשם מדי כו' – לפי שצריך לכתוב לשם מלכות שנכתב בה, כדמפרש בגמרא. או שכתבה לבנין הבית או לחורבנו פסול – מפני שלא כתב לשם המלכות. **הצא** מזה וזה – אם ניסת בגט זה – תצא מן הראשון ומן השני, וצריכה גט שני מן הראשון וגט מן השני. ואף על פי שקדוש שני לא הוי קדושין. וביבמות (פ"ח,א) מפרש טעמא: גזרה שמוא יאמרו גירש ראשון גט גמור, ונשא שני, ונמצאת אשת איש וינאה בלא גט. ולא פירות – דין פירות שתקנו לה לאשה, פירקונה משביה תחת פירות, ועל אלו אין לה כלום. **ולא בלאות** – הקיימים מבגדים שהבטיחה לו, וקנסא הוא דקנסה. כדמפרש ביבמות (צ"א,ב) דאיבעי לה אקריה לגיטא. והולד פסול מזה וזה – אם החזירה הראשון וילדה לו בן – הוי ממזר מדרבנן, וביבמות (פ"ט,א) אמרינן דאסור בממזרת, הואיל וכשר מן התורה. **מפסאן** לה – אם כהנים הם, נפסלת מן הכהונה – דוונה היא, דסתם וזנה היינו אשת איש שמונה תחת בעלה לאחרים, דהיינו נפקת ברא.

והא דאמר רב יהודה אמר שמואל: לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי נשמים מגגו של חבירו, שפישם שדירורין חלוקין מלמטה פד דירורין חלוקין מלמעלה, הני מילי לענין שבת, אבל לענין גט – משום קפידא הוא, וכולי האי לא קפדי אינשי. אמר אביי: שתי חצרות זו לפנינו מזה, פנימית שלה וחיצונה שלה, ומחיצות החיצונות עורפות על הפנימיות, וזרקו לה, בין שהגיע לאויר מחיצות החיצונה – הרי זו מגורשת, מאי טעמא? פנימית גופה במחיצות החיצונות קא מינטרה, מה שאין כן בקפוח, שתי קופות זו בתוך זו, פנימית שלה וחיצונה שלה, וזרקו לה, אפילו הגיע לאויר פנימית – אינה מגורשת; מאי טעמא? דהא לא נח. וכי נח מאי הוי? כליו של חקן ברשות מוכר הוא! – הכא במאי עסקין – בקופה שאין לה שוליים. **משנה בית שמוא אומרים: פומר אדם אשתו בגט ישן, ובית הלל אומרין. ואיזה גט ישן? כל שנתהיה עמה מאחר שכתבו לה. **גמרא** במאי קמפלגי? בית שמוא סברי, לא אמרינן: גזרה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה; ובית הלל סברי, אמרינן: גזרה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה. אמר רבי אבא אמר רבי אבא אמר שמואל: אם נתגרשה – תינשא לבתחלה. **משנה** כתב לשם מלכות שאינה הוגנת, לשם מלכות מדי, לשם מלכות יוון, לבנין הבית, לחורבן הבית, היה במקור וכתב בפערב, בפערב וכתב במקור – תצא מזה ומזה, וצריכה גט מזה ומזה; ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מוזהמת ולא בלאות לא על זה ולא על זה, אם נטלה מזה ומזה תחזיר, והולד ממזר מזה ומזה; ולא זה וזה מפסאן לה, ולא זה וזה וזאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה; היתה בת ישראל – נפסלת מן הכהונה, בת**

למשכיר בית באותו חצר, דהוי עומד בצד חצרו, אי נמי: שוכר הוי כמו שומר, ושלוחו של משכיר. **והא** לא נח – פירש בקונטרס: ואין מחיצות של כלי עשויות אלא להניח בתוכן. משמע מפירושו דאורי כלי אינו קונה. ואין נראה דבפרק בתרא דעבודה זרה (ע"א,ב) אמר גבי יין נסך: מכי מטא לאוריא דמנא – קנייה, יין נסך לא הוי עד דמטא לארעיה דמנא. משמע דאורי כלי קונשו אלא נראה דהכי פירושו: דהא לא כן באריר כלי. אבל גבי חצרות, אף על גב דלא נח תוך מחיצות הפנימיות, כיון שהיו תוך מחיצות החיצונה – מגורשת, כיון דמחיצות החיצונות הם קבועות, כדפירשונו לעיל. וגרסינן גבי חצרות: כיון שהגיע לאויר מחיצות הפנימית, פירוש: ולמעלה ממחיצותיה, דאי הוה בתוך חלל קופה הפנימית – הויה מגורשת, כדפרישית. ואית ספרים דגרסי גבי חצרות: כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה. ולפי גירסא זו, כיון דגבי קופות נקט פנימית – הוי משמע אפילו מונח בחלל פנימית אינה מגורשת עד שינוח בשוליו, כדפירש בקונטרס. ולא יתכן, דאורי כלי קונה, כדפרישית. **בית** שמואי סברי לא אמרינן גזרה שמוא יאמרו גיטה קודם לבנה – בירושלמי מפרש דאורי לטעמיהו, דבית שמואי אית לחו בפרק "המגרש" (גיטין צ"א,ב). לא יגרש אדם את אשורו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, הלכך מוזהמת היא בעיניו, ואינו בא עליה. ובית הלל אית להו אפילו הקדחתו תבשילו יכול לגרשה, ואינה מוזהמת בעיניו, ויאמרו כי בא עליה. וכי האי גזונא פליגי לקמן (פ"א,ב) במגרש ולנה עמו בפונדק, למאן דמוקי לה בלא ראוה שנבעלה. **כתב** לשם מלכות שאינה דוהנת – אומר רבינו אלחנן: דלחכי קרי לה "שאינה הוגנת" – לאשמוענין דאף על פי שאין לה לא כתב ולא לשון, אף על פי כן מתקנאן בה.

ולא בלאות – פירש בקונטרס: בלאותיה קיימים. ואין נראה, דבהדיא אמרינן בסוף פרק "אלמנה נזונית" (כתובות ק"א,א) וינתה – לא תפסידה בלאותיה קיימין. אלא בשאין קיימין איירי הכא. **וצריכה** גט מזה ומזה – פירש בקונטרס: אף על פי שקדוש השני לא הוי קדושין, כדמפרש ביבמות (פ"ב,ב) גזרה שמוא יאמרו גירש ראשון גט גמור, ונשא שני, ונמצאת אשת איש וינאה בלא גט. ואינו נראה להרוב רבי יוסף: דהתם דאי היא אשת ראשון אינה מקודשת לשני, אבל הכא מן התורה צריכה גט משני, שהרי גט גמור היה אותו שגרש בו ראשון, ואינו פסול אלא מדרבנן.

גיטין דף עט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קסז

שנולד מביאה שאחר גירושין. בית שמיא סברי לא אמרינן גזרה
שמיא יאמרו גיטא קודם לבנה, ובית הלל סברי אמרינן גזרה שמיא
יאמרו יוציאו לעז, שגיטא קודם לבנה – שנולד מביאה שאחר
גירושין, ולפיכך אסרו לגרש בגט כזה.
אמר רב אבא אמר שמואל, מודים בית הלל שבדיעבד הגט כשר,
ולכן אם עבר וגירשה בגט זה, ואחר כך נישאת לאחר, לא תצא
מהשני. ואיבא דאמרי – יש שאמרו שכך אמר רב אבא אמר
שמואל, אף לדעת בית הלל אם נתגרשה בגט ישן ואינה יכולה
מידו לקבל גט אחר, הרשות בידה שתנישא לבתחלה לאדם אחר:

משנה

תיקנו חכמים, שיכתוב הסופר את התאריך בגט למנין שנות המלך
שבאותו מקום ו'בשנת כך וכך למלכות מלך פלוני'. ואם כתב
למלכות אחרת, כגון שכתב גט בבבל לשום לפי המנין שמונים
למלכות שאינה הוגנת – [מלכות רומי]. או לשום מלכות פדי, או
לשום מלכות יון – וכן אם לא הזכיר כלל המלכות, אלא כתב
התאריך לפי השנים שעברו ממנין תפית – בית המקדש, או לחורבן
תפית, בכל האופנים הנ"ל, הגט פסול מפני שלא נכתב כתיקון
חכמים, ודינה של האשה יתבאר להלן.
עוד תיקנו חכמים, שיכתוב הסופר את מקום כתיבת הגט, ואם היה
הסופר במוקד המדינה וכתב בגט שנכתב במוקד, או שהיה עומד
במוקד וכתב בגט שנכתב במוקד, הגט פסול.
ועם עבר וגירש בגט כזה, [שלא הזכיר בו המלכות, או שלא הזכיר
מקום הכתיבה] והלכה ונישאת על סמך גט זה, דינה שתצא מזה
ומזה. ואם תרצה להינשא לאדם אחר, צריכה גט אחר מזה ומזה.
והוסיפו וקנסוה, שאין לה – אינה מקבלת לא כתובה ולא פירות –
אם נשבת לבין הגויים אין הבעל חייב לפדותה. ולא מזונות – אינו
חייב לפרנסה. ולא בלאות – אם היו לו בגדים שהכניסה לו
בנישואיהם, אינו חייב להשיבם.
וכל אלו – [כתובה, פירות, מזונות ובלאות] אין לה תביעה לא על
זה – הראשון, ולא על זה – השני. ואם נטלה שלא כדין, בין אם
נטלה מזה ובין מזה, אין תפיסתה מועילה, אלא תחזיר.
ואם תלה, תולד ממנו בין אם נולד מזה מהבעל הראשון ובין אם
נולד מזה מהשני.
ואף על פי שאשת כהן שמתה מותר לבעלה להטמאות לה, זו אם
מתה ושניהם כהנים, לא זה ולא זה מטמאין לה.
ולא זה וזה, אינם זבאין לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא
בהפירת נדריה – אינם יכולים להפר נדריה.
ואם היה בת ישראל, נפסלת מן הכהונה – אסורה לינשא לכהן,
כדין אשת איש שזינתה.

והא דאמר רב יהודה אמר שמואל שכשם שאסור מדרבנן להוציא
חפץ מרשות היחיד לרשות היחיד, כך אסור להוציא מגג, ולכן
לא נעמוד אדם בשבת בגג זה שלו, ויקלום מי גשמים מננו של
חבירו אל גגו. לפי שהם שתי רשויות, שפשם שדיורין חלוקין
מלמטה בבתיים, כך דיורין חלוקין מלמעלה בגגות.
הני מילי – דין זה אינו אלא לענין שבת, אבל לענין גט אין חילוקי
רשויות בין הגגות, ואם השאיל לה גג לקבלת גיטה, ונח הגט על
גג אחר שלו, מסתמא השאיל לה גם הגג השני ומגורשת, ואף על
פי שמבואר לעיל (ע"א, ע"ב) שאין אדם משאיל שני מקומות, הטעם
משום קפידא הוא שמקפיד על ביתו ואינו משאיל הכל, ואילו
בגגות כולי האי לא קפדי אינשי.
הגמרא עוברת לדון בענין נוסף. אמר אביי, שתי הצרות, זו לפני
מזו – זו בתוך זו, הפנימית שלה ו'היצונית' שלה, ו'מחיצות' ה'היצונית'
של החצר ה'היצונית' עומדות בגבהם על גובה מחיצות הפנימיות
של החצר הפנימית, וזרקו לה גט לחצירה, כיון שהגיע הגט לאויר
חצירה, אף על פי שלא בא אל תחום מחיצות חצירה ולא נשמר
מהרוח אלא על ידי מחיצות ה'היצונית' הרי זו מנוקשת, מאי טעמא,
פנימית גופה במחיצות ה'היצונית' קא מינמרה – אויר החצר הפנימית
משתמר מן הרוח על ידי מחיצות החיצונה. מה שאין כן בקופות
בכלים, אם היו שתי קופות – [כלים] זו בתוך זו, הכלי הפנימית
שלה ו'היצונית' שלה, וזרקו לה גט לקופתה, אפילו הגיע הגט לאויר
מחיצות הקופה הפנימית אינה מנוקשת, מאי טעמא, דהא לא נח
בקרעית הכלי, שאין אויר כלי קונה עד שיגיע אל קרקע הכלי.
שואלת הגמרא, וכי נח בקרע הכלי, מאי הוי מדוע היא מגורשת,
והרי כליו של לוקח – כלי האשה פרושות מוכר בכלי הבעל הוא,
ודין זה ספק הוא בגמרא (כ"ב פה) אם קנה לוקח או לא, והאם יש
להוכיח מכאן שקנה לוקח. מתרצת הגמרא, קא כמאי עסקין –
דין זה עוסק בקופה שאין לה שוליים – שלקופה ה'היצונית' לא היה
תחתית, ונמצא שלא עמדה קופתה בקופתו – [רשות מוכר] אלא
על הקרקע, והקרקע אינה רשות מוכר:

משנה

בית שמיא ואמרי, פוטר – [מגרש] אדם אשתו בגט ישן, ובית הלל
אוסרין. ואיזהו גט ישן, כל שנתייחד הבעל עמה, מאחר – [אחריו]
שכתבו לה הגט, קודם שנתנו. וטעם המחלוקת יתפרש בגמרא:

גמרא

מבררת הגמרא, כמאי קמיפלגי – במה נחלקו בית שמיא ובית
הלל. במארת הגמרא שנחלקו האם יש לחשוש שמא יבא עליה
באותו יחוד ואח"כ תלה, ויגרשנה. ולאחר מכן ישתכח זמן נתינת
הגט ויסברו שניתן לה בזמן הכתוב בו, ויאמרו שולד זה פגום הוא

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצ"ק תצוה, בו כותב אודות החילופי דירות ואשר אי"ה חוזר לדירתו
בכפר החדש, ומה שקס"ד בזה ממ"ש בספר חסידים כו'.

והנה אין זה שייך לנדון דידי, שהרי גם באמצע גר שם בנו דברא כרעא דאבות, וגם זה הי'
תנאי שיחזור הוא (הכותב) לאחר זמן קצר, ועוד ונוסף על כולם שכל הכפר מיסודו ובהנהלתו של כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל וברשותו.

המשך בעמוד הבא

49 של שלום מלכות, אם עבר על תקנה זו תצא מבעלה והולך ממור,
50 הרי לא מצינו שהחמירו חכמים כל כך. מתרצת הגמרא, אין – אכן
51 כך הוא, שכן התנא ששנה משנתנו הוא רבי מאיר, ורבי מאיר
52 פסק בן למעמיה לפי שיטתו במקום אחר. דאמר רב המנא משימה
53 דעולא, אומר היה רבי מאיר כלל בדיני גיטין, כל המשנה ממעמדי
54 שפיקעו חכמים מאחד מהתקנות שתקנו חכמים בדיני גיטין ונשאת
55 על פי גט זה לאדם אחר, הולך ממור. שנינו במשנה, שהכותב גט
56 בבבל לשום מלכות אחרת, כגון מלכות רומי או מלכות מדי או
57 מלכות יון, הגט פסול: מבארת הגמרא, וצריךא – והוצרכה המשנה
58 להשמיע דין זה, גם בכתב לשם מלכות רומי, וגם בכתב לשם
59 מלכות מדי ויון. דאי אשמעינן רק שאם כתב לשם מלכות שאינה
60 הונתה (רומי), הגט פסול, הוה אמינא שדווקא באופן זה הגט פסול
61 משום דמליכא שמלכות רומי עדיין מולכת, והמלך של בבל
62 מתקנא בה ומקפיד שלא להוכירה, אבל אם כתב לשם מלכות מדי
63 ומלכות יון, דמאי דהנה הנה – מה שהיה היה, שכבר אבדו ועברה
64 מלכותם מן העולם, אפשר שאין המלכות מקפדת אם מזכירים את
65 מלכותם. קא משמע לן שאפילו הכי המלך מקפיד והגט פסול. ואי
66 אשמעינן המשנה, רק שאם כתב למלכות מדי ומלכות יון שהגט
67 פסול, ולא היינו שונים שאם מנה לבנין הבית או חורבנו הגט פסול,
68 הייתי אומר שדווקא במזכיר מלכות מדי ויון פסול, משום
69 דמליכא הוה שמדי ויון עדיין נקראים 'מלכות' ואף שכבר אבדה
70 מלכותם והמלך מתקנא בהוצרת מלכותם, אבל אם מנה לבנין
71 הבית דמאי דהנה הנה מה שהיה היה, ומלכות ישראל אינה מכונה
72 עוד 'מלכות', הוה אמינא שאין המלך מקפיד, קא משמע לן
73 שהמלך מקפיד והגט פסול. ואי אשמעינן המשנה רק שאם כתב
74 לבנין הבית הגט פסול, הוה אמינא שרק בזה המלך מקפיד, משום
75 דאמרי המלכות, קמפיקר שכתביהו מזכירים הם ישראל את שבחם
76 ותפארתם ולא את מלכותיה, אבל כשכותב לחורבן הבית, דצערא
77 הוא שמזכיר הוא את צערם של ישראל, אימא הייתי אומר דלא
78 מקפיד המלך, לכן צריךא המשנה להשמיע שגם באופן זה הגט
79 פסול.
80 שנינו במשנה, שאם היה במוקד וכתב בגט שנמצא במערב, הגט
81 פסול: מבררת הגמרא: מאן מי הוא זה שהיה במוקד וכתב מערב,
82 אילימא אם הכונה ששינה הסופר וכתב שהבעל גר בעיר אחרת,
83 אי אפשר לומר כן, דהיינו מה ששנינו כבר ברישא 'שינה שמו
84 ושמה שם עירו ושם עיריה'. אלא לאו בהכרח הכוונה לסופר, שעליו
85 לכתוב את מקום כתיבת הגט, ועל כך שנינו שאם שינה וכתב
86 מקום אחר, הגט פסול. ומצינו שאכן צריך הסופר לכתוב את מקום
87 כתיבת הגט בדאמר להו רב לפקריה לסופרים, וכן אמר להו רב
88 הונא לפקריה, כי יתביתו – כאשר אתם יושבים לכתוב שטר בשילי
89 ו-שם מקום, כתובו – תכתבו שהוא נכתב בשילי, ואף על גב
90 דמימסרן לבו מילי ואפילו שנצטווהו לכתוב אותו כשהייתם
91 ביהני ו-שם מקום. וכי יתביתו שאתם יושבים לכתוב שטר ביהני,
92 כתובו – תכתבו שהוא נכתב ביהני, ואף על גב דמימסרן לבו מילי
93 בשילי.
94 הגמרא חוזרת לעיקר דין המשנה, שאם לא כתב את הגט לשום
95 המלכות – השולטת באותו מקום הגט פסול: אמר רב יהודה אמר
96 שמואל,

1 ואם היא בת לוי, קנסדה שאינה אוכלת מן המעשר. ואם היא בת
2 בנה נפסלת מן אכילת התרימה כאשר איש שזינתה. ואין יורשין
3 של זה הראשון ויורשין של זה שני יורשים בתורתה. ואם מתו
4 הראשון או השני בלא בנים, אחיו של זה ואחיו של זה חולצין,
5 ולא מייבמין. דין נוסף: שינה הסופר את שמו של הבעל או ושמה
6 של האשה. או אם שינה את שם עירו של הבעל, או ושם עיריה של
7 האשה. גיטין אלו פסולים. ואם נישאת לאחר, תצא מזה ומזה, וכל
8 הדרכים האלו כל החומרות והקנסות האמורים לעיל, נאמרו גם
9 בה. דין נוסף: אין האסורות באיסור עריות על היבם שאמרו עליהן
10 (יבמות ב.) שצריכה להן – אשה שנשא האח המתן מותרות להנישא
11 בלא יבום או חליצה. אם הלכו הצרות האלו ונישאו לאדם אחר,
12 ואחר זמן נמצאו אלו העריות אילונית שאינה יכולה ללדת.
13 ומתברר אם כן שמעולם לא נתקדשה למת שהיו קידושי בטעות,
14 וממילא צרתה אינה 'צרת ערוה' ואסורה היא להנשא לאדם זר,
15 דינה של הצרה שתצא מזה – מהבעל שנישאה לו ומזה שאסורה
16 להתיבם ליבם. וכל הדרכים האלו כל החומרות והקנסות האמורים
17 לעיל, נאמרו גם בה. וכן הפנים את יבמתו – אשת אחיו שמתו,
18 והלכה צרתה ונישאת לאחר כדין שהרי נתיבמה אחת מנשי המת,
19 ואחר זמן נמצאת זו אותה אשה שייבם, שהיתה אילונית, ומתברר
20 שמעולם לא נתקדשה להמת שהיו קידושי בטעות, ולא נתקיימה
21 עדיין מצות יבום, וצרתה זקוקה ליבום, תצא הצרה מזה – מהבעל
22 שנשאה ומזה ואסורה להתיבם. וכל הדרכים האלו בה. דין נוסף:
23 כתב סופר גט לאיש שיתנו לאשתו, ובאותו מעמד כתב גם שובר
24 ו-שטר המאשר את קבלת הכתובה לאשה שיתנו לבעלה לאחר
25 שיפרע כתובתה. ומתעורר חשש שמא מזה הסופר ונתן את הגט
26 לאשה ואת השובר נתן לאיש, ונתנו זה לזה – הבעל נתן לאשה
27 שובר והאשה נתנה לו גט. וביניהם הלכה האשה ונישאה לאדם
28 אחר. ומבארת המשנה איך התעורר חשש זה, ולאחר זמן כשבדקו
29 את השטרות שבידיהם, הרי הגט יוצא מיד האיש והשובר יוצא מיד
30 האשה. דינה של זו שתצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו כל
31 החומרות והקנסות האמורים לעיל, נאמרו גם בה. רבי אלעזר
32 חולק ואומר, שאם לאמור מייד לאחר שמסרו את הגט והשובר זה
33 לזה יצא הגט מיידו והשובר מיידו, ודאי שאין זה גמ, שמן הסתם
34 אכן החליף הסופר השטרות. אבל אם רק לאחר זמן יצא הגט מיידו
35 והשובר מיידו, אינם נאמנים שלא נתגשרה והרי זה גמ. לפי שאם
36 נאמנים נמצא שתצא מהבעל השני שנשאת לו ולא כל הימנו מן
37 הראשון לאמר וכותו של שני אין לבעל הראשון נאמנות להוציאה
38 מהשני, ואף שגט יוצא מתחת ידו חוששים שעשו רמאות ביניהם
39 כדי לבטל הגט:

גמרא

40 מבררת הגמרא, מאי איזו מלכות מכונה 'מלכות שאינה הונתה'. זו
41 מלכות הרומיים. הגמרא ממשיכה לברר, ואמאי קרי לה מדוע
42 נקראת מלכות רומי 'מלכות שאינה הונתה'. מתרצת הגמרא, משום
43 דאין להם לא כתב משלהם ולא לשון – (שפה) משלהם, שכתבם
44 ולשונם לקוח מאומה אחרת. אמר עולא, מפני מה תקינו חכמים
45 להזכיר את המלכות בגיטין. משום שלום מלכות, כדי שיהיה לנו
46 שלום עם המלכות, שיאמרו המלכות 'חשובים אנו בעיניהם
47 שכותבים שטרותיהם בשמינו. שואלת הגמרא: וכי משום תקנה זו

המשך מהעמוד הקודם

ובכלל בענינים כגון דא, די לן חידושו ואין להוסיף. אלא כיון שהעיר בהענין, מהנכון שקודם
שיחזור הוא לדירתו, ילמדו שם ברבים ג' ימים עכ"פ פעם אחת ליום, ז. א. חזקה בפעמים וחזקה
בימים ולאחרי זה ידור שם במנוחה שמחה וטוב לבב.

בודאי שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ומהנכון אשר יבדקו את
התפילין שלו ואת המזוזות של עכשיו ושיקבעו בדירתו הנ"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

שינה שמו ושמה כר' - לא שינה ממש, כדאמר בפרק שני (כ) וכן שם עירו ושם עירה - לא ששינה ממש, אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות. **ושם** עירו ושם עירה - אומר רבינו יצחק: דהיינו דווקא עיר שדרין בה, אבל עיר שנולד בה - אפילו שינה כשר, כיון שאין צריך לכתובה כלל. שהקדמונים שהגילו לכתובה - משום שאם יאירע שיש שם יוסף פי שמעון אחר יהיה בו סימן על ידי מקום לידה. ותדע, כי כמה פעמים כותבים מקום הלידה על פי הבעל או האשה, ואם שינה פסול - לא היה נכון לכתובה אלא על פי עדים. ולא דמי לאשתמורתנה, דאפילו מפי קרוב או אשה נאמן, ב"החולץ" (יבמות טז.) - דשם קל הדבר לברר, ועבדי לאיגלוו טובא. ועוד, דאשתמורתנה צריכין להעיד כדי שלא תתעג, אבל כאן מה לנו לתקן לכתוב מקום הלידה בתנא, כיון שעל ידי כך יוכל לבא לידי פסול אם ישנה? אלא דאי, אפילו שינה - כשר. ורבינו תם הביא ראייה שאין שטר נפסל כשנשתנה בו דבר שאין צריך. מדאמר בפרק שני דכתובות (כדב.) דאין מעלין משטרות ליוחסין - דלאו אכולא מועד, קא מסהדי, אלא אמנה שבשטר, ולא על מה שכתבו שזוא כהן. אלמא, אפילו אינו כהן - השטר כשר. וסברא הוא דעדים לא קיימי אלא על עיקר מעשה. ומעשה באחד ששינה בטמא ליתיה, והכשירו רבינו יצחק. והרבה פעמים כשלא היה להם ברור מקום הלידה היה אומר: אל תכתבוהו כלל. ומקום עמידה נמי אין צריך לכתוב, דהא כל גיטין הבאים ממדינת הים אין כותבין מקום עמידת האשה. ולהכי לא מוקי ליה בבעל ובשינה מקום עמידתו, כדמוקי אסופר, משום דפשיטא דאין צריך לכתוב מקום עמידתו. **מפני** מה תקנו מלכות בגיטין - ואם תאמר: והא אמרינן בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (יא.) ובגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד, אלמא לא חיישינן לשלום מלכות! ואומר רבינו יצחק: דדוקא בגיטין יש לחוש לשלום מלכות, שמקפדין, לפי שהזא דבר גדול שפוצצין איש מאשתו. **בי** יתביתו בהיני כר' - ואומר רבינו יצחק: דאלו שתי מקומות סמוכין הן זה לזה, כדאמרין בפרק שלישי דביצה (כהב.) כי הונא הוה מתכפי ליה משילי להיני והיני לשילי - משמע דקרובות הן זו לזו. ולרבותא נקטיהו הני, דאף על פי שאין דומה כל כך לשיקרא, כיון שיכול לבא מזה לזה ביום אחד - יש להחמיר. ואומר רבינו יצחק: דאף על גב דבגט פסלין היה במורה וכתב במערב, והוא הדין עדים שלא יתחמו - מכל מקום בשאר שטרות אם כתב שילי בהיני - כשר, כדאמרין ב"אחד דיני ממונות" (סנהדרין לבא.) שטר שכתבו באחד בניסן בשמיטה, ובא עדים ואמרו: באחד בניסן עמנו הייתם - כשר, דחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו. אלמא, אף על פי שלא היה בעיר ביום הכתוב בשטר - כשר. מכל מקום אומר רבינו יצחק: שאין עושין יפה אותם שרגילים לכתוב כתובה בעיר

בת לוי מן המעשר - קנסא הוא, כדמפרש התם (יבמות צא.) מן התרומה - כדאמרין בסוטה (כהא) מ"זנטמאה" ו"נטמאה" שלש פעמים, אחד - לבעל, ואחד - לבעל, ואחד - לתרומה. ואין יורשין של זה - בנים שהיו לה ממנו. יורשין כתובתה - ביבמות (צא.) פרכין: כתובה מאי עבדתה? הא קתני: אין לה כתובה ומשנה: כתובת בני דירכין, שתקנו חכמים שירשו בניה יתר על חולקיהן דעם אחיהו כשמתה בחי בעלה, ואף על פי שבעלה יורשה - הבא לא שקלי, דקנסא קנסו. אחיו - של שני חולץ מדרבנן, כדפרישנו גבי גט, שמא יאמרו גירש זה ונשא זה. ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה. ולא מייבמן - משום קנסא. שינה שמו ושמה - בגט. וכל הדרבים - המפורשים למעלה במשנתנו. כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות - חמש עשרה עריות שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה, כשמותו בעליה בלא בנים. הלבו הצרות - של עריות. ונישאו - לשוק. ונפצאו - העריות איילונות, ואיגלאי מילתא שהיו קדושי המת בטעיה, ונפצאו שלא היו אלו צרותיהן, ולא פטרום העריות האלו מן החליצה. תצא מזה - מבעל שנישאת לו. ומה - מן היבם. וכל הדרבים האלו בה - וביבמות (צבא) מוקמינן לה כרבי עקיבא, דאמר: יש ממזר מחייבי לאוין. והלכה צרתה ונישאת לאחר - וקיימא לן: ביאת האחת פוטרת צרתה. ונמצא - וכן שנתייבמה. איילונות - ואין לה יבומים, שהרי לא אשת המת היתה, ונמצא שלא נפטרה צרתה, ונישאת לשוק בלא חליצה. תצא מזה ומה - מבעל זה ומיבמה הראשון. כתב סופר - אחד גט לאיש גירש בו אשתו. ושובר - לאשתו, שתמסור לבעל כשיפירע לה כתובתה. וטעה הסופר כשמסר לזה השטרות, ונתן גט לאשה ושובר לאיש, והם מסור זה לזה. והלכה זו ונישאת, כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה, וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר. יוצא מתחת ידי האיש - שמוציאו לפניה להראות שוברו - והרי הוא גט. אם אלתר - בגמרא מפרש. לא כל הימנו - אין הכל כדבריו להאמינו. לאבד זכותו של שני - שנשאה, דאמרין: קנויאי איה ביניהם והחליפו השטרות לאחר שניסת. **גמרא** שאין להם לא כתב ולא לשון - אלא משל אומה אחרת. משום שלום מלכות - שיהא לנו שלום עממה, שיאמרו: חשבים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמינו. יוצא והולך ממזר - בתמיה. רבי מאיר לטעמיה - סתם משנה. ולקמן נמי אמרינן: זו דברי רבי. קנויאי. משום דמליכא - עכשיו היא מולכת, לפיכך יתקנא בה המלך של מלכות זו, ויקפיד עמנו. מאי דהוה הוה - כבר עברה, ואבדה קנאתם, שאין מתקנא בהן. דהא דקתני מתניתין: "לשום מלכות מדי ויון" - שמונה למנין שהתחילה מדי למלוך בימי דריוש, או למנין שהתחילה יון למלוך. דאיכא שם מלכות - הלכך חיישינן דלמא קפיד המלך הוה. בי יתביתו בהיני - לכתוב שטר. כתבו - כתובו שבדיני נכתב, ואף על גב דמימסרין בו.

11

11

1 וז דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים הולד כשר - פירש בקונטרס: דאשלום מלכות קאי.
2 וקשה לרבינו תם: דאם כן פליגי אדרב יהודה אמר שמואל דלעיל, דאמר: אבל חכמים
3 אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבכעיר - הרי זו מגורשת. דמשמע מגורשת, ותינשא
4 לכתחילה, אף על פי שלא נכתב לשם מלכות. אם כן היאך אנו כותבין גיטין לבריתא עולם?

הא קיימא לן כרב באיסורי, ולדידיה אסור לגרש
בו לכתחילה: ולספרים דגרסי: לעיל: אמר רב
יהודה אמר רב - קשה דרב אדרב! ונצטרך לומר
דאמוראי ניהו אליבא דרב. ואומר הרב רבי
אלחנן: דלא קשה מידי, דבסנטר העיר כשר טפי,
לפי שהוא מלכות העיר, אבל לשם מלכות
אחרת - אסור לגרש בו, ובדיעבד הולד כשר.
ומשום דרבי מאיר בעי מלכות חשובה קאמר:
אבל חכמים אומרים אפילו סנטר, דגרע - הויא
מגורשת כיון דהוא מאותה מלכות, ועדיף
ממלכות אחרת. ומה שאנו כותבין לבריתא עולם
- משום דהשתא ליכא שלום מלכות בכך,
שאפילו גוים אינם מוניין לשנות מלכים. אבל בימי
חכמים היו רגילין למנות לשנות מלכים,
כדאמרין ב"גט פשוט" (בבא בתרא קסד, ב).
מנהגה של אומה זו מלך שנה מניין לו שתיים.
פירוש: שהיו כותבין כן בשטרותיהן לכבוד המלך,
לומר: מלך הרבה. והרב רבי יוסף פירש: דעכשיו
אין המלכות מקפדת. ולכזי לא כתבין לשנות
מלכים. תדע, דהא רבי מאיר מודה דכתבו לשם
איסטנדרא כשר - משום דאין מלכות מקפדת.
ורבינו תם מפרש: דלאו אשלום מלכות קאי "וז
דברי רבי מאיר", אלא א"היה במזרח וכתב
במערב". אבל לשום מלכות אחרת - מותר לגרש
בו לכתחילה לרבנן, ולא פליגי אדרב יהודה
דלעיל. ו"מגורשת" - היינו שתתגרש בו לכתחילה
קאמר, אפילו נכתב לשם סנטר, דוילא בזה
מילתא, וכל שכן השתא שומרת לכתוב לבריתא
עולם, דלא וילא בזה מילתא כלל, דלא מתקאים
בה. וקיימא לן כחכמים, ואף על גב דסתם לן תנא
כרבי מאיר - מכל מקום מדקאמר לעיל: ומשום
שלום מלכות הולד כממור? אין, רבי מאיר לטעמיה
כו', וכן בפרק קמא (גיטין ד, ב). משום דלא אמר
"בפני וכתב ובפני נחתם" יוציא הולד כממור?
ומשני: אין, רבי מאיר לטעמיה כו'. משמע דלית
הלכתא כותיה. והשתא אתי שפיר דקאמר: דקא
נמי דמודים חכמים לרבי מאיר בשינה שמו ושמה,
מדלא ערבינוהו בהדי "היה במזרח" כו' דדמיא
ליה. ומיהו, קשה לפירוש רבינו תם: דלקמן בפרק
בתרא (פא, א) פריך אהדיא דשלשה גיטין פסולין:
ותו ליכא? והא איכא שלום מלכות! והם הולד
כממור, הכא - הולד כשר. הניחא לרבי מאיר, אלא
לרבנן דאמרי הולד כשר מאי איכא למימר?
אלאמא משמע דשלום מלכות דווקא בדיעבד

הולד כשר לרבנן, אבל לכתחילה - אסור לגרש בו ורבינו תם גריס לקמן, וכן נמצא בפירוש רבינו חננאל: והא איכא שלום מלכות וכו', ולא פריך משלום מלכות אלא מבבא שאחריה, דהיה
במזרח וכתב במערב. **נישאו** - אין זינו לא לימא תיחיו תיובתא דרב המננא - פירש בקונטרס: דנישאו גורין שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה וגירש, ונמצא זה מחזיר חלוצתו. אבל זינו,
דפריצתא לא בעלמא היא - לא חשדי לה בחלוצה. וקשה לרבינו יצחק: דמאי קאמר בסמוך דמחילתא באשה שהלך בעלה למדינת הים, כיון דהך גזירה גופה שייכא בה. ולשון מחילתא משמע
דחבא לא שייכא ההיא גזירה! ועוד: לא יכאב דאמרי נישאו והוא הדין לזינו, מאי סלקא דעתך? כיון דההיא גזירה דמחילתא באשה שהלך בעלה כו' לא שייכא אלא בנישאו ועוד: אמאי לא
דייק נמי התלמוד ב"האשה רבה" (יבמות צב, א). גבי: אמרו לה "מת בעליך" ונישאת, נישאת - אין, זינתה - לא, כדדייק הכא! ואומר רבינו יצחק: דאי שומרת יכס שזינתה מותרת לייבם, דלא
כרב המננא - בנישאת נמי לא גורין בה שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה ונמצא מחזיר חלוצתו, כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא. דהכי אמרינן ב"האשה רבה" (שם צד, א) גבי מי שהלך אשתו
למדינת הים, דאשה שהלך בעלה למדינת הים - אסור להחזירה, משום דבמזיד מיתסרא - בשוגג נמי גורו בה רבנן, שמא יאמרו גירש זה ונשאה זה. והכי פירוש: נישאו אין - מדלא נקט
זינו, דהוה משמע תרזייהו, ונקט נישאו - שמע מינה נישאו דוקא, אבל זינו - לא, משום דמחילתא באשה שהלך וכו'. אבל בגופה לא שייכא דך גזירה, כיון דבמזיד לא מיתסרא. ומשני:
נישאו, והוא הדין לזינו. וכיון דזינתה אסורה ליבם, כדרב המננא, בנישאת נמי גורין בה, שמא יאמרו חלץ זה ונישאת. איכא דאמרי נישאת והוא הדין לזינו - השתא לא מסתבר טעמא
דמחילתא, כו' ולכזי קאמר: לימא מסיעה ליה לרב המננא, דאי בזינו שריא - נישאת נמי ליכא למיגור בה בגופה. דהדין: אף על גב דליכא למיגור בה בגופה, מכל מקום מחילתא באשה שהלך בו,
והוא הדין דהוי מצי למידיד: הא מני - רבי עקיבא היא. דמשו חייב לאוין כערה, ורב המננא אליבא דרבנן קאמר, כדדיו ליה בסוטה בפרקני (פח, א). אלא עדיפא מיניה קא רח, שאין
צריך להעמידה כרבי עקיבא, ואפילו הכי ליכא סייעתא לרב המננא. מיהו, מצא רבינו יהודה בתוספתא דקתני על מתניתין: דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא, דמשמע דכרבנן לא
מתוקמא מתניתין. לפי זה חולקת על התלמוד שלנו. **כתב** - גט לאש ושובר לאשה - ליכא למידק מהכא דכותבין שובר, דהיכא דלא אפשר - ודאי כותבין, כדאמר ב"הכותב" (כתובות

גיטין. הזורק - פרק שמיני דף פ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י

1 וז דברי רבי מאיר - דגט נפסל משום שלום מלכות. **סנטר** - מפרש בבבא בתרא (סח, א).
2 בר מחזוניא, זקן הממונה להיות בקי בנחלת שדה כל איש ואיש. **איסטנדרא דכשר**
3 - שלטון של בשכר, כבדו של מלך. **ומאי שנא מסנטר דעיר** - דשמעין לרבי מאיר
4 דפליגי, וילא להו פילתא - שאין שולטנות גרועה מזו, ובושת הוא למלך שנוכח זה והניחו

כל שאר משרתיו. **שביחא** - לפי ששולטנותו
חשובה. הולד כשר - אשלום מלכות קאי.
לעירבינוהו וליתנינוהו - בהדי משנה שם מלכות,
דחד פסולא הוא. זינו לא - אינה אסורה
להחזיבם, דנישאו חמור, שמא יאמרו חלץ לה
וניסת, וחזר לבתוסה משנתגרשה, והוה ליה
נשוא את חלוצתו, דקם ליה ב"לא ינכה".
דמחילתא באשה שהלך בעלה למדינת הים -
ובאו ואמרו לה: מת בעליך, וניסת, דאסרין לה
למיהדר, ואף על פי שבאונס, משום שמא
יאמרו: גירש ראשון, ונשא זה, וחזר הראשון
והחזירה לאחר גירוש שני, ונמצא מחזיר
גירושו ממש. הדין נמי אמרינן: הכא: שמא
יאמרו חלץ זה ונשא זה כו'. אבל זנות לית ליה
קלא כולי האי, ומידע ידי דפריצתא הוא,
ולא חשדי לה בחלוצה. **דלא איקיים מצות יבום**
- שעל ידי הערה נישאת הצרה לשוק. הילכך,
כי גאלאי דלאו צרת ערה הואי - קנסין לה
משום דלא המתינה, ואסרין לה איבם. **אבל** -
23 סיפא, דאיקיים מצות יבום, כשניסת זו לשוק על
ידי שנתכבמה צרתה, אימא תו לא הוה לה
לאמתוניה, ולא נקנסה. **ואי** - תנא סיפא -
משום דרמאי קמיה, שתיקון נפלו תחילה
להתייבם באחת, וכשנתייבמה האחת קודם
שתיבא שתי שערות - היה לה לצרית להמתין
עד שתראה שיהיו יבומי חברתה כשרין, דכיון
דאתרמאי קמיה - צריבה לצאת מידי זיקתו
ביבומין ודאין. **אבל** - צרת ערה, מתחילת
נפילתן היתה הצרה הוה סבורה דלא רמאי קמיה
ליבום, שהרי הערה מוציאתה מידי זיקתה.
הלכך, לא הוה לה לאסוקי אדעתא ולאמתוניה
שמא תמצא הערה איילנית, הואיל ומסולקת
היא ממנו - לא מסקא אדעתא, ולא ליקנסה
מלהתייבם ומליטול כתובה, דהא אנוסה היא -
קא משמע לן. **באותו ענין** - בדברי גירושיה.
זכות

1 **וצא** וכו'. היכי דמי לאלתר, והיכי דמי לאחר זמן? **אמר רב יהודה** **אמר שמואל**: **כל זמן**
2 **שיושבין ועסוקין באותו ענין** - זהו לאלתר, **עמדו** - זהו לאחר זמן, **ורב אדא** **בר אבהה** **אמר**:
3 **לא נישאת** - זהו לאלתר, **נישאת** - זהו לאחר זמן. **תנן**, **לא כל הימנו מן הראשון לאבד**
4 **זכותו של שני**, **בשלקא לרב אדא** **בר אבהה** - היינו דקתני **שני**, **אלא לשמואל** **מאי שני?**

הולד כשר לרבנן, אבל לכתחילה - אסור לגרש בו ורבינו תם גריס לקמן, וכן נמצא בפירוש רבינו חננאל: והא איכא שלום מלכות וכו', ולא פריך משלום מלכות אלא מבבא שאחריה, דהיה
במזרח וכתב במערב. **נישאו** - אין זינו לא לימא תיחיו תיובתא דרב המננא - פירש בקונטרס: דנישאו גורין שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה וגירש, ונמצא זה מחזיר חלוצתו. אבל זינו,
דפריצתא לא בעלמא היא - לא חשדי לה בחלוצה. וקשה לרבינו יצחק: דמאי קאמר בסמוך דמחילתא באשה שהלך בעלה למדינת הים, כיון דהך גזירה גופה שייכא בה. ולשון מחילתא משמע
דחבא לא שייכא ההיא גזירה! ועוד: לא יכאב דאמרי נישאו והוא הדין לזינו, מאי סלקא דעתך? כיון דההיא גזירה דמחילתא באשה שהלך בעלה כו' לא שייכא אלא בנישאו ועוד: אמאי לא
דייק נמי התלמוד ב"האשה רבה" (יבמות צב, א). גבי: אמרו לה "מת בעליך" ונישאת, נישאת - אין, זינתה - לא, כדדייק הכא! ואומר רבינו יצחק: דאי שומרת יכס שזינתה מותרת לייבם, דלא
כרב המננא - בנישאת נמי לא גורין בה שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה ונמצא מחזיר חלוצתו, כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא. דהכי אמרינן ב"האשה רבה" (שם צד, א) גבי מי שהלך אשתו
למדינת הים, דאשה שהלך בעלה למדינת הים - אסור להחזירה, משום דבמזיד מיתסרא - בשוגג נמי גורו בה רבנן, שמא יאמרו גירש זה ונשאה זה. והכי פירוש: נישאו אין - מדלא נקט
זינו, דהוה משמע תרזייהו, ונקט נישאו - שמע מינה נישאו דוקא, אבל זינו - לא, משום דמחילתא באשה שהלך וכו'. אבל בגופה לא שייכא דך גזירה, כיון דבמזיד לא מיתסרא. ומשני:
נישאו, והוא הדין לזינו. וכיון דזינתה אסורה ליבם, כדרב המננא, בנישאת נמי גורין בה, שמא יאמרו חלץ זה ונישאת. איכא דאמרי נישאת והוא הדין לזינו - השתא לא מסתבר טעמא
דמחילתא, כו' ולכזי קאמר: לימא מסיעה ליה לרב המננא, דאי בזינו שריא - נישאת נמי ליכא למיגור בה בגופה. דהדין: אף על גב דליכא למיגור בה בגופה, מכל מקום מחילתא באשה שהלך בו,
והוא הדין דהוי מצי למידיד: הא מני - רבי עקיבא היא. דמשו חייב לאוין כערה, ורב המננא אליבא דרבנן קאמר, כדדיו ליה בסוטה בפרקני (פח, א). אלא עדיפא מיניה קא רח, שאין
צריך להעמידה כרבי עקיבא, ואפילו הכי ליכא סייעתא לרב המננא. מיהו, מצא רבינו יהודה בתוספתא דקתני על מתניתין: דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא, דמשמע דכרבנן לא
מתוקמא מתניתין. לפי זה חולקת על התלמוד שלנו. **כתב** - גט לאש ושובר לאשה - ליכא למידק מהכא דכותבין שובר, דהיכא דלא אפשר - ודאי כותבין, כדאמר ב"הכותב" (כתובות

גיטין דף פ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה" – עוז והדר" (ליום רביעי) קעא

– שיש לחשוש בה את אותו החשש שחששו חכמים, **בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ**
בְּעֵלָהּ לְמִדְּנִית הֵימָּן והלכה ונשאת על פי עדות [וכשרה] שמת
בעלה, ואחר כך נתברר שבעלה חי, שאסרוה לחזור לבעלה
הראשון. ואף על פי שאנוסה היתה שהרי חשבה שמת בעלה, גזרו
חכמים שאסרוה לבעלה מפני שכשיראו העולם שבעלה חי,
יסברו שקודם שנשאת לשני נתגרשה מבעלה, וכשיראו שחוזרת
אליו יאמרו שעובר על לאו של 'מחזיר גרושתו'. ואף כאן יש
לאוסרה מאותו טעם, שיתברר שמסתמא קודם שנשאת חלץ לה
היבם, ואחר כך כשיראו אסרוה לחזור ליבם. וחשש זה קיים רק
'מחזיר חלוצתו', ולפיכך אסרוה לחזור ליבם. וחשש זה קיים רק
בנישוא ולא בזינא, לפי שבזנות אין לחשוש ללעז, שהזנות אין לה
קול ולא ידעו העולם שזינתה, ואף מי שידע לא יחשוב שחלצה,
שכיוון שאשה זו פרוצה בזנות, חשודה היא אף שלא חלצה קודם
הזנות:
שנינו במשנה: **הַבֹּיֶס אֶת הַבֹּיֶסֶת וְאֶת הַבֹּיֶסֶת אֶת הַבֹּיֶס** צרתה ונשאת לאחר,
ונמצאת זו [האשה שיבס] איילונית, תצא מזה ומזה: דינה של
היבמה שנשאת בטעות לאדם זר, נשנה במשנה בשני מקרים
שונים, הגמרא מבארת מה טעם הוצרכה המשנה לכפול דין זה:
וְצִירָא המשנה להשיענו דין זה בשני אופנים שונים, **דְּאִי**
אֲשָׁמְעִין בְּהָךְ קְפִינָא – אם היינו שונים רק את האופן הראשון
[שחשבה שהיא 'צרת ערוה', ולבסוף התברר שהיתה הערוה
איילונית], הוה אמינא שדווקא באופן זה קנסוה, **מִשּׁוּם דְּבִשְׁעָה**
שהלכה זו ונשאת לאחר **לֹא אִינְיָן** כלל **מִצְוַת יְבוּם** [ושסברו
שאחת הנשים היא ערוה הפוטרת את כל צרותיה מן היבום], והיה
לה להמתין ולראות שמא אותה ערוה היא איילונית שאינה
פוטרתה מן היבום, ולפיכך קנסוה. **אֲבָל הָכָא** בסיפא [שנתיבמה
צרתה ולבסוף התברר שהיתה איילונית], **דְּבִשְׁעָה** שנישאת זו
לאחר סברה שכבר **אִינְיָן מִצְוַת יְבוּם** שהרי ייבם אחי בעלה את
צרתה, **אִינְיָן** שלא היה עליה להמתין, ולא קנסוה, קא משמע לן
שגם בזה קנסוה, משום שהיה עליה להמתין לראות אם צרתה
שנתיבמה אינה איילונית. **וְאִי אֲשָׁמְעִין** רק **הָכָא** בסיפא, היינו
אומרים שדווקא באופן זה קנסוה, **מִשּׁוּם דְּבִשְׁעָה** מיתת בעלה **קָא**
רְמִיָּא קְפִיָּה – נפלה היא לפנינו ליבום, והיה לה להמתין ולברר
בוודאות סדרה ממנה זיקת היבום, ומכיון שלא המתנית יש לנו
לקנסה. **אֲבָל הָתָם ברישא, דְּלֹא רְמִיָּא קְפִיָּה**, שסברה שמעולם לא
היתה זקוקה כלל ליבום [שחשבה שהיא צרת ערוה], **אִינְיָן** לא
קנסוה משום שלא היה לה לעלות בדעתה להמתין ולברר
שהערוה אינה איילונית, לכך **צִירָא** המשנה להשיענו שאף
באופן זה קנסוה משום שהיה לה להמתין ולברר בוודאות שאינה
זקוקה ליבום:
שנינו במשנה: **כֹּתֵב הַסּוֹפֵר וְנָטָה, וְנָתַן גִּט לְאִשָּׁה וְשׁוֹבֵר וְכוּ', רַבִּי**
אֶלְעָזָר אֹמֵר אִם לְאֶלְתֵּר יָצָא וְכוּ' אין זה גט, אם לאחר זמן יצא
הרי זה גט: מבררת הגמרא, היכי דמי – מהו 'לְאֶלְתֵּר', והיכי דמי –
ומהו 'לְאַחֵר זֶמֶן'. משיבה הגמרא, **אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר שְׁמוּאֵל, כָּל**
זֶמֶן שֶׁהַבֵּעַל וְהָאִשָּׁה יוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בְּאוֹתוֹ עֲנִין של הגירושין, והו'
'לְאֶלְתֵּר', ואם כבר עָמְדוּ ופסקו מלעסוק בענין הגירושין, והו'
'לְאַחֵר זֶמֶן'. ורב **אָדָא** בר **אֲהֵבָה** חולק ואמר, שכל זמן שלא נישאת לאדם
אחר, והו' 'לְאֶלְתֵּר', ואם כבר נישאת בגט זה, והו' 'לְאַחֵר זֶמֶן'.
הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי שמואל: תָּנַן במשנתנו,
שלפיכך לאחר זמן הרי זה גט, משום שלא כָּל הִימְנוּ מִן הָרִאשׁוֹן
לְאַבֵּר זְכוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי, וּבְשֵׁלָמָא לְרַב אָדָא בר **אֲהֵבָה** הסובר ש'לאחר
זמן' היינו לאחר שנישאת, היינו דְּקָתְנִי – זהו ששנינו 'זכותו של
שֵׁנִי', כלומר השני שנשאת לו. **אֲלָא לְשְׁמוּאֵל** הסובר ש'לאחר זמן'
הוא אף קודם שנשאת לאדם אחר, קשה, **מָאי** – מיהו ה'שני'
שמוכירה המשנה.

מה ששנינו שאם כתב לשם מלכות אחרת הגט פסול, זו דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר, אֲבָל חֲכָמִים אֹמְרִים, שֶׁאִפְּלוּ אִם לֹא כָּתַב אֱלָא לְשֵׁם סַנְטָר
שֶׁבְּעִיר לפי מנין השנים למינויו של האדם הבקי בגבולות השדות
של אנשי העיר, הָרִי זוּ מְגוּרָשָׁת, שאין צריך לכתוב לשם המלכות.
הגמרא מביאה מעשה מענין זה: הָהוּא נִיפָא דְהוּהוּ כְּתִיב בִּיה –
מעשה בגט שכתב הסופר את התאריך לְשֵׁם אִיִּסְטִינְדְּרָא דְבִשְׁכָּר –
לפי מנין שנות השלטון של בִּשְׁכָּר [–שם איש] שהיה עבדו של
המלך וממונה מטעמו על העיר. שְׁלַחָה רַב נְהִמָּן בַּר רַב הִסְתָּא
לְקַמְיָה דְּרִפְּהָ לְשׁוּאֵלָה, בִּי הָאִי גִּוּוֹנָא מָאי – מה דינו של גט זה
שנכתב לשם עבד המלך. שְׁלַח לִית תְּשׁוּבָה, בְּהָא – באופן זה אִפְּלוּ
רַבִּי מֵאִיר הסובר שצריך לכתוב לשם מלכות, מוֹדִי שגט זה כשר.
מבררת הגמרא, **מָאי מְעִמָּא**, והרי לא נכתב לשם המלך. מבארת
הגמרא, כיון ש'בשכר' מְאוּתָה מְלָכּוּת הוּא – שייך הוא לבית
המלוכה, אין המלך מקפיד אם יזכירוהו בגט. שואלת הגמרא,
וּמָאי שָׁנָא גט זה שכתבו לשם 'בשכר' מְסִנְטָר שֶׁבְּעִיר, שאמר
שמואל לעיל שרבי מאיר פסול. מתרצת הגמרא, הָתָם שכתב
לשם הסטר שבעיר, וְיָלָא לָהּ מִלְּתָא – ולולא הוא במלך שכתב
הגט על שם הפחות שבעבדיו, אבל הָכָא שכתב לשם עבדו
החשוב של המלך, שְׁכִיחָא לָהּ מִלְּתָא – שבה הוא למלך
שמוכירים משרתו החשוב, ואין המלך מקפיד, והגט כשר.
הגמרא מביאה דעת אמוראים נוספים, בדינו של גט שלא נכתב
לשם מלכות: **אִמֵּר רַבִּי אָבָא אִמֵּר רַב הוּנָא אִמֵּר רַב**, זו ששנינו שאם
לא כתב לשם מלכות ונשאת שהולד ממזר, אלו הם רק דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. אֲבָל חֲכָמִים אֹמְרִים שֶׁהוּלָד בְּשָׂרָה, וּמוֹסִיף רַב, וּמוֹדִים חֲכָמִים
לְרַבִּי מֵאִיר, שֶׁאִם שִׁנְיָה הסופר את שְׁמוֹ של האיש, וְשָׁמָּה – או את
שם האשה, או ששינה את שם עִירוֹ או וְשֵׁם עִירָה, שֶׁהוּלָד מִמֶּנָּה.
אִמֵּר רַב אֲשִׁי, אֵיךְ אֵנָּה נִמִּי תִנְיָנָא – מתוך המשנה יש להוכיח
שחכמים מודים לדינים אלו. שהרי שנינו 'שִׁנְיָה שְׁמוֹ וְשָׁמָּה שֵׁם
עִירוֹ וְשֵׁם עִירָה תִּצָּא מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בָּהּ' ויש לברר,
הָא דִּין זה ששנינו **מָאי קָתְנִי** לה מיהו התנא ששנא, **אִילִיָּמָא** – אם
תאמר שהוא רַבִּי מֵאִיר, אם כן לַעֲרִיבְנָהוּ וְלִתְנִינָהוּ, למא לא
עירבה המשנה דינים אלו עם הדינים שברישא. **אֲלָא שְׁמַע מִיָּנָה**
שֶׁרָבְנָן הם ששנו דינים אלו, ולפיכך לא עירבה המשנה, לפי
שהרישא רק לפי רבי מאיר והסיפא גם לרבנן. שְׁמַע מִיָּנָה – אכן
ראיה נכונה היא:
שנינו במשנה: **כָּל עֲרִיזוֹת שֶׁאֲמָרוּ בִּי צְרוּתֵיהֶן מוֹתוֹרוֹת, הִלְכוּ**
הצרות האלו ונישאו, ונמצאו אלו איילונית, תצא מזה ומזה וכל
הדרכים האלו בה: מלשון המשנה 'ונישאו' משמע שנישאו אין –
דווקא אם נישאו בעודן זקוקות ליבום נאסרות ליבם, אבל אם זִינוּ
בעודן זקוקות ליבם, לֹא נאסרות להתייבם. [שאם לא כן היה על
המשנה לשנות 'זינו' וכל שכן נישאו]. ואם כן, לִימָא תִּהְיִי תִּיּוֹבָתָא
– לכאורה יש להקשות ממשנתנו על דינו דְּרַב הַמְנוּנָא, דְּאִמֵּר רַב
הַמְנוּנָא, שׁוֹמֵרֵת יָבָם ו–אשה הממתינה ליבום] שְׁזִינְתָה, אֲסוּרָה
לְיָבָמָה, ואילו ממשנתנו מדויק שמוותרת ליבם. דוחה הגמרא: לא
– אין לדייק כן מהמשנה, ומה ששנינו נִישְׂאוּ הוא לאו דווקא, והוא
הדין לְזִינוּ, וְהָאִי דְקָתְנִי – ומה שנקטה המשנה נִישְׂאוּ ולא 'זינו',
משום דְּלִישְׂנָא מְעַלְיָא נָקָם – התנא נקט בלשון נקיה. וְאִיכָא דְאִמְרִי
– יש שדייק ממשנתנו להיפך, שמשנתנו מסייעת לרב המנונא,
שכן לדעתם מה ששנינו שאם נִישְׂאוּ אסורות ליבם, פשיטא
שהוא לאו דווקא. והוא הדין לְזִינוּ, ולדעה זו אין כל סברה לחלק
בין נישאו לזינו. ואם כן לִימָא מְסִיעָה לִיה – לכאורה מכאן יש
להביא ראיה לְרַב הַמְנוּנָא, דְּאִמֵּר רַב הַמְנוּנָא 'שׁוֹמֵרֵת יָבָם' ו–אשה
הממתינה ליבום] שְׁזִינְתָה, אֲסוּרָה לְיָבָמָה. דוחה הגמרא: לא – אין
לדייק כן מהמשנה, כי יש לומר שמה שנקטה המשנה נִישְׂאוּ,
בְּדוּקָא נקטה כן, אבל זינו לא. וסבירא יש לחלק בין נישאו לזינו,
שדווקא בנישאו אסורות ליבם מִשּׁוּם שגזרו רבנן עליה, דְּמִתְחַלְלָא

1 מתרצת הגמרא: שלדעת שמואל אין הכוונה לבעל השני, אלא
2 לזכות הראויה לשני, שמשעה שהיתה בחזקת מגורשה, יש לה
3 זכות להנשא לכל אדם, ואין הבעל הראשון נאמן למנעה מזכות
4 זו.

משנה

6 פתב גט לגרש בו את אשתו ולא נתנו לה עדיין, ואחר כך נמלך –
7 חזר בו ואינו רוצה לגרשה. בית שמאי אומרים, שבכתיבה זו כבר
8 פסקה מן ההכונה כדון גרושה ובית הלל חולקים ואומרים,
9 שכתיבת הגט לבד אינה פוסלתה, ולא עוד אלא אף על פי שכבר
10 נתנו לה את הגט, אלא שנתנו על תנאי ולא נעשה – לא נתקיים
11 התנאי, כיון שלא חל הגט לא פסקה מן ההכונה.

גמרא

12 שלח ליה רב יוסף ברבי דרב מנשה מדולל לשמואל שאלה, ולמדנו
13 רבינו מה הדין במעשה שבא לפנינו כהן שכתב גט לאשתו ולא
14 נתנו לה, ובנתיים יצא עליה קול – אנשים דיברו ואמרו איש פלוני
15 בהן כתב גט לאשתו ועדיין היא יושבת תחתיו – אצלנו ומשמשות
16 מהו האם יש לאסורה על בעלה, שלא יאמרו שגרשה ואחר כך
17 החזירה ועובר על איסור גרושה לכהן
18 שלח ליה שמואל, תצא מבעלה, וקודם שנוציאנה תדבר צריך
19 בדיקה
20 מברית הגמרא, מאי היא אותה בדיקה, אילימא אם נאמר
21 דהבדיקה היא אי מבטלינן קלא או לא מבטלינן – האם אפשר
22 לבטל את הקול על ידי שבית דין יכריזו שאשה זו לא נתגרשה
23 מבעלה, או שמא לא שייך לבטל את הקול, אי אפשר לפרש כן,
24 והא – הרי השאלה נשלחה לשמואל ונתרדעא, אתריה דשמואל –
25 עירו של שמואל היא ובנתרדעא המנהג היה שאם יצא קול על
26 עניני איסורים
27 לא מבטלי קלא אין דייני העיר מבטלים הקול שלא יחדשו בהם
28 שמחזיקים ידי עוברי עבירה ואם כן בודאי לא לזה נתכוון שמואל
29 אלא כוונת שמואל דאי קרו שיש לבדוק האם האנשים שבאותו
30 מקום רגילים לקרוא לנתינה בשם 'בתיבה', שאם אינם רגילים כן
31 אין לנו להוציאה מבעלה, שהרי יצא קול רק שכתב לה גט,
32 ובכתיבת גט אינה אוסרתה לכהונה. אמנם אם רגילים לקרוא
33 לנתינה בשם 'בתיבה' אם כן הקול שיצא שכתב לה גט פירושו
34 שנתן לה גט, ויש לנו להוציאה מבעלה מפני הקול. מקשה הגמרא:
35 והרי גם כי קרו לנתינה בשם 'בתיבה' למה תצא מבעלה, וכי
36 לבתיבה גופה מי לא קרו לה בתיבה – האם את כתיבת הגט אינם
37 מכנים בשם 'בתיבה', ואם כן יתכן שהקול שיצא עליה אינו אלא
38 שכתב לה ולא שנתן לה. מתרצת הגמרא, אין אכן לכתיבה גם
39 קוראים כתיבה, ואף על פי כן סבר שמואל דאי מילתא
40 דקרו לנתינה בתיבה שאם נברר ונגלה שלנתינה הם קוראים
41 'בתיבה' תצא מבעלה, שלעולם יש לנו לחשוש דילמא נתן קאמרי
42 – שאולי הקול על 'בתיבה' פירושו 'נתינה' ונאמור שבאותו מקום
43 אף נתינה נקראת כתיבה.

44 מקשה הגמרא: וכי למה תצא מבעלה מפני הקול, והאמר רב אשי,
45 כל קלא דבית נישואין לא תיישני ליה – כל קול שיצא לאחר
46 שכבר נישאה, אין מוציאים אותה מבעלה מפני קול זה. מתרצת
47 הגמרא, מאי – מה שאמר שמואל תצא, גמי – גם אין כוונתו
48 שתצא מבעלה, אלא שתצא משני, שאם מת בעלה ונישאת לכהן
49 אחר, תצא מבעלה השני. שהרי קודם נישואיה לשני יצא הקול
50 שאסורה לכהונה, וזהו קול שקודם נישואין שחוששים לו. מקשה
51

52 הגמרא: אם כן שאתה מוציאה מהשני ולא מהראשון, אתה מוציא
53 לעז על בניו של הבעל הראשון שיאמרו שבניו של הראשון הם
54 חללים שנולדו מנישואי כהן לגרושה, שהרי עכשיו שראים שבית
55 דין מוציאים אותה מהשני, יאמרו שבית דין בדקו ומצאו שאכן
56 נתגרשה מהראשון. מתרצת הגמרא, בין שהעולם רואה דרך
57 משני הוא דמפקינן לה – מוציאים אותה, ומראשון לא מפקינן לה
58 ולא הוציאה מהראשון, אתי למימר – מכך יבינו שקמוק למיתה
59 גרשה הראשון, ולפיכך לא הוציאה מן הראשון וממילא לא יצא
60 לעז על בניו של ראשון.

61 שנינו במשנה שלדעת בית שמאי אם כתב גט לאשתו פסלה מן
62 הכהונה. אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה בר
63 אילעי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים שבדורות
64 הראשונים מצינו לבית שמאי, שהחמירו מאד באיסורי כהונה,
65 שכתבת גט לבדה פוסלתה לכהונה, ואילו בדורות האחרונים
66 מצינו לרבי דוסא, שהקיל ביותר באיסורי כהונה דתניא בברייתא,
67 שבנייה – בת כהן שנשבתה לבין הגוים, אוכלת בתרומה ואין
68 חוששים שנבעלה על ידי השבאי ונתחללה. דברי רבי דוסא.
69 והוסיף ואמר רבי דוסא וביאר את טעמו, וכי מה עשה לה גרבי זה
70 ששבה אותה, וכי מפני שמועד לה בין דיינה ושיחק עמה, פסקה מן
71 ההכונה, כלומר, אף שהשבאים נוהגים מעשי פריצות עם
72 שבויותיהם, אך אינם בועלים אותן הרי שרבי דוסא הקיל מאד
73 באיסורי כהונה.

74 הגמרא מביאה חילוק נוסף בין דורות הראשונים לדורות
75 האחרונים: ואמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה
76 בר אילעי, בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים,
77 שבדורות הראשונים היו האנשים מבינים פירותיהן מהשדה לבית
78 דרך מרקסמן – השער שרגילין ליכנס בו.
79 כדי לחיבן במעשר ווכפי שתבאר הגמרא מיד, אבל דורות
80 האחרונים היו מבינים פירותיהן לבית דרך גנות הבתים ודרך
81 קרפיות – חצרות שאחורי הבתים ולא דרך שער הבית, כדי
82 לפטור מן המעשר. דאמר רבי ינאי אין המכל מתחייב במעשר, עד
83 שיראה את פני הבית – שיכנס דרך פתח הבית שנתאמר (דברים כו ג)
84 בפרשת ביעור מעשרות 'בערתי הקדש מן הבית'. ורבי יוחנן חולק
85 ואמר, שאפילו חצר קובעת למעשר, שמשעה שנכנס הפרי לחצר
86 שלפני הבית הוא מתחייב במעשר, שנתאמר (שם כו ג) 'ואכלו בשעריך
87 ושבעו'.

משנה

88 המשנה דנה במתייחד עם גרושתו, האם יש לחשוש שבאותו יחד
89 שב וקדשה: המגרש את אשתו ואחר כך לנה – נתיחדה עמו
90 בפנידקי – בית אכסניא, בית שמאי אומרים אינה צריכה חימוץ גמ
91 שני, שאין חוששים ששב וקידשה בביתה, ובית הלל אומרים,
92 צריכה חימוץ גמ שני, שמא בא עליה לשם קידושין
93 אמתי נחלקו בית שמאי ובית הלל, דווקא בנמן שנתגרשה מן
94 הנשואין – שגירשה לאחר שנשא אותה, ומזדים בית הלל לבית
95 שמאי, בנתגרשה מן האירוסין – באופן שגירשה לאחר הקידושין
96 קודם שנשאה, שאינה צריכה חימוץ גמ שני, מפני שאין לבו גם כה
97 – אינו רגיל עמה, ומסתמא לא בא עליה:

גמרא

98 אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מחלוקת בית שמאי ובית הלל
99 היא רק באופן שראויה עדים שנתעלה לה,
100
101

1 זכות הראיה — משיצאתה מלפני העדים בחזקת מגורשת — זכתה לינשא לשני. איש
2 פלוני כהן — מעשה בא לפניו שכתב כהן לגרש את אשתו, ויצא קול בעיר על כך שכתב
3 לה גט. מזה — מי מפקינן לה מיניה משום קלא, שלא יאמרו: גירשה והחזירה, ונמצא
4 כהן מחזיר גרושתו. תצא — מפני הקול. אבל הדבר צריך בדיקה קודם שנוציאה ממנו.
5 דאי מבטלינן קלא — אם נוכל לשחק בני העיר,
6 ולהוציאה מן הקול הזה — לא תצא מבעלה.
7 ובנהרדעא לא מבטלי קלא — לא היו נוהגין
8 דיני העיר לשחקם, מפני החשד שלא יוציאו
9 קול שמוחזקים יד עובדי עבירה. דהכי אמרינן
10 ב"המגרש" גיטין פט"א: בסורא מבטלי קלא,
11 בנהרדעא לא מבטלי קלא. דאי קרו לנתינה
12 כתיבה — אם רגילין בעיר לקרות לנתינה
13 "כתיבה" — היו קול, שהרי אמורים שכתב לה,
14 והאי "כתב" נתן הוא, דהא קרו לנתינה
15 "כתיבה". ואי לא קרו לנתינה "כתיבה" — אין זה
16 קול, ולא יחשדוהו במחזיר גרושתו, שהרי לא
17 יצא קול שנתן אלא שכתב. ופרכין: נדי נמי
18 דקרו לנתינה "כתיבה", אמאי מפקינן לה בחבי?
19 וכי לכתיבה גופה מי לא קרו לה "כתיבה"? ומאן
20 לימא לן דהאי "כתב" דקא אמרי "נתן" הוא?
21 דלמא כתיבה בעלמא הוא! ומשנינן: אי מיגליא
22 מילתא — שרגילין בני העיר לקרות לנתינה
23 "כתיבה", אף על גב דלכתיבה לחודא נמי קרו
24 "כתיבה" מחמירין למיחדש לקלא, ואמרינן: כתב
25 ונתן קאמרי, ותצא מפני חשד הקול. כל קלא
26 דבתר נשואין כ' — אף על פי ששנינו
27 ב"המגרש" גיטין פח"ב דחיישינן לקלא, דתנן:
28 יצא שמה בעיר מקודשת לפלוני — מקודשת,
29 ואסורה לינשא לאחר, עד שיתן לה אותו פלוני
30 גט. ונ"מ: כשיצא הקול קודם שתנשא לאחר,
31 אבל יצא לאחר נשואין — לא חיישינן ליה. וזו
32 נשואה ועומדת לכהן זה הרי ימים ושנים, ומפני
33 שיצא עליה קול גירושין נציאנה מתחתיה: הא
34 קלא דבתר נשואין הוא. מאי תצא נמי תצא
35 משני — אם מת כהן זה ונשאה כהן אחר —
36 תצא, שהרי יצא עליה קול גירשה זה כמה
37 שנים. ופרכין: ודרי אותה מוציא לעז על בניו
38 של ראשון לומר חללים הם, שהרי הוציאהו מן
39 השני, שברקו אחר הדברים ונמצאו אמת. אחי
40 למימר סמוך למיתה גרשה — הראשון, לפיכך
41 חבמים מוציאים אותה מן השני. ולא אחי
42 לאחזקין קלא קמא בבחי, והאיל ומראשון לא
43 אפקוה, ואין לעז. בית שמאי — שהיו מחמירין
44 בקדושת יוחסין, שאסורין אותה לכהונה מפני
45 כתיבת הגט. שמינך לה — ששחק עמה, לא
46 חיישינן שמא בא עליה. דרך טרקסמון — דרך
47 הכבושה מחוץ ליכנס לפניו. ודומה לי שהוא
48 לשון יוני, כמו "טרקסין" (יומא נ"א), כדי
49 לחייבו במעשר — דקיימא לן: אין הטבל מתחייב
50 במעשר עד שיראה פני הבית, ודעייל ליה דרך
51 שער — לאפקין דרך חצרות ודרך גגות דלא.
52 וילף מ"זאכלו בשערין" בבבא מציעא
53 ב"השובר" (פח"א), משנה צריכה נש שני —
54 מפרש בגמרא. לבי נס כה — פירוש"ן בלעז.
55 גמרא נשראה שנבלעל — בית שמאי סבירי
56 אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וכל כמה דלא
57 אמר: הריני בועל לשם קדושין — לא אמרינן לשם קדושין בעל.

1 - זכות הראיה לשני. משנה כתב לגרש את
2 אשתו ונמלך, בית שמאי אומרים: פסקה מן הכהונה,
3 ובית הלל אומרים: אף על פי שנתנו לה על תנאי
4 ולא נעשה התנאי - לא פסקה מן הכהונה. גמרא
5 שלח ליה רב יוסף בריה דרב מנשה מדויל לשמואל:
6 למדנו רבינו, יצא עליו קול "איש פלוני כהן כתב
7 גט לאשתו", ויושבת תחתיו ומשמשותו, מהו? שלח
8 ליה: תצא, והדבר צריך בדיקה. מאי היא? אילימא
9 דאי מבטלינן קלא או לא מבטלינן - והא נהרדעא
10 אתריה דשמואל היא, ובנהרדעא לא מבטלי קלא!
11 אלא, דאי קרו לנתינה "כתיבה" - וכי קרו לנתינה
12 "כתיבה", לפתיבה גופה מי לא קרו לה "כתיבה"?
13 - אין, דאי מיגליא מילתא דקרו לנתינה "כתיבה",
14 דלמא נתן קאמרי. תצא? והאמר רב אשי: כל קלא
15 דבתר נשואין לא חיישינן ליה! - מאי תצא? נמי
16 תצא משני. - אם כן, אתה מוציא לעז על בניו
17 של ראשון! - בין דמשני הוא דמפקינן לה ומראשון
18 לא מפקינן לה, אחי למימר: סמוך למיתה גרשה.
19 אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי
20 יהודה בר אילעי: בא וראה שלא פדורות הראשונים
21 דורות האחרונים; דורות הראשונים - בית שמאי,
22 דורות האחרונים - רבי דוסא; דתנאי: שבויה אוכלת
23 בתרומה, דברי רבי דוסא. אמר רבי דוסא: וכי
24 מה עשה לה ערבי זה, מפני שמינך לה בין דדיה
25 פסקה מן הכהונה? ואמר רבה בר בר חנה אמר
26 רבי יוחנן משום רבי יהודה בר אילעי: בא וראה
27 שלא פדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות
28 הראשונים מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי
29 לחייבן במעשר, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן
30 דרך גגות ודרך קרפפות כדי לפטרן מן המעשר;
31 דאמר רבי ינאי: אין הטבל מתחייב במעשר עד
32 שיראה פני הבית, שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית";
33 ורבי יוחנן אמר: אפילו חצר קובעת, שנאמר: "ואכלו
34 בשעריך ושבעו". משנה המגרש את אשתו ולנה
35 עמו בפגודתו, בית שמאי אומרים: אינה צריכה
36 הימנו גט שני, ובית הלל אומרים: צריכה הימנו גט
37 שני. אימתי? בזמן שנתגרשה מן הנשואין. ומודים,
38 בנתגרשה מן האירוסין - שאינה צריכה הימנו גט
39 שני, מפני שאין לבו גם כה. גמרא אמר רבה בר
40 בר חנה אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשראיה שנבעלה,
41 דבית

1 לא כל הימנו לאבד זכותו של שני - ואם תאמר: לרב אדא בר אבהו, דמוקי לה בשניטה,
2 מה שפירש בקונטרס משום חששא דקנוניא - מה קנוניא שייך? דכיון דנישאת לשני -
3 לא מצוי להחזירה, דתצא מזה ומזה! ויש לומר: דפעמים דאין הבעל שם על לבו שאסור
4 להחזירה, ועושה קנוניא.
5 ובנהרדעא לא מבטלי קלא - אפילו על ידי
6 עדים. והא דאמרינן ב"חזקת
7 הבתים" (בבא בתרא ל"א), ובפרק שני דכתובות
8 (כו"ב) גבי מעלין לכהונה על פי עד אחד דמבטלין
9 קלא - ותם משום דנפסל מתרומה לעולם, אבל
10 משום דנאסרה לבעלה משום גרשה - אין
11 לבטלו. אי נמי: שאני התם, דלתרומה דרבנן אין
12 לחוש אי מבטלי קלא. דורות אחרונים רבי
13 דוסא - אף על גב דב"אלו גירות" (כתובות לו"ב)
14 קאמר רבי יוחנן: רבי יהודה ורבי דוסא אמרו דבר
15 אחד, והבא קאמר רבי יוחנן גופיה: בא וראה שלא
16 כדורות כ' - גם על עצמו היה קורא תגר. אי נמי:
17 לאו דבר אחד ממש קאמר, שלא היה מיקל כמו
18 רבי דוסא. ובכמה מקומות אמרינן "אמרו דבר
19 אחד", אף על פי שאינן שוין.
20 וכי מה עשה לה ערבי זה - לרבנותא נטל,
21 דאפילו ערבים ששטופין בזימה, כדאמרינן
22 בפרק שני דקדושין (מ"ט), עשרה קבין זנות ירדו
23 לעולם, תשעה נטלו ערביים ואחת לכל העולם -
24 אפילו הכי ליבא למיחדש. טרקסמון - לשון
25 שער, כמו "טרדוק גלי" (ברכות כ"א), ובערוך
26 פירש: טרקסמון - מין ירק, דבמשניות חשיב ירק
27 ששמו טרקסמון. רעה לומר. דרך שמכניסין ירק
28 שפטור ממעשר. ואין נראה, דאם כן הוה ליה
29 למימר "ירק" סתם, ועוד צריך עיון במשניות אם
30 דרך טרקסמון פטור אפילו מדרבנן. דרך
31 כדי לפטרן מן המעשר - היינו דווקא אבילת
32 עראי, אבל אבילת קבע - אסורה, כדאמר רבי
33 אושעיא (פסחים ט"ז), מערים אדם על תבואתו
34 ומכניסה במזון שלה. כדי שתהא בתמנו אוכלת
35 ופטורה מן המעשר. ואבילת בחמה אבילת עראי
36 הוא, כדתנן (פאה פרק ראשון משנה ו'), מאכלין
37 לבחמה ולחיה פטור ערפילו מדרבנן. ורבי
38 ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת - ואם
39 תאמר: ורבי ינאי היכי פליג עליה? והא כמה תנאי
40 אית להו דחצר קובעת, כההוא דמיתי בפרק
41 "ויצא דופן" (נדה מז"ב): אי זו היא חצר שקובעת
42 למעשר? רבי ישמעאל אומר: שהכלים נשמרים
43 לתוכה כו', וכן (ביצה לה"א). היה אוכל באשכול
44 ובכנס מנינה לחצר, רבי אליעזר אומר: יגמור, ורבי
45 יהושע אומר: לא יגמור! ויש לומר: דרבי ינאי מוקי
46 להו מדרבנן, אבל מן התורה - צריך שיראה פני
47 הבית. אבל אין לתרץ דהא דחצר קובעת - היינו
48 דבענין שיבא דרך חצר לבית, אבל חצר לבד אינה
49 קובעת אפילו מדרבנן. דההוא דהיה אוכל
50 באשכול משמע דחצר קובעת בלא בית, וכן
51 בכמה משניות. ועוד הקשה הרב רבי אלחנן:
52 דההוא בסוף פרק "ויצא דופן" (נדה מז"ב) מסיים
53 בה הכי: רבי יהודה אומר: שתי חצרות זו לפני
54 מזו, הפנימית - חייבת, והחיצונה - פטורה. ואי
55 צריך להביא לבית - פשיטא דלעולם לא יתחייב
56 עד שיכניס דרך פנימית, כי דרך חיצונה לבדה לא
57 יוכל לבא.

1 **בית** שמאי סברי אדם בועל בעילת זנות – ואף על גב דביבמות פרק "בית שמאי" (קמא)
2 אמרי בית שמאי דאין ממאנין אלא ארסות, ולא נשואות, ומפרש רב יוסף ורבה
3 טעמא דבית שמאי – משום דאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות, ולהכי נשואות אין יכולות
4 למאן, דלאו אדעתא דהכי נסבה. איכא למימר: דדהם, כיון שראינו שקדשה – ודאי אינו
5 רוצה לבעול בעילתו בעילת זנות. אבל הבא,
6 שלא ראינו הקדושין – סברי דבועל בעילת זנות.
7 ובית הלל סברי דלעולם אין אדם בועל בעילת
8 זנות. ואף על גב דאית ליה חתם אפילו נשואות
9 ממאנות – היינו משום דכיון שעל ידי קדושין
10 ונשואין בא עליה – לא חשב ליה בעילת זנות,
11 כדאמרין התם.
12 **בגט** קרח תצא מזה ומזה – הא דלא תני לה
13 בהדי הנהו דלעיל, אמר הרב רבי יוסף:
14 דאידי דתנא לעיל: כתב סופר גט כו' – תנא: כתב
15 לגרש את אשתו, וחדר תנא: המגרש את אשתו
16 ולנה עמו בפונדק, דהוי נמי פלוגתא דבית שמאי
17 ובית הלל כמו כתב לגרש כו', וחדר תנא גט קרח.
18 **ובל** הדרכים האלו בה – לקמן בפרק בתרא
19 (פמא) מוקי לה כרבי מאיר, אבל לרבנן – תצא,
20 ודולד כשר.

צא

1 **דבית שמאי סברי:** אדם עושה בעילתו בעילת זנות,
2 ובית הלל סברי: אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.
3 **אבל לא ראוה שנבעלה** – דברי הכל אינה צריכה
4 הימנו גט שני. תנן: ומוזים בנתגורשה מן האירוסין –
5 שאינה צריכה הימנו גט שני, שאין לבו גם בה; ואי
6 בנשואה שנבעלה, מה לי מן האירוסין ומה לי מן
7 הנשואין! אלא מתניתין בשלא ראוה שנבעלה, ורבי
8 יוחנן דאמר כי האי תנא; דתניא, אמר רבי שמעון בן
9 אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שלא
10 ראוה שנבעלה – שאינה צריכה הימנו גט שני, על
11 מה נחלקו? על שראוה שנבעלה, שביט שמאי
12 אומרים: אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ובית הלל
13 אומרים: אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

14 **ומתניתין, דאוקימנא בלא ראוה שנבעלה,** במאי פליגי? דאיכא עדי יחיד וליכא עדי ביאה,
15 בית שמאי סברי: לא אמרינן הן הן עדי יחיד והן הן עדי ביאה, ובית הלל סברי: אמרינן הן
16 הן עדי יחיד והן הן עדי ביאה, ומוזים בנתגורשה מן האירוסין – שאינה צריכה הימנו גט
17 שני, דכיון דאין לבו גם בה, לא אמרינן הן הן עדי ביאה. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר
18 רבי יוחנן: הלכה פסטה משנה, ואוקימנא למתניתין בשלא ראוה שנבעלה! – אמואי יגיהו
19 ואליבא דרבי יוחנן. **משנה** פנסה בגט קרח – תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה. גט
20 קרח – הכל משלימין עליו, דברי בן ננס. רבי עקיבא אומר: אין משלימין עליו אלא קרובים
21 הראויין להעיד במקום אחר. ואיתיה גט קרח? כל שקשריו מרובין מעדיו. **גמרא** מאי טעמא
22 דגט קרח? גזירה משום "פולכסם". גט קרח הכל משלימין עליו. ורבי עקיבא, עבד מאי
23 טעמא לא? – דאתו למימר פשר לעדות. – קרוב נמי אתו למימר פשר לעדות! אלא, עבד
24 היינו טעמא – דדלקא אתו לאפוקיה ליוחסין. – גזל דבר יוחסין הוא ליתבשרי! אלקמה תנן,
25 רבי עקיבא אומר: אין משלימין עליו אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר; קרוב אין,
26 גזל לא! אלא, עבד היינו טעמא – דאתו למימר שחרורי שחרירה, גזל נמי אתו למימר
27 תשובה עבד; קרוב מאי איכא למימר? קרוב, פול עלקמא ידעי דקרוב הוא. אמר רבי יודא
28 אמר רבה בר שאליתא אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אבהה: גט קרח – קשריו
29 שבועה ועדיו ששה, ששה ועדיו חמשה, חמשה ועדיו ארבעה, ארבעה ועדיו שלשה – עד
30 פאן מחלוקת בן ננס ורבי עקיבא; אבל קשריו שלשה ועדיו שנים – דברי הכל אין משלימין
31 עליו אלא קרוב. אמר ליה רבי יודא לרבה בר שאליתא: מפדי כל שלשה במקושר בשנים
32 בפשוט דמי, מה התם קרוב לא, אף הכא נמי קרוב לא! אמר ליה: אף לדידי קשיא לי
33 ושאילתי לרב המנונא, ורב המנונא לרב אדא בר אבהה, ואמר ליה: הנח לשלשה במקושר,
34 דלאו דאורייתא. תניא נמי הכי: גט קרח – קשריו שבועה ועדיו ששה, ששה ועדיו חמשה,
35 חמשה ועדיו ארבעה, ארבעה ועדיו שלשה – עד פאן מחלוקת בן ננס ורבי עקיבא; השלים
36 עליו עבד – בן ננס אומר: הולד פשר, ורבי עקיבא אומר: הולד ממזר; אבל קשריו שלשה
37 ועדיו שנים – דברי הכל אין משלימין עליו אלא קרוב. רב יוסף מתני: פשר. והתניא: קרוב!
38 אמר רב פפא, תני: פשר. אמר רבי יוחנן: לא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד, אבל
39 תרי לא, דלקמא אתי לקוימי בתרי קרובים וחד פשר. אמר רב אשי: מתניתא נמי דיקא,

דקא

1 מה לי מן האירוסין – הא חזינן דבעל, ואין אדם בועל את אשתו בזנות לבית הלל. **בשלא**
2 **ראוה שנבעלה** – והא דמצריניה גט שני – משום דאמרין: כיון דלבו גם בה – ודאי
3 בעל, ואין אדם בועל בעילת זנות, ואיכא קדושין. ופודים – במן הארסות, דכל כמה דלא
4 חזינן – לא אמרינן בעל, דהא לא גייס אהרדי. הן הן כו' – כלומר, כיון דראו שנתייחדו
5 – אין צריך עדות של ביאה גדול מזה, ודאי אנן
6 סהדי כיון דגייסי אהרדי – לא פשרו זה מזה. מי
7 אמר רבי יוחנן הכי – כדלעיל, ודיכא דלא
8 ראוה שנבעלה לא בעי גט. **משנה** גט קרח –
9 מפרש בסיפא במתניתין: שקשריו מרובין מעדיו,
10 בבבא בתרא (קסא) אמרינן דתקן רבנן גט
11 מקושר משום בלנים קפדנים, שהיו כותבין גט
12 פתאום לנשותיהן, ומתחרטין לאחר זמן, ואין
13 יכולים להחזיר. ותקנו להם גט מקושר, שאינו
14 נוח לכתב מדרה, שמא בתוך כך יתפייס.
15 וחזתמין עדיו מבחוץ. וכותב שיטה או שתיים
16 וזכרין על החלק ותופר, ועד אחד חותם על
17 הכרך מבחוץ. וחזר וכותב שני שטיק או יותר
18 מבפנים, וזכרין על החלק, וחותם עד שני על
19 הכרך מבחוץ. וכן עד שלישי. ואם יש קשר כרוך
20 ואין עד חתום מאחוריו – זה קרח, ופסול.
21 כדמפרש בגמרא משום "כולכס", דמסתמא
22 למנן קשריו היו עדיו מתחלה, וחזישין דלמא
23 אמר להו "כולכס חתומו" ודרי אחד שלא חתם.
24 הכל משלימין עליו – ואפילו פסולין, דליתא
25 להא השלמה אלא משום חששא בעלמא, שמא
26 כשיצא לאחר זמן בבית דין יפסולוהו, שידו
27 סבורים שהזמין הבעל עדיו למנן קשריו, ולא
28 חתמו בו כולם. אלא קרוב שהוא ראוי להעיד –
29 בעדות אחרת, שאין עליו פסול עדות אלא
30 קורבה. אבל גב גזולין – לא. וטעמא מפרש
31 בגמרא. **גמרא** קרוב נמי אתו למימר כשר
32 לעדות – אלא מדמבשר בקרוב – שמע מינה
33 בקאי אינשי בהלכות עדות, ולא אתו לאבשורי
34 פסולים וקרובים. **אסוקי** ליוחסין – דאמרי:
35 מדאחתמותו בגיטא – לאו עבד הוא, ויהבי ליה
36 בת ישראל. אלא – לעולם טעמא משום דאתי
37 לאבשורי לעדות, ודקשיא לך קרוב נמי – לא
38 דמי, דעבד איכא למימר שחרורי שחרירה.
39 ואפילו המכירים אותו שהוא עבד ובקיאן
40 בהלכות עדות – אתו לאבשוריה לעדות,
41 דאמרי: מדאחתמותו – שמע מינה שחרירה
42 מריה. וכן גזלן, אתו למימר: מדאחתמותו –
43 שמע מינה תשובה עבד. אין משלימין עליו –
44 שלישי פסול. אלא כשר או קרוב. דגט מקושר
45 צריך שלשה עדים, כדאמרין בפרק "גט פשוט"
46 דרבנן תקון שגא בתוך כך שלא ימצא שלשה
47 עדים ינוח כעסו. כל שלשה במקושר – כיון
48 דעיקרו בשלשה. בשנים בפשוט דמי – ואמאי
49 מכשרת קרוב? גט קרח קשריו שבעה – כלומר,
50 שקשריו שבעה כו'. עד פאן מחלוקת בן ננס
51 ורבי עקיבא – שאם השלים עבד כו'. הולד כשר
52 גרידנן בן ננס. רב יוסף מתני – במילתיה דרבי
53 יודא אמר רבה בר שאליתא: אבל קשריו שלשה
54 ועדיו שנים – אין משלימין עליו אלא כשר. לא
55 הוכשרו בו – אם היה קרח. דבשני קשרים אין
56 משלימין בו שני קרובים, אלא אחד קרוב ואחד
57 כשר, ואפילו היו חתומים בו כבר שלשה כשרים. ולמאן אתי לקוימיה – היום, ולמחר אם יקרא עלי ערעור לפסולו, ויבאיהו לבית דין ואין העדים בפנינו, ויבא עדים מן השוק
58 שיכירו שלש מן החתימות הללו וקיימיהו בכך, ושמא לא יכירו אלא חתימת שני הקרובים ואחד מן הכשרים, ובית דין אינן יודעין שהן קרובים – וקיימיהו בעדות פסולה. **מתניתא**
59 נמי דיקא – הך ברייתא דתני קשריו שבעה ועדיו ששה, או קשריו ששה ועדיו חמשה כו' – לא אישתמיט ותנא בחד מיניהו שני קריות, כגון קשריו חמשה ועדיו שלשה – שמע
60 מינה לא פליגי בה, דאפילו קרוב לא מיתבשר.

גיטין דף פא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצה

אחר, אחר שנתגרשה מבעלה הראשון בנשך קרן, כיון שגט זה
פסול (ועם פסולו יתבאר בנמרא), תצא האשה מזה ומזה, וכל
הדרכים האלו כל החומרות והקנסות המבוארות במשנה לעיל
(עט), אמורים אף בה. הרוצה לתקן ולהכשיר גט קרן, הכל
משלימין עליו יכול להשלים את המקומות החסרים אפילו בחתימה
על ידי פסולי עדות, בקרובים, עבדים או גזלנים, דברי בן ננס. רבי
עקיבא חולק ואומר, שאין משלימין עליו על גט קרן בכל עדים
פסולים, אלא רק בחתימת קרובים הראויין להעיד במקום אחר מה
שאינן בגזלנים ועבדים שפסולים בכל העדות. ומבאר
המשנה, איזהו גט קרן, כל שמשלמין מרובין מעדיו – שהתפירות
מרביות יותר מהעדים, כלומר שעל כמה מה התפירות אין בהם
חתימה של עדים, ונקרא 'גט קרן' משום שהוא מקורח וריק
מחתימות אלו:

נמרא

שואלת הגמרא, מאי מעמא דגט קרן, שפסולו חכמים, הרי כיון
שחתמו עליו שני עדים מן הדין שהיה כשר. משיבה הגמרא, גזירה
משום 'בולבול' – שפעמים אומר הבעל לכמה אנשים 'כולכם
תחתמו בגט', ובאופן זה אין הגט כשר אלא אם כן כולם חותמים,
שתנאי התנה הבעל שאינו שם רק אם כולם יחתמו. ובגט קרן
מתנא קמדי שם עדים כמנן קשריו ויש חשש שמא אמר להם
'כולכם חתומי' ולפיכך אם לא חתמו כולם הגט פסול:
שנינו במשנה, שאם רוצה לתקן את הגט קרן ולהכשירו, הכל
משלימין עליו – יכול להשלים את החתימות החסירות אפילו על
ידי פסולי עדות, כגון קרובים או עבדים או גזלנים, ואילו רבי
עקיבא סובר, שאפשר על ידי קרובים אבל לא על ידי גזלנים
ועבדים שפסולים לכל העדות: שואלת הגמרא: ורבי עקיבא, עבד
מאי מעמא לא כשר להשלים הרי אף הוא מודה שאין צריך עד
כשר. משיבה הגמרא, משום דאם נכשירו לגט זה, אתו למימר
בשר לעדות – יבואו לטעות שעבד כשר לעדות. שואלת הגמרא,
אם כן, בקרוב נמי איך הכשיר רבי עקיבא חתימת קרוב, והרי אתו
למימר ולטעות שקרוב בשר לעדות אלא. לכן חוזרת בה הגמרא
ומפרשת שמה שפסל רבי עקיבא עבד, היינו מעמא, דדלמא אתו
למסוקיה ליוחסין – שמא כאשר יראו שהעבד חתם בגט יאמרו
שאינו עבד, שהרי עבדים פסולים לעדות, ומתוך כך יבואו
להשיאו לבת ישראל האסורה לו. מקשה הגמרא: אם כן גזלן דבר
יוחסין הוא שמוטר לישא בו ישראל, ליתבשר – יהיה כשר לחתום
על גט קרן, שהרי לא שייך כלפיו חשש זה, ואלימה תנן במשנתנו
שרבי עקיבא אומר אין משלימין עליו – על גט קרן אלא קרובים
הראויין להעיד במקום אחר, ומשמע שקרוב אין, אבל גזלן לא.
מתרצת הגמרא, אלא לעולם הטעם שעבד וגזלן פסולים לחתום
הוא משום שמא יבואו להכשירים לעדות, ואף על פי כן קרוב
כשר, לפי שאין חשש שיבואו להכשירו שכן בעבד היינו מעמא –
יש טעם לחשוש שיבואו להכשירו לעדות, משום דאתו למימר
שקרובי שחריריה – שיבואו לידי טעות ששחררו אדונו ויכשירו
חתימתו בשטרות אחרים, וכן בגזלן נמי אתו למימר – יבואו לטעות
ולומר דתשובה עבד שעשה תשובה וחתימתו כשרה. אבל אם
יחתום קרוב, מאי איכא למימר – מה טעות יטעו בו, שהרי קרוב,
בול ללמא ידעי דקרוב הוא:

הגמרא מבאר באיזה אופן נחלקו רבי עקיבא ובן ננס: אמר רבי
יורא אמר רבה בר שאליתא אמר רב המנוא קמא אמר רב אדא בר
אבהו, גט קרן שהיו קשריו ו- (תפירותיו) שבעה ועדיו ששה, שחסר
בו חתימה אחת, או שהיו קשריו ששה ועדיו חמשה, או שהיו
קשריו חמשה ועדיו ארבעה, או שהיו קשריו ארבעה ועדיו שלשה,
עד כאן – בכל אופנים אלו נאמרה מחלוקת בן ננס ורבי עקיבא.
אבל אם היו קשריו שלשה ועדיו שנים, בזה לדברי הכל וגם לפי בן
ננס אין משלימין עליו אלא קרוב, מפני שגט מקושר שלא חתמו בו
שלשה עדים כשרים פסול הוא, ותקנו כן כדי שיטרח הכהן לחפש
שלשה עדים כשרים ואפשר שבתוך כך תנוח דעתו ויתפייס. אמר

דבית שמאי כברי שאדם עושה בעילתו בעילת זנות ואינו בועל לשם
קידושין. ובית הלל כברי, שמתנא אין אדם עושה בעילתו בעילת
זנות, אלא בועל לשם קידושין, ולכן צריכה הימנו גט שני. אבל
באופן שלא ראוה עדים שנבעלה לו, דברי הכל אינה צריכה הימנו
גט שני, שאין חוששים שבא עליה באותו היחוד. הגמרא מקשה
על דברי רבי יוחנן: תנן במשנתנו, ופודים בית הלל שבאופן
שנתגרשה מן האירוסין – לאחר הקידושין קודם שנשאה, שאינה
צריכה הימנו גט שני, מפני שאין לבו גס בה. ואי כרבי יוחנן,
שמחלוקתם היא באופן שראוה שנבעלה, אם כן מה לי – מה סברא
יש לחלק בין אם נתגרשה מן האירוסין ומה לי אם נתגרשה מן
הנשואין, הרי לפנינו עדים שנבעלה. אלא בהכרח מתנינן עוסקת
באופן שלא ראוה שנבעלה, ולכן דווקא בנתגרשה מן הנשואין
סוברים בית הלל שמתנא בא עליה, מה שאין כן בנתגרשה מן
האירוסין אין לבו גס בה ומסתמא לא נבעלה ודלא כרבי יוחנן.
ומוסיפה הגמרא: ורבי יוחנן דאמר שמחלוקתם היא באופן שראוה
שנבעלה, סובר כי האי תנא בברייתא, דתנא, אמר רבי שמעון בן
אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על אופן שלא ראוה שנבעלה,
שבזה כולם מודים שאינה צריכה הימנו גט שני לפי שמסתמא לא
בא עליה. אלא על מה נחלקו, על אופן שראוה שנבעלה, שבית
שמאי אומרים אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ובית הלל אומרים
אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. כלומר, התנא של הברייתא
חולק על התנא של המשנה ומעמיד את מחלוקתם באופן שראוה
שנבעלה. שואלת הגמרא: ומתנינן דאוקימנא משנתנו
שהעמדתה בלא ראוה שנבעלה, ועל כך נחלקו אם צריכה גט,
במאי פליגי – מה היא סברת מחלוקתם. משיבה הגמרא, מדובר
דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה – יש עדים שראו אותם
כשנתייחדו אולם לא ראו שנבעלה. שבת שמאי כברי לא אמרין
'הן הן עדי יחוד והן הן עדי ביאה' – אין עדי היחוד נחשבים כעדות
על הביאה, ואם כן אף אם נתכוין לקדשה בביאה הרי לא היו
עדים ואינה מקודשת. ובית הלל כברי אמרין 'הן הן עדי יחוד והן
הן עדי ביאה' – עדות על היחוד נחשבת כעדות גם על הביאה,
שודאי בא עליה ביחוד זה. ומכיון שאין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות, הרי אותה ביאה היתה לשם קידושין, ולכן צריכה גט
שני. הגמרא מבאר לפי זה את המשך המשנה: ופודים בית הלל
לבית שמאי בנתגרשה מן האירוסין, שאינה צריכה הימנו גט שני,
לפי שאין חוששים שבא עליה באותו היחוד, דכיון דאין לבו גס בה
לא אמרין שעדי היחוד הן הן עדי ביאה. מקשה הגמרא: ומי אמר
רבי יוחנן הכי – האם כך אמר רבי יוחנן, שאם לא ראוה שנבעלה
כולם מודים שאינה צריכה ממנו גט שני, והרי אמר רבי יוחנן
שבכל מקום שמצינו מחלוקת, החלכה בפתח משנה – כסתימתה
של המשנה, וכאן הרי אוקימנא למתנינן – העמדנו את המשנה
שמדובר באופן שלא ראוה שנבעלה, ואיך חולק רבי יוחנן על סתם
משנה ופסק בהברייתא המעמידה את מחלוקתם בראוה שנבעלה.
מתרצת הגמרא, אמוצאי ניהו ואלויכא דרבי יוחנן – נחלקו
האמוראים בדעתו של רבי יוחנן, יש הסוברים שרבי יוחנן אמר
שהלכה כסתם משנה, אך רבה בר בר חנה שאמר בשם רבי יוחנן
שמחלוקתם בראינו שנבעלה, סובר שלא אמר רבי יוחנן כן:

משנה

גט מקושר הוא גט שנשתהים בהכנתו זמן רב. ותקנוהו חכמים
לכהנים שקפדנים הם, שלא ימהרו לגרש נשותיהם מתוך כעסם,
שנא בתוך כדי העסק בהכנת הגט יתפייסו. ואופן עשייתו הוא,
שהסופר לוקח גליון חלק וכותב עליו שורה אחת או שתיים של
הגט, ומשיר שורה חלקה ומקפל את הכתב על פני הנייר החלק,
ותופר אותו משני צדדיו, ועד אחד חותם על הקיפול מבחוץ.
וחוזר חלילה, ומחתים עדים על כל קיפול ותופר, עד שגומר
לכתוב את הגט. ועל שם התפירות נקרא 'גט מקושר'. גט מקושר
שלא חתמו עדים על כל כפלו נקרא 'גט קרן' על שם שהוא
מקורח וחסר עד אחד שלא חתם בו. ואם בנכסה – נשאה אדם

48 בגט זה, ויפלו הימנה ויחזור ויתננו לה, ויאמר לה בזמן המסירה
49 השניה 'הרי את מותרת לכל אדם', ואז היא תהיה מגורשת. – ודין
50 זה הוא בגט שנכתב כהלכתו, אלא שאמר הבעל לשון זו בשעת
51 המסירה, אך אם כתבו הבעל את הלשון 'אלא לפלוני' כתבו –
52 בתוך הגט, אף על פי שחזר ומחקק, הגט פסול. – גמרא הגמרא
53 מבררת את משמעות הלשון 'אלא לפלוני' איכא להו, האי תיבת
54 'אלא', משמעה 'חוץ' הוא, והרי זה כמו שאמר לה הבעל 'הרי את
55 מותרת לכל אדם חוץ מפלוני', או משמעה 'על מנת' הוא, והרי זה
56 כמו שאמר לה 'על מנת שלא תינשא לפלוני'. הגמרא מבארת את
57 צדדי הספק. האם הלשון 'אלא' משמעו 'חוץ' הוא, ובלשון 'חוץ'
58 בלבד הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר, משום שאין כוונת הבעל
59 להתירה בגט לאותו פלוני, ולכן פוסלים את הגט דהא שריי לה
60 בגט, ולא כרת הגט לגמרי את הקשר שהיה ביניהם, שהרי היא
61 קשורה במגרש לגבי איסורה לאותו פלוני, ולכן אין זה גט כריתות
62 – אכל בלשון 'על מנת' מודו ליה חכמים לרבי אליעזר שהיא
63 מגורשת. מיד דההו אכל תנאי דעלמא – שהרי זהו תנאי ככל תנאי
64 רגיל, שאינו פוסל את הגט, והיא מגורשת ומותרת לכל העולם,
65 ואפילו לגבי פלוני, ואין כאן שיעור כלל אלא כריתות גמורה, אלא
66 שהתנה עליה המגרש שלא תינשא לאותו פלוני. ולכן מצד עצם
67 הכריתות מותר לה להינשא לפלוני, אלא שאם תינשא לו יתבטל
68 הגט מכח התנאי. או דלמא הלשון 'אלא' משמעו 'על מנת' הוא,
69 ובלשון 'על מנת' בלבד הוא דפליגי רבי אליעזר אדרבנן, ומבשר את
70 הגט אם אמר הבעל לשון זו – אכל בלשון 'חוץ' מודה רבי אליעזר
71 שהגט פסול, דהא שריי לה בגט. הגמרא פורשת את הספק: אמר
72 רבנן, תא שמע, נאמר (ויקרא יד לד, מד) 'כי תבאו אל ארץ כנען
73 וגו' ונתתה נגע צרעת בבית ארץ אחרתכם וגו' טמא הוא. ומבואר
74 שאם נראה נגע צרעת בבית, הבית טמא. – ושנינו (נגעים פ"ב
75 מ"א) כל הבתים מטמאין בנגעים – נטמאים אם נראה בהם נגע,
76 אלא הבתים של עובדי פוכבים. ומבארת הגמרא, אי אמרת בשלמא
77 שתיבת 'אלא' 'חוץ' הוא, שפיר – מובנת משמעות המשנה, שכל
78 הבתים נטמאים חוץ מבתי עובדי כוכבים שאינם נטמאים בנגעים
79 – אלא אי אמרת שתיבת 'אלא' 'על מנת' הוא, וכי אפשר לפרש
80 שעל מנת שלא מיטמו בתי עובדי פוכבים הוא דמיטמו בתי ישראל
81 – שבתי ישראל נטמאים רק בתנאי שבתי עובדי כוכבים אינם
82 נטמאים, הא – אבל אם אכן מיטמו בתי עובדי פוכבים, אזי לא
83 מטמאין בתי ישראל, הרי ודאי שלא יתכן לפרש כך את הברייתא,
84 ומוכח ש'אלא' בלשון המשנה היינו 'חוץ'. ועוד – הוכחה שאי
85 אפשר לפרש את תיבת 'אלא' כ'על מנת', שהרי בתי עובדי פוכבים
86 מי מטמאין – האם הם נטמאים כלל, ונתנא, נאמר (שם) 'ונתתה
87 נגע צרעת בבית ארץ אחרתכם', ולומדים מפסוק זה שארץ אחרתכם
88 מטמא בנגעים – בתי ישראל נטמאים בנגעים, ואין בתי עובדי
89 פוכבים מטמאין בנגעים, ואם כן לא שייכת כלל טומאת נגעים
90 בבתי עובדי כוכבים. אלא שמע מינה, שתיבת 'אלא' 'חוץ' הוא,
91 ובאופן זה נחלקו רבי אליעזר וחכמים, שמע מינה. – הגמרא
92 מביאה שמה שנתבאר בדעת רבי אליעזר וחכמים במשנה,
93 שנחלקו באומר 'חוץ', שנוי הוא במחלוקת: מתניתין שסוברת
94 שנחלקו בלשון 'חוץ', היא דלא בי דעת האי תנא. דתנא, אמר רבי
95 יוסי ברבי יהודה, לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על המגרש את
96 אשתו ואמר לה 'הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני', שבוה גם
97 רבי אליעזר מודה שאינה מגורשת כלל, משום שזה שיעור בגט.
98 אלא על מה נחלקו רבי אליעזר וחכמים, על המגרש את אשתו
99 ואמר לה 'הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תינשא לפלוני',

1 דקא מדלג ויתני חד חד – שהתנא מדלג ושונה רק אופנים שחסר
2 בהם חתימת עד אחד, ומשמע שאם היו חסרים שני עדים אינו
3 יכול להשלים על ידי שני קרובים. ואומרת הגמרא שאכן שמע
4 מינה כרבי יוחנן שאין משלימים שני קרובים בגט קרח. אמר רב, ממשנתנו יש להוכיח כמה דינים בדין גט קרח: א. שמע מינה
5 דהא קריב הבא להשלים החתימות, התיב אי קני – חותם אם
6 רוצה בין בתיחלה – קודם לחתימת הכשרים, בין באמצע – בין
7 חתימת הכשרים – ובין בסוף – אחר חתימת הכשרים. שואלת
8 הגמרא, מפאי – איך למדים דין זה מהמשנה. משיבה הגמרא, מכך
9 דהתנא במשנתנו שנה בסתם שקרוב כשר, ולא קבע ליה מקום –
10 היכן יחתום, ומוכח שחותם בכל מקום שרוצה. ב. ושמע מינה,
11 שאם יצא ערער על הגט ובאו עדים לקיימו, מכל תלתא מקיימין
12 – יכולים לקיים שלש חתימות מבין כל החתימות ולא בעינן רצופין
13 – ולא צריך שיקיימו דווקא שלשה חתימות הסמוכים זה לזה
14 בסדר חתימותיהם. ומוכח כן מהמשנה, משום דאי סלקא דעתך
15 בעינן דווקא לקיים שלש חתימות רצופין, אם כן מדוע אסרו
16 להשלים יותר מקרוב אחד משום שמה יבואו לקיימו בשני
17 קרובים, והרי אפשר למנוע מכשול זה על ידי דלקבע ליה מקום
18 להאי קרוב – שיקבעו מקום מסוים שרק בו יחתום הקרוב, כגון
19 בתיחלה – שבתחילת כל שלשה עדים יחתום קרוב, כלומר
20 שיחתום קרוב כשר וכשר, ושוב בסדר זה, או באמצע – בין שני
21 עדים כשרים, ויחתמו כשר קרוב וכשר, כשר קרוב וכשר, או בסוף
22 לאחר כל שני עדים כשרים יחתום קרוב, ואז לכשר ביה מוכח –
23 יהיה אפשר להחתים הרבה קרובים שכן לעולם לא יבואו
24 להכשירו בשני קרובים שהרי כאשר מקיים שלשה חתימות
25 רצופים בהכרח שנים מהם אינם קרובים, ומכך שחששו שמה
26 יקיימוהו בשני קרובים מוכח שאין צריך קיום של עדים רצופים.
27 הגמרא מביאה את הכרעת רב אמי שהלכה כבן ננס במשנתנו: כי
28 אתו לקמיה דרבי אמי – כשבאו לפני רבי אמי עם גט קרח שהיה
29 צריך להשלים בו חתימה כמניין הקשרים – אמר ליה רבי אמי
30 לבעל, צא והשלים עליו על ידי חתימת עבד מן השוק וכדעת
31 וכדעת בן ננס שכל פסולי עדות משלימין בגט קרח:
32

הדרן עלך הוורק:

פרק תשיעי - המגרש

33 פרק 'המגרש' עוסק בעיקר בששה עניינים: א. דין המשיר בגט,
34 כגון שאמר לאשתו 'הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני', וכן
35 התנאים הנכתבים בתוך הגט, באיזה אופן הם פוסלים את הגט
36 ובאיזה אופן אינם פוסלים אותו. ב. נוסח גופו של הגט. ג. דינים
37 שונים בביתת הגט, כגון גט שנכתב בכתב ידו של הבעל אלא
38 שאין עליו עדים. וכן גיטין שנתערבו, או שגירשו כמה אנשים את
39 נשותיהם בגט אחד. ובאופן חתימת העדים, ומה הדין אם חתמו
40 העדים בכתב שונה מהכתב בו כתוב הגט. ד. גט שכפו את הבעל
41 לכתבו. ה. דין 'קול' היוצא על אשה שהיא מקודשת או מגורשת.
42 ו. לבאר עד כמה ראוי להימנע מגירושין. משנה המשנה מבארת
43 את דין אדם שגירש את אשתו, ובשעת הגירושין אמר לה 'הרי את
44 מותרת לכל אדם אלא לפלוני': המגרש את אשתו, ואמר לה בזמן
45 מסירת הגט, 'הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני' – רבי אליעזר
46 מתיר אותה בגט זה לכל אדם, חוץ מלאותו פלוני, וחכמים אוסרים
47 אותה לכל העולם, שלדעתם גט זה פסול. וביצד יעשה כדי לגרשה

דקא מרלג ותני חד חד – שהולך ומחסר העדים מן הקשרים אחד אחד. בכל דילוג ודילוג שמנה במשנתו לא דילג אלא אחד במנין הקשרים. שמע מינה האי קרוב חתים – בין בתחילה קודם – לכשרים, בין באמצעו, בין בסופו. מרלא קבע ליה מקום – לקדחה במתניתין. ושמע מינה – מרלא קבע מקום – שמע מינה דכל גיטין ושטרות מקושרים

היוצאין בבית דין להעיד על חתימת העדים לקיימו. מכל תלמא – סהדי דחתימי ביה שיכירו עדי השוק את חתימתן – מקיימין ליה לגיטא. ואפילו הן מפורזין. כגון אם יש בו עשרה עדים, ועדי השוק מכירין את כתב הראשון והשלישי והחמישי. דאי סלקא דעתך בעינן רצופין – אמאי לא הוכשר בו אלא השלמת קרוב אחד? ומשום דלמא אתי לקימיה בשני קרובים וחד כשר, כדאמרין לעיל. ליקבע ליה מקום – להשלמת קרובים. או בתחילה – קודם לשנים הכשרים, בכל שלשה ושלשה החתומין בו. או באמצע – כל שלשה ושלשה חתומין יכשר קרוב אחד, כגון: כשר וקרוב וכשר, וחורו וחותם כשר וקרוב וכשר, וכן לעולם. או בסוף – כל שלשה ושלשה יקבע מקומו. ולכשר ביה – קרובים טובא, וליכא למיחש דלמא אתי לקימיה בשני קרובים וחד כשר – דהא לא משכחת שני קרובין בכל שלשה רצופין שבו, שאין לך בו שנים קרובים שלא יהא הפסק שנים כשרים ביניהם. אלא מרלא אשכח תקנתא להשלמת שני קרובים בקביעות מקום – שמע מינה לא בעינן רצופין, הלכך חיישינן דלמא מקיים ליה בקרובין מפורזין. כי אתי לקימיה דרבי אמי – גט מקושר שלא הומין לו עדים למנין קשריו, והסופר והעדים בפנינו, ועדיין לא נמסר לה. אמר ליה בו' – כבן ננס. כן הוא עיקרה של סוגיא זו. ולא שמעתיה כן, אלא כביאורה בקונטרס מורי הזקן.

הדרן עלך הזורק גט

משנה המגרש. ואמר לה – בשעת מסירה. גמרא על מנת הוא – על מנת שלא תנשאי לפלוני. אבל בעל מנת מודו – רבנן, דבגט לא שייך, שהתירה במסירת הגט לכל אדם, אלא שהתנה עמה: על מנת שלא תנשאי לזה, ואין זה אלא כתנאי בעלמא. אלא של גוים – דכתיב: "אחוזתכם", הבא

אמר רבי יוסי פרבי יהודה: לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על המגרש את אשתו ואמר לה "הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני" – שאינה מוגרשת, על מה נחלקו? על המגרש אשתו ואמר לה, "הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני", שרבי

– הרי הותרה אצלו בנות, אלא בחוץ. ואי ב"על מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי" קאמר רבי אליעזר נמי לא הוי שיורא – מאי קאמר "הרי הותרה אצלו בנות"? ועוד, למאי דמוק לה בחוץ, אדמקשה רבי יוסי הגלילי לרבי אליעזר מ"חוצ", לפיכך לזה לרבנן דמודו ב"על מנת שלא תנשאי ושלא תיבעלי" ולא הותרה אצלו בנות. ומיהו, נראה לרבינו יצחק: דאפילו ב"על מנת שלא תנשאי ושלא תיבעלי" מודו רבנן דלא הוי שיורא, דכיון דאין אוסרה אלא בלשון תנאי – הוי באילו הותרה לכל, ולהכי לא מצי פריך מדי רבי יוסי הגלילי אדרבנן, ובי קאמר "אילמא בעל מנת – הרי הותרה אצלו בנות", הוה מצי למיפריך, שאפילו לא הותרה אצלו בנות, כגון "על מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי" דהרי הותרה לכל, כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי. אלא נקט קושיא פשוטה "על מנת שלא תנשאי" גרידא הנוכר בברייתא. דאם לא כן, אדמפלגי בסמוך בין "על מנת" ל"חוץ" – לפלוני ב"על מנת" גופיה, ועוד, דקאמר "או דלמא האי אלא על מנת הוא כו'" – אף על גב דב"אלא" אסיר נשואין ובעילה, אפילו הכי לא הוי שיורא, אף על גב דב"חוץ" מודו לזה. ובסמוך דקאמר "ומתניתין דאוקימנא בחוץ מאי טעמא דרבי אליעזר, אבל לרבנן אפילו ב"על מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי" – אתי שפיר, מידי דהוי אבל תנאים דעלמא.

אמר רבינא תא שמע כל הבתים כו' – ומדלתן בריש וזבחים (בא), כל הבתים שנוכחו שלא לשמן כשרין, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה – לא הוה מצי לאיתויי ראייה, דחתם לא שייך לא "על מנת", ולא "חוץ", ואותו "אלא" לא הוי אלא לשון "רק" או "אבל".

צא השלם עליו עבד מן השוק – אומר רבינו יצחק: דהך דהבא פליג אדחוקיה דאמר בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קסב); מילאהו בקרובים – כשר. דמשמע: דוקא קרובים כשרים למילוי. ומעשה בא לפני רבינו משולם באחד שכתב גט לאשתו, והחתים עליו שני עדים, ואחר זמן החתים עליו עד שלישי, והכשירו מסברא, דהא דאמרין דאין עדי הגט

חותמין זה בלא זה – היינו בשנים, או שזימן שלשה יחד, שאין הגט יכול להיות בפחות – או יחתמו כולם זה בפני זה. אבל כשהגט נגמר בשנים, ולא היה אז דעתו להחתים יותר, כשחזר והחתים שלישי – אין נפסל בכך, כיון שנגמר על ידי הראשונים. ורבינו חם הביא ראייה מכאן דכשר: דלישנא ד"צא השלם עליו עבד מן השוק" – משמע שכבר חתמו הראשונים, ולא היה צריך כי אם להשלים. אלמא, כיון שכבר הוכשר הגט על ידי הראשונים – הו' לא מפיסיל בהשלמת אחרים זה שלא בפני זה. ומיהו בקונטרס פירש: הסופר והעדים בפנינו, ועדיין לא נמסר. משמע שסובר דבעינן זה בפני זה. ומה שפירש: ועדיין לא נמסר לה – רוצה לומר שהעדים לא חתמו עדיין, ולהכי לא נמסר לה, וחותמין כולו זה בפני זה. אך מה שפירש: שהסופר בפנינו – בחנם פירש, דמה לנו אם הלך לו הסופר? וכן פירש הרב רבי אלחנן דנראה לפסולו, דכיון שבא להחתים שלישי – גילה בדעתו שלא יתא עד גט שהחתים שלישי, וחתמתו אין כלום, כיון שאחריהם זה בפני זה. לעיל פא.

ושייך לעיל פא. גזירה משום כולכם – פירש בקונטרס: דמסתמא למנין קשריו היו עדי מותרת, וחישינן דלמא אמר להו "כולכם חתומי חזרי אחד מהם שלא חתם. ותימא: מאחר דפסלינן גט קרן משום "כולכם" – מאותו טעם נפסל קרוב להחתים בתוכו, כדאמרין לעיל בפרק שני (דף יב.) דאם אמר הבעל "כולכם", למאן דאמר משום עדים – נמצא אחד מהן קרוב או פסול – פסול הגט! ויש לחלק: דהבא במקושר, דעדי גשלוש – הכשירו בו אחד קרוב. ולעיל בפרק שני (שם דיבור דמתחילת אמרי) הארכתי.

הדרן עלך הזורק גט

המגרש אבל בעל מנת מודו ליה – לכאורה היה נראה דדוקא ב"על מנת שלא תנשאי" מודו דלא הוי שיורא, משום הותרה אצלו בנות, אבל ב"על מנת שלא תיבעלי ולא תנשאי" – הוי שיורא כמו "חוץ". ולהכי נקט בברייתא בסמוך "על מנת שלא תנשאי" גרידא, דב"שלא תנשאי ולא תיבעלי" – מודה רבי אליעזר דהוי שיורא כמו "חוץ". וכן משמע קצת, דהא לקמן פריך ארבי יוסי הגלילי דאמר: היכן מצינן אסור לזה ומותר לזה. במאי? אי ב"על מנת"

הרי הותרה אצלו בנות? ועוד, למאי דמוק לה בחוץ, אדמקשה רבי יוסי הגלילי לרבי אליעזר מ"חוצ", לפיכך לזה לרבנן דמודו ב"על מנת שלא תנשאי ושלא תיבעלי" ולא הותרה אצלו בנות. ומיהו, נראה לרבינו יצחק: דאפילו ב"על מנת שלא תנשאי ושלא תיבעלי" מודו רבנן דלא הוי שיורא, דכיון דאין אוסרה אלא בלשון תנאי – הוי באילו הותרה לכל, ולהכי לא מצי פריך מדי רבי יוסי הגלילי אדרבנן, ובי קאמר "אילמא בעל מנת – הרי הותרה אצלו בנות", הוה מצי למיפריך, שאפילו לא הותרה אצלו בנות, כגון "על מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי" דהרי הותרה לכל, כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי. אלא נקט קושיא פשוטה "על מנת שלא תנשאי" גרידא הנוכר בברייתא. דאם לא כן, אדמפלגי בסמוך בין "על מנת" ל"חוץ" – לפלוני ב"על מנת" גופיה, ועוד, דקאמר "או דלמא האי אלא על מנת הוא כו'" – אף על גב דב"אלא" אסיר נשואין ובעילה, אפילו הכי לא הוי שיורא, אף על גב דב"חוץ" מודו לזה. ובסמוך דקאמר "ומתניתין דאוקימנא בחוץ מאי טעמא דרבי אליעזר, אבל לרבנן אפילו ב"על מנת שלא תנשאי ולא תיבעלי" – אתי שפיר, מידי דהוי אבל תנאים דעלמא.

אמר רבינא תא שמע כל הבתים כו' – ומדלתן בריש וזבחים (בא), כל הבתים שנוכחו שלא לשמן כשרין, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה – לא הוה מצי לאיתויי ראייה, דחתם לא שייך לא "על מנת", ולא "חוץ", ואותו "אלא" לא הוי אלא לשון "רק" או "אבל".

יְשִׁירָה אליעזר מליכר לאדם חוץ מאותו האיש – משמע דאפילו בחיי אותו האיש מתויר. לינשא. והקשה רבינו שמואל: אמאי לא חיישין דלמא לא תקיים תנאה. כדאמר לעיל ב"מ שאחור (עד,א) גבי "הרי זה גיטך על מנת שתני לי מאתים וז' (ולאחור) לא תנשא עד שתתן! ועוד מביא ראיה רבינו יצחק ממבריתא דלקמן (פד,א): "על מנת שלא

תִּבְעַל לָהֶם, הֲאֵלֶּכָּה - חֲשִׁשְׁךָ שֶׁתִּבְעַל לוֹ
וְתִירֵץ הָרֵב רַבִּי אֶלְחָנָן: דִּשְׁאֵנִי גְבִי מֵאִתּוֹן, וְדֵשׁ
לְחוֹשׁ פֶּן תִּפְסִיד אֶת אֲשֶׁר לֹא וְלֹא תוֹכַל לָקִים
תִּגְאֹל, וְכֵן גְּבִי "שִׁלָּא תִּבְעִילֵךְ לֵאמֹר" - חֲדִישְׁךָ
שֶׁמֶן יָבֵא עֲלֶיךָ בִּתְנוּסָה, אֲבָל הִבָּא, "עַל מִנֵּת שֶׁלֹּא
תִּשְׁתַּאֲבֵּא" - יִפְסֹד לְמִדַּח שִׁשְׁנָה בְּכֶרֶךְ, בְּרַחֲמֵי
נִישְׁוֹאָן אֶל אֲמִישָׁה בְּכֶרֶךְ. **אֶפִּילוֹ** -
תִּגְרֹשָׁה אֶלֶּא מֵאִישָׁה פְּסוּלָה לִכְהוֹנָה - וְאִם
תֵּאֲמַר: וְהָאֵל דְּאִסְרָא כְּהוֹנָה שְׁאֵנִי, דְּהָא אִם
לֹא תִגְרֹשָׁה אֶלֶּא מֵאִישָׁה וְלֹא הוֹדֵרָה לְשֵׁם אֱדָם
- פְּשִׁטָּא דֶּאֶפִּילוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֹא הוּי גַּם כֵּלָּל
בְּעִלְמָא, וְאִם מוֹתֵר לְהִתְיַבֵּם, וְאִף עַל פִּי
פְּסוּלָה לִכְהוֹנָה: וְשֵׁן לִמְרָא דְּהִבִּי מִיִּיתָ: דְּכִדּוּן
דֶּאֶפִּילוֹ לֹא תִגְרֹשָׁה אֶלֶּא מֵאִישָׁה פְּסוּלָה
לִכְהוֹנָה, אִם כִּי אֲמַר "חֻץ מִפְּלוּנִי" - הוּי גַּם
גִּמּוּר. דָּאֵם לֹא הוּי גַּם - סְבָרָא הוּא דְּבִלָּא
תִּגְרֹשָׁה אֶלֶּא מֵאִישָׁה, אֶפִּילוֹ רִיחַ הֲגַט לֹא הוּי,
וְלִיהָ אִסּוּרָה הִתְחַבֵּב לְכַהֲנִים. וְאִם תֵּאֲמַר:
לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לֹא חֲשִׁיב בִּיעַל מִנֵּת" שׁוּר, וְלִמְנָא
דְּמוֹתֵיחַ דְּרַבְנִי גִמּוּר לֹא דְּבִלָּא עֵל שׁוּרָא. אֲמַנִּי
לֹא תִנָּא בִּיבְמוֹת בִּירְשָׁא (ב.א.) שֶׁשֶׁה עֲשֵׂר נָשִׁים
פּוֹטְרוֹת צְרוּתֵיהֶן, וְלִחְשׁוֹב בְּהִדְיָהוּ אֶשֶׁת אִישׁ
דְּפּוֹטְרָת צְרוּתָהּ - בְּכֹן שְׁנִירֵשָׁה וְהוּ בִּיעַל מִנֵּת שֶׁלֹּא
תִּשְׁתַּאֲבֵּא לְפִלוּנִי. וְנִשְׁאָה אֲחָא שֶׁ פְּלוּנִי, דְּמֵת בִּלָּא
בְּנִים: מוֹעַל מִנֵּת שֶׁלֹּא אֲחָא שֶׁ גִירָא, וְמוֹתֵרָת
בְּנוֹת, או "לֹא תִּבְעִילֵךְ" גִירָא. שְׂכִילָה לְהִתְקַשְׁדַּ
אֶן קִשָּׁה, וְלֹא דְּמִי לֵאחֻזָּת אִשָּׁה שְׁאִסּוּרָה גַּם
בְּנוֹת, וְאִינֵה יוֹכֵלָה לְהִתְקַשְׁדַּ. אֲבָל מִיעַל מִנֵּת
שֶׁלֹּא תִשְׁתַּאֲבֵּא וְשִׁלָּא תִּבְעִילֵךְ" - שְׁקִיאוּ וְשֵׁן לִמְנָה:
דְּלֹא תִנִּי לֹה מִשּׁוֹם דְּלֹא דְּמִי לֵאחֻזָּת אִשָּׁה, וְדִּהֲתֵם
בְּשַׁעַת נְפִילָה אִחֵי לֹה אֲחֻזָּת אִשָּׁה, אֲבָל הִכָּא -
בְּשַׁעַת נְפִילָה אֲבִיחִי לֹה הוּא אִשָּׁה שֶׁ אִישׁ עַד
שֶׁתִּבְעִיל עֲלֶיכֶם, וְתִעְבֹּר עַל תִּנְאוֹ. אֶפִּילוֹ
תִּחְשַׁבְנָה כִּאִילוּ הִיא אֶשֶׁת אִישׁ, כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁתַּעַם
אֶשֶׁת אִישׁ אִסּוּרָה לִבְעַל לֹ - מִכָּל מָקוֹם לֹא מִצִּי
לְמִיתֵיהָ. דְּהָא אִם תִּבְעִיל לֹ - נִגְמָא שִׁלָּא הִיחָה
אֶשֶׁת אֲחִיו מוֹעֵלָם, וְלֹא דְּמִי לֵאחֻזָּת אִשָּׁה, הֲלָכָּךְ
לֹא פְּטוּרָה. וּמִיּוֹדָה, וְעוֹד יִתְחַשֵּׁב אֶלֶּא לְמִנָּא דְּרַפְּקָא
לִיָּה מֵאֲחֻזָּת אִשָּׁה. וְעוֹד קִשָּׁה לְרַבִּי גִיחָא:

דאבתי משכבת לה אף בצרת צרה, כגון דקדישה אחד חוץ מראבון ושמעון אדיו, ובא ארצה אשה אחרת, ויבם שמעון צרתה ולו אשה אחרת, ומת בלא בנים, ונפלו לפני לוי, בצרת צרה פה איש – לא חשיבא לגבי יבם אשת אח. אבל אי אשת שני מתים דאורייתא, בדמשמע בסמוך, וקדישה חוץ מלוי, דאהני קידושי שמעון למיסרא אראבון, ומתו ראבון ושמעון, ויבם לוי צרת ונפלו לפני יהודה, דצרת [וצרה] אשת שני מתים פטורה מן החליצה ויבום. ומיהו, איבא למיין הוהדח, ולדידהו אב משכבת אשת שני מתים. ואפילו לוי דמיירי בפלוגתא פרק קטן דאורייתא, ואף עב לדריע לאו גני חליצה ויבום נשים, כתיבי ביררות. אבל למאי אסר חז"ל דהנהיגה וליתני שני עשרה נשים לרבי אליעזר! ומשני: התם התורה אסרה עליו, ברם חז"ל – הוא אסר בלא שום תנאי. אבל כאן – אסרה על ידי תנאי שלו. אי נמי יש לומר: תמן התורה אסרה באשת איש – האיסור תלוי במגורש, שאם ידח

אלא אשת שני מתים היכי משכבת לה – הבא משמע דאשת שני מתים דאורייתא. וקשה משמעון ובא שמעון וקדישה סתם – תימה לרבינו יצחק: כבא שבעה חלקים וקדישה סתם

לאחר מותו, דפקע ונתק ראשון, ומותרת לזה שמעון אסרה עליו אי כסברא דחלק משום דהתם

מיתה למגור. אבל כהא דבא קדישה – על ידי שנתקדשה לאחרי אל נתקד

1 שְׂרָבִי אֲלֵעֶזֶר מִתִּיר לְכָל אָדָם חוּץ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ,
2 וְחֻכְמִים אוֹסְרִים. מֵאִי טַעֲמָא דְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר? מִיָּד
3 דִּהְיָה אֶפֶס תִּנְיָא דְעֵלְמָא. וְרַבְנָן? כָּל תִּנְיָא דְעֵלְמָא
4 לֹא שְׂרִיר לִיה בְּנִט, הֲכָא שְׂרִיר לֵה בְּנִט. - וּמִתְּנִיתִין
5 דְּאוֹקִימָנָא בִּ"חֻוּץ", מֵאִי טַעֲמָא דְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר? אָמַר
6 רַבִּי יִצְחָי מִשּׁוּם זְקֵן אַחֵד: אָמַר קְרָא: "וַיֵּצֵא מִבֵּיתוֹ
7 וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אֲחֵר", אֲפִילוּ לֹא הִתִּירָה אֶלָּא
8 לְאִישׁ אֲחֵר - הֲרִי זֶה מְגֻרְשָׁתָא. וְרַבְנָן אֲמָרִי טַעֲמָא דְרַבִּי
9 אֲלֵעֶזֶר: הָאִי "אִישׁ" - לְכָל אִישׁ וְאִישׁ. וְרַבִּי יוֹחָנָן
10 אָמַר, טַעֲמָא דְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר מִהֲכָא: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה
11 מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ" - אֲפִילוּ לֹא נִתְּגַרְשָׁה אֶלָּא מֵאִשָּׁה
12 - נִפְסְלָה מִן הַכְּהוּנָה, אֲלֵמָּא הָוִי גִּטָּא. וְרַבְנָן? -
13 אִיסּוּר כְּהוּנָה שְׂאִנִּי. בְּעֵי רַבִּי אָבָא בְּקִידוּשִׁין הֵיאָד?
14 תִּיבְעֵי לְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר, תִּיבְעֵי לְרַבְנָן; תִּיבְעֵי לְרַבִּי
15 אֲלֵעֶזֶר: עַד כָּאֵן לֹא קָאֻמַּר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר הֲכָא - אֶלָּא
16 מִשּׁוּם דְּכִתְּבִי קְרָאִי, אֲבָל הָתָם קִנְיָן מַעֲלִיא בְּעִינֵי, אוּ
17 דֵּלְמָא "וַיֵּצֵאָה... וְהָיְתָה"? תִּיבְעֵי לְרַבְנָן: עַד כָּאֵן לֹא
18 קָאֻמַּר רַבְנָן הֲכָא - אֶלָּא דְּבְעִינָן בְּרִיתוֹת וְלִפְּא, אֲבָל
19 הָתָם קִנְיָן כָּל דִּהּוּ, אוּ דֵּלְמָא "וַיֵּצֵאָה... וְהָיְתָה"?
20 לְכַתֵּר דְּאִיבְעִינָא לִיה הֲדַר פְּשֻׁטָּה: בִּין לְרַבִּי אֲלֵעֶזֶר בִּין
21 לְרַבְנָן, בְּעִינָא "וַיֵּצֵאָה... וְהָיְתָה". אָמַר אֲבִי: אִם תִּמְצָא
22 לוֹמַר אֵיתָא לְרַבִּי אָבָא, כָּא רְאוּבִין וְקִדְשָׁה חוּץ
23 מִשְׁמַעוֹ, וְכָא שְׁמַעוֹן וְקִדְשָׁה חוּץ מִרְאוּבִין, וּמִתּו
24 שְׁנֵיהֶם - מִתְּבַבְּתָא לְלוּי, וְאֵין אֵין קוֹרָא בֵּה אִשְׁת שְׁנֵי
25 מִתִּים, מֵאִי טַעֲמָא? קִידוּשִׁי דְּרְאוּבִין אַהֲנָה, קִידוּשִׁי
26 דְּשְׁמַעוֹן לֹא אַהֲנָה. - וְאֵלָּא אִשְׁת שְׁנֵי מִתִּים הִכִּי

27 מִשְׁבַּחָהּ לָהּ? בְּנֵן שֶׁבֶן רְאוּבֵן וְקִדְוָשָׁה חַיִּים מִשְׁמַעוּ
28 רְאוּבֵן אֲהֵנוּ לְמִסְרָא אַעֲלָמָא, וְקִידְוָשִׁי דְשִׁמְעוֹן אֲהֵנוּ
29 "חֲרִי אֶת מוֹתֶרֶת לְכָל אָדָם חַיִּים מִרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן", וְ
30 מִי אֲמָרִינֵן מֵאִי דְאָסֵר שְׂרָא, אוּ דְלָמָּא מֵאִי דְאָסֵר שְׂרָא

נחמד חרוץ מרואבן ושמעון אחיו, ובא ראובן וקדישה חרוץ משמעון אחיו, דאדנץ קי
 תל תל בנים, ונפל לפני לוי, דרצת צרה מטרור מן החלצה ומן הייבוש וש לומר:
 שני מתים דאדורייתא, כדמשמע בסמוך, משכחת לה שש עשרה צרות וצרת צרה,
 יאובן. ומתו ראובן ושמעון, ויבם לוי צרת אשת שני מתים, שאשת שני מתים לא נא
 וורה מן החלצה ויבוש. ומיהו, איכא למימר בפלוגתא לא קמיירי, דרבנן פליגי א
 לול ללוי ומיירי בפלוגתא פרק קנא דיבנות (ט.א.) לא מיירי אלא בפלוגתא דסבי
 יבי כריתות. אבל למאי דסלקא דעתיה דרבי אבא דרבנן מוזר בקידושין – דהוי מ
 התורה אסרה דלוי, ברם הכא – הוא אסרה עליו. פירוש: דאש אסר גשם א
 יא נמי יש לומר: תמן התורה אסרתה ואין לה היתור להחליטם, עשר אסור ש
 איש – האסור תלוי במגור, שאם ירצה – יתנהג ליבם קודם שימות אחיו המת

שמעו דאשט שני מתיס דארייטא. וקשה מפרק שלישי דיבמות (לא.ב.) ומפרק קמא דרבינו יצחק: כשבא שמעון וקידשה סתם, אמאי לא פקע אישות דראובן? מאי שיהיה עליה ואין סברא לחלק משום דהתם הוי שיעור מועט ופקע. ויש לומר: דהתם ב' שיהיה – על ידי שנתקדשה לאחר לא נתקח. **וחזר** ואמר לה לראובן ושמעון – ב' שמעו דאשט שני מתיס דארייטא.

הָאֵשׁ שִׁיר בְּנִימָה — כִּיּוֹן דְּרַתְנִי בַּחֲדָה שְׁלֵא לִיעֲשֹׂא לֹחֶה — נִמְצָא שְׁלֵא הִתִּירָה גַּט זֶה
לְכָל אֶדָם. אֵלֶּא מֵאִישָׁה — דָּאִמְרַי לֵה: הִרִי אֶת מְגוּרֶשֶׁת מִמֶּנִּי, וְאִי אֶת מוֹתֶרֶת לְכָל אֶדָם.
זִדְדוֹ וְרִחַ הִגֵּט שְׁפוֹטֵל בְּבוֹהֶנָה. וּמִדְּפוֹסֵל לְכוֹהֶנָה — אִלְמָא גַּט הוּא, וְהָבָא דִּישִׁינָה לְכָל
אֶדָם חוּץ מִזֶּה — מוֹתֶרֶת לְאֶחָרִים. אִיסוּר בְּיוֹנֶה שְׁאֵנִי — שְׂרִיבָה בְּיוֹן הַכְּתוּב מִצֵּת
יִתִּירוֹת. בְּקִדּוּשֵׁי הָיִיךְ — "הַתְּקַדְשִׁי לִי לֵאסֹר
לְכָל אֶדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי" מִדּוּ: דְּכִתְשִׁי — קִרְיָ —
בְּדִמְקוֹן: "לֹא־שׁ אֲרוּר" גִּרְשֵׁשׁ מִבְּתִי, וְיִצְחָה
וְחִיתָה — אִקְשָׁה הִיחָה לִיצְיָהּ, וְכִיּוֹן דְּבִגְדִישׁוֹן
הָיִי גַּט — הָכָא נִמִּי הוּא קִדְּוִשׁוֹן, וְנִסְאֶרָה לְכָל
חוּץ מֵאוּרוֹת אִישׁ. בְּעֵינִי בְּרִיתוֹת וְלִיבָא — דֵּהָא
אֲגִידָא בִּידָה לְגִבְיָה דֵּהָרָא וְנִבְרָא. חֲדָר שְׁפִשְׁמָה בִּין
לְרִבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּו' — לְרִבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא קִדְּוִשׁוֹן,
לְרִבְנָא לֵא הוּא קִדְּוִשׁוֹן. אִם תִּמְצִי לִפְסֵי אִיתָא
לְרִבִּי — אֲבָא — אֲלִיבָא דְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר, דֵּהוּ
קִדְּוִשׁוֹן — אִפִּילוּ הָכִי בָא רִאוּבֵן וְקִדְּשָׁה לְגִבִּי
כֹּלִי עֲלֵמָא חוּץ מִשְׁמַעֲוֵן אַחִיו, וְבָא שְׁמַעֲוֵן
וְקִדְּשָׁה חוּץ מִרִּאוּבֵן, וּמִתּוֹ שְׁנֵיהֶם — מִתִּיבִימַת
לְלוֹי אַחֲדֵהֶם. וְאִין אֲנִי קוֹרָא בְּהָ אֵשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים
— לְאוֹסֶרָה לְלוֹי מִפְּנֵי זִיקַת שְׁנֵי יִבְמִין, דִּתְנֵן
בְּיִבְמוֹת (א.א.), שְׁלֹשָׁה אַחִין וּמִת אֶחָד מֵהֶם
וְעֵשֶׂה שְׁנֵי מֵאֲמָר בְּיִבְמוֹת וּמִת — וְחִלְצָתָ לְהָא
מִתִּיבִימַת, שְׁנֵאמַר: "וּמִת אֶחָד מֵהֶם יִבְמָה יָבֹא
עֲלֵיהָ" מִי שְׁעֲלִיָּה זִיקַת יִבְם אַחֵר, וְלֹא שְׁעֲלִיָּה
זִיקַת שְׁנֵי יִבְמִין. כְּגוֹן זֶה, שְׁעֲרִינִי לֹא יִצְתָה מִזִּיקַת
יִבְמוֹי הַמֵּת הָרִאשׁוֹן, דְּאִין יִבְמוֹי יִצְתָּה מִזִּיקַתָּה
אֵלֶּא בְּבִיאָה, וְתִתְּסַפֵּה עֲלֵיהָ זִיקַת מִחְמַת מֵאֲמָר
שֶׁל שְׁנֵי. וְהָכָא אֲשִׁמְעִינֵן אֲבִי: אִפִּילוּ אֵלֶּא
לְרִבִּי בָא, שְׁקִדְּוִשׁוֹן בָּאֵלוֹ הוּא קִדְּוִשׁוֹן לְגִבִּי
עֲלֵמָא, וְנִמְצָא שְׁנֵיהֶם קִדְּוִשׁוֹן — אִין אֲנִי קוֹרָא
בְּהָ אֵשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים. מֵאִי טַעְמָא? קִדְּשִׁי דְּרִאוּבֵן
אֲהֵנָּה, אֲבָל קִדְּשִׁי שְׁמַעֲוֵן לֹא מִהֵנִי מִיָּד. דִּכִּין
דָּאִמְרַי: "חוּץ מִרִּאוּבֵן" — אֵל אִסֹּרָה עַל שׁוֹם
אֶדָם הַמּוֹתֶר, שְׁהָיִי אִסֹּרָה וְעִמּוּדָתָה הִיא עַל
הַכֹּל חוּץ מִרִּאוּבֵן. וְאֵלֶּא אֵשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים הִכִּי
מִשְׁכַּחְתָּ לֵּךְ — בְּהָאִי עֵינֵינָא דְּרִבִּי אֲבָא: כְּגוֹן בָּא
רִאוּבֵן כִּו'.
דְּהִינֵי אֲבִינִי רִבְהִינִי

אֵשֶׁת שְׁנֵי מַתִּים הָיְתָה
בֶּן וְקִדְשָׁה חוּץ מִשְׁמֵעוֹן, וְכֹא שְׁמֵעוֹן וְקִדְשָׁה סָתָם, דְּקִידְשִׁי
וְקִדְשִׁי דְשְׁמֵעוֹן אֲהֵנוּ לְמִסְרָא אַרְאֹבֶן. בְּעֵי אַבִּי: אָמַר לָהּ
חוּץ מִרְאֹבֶן וְשְׁמֵעוֹן, וְהָזַר וְאָמַר לָהּ "לְרֹאבֶן וְשְׁמֵעוֹן", מַהוּ?
אוּ דְלִמָּא מָאִי דְאָסַר שְׂרָא וּמָאִי דְשְׂרָא אָסַר? אִם תִּמְצֵא לִזְמִיר
מָאִי

קידשה חוץ משמעון אחיו, דאחני קידשה דידה למיסרא אקמא, ומת ראובן בלא בנים וזו
הן החליצה ומן היבוסם ויש לומר: כיון שנאסרה על יבם זה לפני קידושי אחיו משום אשת
חית לה שה עשרה צרות וצרת צרה, כגון שקדש ראובן חוץ משמעון אחיו ואז, ששמעון
שני מתים, שאשת שני מתים לא נאסרה ללוי, שלא אסרה עליו. ומת זה ולו אשה אחרת,
מפלוטא אל קמיייר, דרבנן פליגי אדריבי אלעיו בקידושין כמו בגירושין, כדמסיק יריאנא
(טא), לא מיירי אלא בפלוטא דסבירא ליה לתנא כוחתיה, דתע, דלא תנא לוי חייבי לאוין,
אבא רבנן ברדו בקידושין - הו מצי למתני שה עשרה. ויבוסלמא ומבכלתא פריך לה,
אמר לה: פירוש: כל חמש עשרה נשים אסורות תורה ליהבם, והאיסורא בא ממזלאל על ידי קידושין;
לה תורה להחתיבם, דאין איסור שלה תלוי בשום אדם אלא בתורה, שאסרתה עליו. אבל
תירנה ליבם קודם שימות אחיו המת שנשאה.

ק שלילי ידבמות (לאב) ומפרש קמא (יב), ושם מפורש. **בגין** שבא ראובן וקידשה חוץ
אחיו אל פקע אישות דראובן? מאי שנא מיהיר את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני? ונישאת
סיוור מועט ופקע. ויש לומר: דהתם בגירושין, כיון שהתחיל לתנות - על ידי שנישאת אחר.

ואמר לה לראובן ושמעון - כל ארבע מהקומא שפיר ארזי ארבען.

גיטין דף פב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצט

שְׁבֹאוֹפֹן זֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְתִיר אוֹתָהּ לְכָל אָדָם חוּץ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ, וְחֻכְמִים אוֹסְרִים אוֹתָהּ לַגְמָרִי, וְגַט זֶה בָּטֵל.

מִבְרַת הַגְמָרָא אֵת דַּעַת רַבִּי יוֹסִי בְּרֵי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁמַּחְלוּקֶת בַּעַל מִנָּת: מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁמִּכְשִׁיר גִּט שִׁישׁ בּוֹ תַנַּאי 'עַל מִנָּת שֶׁלֹּא תִנְשְׂא לְפָלוּנִי'. מִבֹּאֶרֶת הַגְמָרָא, מִיָּד דְּהוּא אָכַל תַּנְאִי דְּעָלְמָא – תַנַּאי זֶה הוּא כָּבֵל תַנַּאי רִגְלִי, שְׂאִינוּ פּוֹסֵל אֶת הַגִּט. מִבְרַת הַגְמָרָא, וְמָדוּ טַעְמָם שֶׁל רַבְּנָן הַפּוֹסְלִים אֶת הַגִּט. מִבֹּאֶרֶת הַגְמָרָא, שִׁתְנָאִי זֶה אֵינוֹ כִּתְנַאי רִגְלִי, כִּיּוֹן שֶׁכָּל תַּנְאִי דְּעָלְמָא לֹא שְׂיִיר לִיהַּ בְּנֵט, שֶׁכֵּן הִיא מוֹתֵרֶת מַחְמַת הַגִּט לְכָל הָעוֹלָם וְנִמְצָא שֶׁהִגִּט כּוֹרֵתָה מִבְּעֵלָה לַגְמָרִי, אֲלֵא שִׁישׁ לְקִיּוּם אֶת הַתַּנַּאי, אֶךְ הָכָא בִּתְנַאי זֶה שֶׁלֹּא תִנְשְׂא לְפָלוּנִי, הֲרִי שְׂיִיר לָהּ בְּנֵט, שֶׁכֵּן הִיא אֶסּוּרָה לְהִינְשֹׂא לְאוֹתוֹ הָאִישׁ מַחְמַת הַמִּגְרָשׁ, וְנִמְצָא שֶׁגִּט זֶה לֹא הִתִּירָה לְהִינְשֹׂא לְכָל אָדָם, וְאִין זֶה גִּט כְּרִיתוֹת.

מִבְרַת הַגְמָרָא אֵת סִבְרַת הַמַּחְלוּקֶת לְדַעַת מִשְׁנֵיתוֹ הַסּוֹבֵרֶת שֶׁמַּחְלוּקֶת בְּאוֹמֵר 'חוּץ' וּמִתְנִיתוֹ, דְּאוֹסְרִין מֵאֵל – שֶׁהַעֲמִידוֹ שֶׁנִּחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחֻכְמִים בְּלִשׁוֹן 'חוּץ', מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁמִּכְשִׁיר גִּט זֶה אֶף שִׁישׁ בּוֹ שִׁיּוֹר. מִבֹּאֶרֶת הַגְמָרָא, אָמַר רַבִּי יְנָאי מִשּׁוּם וְכֵן אַחֵר, טַעְמֹו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא דְּאָמַר קָרָא (דְּבִרִּים כד ב) 'וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ, וְהִלָּכָה וְהִתְיַחֵת לְאִישׁ אַחֵר', וּמִשְׁמַעוֹת הַלִּשׁוֹן 'לְאִישׁ אַחֵר' הִיא שֶׁאֵפִילוֹ אִם לֹא הִתְיַחֵת הִבְעֵל אֶלָּא לְאִישׁ אַחֵר, כְּלוּמֹר, אֶף שֶׁהִתִּירָה לְאָדָם אַחֵר בְּלִבָּד, הֲרִי זֶה מְגֻרָשָׁתָּ, וְהִגִּט כֶּשֶׁר, וְלִכְּן וְדֹאִי שֶׁאִם הִתִּירָה לְכָל הָעוֹלָם חוּץ מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, שׁוּדוֹ גִּט כֶּשֶׁר. וְטַעְמָם שֶׁל רַבְּנָן שְׁפוֹסְלִים הוּא, (אָמַר מַעֲמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר) שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הָאִי לִשׁוֹן 'אִישׁ' הִיא שֶׁהִגִּט הִתִּירָה לְכָל אִישׁ וְאִישׁ, וְלֹא רַק לְאִישׁ אַחֵר. וְלִכְּן גִּט שֶׁמִּתִּירָה לְכָל הָעוֹלָם חוּץ מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, אֵינוֹ גִּט.

הַגְמָרָא מִבֹּאֶרֶת אֵת טַעַם הַמַּחְלוּקֶת בְּאוֹפֵן נּוֹסֵף: וְרַבִּי יוֹהָנָן אָמַר, מַעֲמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְהֻבָּא – טַעְמֹו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִלְמַד מִמֶּה שֶׁכָּתוּב לִגְבִי כַּהֲנִים (ויקרא כא ז) 'וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ' – (מִבְּעֵלָהּ) לֹא יִקְחוּ, וּמִשְׁמַעוֹת הַלִּשׁוֹן 'מֵאִישָׁהּ' הִיא שֶׁאֵפִילוֹ אִם לֹא נִתְּגַרְשָׁה הָאִשָּׁה אֶלָּא מֵאִישָׁהּ בְּלִבָּד, וְלֹא הוֹתֵרָה לְשֹׂאֵר הָעוֹלָם, הֲרִי הִיא נִקְרָאת 'גְרוּשָׁה' וְנִפְסָלָה מִן הַכְּהוֹנָה בְּגִט זֶה, אֶלְמָא הוּי זֶה וְנִימָא – גִּט כֶּשֶׁר. וְכֵן כֵּאֵן, אִם הִתִּירָה בְּגִט זֶה לְכָל הָעוֹלָם חוּץ מִפְּלוֹנִי, הֲרִי שֶׁהִגִּט כֶּשֶׁר. וְטַעְמָם שֶׁל רַבְּנָן הוּא, שֶׁאִמְנָם גִּט כּוֹזֵה הוּא פּוֹסֵל, וְזֶה שֶׁנִּפְסָלָה הָאִשָּׁה מִן הַכְּהוֹנָה אֵינוֹ רֹאִיהַ שֶׁגִּט זֶה הוּא כֶּשֶׁר, שֶׁכֵּן אִיִּסוּר כְּהוֹנָה שְׂאִנִּי, וְיֵשׁ הֶרְבֵּה מִצְוֹת הַשִּׁיבוֹת בְּכַהֲנִים וְאִינֵן שִׁיבוֹת בְּשֹׂאֵר יִשְׂרָאֵל, וְלִכְּן אֵפִילוֹ גִּט פּוֹסֵל כּוֹזֵה פּוֹסֵל אֶת הָאִשָּׁה מִן הַכְּהוֹנָה.

לְאַחֵר שֶׁבִּיאָרָה הַמִּשְׁנָה מָדוּ דִּינָה שֶׁל לִשׁוֹן 'חוּץ' בִּגְרוּשִׁין, מִבְרַת הַגְמָרָא מָה דִּינָה שֶׁל לִשׁוֹן זֶה בִּקְדוּשִׁין:

בְּעֵי רַבִּי אֲבָא, בְּקִדּוּשִׁין הֵיאָד הֵדִין בְּאוֹפֵן שֶׁאִמַּר 'הֲרִי אֶת מִקְדוּשֶׁת לִי חוּץ מִפְּלוֹנִי', וְכוּונָתוֹ שְׁהִיא תֵּיֵאסֵר לְכָל הָעוֹלָם חוּץ מִפְּלוֹנִי. הַגְמָרָא מִבֹּאֶרֶת אֵת צַדִּי הַסֶּפֶק. תִּיבְעִי – יֵשׁ לְשֹׂאֵל שֶׁאֵלָּה זֶה לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַמִּכְשִׁיר לִשׁוֹן זֶה בִּגְרוּשִׁין, וְכֵן תִּיבְעִי – יֵשׁ לְשֹׂאֵל שֶׁאֵלָּה זֶה לְדַעַת רַבְּנָן, הַפּוֹסְלִים לִשׁוֹן זֶה בִּגְרוּשִׁין. תִּיבְעִי לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁמָּא עַד כָּאֵן לֹא קָאֵמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁלִּשׁוֹן זֶה כְּשִׁירָה קָאָ – בִּגְרוּשִׁין, אֲלֵא מִשּׁוּם דְּכִתְיִב קָרָא הַמְלֻמָּדִים שֶׁגִּט עִם שִׁיּוֹר כֶּשֶׁר, כִּמְבוֹאֵר לְעִיל. אָכַל הָתָם – בִּקְדוּשִׁין, קִנְיָן מַעֲלִיא בְּעֵינֵן – צִרִּיק לַעֲשׂוֹת קִנְיָן גְּמוּר לֹלֵא שִׁיּוֹר כָּלֵל, וְלִכְּן לִשׁוֹן זֶה פּוֹסֵל בִּקְדוּשִׁין. אוֹ דְּלָמָא, הֵהִיקֵשׁ (דְּבִרִּים כד ב) 'וַיִּצְאָה וְהִתְיַחֵת' מִלְּמַד שְׂדִין קִדּוּשִׁין הוּא כְּדִין גִּירוּשִׁין גַּם לַעֲנִין זֶה, וְכִשְׁם שֶׁבִּגְרוּשִׁין מוֹעִיל לִשׁוֹן זֶה, אֶף בִּקְדוּשִׁין הוּא מוֹעִיל.

וְכֵן תִּיבְעִי לְדַעַת רַבְּנָן, שֶׁמָּא עַד כָּאֵן לֹא קָאֵמַר רַבְּנָן שֶׁלִּשׁוֹן זֶה פּוֹסֵלֶת קָאָ בִּגְרוּשִׁין, אֲלֵא מִשּׁוּם דְּבְעִינָן שֶׁתִּהְיֶה כְּרִיתוֹת בְּגִט, וְלִיכָא, שֶׁכֵּן לִשׁוֹן 'חוּץ' מִשְׁיִירֶת בְּגִט וְאִין כֵּאֵן כְּרִיתוֹת, שֶׁכֵּן הִיא עֲדִין קְשׁוּרָה לְבַעֲלָהּ בּוֹזֵה שֶׁאֶסּוּרָה לְפָלוּנִי מַחְמַת בַּעֲלָהּ. אָכַל הָתָם – בִּקְדוּשִׁין, מִסְפִּיק קִנְיָן כָּל דְּהוּ – כֵּל שְׁהוּא, אֶף שְׂאִינוּ קִנְיָן גְּמוּר. אוֹ דְּלָמָא הֵהִיקֵשׁ (שם) 'וַיִּצְאָה וְהִתְיַחֵת' מִלְּמַד שְׂדִין קִדּוּשִׁין הוּא כְּדִין גִּירוּשִׁין גַּם לַעֲנִין זֶה, וְכִשְׁם שֶׁבִּגְרוּשִׁין אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת, אֶף בִּקְדוּשִׁין לֹא תִהְיֶה מְקוּדֶשֶׁת.

לְבִתְרָ – לְאַחֵר דְּאִיבְעָא לִיהַּ לְרַבִּי אֲבָא שֶׁאֵלָּה זֶה, הֲדַר פְּשָׁטָה – חוֹר וּפֶשֶׁט אֶת סְפִיקוֹ. בִּין לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְכֵן לְדַעַת רַבְּנָן, שֶׁכִּשְׁם שֶׁנִּחְלָקוּ בִּגְרוּשִׁין כֵּךְ נִחְלָקוּ בִּקְדוּשִׁין. וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם דְּבְעִינָן 'וַיִּצְאָה וְהִתְיַחֵת' (שם), וְדִין הַקִּדּוּשִׁין הוּא כְּדִין הַגִּירוּשִׁין לַעֲנִין זֶה. לִכְּן, אִם אָדָם קִידַשׁ אִשָּׁה בִּלְשׁוֹן 'חוּץ מִפְּלוֹנִי', אִזִּי לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא אֲכַן אֶסּוּרָה עַל כָּל הָעוֹלָם חוּץ מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי, אֶךְ לְדַעַת חֻכְמִים אִין אֵלּוּ קִדּוּשִׁין כָּלֵל.

מְבוֹאֵר בִּיבְמוֹת (אבא) שֶׁאֶסּוּר לִיבִים אִשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים. כְּגוֹן שִׁמְתָּ רַאוּבֵן, וְעֵשָׂה שֶׁמַּעֲנָן אַחִיו מֵאִמֶּר בְּאִשְׁתָּ רַאוּבֵן, וְמִת שֶׁמַּעֲנָן, אִזִּי הִיא אֶסּוּרָה מִדְּרַבָּן לְהִתִּיבִים לִלּוּי אַחִיהֶם, שֶׁכֵּן הִיא נַחֲשֵׁת, לְאִשְׁת שְׁנֵי מִתִּים, כְּלוּמֹר הִיא נּוֹפֵלֶת לִיבֹם לְפָנֵי לּוּי גַּם מִכָּן רַאוּבֵן וְגַם מִכָּן שֶׁמַּעֲנָן, שֶׁכֵּן זִיקָת יוֹבָמִי רַאוּבֵן אֵינָה נִפְקַעֶת אֲלֵא בִיבֹם גְּמוּר, וְשֶׁמַּעֲנָן הוֹסִיף עֲלֶיהָ אֶת זִיקָתוֹ עַל יְדֵי מֵאִמְרוֹ:

אָמַר אֲבִי, אִם תִּמְצָא לּוֹמֵר שֶׁאֲכַן אִיתָא לְדִינוֹ דְּרַבִּי אֲבָא, וְקִדּוּשִׁי 'חוּץ' אֲכַן תּוֹפְסִים לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִזִּי בְּאוֹפֵן שֶׁכָּא רַאוּבֵן וְקִדּוּשָׁה בִּלְשׁוֹן 'חוּץ מִשְׁמַעוֹן' אַחִיו, וְהִיא אֲכַן אֶסּוּרָה עַל כָּל הָעוֹלָם חוּץ מִשְׁנֵיהֶם, וְלֹאֲחֵר מִכָּן כָּא שֶׁמַּעֲנָן אַחִיו וְקִדּוּשָׁה חוּץ מִרַאוּבֵן, וְמִתוֹ שְׁנֵיהֶם, אִזִּי הִיא מְתִיבָמָת לִלּוּי אַחִיהֶם, וְאִין אִין קוֹרָא כֶּה בְּאִשָּׁה זֶה אֶת הַהִלָּכָה שֶׁל 'אִשְׁת שְׁנֵי מִתִּים', כְּלוּמֹר אִשָּׁה זֶה אִין דִּינָה כְּאִשְׁת שְׁנֵי מִתִּים שֶׁאֶסּוּרָה לְהִתִּיבִים. מִבֹּאֶרֶת הַגְמָרָא, מֵאִי מַעֲמָא שְׂאִין הִיא אִשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים, מִשּׁוּם שֶׁקִּדּוּשִׁי דְּרַאוּבֵן אֲהֵנוּ – קִדּוּשִׁי רַאוּבֵן אֲכַן הוֹעִילוֹ וְהִיא אִשְׁתוֹ, אֶךְ קִדּוּשִׁי דְּשֶׁמַּעֲנָן לֹא אֲהֵנוּ כָּלֵל, כִּיּוֹן שֶׁקִּדּוּשִׁין אֵלּוּ לֹא אֶסּוּר אוֹתָהּ עַל אֶף אָדָם, וְלִכְּן אִין אֵלּוּ קִדּוּשִׁין כָּלֵל, וְהִיא אִשֶׁת מֵת אַחֵד בְּלִבָּד, כְּלוּמֹר רַק אִשֶׁת רַאוּבֵן. וְאֵלָּא דִּין אִשְׁת שְׁנֵי מִתִּים בִּקְדוּשִׁי חוּץ חִיבִי מְשַׁבַּחַת לָהּ, זֶהוּ כְּגוֹן שֶׁכָּא רַאוּבֵן וְקִדּוּשָׁה חוּץ מִשְׁמַעוֹן אַחִיו, וְכָא שֶׁמַּעֲנָן וְקִדּוּשָׁה סְתָם, כְּלוּמֹר קִדּוּשִׁין רִגְלִים, מְבַלִּי לְהוֹצִיא אֶת רַאוּבֵן, וְלִכְּן הִיא אִשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים, דְּהֲרִי קִדּוּשִׁי רַאוּבֵן אֲהֵנוּ לְמִסְרָא אֶעֱלָמָא – הוֹעִילוֹ לְאֶסּוּר אוֹתָהּ עַל כָּל הָעוֹלָם, חוּץ מִשְׁמַעוֹן, וְקִדּוּשִׁי דְּשֶׁמַּעֲנָן אֲהֵנוּ לְמִסְרָא אֲרַאוּבֵן – עַל רַאוּבֵן, וְלִכְּן קִדּוּשִׁי שְׁנֵיהֶם תּוֹפְסוֹ בָּהּ וְהִיא אִשֶׁת שְׁנֵי מִתִּים, וְאֶסּוּרָה לְהִתִּיבִים לִלּוּי.

הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לְבַרֵּר אֶת דִּין גִּירוּשִׁי 'חוּץ' בְּאוֹפֵנִים שְׁנוּיִם: בְּעֵי אֲבִי, אָמַר לָהּ 'הֲרִי אֶת מוֹתֵרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִרַאוּבֵן וְשֶׁמַּעֲנָן, וְהוֹרֵר וְאָמַר לָהּ לְפָנֵי מִסִּירַת הַגִּט 'הֲרִי אֶת מוֹתֵרֶת לְרַאוּבֵן וְשֶׁמַּעֲנָן, מָהוּ הֵדִין. מִבֹּאֶרֶת הַגְמָרָא אֵת צַדִּי הַסֶּפֶק, מִי אֲמַרִּין מֵאִי דְּאָסֵר מִתְּחִילָה שְׂרָא – (הִתִּיר) עֲכָשִׁי, כְּלוּמֹר מִתְּחִילָה אֶסּוּרָה עַל רַאוּבֵן וְשֶׁמַּעֲנָן וְעֲכָשִׁי הִתִּירָה לָהֶם, וְכוּונָתוֹ לְהִתִּירָה לַגְמָרִי וְהִגִּט כֶּשֶׁר אֶף לְדַעַת חֻכְמִים. אוֹ דְּלָמָא מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹנוֹ הִיא דְּמַאי דְּאָסֵר מִתְּחִילָה, שְׂרָא עֲכָשִׁי, וְמַאי דְּשְׂרָא מִתְּחִילָה אָסֵר עֲכָשִׁי, כְּלוּמֹר שְׁכוּונָתוֹ הִיא לְהִתִּירָה רַק לְרַאוּבֵן לְשֶׁמַּעֲנָן וְלֹא לְשֹׂאֵר הָעוֹלָם, וְאִזִּי לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא מוֹתֵרֶת רַק לְרַאוּבֵן וְלְשֶׁמַּעֲנָן וְלְדַעַת חֻכְמִים אִין זֶה גִּט כָּלֵל.

מוֹסִיפָה הַגְמָרָא לְהַסְתַּפֵּק, אִם תִּמְצָא לּוֹמֵר

מחמת צד הגירושין שיש בה, שהרי אפילו אשה שנתגרשה ולא
 התורה לכל העולם, אסורה לכהונה מחמת גירושין אלו. ועתה
 נדון קל וחומר, מה גרושה שהיא קלה – איסור לאו של גרושה,
 שהוא קל מאיסור אשת איש שהוא במיתת חנק, אסורה בשביל צד
 גירושין שבה, קל וחומר לאיסור אשת איש, שהיא חמורה מאיסור
 גרושה, לא כל שכן שתהיה אסורה לכל העולם אף שהותרה
 לגביהם, משום שיש בה צד של אשת איש. ולכן אף לפני שמת
 המגרש, היא אסורה על כל פירות האמה בתורה, שכן לא
 אותו פלוני. הא למדת שאין זה גט פירות האמה בתורה, שכן לא
 יתכן שגט כזה יתיר אותה לשאר העולם כשיש בה צד אשת איש.
 אמר להן רבי יהושע לזקנים אלו, אין משיבין את הארץ לאמר מיתה,
 ואין אתם יכולים לטעון כנגד דעתו של רבי אליעזר לאחר מותו,
 שכן אם היה חי, אולי היה משיב לכם. אמר רבא, בולחו אית להו
 פירקא – כל הטענות שטענו הזקנים אפשר לפרוך אותן, כמבואר
 להלן, לבר (חוץ) מטענתו דרבי אלעזר בן עזריה, דלית ליה פירקא
 – שלא ניתן לפרוך אותה. תניא נמי הכי, אמר רבי יוסי, ודאח אני
 את דברי רבי אלעזר בן עזריה מדברי כולו – דבריו מתבררים יותר
 מדברי חבריו. הגמרא מבארת את הפירוכות שיש על דברי שלשת
 הזקנים: אמר רב – שנינו בברייתא, נענה רבי טרפון ואמר, הרי
 שהלכה אשה זו ונשאת לאחיו של פלוני זה שנאמר עליו, ומת
 בעלה השני בלא בנים, לא נמצא המגרש הזה עוקר דבר מן התורה.
 מקשה הגמרא: האם נכון לומר הלשון עוקר, שנשמעותה שהוא
 עוקר דבר בידי ממש, וכי איהו המגרש עקר וביטל בידים את
 מצות יבום, הרי אין מצות יבום מוטלת עליו, ונמצא שהוא רק
 גורם שהמצוה תבטל. אלא מתרצת הגמרא, כוונת רבי טרפון
 היא אמנם שהמגרש מתנה לעקור דבר מן התורה, ולא שהוא עוקר
 בידים. מקשה עוד הגמרא, האם אמנם הוא מתנה לעקור את
 המצוה, מי קאמר לה דלא סגי לה דלא מינכא ליה לאחיה דהוא
 נכרא – האם התנה עמה שהיא מוכרחה להינשא לאחיו של פלוני,
 שזוהי עקירת דבר מן התורה שכן אז היא אסורה להתייבם אם
 ימות בעלה השני, והרי הוא לא הכריח אותה להינשא לאחיו של
 פלוני, אלא על ידי שנישאה לו מעצמה נגרם שיעקר דבר מן
 התורה. מתרצת הגמרא, אלא כוונת רבי טרפון היא שהוא רק
 גורם לעקור דבר מן התורה על ידי תנאו, ולא שהוא מתנה ממש
 לעקור. מקשה עוד הגמרא, האם אמנם גט זה נחשב כגורם
 שיתבטל דבר מן התורה, אלא מעתה, אם אמנם זהו גורם לעקור
 דבר מן התורה, אם כן בת אחיו לא ינשא שום אדם, שנאמר ומת בלא
 בנים, ואשתו תהא צריכה להתייבם, ונמצא גורם לעקור דבר מן
 התורה, שהרי אחיו לא יוכל ליבם, ונמצא האדם שנשא את בת
 אחיו גורם לביטול מצות יבום. וזה לא יתכן, שכן מותר לאדם
 לישא את בת אחיו. ואם כן, ודאי שאין בגרמא זו להחשב כגורם
 לעקור דבר מן התורה. מתרצת הגמרא, אכן היינו פירקא – זה מה
 שיש לפרוך על דברי רבי טרפון, שהרי מוכח מכאן שאין דבר זה
 נחשב כגורם לעקור דבר מן התורה. מבררת הגמרא, וכמאן סובר
 רבי טרפון שנחלקו רבי אליעזר וחכמים.
 אלימא שנחלקו בלשון 'חיו', כלומר שאמר לה 'הרי את מותרת
 לכל אדם חוץ מפלוני', ורבי אליעזר מכשיר גט זה, אם כן באופן
 שהזכיר רבי טרפון שנישאה לאחר ונתאלמנה, הרי משרא שרא
 (מותר) אותה רבי אליעזר אף לפלוני זה שנאסרה עליו, דתניא,
 מזה רבי אליעזר בקנשה את אשתו ואמר לה 'הרי את מותרת לכל
 אדם חוץ מפלוני', וזהו וניסת לאדם אחד מן השוק, ונתאלמנה
 (נתאלמנה) או נתגרשה מבעלה השני, שמוותרת לפלוני זה
 שנתאלמנה עליו בגירושה הראשונה, שכן נישואיה לבעלה השני
 ניתקו לגמרי את אישות בעלה הראשון. ולכן באופן של רבי
 טרפון, היא מותרת להתייבם לאחיו של בעלה השני, ואין כאן
 גורם לביטול דבר מן התורה כלל. אלא מבארת הגמרא, מוכח
 שלדעת רבי טרפון, שרבי אליעזר וחכמים נחלקו בלשון 'מית',
 ולדעת רבי אליעזר, אף לאחר נישואיה השניים, אם תינשא

דמאי דאמר שרא, וכוונתו היא להתירה לגמרי, אזי יש להסתפק
 באופן שאמר בפעם השנייה 'הרי את מותרת לראובן', ולא הזכיר
 את שמעון, מהו הדין. האם כוונתו להתירה לראובן והוא תדין
 לשמעון, והוא דקאמר רק לראובן זהו משום דפתח ביה – בלשונו
 הראשון, שאמר 'חוץ מראובן ושמעון', הזכיר את ראובן תחילה,
 ולכן עכשיו הזכיר את ראובן אף שכוונתו גם לשמעון. או דלמא
 כוונתו היא אמנם להתירה לראובן ודקאמר ולא לשמעון, ואזי לדעת
 רבי אליעזר היא אסורה לשמעון, ולדעת חכמים אין זה גט כלל.
 מוסיפה הגמרא להסתפק, ואם תמצא לימור שכוונתו להתירה
 לראובן ודקאמר, אזי יש להסתפק באופן שאמר בפעם השנייה 'הרי
 את מותרת לשמעון', ולא הזכיר את ראובן, מהו הדין. האם כוונתו
 להתירה לשמעון והוא תדין לראובן, והוא דקאמר רק לשמעון זהו
 משום דפליק מיניה – שהזכירו אחרון בלשונו הראשון, שאמר
 'חוץ מראובן ושמעון', אך באמת כוונתו עכשיו על שניהם, או
 דלמא כוונתו לשמעון ודקאמר, ואזי לדעת רבי אליעזר היא אסורה
 על ראובן ולדעת חכמים אין זה גט כלל. הוסיף רב אשי להסתפק,
 על רב אשי, אם אכן בלשון 'הרי את מותרת לשמעון' כוונתו היא
 דווקא לשמעון, יש להסתפק באופן שאמר בפעם השנייה 'הרי את
 מותרת אף לשמעון', מהו הדין. האם הלשון 'אף', אראובן קאי –
 מוסבת על ראובן, והרי זה כאילו אמר 'לראובן ושמעון'. או דלמא
 אין כוונתו להתירה לראובן, והלשון 'אף' אעלמא קאי – מוסבת
 על כל העולם, וכוונתו היא שבפעם הראשונה הוא התירה לכל
 העולם, חוץ מראובן ושמעון, ועכשיו מוסיף הוא להתירה אף
 לשמעון. תיקו – יעמדו שאלות אלו ללא הכרעה: הגמרא מבארת
 ראיות שהביאו חכמים כנגד שיתו של רבי אליעזר, הסובר (ועל
 צב) שהמגרש אשה בלשון 'אלא לפלוני' הרי היא מגורשת: תנו
 רבנן, לאחר פטירתו של רבי אליעזר נכנסו ארבעה זקנים (חכמים)
 להשיב על דבריו – להביא ראיות כנגד דעתו. ואילו הן הזקנים, רבי
 יוסי הגלילי, ורבי טרפון, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא. נענה
 (הרים קולו) רבי טרפון ואמר, הרי שהלכה אשה זו, שנתגרשה
 בתנאי שלא תינשא לפלוני, ונישאת לאחיו של פלוני זה שנאמר
 עליו, ומת בעלה השני בלא בנים, ונפלה ליבום לפני פלוני זה
 שנאסרה עליו. האם לא נמצא זה ובעלה הראשון שגירשה בתנאי
 עוקר דבר מן התורה, שהרי הוא גורם שלא תתקיים מצות יבום.
 הא למדת, שאין גט זה גט פירות האמור בתורה, שכן לא התירה
 התורה לגרש באופן שגורם לעקור מצוה מן התורה. נענה רבי יוסי
 הגלילי ואמר, היכן מצינו דבר שאסור לזה ומותר לזה, הרי דבר
 האסור הוא אסור לכל, ודבר המותר הוא מותר לכל, כאשר
 יתבאר, ולא יתכן שתהיה אשה זו מותרת לכל העולם ואסורה על
 איש אחד. הא למדת, שאין זה גט פירות האמור בתורה, שכן אי
 אפשר להתירה לאנשים מסוימים ולאסורה על השאר. נענה רבי
 אלעזר בן עזריה ואמר, משמעות המילה 'פירות' היא דבר הפירות
 בינו לבניה – בין המגרש למתגרשת, והרי גט זה לא כרת ביניהם
 שכן היא עדיין אסורה על אותו פלוני מחמת המגרש. הא למדת,
 שאין זה גט פירות. נענה רבי עקיבא ואמר, הרי שהלכה אשה זו
 שנתגרשה בתנאי שלא תינשא לפלוני, ונישאת לאדם אחד מן
 השוק, והיו לה בנים ממנו, ונתאלמנה או נתגרשה
 מבעלה השני, ואחר כך עמדה ונישאת לפלוני זה שנאמר עליו על
 ידי בעלה הראשון, ובכך עברה על התנאי. האם לא נמצא הנפ
 הראשון כפול למפרע, ובניה מבעלה השני מקורים, שכן התברר
 למפרע שהיא היתה אשת איש לבעלה הראשון בשעה שנישאה
 לבעלה השני. הא למדת, שאין גט זה גט פירות האמור בתורה,
 שכן לא התירה התורה ליתן גט באופן שמביא לידי מכשול, שזרע
 ישראל יהפך להיות פסול. והוסיף רבי עקיבא לטעון דבר אחר
 כנגד דעתו של רבי אליעזר. הרי שהיו פלוני זה שנאמר עליו ביה,
 ומת המגרש, האם לא נמצאת אשה זו אלמנה אצל ונירשה אצל
 כל אחד – הרי לגבי פלוני זה היא מעולם לא נתגרשה, שהרי
 גירשה בעלה חוץ ממנו, ולכן לגביה היא אלמנה, אך לגבי שאר
 העולם היא גרושה. ואף על פי כן היא אסורה על אותו פלוני הכותן

ושייך לרף פב,ב מאי דאמר שרא - דהאי "לראובן ושמעון" דחדר אמר לה קודם מסירה
— אף לראובן ושמעון קאמר, ואינו שור. או דלמא - האי לראובן ושמעון דחדר קאמר
— חזרה היא, שחזר והפך תנאו, לומר: לראובן ושמעון אני מתירה לבדה ותאסרי על
הכל. בעי רב אשי אף לשמעון מהו - אמר לה "חורץ מראובן ושמעון" וחזר ואמר "אף

לשמעון" מהו? אם תימצי לומר היבא דחור
ואמר "לשמעון", ולא אמר "אף" - דקא
לשמעון קאמר, הכא מאי? כיון דאמר "אף" -
ודאי התירה לשניהם, דהאי "אף" אראובן קאי,
ואף על גב דלא הוכיח שמו. או דלמא -
לשמעון ולא לראובן, והאי "אף" - אכולי
עלמא קאי. נענה - הרים קולו. כל עניה
הכתובה בתורה דרמת קול היא. הרי שהלכה זו
— אחר גירושיה, וניסת לאחיו - של אותו
האיש שנאסרה עליו בגירושין. עוקר דבר -
מצות יבום, שאסורה להתייבם לו. שאין זה
בריתות - האמורה בתורה, שלא אמרה תורה
בריתות העוקר דבר מן התורה. הכותב ביו
לבינה - והרי אבתי אנדא ביה, ליאסר על
אותו האיש. לא נמצא נט בטל למפרע - שהרי
אמר לה: על מנת שלא תנשאי לפלוני. ובנה -
מן האמצעי, ממורין. שאין זה בריתות - לא
אמרה תורה בריתות המביא את ישראל לידי
פסול. לא נמצאת אלמנה - אצל כהן זה, דהא
לגביה לא איגרשה. גרושה אצל כל אדם - ועל
ידי צד גירושין שבה אסרה הכתוב עליה,
כדאמרין לעיל: גרושה מאישה לבדו אסורה
לכהונה. וקל וחומר - והרי דברים קל וחומר,
שאתה למד הימנו שלפני מיתת המגרש תהא
אסורה לכל מפני צד אישות שבה. ומה -
איסור גרושה שהוא קל, דליתא אלא בלאו
בעלמא, מצינו שאסורה על כהן זה שהיא
אלמנה אצלו, מפני צד גירושין שבה. אשת איש
שהיא חמורה - אינו דין שתאסר אצל מי
שהתירו אצלו, מפני צד אישות שבה. אין
משיבין את הארי לאחר מיתה - אם היה קיים
— שמא יחזיר לכס תשובה. אית להו פירכא -
כדמפרש ואזיל לקמיה, בתר סיעתא דבריייתא.
איהו עקב - כלומר, וכי הוא עוקר וממש? הרי
נעקב מאלו בגרמתו של זה. עוקר - משמע
העושה איסור בידים, ויובמין הללו אינן מוטלין
עליו ליבמה, שיהא הוא עוקר. בת אחיו לא
ישא - שלא יוכל האב ליבם את בתו. היינו
פירכא - דאמר רבא: לכולהו אית להו פירכא.
ובמאי - מוקי רבי טרפון פלוגתא דרבי אליעזר
ורבנן. אי בחוץ מישרא שרי לה רבי אליעזר -
להתייבם לו, מאחר שניסת לאחר ונתקה
מאישות הראשון לגמרי. אלא בעל מנת - מוקי
לה, דכיון דנתנה הוא ולא איתקיים - נמצא נט
בטל למפרע, וקיימא באיסור אשת איש. תרומה
וקדשים - אסורין לישראל ומותרין לכהנים.
עניות - בתו ואחותו. באישות קאמרין -
נאסרה על ידי קידושין. אשת איש - מותרת
לבעלה ואסורה לכל אדם. היינו פירכא -
דקאמר רבא לעיל. הרי הותרה אצלו כונת -
דהא "על מנת שלא תנשאי" הוא דקאמר לה,
וקרינא בה מותרת לכל. אלא בחוץ - מוקי רבי
יוסי הגלילי לפלוגתא דרבי אליעזר, הילכך
פריך ליה. הא אסורה עליו לגמרי דלגביה לא

הרי

מאי דאמר שרא, "לראובן" מהו? לראובן והוא הדין
לשמעון, והאי דקאמר לראובן - משום דפתח ביה,
או דלמא לראובן דקא? ואם תמצא לומר לראובן
דקא, לשמעון מהו? לשמעון והוא הדין לראובן,
והאי דקאמר שמעון - משום דסליק מיניה, או דלמא
לשמעון דקא, בעי רב אשי: "אף לשמעון", מהו?
"אף" אראובן קאי, או דלמא "אף" אעלמא קאי?
תיקו. תנו רבנן: לאחר פטירתו של רבי אליעזר,
נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו, אלו הן:
רבי יוסי הגלילי, ורבי טרפון, ורבי אליעזר בן עזריה,
ורבי עקיבא. נענה רבי טרפון ואמר: הרי שהלכה זו
ונישאת לאחיו של זה שנאסרה עליו, ומת בלא בנים,
לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה? הא למדת, שאין
זה בריתות. נענה רבי יוסי הגלילי ואמר: היכן מצינו
אסור לזה ומותר לזה? האסור אסור לכל, והמותר
מותר לכל! הא למדת, שאין זה בריתות. נענה רבי
אליעזר בן עזריה ואמר: "בריתות" - דבר הפותר בינו
לבינה, הא למדת, שאין זה בריתות. נענה רבי עקיבא ואמר: הרי שהלכה זו ונישאת לזה
מן השוק והיו לה בנים, ונתארמלה או נתגרשה, ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו, לא
נמצא נט בטל ובניה ממורים? הא למדת, שאין זה בריתות; דבר אחר: הרי שהיה זה
שנאסרה עליו כהן, ומת המגרש, לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם? וקל
וחומר: מה גרושה שהיא קלה - אסורה בשביל צד גירושין שבה, אשת איש שהיא חמורה -
לא כל שכן! הא למדת, שאין זה בריתות. אמר להן רבי יהושע: אין משיבין את הארי לאחר
מיתתו. אמר רבא: פולחו אית להו פירכא, לבר מדרבי אליעזר בן עזריה דלית ליה פירכא.
תניא נמי הכי, אמר רבי יוסי: רואה אני את דברי רבי אליעזר בן עזריה מדברי כולן. אמר
מר, נענה רבי טרפון ואמר: הרי שהלכה זו ונישאת לאחיו של זה שנאסרה עליו, ומת בלא
בנים, לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה? - עוקר? איהו עקר? - אלא, מתנה לעקור דבר
מן התורה. - מתנה? מי קאמר לה: לא סגי לה דלא מינסבא ליה לאחיה דההוא גברא?
— אלא, גורם לעקור דבר מן התורה. - גורם? אלא מעתה, בת אחיו לא ישא, שפא ימות
בלא בנים, ונמצא גורם לעקור דבר מן התורה! - היינו פירכא. ובמאי? אילימא ב"חזין",
משרא שרא רבי אליעזר! דתניא: מודה רבי אליעזר, במגרש את אשתו ואמר לה "הרי
את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני", והלכה וניסת לאחר מן השוק ונתארמלה או נתגרשה,
שמותרת לזה שנאסרה עליו! אלא ב"על מנת". נענה רבי יוסי הגלילי ואמר: היכן מצינו
אסור לזה ומותר לזה? האסור אסור לכל, והמותר מותר לכל. - ולא? והרי תרומה וקדשים,
שאסורה לזה ומותרת לזה! - באיפסור אישה קא אמרין. - והרי עריות! - באישות קאמרין.
הרי אשת איש! - היינו פירכא. ובמאי? אילימא ב"על מנת", הרי הותרה אצלו כונת!
— אלא ב"חזין". נענה רבי עקיבא ואמר: הרי שהלכה זו ונישאת לאחר מן השוק והיו לה
בנים, ונתארמלה או נתגרשה, ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו, לא נמצא נט בטל ובניה
ממורים? - אי הכי, תנאי דעלמא נמי לא תנסיב, דלמא לא מקיימא ליה לתנאיה,
ונמצא נט בטל ובניה ממורין! - היינו פירכא. ובמאי? אילימא ב"חזין", משרא שרא רבי
אליעזר! דתניא: מודה היה רבי אליעזר, במגרש את אשתו ואמר לה "הרי את מותרת לכל
אדם חוץ מפלוני", והלכה ונישאת לאחר מן השוק ונתארמלה או נתגרשה, שמתרת לזה
שנאסרה עליו! אלא ב"על מנת". דבר אחר: הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן, ומת המגרש,
לא נמצאת אלמנה אצלו וגרושה אצל כל אדם, וקל וחומר: ומה גרושה שהיא קלה -
אסורה משום צד גירושין שבה, אשת איש חמורה לא כל שכן! ובמאי? אילימא ב"על מנת",

רבא

אף לשמעון מהו - נראה ד"אף לראובן" נמי מספקא ליה. ועמדה ונישאת לזה
שנאסרה עליו לא נמצא נט בטל - ואם תאמר: והלא אין נישואין חליק, שהרי אסורה
עליו משום איסור אשת איש, ומאי שנא מדרגתא בתוספתא: "על מנת שלא תנשאי לאבא
ולאבך" - הרי זה נט, "על מנת שלא תבעלי לאבא ולאבך" - אינו נט, חוששין שמא תבעל
להם. משמע דבעל מנת שלא תנשא להם - אפילו
נישאת הרי זה נט, והכא אמאי הגט בטלי ויש
לומר: דהכא עמדה ונישאת לאחר מיתת המגרש
קאמר, וכדאי גזנא צריך לומר לקמן גבי "שלא
תבעלי לאבא ולאבך" - אם, אין חוששין שמא תנשא
להם, משום דאסורה להם, הא לאחר - חוששין
שנא תבעל. אף על גב דאסורה לו נמי משום
אשת איש, מכל מקום חוששין שמא תבעל לו
לאחר מיתת המגרש. והדאי דתוספתא י' לישבה
שלא תחלוץ על התלמוד שלנו, דהא דקתני התם
"על מנת שלא תבעלי לאבא ולאבך" - אינו נט,
חוששין שמא תבעל להם, היינו כלומר שאם
נראה שתבעל להם - שלא יהא נט, ובא
להשמיענו ד"על מנת שלא תנשא" כו' - אפילו
נישאת להם הרי זה נט. אי נמי: קא משמע לן ד"על
מנת שלא תבעלי לאבא ולאבך" לא בעי למימר
דרך נשואין, אלא דרך זנות בעלמא.
אילימא בחוץ לרבי אליעזר מישרא שרי -
ועטמנא: כיון דנשאה זה שהותרה לו
— נתרוקן לו כל האישות, ופקע אישות של ראשון
לגמרי.

רבא

גיטיץ.
תוספות

שִׁיחַ לַעֲלֹל עֲמוּד אֶן **מוֹדָה** רַבִּי אֶלְעִיזֵר בִּגְבוּשׁ 9
 כו' - תִּימָה; לִמָּאן 10
 מוֹדָה; דִּלְרַבְנָן דְּפִלְגִי עֲלֶיהָ - לֹא הוּיָא גַּט, וְאִינֵה 11
 מוֹתֶרֶת לְשׁוּם אֲדוּם: **וְאִידךְ** כִּרְת בִּרְיֹתָ לֹא 12
 דִּרְשִׁי - וְהָא דִּרְבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי דְּהוּי בִּכְלָל רַבָּנן 13
 דִּירֵישׁ בִּפְרָק שְׁנֵי גִישִׁין (כֹּאב), "כִּרְת בִּרְיֹתָ" 14
 דְּרִישׁ קֶאֱמֹר דְּלֹא אִינֵה - וְהִינֵה לִדְרִישׁ לִיה 15
 לְהִלְהוּת אֲחֵרִינָא. אֲלֵא לְדִרְשָׁא אֲחֵרִינָא. **כֹּל** יִמֵּי 16
 חַיִּיכִי אֵין זֶה בִּרְיֹתָ כֹּל יִמֵּי חַיִּי פְּלוּנֵי הָרִי זֶה 17
 בִּכְרִיתוֹת - תִּימָה לְרַבֵּינִי יִצְחָק: דְּבִפְרָק קֶאֱמֹר דִּימָא 18
 (ג.א.ג.) גְּבִי "אָף אִשֶּׁה אֲדִירַת מִתְקִינָן לֹד" מִיִּיתִי 19
 מִילְתָּא דְּרַבָּא דְּהָבָא בַּעֲנִן אַחֵר, דְּקֶאֱמֹר: אֲלֵא 20
 דְּאִמְרַל לֹד "עַל מַנָּה שְׁתַּמוּת אֲתָת מִכֶּם" כו', 21
 דְּקֶאֱמֹר: כִּי הָא יוֹנָא מִי הָרִי גִיטָא? וְהִיאמֵר כֹּה: 22
 וְהִירֵי זֶה גִּישׁ לֹד מַנָּה שְׁתַּחֲוִי יִין לֹד מִי חַיִּי 23
 "חַיִּיכִי" - אֵין זֶה בִּרְיֹתָ, "כֹּל יִמֵּי חַיִּי פְּלוּנִי" - הָרִי 24
 זֶה בִּרְיֹתָ. וְאֵין זֶה כְּדִמְסִיק חָכָא, וְלֹא כְּדִבְעִי 25
 לְמִימֵר חָכָא מַעֲקִירָא, דְּלֹא מִדִּיר "כֹּל יִמֵּי חַיִּיכִי" 26
 וְשִׁמְשָׁא הִתְלַמּוּד אִינוּ חוּשֵׁשׁ, וּמִיִּיתִי בִּכְל עֵנִן "כֹּל 27
 יִמֵּי חַיִּי" כְּדִבְעִי לְמִימֵר מַעֲקִירָא, וְרַחֲיִיכִי דֹאֵין זֶה 28
 בִּרְיֹתָ. כְּדִמְסִיק, וּמִיִּדּוּ, קֶשֶׁה לְרַבֵּינִי יִצְחָק: הָא 29
 אֲמַרְנָא לֹד הָרִי בִּרְיֹתָ בִּיעַל מַנָּה שְׁתַּמוּת אֲתָת 30
 מִכֶּם? דְּמֹא שְׁנֵי מַחֲיִי פְּלוּנִי" דְּהוּי בִּרְיֹתָ, 31
 דְּבִשְׁבִּיל דְּחֵלָה אָף בְּמִיתָתָה - לֹא גִרַע. 32
בִּיּוֹן דְּפִסְקָה פִּסְקָה - הָבָא לֹא קֶאֱמֹר "אוֹ 33
 לְדִמָּא לֹא שֹׁנֵא", כְּדִאֲמַרְיִין לַעֲלִיל. דְּמִיד כְּשִׁאֲמֵר 34
 כִּיִּין דְּפִסְקָה פִּסְקָה - הָבִין שֶׁשׁ הוּא. 35
 מִסְתַּבְרָא

הָרִי גִרְשָׁה אֶצְלוֹ בְּנוֹתָ! אֵלֶּא בִּ"חֻי". וְרַבִּי עֲקִיבָא,
א "חֻי" סְבִירָא לִיה - לוֹתִיב "חֻי", וְאִי "עַל מִנָּת"
סְבִירָא לִיה - לוֹתִיב "עַל מִנָּת"! - רַבִּי עֲקִיבָא שְׁמִיעַ
לִיה דְּאִיבָא דְּאָמַר "חֻי" וְאִיבָא דְּאָמַר "עַל מִנָּת";
כַּאֲמַר דְּאָמַר "חֻי" - הָאִי פִּירְכָּא, וּמֵאֵן דְּאָמַר "עַל
מִנָּת" - הָאִי פִּירְכָּא. - וּמֵאִי פִּירְכָּא? אִי גִימָא אִיסוּר
בְּהוּנָה שְׁאֵנִי - הָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִמְי מֵאִיסוּר בְּהוּנָה
קָא מִיִּיתִי לִיה! - רַבָּא, פְּרַבִּי יִצְאִי מִשּׁוּם זָקֵן אַחֵר
קָא מִתְּנִי. אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אֵין מְשִׁיבִין אֶת
הָאִירי לְאַחֵר מִיתָה. - לְמִימְרָא, דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹתִיחַ
סְבִירָא לִיה? וְהָא אִיהוּ נִמְי מִפִּרְדָּ קִפְרִיד! הֲכִי
קָאמַר לָהֶן: לְדִידִי נִמְי אִתִּי לִי פִּירְכָּא, מִיְהוּ בֵּין לְדִידִי
בֵּין לְדִידִכּוֹן - אֵין מְשִׁיבִין אֶת הָאִירי לְאַחֵר מִיתָה.
וּמֵאִי פִּירְכָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? דִּתְנִינָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
מִקִּישׁ קוֹדְמִי הָיְהָ שְׁנִיָּה לְקוֹדְמִי הָיְהָ רִאשׁוֹנָה, מַה
קוֹדְמִי הָיְהָ רִאשׁוֹנָה דְּלֹא אֲגִידָא בְּאִינִישׁ אַחֲרֵינָא, אִם
קוֹדְמִי הָיְהָ שְׁנִיָּה דְּלֹא אֲגִידָא בְּאִינִישׁ אַחֲרֵינָא. גּוֹפָא:
מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּמִגְרִישׁ אֲשֶׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ "הָרִי
אֶת מוֹתֶרְתָּ לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי", וְהִלְכָה וְנִישְׂאָתָ
לְאַחֵר מִן הַשּׁוּק וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה, שְׁמוֹתֶרְתָּ
לָהּ שְׁנִיָּסְרָה עָלֶיהָ. הִשִּׁיב רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר אֱלִיעֶזֶר
תְּשׁוּבָה לְדַבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הִיכֵן מְצִינוּ שְׁזָה אוֹסֵר
זֶה מִתִּיר! - וְלֹא? וְהָרִי יִבְמָה, דְּכַעַל אוֹסֵר וְיָבֵם
מִתִּיר! - הֵתֵם יָבֵם הוּא קָא אָסֵר לָהּ, דְּאִי מְכַעַל הָא
שְׂרָא וְקִינָא. - הָרִי גִרְשָׁה, גִּדְרִים, גִּדְרִים אוֹסֵר וְיָבֵם מִתִּיר!
- הָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין חֲכָם מִתִּיר כְּלוֹם אֵלֶּא
בְּחֶרְטָה. - הָרִי הִפְרֵת הַכַּעַל, דְּאִשָּׁה נִגְדֶּרֶת וְכַעַל
מִיפְרִי! - הֵתֵם בְּדֶרֶב פְּנִחָם מְשֻׁמִּיָּה דְּרַבָּא, דְּאָמַר
רַב פְּנִחָם מְשֻׁמִּיָּה דְּרַבָּא: כָּל הַנּוֹדֶרֶת - עַל דַּעַת
בְּעָלָהּ הִיא נִגְדֶּרֶת. נִעְנֶה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְאָמַר:
"בְּרִיתֹחַ" - דְּכַר הַכּוֹרֶת בִּינוֹ לְבִינוּ. הָא לְמִדָּה שְׁאִין

זהו בריתות. ורָבֵּנּוּ הַאי "בריתות" מאי עֲבָדִי לִיה? - מִיבְּעִי לָהּ לִכְרִתָּנָא: "הרי זה גִּטְפֹד על מִנְתָּ שְׁלֵא תִשְׁתִּי יוֹן", "על מִנְתָּ שְׁלֵא תִלְכִּי לְבֵית אַבִּיד לְעוֹלָם" - אֵין זֶה בְּרִיתוֹת, שְׁלֵשִׁים יוֹם - הַרִי זֶה בְּרִיתוֹת. - וְאֵידֶד? - מִ"כֶּרֶת בְּרִיתוֹת" נִקָּא. - וְאֵידֶד? - "כֶּרֶת בְּרִיתוֹת" לֹא דִרְשִׁי. אֲמַר רַבָּא: "הַרִי זֶה גִּטְפֹד על מִנְתָּ שְׁלֵא תִשְׁתִּי יוֹן כֹּל יְמֵי חַיִּי" - אֵין זֶה בְּרִיתוֹת, "כֹּל יְמֵי חַיִּי פְלוֹנִי" - הַרִי זֶה בְּרִיתוֹת. מאי שְׁנָא "חַיִּי פְלוֹנִי" - דִּלְמָא מָאִית וּמִקְיָמָא לִיה לְתַנְאִיה? "חַיִּי" דִּידֵיהּ נְמִי, דִּלְמָא מָאִית וּמִקְיָמָא לִיה לְתַנְאִיה! אֲלֵא אִימָא: "כֹּל יְמֵי חַיִּיכִי" - אֵין זֶה בְּרִיתוֹת, "כֹּל יְמֵי חַיִּי" או "חַיִּי פְלוֹנִי" - הַרִי זֶה בְּרִיתוֹת. בְּעָא מִינִיהּ רַבָּא מִרְבִּי נַחֲמָן: "הִיּוֹם אִי אֶת אֲשֵׁתִי וְלִמְחֹר אֶת אֲשֵׁתִי", מַה? תִּיבְעִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, תִּיבְעִי לְרַבֵּנּוּ; תִּיבְעִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עַד בָּאֵן לֹא קָאֻמְר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵתָם - אֲלֵא דִלְמָאֵן דְּקָא שְׂרִי - קָא שְׂרִי לְעוֹלָם, אֲבָל הָבָא לֹא, או דִּלְמָא לֹא שְׁנָא? תִּיבְעִי לְרַבֵּנּוּ: עַד בָּאֵן לֹא קָאֻמְרִי רַבֵּנּוּ הֵתָם! אֲלֵא דִלָּא פִסְקָה מִינִיהּ לְגַמְרִי, אֲבָל חֵבָא בִּיּוֹן דִּפְסָקָה - פִּסְקָה? בְּתַר דְּבִעִיא הֲדַר פִּשְׁטָה:

מסתברא

מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ)
רש"י

אסרה עליו אלי לנשא, אבל לזנות — גרושה
 2 הראשון נמי שם גירושין עליה אצל זה עולמית.
 3 דמה אם נאסרה עליו משום צד גירושין שבה
 4 שין — תאמר שתאסר על כל אדם בשביל צד
 5 אישות שיש בה אצל זה לבדו שאין עליה שום
 6 צד אישות אצל שאר כל אדם, אל — בחזן —
 7 סבירא ליה לרבי עקיבא דמפרין דרבי אלעזר,
 8 ופרבין — לרבי עקיבא, דמפרין הני תרי פרכי,
 9 חדא א"חזן וחדא א"על מנת, אי סבירא ליה
 10 ללגותא דרבי אלעזר ורבנן ב"חזן — נחובי דך
 11 פירכא בתרייתא ד"חזן, ואי בעל מנת — מוקי
 12 לה, נחוביה פירכא קמיתא, ותו לאו איכא דאית
 13 ליה בחזן — פליגי, ואיכא דאית ליה ב"על מנת".
 14 פלי בחזן — פירכא — "דירי שהיה זה בחן",
 15 ולמאן דאית ליה על מנת האי — פירכא — "דירי
 16 שהלכה" כו, ומאי פירכא — איכא למפרך
 17 אפרכיה דרבי עקיבא בתרייתא, דקאמר רבא
 18 לעיל, ולבוללו אית להו פירכא, אי נמי איסור
 19 כהונה שאני — והואל חריבא בןן הכהונות מצות
 20 תיירותא, אה רבי אלעזר — דאמר: מותרת לכל
 21 אדם חוץ ממנו, מאסור כהונה חזן — לה —
 22 מנרשה מאשה לבדא, שפסול לבחנה —
 23 מתחם ילפא לעיל, דמפסיל לבחונה הוי גיטא,
 24 ואף על גב דשדיר, וילין מינה קולא, ולא אמרנן
 25 איסור כהונה שאני, כל שבן דמצי למפרך
 26 אליבא: נילף מאסור כהונה לחומרא, ונאמא: כי
 27 היכי דצד גירושיה פוסלה לבחונה אם ימות —
 28 דאמר רבא, אישונה פוסלה לכל אדם: רבא —
 29 דאמר רבא: כולא דאית ליה פירכא, כרבי ינאי
 30 משום זקן אחד כותני לה — דאמר לעיל טעם
 31 דרבי אלעזר מ"היתה לאיש אחר", ולא יליף
 32 מאסוריו כהונה — הילכך פרכין לרבי עקיבא:
 33 איסור כהונה שאני, ולא תיקשף לרבי אלעזר,
 34 והוא איתו נמי מפרך פרכי — לרבי אלעזר
 35 לקמן בבביתא, משום קודשי חויה שני — חד
 36 פני שבה, כן גירושין לשואנאן, קלוריה צד
 37 ראשונה — לצד פני שהיה בה קודם קידושין
 38 של ראשון, דהא איתקוש, דכתיב לעיל מנייה:
 39 "כי יקח איש" וגו' — הינו קידשי ראשון,
 40 "והיתה לאיש אחר" — הינו קידשי שני, שוה
 41 אוסר וזה מותר, — נישואי בעלה הראשון
 42 אסורה על זה, ונישואי שני תיזירו לו, בהרשנא
 43 שפתח פתח לגודו, בדבריהם באים על זה
 44 ידי נדר זה, שאילו לא נהו מתחילה שכן עתיד
 45 להיות — לא היה נדר, נמצא שמתחילתו אינו
 46 נדר, והיי הפרת הבעל — שהוא בלא חרטת, על
 47 דעת כעלה — על מנת שאם ירעה, ואם לאו —
 48 לא יתא נדר, ורבנן — כל הך רבנן דלעיל, דלא
 49 ילפי מהבא פרכיהו, אין זה מיתה — שאין
 50 מיתה אלא המות, דעד מי ביהותא קשריה בו
 51 דיי זה ברייתו — מדי, דהא תקיים התנאי, היום
 52 אי את ואשתי — נתן לה ואמר לה: היום לבדו
 53 יהיו גירושין, ולמחר לא יהיו גירושין, דשדיר
 54 בגיטא, מהו תיבין לרבי אלעזר — דמכשיר
 55 בשדיר, תיבין לרבנן — דפסלי בשדיר, בין
 56 דפסקה — מנייה לעולם לגמרי אצל כל אדם.
 57 דפסקה — כלל אדם לעולם, שוב אינה אחת
 58 בשדיר וקשריה, הלכא, אין תנאי זה כלום.

 $\mathbb{N}$

גיטין דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

קידושיה הראשונים, שלא היתה אגודה באף אדם כלל.
הגמרא דנה בדינו הנוסף של רבי אליעזר, שנישואין שניים
מבטלים את השיוור של הגט הראשון:
גופא, מודה רבי אליעזר במגרש את אשתו, ואמר לה 'הרי את
מותרת לכל אדם חוץ מפלוני', והלכה ונישאת לאחר מן השוק,
ונתארמלה או נתגרשה ממנו, שהיא מותרת לפלוני זה שנאמר
עליו על ידי בעלה הראשון. כלומר שנישואיה השניים הפקיעו את
השיוור שנוצר על ידי הגט הראשון. השיב רבי שמעון בר אלעזר
תשובה ו-הביא ראיה לסתורו לדברי רבי אליעזר, היכן מציעו שיה
אוסר וזה מתי, היאך יתכן שאיסור שנוצר על ידי אדם אחד יהיה
נותר על ידי אדם אחר. ואם כן, לא יתכן שבעלה השני יפקיע את
איסורה לפלוני, שנוצר על ידי בעלה הראשון.
מקשה הגמרא על תשובה זו, והאם אמנם לא מצאנו אופנים
שאדם מתייר איסורים שנוצרו על ידי אחר, והרי יבמה, דבעל אוסר
אותה לכל העולם בקידושין ויבם מתייר אותה לכל העולם
בחליצה. מתרצת הגמרא, הנה יבם הוא קא אסר לה, ואיסורה
לשאר העולם (ולאחר מיתת הבעל) הוא אכן על ידי היבם ולא
הנדר דאי האיסור הוא מכח בעל, הא שריא וקייא, שזהו נדר
אין יבם היא מותרת לכל העולם במיתת הבעל. ואם כן, מציאות
היבם היא זו שאוסרת אותה, ולכן יכול היבם להתיר איסור זה על
ידי חליצה.
מקשה הגמרא עוד, הרי התרת נדרים על ידי חכם, דהנדר אוסר
והחכם מתייר את האיסור על ידי התרת הנדר, אף שהאיסור לא
נוצר על ידו. מתרצת הגמרא, הא ו-הרי אמר רבי יוחנן, אין חכם
מתייר פלוס אלא בתרומה של הנדר, שמברר החכם שאם היה
הנדר יודע את תוצאות הנדר, לא היה נודר, ונמצא שזהו נדר
בטעות ולא היה כאן נדר ואיסור כלל. לכן אין זו ראיה שאדם
יכול להתיר איסור שנוצר על ידי אחר.
מקשה הגמרא עוד, הרי הפרת הפעל את נדרי אשתו, דאשה נודרת
והבעל מפר את נדרה שלא על ידי חרטה. ואם כן, הוא מתייר
איסור שנוצר על ידי אשתו. מתרצת הגמרא, הנה שם, הטעם
הוא דכר פנקס משמיה דרבא, דאמר רב פנקס משמיה דרבא, כל
אשה הנודרת, רק על דעת שירצה פעלה היא נודרת. ואם כן,
כשהבעל אינו רוצה בנדר, נמצא שלא היה כאן נדר כלל, ואין
ראיה שאדם יכול להתיר איסור שנוצר על ידי אחר. ואם כן,
תשובתו של רבי שמעון בר אלעזר על דברי רבי אליעזר שלא
מציעו שזה אוסר וזה מתייר, לא הופרכה.
שנינו לעיל (ע"ה) כשנכנסו ארבעת הזקנים לאחר פטירתו של רבי
אליעזר להשיב על דבריו שהכשיר גט כשאמר לה 'הרי את
מותרת לכל אדם אלא לפלוני', נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר,
משמעות המילה האמורה בתורה (דברים כד א) 'בריתות' היא, שהגט
צריך להיות דבר הפורק בינו לבניה. הא למדת, שאין גט זה
שהכשיר רבי אליעזר בריתות, שכן אינו כורת בין המגרש
למתגרשת. מקשה הגמרא, וינן - שלשת הזקנים האחרים, שלא
הקשו על דברי רבי אליעזר ממשמעות המילה 'בריתות', ומשמע
שאינם דורשים מילה זו כמו רבי אלעזר בן עזריה, ואם כן, הא
'בריתות' מאי עבדי ליה - מה הם דורשים ממילה זו. מתרצת
הגמרא, 'בריתות' מיבעי להו - נצרך להם לבריתא - ללמוד ממנו
את הדין המבואר בבריתא זו. אדם שגירש את אשתו ואמר לה
'הרי זה יגרש על מנת שלא תשתי יין לעולם, או על מנת שלא תלכי
לבית אביך לעולם', אזי אין זה גט בריתות, שכן היא קשורה
במגרש כל חייה, שהרי רק המתה הוא שמפריד ביניהם ולא הגט,
וגט כזה אינו מגרש כלל. ואם כן, המילה 'בריתות' נצרכת ללמד
דין זה. אך אם אמר לה 'על מנת שלא תשתי יין שלשים יום', או
'שלא תלכי לבית אביך שלשים יום', הרי זה גט בריתות, והיא
מגורשת מיד, אלא שהיא צריכה לקיים את התנאי. מקשה
הגמרא, ואידך - רבי אלעזר בן עזריה, מהיכן הוא לומד דין זה,
שתנאי 'לעולם' פוסל את הגט. מתרצת הגמרא, מ'פרת' 'בריתות'
נקא דין זה נלמד מכך שיכלה התורה לכתוב 'ספר כרת', ונמז

הרי גרושה אצל בנות - הרי המגרש לא אסר עליה להיבעל לו
בנות, ואם כן הגירושין הועילו גם לגבי פלוני להתירה בזנות. ואם
כן, היא אסורה על פלוני הכהן משום שהיא גרושה לגביו, ולא
משום צד גרושה שיש בה כלפי שאר העולם, ולכן אין ראיה שצד
אשת איש שיש בה כלפי פלוני יאסור אותה על שאר העולם. אלא
מבאר הגמרא, שבתשובה זו סובר רבי עקיבא שנחלקו רבי
אליעזר וחכמים ב'חזין'.
לאחר שנתבאר שרבי עקיבא השיב שתי תשובות, ומן התשובה
הראשונה משמע שדעתו שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בעל מנת,
ומן התשובה השנייה משמע שנחלקו ב'חזין', מקשה הגמרא ורבי
עקיבא, אי ב'חזין' כבידא ליה ו-הוא סובר שנחלקו רבי אליעזר
וחכמים, לויתב - שיקשה על סברת רבי אליעזר שמכשיר ב'חזין',
כלומר רק את הפירכא השניה, ואי בעל מנת' כבידא ליה שנחלקו,
לויתב - שיקשה על סברת רבי אליעזר בעל מנת', כלומר רק את
הפירכא הראשונה. ומדוע הוא מקשה על שתי הסברות גם יחד.
מתרצת הגמרא, רבי עקיבא שמי' ליה ו-שמעו דאביא דאמר
שב'חזין' נחלקו רבי אליעזר וחכמים, ואיכא דאמר שבעל מנת'
נחלקו, לכן, למאן דאמר שנחלקו ב'חזין', השיב רבי עקיבא את
האי פירכא והפירכא השניה, ולמאן דאמר שנחלקו בעל מנת',
השיב רבי עקיבא את האי פירכא והראשונה.
הגמרא מבררת ופאי פירכא שיש להקשות על תשובתו השנייה של
רבי עקיבא. אי נימא שהפירכא היא שאיפור כהונה שאני, ואי
אפשר ללמוד מאיסורי כהונה לשאר איסורים, ולכן אי אפשר
לעשות קל וחומר מאיסור גרושה לכהן לאיסור אשת איש, אין זה
כך, שכן הא רבי אליעזר נמי מאיפור כהונה קא מיתי ליה - המקור
של רבי אליעזר להכשיר ב'חזין' הוא מאיסור גרושה לכהן, כלומר
לדעתו אפשר ללמוד מאיסורי כהונה לשאר איסורים. ולכן אין זו
פירכא על תשובת רבי עקיבא. מבאר הגמרא, רבא שסובר
שאמנם אפשר לפרוך את דברי רבי עקיבא, דרבי ינאי משום וכן
אמר קא מתי, והוא סובר שמקורו של רבי אליעזר אינו מאיסור
כהונה, אלא מפסוק אחר. ואם כן, אין ראיה שאפשר ללמוד
מאיסור כהונה לשאר איסורים, ואפשר לפרוך על דברי רבי
עקיבא שאיסור כהונה שאני.
שנינו בבריתא לעיל (ע"ה) אמר רבי יהושע לארבעת הזקנים,
אין משיבין את הארי לאחר מיתה, ואין אתם יכולים להשיב על
דברי רבי אליעזר לאחר מיתתו, שכן אילו היה חי היה יכול
להחזיר לכם תשובה. מדייקת הגמרא, למימרא דרבי יהושע
בנותיה דרבי אליעזר כבידא ליה, ולכן אין הוא רוצה ששיבו על
דבריו, והא איהו - רבי יהושע נמי מפרך קפריך על דברי רבי
אליעזר, כמבואר להלן, ומדוע אם כן הוא מנע את ארבעת
הזקנים מלפרוך על דברי רבי אליעזר. מתרצת הגמרא, הנה אמר
להו רבי יהושע לארבעת הזקנים, לדידי נמי - אמנם גם לי אית
[יש] לי פירכא על דברי רבי אליעזר, מיהו בין לדידי בין לדידכו
- אך בין לגבי ובין לגביכם אין משיבין את הארי לאחר מיתה, ואין
זה ראוי.
מבררת הגמרא, ופאי פירכא דיש לרבי יהושע על דברי רבי
אליעזר. מבאר הגמרא, דתניא, אמר רבי יהושע, נאמר (דברים כד
א-ב) 'כי יקח איש אשה וגו' והיתה לאיש אחר', ופסוק זה מקיש
הויה ראשונה, כלומר קידושין ראשונים 'כי יקח אשה' - בתחילה,
קידושי ראשון להויה שניה, כלומר קידושין שניים 'והיתה לאיש
אחר' - קידושין שני, ולכן הוא גם מקיש קודמי הויה שניה - את
המצב שבו היתה הויה שניה, שהוא מצב הגירושין שלה,
לקודמי הויה ראשונה - למצב שבו היתה לפני הויה ראשונה,
כשהיתה פנויה. ומחיקש זה נלמד, שמה קודמי הויה ראשונה,
כאשר היתה פנויה, ולא אנדא באיניש אחרתא - לא היתה אגודה
וקשורה באף אדם כלל, ולכן אף קודמי הויה שניה, כשהיא
גרושה, היא במצב דלא אנדא באיניש אחרתא כלל. ולכן, אין יכול
בעלה לגרשה חוץ מפלוני, שכן אז היא תהיה אגודה במגרש לגבי
פלוני אף בגירושיה, ואין מצב זה דומה למצב שהיתה בו קודם

23 דין ודברים אין לי על שדה זו, ואו שאמר אין לי עסק בה, ואו שאמר
 24 ידי מסולקת הימנה, לא אמר כלום. שאין בעלותו של אדם נפקעת
 25 על ידי שאומר שאינו רוצה חלק בשדה [סילוק], אלא צריך
 26 לעשות מעשה כגון מתנה או מכירה. ואם כן איך מועילה אמירת
 27 'דין ודברים אין לי בנכסיך' [שהוא לשון סילוק] להפקיע את זכותו
 28 בשדה.
 29 מתרצת הגמרא, אמרי דבי רבי ינאי, שמדובר בכותב לה ועודה
 30 ארוקה שכתב לה 'דין ודברים אין לי בנכסיך' כבר בעודה ארוסה
 31 שעדיין לא זכה בנכסיה, וקודם שזכה אדם בנכסים יכול להסתלק
 32 מזכותו העתידית בלשון סילוק בעלמא. ואף שאין אדם מקנה דבר
 33 שלא בא לעולם והוא הדין שאינו יכול לסלק עצמו מדבר שלא
 34 בעולם, מכל מקום יכול לסלק עצמו מזכותו העתידית בנכסי
 35 אשתו, וכן רב פהנא שאמר שאדם יכול למנוע זכיותו בנכסים
 36 שעדיין לא באו לעולם, דאמר רב פהנא, נחלה הפאה לו לאדם
 37 מקום אחר כלומר, ירושה דרבנן וכגון ירושת אשתו לאחר מותה,
 38 להבדיל מירושת אביו שהיא דאורייתא, אדם מתנה עליה קודם
 39 שזכה בה, שלא ירשנה. הרי שיכול אדם לסלק עצמו מנכסים
 40 שעתידי הוא לזכות בהן.
 41 מוסיפה הגמרא ליתן טעם לדברי רב כהנא, מדוע יכול לסלק
 42 עצמו ואין בכך חסרון של דבר שלא בא לעולם, וכן רבא, דאמר
 43 רבא, האמר

1 רק בגמ', הייתי אומר שדווקא בגט מועיל קנין חצר, משום ששונה
 2 הוא קנין הגט משאר קנינים דבעל כרחיה מנרשע שהאשה
 3 מתגרשת בעל כרחיה והוה אמינא שדווקא בקנין כגון זה מועיל
 4 קנין חצר אבל נגב דליתיה בעל כרחיה, שאינו מתחייב אלא אם
 5 קונה הגניבה מרצונו אימא לא נאמר בו קנין חצר, לכך השמיענו
 6 קנין חצר אף בגניבה. ואי אשמועינן קנין חצר רק גבי נגב, הייתי
 7 אומר שדווקא בגניבה רבתה תורה קנין חצר, משום דקנסיה
 8 רחמנא – שקנסתו תורה, שאף חצירו קונה לו להתחייב על הגניבה
 9 באונסין ותשלומי כפל, אבל גמ שאין שייך בו ענין קנס אימא לא
 10 נאמר בו קנין חצר. צריכא – לכך הוצרכה התורה לחדש קנין חצר
 11 גם גבי גניבה וגם גבי גט.
 12 שנינו במשנה, הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה
 13 הרי זו מגורשת. מקשה הגמרא, הצירה – איך שייך שתהיה לאשה
 14 חצר שתקנה בה בקנין חצר, והרי תקנו חכמים שכל מה ששקנתה
 15 אשה קנה בעלה כלומר, שלבעל יש זכות שימוש בנכסיה לאכילת
 16 פירות, וכיון שהחצר שלו היא לא יצא הגט מרשותו לרשותה,
 17 ואיך קונה בקנין חצר.
 18 מתרצת הגמרא, אמר רבי אלעזר, מדובר בכותב לה הבעל לאחר
 19 נישואיה 'דין ודברים אין לי בנכסיך', ובכך סילק עצמו מחלקו
 20 בנכסיה והחצר שלה לגמרי.
 21 מקשה הגמרא, וכי כתב לה הדין הדין – כיצד זה מועיל לסלק
 22 עצמו מנכסיה, והתנאי, האומר להבדיל? שהוא שותף עמו בשדה, –

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר דב שיי זליקין

שלום וברכה!

באיחור זמן הגיעני מכתבו מטי' שבט עם המצורף אליו.

ואתחיל מסיום מכתבו שמסיים בברכה, וברך לקחתי ואשיבנו, שהשייטת ימלא משאלות לבבו לטובה בכל עניניו הפרטיים והכלליים, כולל הכתוב בראשית מכתבו שהוא נין ונכד של ר' ברוך מרדכי אטינגר ז"ל מבוברויסק, שבדאי יודע הפרטים איך [שהי'] מחסידי הראשונים והכי נאמנים של רבנו הזקן בעל התניא והשולחן ערוך, מייסד חב"ד וראש שושילתא דמשפחת שניאורסאהן הענפה.

תקותי חזקה שזכרון צור מחצבתו הוא גורם פעיל לא רק אצל מר כי אם גם אצל אחיו מר ארי' לובה שיי אליאב, ובפרט על פי הרושם שנשאר אצלי מפגישתנו האישית עם אחיו לפני כמה שנים כשהי' בארצות הברית, ועוד ועיקר ששמעתי רבות מפעולות אחיו בנוגע ישוב ארץ ישראל, ארצנו הקדושה, ובמיוחד לטובת אלו שעלו מארצנו לפנינו.

ואוסיף תקותי אשר משתדל אחיו וגם הוא וכל העובדים בשטח זה שתהי' עלי' זו באופן דתירתי משמע, עלי' גם ברוחניות, אשר העם היושב בה בצדק ובגאון ישא התואר של "ממלכת כהנים וגוי קדוש". ומדגיש אני בגאון, ובלשון הכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", והארץ תתאים לשמה, אשר ארץ הקודש ייקרא לה, ועד שנקראת כן בפי כל העמים – ברוסית וכיו"ב.

ומעין האמור בנוגע לעלי' תרתי משמע, יהי רצון שגם במקצוע של מר, שכתבו שהוא מנהל רשת החשמל, יאיר בתי בני ישראל וגם הרחובות ורשות הרבים של ארץ ישראל באור כפשוטו ובאור הפנימי מתאים להוראת ימי הפורים שזה עתה באנו מהם: ליהודים היתה אורה וגוי', והוסיפו חכמינו ז"ל בפיורושם: אורה זו תורה.

בכבוד ובברכה.

31 וכן לענין קדושין, אם זרק לה כסף קידושין, ונפל הכסף קרוב לה
32 הרי זו מקודשת, קרוב לו אינה מקודשת, מחצה על מחצה הרי זו
33 ספק מקודשת.
34 וכן לענין תחוב, אם אמר לו בעל חובו (ו) המלוה ללוהו כשהם
35 ברשות הרבים, וזרק לי חובי שאתה חייב לי, וזרקו לו ואבדו
36 המעות קודם שהגיעו לידי המלוה, אם נפלו המעות קרוב למלוה,
37 כבר וזה המלוה בכסף קודם שאבדו המעות ונפטר הלזה מחובו.
38 ואם נפלו המעות קרוב ללוה, אין כאן פרעון והלוה חייב, וכשנפלו
39 במקום שהוא מחצה על מחצה, הרי זה ספק אם זכה המלוה,
40 ולפיכך שניהם יחלוקו – הלזה ישלם חצי מהחוב והמלוה יפסיד
41 חצי חובו.

גמרא

42 מבררת הגמרא, היכי דמי באיזה אופן נחשב קרוב לה, ויחייב דמי
43 ובאיזה אופן נחשב קרוב לו. אמר רב, אם נפל הגט תוך ארבע
44 אמות שקלה, והו קרוב לה. והטעם שמגורשת, לפי שארבע אמותיו
45 של אדם קונים לו חפץ הנמצא בתוכם (ב"מ י) וקתה הגט בקנין ד' אמות.
46 ואם נפל הגט בארבע אמות שלו, והו קרוב לו ואינה מגורשת.
47 מבררת הגמרא, ויחייב דמי – באיזה אופן הוא מחצה על מחצה.
48 אמר רב שמואל בר רב יצחק, כגון שהיו שניהן (ו) הבעל והאשה
49 עומדין בתוך ארבע אמות של הגט, כגון שעמדו במרחק ז' אמות
50 זה מזו, והגט באמה האמצעית שאותה המה היא גם בד' אמותיו
51 וגם בד' אמותיה וכיון שהגט ברשות שניהם הרי זו ספק מגורשת.
52 שואלת הגמרא, וליתוי ה' מינייהו קדים – נראה מי מהם קדם לבא,
53 אם האשה קדמה הרי זכתה לבדה במקום, ואם הבעל קדם זכה
54 הוא, ומדוע היא ספק מגורשת. וכי תימא – ואם תאמר שמדובר
55 באופן דאיתו תרתייהו בחדו הדדי – שבאו שניהם כאחד, והא הרי
56 אי אפשר לצמצם שיבואו שניהם כאחד ממש.
57 מתרצת הגמרא, אלא אמר רב כהנא, הקא בשמונה אמות
58 מצומצמות עסקינן – מדובר באופן שבין שניהם היו שמונה אמות
59 לא פחות ולא יותר, וכל אחד זכה בד' אמות הסמוכות לו,
60

1 גירושין, אימא – הייתי אומר שמודי ליה רבי לרבי שמעון בן אלעזר
2 שאינה מגורשת אלא אם כן ישוב ויתן לה הגט. וכן לאידך גיסא,
3 אי איתמר בהא – אם היתה הבריייתא שונה את המחלוקת רק לגבי
4 ישנה, הייתי אומר שדוקא בהא (ו) בזה קאמר רבי שמעון בן אלעזר
5 שצריך לשוב ולתת לה הגט לפי שאינה בת גירושין, אבל בזה
6 באומר 'כנסי שטר חוב זה' אימא מודי ליה לרבי שאין צריך לשוב
7 ולתת לה, לפיכך צריכא המשנה לשנות את המחלוקת בשני
8 האופנים.

9 הגמרא עוברת לדון בענין נוסף: אמר רבא, כתב לה גט ונתנו ביד
10 עבדה, אם היה העבד ישן, ומשמרתו – והיא שומרת עליו, הרי זה
11 גט, שהעבד נחשב כחצרה וכשהיא משמרתו הרי זו חצר
12 המשתמרת. אך אם העבד ניעור אינו גט, משום דהויה ליה חצר
13 המשתמרת שלא לדעתה אלא לדעת העבד, וכמבואר לעיל (עו)
14 שאין האשה קונה את גיטה אלא בחצר המשתמרת לדעתה.
15 מקשה הגמרא, וכי ישן ומשמרתו הרי זה גט, אמאי – מדוע, אמנם
16 העבד הוא כחצרה אך חצר מהלכת היא שהרי הוא יכול להלך,
17 והרי רבא עצמו (ב"מ ט) פוסק שחצר מהלכת לא קנה. וכי תימא ישן
18 שאני – ואם תאמר שבעודו ישן אינו נחשב לחצר מהלכת, והא
19 אמר רבא (סו) כלל, כל שאילו מהלך לא קנה מפני שהוא חצר
20 מהלכת, גם אם הוא עומד ויושב לא קנה כיון שהוא יכול להלך,
21 ומדוע אמר כאן רבא עצמו שבעבד ישן קונה האשה את גיטה
22 בקנין חצר.
23 מתרצת הגמרא, והלכתא – הלכה זו שאמר רבא, צריך לומר
24 שמדובר בקפוח – שהעבד קשור, שכיון שאינו יכול להלך הרי
25 הוא חצר שאינה מהלכת.

משנה

26 היתה האשה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה את הגט, אם נפל הגט
27 קרוב לה הרי זו מגורשת, אך אם נפל הגט קרוב לו אינה מגורשת.
28 ואם נפל במקום שהוא מחצה על מחצה, שהוא ספק אם נחשב
29 קרוב לה או לו, הרי זו מגורשת ואינה מגורשת – ספק מגורשת.
30

22 ואמר לה 'היום אי את אשתי ולמחר את אשתי', כלומר הגירושין
23 יחולו למשך יום אחד בלבד, ולאחר מכן יתבטלו הגירושין והיא
24 תחזור להיות אשתו, מהו הדין. שאלה זו תיפעי לרבי אליעזר,
25 שמכשיר שיעור בגט, וכן תיפעי שאלה זו לרבנן, שפוסלים גט עם
26 שיעור, כאשר יתבאר. תיפעי שאלה זו לדעת רבי אליעזר, האם עד
27 כאן לא קאמר רבי אליעזר היום, שהכשיר בגירושין 'חור', אלא
28 דלמאן דקא שרי קא שרי לעולם – שהרי למי שמתיר הגט, כלומר
29 לכל העולם חוץ מפלוני, הגט מתיר לעולם, ללא כל שיעור בזמן
30 ההיתר, אבל הקא – שכלפי שום אדם אינו מתיר לגמרי, לא
31 מכשיר רבי אליעזר שיעור כזה, או דלמא לא שניא, והוא מכשיר גם
32 גט שיש בו שיעור בזמן ההיתר. וכן תיפעי שאלה זו לדעת רבנן,
33 שאולי עד כאן לא קאמר רבנן היום היום, שגט 'חור' פסול, אלא כיון
34 דלא פסקה מיניה לגמרי – שלא ניתקה האשה לגמרי מהמגרש,
35 ונשאר פלוני שלגבי לא חל הגט כלל, אבל הקא בלשון 'היום אי
36 את' וכו', כיון דפסקה – שניתקה האשה מן המגרש ליום זה לגמרי
37 ללא שום שיעור, הרי היא פסקה ממנו לגמרי, ואין היא יכולה
38 לחזור להיות אשתו אלא אם כן יקדשנה שנית. ואם כן, תנאי זה
39 שאמר לה הבעל אינו כלום, והגט כשר גם לדעת חכמים.
40 בזה דבשניא – לאחר ששאל רבא את ספיקו זה, הדר פשטא – פשט
41 את הספק שלו,

1 שכתבה 'כריתות', יש לרבות דין זה שתנאי 'לעולם' פוסל את
2 הגט. מקשה הגמרא, ואידך – שלשת הדינים האחרים, מה הם
3 לומדים מן הייתור הזה. מתרצת הגמרא, שאת הייתור 'כרית'
4 'כריתות' לא דרשי אותם הדינים.
5 הגמרא מבארת את הדין הנוכח לעיל, שתנאי שנמשך כל חיי
6 האשה פוסל את הגט: אמר רבא, האומר 'הרי זה גיטך על מנת שלא
7 תשתי יין כל ימי חיי', אין זה גט כריתות והוא בטל, כאשר יבואר
8 להלן. אך אם אמר 'על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני', הרי
9 זה גט כריתות, והיא מגורשת אם יתקיים התנאי. שואלת הגמרא,
10 מאי שניא הלשון 'חיי פלוני' שהגט כשר, הרי זה כיון דלמא מאית
11 (ו) – שמת ימותו פלוני ואזי מקנימא ליה לתנאיה – נתקיים התנאי,
12 והיא מגורשת, ונמצא שהגט כרת בנייהם. אך אם כן, תי דידה נמי
13 – גם אם תלה המגרש את התנאי בחייו שלו, שאמר לה 'כל חיי',
14 הרי זו כריתות, דלמא מאית (ו) – ימותו המגרש ומקנימא ליה לתנאיה
15 – ויתקיים התנאי, ומדוע הגט פסול. משיבה הגמרא, אלא אימא –
16 צריך לגרס בדברי רבא ש'כל ימי חיי' אין זה כריתות, שכן לא
17 יכול להתקיים התנאי עד שתמות, ונמצא שהמות הוא הכרת
18 ביניהם ולא הגט, אך 'כל ימי חיי' או 'כל ימי חיי פלוני', הרי זה
19 כריתות, שכן יכול התנאי להתקיים, ונמצא שהגט כרת ביניהם.
20 הגמרא מבררת עוד את דעתם של רבי אליעזר וחכמים: קא
21 מיניה (ו) – שאל ממנו רבא מרב נחמן, באופן שבעל גירש את אשתו

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ב. ואחר כך פשהעשירו ישראל קבעוה חכמים על הפוס ופשחורו והענו חזרו חכמים וקבעוה בתפלה
- 2 וכדי שלא יהא ההבדלה מיטלטלת תדיר על ידי עשר ועני מתפלה לכוס ומפוס לתפלה התקינו חכמים
- 3 שלעולם צריך כל אדם המבדיל בתפלה להבדיל גם על הפוס אם יוכל למצא.
- 4 וצריך לחזר אחריו בדרך שמחזירים על שאר כל מצות שהן חובת הגוף^א אלא אם פן אי אפשר לו למצא
- 5 אזי יוצא ידי חובתו בהבדלה שבתפלה ורשאי לאכל אם אינו מצפה שיהיה לו פוס למחר ביום ראשון^ב
- 6 אף שמוצפה שיהיה לו אחר כך אין צריך להתענות עד שיבדיל על הפוס אלא רשאי לאכל מיד שפבר
- 7 יצא ידי חובתו בהבדלה שבתפלה (ואם מצפה שיהיה לו למחר ביום יתבאר בסימן רצ"ו^ג).
- 8 ואין צריך לומר שהמבדיל על הפוס קדם שהתפלל ערבית שצריך להזכיר ההבדלה בתפלה^ד שהרי עקר
- 9 תקנת ההבדלה (היה בתפלה) שתקנו אנשי בנסת הגדולה פשעלו מן הגולה היתה להזכירה בתפלה וכן
- 10 מי ששכח או נאנס ולא התפלל ערבית במוצאי שבת ומתפלל שחרית שתים^ה צריך להזכיר הבדלה בתפלה
- 11 שניה שהיא לתשלומין^ו אף על פי שפבר הבדיל על הפוס בלילה לפי שההבדלה שבתפלה היא עקר
- 12 התקנה:

חלק ב סימן רצד דין הבדלה בתפלה סעיף ב
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

- א חובת הגוף - שאין יוצא ידי חובתו על ידי שליה, קודם תפלת ערבית^ז.
 ב ביום ראשון - היינו חצות יום ראשון^ח.
 ג ההבדלה בתפלה - מותר להבדיל אפילו לכתחילה
 ד [שהיא לתשלומין - מי שהיה פטור לגמרי מתפילה במוצאי שבת כגון אונן, עוסק בצרכי ציבור או אשה, ולכן אינו מתפלל תשלומין בשחרית - אינו אומר אתה חוננתנו בתפילת שחרית^ט.
 ה כדלעיל סי' קח ס"ג: טעה או נאנס ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים, הראשונה לשם שחרית והשניה לתשלומין.
 ו אם טעה והבדיל בראשונה משום שחשב שהיא תשלומי ערבית לא יצא ידי תשלומין, אבל אם עשה זאת מטעם אחר (כגון שחשב שכך ראוי לעשות (כשיטת הרעק"א)) - יצא י"ח תפילת תשלומין. וראה תהלה לדוד סי' ק א.
 ז וכן מי שלא התפלל ערבית במזיד שאינו מתפלל תשלומין, ולכן אינו אומר הבדלה בתפלה.
 ח משום שג' חובות ישנם: חובת הבדלה (בדיבור), חובת הבדלה בתפלה (בתפלת ערבית או תשלומיה), וחובת הבדלה על היין (אם יש לו).
 ט וכשלא התפלל (ולא הבדיל) במוצ"ש הפסיד חובת הבדלה בתפלה, ונשארו עליו חובת הבדלה וחובת הבדלה על היין, ויוצא ידי חובת שתיהם בכך שיבדיל על היין (וקודם

ציונים והוספות

- 4 שלא כבמצות שהם חובת הבית (מזוזה) או חובת היום (קריאת התורה). וראה לעיל סי' קפב ס"א לענין אם כוס של ברכת המזון היא חובה שצריך לחזר אחריה או שהיא למצוה מן המובחר, וכשאין לו כוס אוכל ומברך בלעדיה.
- 5 קו"א סי' רצו סוף ס"ק א, שזמן ההמתנה הוא קודם שיעבור זמן ב' סעודות (שהוא מיד בחצות היום, אבל לאחר חצות עבר גם זמן סעודת היום).
- 6 סעיף יב: מי שאין לו במוצאי שבת .. יין ... יש אומרים שמותר לו לאכול מיד... ויש אומרים שמן הדין אסור לו לטעום מאומה אם מצפה שלמחר ביום יהיה לו כוס להבדיל עליו... ולענין הלכה יש להחמיר כסברא האחרונה אלא אם כן הוא אדם חלש שקשה לו להתענות עד שיביאו לו כוס למחר אזי יכול לסמוך על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים.
- 7 כן משמע מסימן רצג ס"א.
- ובס' כתבי הרח"א ביחובסקי עמ' קיט מובא: סיפור הר' יעקב הענקין בשם הרה"ח ר' ישראל יצחק מרודניא שהיה משמש רבינו ה'צמח-צדק' הרבה שנים, ששמע מן אדמו"ר ה'צמח צדק' שרבינו (אדמו"ר הזקן) קודם הסתלקותו שהיה אז במוצ"ש אמר: הבדלה סברא שהיא דאורייתא, ותפלת ערבית רק רשות והעת קצרה ע"כ יקדים הבדלה לתפילת ערבית.

ציונים והוספות

בלבד, והרי תפילת ערבית רשות, הנה בשש"כ (פנ"ב הערה סח) כבר תמה כעין זה על שו"ע"ר סי' רצו סי"ט שכתב שנשים חייבות בהבדלה בתפלה והרי אינן חייבות בתפילה, ותירץ שתקנו תקנה זו עבור מי שמתפלל, ואפילו נשים המתפללות חייבות בהבדלה (ולחזור על התפלה אם שכחו אתה חוננתנו במקום שצריך לחזור), אבל מי שלא מתפלל די לו באמירת 'ברוך המבדיל'.

עוד יש להעיר שכשצריך לומר אתה חוננתנו בתפילת התשלומין ישתדל שלא לצאת י"ח תפילת תשלומין ע"י חזרת הש"צ (ראה סי' קח ס"ו).

שתיקנו הבדלה על היין היה יוצא ידי חובת שתיים בדיבור בלבד כגון באמירת 'ברוך המבדיל' (ראה שו"ת דבר משה (אמאלי) יו"ד סי' טז ד"ה ועוד נראה) או שיאמר 'אתה חוננתנו' בשחרית של יום א' (אמנם לא יוצא בזה ידי חובת הבדלה בתפלה כ"אם חובת הבדלה גרידא)).

ואם צריך להתפלל תשלומין [כשם שחלה עליו עדיין חובת תפילת ערבית, כך] חלה עליו עדיין גם חובת הבדלה בתפילת התשלומין (וכן היו נוהגים גם קודם שתיקנו הבדלה על היין - אף אם כבר אמר 'ברוך המבדיל', ולכן יש לנהוג כך גם כיום אף אם כבר הבדיל על היין). (מה שיש להקשות כיצד תיקנו הבדלה בתפלת ערבית

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

ללטלל אף מתוכו לבית ומבית לתוכו ואף על פי שכל קרפף בית סאתים ופחות מבית סאתים שוים הם שאם לא הוקפו לדירה אין מטלטלים מהם לבית, מכל-מקום כאן שהרוב אינו זורע ומוקף לדירה הוא הרי המיעוט בטל אצלו אלא אם כן יש בו סאתים כחצר המשכן שאז הוא מקום חשוב ולא בטל ויש אוסרים ללטלל לבית ממקום הזרוע ומתירים ממקום שאינו זרוע ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל.

ואם המיעוט הזרוע הוא יותר מבית סאתים אסור ללטלל בכל הקרפף כ"אם בד' אמות שהרי הזרוע הוא כרמלית כדין קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה והשאר שלא נזרע הוא פרוץ לו במילואו.

וכל זה בקרפף יותר מבית סאתים שנזרע אבל אם אין בו אלא בית סאתים ונזרע אפילו כולו יש להסתפק אם הזרעים מבטלים הדירה וכן יש להסתפק בחצר או רחבה שאחורי הבתים שנזרע רובה אם הזרעים מבטלים דירתן כי שמא אינם מבטלים אלא דירת קרפף יותר מבית סאתים שאינו חשוב דירה כ"כ אף על פי שהקיפו לדירה ויש להחמיר בכל זה.

לפיכך מי שיש לו גינה זרוע בחצירו ואין ביניהן מחיצה כהלכתה אם הזרוע הוא רוב החצר אפילו אין בית סאתים בכל החצר עם הזרוע לא יטלטל מהזרוע ומהחצר לבית ומבית להם כי שמא הזרעים מבטלים דירת החצר והמיעוט בטל לגבי הרוב והרי כל החצר כקרפף שלא הוקף לדירה שאפילו הוא פחות מבית סאתים אין מטלטלין ממנו לבית ואם כל החצר עם הזרוע הוא יותר מבית סאתים אין מטלטלין בכל החצר כ"אם בד' אמות כדין קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואף שהחצר היא מוקפת לדירה מצטרפת היא עם הזרוע שבה להשלימו ליותר מבית סאתים הואיל והיא בטלה אצלו במיעוטה.

ואם הזרוע הוא מיעוט החצר אם יש בו לבדו יותר מבית סאתים אסור כל החצר שלא ללטלל בה אלא בד' אמות

טז בנה מחיצות לדירה ע"ג מחיצות הראשונות מלמעלה אינו מועיל כלום כיון שמחיצות הראשונות מלמטה קיימות אלא שמגביהן ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות נותר על ידן אף על פי שמחיצה העשויה מאליה היא אבל תל יותר מבית סאתים שעשה עליו מחיצות לדירה הועיל אפילו לא הרחיקן ג' טפחים משפתו ושם אנו אומרים גוד אסיק ממחיצותיו למעלה על שפתו סביב והרי מחיצות על גבי מחיצות, מכל-מקום הואיל והוא דר באויר מחיצות אלו שלמעלה שעשאן עתה לדירה הרי זה מוקף לדירה ואפילו לא עשה אלא מחיצה אחת ביותר מעשרה:

יז קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונטע רובו אילנות אפילו אינם עשויים שורות שורות אינם מבטלים הדירה שדרך הוא להסתופף בצל האילנות תמיד אבל אם נזרע רובו הזרעים מבטלים הדירה אפילו אין בהם בית סאתים לפי שאין דרך לדור בזרעים והמיעוט שלא נזרע בטל לגבי רוב הנזרע ונאסר כולו כאילו לא הוקף כלל לדירה.

נזרע מיעוטו אם אין בזרוע אלא בית סאתים מותר ללטלל בכולו שאף שבמקום הזרוע נתבטלה הדירה הרי אין בו יותר מבית סאתים והשאר שלא נזרע אינו מתבטל אצל הזרוע להצטרף עמו להשלים ליותר מבית סאתים כיון שהזרוע הוא המועט אבל אסור ללטלל מקרפף זה לבית ומבית לתוכו שהרי במקום הזרוע שבו נתבטלה הדירה ודינו כקרפף שלא הוקף לדירה שאין מטלטלין ממנו לבית כמו שנתבאר למעלה ואם כן גם בהמותר שלא נזרע אסור שהרי אין מחיצה מפסקת ביניהם והם פרוצים זה לזה במילואם ויש מתירין בהמותר שלא נזרע שלא אמרו פרצה במילואה אוסרת אלא כשנפרצה למקום האסור מצד עצמו כגון כרמלית גמורה אבל כאן שמקום הזרוע האסור אין איסורו אלא מחמת הבית אינו אסור על השאר שלא נזרע אף על פי שהוא פרוץ לו במילואו ויש להחמיר כסברא הראשונה.

אבל אם מיעוט הנזרע הוא פחות מבית סאתים מותר

47 פתח בו פתח מבית דירה שפתח זה אינו מועיל כלום ואחר
48 כך עשה מחיצה שניה יותר מעשר והותר על ידי מחיצה זו
49 שנעשית אחר פתיחת הפתח שעל ידיה בטלה המחיצה
50 הראשונה שלא היתה עשייתה לדירה ואחר כך נפלה מחיצה
51 זו השניה חזר לאיסורו ואין אומרים בו הואיל והותר הותר
52 ותועיל לו עכשיו מחיצה הראשונה:

חלק ב' סימן שנח דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה:

53 **א** רחבה שאחורי הבתים יתירה על בית סאתים ולא
54 הוקפה לדירה אין מטלטלין בה אלא בד' אמות כדין
55 קרפף שלא הוקף לדירה אבל אם אין בה אלא בית סאתים
56 אין לה דין קרפף ומותר לטלטל מתוכה לבית ומבית לתוכה
57 לפי שאינה רשות מחולקת מן הבית כמו קרפף אף על פי
58 שלא הוקפה לדירה:

59 **ב** ואם פתח בה פתח מביתו ואחר כך הקיפה אפילו אם
60 יש שם גורן בינה לבית אין אומרים שבשביל הגורן הוא
61 שנפתח פתח זה ואין כאן פתח לרחבה אלא סתמא נפתח
62 לרחבה והרי הוא מוקפת לדירה ומותר לטלטל בכולה
63 אפילו היא יותר מבית סאתים.

64 ומה שאין אנו נזהרים מלטלטל בחצרות שאחורי הבתים
65 משום שבזמן הזה סתמן מוקפת לדירה כמ"ש בסימן שנ"ח
66 גבי קרפף:

חלק ב' סימן שנח דין רחבה שאחורי הבתים:

67 **א** יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות כגון שתי
68 בלא ערב או ערב בלא שתי על דרך שיתבאר בס' **ש"ס**
69 שהן מועילות לעשותה רשות היחיד גמורה מן
70 התורה אפילו יש בו כמה מילין והזורק לתוכו מרשות
71 הרבים חייב אף על פי כן מדברי סופרים אין מועילות
72 להחיר הטלטול בתוכן ומתוכן לרשות היחיד גמורה אלא
73 כשאין בתוכן רק בית סאתים ואז מותר אפילו עשה כן
74 בישוב אף על פי שאפשר לו לעשות מחיצות גמורות אבל
75 אם יש בתוכן יותר מבית סאתים אין מטלטלין בתוכן אלא
76 בד' אמות כמו בכרמלית אבל המקיף במחיצות גמורות
77 מותר לטלטל בתוכן אפילו יש בתוכן יותר מבית סאתים
78 ואינו כקרפף שלא הוקף לדירה שהרי הקיפן לדור בהן
79 בשבת:

80 **ב** אבל שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה מחיצות גרועות
81 אפילו הוא היקף גדול מאד מטלטלים בכולו שמתוך
82 שהם רבים הותרו להם לטלטל כל צרכם ואין רבים פחותים
83 משלש ובלבד שלא יקיפו יותר מדאי מכדי צרכם שלא
84 ישאר בית סאתים פנוי שא"צ להם לתשמיש כליהם
85 ובהמתם אבל אם נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל
86 המוקף אלא בד' אמות שהרי הוא פרוץ במילואו למקום
87 האסור דהיינו לבית סאתים הפנוי.

88 במה דברים אמורים כשהקיפו יותר על שש סאין אבל אם
89 לא הקיפו יתר על שש אף על פי שנשאר בית סאתים להם
90 פנוי שא"צ להם אלא ד' סאין מותר כיון שהם שלשה ולכל

1 הואיל והיא נפרצה לו במילואה ואם יש בו בית סאתים
2 בלבד יש להחמיר שלא לטלטל מכל החצר לבית ואם אין
3 בו בית סאתים יש להקל אפילו לטלטל מהזורע לבית או
4 להפך:

5 **יח** אבל אם יש ביניהם מחיצה כהלכתה אין הזרוע אסור
6 על החצר כלל אלא אם הזרוע הוא יותר מבית סאתים
7 אסור לטלטל מחצר לתוכו אפילו בתוך ד' אמות ואם הוא
8 בית סאתים או פחות מותר בכלים ששבתו בו או בחצר אבל
9 לא בכלים ששבתו בבית על כן ראוי שלא לאכול או לשתות
10 בגינה בשבת כי אי אפשר לזוהר בזה והיקף לדירה אינו
11 מועיל בגינה שהזרעים מבטלים הדירה כמו שנתבאר:

12 **יט** קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים
13 אם ראויים לשתייה אין מבטלים הדירה שאין לך דירה
14 מעולה מזו ואפילו אם המקום שנתפשטו שם הוא יותר
15 מבית סאתים אפילו הם עמוקים הרבה.

16 ואם אינם ראויים לשתייה דינם כזרעים והוא שיש בעמקם
17 י' טפחים אבל אם אין בעמקם עשרה טפחים הרי הם כטיט
18 ורקק שאין חולקין רשות לעצמם.

19 וכשיש בעמקם י' טפחים אם מתלקט י' טפחים בתוך הילוך
20 ד' אמות הם עצמם נחשב למחיצה בינם לשאר הקרפף כמו
21 שנתבאר בס' שמ"ה [ה] וס' שני' ואין שאר הקרפף נאסר
22 מחמת שפרוץ לו במילואו:

23 **כ** קרפף בית ג' סאין שלא הוקף לדירה וקירה בית סאה
24 מותר לטלטל בכולו (שאנו רואין את פי התקרה כאילו
25 היא מחיצה יורדת וסותמת ומפסקת בין הב' בית סאין
26 לשלישית) ואפילו אם הקירוי הוא משופע (שאין אומרים
27 בו פי תקרה יורד וסותם כמ"ש בסימן שס"א כאן הקילו)
28 מכלי מקום רואין כאילו היתה מחיצה גמורה בסוף הקירוי:

29 **כא** קרפף בית סאתים מצומצמים שלא הוקף לדירה
30 שנפרץ במילואו לחצר הקרפף אסור מפני שמקום
31 המחיצה שנפרצה מייתרו ונעשה יותר על בית סאתים
32 והחצר מותרת אם פרצה זו אינה לה במילואה ואינה יותר
33 מ' אמות (וכגון שהקרפף הוא קצר כאן ולהלאה הוא
34 מתרחב והולך שאם לא כן הרי יהא ארכו יתר על פי שנים
35 ברחבו ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות אפילו לא נפרצה
36 כלל).

37 אבל אם לא נפרץ במילואו אלא נשארו בו גיפופין מכאן
38 ומכאן אין מקום הפרצה מייתרו לפי שחודן הפנימי של
39 הגיפופין יורד וסותם ומחודן הפנימית ולחוץ הוא רשות
40 בפני עצמו שמשמע זה אסור לטלטל מבית לאסקופה אם
41 אין עליה משקוף רוחב ד' כמו שנתבאר בס' שמ"ו.

42 (ואפילו נפרץ במילואו אינו אסור אלא אם כן כתלי ארכו
43 בולטים ונכנסים לתוך חלל החצר והם מופלגים שם ג'
44 טפחים מכתלי אורך החצר שאם לא כן נותר הוא בגיפופי
45 החצר כמו שיתבאר בס' ש"ס):

46 **כב** קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואחר כך

קצר שנמצא האמצעי פרוץ במילואו להחיצונים והחיצונים
אינם פרוצים במילואם לאמצעי אלא יש להם גיפופים
עודפים עליו מכאן ומכאן הרי דיורי החיצונים מושלים
באמצעי דהיינו שאנו רואים כאלו הם גם כן דרים בתוכו
והרי יש שלשה ביחד שהרי אין מחיצה לחצוץ בינו לבינם
כיון שנפרץ להם במילואו והרי הוא כקרוץ זווית להם שאינו
חולק רשות לעצמו ולפיכך מותרים לטלטל באמצעי אפילו
הוא גדול הרבה כיון שנעשו בו שיירא ואף בחיצונים
מותרים לטלטל לפי שהם נחשבים כחצר להאמצעי שהוא
בית דירה להם שנעשו בו שיירא ויש אומרים שהחיצונים
אינם מותרים אלא עד סאתים שהרי הם אינם רשות אחת
זה עם זה מפני גיפופיהם המפסיקין ביניהם ואם היקף אחד
מהם יותר מסאתים גם האמצעי אסור שהרי הוא פרוץ
במילואו למקום האסור אבל החיצון השני שאין בו אלא
סאתים מותר ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל:

חלק ב' סימן שס דין היקף מחיצות לשבת:

1 אחד יש לו סאתים ויש חולקין ולענין הלכה בדברי סופרים
2 הלך אחר המיקל:

3 ג. אבל שנים שחנו בבקעה דינם כיחיד ואין לשניהם יחד
4 אלא בית סאתים בלבד אף על פי שהן צריכים ליותר.

5 ואם יש עמהם נכרי אינו מצטרף עמהם להיות שיירא ויש
6 אומרים שהוא הדין לקטן:

7 ד. היו שלשה והקיפו כל צרכם יותר מבית סאתים ומת
8 אחד מהן בשבת מותרים כל השבת כולה כיון שנכנסה
9 שבת בהיתר והואיל והותרה הותרה.

10 היו שנים והקיפו יותר מבית סאתים וניתוספו עליהם
11 בשבת אסורים כיון שנכנסה שבת באיסור שהשבת גורמת:

12 ה. היו שלשה והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה לדור
13 בהם בשבת ועירבו יחד אם החיצונים רחבים והאמצעי

לקוטי תורה

24 וזהו ובדעת חדרים ימלאו.
25 כתיב: "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן,
26 ובדעת חדרים ימלאו", הרי שענינו של כח הדעת
27 הוא - למלא את חדרי הבית.

28 [והתוכן הפנימי בזה הוא, שבכוחה של התפלה -
29 שהיא המשכה מבחינת הדעת (כנ"ל) - להמשיך חיות
30 ואור, ולמלא את כל החדרים (הכלים) שהם המצוות.
31 וכפי שהולך ומבאר:]

32 "חדרים" הן הכלים [פירוש - המצוות], שכללותן
33 ג' בחינות, חסד דין רחמים - ראשי תיבות
34 "חדר". וזהו ענין ג' קוין, שהם כללות מעשה
35 המצוות, על שלשה דברים העולם עומד בו.
36 כידוע, המדות העליונות נחלקות בדרך כלל
37 לג' "קווים" - ימין שמאל ואמצע, ובלשון
38 התיקונים "חסד דרועא (זרוע) ימינא, גבורה דרועא
39 שמאלא, תפארת גופא", וג' המדות חסד גבורה
40 תפארת הן ג' המדות "חסד דין (גבורה) רחמים
41 (תפארת)" (ראשי תיבות "חדר").

42 וכל המצוות כולן נכללות באחד מג' קווים
43 אלו, כנרמז במאמר רז"ל "על שלשה דברים
44 העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות
45 חסדים" (שהם כללות כל המצוות כולן, והם כנגד
46 שלשה קווים הנ"ל).

1 ועתה מוסיף לבאר בעומק יותר את ענינה
2 ושרשה של ה"חיות הכללית" הנמשכת ממוח הדעת
3 דרך חוט השדרה (שבנמשל, בתפלה, זוהי המשכת
4 "כללות גילוי האור"):]

5 ולכן ההולדה לחוליד בדומה לו ממש, שהיא
6 המשכה ממהות הנפש ועצמותה המלוכשת
7 במוחין, הוא נמשך על ידי חוט השדרה דייקא.
8 כאמור לעיל, החיות הנמשכת על ידי חוט
9 השדרה היא חיות "כללית" הנמשכת ממוח הדעת,
10 היינו שבחיות זו נמשכת "מהות ועצמיות הנפש".
11 ובזה מובן מה שכח ההולדה שבאדם נמשך
12 דרך חוט השדרה - כידוע "שהבן נמשך ממוח
13 האב", היינו שתחילת יצירת הטיפה היא במוח,
14 ונמשך דרך חוט השדרה עד היסוד - כי בחוט
15 השדרה נמשכת כללות החיות "ממהות ועצמות
16 הנפש" (השורה במוח האדם), לכן בכוחו (לא רק
17 ל"החיות" את אברי הגוף, אלא גם) "להוליד
18 בדומה לו ממש", ולד שיש לו "קומה שלימה".

19 ועל-דרך-זה נמשל: האור והחיות ה"כללית"
20 שנמשך על ידי התפלה ("חוט השדרה" הרוחני)
21 הם המשכה מאור אין-סוף בכבודו ובעצמו,
22 "מהותו ועצמותו ממש", שהוא בחינת "אתה"
23 (וכנ"ל).

מצוות לא-תעשה) הוא מנין ה"כלים" וה"אברים
דמלכא" (שבהם נמשך האור), כמנין רמ"ח אברי
הגוף; ואילו התפלה היא "נשמת" המצוות, כחיות
הנפש המתלבשת בתוך האברים שאינה דבר נוסף
על האברים, אלא היא חיות האברים עצמן, ועל כן
אין שייך למנותה כמצוה בפני עצמה.

[לסיכום:

עיקר המכוון והבקשה בתפלה הוא - המשכת
וגילוי אלקות בעולם, שהוא ענין עשיית דירה לו ית'
בתחתונים; והיא היא המטרה והכוונה הכללית של כל
המצוות כולן ("אשר קדשנו במצוותיו").

והתפלה היא "כללות הכוונה", כי על ידי התפלה
נמשך "כללות" האור מלמעלה, ואח"כ נמשך מן
הכלל אל הפרט על ידי כל מצוה ומצוה פרטית.

זאת אומרת, שעל ידי התפלה נקבע בלב האדם
למשך כל היום כולו, להיות מסוד ונתון לכוונה
העליונה "לעשות לו ית' דירה בתחתונים", שהיא
"נשמת" כל המצוות כולן, וזהו מה שהכוונה הכללית
של המצוות היא התפלה, שעל ידה אפשר לשמור על
כוונה זו, שהאדם לא יסיח דעתו ממנה כל היום.

משל גשמי לזה:

כשרוצה האדם לסחור במשא ומתן ונוסע בגלל
זה למקום רחוק, הרי עיקר הרצון והחפץ הוא הרווח
שירויח במשא ומתן, ואילו הנסיעה מצד עצמה אינה
רצונו וחפצו (כי קשה לו הדרך מאד), ומ"מ יש לו
רצון בנסיעה עצמה, עד שלא איכפת לו כלל טורח
הדרך והטלטול, היות שאי אפשר לו להשיג חפצו זה
אלא על ידי שיסע למקום הרחוק, ולכן רוצה בנסיעה
זו מפני חפצו ותשוקתו בריוח שיוצא על ידי נסיעה
זו:

והנה הצורך בנסיעה גורם לו לעסוק בדברים
אחרים הנצרכים לזה, כגון הכנת צרכי הנסיעה
בעגלה וסוסים והוצאות הצריכות וכדומה לזה,
שבדאי רחוקים הם מן הרצון והחפץ שבריוח, אבל
לפי שאין הנסיעה יכולה להיות בלעדס, לכן גם בהם
ירצה.

אך אדם בר דעת לא יסיח דעתו לעולם מעיקר
המכוון מנסיעתו במשא ומתן שהוא הרווח, אבל בר
דעת קטן ישכח על העיקר מפני הדברים הטפלים,
ולא יעמוד בעמדו, רק יפול מעיקר המכוון.

ועל-דרך-זה הוא במצוות:

אך הן בחינת כלים וחדרים, וכדי להיות "חדרים
ימלאו", דהיינו המשכת האור בהכלים, וזהו על
ידי הדעת שהוא התפלה.

הובא לעיל במשל, שחוט השדרה (המעביר את
חיות הנפש מהמוח לכל האברים) נמשך ממוח
הדעת (שמאחורי הראש), ונמצא, שמילוי
ה"חדרים" (כלים, היינו האברים) הוא על ידי
הדעת דוקא, וכמו כן הוא בנמשל, שעל ידי
התפלה נמשכת חיות מבחינת הדעת.

ומשמעות הענין ב"עבודת האדם" היא, שזמן
התפלה הוא הזמן המוכשר והמסוגל לעורר אצל
האדם את ענין הדעת באלקות, היינו ההרגשה
וההתקשרות באלקות - "שמקשר דעתו אליו בקשר
אמין וחזק מאוד, ויתקע מחשבתו בגדולת אין-סוף
ב"ה, ואינו מסיח דעתו" ממנו, ועל-ידי-זה יש
המשכת אור וחיות ו"נשמה" בקיום כל רמ"ח
מצוות, שהן ה"כלים" והחדרים.

וכפי שרואים בחוש שאף מי שיש לו השגה
בגדולת ה', הנה כשהולך בשוק בטירדא גדולה
וכה"ג, אי אפשר שתהי' לו "כוונה ראויה" באיזו
מצוה שיעשה, לפי שבאותה שעה אין ל"אברים"
(המצוות) קשר עם המוח והלב (הכוונה) כלל,
ויוכל לעשות את המצוה רק בקרירות, כמצות
אנשים מלומדה, בלי אור וחיות כלל; ורק התפלה
כדבעי שנמשלת לחוט השדרה, מקשרת ומחברת
את המוחין שבראש עם כל האברים, בכל המצוות
שיעשה כל היום אח"כ, שיוכל להיות "משכן לשם
הוי'" גם במעשה המצוות שיעשה כל היום כולו
אחר זמן, גם בהיותו טרוד מאד.

ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות דתפלה הוא
חונן הדעת בו'.

מאחר שעיקר ענין התפלה הוא הדעת באלקות,
לכן הברכה הראשונה (מי"ב הברכות האמצעיות)
היא "חונן הדעת".

ולכן התפלה אינה כמנין המצוות דאורייתא, כי
המנין שאנו מונין היינו הכלים והאברים, אכן
התפלה שהיא הכוונה אינה שייך למנותה בפני
עצמה, כי היא נשמת הכלים.

ע"פ כל הנ"ל מתורצת בעומק יותר השאלה
דלעיל מדוע התפלה אינה דאורייתא ואינה ממנין
תרי"ג: מנין המצוות (רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה

15 המעשיות, אלא עיקרה בפנימיות האדם, בשכלו
16 ומחשבתו. וכן הוא ענינה ברוחניות, שהתורה היא
17 "פנימיות הכלים", ולפיכך שורה בה אור נעלה
18 יותר (כמו אברים פנימיים שחיות הנפש תלויה בהם
19 ביותר, שלכן נקיבתן במשהו) - ולכן "על ידי
20 הקריאה בקול ודבור התורה, ממשיך גם כן מוחין
21 עליונים לכל המצוות";

22 משא"כ שאר המצוות, שרובן ככולן מצוות
23 מעשיות הן, הנעשות באברים החיצוניים של
24 האדם. וכלשון התיקונים "חסד דרועא ימינא"
25 (זרוע ימין), היינו שצדקה וגמ"ח נק' "דרועא",
26 שהיא אבר חיצוני [ובהם נכללו כל המצוות, כי
27 כללות המצוות נק' צדקה].

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ג

1 עיקר הכוונה והחפץ הוא שיהי' לו ית' דירה
2 בתחתונים, וענין ה"דעת" היינו שיתקשר האדם
3 (בעת התפלה) בקשר אמיץ וחזק בה', עד שיומשך
4 הדבר כל היום בלי היסח הדעת, שיזכור תמיד עיקר
5 המכוון שהוא הריחוק].

6 אך הנה ענין מעלת תלמוד תורה שבנגד כולן
7 היינו שהיא בחינת פנימית הכלים, והמצוות הם
8 חיצוניות הכלים, צדקה וגמילות חסדים חסד
9 דרועא ימינא כו'.

10 ע"פ המבואר לעיל שגדרן של המצוות הוא
11 "כלים" לאור איך-סוף ב"ה, יובן הטעם לכך
12 שמצוות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות.

13 והיינו לפי שתורה היא כמו "אברים פנימיים"
14 שבאדם, שהרי מצות תלמוד תורה אינה מהמצוות

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

24 והמשל ידוע מעיגול כדורי שהקיפו מוגבל זהו דמיון
25 לסובב הכללי דקו וחוט שבתוכו מוגבל להשתלשלו
26 דאצילות בריאה יצירה עשיה לבד מה שאין כן בחי'
27 עיגול עצמות אור א"ס שאינו מוגבל אע"פ שנקרא בשם
28 שמי השמים עליונים או טה"ע כידוע וזהו גאה הא'
29 וזהו מלך גאות מלכות דאין-סוף עצמו (שזהו כשעלה
30 ברצונו אנה אמלך טרם שצמצם בעצמו כו') ולבש עוז
31 הוא התורה שנקרא אדם וכמו שכתוב זאת תורת האדם
32 ואע"פ שקדמה לעולם הנאצל נקרא בשם משל הקדמוני
33 כו' ונקרא גם כן בשם מלכות דבר מלך שלטון כו'
34 דמתניתין מלכתא בי מלכים ימלוכו כו' ועל זה נאמר
35 עוטה אור כשלמה כו' ונקרא אור קדמאה וכמו שכתוב
36 במ"א והיינו מה שכתוב נכון כסאך מאז וארז"ל במדרש
37 משל לאגוסטוס יושב ומלך עומד אגוסטוס מלך על
38 המלכים שזהו גאה הא' וכמו שכתוב ה' מלך גאות
39 ומלך עומד בבחי' לבוש תורה שבאה למטה לברר עץ
40 הדעת כו' והן נשמות שבגופים שנקראו עבדי' כמו
41 שכתוב במ"א ומלכים הן הנשמות שעלו במחשבה
42 דאנה אמלך הנ"ל ור"ל. ובכל זה יובן גם כן שורש ענין
43 אלה תולדות נח נח ב' פעמים שהן ב' מיני שבת שבת
44 תתאה נייחא דרוחא מן המלאכה דו' אלפי שני דהוי
45 עלמא כתרגום וישבות ונח כו' וכתוב וישבות ביום
46 השביעי היינו הנקר' נייחא עילאה דיום שכולו שבת

1 (יט) וכמו כן ע"י התשובה כבכ"י דר"א בן דורדיא
2 עד שיצאה נשמתו שקנה עולמו כמו ע"י
3 המצות מפני שיש בכלל מאתים מנה כי בביטול עצם
4 הרצון דעול [מ"ש] אין הפרש אצלו בין מצוה זו למצוה
5 זולתה הכל א' רק שצריך לקיים רצונו לבד ולבטל את
6 עצמו ולכך מצות אין צריכות כוונה לחד מאן דאמר וזה
7 יותר עליון ממצות כוונה שאינו אלא בבחי' אדם כמו
8 מצות תלמוד תורה להמשיך אור בחכמה דוקא ובצדקה
9 בחסד דרועא ימינא שזהו נק' אדם בלבד וכמו שכתוב
10 וזאת תורת האדם וזה יובן בענין שמחה של מצוה ג"כ
11 שהיא למעלה מגופה של מצוה כי אינו שמח רק ממה
12 שעשה נחת רוח ליוצרו כשעשה רצונו במצוה זו ולא
13 מצד גילוי הרצון עליון שבמצוה זו מאחר שאינו יודע
14 הכוונה כלל. ונמצא עול מלכות שמים ושמחה של
15 מצוה הכל א' שזהו למעלה מבחי' אדם כו' (וזה שאמר
16 בדברי דוד האחרונים הקים על דראשונים בחכמה
17 דתורה בחי' אדם קדמאה דהיינו הע' שנין שאולים
18 מאדם הראשון ובמשיח נאמר ישכיל עבדי כו' וגבה
19 מאד למעל' מאדם וכמו שכתוב לא למראה עיניו
20 דחכמה ישפוט) וזה שאמר ה' מלך גאות לבש שזהו
21 בחי' התנשאות שמצד עצמותו ממש למעלה
22 מהתנשאות דימות עולם וכמו שכתוב גאה גאה א'
23 בחולם וא' בקמץ שזהו בחי' הגאות על גאות כו'

10 דוקא שהרי אנו רואים בעשות אדם מלאכה יש בה בחי'
11 שיתוף וחיבור כל כחות גופו כלולי' כאחד ממש כמו
12 באותה התפשטות כח שעושה ביד יש בה התכללות
13 מכל כחות האברים כו' אך הנה מאחר שמעשה
14 בראשית נקרא מעשה כמו ויעש ה' כו' וכמו אף ידי
15 יסדה כו' אם כן איך נאמר שכל יום במהות ומדרגה
16 מיוחדת דוקא ביום א' יהי אור בחסד לבד כו' וכמו
17 שכתוב בזוהר כל יומא בעבידתי' כו' אם יש במלאכה
18 אחת התכללות ושיתוף מכל כחות האברים כנ"ל:

הקדמות שער התשובה

1 (שהוא העולם הבא באלף השביעי שנקרא מנוחה לחיי
2 העולמים בחי' מנוחה עצמי' וית' בסמוך). וביאור ענין
3 שבת תתאה יובן על פי הנ"ל בבחי' התכללות דאברי
4 אדם מראש לרגל כו' באדם חיצוני לאחר שמתחלקים
5 בו רמ"ח אברים וכמו כן באדם פנימי דמוח ולב כו' הרי
6 ממש על דרך זה ויו"ד מאמרי בראשית מאמר הא' יהי
7 אור בחי' חסד דוקא וביום הב' יהי רקיע בחי' גבורה
8 דוקא וכן כל מאמר מיוחד במדרגה בפני עצמו כמו
9 התחלקות אברי האדם כנ"ל ואמנם מתכללי' הכל כאחד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

19 גבריאל, ובחי' אותיות למעלה הוא רק בחי' דומם,
20 וכמו בגשמיות יש ד' בחי' דצח"ם והדומם הוא בחי'
21 התחתונה, לפי שאין בו שום תנועה והזזה ובצומח יש
22 בחי' הגדלה מקטנות אל הגדלות, כמו"כ בנפש נמצא
23 ג"כ ד' בחי' דצח"ם, הדומם הוא בחי' האותיות, לפי
24 שאין בהם שום תוס' והגדלה, והמדות נק' צומח, לפי
25 שצומחים מקטנות אל הגדלות, כמו"ש ואהבת כו' בכל
26 לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, הרי האהבה עצמה
27 באה בהגדלה ותוס', אבל באותיות מאות אחת לא
28 יתרבה ולא יתוסף לכן גם למעלה נק' האותיות בשם
29 אבנים בחי' דומם, כמו"ש בס"י שתי אבנים בונות ב'
30 בתים כו', לכן נק' המלאכים המתהווים מבחי'
31 האותיות בשם עומדים, וכן נשמות למעלה נק' ג"כ
32 עומדים לפי שהתהוותן הוא ג"כ מבחי' אותיות
33 המחשבה כמאמר נש"י עלו במח' שנק' ג"כ דומם,
34 עד"מ בדומם הגשמי יש כמה בחי' ויש ג"כ אבנים
35 יקרות, ומ"מ [הם] בחי' דומם, כמו"כ כל בחי' אותיות
36 נק' רק בשם דומם.

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה, שבת בהעלותך תרס"ז

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 וארז הוא א', כי ארז בלבנון קאי על מעשה המצות
6 ששרשם מלובן עליון ועי"ז כתמר יפרח כמארז"ל מה
7 התמר אין לו אלא לב אחד כך ישראל לכן לאביהם
8 שבשמים.

1 **ובזה** יובן מ"ש עשה לך תיבת עצי גופר וחד מ"ד
2 שהוא מבליגה וחד מ"ד שהוא גולמיש, ובגמ'
3 ע"פ צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון איפליגו ג"כ מהו
4 ארז ופירש"י ג"כ כעל עצי גופר, נמצא שעצי גופר

12 תיבת וכפרת הוא מלשון כפרה ולא כתי' מי הוא
13 המכפר והוא כמ"ש כי ביום הזה יכפר סתם כי גדול
14 כח התשובה מצדיקים, כי צדיקים עבודתם להמשיך
15 עלמא דאתכסיי' בעלמא דאתגליי' שמקורם ב' שמות
16 הוי', אבל הבע"ת מגיעים למעלה מש' הוי' כמ"ש
17 לפני הוי' תטהרו ולכן כתי' יכפר סתם, וכן הפי' כאן
18 דבית וחורן הוא תורה ותפלה קלא דאשתמע וקלא
19 פנימאה דלא אשתמע ואם פגם בתורה ותפלה לא
20 יאמר נואש אלא העצה תשובה מעומקא דליבא עד
21 שיגיע למעלה מש' הוי' ומשם יתמלא הפגם ולכן כתי'
22 וכפרת סתם.

עשה לך תיבת

בס"ד פ' נח תרל"ב

1 וגם הבע"ת צריכין להתיבה, והענין כי הנה רבינו פי'
2 ע"פ בא אל התיבה אתה וכל ביתך דקאי על
3 אותיות התורה ותפילה, ובא אל התיבה היינו שישם
4 כל כחותיו בתו' ותפלה. והענין כי הנה אי' בבינונים
5 שתורה הוא תשובה מלמעלמ"ט ותפלה הוא תשובה
6 מלמטלמ"ע וע"י נמשך סליחת עוונות, והגם שנת'
7 בזה שיש כמה דברים שאין מועיל להם תשובה היינו
8 תשובה תתאה אבל תשו"ע מעומקא דליבא ע"י תורה
9 ותפלה מועלת על הכל, כי אין לך דבר שעומד בפני
10 התשובה, אלא שצריך יגיעה רבה ועצומה לבוא
11 לתשו"ע. ובה יובן מ"ש וכפרת מבית ומחורן, כי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

24 ממילא ללא התעסקות והתלבשות כח הבורא בה, ואין
25 זה בבחינת יש עדיין שהרי כיון שהי'ש' הוא חידוש, הוא
26 אינו יכול להעשות מעצמו בדרך ממילא, ולכן
27 כשהבריאה היא בדרך ממילא היא אינה בבחינת יש
28 עדיין, אלא הנבראים שם הם עדיין בבחינת אין'.
29 והיינו, שהתהוות בדרך ממילא משאירה את התוצאה
30 כמו הסיבה, כשהסיבה היא אין' תהיה גם התוצאה
31 אין'. (שוהו היתהתהוות כמו שהיא משם הוי' בו' שלכן
32 בפסוק שאומר "יהללו את שם הוי'" ממשיך ואומר את
33 המילה "נבראו", כיון שמצד שם הוי' שלמעלה
34 מהעולמות אין התעסקות והתלבשות בבריאה, והבריאה
35 נמשכת בדרך ממילא שלא בדרגת היש'. וכמו שנתבאר
36 במקום אחר),
37 ובהתהוות היש ממש כתיב בראשית ברא אלקים
38 שהלשון "ברא" מורה על התעסקות והתלבשות, וזה
39 מצד שם אלקים שכבר מתייחס לבריאה ולעולמות
40 בבחינת התלבשות כח הפועל הכח המהווה בהנפעל
41 בבריאה בו'.
42 אלא שמיד מבהיר הרבי נ"ע: רק שהתלבשות אינה
43 בבחינת התלבשות פנימי ממש - למרות שבהתהוות
44 יש' מ'אין' יש התלבשות והתעסקות של כח הפועל
45 בנפעל, אין זה באופן פנימי ממש. הנפעל אינו מרגיש
46 את הפועל בגלוי ובאופן פנימי, אלא האין מסתתר

1 וכן מה שאמרו רבותינו ז"ל⁹⁹ שאין דורשין מעשה
2 מרכבה לאדם אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו שאז
3 מלמדים אותו ראשי פרקים בו'. - כלומר, רק כאשר
4 מצד גודל מעלתו מבין את הדברים מעצמו, מלמדים
5 אותו ענינים אלו, שזה דוגמא להמשכה "בדרך ממילא"
6 שלא נצרכת התעסקות של פעולה.
7 עד כאן הובאה דוגמא לדבר שנעשה באופן של עילה
8 ועלול בדרך ממילא, ואינו דורש התעסקות והתלבשות
9 חיצונית.
10 אבל בהתהוות הבריאה יש מאין אין זה בדרך ממילא,
11 כיון שמציאות היש' היא מציאות חדשה, היא אינה
12 יכולה להתהוות בדרך ממילא, כ"אם על-ידי התלבשות
13 האין האלקי להוות את היש בו'. - ה'אין' צריך לעשות
14 פעולה של התעסקות בשביל לברוא את היש', כיון
15 שהיש אינו באותה דרגה שלו ולא יכול להימשך מעצמו
16 בדרך ממילא כמו בעילה ועלול.
17 וכידוע ההפך בין נבראו לברא, - ישנם שני פסוקים
18 המתארים את בריאת העולם. פסוק אחד אומר¹⁰⁰
19 "יהללו את הוי' כי הוא צוה ונבראו", ופסוק שני
20 אומר¹⁰¹ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ".
21 ומבואר על זה, שההבדל בין שני הלשונות מורה על
22 שני אופנים בגילוי הקיים בבריאה, דהלשון נבראו הוא
23 שנעשה בדרך ממילא, - שהבריאה נעשתה באופן

(101) בראשית א, א.

(99) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה יח.

(100) תהילים קמח, ה.

1 מהיש. ומדוע מוכרחים לומר כן? כיון דענין ההתלבשות
2 הוא שבא בגילוי ממש, ואם היה באופן כזה בהתהוות
3 יש מאין שהיה כח הפועל בגילוי ממש בהנפעל, הרי היה
4 הנפעל בערך הפועל, וענין יש מאין הוא בדרך אין ערוך
5 בו, וכיון שיש 'אין ערוך' ביניהם, מוכרחים לומר
6 שהאין לא נמצא בגילוי בתוך היש, אבל מכל-מקום
7 הוא בבחינת התלבשות בהנפעל בו. ולא נעשה בדרך
8 ממילא כמו בעילה ועלול.

9 היינו, שמצד אחד חייבת להיות פעולה יוזמה של
10 התלבשות והתעסקות, ומצד שני חייבת להיות
11 הסתתרות והתעלמות של כח הפועל בנפעל ולא בצורה
12 פנימית וגלויה.

13 וזהו אחד מהפלאים שבענין התהוות יש מאין שהאין
14 האלקי מצד אחד הוא בבחינת התלבשות בהיש לפעול
15 בו ההתחדשות היינו מציאות ישות, כי כל חידוש דורש
16 התעסקות ולא נעשה מעצמו, ומכל-מקום מתעלם
17 ומסתתר האין ממנו שלא יהיה נרנש בהיש כדי שיהיה
18 באופן שיתהווה במציאות יש בו.

19 (ועיין מה שיתבאר לקמן פרק¹⁰² רנ"ו, שצ"ו, כיצד
20 ההתבוננות בשני הפכים של 'יש' מ'אין', אמורה
21 לגרום להתפעלות המידות).

22 וכמו כן רואים את שני הפכים אלו של התלבשות
23 והתעלמות, במשל הגשמי, בענין הזריקה שבח התנועה
24 שביד הוא בהתלבשות בהאבן לפעול בו - כפי שהתבאר
25 לעיל, שזה הן מצד הזורק והן מצד הנזרק רק שהוא
26 בהעלם בו. שהרי לא רואים שינוי באבן עצמה, האבן
27 לא מרגישה את החיות של היד שנכנסה בה, למרות
28 שיש התלבשות הכח באבן.

29 וכל זה הוא לפי שמהות כח היד נמשך בזה, ולא רק
30 הארה בלבד, לכן הוא בבחינת התלבשות מצד הזורק
31 דהיינו שנתפס בזה בו, - בגלל שנמשך מהמשפיע
32 מהות דבר לכן הוא נתפס בו, כיון שאם היתה נמשכת

33 ממנו הארה בלבד ולא משהו מעצמותו, הוא לא היה
34 מרגיש חסרון ותפיסה בזה, ומפני שענינו הוא לפעול
35 דבר כלומר, לפעול שינוי וחידוש כל שהוא, על כן
36 הפעולה בהנפעל היא גם כן בבחינת התלבשות בו.
37 והנה כח הזריקה היא בדרך כלל כח היותר תחתון בכח
38 התנועה ובא בדבר הנבדל לגמרי שאין לו יחס ושייכות
39 אליו, על כן ההתלבשות היא בבחינת העלם לגמרי בו.
40 - פעולת הזריקה מהווה דוגמא לפעולה נמוכה בכח
41 התנועה שאין לה קשר נפשי פנימי לנפש, ולכן
42 ההתלבשות של כח התנועה בפעולת הזריקה באבן היא
43 באופן של הסתתרות והעלם מוחלט.

44 אמנם ישנן פעולות שבהם מלוכש הכח הנפשי של כח
45 התנועה בגילוי יותר - באיזה מלאכה כמו בציור וכחאי
46 גוונא (ועל דרך זה) ניכר יותר ההתלבשות, דבמלאכת
47 הציור הרי ההתגלות דבח התנועה והתפיסה בזה היא
48 ביותר, - כח התנועה שבנפש מתגלה יותר במלאכת
49 הציור מאשר בפעולת הזריקה, וכמו כן הפעולה היא
50 בהתלבשות והתעסקות יותר של האדם בפעולה, שלכן
51 בציור צריך האדם להיות מרוכז יותר מאשר בזריקת
52 אבן, ולכן ישנם הבדלים מהותיים בין ציור אחד
53 למשנהו, כיון שההתלבשות הנפש בזה היא בגילוי מפני
54 שיש יחס יותר להדבר הנפעל - כמו הציור עם הפועל
55 - הצייר בו.

56 (וכידוע שנשאר רישם מהפועל בהפעולה, בכל פעולה
57 שעושים, נשאר רושם בפעולה מפועל הפעולה למרות
58 שכבר הסתלק ממנה, וכנודע¹⁰³ שחרב המניד
59 ממעזריטש ז"ל הכיר מהכלי איך שהיה הפועל בו, ויכל
60 לראות בכלי, שהאומן שעשהו היה סומא בעין אחת.
61 הנה זה שניכר בפעולה הרושם מהפועל שייך במלאכת
62 כלי וכחאי גוונא יותר מבזריקה מפני ההתייחסות זה
63 לזה שיש בזה התגלות והתלבשות יותר בו, כיון
64 שביצירת כלי, מתייחס האדם יותר לפעולה ומשקיע

ציורי והכרח בו, וכמו בכל הע"מ דכתי' ויאמר אלקים יהי אור יהי רקיע
כמלך שגור אומר כ' (והו"ע עש"י ל' הכרח כ'), וכמ"ש כי הוא אומר יהי
הוא צוה כ', והוא אינו נתפס בזה שהוא בבחינת הבדלה כ', ומובן שאינו
דומה ממש כמו בבחינת הרצון שהוא בבחינת הבדלה לגמרי ואינו בבחינת
התלבשות כלל (וההתהוות מבחינת הרצון כמ"ש כל אשר חפץ ה' עשה
הוא בדרך סיבה לבד כ'), משא"כ בבחינת כח הפועל דבחינת מל' שזהו
בבחינת התלבשות ולעולם ה' דברך נצב בשמים להוותו כ', ומכל מקום
הוא בבחינת הבדלה כ'). וזהו ההפלא בענין ההתהוות דעם היות שהוא
בדרך התלבשות בהנפעל והוא בכדי שיהי' מציאות יש, דא"א שיהי'
בבחינת יש ממש כ"א ע"י התלבשות דוקא וכנ"ל בענין ברא תבדאו כ',
ומכל מקום הוא בבחינת הבדלה מהם שזהו גם כן לצורך הישות של הנברא
שאם ה' בבחינת התלבשות ממש לא ה' הנברא בבחינת יש כלל כ'.

(103) שער האמונה סוף פרק כז. וש"נ.

(102) על פי שולי הגליון. וזה לשונו שם (פרק רנ"ו): ולכן יש
בענין הבריאה שני הפכים דהרי ההתהוות צ"ל בבחינת קירוב ובבחינת
שייכות האין אל היש כ', ובדפ"ק הוא בדרך העלם והסתור הבורא מהנברא
שזהו להיות שזה כח האירוסוף לכן יש בזה דבר והיפוכו כ', וכשיתבונן בכל
פרטי הדברים בזה שכו" מובאר באיריות בפסוד"ו יתפעל בנפשו מאד על
גדולת ורוממות ה' בענין ההתהוות ויהי' על ידי זה קירוב נפשו שמתקרב
מאד אל אלקות כ'.

(ובפרק שצ"ו): ונמצא דעם היות שהוא בבחינת קירוב אל היש להוותו
וכמו בראשית ברא אלקים בבחינת התלבשות כח הפועל בנפעל כ', ומכל
מקום הוא בבחינת הבדלה ממנו כ' (וה"ו ע"ד איהו תפיס בכולו עלמין
ולית מאן דתפיס ב' כ', דנת"ל פ' נ"ב שזהו בבחינת הרצון שפועל בכל
הכחות בדרך כח עליון המכריח כל הכחות כ', והן אינן תופסים הינו
שיהא הוא נתפס בהם עם היות דאיהו תופס בהם כ' מפני שהוא בדרך
הבדלה כ', וכמו כן בבחינת כח הפועל שפועל ההתהוות שזהו גם כן בדרך

היינו, התחדשות והתלבשות - יש התעסקות והתלבשות
של כח הפועל בנפעל.
קיצור.
יבאר ענין אור אין-סוף דקאי על האור, כי עצמותו אין
לו תחלה וממילא אין לו סוף, ואין-סוף יכול להיות גם
שיש לו תחלה, כמו גם בנמצאים ברצון הבורא שיהיו
קיימים כמו דבר נצחי, או באור להיותו גילוי העצם,
וגם אין-סוף הוא בהתפשטות, והעצם אינו מתפשט,
ויבאר ענין אור ושפע, דשפע הוא מהות דבר, ולכן
פועל שינוי, וכמו בזריקה שהזורק נתפס בזה, וגם
הפעולה היא בבחינת התחדשות שזהו בבחינת
התלבשות,
וכמו עילה ועלול שלפעמים הוא בדרך ממילא ויש מאין
הוא בבחינת התלבשות בהעלם להיותו בבחינת
התחדשות, וכן הוא בזריקה שענינו לפעול דבר, וכמו
כן במלאכת הציור על-דרך-משל ששם נתפס הכח יותר.

שבת פרשת שופטים

בה, נשאר בה אחרי זה רושם ממנו, וכן רואים את ענין
ההתלבשות בכך שאדם חס על מעשה ידיו שהסיבה לזה
היא, מפני שנמשך ממנו כח במעשה ידיו¹⁰⁴ בו),
והחילוק הוא בנסות ודקות - ההבדל בין התבטאויותיו
השונות של כח התנועה, כמו בזריקה לעומת הציור,
נובע מגסות ודקות הדבר הנפעל, דבאשר הדבר הנפעל
הוא דבר גם כמו זריקת אבן אין ההתגלות בזה כל כך
וההתלבשות בהפעולה היא בהעלם יותר, ובדבר דק כמו
ציור יש בזה יותר התגלות הפועל וההתלבשות היא
בהתגלות יותר בו' (דבמדריגה הרוחניות הוא שבא
בהנפעל בגילוי ובהרגש יותר בו') - ככל שהפעולה היא
רוחנית יותר, נרגש וניכר בה יותר הכח הנפשי הפועל,
וככל שהפעולה היא חומרית ומעשית יותר, נרגש וניכר
בה פחות הכח הפועל.
נמצא אם כן, שיש חילוק ברושם של כח הפועל
בפעולה. אך בכל אופני הפעולה באופן של 'שפע' -

(104) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי הנחות תקע"ז, מאמר "מי יתכן כאח ל" עמוד פט.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק ב

התבוננות של "דעת תחתון", שלמטה יש ולמעלה אין, מביאה ליראה תתאה. התבוננות
של "דעת עליון", שלמעלה יש ולמטה אין, מביאה ליראה עילאה, ביטול במציאות.
והענין הוא, דהנה איתא במשנה דאבות (פרק ג) "אם
אין חכמה אין יראה ואם אין יראה אין
חכמה", וצריך להבין דלפי זה הרי אי אפשר להתחיל,
כי מאיזה עבודה יתחיל. אף הענין הוא, דהנה יש ב'
מיני יראה, יראה תתאה ויראה עלאה", דהנה כל ענין
היראה באה על ידי ההתבוננות דוקא, פפוש הרב
המגיד ממעזריטש נשמתו-עין בענין ואהבה כו'. ויש
ב' מיני התבוננות, התבוננות המביאה יראה תתאה
והתבוננות המביאה יראה עלאה, דהנה פתיב "פי אל
דעות הנך", בחינת דעת תחתון ודעת עליון, דעת
תחתון הוא שלמטה יש ולמעלה אין, דההתבוננות היא
מאין ליש, דהאמת הוא דמחדש בטובו בכל יום תמיד
מעשה בראשית פנ"ל, אכל הוא באפן מאין ליש פנ"ל,

ויקשמתבונן בזה באה היראה, אכל היראה הבאה [מזה]
היא בחינת יראה תתאה, וכמו שכתוב "ייראו מה' כל
הארץ" כו', ופתיב "כי הוא אמר ויהי", שזהו
ההתבוננות הנ"ל, דכל ענין ההתבוננות היא מההארה
חיצונית לבד, ובדרך פרט הנה "ייראו מה' כל הארץ"
היא היראה הבאה מההתבוננות בהעמקת הדעת
בהשגחה פרטית, וכללות שניהם הם רק בחינת יראה
תתאה, ולכן נאמר בהם מה', לשון ממנו, שמונה על
הארה ובלשון נסתר, אכל דעת עליון הוא שלמעלה יש
ולמטה אין, שאין-סוף ברוך-הוא הוא יש אמת, ויש
ולמטה אין - דכלא קמיה כלא חשיבי, דעל ידי
ההתבוננות וההרגש, דער דעה-ער", דאין-סוף הוא יש
האמת, נעשה בחינת בטול במציאות לגמרי, והיא

י. תחתונה. יא. עליונה. יב. הכל בפניו חשוב כלא (ככלום). יג. ההפנמה.

- 1 בְּחִינַת יִרְאָה עֲלֵאָה אֲשֶׁר תּוֹרָה הִיא הַקְדָּמָה לְיִרְאָה זוּ,
2 וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב "וַיִּצְנְנוּ ה' אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה"
3 כו', וְכִתִּיב "יִרְאוּ אֶת ה' קְדָשִׁיו", "אֶת" ה' הוּא שְׁטָפֵל

שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, תרצ"ד

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

- 1 כט. ב"יחידות" - אומר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
2 - אצל אבי - הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש - בשנת
3 תרל"ו, אמר לי אבי, שעל שמיני עצרת אומר
4 המדרש¹⁰¹ בא ונגלגל במה שתמצא פר אחד איל אחד.
5 הפירוש של בא ונגלגל במה שתמצא, הוא: במה שיוכל
6 להימצא. לא רק מה שכבר נמצא, אלא מה שיוכל
7 להימצא על ידי שנגלגל אני ואתה. נגלגל - מקיף.
8 נגלגל אני ואתה - מקיפי העצמות, רצון המוחלט ועונג
9 הכמוס ומקיף הנשמה הוא ניצוץ קטן¹⁰², מה"נגלגל
10 אני ואתה" נעשה בעבודה "פר אחד ואיל אחד".
11 פר ואיל בעבודה, שונים מאשר שור ועז בעבודה.
12 שור ועז בציור הנפש הבהמית הם שור תם ושור נגח.
13 עז - תוקף וחוצפה. יש גם שור ועז בקדושה שהם
14 הלעומת-זה משור ועז שבנפש הבהמית. הרי למרות
15 שהם בקדושה, אך בכל זאת הם דוקרניים ובעלי
16 צפרניים. שאפילו שור ועז שבקדושה אינם סחורה
17 מיוחלת. ואילו פר ואיל, למרות שגם הם אותו סוג

- 18 בהמות של שור ועז, בכל זאת פר ואיל הם בדרגות
19 עליונות יותר. בפר ואיל נרגש ה"אחד". שזה "פר
20 אחד איל אחד".
21 ל. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק רוחו טובה עליו
22 מאד והחדוה הקדושה שלו נראית בכל תנועה.
23 מנושא השיחה שאבי מדבר על ההבדל שבין גילוי
24 רוח הקדוש, גילוי אליהו, עיבור נשמת צדיק, ראיית
25 צדיק במחזה החלום וראיית צדיק בהקיץ, אני מבין
26 דברים שאינני יכול לדבר עליהם אפילו ברמז.
27 כשאני מדפדף כעת - שלושים ושש שנים אחרי
28 האירוע - באותן רשימות, יש לי מאות ראיות שמה
29 שהבנתי אז הוא אכן נכון לאשורו.
30 לא. אבי אומר "בא ונגלגל אני ואתה במה
31 שתמצא", במה שיוכל להימצא בכל פרטי העבודה
32 שהרבי האמצעי מסביר בשני הפרקים נ' ונ"א.
33 לב. קרוב לשלש שעות הסביר אבי הרבה פרטים
34 ואופנים בעבודה שבלב.

שבת זוה"מ פסח, ה'ת"ש

ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה". ביאור הדברים ראה לקו"ת ד"ה
ושמתי כדכר (השני) ס"ב. ד"ה אז ישיר דשנת ש"ת, ועוד.

(101) במדב"ר ס"פ כא.

(102) כנראה הכוונה למ"ש בע"ח שער דרושי אבי"ע ריש ש"א "כי
יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחי' אלקות כו' וזהו הניצוץ מתלבש בכח

אגרות קודש

- 7 [הברית] מצומצמה במאד וכל עניני אני"ש סובלים מזה.
8 המצב דורש התרחבות[ות] והתפתחות עבודת אגודת חב"ד
9 כפי שדברתי בפרטיות עם ידידנו הרה"ג הנ"ל שי.
10 ובזה הנני פונה בבקשתי אליהם לטובתם ולטובת
11 עניני אני"ש כי ימלאו חובתם בזה ויכניסו עצמם ביותר
12 בעבודת אגודת חב"ד בכלל והפצת החסידות בפרט כל
13 אחד כפי ענינו. והשם יתברך יעזור ויצליחם בעבודתם
14 ובכל עניניהם הפרטים בגשמיות וברוחניות.
15 ידידם הדו"ש ומברכם בגו"ר
16 יוסף יצחק.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

ב"ה כ"ז מנחם אב תרצ"ז

פערסטאלדסדארף, אצל ויען

אל ידידי התמימים הנכבדים והנעלים
הרה"ג, וו"ח אי"א אשר בארצות
הברית, ד' עליהם יחיו

1 שלום וברכה.

2 עיי' ידידנו הרה"ג הרר"י שי' דזיקאבסאן נהנית
3 לשמוע פ"ש פרטי מכל אחד ואחד מהם ובני ביתם שי'
4 ונהנית במאד, השם יתברך יעזור לכל אחד ואחד מהם
5 בהמצטרך לו בגשמיות וברוחניות.
6 כבר מילתי אמורה אשר עבודת אגודת חב"ד בארצות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 187)

ששת ימים תעשה מלאכה (לה, ב)

תעשה - ולא תעשה. יש לעשות מלאכה זו בלי התעסקות מיוחדת, כי אם בדרך אגב, כאלו נעשית מאליה. וביום השביעי יהיה לכם קדש – אז אור השבת מאיר לאדם. שבת שבתון לה' – שְׁהֵרִי גם בימות החל הוא בבחינת 'שבת', וכשמגיע יום השבת באה לו, אפוא, תוספת קדשה, 'שבת שבתון'.

שני כ"א וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוֹ לְבֹו וְכָל אִשְׁרִי נְדָבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לַמִּלָּאכָה אֲהֵל מוֹעֵד וְלִכְל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: כ"ב וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל א נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶגֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: כ"ג וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֻצֵי שָׁטִים: ח וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: ט וְאֲבִנֵי־שֹהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: י וְכָל־חֲכֵם־לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: י"א אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסָּיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: י"ב אֶת־הָאֹרֶן וְאֶת־בִּדְיוֹ אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ: י"ג אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: י"ד וְאֶת־מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת־כָּלִיָּהּ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: טו וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסָּמִים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: ט"ז אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַפִּיר וְאֶת־כִּנּוֹ: י"ח אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר: י"ט אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת מִיתְרֵיהֶם: כ" אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בִּקְדָשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: כ"י וַיַּעֲזֹאוּ כָּל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 119)

וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים (לה, כב) ידוע השקלא־ו־טריא בקא דנשים חכבות בבנין המקדש, שהוא מצות־עשה שהזמן גרמא (דאין בונין אותו בלילה). ויש לומר, שאין על אשה חובת גברא לקיים מצות "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שעל הצבור), אלא הוא חיוב מצד החפצא של המקדש. והיינו, שגדר בנין המקדש מחייב שבנינו יהיה על־ידי הצבור -

פרשת ויקהל

לָה א וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדֶּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם: ב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֲשִׂיָּה כֹו מְלָאכָה יוֹמָת: ג לֹא־תַבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: ה קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לְבֹו וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת: ו תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ז וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֻצֵי שָׁטִים: ח וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: ט וְאֲבִנֵי־שֹהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: י וְכָל־חֲכֵם־לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: י"א אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסָּיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: י"ב אֶת־הָאֹרֶן וְאֶת־בִּדְיוֹ אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ: י"ג אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: י"ד וְאֶת־מִנְרַת הַמָּאֹר וְאֶת־כָּלִיָּהּ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: טו וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסָּמִים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: ט"ז אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַפִּיר וְאֶת־כִּנּוֹ: י"ח אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר: י"ט אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֶת מִיתְרֵיהֶם: כ" אֶת־בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵד לְשָׂרֵת בִּקְדָשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: כ"י וַיַּעֲזֹאוּ כָּל־עַדֶּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי

מֹשֶׁה: (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות כרך טז, עמוד 449 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

טוית היריעות מעל העזים

ובצלאל בן אוּרִי בן חור למשה יהודה עשה את פל־אשר־צוה יהוה את־משה:

כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו כו' כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה פלים ואחר־כך משכן. אמר לו בצלאל, מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר־כך משים פלים בתוכו. . וכן עשה (לה, כב. ובפירושו רש"י)

יש לעין, דאם היו צריכים לבנות המשכן כ"מנהג העולם", מדוע עשו את היריעות תחלה ואחר־כך את הקרשים, ולא כמנהג העולם שבונים את קירות הבית, ורק אחר־כך את גגו (וראה גם רבותינו בעלי התוספות ויקהל לו, יד, ועוד)?

ויש לתרץ בפשטות:

על הפסוק (ויקהל לה, כו) "וכל הנשים אשר נשא לכן אותה בחכמה טו את העזים" פירש רש"י "היא היתה אמנות יתרה, שמעל העזין היו טוין אותן". וכן פירש רש"י במסכת שבת (עד, ב דבורהמתחיל שטוף) "קרא קדריש, טו את העזים, כשהצמר טווי על גופם ממש".

ואם־כן מוכן מעצמו, שמצד צער בעלי־חיים, לא היה אפשר להשהות את העזים עם הטויה על גביהם עד שסיימו לבנות את הקרשים, ולכן היו מכרחים לעשות את היריעות מיד אחרי שטויו אותן.

רביעי ה' ויעשו כל־חכם־לב בעשי המלאכה את־המשכן עשר יריעת שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני פרבים מעשה חשב עשה אתם: ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל־היריעות: ויחבר את־חמש היריעות אחת אל־אחת וחמש יריעת חפר אחת אל־אחת: ויעש ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה במחברת בן עשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית: חמשים ללאת עשה ביריעה האחת וחמשים ללאת עשה בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת

"ועשו", עשית כלל ישראל, ולכן שיד זה לכל ישראל, אנשים ונשים.

שלישי ה' ויאמר משה אל־בני ישראל ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן־אורי בן־חור למשה יהודה: ואימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל־מלאכה: ולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחשת: ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל־מלאכת מחשבת: ולהורות נתן בלבוא הוא ואהליאב בן־אחיסמך למטה־דן: מלא אתם חכמת־לב לעשות פל־מלאכת חרש וחישי ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשי פל־מלאכה וחישי מחשבת: לו ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם־לב אשר נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשת את־פל־מלאכת עבדת הקדש לכל אשר־צוה יהוה: ויקרא משה אל־בצלאל ואליאב ואהליאב ואל פל־איש חכם־לב אשר נתן יהוה חכמה בלבוא פל אשר נשאו לבו לקרבה אליהמלאכה לעשת אתה: ויקחו מלפני משה את פל־התרומה אשר הביאו בני ישראל למלאכת עבדת הקדש לעשת אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בפקר בפקר: ויבאו כל־החכמים העשים את פל־מלאכת הקדש איש־איש ממלאכתו אשר־המה עשים: ויאמרו אל־משה לאמר מרבים העם להביא מדי העבדה למלאכה אשר־צוה יהוה לעשת אתה: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אליעשו־עוד מלאכה לתרומת הקדש ויבאו העם מהביא: והמלאכה היתה רים לכל־המלאכה לעשות אתה והותר: ם

אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: ^ט וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה עֲשֵׂה
שִׁשָּׁה קְרָשִׁים: ^י וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עֲשֵׂה לְמִקְצַעַת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו: ^{יא} וְהָיוּ תוֹאֲמֹם מְלֻמָּה
וַיַּחֲדוּ יִהְיוּ תָמִים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת
הָאֶחָת בֵּין עֲשֵׂה לְשִׁנֵּיהֶם לְשִׁנֵּי הַמִּקְצַעַת:
^{יב} וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד: ^{יג} וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה
לְקִרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: ^{יד} וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחַם
לְקִרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחַם
לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתָיו יִמָּה: ^{טו} וַיַּעַשׂ אֶת-
הַבְּרִיחַ הַתִּיכֵן לְבָרֶךְ בַּתּוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן-הַקֶּצֶה
אֶל-הַקֶּצֶה: ^{טז} וְאֶת-הַקְּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְזָהָב
טֹבַעַתָם עֲשֵׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם וַיִּצַּף אֶת-
הַבְּרִיחַם זָהָב: ^{יז} וַיַּעַשׂ אֶת-הַפֹּרֶכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
עֲשֵׂה אֹתָהּ בְּרָכִים: ^{יח} וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעַה עֲמֻדֵי
שֹׁטִים וַיִּצָּפֶם זָהָב וַיְוִיחֶם זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם
אַרְבָּעַה אֲדָנֵי-כֶסֶף: ^{יט} וַיַּעַשׂ מִסְדָּ לְפֶתַח הָאֹהֶל
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מַעֲשֵׂה
רָקִם: ^כ וְאֶת-עֲמֻדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת-וַיְוִיחֶם וַיִּצָּפֶה
רֹאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה
נִחֲשֶׁת: ^{כא} לֹא ^{כב} וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת-הָאָרֶץ עֲצֵי
שֹׁטִים אֲמָתִים וְחָצִי אֶרְצוֹ וְאֹמֶה וְחָצִי רַחְבּוֹ
וְאֹמֶה וְחָצִי קָמָתוֹ: ^{כג} וַיִּצָּפֶהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית
וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר וְזָהָב סָבִיב: ^{כד} וַיִּצַּק לוֹ אַרְבַּעַת
טֹבַעַת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טֹבַעַת
עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טֹבַעַת עַל-צִלְעוֹ
הַשְּׁנִית: ^{כה} וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצַּף אֹתָם
זָהָב: ^{כו} וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בְּטֹבַעַת עַל צִלְעַת
הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶץ: ^{כז} וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב

הַלְלָאֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת: ^{כח} וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסִי
זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת-הִירֵיעָה אֶחָת אֶל-אֶחָת
בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: ^{כט} וַיַּעַשׂ יִרְיעַת
עֲזִים לְאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂתִי-עֲשֶׂרָה יִרְיעַת
עֲשֵׂה אֹתָם: ^ל אֶרְךְ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים
בָּאֹמֶה וְאַרְבַּע אֲמֹת רָחֵב הִירֵיעָה הָאֶחָת
מֵדָה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עֲשֶׂרָה יִרְיעַת: ^{לא} וַיַּחֲבֵר
אֶת-חֲמִשׁ הִירֵיעַת לְבָד וְאֶת-שֵׁשׁ הִירֵיעַת
לְבָד: ^{לב} וַיַּעַשׂ לְלֹאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפַּת הִירֵיעָה
הַקִּיצָנָה בְּמַחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עֲשֵׂה עַל-
שַׁפַּת הִירֵיעָה הַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית: ^{לג} וַיַּעַשׂ קְרָסִי
נִחֲשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת-הָאֹהֶל לְהִית אֶחָד:
^{לד} וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֶרְת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמִכְסֵּה עֶרְת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעֵלָה: ^{לה} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקנוטי שיחות לא עמ' 138)

ומכסה עורות תחשים מלמעלה (לו, יט)

צבאי ה'פחש' הם חלק מהחי. וגם לרמז, ש'חי' קאי על
הקב"ה, שהוא "חי העולמים", המקור של כל נברא על כל
פְּרָטִי, גם פֶּרֶט טָפֵל וְחִיצוֹנִי. וְזֶה נִרְמָז בְּכָף שֶׁצָּבָעִי ה'פחש',
שֶׁהֵם דָּבָר חִיצוֹנִי, הֵם מ'מִּין חִי', הַקֶּב"ה. לָכֵן הָיוּ עוֹרוֹת
אֵלוּ מְלֻמָּעֵלָה, כִּי הֵם מְבֹטָאִים בְּאֶפֶן מִיָּחָד אֶת תְּכֵנֹו הַפְּנִימִי
שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה בְּאֶפֶן כְּנֶה שְׁמִתְגַּלָּה
שְׁכֵל פֶּרֶט בָּא מִהַקֶּב"ה.

חמישי כ וַיַּעַשׂ אֶת-הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שֹׁטִים
עֲמֻדִים: ^{כא} עֶשֶׂר אֲמֹת אֶרְךְ הַקֶּרֶשׁ וְאֹמֶה וְחָצִי
הָאֹמֶה רָחֵב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: ^{כב} שְׁתֵּי יֹדֶת לְקֶרֶשׁ
הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֶת אֶחָת אֶל-אֶחָת בֵּין עֲשֵׂה לְכָל
קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: ^{כג} וַיַּעַשׂ אֶת-הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן
עֲשָׂרִים קְרָשִׁים לְפָאֵת נֶגֶב תִּימָנָה: ^{כד} וְאַרְבָּעִים
אֲדָנֵי-כֶסֶף עֲשֵׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת-הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יֹדֶתָיו וּשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת-הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יֹדֶתָיו:
^{כה} וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפָאֵת צָפוֹן עֲשֵׂה
עֲשָׂרִים קְרָשִׁים: ^{כו} וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי

טָהוֹר אִמָּתִים וְחֹצֵי אֲרָפֶה וְאִמָּה וְחֹצֵי רַחֲבָה: וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרָבִים זָהָב מִקָּשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּת: ה כָּרוֹב אֶחָד מִקָּצֵה מִזֶּה וְכָרוֹב אֶחָד מִקָּצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּת עָשָׂה אֶת־הַכְּרָבִים מִשְׁנֵי כְּתִיב קְצוּתָיו קְצוּתָיו: וַיְהִיו הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַל סֹבְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּת וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרָבִים: פ וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שִׁטִּים אִמָּתִים אָרְבּוֹ וְאִמָּה רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֹצֵי קָמָתוֹ: י וַיִּצֹף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: יב וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב: יג וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: ד לַעֲמֹת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בָּתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן: טו וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־קַעֲרָתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֵת מְנִקְתָּיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּד בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (התוועדות תשמ"ח ב עמ' 442)

וַיַּעַשׂ בְּצִלָּל אֶת הָאָרוֹן . . אִמָּתִים וְחֹצֵי אָרְבּוֹ (לו, א)

מקום ארון אינו מן המדה (ימא כא, א)

הרי שבארון הברו להם יחדיו 'גבול' (אמתיים וחצי וגו') ו'בלי גבול' (אינו מן המדה). וימתק מה שמדת הארון מופיעה בתורה שבכתב, שהיא מנבלת במספר אותיותיה ותיבותיה; ואלו העבדה שאינו מן המדה ידועה לנו מתורה שבפועל פה, שאין לה גבול, ונתן להוסיף ולחדש בה עוד ועוד.

גְּבָעִים מִשְׁקָדִים בִּקְנֶה הָאֶחָד כַּפֹּת וּפָרָח וּשְׁלֹשָׁה גְּבָעִים מִשְׁקָדִים בִּקְנֶה אֶחָד כַּפֹּת וּפָרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֶרֶת: ד וּבַמְּנֶרֶת אַרְבַּעָה גְּבָעִים מִשְׁקָדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפָרְחֶיהָ: ה וְכַפֹּת תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפֹּת תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפֹּת תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמֶּנָּה: ו כַּפֹּתֶיהֶם וְקַנְתָּם מִמֶּנָּה הָיוּ כָּלָה מִקָּשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: ז וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתִּיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֻתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: ח כַּפֹּת זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת פַּל־כְּלֶיהָ: ט וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אִמָּה אָרְבּוֹ וְאִמָּה רַחְבּוֹ רְבֹוע וְאִמָּתִים קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנָתָיו: י וַיִּצֹף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְלוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב: יב וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב עָשָׂה־לוֹ א מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם: טו וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב: טז וַיַּעַשׂ אֶת־שֹׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר

מַעֲשֵׂה רָקָח: ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (דקוטי שיחות כרך לח עמ' 34)

וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֶרֶת (לו, יז) הָקָשׁוּ הַמַּפְרָשִׁים, שָׂכָאן מִשְׁמַע שְׂבָצָלָל עָשָׂה אֶת הַמְּנֶרֶת, וְאֵלּוּ מַפְשְׁטוֹת לְשׁוֹן רַשִׁי לְעִיל (תרומה כה, לא) מִשְׁמַע שְׂנַעֲשֶׂתָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהַשְּׁלִיף אֶת הַכֹּפֶר לְאוֹר. וְנִרְאָה לֹמֵר, שֶׁעַל פִּי דְבָרֵי רַשִׁי לְעִיל "לְפִי שְׂנַתֵּן נִפְשׁוֹ עַל הַמֶּלָּאכָה . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" - אִינוֹ מִקְרָח שְׂבָצָלָל עָשָׂה אֶת הַמְּנֶרֶת.

שְׁבִיעִי לַח א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשׁ אַמּוֹת אָרְבּוֹ וְחֲמֹשׁ־אַמּוֹת רַחְבּוֹ רְבֹוע וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ: ד וַיַּעַשׂ קַרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנָתָיו וַיִּצֹף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: ו וַיַּעַשׂ אֶת־פַּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירָת וְאֶת־

שִׁשִּׁי ז וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֶרֶת זָהָב טָהוֹר מִקָּשָׁה עָשָׂה אֶת־הַמְּנֶרֶת יִרְכָה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפָרְחֶיהָ מִמֶּנָּה הָיוּ: י וּשְׁשֵׁה קָנִים יֵצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה א קָנֵי מְנֶרֶת מִצִּדֶּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֶרֶת מִצִּדֶּה הַשֵּׁנִי: יג שְׁלֹשָׁה

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בחיבון וביומיוון ובחני דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמוה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיו. יהבדך: יהא שמוה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיו. יהבדך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמוה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמין בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' ט"ז אדר"א)

ויעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאת
(לח, ח)
אמר רבנו הגדול: בתרומות המשכן היו זקב וכסף ונחשת,
ולא היה דבר מבריק חוץ מהפראות הצובאות, שמקו נעשו
הפיור וכנו. הפיור וכנו מפרטים בסוף כל פלי המשכן, אף
שמושם בראש כל עבודות המשכן, כי "נעוץ תחלתו
בסופן".

מפטיר ל "וידבר יהוה אל-משה לאמר: כי
תשא את-ראש בני-ישראל לפקדיהם ונתנו
איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא-יהיה
בהם גנף בפקד אתם: זה | יתנו כל-העבר
על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש
עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה
ליהוה: כל העבר על-הפקדים מן עשרים
שנה ומעלה יתן תרומת יהוה: העשיר
לא-ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל
לתת את-תרומת יהוה לכפר על-נפשתיכם:
ולקחת את-כסף הכפרים מאת בני ישראל
ונתת אתו על-עבדת אהל מועד והיה לבני
ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על-

נפשתיכם: פ

קכ"ב פסוקים, סגיא"ה סימן.

היעים ואת-המזרקת את-המזלגת ואת-
המחתות כל-כליו עשה נחשת: ויעש למזבח
מכבד מעשה רשת נחשת תחת פרקבו מלמטה
עד-חציו: ויצק ארבע טבעות בארבע הקצות
למכבד הנחשת בתיים לבדים: ויעש את-
הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת: ויבא
את-הבדים בטיבעות על צלעת המזבח לשאת
אתו בהם נבוב לחת עשה אתו: ויעש את
הפיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאת
אשר צבאו פתח אהל מועד: ויעש את-
החצר לפאת | גגב תימנה קלעי החצר שש
משור מאה באמה: עמודיהם עשרים ואדניהם
עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף:
ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים
ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם
כסף: ולפאת-ים קלעים חמשים באמה
עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים
וחשקיהם כסף: ולפאת קדמה מזרחה
חמשים אמה: קלעים חמשים עשרה אמה אל-
הפתח עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה:
ולפתח השנית מזה ומזה לשער החצר
קלעים חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה
ואדניהם שלשה: כל-קלעי החצר סביב שש
משור: והאדנים לעמודים נחשת ווי העמודים
וחשקיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם
מחשקים כסף כל עמדי החצר: ומסד שער
החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת שני
ושש משור ועשרים אמה ארך וקומה ברחב
חמש אמות לעמת קלעי החצר: ועמודיהם
ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף
וצפוי ראשיהם וחשקיהם כסף: וכל-היתדות
למשכן ולחצר סביב נחשת: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מא'שר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה, בשמאלה ע'שר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוף. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

י וַיְכַלֵּת יְהוֹדָע מִתְחַלֶּה אֶת־הַכְּבִּית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לְהוֹיֹת לָעָם לְיִהוָה שִׁיחֵי קָלָם נֶאֱמָנִים לְעִבּוֹדַת ה' וְלִהְיוֹת הַבְּעִלִּים, וְאַחֵר קֵד וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם שִׁיחֵי נֶאֱמָנִים לְמַלְכָּם: יח וַיָּבֹאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ מִלְּשׁוֹן נִתְּצָה אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־צִלְמֵיהֶם שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב הַיָּטֵב וְאֵת מִתֵּן קֵד שִׁמּוֹ בֵּתֵן הַפֶּעַל הָרָגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם הַכֶּתֶן פְּקֻדַּת מִמוֹנִים עַל־בֵּית יְהוָה כִּפִּי שְׁתֵּן דָּוִד, כִּי עֲתִלְהוּ בַּפֶּלֶא אֵת סֶדֶר מִשְׁמֵרוֹת הַכִּית: יט אַחֵר קֵד קִמּוֹ

הכרית השני בין המלך ובין העם ויקח את־שְׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הַכְּבִּית אֵת הַאֲדִירִים וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת הַמוֹשָׁלִים וְאֵת א כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ דָרָד־שַׁעַר הָרָצִים אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה נָחָה, וְלֹא נִתְעוֹרַר עוֹד מִלִּקְחָהּ בַּעֲבוּרָהּ, כִּי וְאֶת־עֲתִלְהוּ הַכִּיתוֹ

הפטרה פרשת שקלים לשמו"ת ולקריאה

בציבור במלכים ב פרק יא

י וַיְכַלֵּת יְהוֹדָע אֶת־הַכְּבִּית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לְהוֹיֹת לָעָם לְיִהוָה שִׁיחֵי קָלָם נֶאֱמָנִים לְעִבּוֹדַת ה' וְלִהְיוֹת הַבְּעִלִּים, וְאַחֵר קֵד וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם שִׁיחֵי נֶאֱמָנִים לְמַלְכָּם: יח וַיָּבֹאוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ מִלְּשׁוֹן נִתְּצָה אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־צִלְמֵיהֶם שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב הַיָּטֵב וְאֵת מִתֵּן קֵד שִׁמּוֹ בֵּתֵן הַפֶּעַל הָרָגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם הַכֶּתֶן פְּקֻדַּת מִמוֹנִים עַל־בֵּית יְהוָה כִּפִּי שְׁתֵּן דָּוִד, כִּי עֲתִלְהוּ בַּפֶּלֶא אֵת סֶדֶר מִשְׁמֵרוֹת הַכִּית: יט אַחֵר קֵד קִמּוֹ

כָּל־עַם הָאָרֶץ בֵּית־הַפֶּעַל וַיִּתְּצוּהוּ אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְאֶת־צִלְמֵיהֶם שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב וְאֵת מִתֵּן קֵד שִׁמּוֹ בֵּתֵן הַפֶּעַל הָרָגוּ לִפְנֵי הַמִּזְבְּחוֹת וַיִּשֶׁם הַכֶּתֶן פְּקֻדַּת עַל־בֵּית יְהוָה: יט וַיִּקַּח אֶת־שְׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הַכְּבִּית וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת א כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ דָרָד־שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה וְאֶת־עֲתִלְהוּ הַכִּיתוֹ

הכרית השני בין המלך ובין העם ויקח את־שְׂרֵי הַמַּאֲוֹת וְאֶת־הַכְּבִּית וְאֶת־הַרְצִים וְאֵת א כָּל־עַם הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיָּבֹאוּ דָרָד־שַׁעַר הָרָצִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב עַל־כִּסֵּא הַמְּלָכִים: כ וַיִּשְׁמַח כָּל־עַם־הָאָרֶץ וְהָעִיר שִׁקְטָה וְאֶת־עֲתִלְהוּ הַכִּיתוֹ

שי למורא

(יז) בֵּין ה' וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם, שִׁיחֵי הַמֶּלֶךְ וְהָעָם אַחֲרֵי ה'. וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם, שִׁיחֵי אַחֲרֵי ה' (יח) פְּקֻדַּת עַל בֵּית ה', מִמֹּנִים עַל עֲבֹדַת בֵּית הַמֶּלֶךְ, כִּפִּי שְׁתֵּן דָּוִד.

(ג) כל ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן, אבל אחרי מות יהוידע, השחית דרכו, כמו שכתוב ב"דברי הימים" (ד) הבמות, במות יחיד להקריב לה'. ואסור לעשותם משנבנה בית המקדש. (ח) כסף עובר, הוא הכסף של מחציות השקלים שקלם נתנו בכל שנה. איש כסף נפשות ערבו, כגון האומר "ערך נפשי עלי",

או "ערך פלוני עלי", שהוא קצוב בתורה לפי השנים של העני. (ו) בדיק, בדיקה ופיקדון. (ח) כי לבדק הבית תתנהו, מיד בבוא לידכם נתנו אותו באוצר בית ה' עד שיתנה בהם די למזק את הבית. (ט) לבלתי קחת כסף מאת העם וגו', שלא יקחו הכסף לעצמם ויצטרכו לתקן משלהם, כפי שאמר להם יהואש מקדם. (י) מימין בבוא איש, מצד ימין של הבא אל הבית. (יא) ויצרו, עשו בהם צורת מטבע. (יב) הכסף המתקן, הכסף המניין ולבנים, האדריכלים, ראשי האמנות.

בחרב בית המלך: יב א פן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלים ושם אמו צביה מבאר שבע: ג ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל-ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן: ד רק הבמות לא-סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות: ה ויאמר יהואש אליה-הנהים כל כסף הקדשים אשר-יובא בית-יהוה כסף עובר איש כסף נפשות ערבו כל-כסף אשר יעלה על לב-איש להביא בית יהוה: ו יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם יחזקו תמורתו, משלהם את-בדק הבית מקום השגר והזרוע לכל אשר-ימצא שם בדיק: ז ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש אז ראה כי לא-חזקו הכהנים את-בדק הבית: ח ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את-בדק הבית ועתה אל-תקחו עוד כסף מאת מקריכם ואל תחזקו הבית משלכם כי-לבדק הבית תתנהו הכסף של התרומות והנדבות, ותשימו במקום מוכן בו לבדק הבית, אם יפחות ופחות, ואם יזחיר יזחיר: ט ויאתו נתיני הכהנים לבלתי קחת-כסף מאת העם ולבלתי חזק את-בדק הבית מכסף שלהם: י ויעל יהוידע הכהן ארון ארז אחד ויתן אותו אצל המזבח מניין בבוא-איש בית יהוה ונתנו-שמה הכהנים שמרי הפך את-כל-הכסף המובא בית-יהוה: יא ויהי כראותם פירב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את-הכסף הנמצא בית-יהוה: יב ונתנו את-הכסף

בחרב בית המלך ולא היה עוד מי לעורר מלחמה: א פן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש בן אחזיהו מלך יהודה וארבעים שנה מלך בירושלים ושם אמו צביה מבאר שבע: ג ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל-ימיו אשר הורהו אשר למדו יהוידע הכהן ואחרי מות יהוידע השחית דרכו (ד-ה-ב כר ז): ד רק הבמות יחד לשמים לא-סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות וגו' שם קרת משנבנה הבית: ה ויאמר יהואש אליה-הנהים כל כסף הקדשים אשר-יובא בית-יהוה כסף עובר מחצית השקל וכן איש כסף נפשות ערבו שיתנדב ערך נפשו, גם כל-כסף אשר יעלה על לב-איש להביא בית יהוה: ו כל הכספים האלו יקחו להם הכהנים לעצמם איש מאת מקרו והם יחזקו תמורתו, משלהם את-בדק הבית מקום השגר והזרוע לכל אשר-ימצא שם בדיק: ז ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש אז ראה כי לא-חזקו הכהנים את-בדק הבית: ח ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את-בדק הבית ועתה אל-תקחו עוד כסף מאת מקריכם ואל תחזקו הבית משלכם כי-לבדק הבית תתנהו הכסף של התרומות והנדבות, ותשימו במקום מוכן בו לבדק הבית, אם יפחות ופחות, ואם יזחיר יזחיר: ט ויאתו נתיני הכהנים לבלתי קחת-כסף מאת העם ולבלתי חזק את-בדק הבית מכסף שלהם: י ויעל יהוידע הכהן ארון ארז אחד ויתן אותו אצל המזבח מניין בבוא-איש בית יהוה ונתנו שמה הכהנים שמרי הפך המזבח ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את-הכסף הנמצא בית-יהוה: יב ונתנו את-הכסף

בחרב בית המלך: יב א פן-שבע שנים יהואש במלכו: ב בשנת-שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלים ושם אמו צביה מבאר שבע: ג ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל-ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן: ד רק הבמות לא-סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות: ה ויאמר יהואש אליה-הנהים כל כסף הקדשים אשר-יובא בית-יהוה כסף עובר איש כסף נפשות ערבו כל-כסף אשר יעלה על לב-איש להביא בית יהוה: ו יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם יחזקו תמורתו, משלהם את-בדק הבית מקום השגר והזרוע לכל אשר-ימצא שם בדיק: ז ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש אז ראה כי לא-חזקו הכהנים את-בדק הבית: ח ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את-בדק הבית ועתה אל-תקחו עוד כסף מאת מקריכם ואל תחזקו הבית משלכם כי-לבדק הבית תתנהו הכסף של התרומות והנדבות, ותשימו במקום מוכן בו לבדק הבית, אם יפחות ופחות, ואם יזחיר יזחיר: ט ויאתו נתיני הכהנים לבלתי קחת-כסף מאת העם ולבלתי חזק את-בדק הבית מכסף שלהם: י ויעל יהוידע הכהן ארון ארז אחד ויתן אותו אצל המזבח מניין בבוא-איש בית יהוה ונתנו שמה הכהנים שמרי הפך המזבח ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את-הכסף הנמצא בית-יהוה: יב ונתנו את-הכסף

הכסף המובא בית-יהוה: יא ויהי כראותם פירב הכסף בארון ויעל ספר המלך והכהן הגדול ויצרו וימנו את-הכסף הנמצא בית-יהוה: יב ונתנו את-הכסף המתקן המניין עלידי עשי המלאכה הם (יא) ויצרו עשו בהם צורת מטבע וימנו את-הכסף הנמצא בית-יהוה: יב ונתנו את-הכסף

שי למורא

עטרת מרים

(יג) וְלַגְדָּרִים, בּוֹנֵי הַקִּירוֹת. יד) סְפוֹת כֶּסֶף מְזֻמָּרוֹת, מִיַּי כָּלִי וְגֵר. מְזֻרְקוֹת, סְפָלִים לְחֻשֵׁת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ. טז) כִּי בְּאֻמְנָה הֵם עוֹשִׂים, כִּי מִתְחִלָּה נִבְחָרוּ הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱמָנִים לָדָר. יז) כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת, הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאוֹ וְלֹאֲשֻׁמוֹ וְקָנָה אֶת הַבְּהֵמָה וְנוֹתֵר מִן הַמַּעוֹת. לא יוֹבֵא בֵּית ה', לא יוֹבֵא לְבָדֶק הַבַּיִת. לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ, הַכֹּהֲנִים קוֹנִים בָּהֶם בְּהִמּוֹת לְקַדְּשׁוֹן עוֹלָה, וְהַעוֹרוֹת יִהְיוּ לַכֹּהֲנִים.

הַמִּתְכַּן עַל־יְדֵי עֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה

הַמִּפְקָדִים בֵּית יְהוָה וַיִּצְיֵאוּהוּ לְחַרְשֵׁי

הָעֵץ וְלִבְנִים הָעֲשִׂים בֵּית יְהוָה: יג וְלַגְדָּרִים וְלַחֲצִבֵּי הָאֶבֶן וְלִקְנוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי מַחְצֵב לְחֹזֵק אֶת־בֶּדֶק בֵּית־יְהוָה וְלִכְלֹ אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה: יד אֲדָּהּ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף מְזֻמָּרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית־יְהוָה: טז כִּי־לַעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה יִתְּנֵהוּ וְחִזְקוּבּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא יִחָשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לְתֵת לַעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה כִּי בְּאֻמְנָה הֵם עוֹשִׂים: יז כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָאוֹת לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ:

הָאֲנָשִׁים הַגְּדוֹלִים הַמִּפְקָדִים בֵּית יְהוָה וַיִּצְיֵאוּהוּ אֶת הַכֶּסֶף בְּשֹׁכֵר הָאֲנָשִׁים הַפּוֹעֲלִים לְחַרְשֵׁי לְאֻמְנֵי הָעֵץ וְלִבְנִים הַבּוֹנִים הָעֲצִים בְּקִירוֹת הַבַּיִת הָעֲשִׂים בֵּית יְהוָה: יג וְלַגְדָּרִים הַבּוֹנִים קִירוֹת הָאֲבָנִים וְלַחֲצִבֵּי הָאֶבֶן מִן הַחֵר וְלִקְנוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי מַחְצֵב כִּי הַחֲצִיבֵי עוֹד לְקִנּוֹת אֲבָנִים חֲצִיבוֹת לְחֹזֵק אֶת־בֶּדֶק בֵּית־יְהוָה וְלִכְלֹ שְׂאֵר הַדְּבָרִים הַנֶּעֱרָכִים אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה: יד אֲדָּהּ לֹא יַעֲשֶׂה בְּתַחֲלוֹת הַבִּנּוֹן (כְּתוּבָה קו): מִהַכֶּסֶף הַזֶּה לְעוֹרֵךְ בֵּית יְהוָה כָּל־ שְׂרֵת כִּמוֹ סְפוֹת כֶּסֶף כָּלִים לְקַדֵּשׁ הַדָּם אוֹ יַיִן הַנֶּסְכִּים וְכו' מְזֻמָּרוֹת הֵם כָּל־ שֵׁר מְזֻרְקוֹת סְפָלִים לְרוֹחַ מִקֵּהם דָּם הַקִּרְבָּנוֹת, חֲצִצְרוֹת לְחֻזְקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית־יְהוָה וְאַחֵר שֶׁהַשְׁלִימוֹ וְהָיָה נֹתֵר, כֵּן עָשׂוּ כָּל־ שְׂרֵת: טז כִּי־לַעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה יִתְּנֵהוּ וְחִזְקוּבּוֹ אֶת־בֵּית יְהוָה: טז וְלֹא יִחָשְׁבוּ לֹא עָשׂוּ חֲשׁוֹנוֹ אֶת עַם הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת־ הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לְתֵת לַעֲשֵׂי הַמִּלָּאכָה הַבּוֹנִים וְהַגְּדוֹלִים וְכו' יִדְעוּ הָיָה כִּי בְּאֻמְנָה הֵם עוֹשִׂים וְלָדָר נִבְחָרוּ אֵלֵינוּ מִתְחִלָּה: יז מִי שֶׁתִּהְיֶה

מִפְרִישׁ כֶּסֶף אֲשֶׁם לֹאֲשֻׁמוֹ וְכֶסֶף חֲטָאוֹת אוֹ כֶּסֶף לְחֲטָאוֹת, וְנוֹתֵר מִן הַמִּזְבֵּחַ, הַנּוֹתֵר הַזֶּה לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה כִּי אִם לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ לְקַחַת מִקֵּהם עוֹלוֹת, וְהָיָה הַבָּשָׂר כָּלִיל, וְהַעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים, (שְׁפָלִים יח א):

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צוֹדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,

בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֵאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרֵיהֶם אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לָנוּ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה
יְי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשְׁךָ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: אוֹר לַיּוֹם ד', שָׁעָה 9 בְּלִילָהּ, 31 דְּקוֹת ו־15 חֲלָקִים.
רֹאשׁ-חֹדֶשׁ אָדָר שְׁנִי, בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי וּבְיוֹם הַשִּׁשִּׁי, הֵבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מג' אדר דמרבין בשמחה (והקודמיו) בו כותב אודות עניני הישיבה.

ובטוחני שכמו שראה נפלאות השי"ת בעבר ע"י התעוררות ר"ר של רבותינו נשיאינו, שבדאי
ובודאי כן יהי' בעתיד ואדרבה, ואם בהתחלה דקשה היא הי' כנ"ל אעכו"כ לאחר שבעזה"י מעלין
בקדש משנה לשנה.

ויהי רצון שכאו"א יעשה בזה מתוך שמחה אמיתית אשר השמחה שהתורה מצווה עלי' היא
כלשון רבנו הזקן (שו"ע או"ח סי' תקכ"ט סעיף יב) לא למשוך ביין וכו' ויאמר כל מי שיוסיף בזה ירבה
במצות שמחה וכו' ולא נצטוינו וכו' אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל כו' עיי"ש.

ואף שמחולקת שמחת פורים שהיא עד דלא ידע משא"כ בשמחת יום טוב בה מדובר בשו"ע
שם, הצד השהו שביניהם שגם שמחה זו צ"ל עבודת יוצר הכל אך שאינה בהגבלה וכמבואר בדא"ח
בדרושי פורים.

תקותי שינצל אפשריותו ככל האפשרי להמשיך ביינה של תורה וכמבואר בדא"ח בכ"מ שרומז
לרזין דאורייתא פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ובאופן דהפצה בלי הגבלה כנ"ל
ויהי רצון שיעשה בזה מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכה לבשו"ט ולפורים שמח.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:03	06:10	08:26	08:22	09:00	08:56	09:59	09:56	17:38	17:42	18:04	18:08	17:21	18:18
חיפה (ח)	06:03	06:10	08:25	08:21	08:59	08:55	09:59	09:55	17:39	17:43	18:02	18:07	17:13	18:17
ירושלים (ח)	06:01	06:08	08:24	08:20	08:58	08:54	09:57	09:54	17:40	17:45	18:02	18:06	17:04	18:16
תל אביב (ח)	06:03	06:10	08:26	08:22	09:00	08:56	09:59	09:56	17:38	17:43	18:03	18:08	17:22	18:18
אוסטריה, וינה (ח)	06:27	06:39	08:37	08:31	09:21	09:15	10:18	10:13	17:36	17:45	18:09	18:18	17:26	18:31
אוסטרליה, מלבורן (ק)	07:09	07:03	09:37	09:40	10:16	10:18	11:23	11:24	20:04	19:55	20:31	20:22	19:38	20:34
אוקראינה, אודסה (ח)	06:29	06:40	08:40	08:34	09:23	09:17	10:20	10:15	17:41	17:49	18:13	18:21	17:30	18:34
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:02	06:13	08:12	08:05	08:56	08:49	09:52	09:48	17:10	17:20	17:44	17:53	17:00	18:06
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:13	06:25	08:23	08:16	09:07	09:00	10:03	09:59	17:21	17:30	17:55	18:04	17:11	18:17
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:40	06:53	08:48	08:41	09:33	09:27	10:30	10:25	17:44	17:54	18:19	18:29	17:35	18:42
אוקראינה, קייב (ח)	06:33	06:45	08:40	08:33	09:26	09:19	10:22	10:17	17:37	17:47	18:12	18:21	17:27	18:35
איטליה, מילאנו (ח)	06:54	07:05	09:07	09:01	09:48	09:42	10:46	10:41	18:10	18:18	18:40	18:48	17:59	19:00
אקוודור, קיטו (ח)	06:22	06:23	08:54	08:53	09:23	09:22	10:25	10:24	18:30	18:29	18:52	18:51	18:11	19:00
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:45	06:40	09:15	09:17	09:51	09:53	10:57	10:58	19:33	19:26	20:00	19:52	19:09	20:02
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:32	07:25	09:59	10:02	10:39	10:42	11:47	11:48	20:30	20:21	21:00	20:50	20:04	21:02
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:32	06:41	08:51	08:46	09:28	09:23	10:27	10:23	17:57	18:04	18:26	18:32	17:45	18:43
ארה"ב, ברקלין (ח)	06:23	06:32	08:40	08:35	09:18	09:13	10:16	10:12	17:45	17:52	18:15	18:21	17:33	18:33
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:23	06:32	08:40	08:35	09:19	09:14	10:17	10:13	17:46	17:53	18:15	18:22	17:33	18:33
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:00	07:10	09:16	09:11	09:55	09:50	10:53	10:49	18:20	18:28	18:50	18:57	18:08	19:09
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:42	06:49	09:06	09:02	09:39	09:36	10:39	10:36	18:20	18:25	18:45	18:49	18:06	18:59
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:15	06:22	08:37	08:32	09:12	09:07	10:11	10:07	17:47	17:52	18:14	18:19	17:33	18:29
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:40	06:45	09:06	09:02	09:38	09:34	10:38	10:35	18:22	18:25	18:46	18:50	18:07	18:59
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:19	06:28	08:36	08:31	09:15	09:09	10:13	10:09	17:41	17:48	18:10	18:17	17:28	18:29
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	06:47	06:56	09:04	08:59	09:42	09:37	10:41	10:37	18:10	18:16	18:39	18:46	17:57	18:57
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:18	06:28	08:35	08:29	09:14	09:08	10:12	10:07	17:39	17:46	18:09	18:16	17:27	18:27
בוליביה, לה-פס (ח)	06:34	06:32	09:06	09:07	09:37	09:37	10:41	10:40	18:58	18:54	19:21	19:17	18:37	19:26
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:18	07:31	09:24	09:17	10:11	10:04	11:07	11:02	18:20	18:31	18:56	19:06	18:11	19:20
בלגיה, בריסל (ח)	07:18	07:30	09:24	09:18	10:11	10:04	11:07	11:02	18:21	18:31	18:56	19:06	18:11	19:20
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:04	06:01	08:36	08:37	09:08	09:09	10:13	10:13	18:41	18:36	19:01	18:56	18:19	19:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:53	05:50	08:25	08:26	08:57	08:57	10:01	10:01	18:24	18:19	18:49	18:43	18:02	18:53
בריטניה, לונדון (ח)	06:36	06:49	08:42	08:35	09:29	09:22	10:25	10:20	17:39	17:50	18:14	18:24	17:33	18:38
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:47	07:00	08:50	08:42	09:39	09:32	10:35	10:29	17:44	17:55	18:21	18:32	17:38	18:47
גרמניה, ברלין (ח)	06:43	06:57	08:48	08:41	09:36	09:29	10:32	10:27	17:44	17:55	18:19	18:30	17:35	18:44
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:00	07:12	09:08	09:01	09:53	09:47	10:50	10:45	18:05	18:15	18:39	18:49	17:55	19:03
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:03	06:00	08:35	08:36	09:08	09:09	10:13	10:13	18:46	18:40	19:05	18:58	18:23	19:08
הודו, מומבאי (ח)	06:55	06:59	09:23	09:20	09:53	09:50	10:54	10:52	18:43	18:45	19:07	19:09	18:27	19:18
הודו, פונה (ח)	06:51	06:55	09:19	09:16	09:49	09:46	10:50	10:48	18:40	18:42	19:03	19:05	18:23	19:14
הונגריה, בודפשט (ח)	06:16	06:27	08:27	08:20	09:10	09:04	10:07	10:02	17:26	17:35	17:59	18:08	17:15	18:21
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:28	06:37	08:45	08:40	09:23	09:18	10:21	10:17	17:49	17:56	18:19	18:25	17:37	18:37
יוון, אתונה (ח)	06:51	06:59	09:10	09:05	09:47	09:42	10:45	10:41	18:17	18:23	18:45	18:51	18:04	19:02
מולדובה, קישינב (ח)	06:37	06:48	08:48	08:42	09:31	09:25	10:28	10:23	17:47	17:56	18:20	18:29	17:37	18:41

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:52	06:56	09:17	09:20	09:48	09:50	10:49	10:51	18:43	18:41	19:06	19:04	18:24	19:15
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:11	06:03	08:40	08:36	09:24	09:20	10:31	10:29	19:10	19:20	19:42	19:53	18:53	19:55
נפאל, קטמנדו (ח)	06:24	06:30	08:45	08:49	09:18	09:21	10:18	10:21	18:07	18:03	18:32	18:28	17:48	18:41
סינגפור, סינגפור (ח)	07:13	07:15	09:44	09:45	10:13	10:14	11:15	11:16	19:19	19:20	19:41	19:42	19:01	19:50
פולין, ורשא (ח)	06:13	06:26	08:10	08:17	09:05	08:58	10:01	09:56	17:23	17:12	17:59	17:49	17:03	18:13
פרו, לימה (ח)	06:11	06:10	08:44	08:44	09:14	09:13	10:17	10:17	18:31	18:28	18:50	18:54	18:10	18:59
צרפת, ליאון (ח)	07:12	07:22	09:24	09:18	10:06	10:00	11:03	10:59	18:25	18:33	18:57	19:05	18:14	19:17
צרפת, פריז (ח)	07:24	07:36	09:33	09:27	10:18	10:11	11:14	11:10	18:33	18:42	19:05	19:15	18:23	19:28
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:06	06:08	08:36	08:38	09:07	09:05	10:09	10:07	18:10	18:09	18:32	18:31	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	06:46	06:57	09:01	08:56	09:41	09:36	10:39	10:35	18:07	18:15	18:35	18:43	17:55	18:54
קנדה, מונטריאול (ח)	06:24	06:35	08:38	08:32	09:19	09:13	10:17	10:12	17:40	17:48	18:11	18:19	17:29	18:31
קפריסין, לרנקה (ח)	06:09	06:17	08:30	08:26	09:06	09:01	10:05	10:01	17:40	17:45	18:07	18:12	17:26	18:22
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:35	07:50	09:36	09:29	10:28	10:20	11:23	11:17	18:29	18:41	19:07	19:19	18:21	19:34
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:10	07:25	09:09	09:01	10:02	09:54	10:57	10:51	18:04	18:16	18:40	18:52	17:56	19:08
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:53	07:05	09:04	08:58	09:47	09:41	10:44	10:40	18:04	18:13	18:36	18:45	17:53	18:58
שווייץ, ציריך (ח)	06:58	07:09	09:09	09:03	09:52	09:46	10:49	10:44	18:13	18:22	18:41	18:50	18:02	19:03
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:32	06:36	09:02	09:00	09:31	09:29	10:32	10:31	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00515
28/02/2016

P.P.
שולם
1949
תל אביב

